FRONT COVER PAGE

UNIVERSITY OF NICOSIA

Η ενεργειακή ασφάλεια ως παράγοντας αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσογείου υπό το πρίσμα του Αμερικανορωσικού ανταγωνισμού:2000-2020

Ιωάννης Χουβαρδάς

PhD (Διδακτορικό) στις Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Ιούλιος/2026

UNIVERSITY of NICOSIA

SPINE

Ιωάννης Χουβαρδάς

NICOSIA

PhD

2026

UNIVERSITY of NICOSIA

UNIVERSITY of NICOSIA

Η ενεργειακή ασφάλεια ως παράγοντας αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσογείου υπό το πρίσμα του Αμερικανορωσικού ανταγωνισμού:2000-2020

Ιωάννης Χουβαρδάς

Η Διατριβή υποβλήθηκε στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

σύμφωνα με τις απαιτήσεις για την απόκτηση του τίτλου

PhD (Διδακτορικό) στις Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Τμήμα Πολιτικής και Διακυβέρνηση

Σχολή Νομικής

Ιούλιος/2026

UNIVERSITY of NICOSIA

Περίληψη

Τον 21ο αιώνα η Αν. Μεσόγειος ενισχύει την παρουσία της στη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων. Η διαμόρφωση των διεθνών ισορροπιών συνδέεται στενότερα μαζί της, ιδίως μετά την ανακάλυψη σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου το 2009. Οι ανταγωνισμοί στην περιοχή οξύνονται διακριτά, αλλά δεν εξελίσσονται σε μείζων περιφερειακή σύγκρουση, το ίδιο και οι ενεργειακές σχέσεις. Ακόλουθα η συμβολή της ενεργειακής ασφάλειας στις εξελίξεις απασχολεί τους ειδικούς αναλυτές. Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται η ανάγκη μιας ευρύτερης χωρικά και χρονικά και περισσότερο συστηματικής πολυπαραγοντικής σύνθεσης των ευρημάτων πολλών επιμέρους περιπτώσεων ανταγωνισμού στην Αν. Μεσόγειο, σε συνάρτηση με τον ανταγωνισμό μεγάλων δυνάμεων με τη μεγαλύτερη επιρροή στην περιοχή, υπό ένα ενιαίο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο. Η εργασία φιλοδοξεί την κάλυψη αυτού του κενού, εξετάζοντας την ενεργειακή ασφάλεια ως αποσταθεροποιητικό παράγοντα στην Αν. Μεσόγειο υπό το πρίσμα του Αμερικανορωσικού ανταγωνισμού την περίοδο 2000-2020. Η ανάλυση της περίπτωσης βασίζεται σε συγκριτική προσέγγιση με συνδυασμό ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας βιβλιογραφικής ανασκόπησης και αξιοποιεί τη θεωρία του Αμυντικού Ρεαλισμού. Η εργασία αποδεικνύει ότι η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη πορεία των ανταγωνισμών, αλλά συνέβαλλε σε αυτή, εντασσόμενη σε δράσεις εξισορρόπησης όταν αυτοί οξύνονταν στα πεδία πολιτικής, στρατιωτικής, διπλωματικής ασφάλειας, αλλά και σε απόπειρες συνεννόησης όταν αυτοί ήταν σε ύφεση. Επίσης δείχνει ότι η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας δεν καθόρισε, αλλά επίδρασε στη διαδικασία, στο βαθμό που «ευκόλυνε» τις δύο, ή μία από τις δύο, δυνάμεις να ενισχύουν εξισορροπητικές δυνατότητες ανταγωνιζόμενων δρώντων. Έτσι, οι ενεργειακές σχέσεις στην Αν. Μεσόγειο απακοκαλύπτωνται ως εξαρτημένες από τις σχέσεις σε άλλα πεδία ασφάλειας, ενώ ο Αμερικανορωσικός ανταγωνισμός αποκαλύπτεται ως επιδρών σε ένα βαθμό στην εξέλιξη τους.

Λέξεις Κλειδιά: Σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, Αν. Μεσόγειος, Ανταγωνισμοί, Ενεργειακή ασφάλεια, 2000-2020

Αφιέρωση

Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στη μνήμη του πατέρα μου, Κυριάκου Χουβαρδά, τον οποίο έχασα αναπάντεχα στην αρχή αυτού του ταξιδιού. Σε εκείνον οφείλω την αγάπη για τη γνώση, αλλά και την ακλόνητη πίστη ότι η ζωή αξίζει να βιώνεται με αξιοπρέπεια και ανθρωπιά, ακόμη και υπό το βάρος σοβαρών δοκιμασιών. Χωρίς αυτά τα εφόδια, η ολοκλήρωση της παρούσας διατριβής δεν θα ήταν δυνατή.

UNIVERSITY of NICOSIA

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον κύριο Θεόδωρο Τσακίρη για την ευκαιρία που μου έδωσε να συγγράψω την παρούσα εργασία και για τη συνεργασία που είχαμε σε αυτή την προσπάθεια. Ευχαριστίες οφείλω επίσης στον κύριο Μιχάλη Κοντό για τις πολύτιμες συμβουλές. Θα ήθελα ακόμη να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς τον προσωπικό μου βοηθό, Βασίλη Λιανό, για την ουσιαστική συνδρομή του στην καθημερινότητά μου ως ΑμεΑ κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς τη μητέρα μου, Κατερίνα Τσιότρα, καθώς και τους φίλους μου, για την κατανόηση και την υπομονή τους καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής.

UNIVERSITY of NICOSIA

Δήλωση

Δηλώνω ότι η παρούσα διατριβή εκπονήθηκε σύμφωνα με τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Η διατριβή αυτή αποτελεί αποκλειστικά δική μου εργασία, εκτός από τα σημεία όπου γίνεται ρητή αναφορά ή μνεία. Δεν έχει υποβληθεί προηγουμένως, εν όλω ή εν μέρει, στο παρόν ή σε οποιοδήποτε άλλο ίδρυμα για την απόκτηση πτυχίου, διπλώματος ή άλλου τίτλου σπουδών.

Υπογράφηκε ….....…….. Ημερομηνία ……...……

Ιωάννης Χουβαρδάς

UNIVERSITY of NICOSIA

Πίνακας Περιεχομένων

Σελίδα

Περίληψη…….....i

Αφιέρωση…….……ii

Ευχαριστίες……iii

Δήλωση…….....iv

Πίνακας Περιεχομένων…….……...v

Λίστα Πινάκων……x

Λίστα Σχημάτων……....xiii

Λίστα Συντομογραφιών……,xvi

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή

1.0. Το Αντικείμενο της Έρευνας και η Σημασία του……...1

1.1 Η Σχετική Βιβλιογραφία και το Ερευνητικό Κενό……..4

1.2 Οι Στόχοι, τα Ερωτήματα και οι Υποθέσεις της Έρευνας……...6

1.2.0 Οι Στόχοι της Έρευνας……6

1.2.1 Τα Ερωτήματα της Εργασίας……..6

1.2.2 Οι Υποθέσεις της Διατριβής……7

1.3 Η Θεωρητική βάση της Έρευνας

1.3.0 Ο Αμυντικός Ρεαλισμός ως Θεωρία της Έρευνας και οι άλλες προσεγγίσεις……8

1.3.1 Οι λόγοι επιλογής του Αμυντικού Ρεαλισμού……...13

1.4 Η Μέθοδός της Έρευνας……...20

1.5 Η Δομή της Εργασίας……28

Κεφάλαιο 2 Η σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας γενικά και στην Αν. Μεσόγειο.

2.0 Εισαγωγή……30

2.1 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική των ΗΠΑ

2.1.0 Εισαγωγή……...30

2.1.1 Η Στρατηγική των ΗΠΑ……....31

2.1.2 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική των ΗΠΑ……35

2.1.3 Συμπεράσματα……..39

2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική της Ρωσίας

2.2.0 Εισαγωγή……...41

2.2.1 Η Στρατηγική της Ρωσίας……42

2.2.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική της Ρωσίας……..46
2.2.3 Συμπεράσματα……49
2.3 Η Σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στον Ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας
2.3.0 Εισαγωγή……51
2.3.1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας.....51
2.3.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας.....55
2.3.3 Συμπεράσματα……58
2.4 Η Σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στον Ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο
2.4.0 Εισαγωγή……..60
2.4.1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο.....60
2.4.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο.....66
2.4.3 Συμπεράσματα……71
2.5 Συμπεράσματα……..73

Κεφάλαιο 3 Ο ρόλος της ενεργειακής ασφάλειας στην εξωτερική πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

3.0 Εισαγωγή……...80
3.1.1 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας
3.1.0 Εισαγωγή……..80
3.1.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας.....81
3.1.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας…….95
3.1.3 Συμπεράσματα……....102
3.2 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας
3.2.0 Εισαγωγή……105
3.2.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας……..105
3.2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας……113
3.2.3 Συμπεράσματα……119
3.3 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική του Ισραήλ
3.3.0 Εισαγωγή……121
3.3.1 Η Εξωτερική Πολιτική του Ισραήλ……121
3.3.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ……131
3.3.3 Συμπεράσματα……137
3.4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής, 2000-2012
3.4.0
Εισαγωγή……..140
3.4.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής……140

3.4.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής……145
3.4.3 Συμπεράσματα……149
3.5 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ
3.5.0
Εισαγωγή……..152
3.5.1 Η Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ……152
3.5.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ……158
3.5.3 Συμπεράσματα……158
3.6 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου
3.6.0 Εισαγωγή……165
3.6.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου……165
3.6.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου……173
3.6.3 Συμπεράσματα……180
3.7 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Συρίας, 2000-2011
3.7.0 Εισαγωγή……182
3.7.1 Η εξωτερική πολιτική της Συρίας.....183
3.7.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Συρίας……188
3.7.3 Συμπεράσματα……191
3.8 Συμπεράσματα……193

Κεφάλαιο 4 Ο ρόλος της ενεργειακής ασφάλειας στην όξυνση των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο.

4.0 Εισαγωγή……202
4.1 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, 2000-2011
4.1.0 Εισαγωγή……202
4.1.1 Η εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής……202
4.1.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής……206
4.1.3 Συμπεράσματα……210
4.2 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στον Εμφύλιο της Λιβυής, 2012-2020
4.2.0 Εισαγωγή……212
4.2.1 Ο Εμφύλιος πόλεμος στη Λιβυή……213
4.2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό Εμφύλιο……218
4.2.3 Συμπεράσματα……221
4.3 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στον Εμφύλιο της Συρίας, 2011-2020
4.3.0 Εισαγωγή……223
4.3.1 Ο Εμφύλιος στη Συρία……223

4.3.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Συριακό Εμφύλιο……230
4.3.3 Συμπεράσματα……233
4.4 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στην Αντιπαράθεση στο Λίβανο
4.4.0 Εισαγωγή……235
4.4.1 Η Αντιπαράθεση στο Λίβανο……235
4.4.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Διαμάχη στο Λίβανο……242
4.4.3 Συμπεράσματα……244
4.5 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος
4.5.0 Εισαγωγή……..246
4.5.1 Η Διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων……..247
4.5.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων……..253
4.5.3 Συμπεράσματα……257
4.6 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Συρίας.
4.6.0 Εισαγωγή……259
4.6.1 Η Σχέση Ισραήλ-Συρίας……259
4.6.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Συρίας……264
4.6.3 Συμπεράσματα……265
4.7 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ισραήλ-Λιβάνου
4.7.0 Εισαγωγή……266
4.7.1 Η Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου……..267
4.7.2 Η σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου……271
4.7.3 Συμπεράσματα……274
4.8 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ισραήλ-Τουρκίας
4.8.0 Εισαγωγή……276
4.8.1 Η Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……..276
4.8.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας…….281
4.8.3 Συμπεράσματα……284
4.9 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Τουρκίας-Αιγύπτου
4.9.0 Εισαγωγή……286
4.9.1 Η Σχέση Τουρκίας-Αιγύπτου……..286
4.9.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας…….290
4.9.3 Συμπεράσματα……294
4.10 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Τουρκίας-Συρίας
4.10.0 Εισαγωγή……..295
4.10.1 Η Σχέση Τουρκίας-Συρίας……296
4.10.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Συρία-Τουρκίας…….300

UNIVERSITY of NICOSIA

4.10. Συμπεράσματα……304
4.11 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης ΚΔ-Τουρκίας
4.11.0 Εισαγωγή……..306
4.11.1 Η Σχέση Τουρκίας-ΚΔ……..306
4.11.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΚΔ-Τουρκίας……..312
4.11.3 Συμπεράσματα……..316
4.12 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ελλάδας-Τουρκίας
4.12.0 Εισαγωγή……..318
4.12.1 Η Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας……318
4.12.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας……323
4.12.3 Συμπεράσματα……..327
4.13 Συμπεράσματα……329

Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα

5.0 Συμπεράσματα……..340

Βιβλιογραφικές Αναφορές.....351

UNIVERSITY of NICOSIA

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1.2.2:1 Στόχοι, Ερωτήματα, Υποθέσεις……7
Πίνακας 1.4:1 Ο Μηχανισμός Ελέγχου των Υποθέσεων……21
Πίνακας 1.4:2 Μεταβλητές…… …22
Πίνακας 1.4:3 Ο Τρόπος Αποτύπωσης και οι Εμπειρικοί Δείκτες των Μεταβλητών……...25
Πίνακας 1.4:4 Βαθμίδες Ταξινόμησης των τιμών των μεταβλητών……..26
Πίνακας 2.1.1:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ……34
Πίνακας 2.1.2:1 Η Ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ……38
Πίνακας 2.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ…40
Πίνακας 2.2.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Ρωσίας……..45
Πίνακας 2.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ρωσίας……,..49
Πίνακας 2.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ρωσίας..50
Πίνακας 2.3.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……54
Πίνακας 2.3.1:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……..58
Πίνακας 2.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας….59
Πίνακας 2.4.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο……..66
Πίνακας 2.4.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο……..70
Πίνακας 2.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο……..72
Πίνακας 2.5:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας……73
Πίνακας 2.5:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας……74
Πίνακας 2.5:3 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας Γενικά και στην Αν. Μεσόγειο……75
Πίνακας 2.5:4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……76
Πίνακας 2.5:5 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας και στη μεταξύ τους Σχέση……77
Πίνακας 3.1.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Τουρκίας……94
Πίνακας 3.1.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Τουρκίας……..102
Πίνακας 3.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Τουρκίας……...103
Πίνακας 3.2.1:1 Η Γενική πολιτικής της Ελλάδας……112
Πίνακας 3.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ελλάδας……118
Πίνακας 3.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ελλάδας……120
Πίνακας 3.3.1:1 Η Γενική Πολιτική του Ισραήλ……130
Πίνακας 3.3.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική του Ισραήλ……137
Πίνακας 3.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ.138

Πίνακας 3.4.1:1 Η Γενική πολιτική της Λιβυής ως το 2012……144
Πίνακας 3.4.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Λιβυής ως το 2012……148
Πίνακας 3.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Λιβυής..150
Πίνακας 3.5.1:1 Η Γενική πολιτικής της ΚΔ……157
Πίνακας 3.5.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της ΚΔ…….162
Πίνακας 3.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της ΚΔ……163
Πίνακας 3.6.1:1 Η Γενική Πολιτική της Αιγύπτου……172
Πίνακας 3.6.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Αιγύπτου……179
Πίνακας 3.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Αιγύπτου……...181
Πίνακας 3.7.1:1 Η Γενική Πολιτική της Συρίας……187
Πίνακας 3.7.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Συρίας ……191
Πίνακας 3.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Συρίας..192
Πίνακας 3.8:1 Η Γενική Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου……194
Πίνακας 3.8:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των κρατών της Αν. Μεσόγειο…196
Πίνακας 3.8:3 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου……..198
Πίνακας 4.1.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής……206
Πίνακας 4.1.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής……209
Πίνακας 4.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής…211
Πίνακας 4.2.1:1 Ο Λιβυκός εμφύλιος (2012-2020)……217
Πίνακας 4.2.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του Λιβυκού εμφυλίου……..221
Πίνακας 4.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό εμφύλιο……222
Πίνακας 4.3.1:1 Ο εμφύλιος στη Συρία……229
Πίνακας 4.3.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του εμφυλίου στη Συρία……233
Πίνακας 4.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στον εμφύλιο στη Συρία…234
Πίνακας 4.4.1:1 Η αντιπαράθεση στο Λίβανο……..240
Πίνακας 4.4.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση της αντιπαράθεσης στο Λίβανο……..244
Πίνακας 4.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική Αντιπαράθεση στο Λίβανο……245
Πίνακας 4.5.1:1 Η αντιπαράθεση Ισραήλ-Παλαιστινίων…….252
Πίνακας 4.5.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων……256
Πίνακας 4.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων……258
Πίνακας 4.6.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Συρίας……263
Πίνακας 4.6.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Συρίας……264

Πίνακας 4.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Συρίας.265
Πίνακας 4.7.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου…….270
Πίνακας 4.7.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου……...273
Πίνακας 4.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου…….275
Πίνακας 4.8.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……279
Πίνακας 4.8.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……284
Πίνακας 4.8.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……..285
Πίνακας 4.9.1:1 Η Γενική Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας……289
Πίνακας 4.9.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας……293
Πίνακας 4.9.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας……...294
Πίνακας 4.10.1:1 Η Γενική Σχέση Συρίας-Τουρκίας……299
Πίνακας 4.10.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Συρίας-Τουρκίας……303
Πίνακας 4.10.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Συρίας-Τουρκίας……...305
Πίνακας 4.11.1:1 Η Γενική Σχέση ΚΔ-Τουρκίας…….311
Πίνακας 4.11.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΚΔ-Τουρκίας…….315
Πίνακας 4.11.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας..317
Πίνακας 4.12.1:1 Η Γενική Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας……322
Πίνακας 4.12.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας……327
Πίνακας 4.12.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ελλάδα-Τουρκίας……...328
Πίνακας 4.13:1 Οι Ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο……330
Πίνακας 4.13:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο…333
Πίνακας 4.13:3 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς……335
Πίνακας 5:1 Έλεγχος Πρώτης Υπόθεσης……..341
Πίνακας 5:2 Έλεγχος Δεύτερης Υπόθεσης……343
Πίνακας 5:3 Έλεγχος Τρίτης Υπόθεσης……345
Πίνακας 5:4 Συνθετικός Έλεγχος Κεντρικής Υπόθεσης……..346

UNIVERSITY of NICOSIA

Λίστα σχημάτων

Σχήμα 1.4:1 Η Κεντρική Υπόθεση της Εργασίας……22
Σχήμα 2.1.1:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ…….....35
Σχήμα 2.1.2:1 Η Ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ……..39
Σχήμα 2.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ……41
Σχήμα 2.2.1:1 Η Γενική Πολιτική της Ρωσίας……46
Σχήμα 2.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας…….49
Σχήμα 2.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ρωσίας….51
Σχήμα 2.3.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας…….55
Σχήμα 2.3.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……..58
Σχήμα 2.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……60
Σχήμα 2.4.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο…….66
Σχήμα 2.4.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο……..71
Σχήμα 2.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο……..73
Σχήμα 2.5:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας……74
Σχήμα 2.5:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας……75
Σχήμα 2.5.3: Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας Γενικά και στην Αν. Μεσόγειο……76
Σχήμα 2.5:4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας……76
Σχήμα 2.5:5 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας και στη μεταξύ τους Σχέση…….78
Σχήμα 3.1.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Τουρκίας……95
Σχήμα 3.1.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Τουρκίας……..102
Σχήμα 3.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Τουρκίας..105
Σχήμα 3.2.1:1 Η Γενική πολιτικής της Ελλάδας……113
Σχήμα 3.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ελλάδας……..118
3.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ελλάδας…….120
Σχήμα 3.3.1:1 Η Γενική Πολιτική του Ισραήλ……..131
Σχήμα 3.3.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική του Ισραήλ……..137
Σχήμα 3.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ…140
Σχήμα 3.4.1:1 Η Γενική πολιτική της Λιβυής ως το 2012…….145
Σχήμα 3.4.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Λιβυής ως το 2012……149
Σχήμα 3.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Λιβυής…151
Σχήμα 3.5.1:1 Η Γενική πολιτικής της ΚΔ……158
Σχήμα 3.5.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της ΚΔ……162
Σχήμα 3.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της ΚΔ…….164

Σχήμα 3.6.1:1 Η Γενική Πολιτική της Αιγύπτου……..173
Σχήμα 3.6.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Αιγύπτου……..180
Σχήμα 3.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Αιγύπτου.182
Σχήμα 3.7.1:1 Η Γενική Πολιτική της Συρίας……..187
Σχήμα 3.7.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Συρίας……191
Σχήμα 3.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Συρίας…193
Σχήμα 3.8:1 Η Γενική Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου……196
Σχήμα 3.8:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των κρατών της Αν. Μεσόγειο….197
Σχήμα 3.8:3 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου……200
Σχήμα 4.1.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής……...206
Σχήμα 4.1.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής……210
Σχήμα 4.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής…..212
Σχήμα 4.2.1:1 Ο Λιβυκός εμφύλιος (2012-2020)……218
Σχήμα 4.2.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του Λιβυκού εμφυλίου……221
Σχήμα 4.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό εμφύλιο…….223
Σχήμα 4.3.1:1 Ο εμφύλιος στη Συρία……229
Σχήμα 4.3.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του εμφυλίου στη Συρία……233
Σχήμα 4.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στον εμφύλιο στη Συρία…...235
Σχήμα 4.4.1:1 Η αντιπαράθεση στο Λίβανο……241
Σχήμα 4.4.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση της αντιπαράθεσης στο Λίβανο……244
Σχήμα 4.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική Αντιπαράθεση στο Λίβανο……....246
Σχήμα 4.5.1:1 Η αντιπαράθεση Ισραήλ-Παλαιστινίων……....253
Σχήμα 4.5.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων……..257
Σχήμα 4.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων……259
Σχήμα 4.6.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Συρίας……264
Σχήμα 4.6.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Συρίας……265
Σχήμα 4.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Συρίας…266
Σχέση 4.7.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου……..271
Σχήμα 4.7.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου……..274
Σχήμα 4.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου..276
Σχήμα 4.8.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……280
Σχήμα 4.8.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας……284
Σχήμα 4.8.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας.286

Σχήμα 4.9.1:1 Η Γενική Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας…….290
Σχήμα 4.9.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας……..293
Σχήμα 4.9.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας……...295
Σχήμα 4.10.1:1 Η Γενική Σχέση Συρίας-Τουρκίας……..300
Σχήμα 4.10.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Συρίας-Τουρκίας……...304
Σχήμα 4.10.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Συρίας-Τουρκίας..305
Σχήμα 4.11.1:1 Η Γενική Σχέση ΚΔ-Τουρκίας…….312
Σχήμα 4.11.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΚΔ-Τουρκίας…….316
Σχήμα 4.11.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας…318
Σχήμα 4.12.1:1 Η Γενική Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας……323
Σχήμα 4.12.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας…….327
Σχήμα 4.12.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ελλάδα-Τουρκίας..329
Σχήμα 4.13:1 Οι Ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο……332
Σχήμα 4.13:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο……..334
Σχήμα 4.13.3: Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς……338
Σχήμα 5:1 Έλεγχος Πρώτης Υπόθεσης……343
Σχήμα 5:2 Έλεγχος Δεύτερης Υπόθεσης……..345
Σχήμα 5:3 Έλεγχος Τρίτης Υπόθεσης…….....346
Σχήμα 5:4 Συνθετικός Έλεγχος Κεντρικής Υπόθεσης…….348

UNIVERSITY of NICOSIA

Λίστα συντομογραφιών

Ελληνικές

3Κ/Ασία	Καύκασος-Κασπία-Κεντρική Ασία
$/β	δολάρια το βαρέλι
ΑΜΒΟ	Αγωγός Πετρέλαιου Βουλγαρία-"Μακεδονία'-Αλβανία
ΒΣΑ	Βασίλειο Σαουδική Αραβίας
ΔΔΟ	Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία
ΔΕ	Διερευνητικές Επαφές
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΣ	Διεθνές Σύστημα
ΔΤ	Διεθνής Τάξη
ΕΚ	Ελληνοκύπριοι
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΠΟ	Ένοπλες Παλαιστινιακές Οργανώσεις
ΖΤΣ	Ζητήματα Τελικής Συμφωνίας μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινιακής αρχής
ΗΑΕ	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΙΚ	Ισλαμικό Κράτος
ΚΔ	Κυπριακή Δημοκρατία
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική & Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ
ΚΕΠΦΑ	Κρατικές Εταιρείες Πετρελαίου Φυσικού Αερίου
ΜΑΒΑ	Μέση Ανατολή-Βόρειο Αφρική
ΜΑΝ	Μέτωπο Αλ-Νούσρα
ΜΚΟ	Μη κυβερνητικές οργανώσεις
ΜΟΕ	Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης
ΟΜΚ	Όπλα Μαζικής Καταστροφής και Μέσα Χρήσης τους
ΟΣΣΑ	Οργανισμός Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας
ΠΑ	Παλαιστινιακή Αρχή
ΠΕΠΦΑ	Πολυεθνικές Εταιρείες Πετρελαίου Φυσικού Αερίου
ΣΑΑ	Συριακός Αραβικός Στρατός

ΣΑΟΗΕ	Συμβούλιο Ασφαλείας ΟΗΕ
ΤΚ	Τουρκοκύπριοι
Υ/Α	Υδρογονάνθρακες
ΦΑ	Φυσικό αέριο
ΨΣΑΟΗΕ	Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

Λατινικές

ABM	Αντιβαλλιστική Αντιπυραυλική Συνθήκη
AKP	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης
BAP	Αγωγός Πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη
bcm	Δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα
bcm/y	Δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα το χρόνο
BRI	Πρωτοβουλία Ζώνη και Δρόμος
BTC	Αγωγός Πετρελαίου Μπακού-Τιφλίδα-Τσειχάν
CAATSA	Πράξη Αντιμετώπισης των Εχθρών της Αμερικής μέσω Κυρώσεων
CPC	Αγωγός Πετρελαίου Κασπιανός
EastMed	Αγωγός φα Ισραήλ-ΚΔ-Ελλάδα
EMGF	Φόρουμ Αν. Μεσογείου για το Φυσικό Αέριο
FSA	Ελεύθερος Στρατός Συρίας
FSRU	Πλωτός Σταθμός Επαναεριοποίησης
GCC	Συμβούλιο των Χωρών του Κόλπου
GNA	Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας
GNC	Γενικό Εθνικό Κογκρέσο Λιβυής
GTI	Αγωγός φα Διασυνδετήριος Ελλάδας-Τουρκίας
ICJ	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
IEA	Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας
IGB	Αγωγός φα Διασυνδετήριος Ελλάδας-Βουλγαρίας
IPC	Αγωγός Πετρελαίου Ιράκ-Συρία
IRGC	Ιρανοί Φρουροί της Επανάστασης
KRG	Περιφερειακή Κουρδική Διοίκηση
LNA	Λιβυκός Εθνικός Στρατός
LNG	Υγροποιημένο φυσικό αέριο
MB	Μουσουλμανική Αδελφότητα

mb/d	Εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου ημερησίως
NOC	Κρατική Εταιρεία Πετρελαίου της Λιβύης
NRC	Συμβούλιο Ρωσίας-ΝΑΤΟ
OIC	Οργανισμό Ισλαμικής Διάσκεψης
PKK	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν
SCP	Αγωγός φα Νοτίου Καυκάσου
SCOP	Αγωγός Πετρελαίου Σαμψούντα-Τσεϊχάν
SDF	Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις
SORT	Συνθήκη Μείωσης Στρατηγικών/Επιθετικών Όπλων
TAP	Αγωγός φα Διαδριατικός
tb/d	Χιλιάδες βαρέλια πετρελαίου ημερησίως
TCP	Αγωγός φα Διακασπιανός
ThP	Αγωγός Πετρελαίου Διαθρακικός
TPAO	Κρατική Εταιρεία Πετρελαίου της Τουρκίας
UNCLOS	Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας
WTI	West Texas Intermediate

UNIVERSITY of NICOSIA

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή

UNIVERSITY of NICOSIA

1.0 Το Αντικείμενο της Έρευνας και η Σημασία του

Διαχρονικά η ενεργειακή ασφάλεια βρίσκεται στις ιεραρχήσεις των κρατών. Άλλωστε η ασφάλεια ενός κράτους μπορεί να συνδεθεί με τις ενεργειακές πρώτες ύλες, και αυτό συμβαίνει σε δύο περιπτώσεις: Α) Αν μία ενεργειακή πρώτη ύλη μετέχει στην Πρωτογενή Ενεργειακή Τροφοδοσία (TPES) ενός κράτους σε βαθμό ίσο ή μεγαλύτερο του 1/3, ενώ προέρχεται κατά 1/3 ή περισσότερο από μη άμεσα υποκαθιστάμενες εισαγωγές ή εγκαταστάσεις στρατηγικής αποθεματοποίησης—Ασφάλεια των Εισαγωγών. Β) Όταν τα έσοδα από την εξαγωγή μίας ενεργειακής πρώτης ύλης αντιστοιχούν στο 1/3 ή περισσότερο των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού—Ασφάλεια των Εξαγωγών. Στην πρώτη περίπτωση, το κράτος θα αντιμετωπίσει κίνδυνο οικονομικής αποσταθεροποίησης στο ενδεχόμενο απώλειας ή απειλής απώλειας των σχετικών εισαγωγών. Στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος θα βιώσει μία οξεία οικονομική απειλή στο ενδεχόμενο απώλειας ή απειλής απώλειας των αγορών εξαγωγής της σχετικής πρώτης ύλης. Επίσης, η ισχύς ενός κράτους αυξάνει αν αυτό διατηρεί πλεονέκτημα στους τομείς παραγωγής, διαμετακόμισης, υποδομών και τεχνολογίας ενεργειακών πρώτων υλών—Ενεργειακή ισχύς. Παράλληλα, οι υδρογονάνθρακες (υ/α), το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο (ΦΑ), ήταν οι πλέον κρίσιμες πρώτες ύλες για τη διεθνή ενεργειακή ασφάλεια ως το 2020, μία θέση που αναμένεται να διατηρήσουν στο άμεσο μέλλον. Συνακόλουθα, η διαθεσιμότητα, η προσβασιμότητα, η προσιτότητα και η αποδεκτότητα των ενεργειακών πρώτων υλών, δη των υ/α, είναι σταθερά σημαντικές στη διεθνή πολιτική.[1]

Αντίστοιχα η τελευταία επηρεάζεται διαχρονικά από τις εξελίξεις στην Αν. Μεσόγειο—Ελλάδα, Τουρκία, Λιβυή, Αίγυπτος, Ισραήλ, Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ), Λίβανος, Συρία. Η περιοχή είναι κλειδόλιθος της «περιμετρικής ζώνης» (Rimland) γύρω απ' την «καρδιά» της Ευρασίας (Heartland)—κυριαρχία στην Rimland σημαίνει κυριαρχία στην Ευρασία και άρα στον κόσμο για τον Spykman. Επίσης αποτελεί κρίσιμο κόμβο στις διεθνείς μεταφορικές και εφοδιαστικές οδούς, όντας στο σταυροδρόμι μεταξύ Ευρώπης-Ασίας-Αφρικής, αλλά και διαθέτοντας καίρια «σημεία πνιγμού» για τις διεθνείς θαλάσσιες

[1] Michael Klare, "Hard Power, Soft Power, and Energy Power," *Foreign Affairs* (Foreign Affairs Magazine, March 3, 2015), https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-03-03/hard-power-soft-power-and-energy-power. Θεόδωρος Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική: Η Γεωπολιτική του "Μαύρου Χρυσού" από την ανακάλυψη Πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη Σχιστολιθική Επανάσταση (1908-2018)* (Αθήνα: Παπαζήση, 2018) 19-22, 26-9, 38, 110, 133-4, 141-2. Nalin Mohapatra, "Energy Security Paradigm, Structure of Geopolitics and International Relations Theory," *GeoJournal*, 82 no.4 (2016):684-7. Giedrius Česnakas, "Energy Resources in Foreign Policy," *Baltic Journal of Law & Politics*, l3 no.1 (2010):31. Liliana Proskuryakova, "Updating energy security and environmental policy: Energy security theories revisited," *Journal of Environmental Management* 223 (2018) 203-4.

αρτηρίες—Σουέζ, Δαρδανέλια—και τη μόνη χερσαία οδό Ευρώπης-Ασίας που παρακάμπτει τη Ρωσία—Μικρά Ασία. Τέλος έχει στρατηγική αξία ως «εσωτερικό αίθριο» της Ευρασίας και της Αφρικής. Ακόλουθα, βρίσκεται στην προσοχή μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων.[2]

Μάλιστα ως το 2020 η σημασία της αυξάνει. Η όξυνση του ανταγωνισμού μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων ανέξειξε εκ νέου την αξία της περιοχής ως έδρα της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ—αυτή θέτει στο Δυτικό δακτύλιο επιρροής τις περιοχές Σαχέλ, βόρειος Αφρική, Ισραήλ, Αραβοισλαμικός χώρος, εξισορροπώντας παράλληλα ανταγωνιστικές δυνάμεις σε Καύκασο, Μαύρη Θάλασσα, Βαλκάνια. Παράλληλα όμως, και η ίδια η περιοχή κατέστη πηγή διεθνούς ανασφάλειας—άνοδος Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ), εμφύλιοι σε Συρία και Λιβύη, τοπικοί ανταγωνισμού. Επίσης αναβαθμίστηκε ως πεδίο διαμόρφωσης της διεθνούς κατανομής ισχύος—φθορά επιρροής ΗΠΑ, Ηνωμένου Βασίλειου (ΗΒ), Βασίλειου Σαουδικής Αραβικής (ΒΣΑ) υπέρ των Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, Κίνα, Ιράν, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) και κυρίως της Τουρκίας—και κατ' επέκταση του Διεθνούς Δικαίου—διαμάχη για τα δικαιώματα των νησιωτικών συμπλεγμάτων και των αρχιπελαγικών δομών. Έτσι, η θέση των μεγάλων και των περιφερειακών δυνάμεων στον κόσμο συνδέθηκε στενότερα μαζί της.[3]

Ιδίως όμως, η άνοδος της Αν. Μεσογείου σχετίστηκε με την άνοδο της στο διεθνή χάρτη των υ/α. Η περιοχή ανέκαμψε ως διαμετακομιστής και κατέστη παραγωγός. Συγκεκριμένα το 2016 πάνω από 3.400 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (bcm) ΦΑ υπολογιζόταν στην Λεβαντίνη, ενώ αναμενόταν νέες ανακαλύψεις. Αντίστοιχα το 2023 περίπου 36 bcm υγροποιημένου ΦΑ (LNG) και 7,5 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου ημερησίως (mb/d) διακινούνταν μέσω του Σουέζ—8% και 10% αντίστοιχα του θαλάσσιο εμπορίου—, ενώ 2,4 mb/d πετρελαίου διερχόταν από τα Δαρδανέλια το 2016. Τέλος η θέση της περιοχής μεταξύ χωρών παραγωγών υ/α [Μέση Ανατολή-Βόρειος Αφρική (MABA), Καύκασος-Κασπία-Κεντρική Ασία (3Κ/Ασία), Ρωσία) και χωρών καταναλωτών (χώρες Ευρώπης), ευκόλυνε την κατασκευή ή τον σχεδιασμό αγωγών και άλλων έργων διαμετακόμισης στην έκταση της. Ως εκ τούτων η ενεργειακή αρχιτεκτονική της ενίσχυε το αντίκτυπο της στη διεθνή ασφάλεια.[4]

---

[2] Ιωάννης Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων: Από τον Νταβούντογλου στον Ερντογάν* (Αθήνα: Λειμών, 2021) 23-9. Ζήνωνας Τζιάρας, *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο: Τουρκία, Κύπρος και δίκτυα συνεργασίας σε μια νέα υπό-περιφέρεια* (Αθήνα: Παπαζήση, 2020) 32, 58.

[3] Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων* 13-5, 24-9. Τζιάρας, *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο* 45-8.

[4] U.S. Energy Information Administration, "The Danish and Turkish Straits are critical to Europe's crude oil and petroleum trade," *EIA*, August 18, 2017 https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=32552. International Energy Agency, Suez Canal – Factsheet, *IEA*, 2023, https://iea.blob.core.windows.net/assets/0a3c8da7-43ad-4511-a0ff-932fd8d0825a/SuezCanal-Factsheet.pdf. 1, 4. Τζιάρας, *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο* 29-30. Michael Ratner. Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean (CRS Report No. R44591), Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R44591/R44591.8.pdf (15 August 2016) 1.

Σε αυτό το φόντο, οι ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο εντείνονται από το 2000 και έπειτα. Πρόκειται για σταδιακή και μη γραμμική διαδικασία, η οποία εξελίσσεται παράλληλα με τη σταδιακή και μη γραμμική επιδείνωση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, δηλαδή των δύο μεγάλων δυνάμεων με την πλέον κρίσιμη επιρροή στην περιοχή κατά το πρώτο τέταρτο του 21ο αιώνα. Αντίστοιχα αυτή η διαδικασία συνδυάζεται με την εύρεση κοιτασμάτων ΦΑ στην περιοχή και με την άνοδο της στο διεθνή ενεργειακό χάρτη. Συνακόλουθα, η κατανόηση του ειδικού βάρους της ενεργειακής ασφάλειας στις σχέσεις των δρώντων της Αν. Μεσογείου, σε συνάρτηση με τη σχέση των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή, αναδεικνύεται σε επίκαιρο και αυξανόμενης σημασίας ζητούμενο.

1.1 Η Σχετική Βιβλιογραφία και το Ερευνητικό Κενό

Η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της ενεργειακής ασφάλειας και των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο έχει απασχολήσει τη διεθνή βιβλιογραφία σε σημαντικό βαθμό. Η παρούσα έρευνα, έχοντας μελετήσει ένα επαρκές εύρος αυτής, διαπιστώνει ότι η πλειοψηφία των αναλύσεων «δείχνει» την ενεργειακή ασφάλεια ως παράγοντα όξυνσης προϋπαρχουσών εντάσεων στην περιοχή.[5] Αντίθετα το τμήμα των ειδικών που την παρουσιάζει ως πεδίο συγκλίσεων προκύπτει αισθητά μειοψηφικό, ενώ εστιάζει κυρίως στις σχέσεις δρώντων με κατά κανόνα μη ανταγωνίστηκα συμφέροντα ασφαλείας στις σκληρές διαστάσεις της.[6] Μολαταύτα, ο διάλογος παραμένει ζωντανός, καθώς η επικαιρότητα και η σημασία του ζητήματος παραμένει.

Παρόλα αυτά, η παρούσα έρευνα εντοπίζει ορισμένα κενά. Σε κάποιες περιπτώσεις οι αναλύσεις στέκονται υπερβολικά στις ενεργειακές ανάγκες των δρώντων, ερευνώντας ανεπαρκώς την επίδραση άλλων πτυχών στη σχέση τους. Το αποτέλεσμα είναι η σημαντική αγνόηση των πολιτικών, στρατιωτικών, διπλωματικών κ.α. στόχων των δρώντων στις ενεργειακές τους σχέσεις, και η υπέρμετρή ανάδειξη των εκάστοτε ενεργειακών αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους. Από την άλλη μεριά πολλές αναλύσεις υπερτονίζουν τους πολιτικούς κ.α.

[5]Ahmed ElBassoussy, "East Mediterranean Gas: A New Arena for International Rivalry," *Review of Economics and Political Science* 3, no. 2 (July 31, 2018): 70-1, 82-3. Sayyad Alibabalu, "Geopolitics and Geoeconomics of the Eastern Mediterranean Gas Conflict: Analysis of Turkey's Policy," *Geopolitics Quarterly*, 18, No.4 (winter, 2023): 108-11. Felipe Tapia, "Geopolitics of gas and militarization in the Eastern Mediterranean," Analysis paper ieees.es, February 2019, 25-7. Hamid Darvishvand, "Geopolitical Analysis of Eastern Mediterranean Competitions Using Game Theory," *Revista CIMEXUS* 18, no. 2 (January 1, 2023): 85-7.

[6] Andrea Prontera, Mariusz Ruszel, "Energy Security in the Eastern Mediterranean," *Middle East Policy* 24, no. 3 (September 2017): 150-1. Sohbet Karbuz, Luca Baccarini, "East Mediterranean Gas: Regional Cooperation or Source of Tensions?," 173 *CIDOB*, May 2017, 1, 6. Spyridon Litsas, "New Strategic Dimensions of the Eastern Mediterranean," *BESA*, June 11, 2018, https://besacenter.org/eastern-mediterranean-strategy/. Thanos Dokos, Panayotis Tsakonas, "Promoting Collective Security Schemes in The Eastern Mediterranean," in *The Eastern Mediterranean: New Dynamics and Potential for Cooperation* (IEMed., 2018), 14-6.

στόχους των δρώντων ως αιτία των εξελίξεων στις ενεργειακές σχέσεις τους, υποτιμώντας το εκάστοτε ενεργειακό τοπίο και τις σχετικές ανάγκες τους. Έτσι όμως οι ενεργειακές σχέσεις καταλήγουν να αντιμετωπίζονται ως απλή προέκταση των πολιτικών σχέσεων. Παράλληλα η επίδραση της σχέσης των μεγάλων δυνάμεων, δη μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας όπου κατέχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στην Αν. Μεσόγειο[7], λαμβάνεται περιορισμένα υπόψιν από κάποιους ειδικούς. Ακόμα όμως και σε περιπτώσεις όπου αυτή εξετάζεται εκτενέστερα, συνήθως οι ενεργειακές σχέσεις των δρώντων σχετίζονται με τους στόχους μίας μόνο δύναμης (π.χ. ΗΠΑ), και μόνο εξ' αντανακλάσεως συνδέονται με στόχους των άλλων (π.χ. Ρωσία). Ως συνέπεια η συγκεκριμένη επίδραση μένει σε μεγάλο βαθμό αδιευκρίνιστη. Επίσης, οι αναλύσεις δεν εκτείνονται σε μεγάλες χρονικές περιόδους. Συνήθως ερευνούν την περίοδο μετά το 2010 και ιδίως μετά το 2015, όταν επιβεβαιώνεται η ύπαρξη μεγάλων κοιτασμάτων ΦΑ στη Λεβαντίνη. Τέλος, δεν αφορούν ολόκληρη την περιοχή της Αν. Μεσογείου. Αντίθετα, «στέκονται» κυρίως στο άμεσο περιβάλλον ασφάλειας της χώρας προέλευσης τους (Π.χ. Οι Ελληνικές αναλύσεις «στέκονται» στις σχέσεις της Ελλάδας με την ΚΔ, το Ισραήλ και την Αίγυπτο ως απάντηση στις Τουρκικές αξιώσεις). Σε αυτή τη βάση, η έρευνα διαπιστώνει την ανάγκη μιας ευρύτερης χωρικά και χρονικά και περισσότερο συστηματικής πολυπαραγοντικής σύνθεσης των ευρημάτων πολλών επιμέρους περιπτώσεων ανταγωνισμού στην Αν. Μεσόγειο, υπό ενιαίο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο.

Η εργασία θέλει να συμβάλλει στην κάλυψη των κενών που δημιουργεί αυτή η συνθήκη. Για την επίτευξη του σκοπού μας, το εύρος της ανάλυσης υπερβαίνει την εικοσαετία. Ως σημείο εκκίνησης επιλέγονται τα έτη 1999-2000, ένεκα της εύρεσης τότε των πρώτων αξιόλογων κοιτασμάτων ΦΑ στη Λεβαντίνη. Αντίστοιχα η έρευνα μας εκτείνεται ως το τέλος του 2020, καθώς το Καλοκαίρι-Φθινόπωρο αυτής της χρονιάς εξελίσσεται το σημαντικότερο, ως την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, διεθνοπολιτικό επεισόδιο στην περιοχή, που σχετίζεται τόσο άμεσα με τους υ/α. Δηλαδή η αντικρυστή παράταξη για περίπου ένα μήνα των στόλων της Ελλάδας και της Τουρκίας σε θέση μάχης και η επακούμβιση δύο φρεγατών των δύο χωρών, συνέπεια των σεισμογραφικών ερευνών για ΦΑ από το Τουρκικό σκάφους Oruc Reis στην περιοχή μεταξύ Καστελόριζου-ΚΔ. Μία περιοχή που και οι δύο χώρες αξιώνουν κυριαρχικά δικαιώματα. Τη συγκεκριμένη περίοδο το διεθνές σύστημα (ΔΣ) χαρακτηρίζεται από αδιαμφησβήτητη μονοπολικότητα ως το 2008, ενώ έπειτα από την ταχεία διάβρωση της.[8] Πρόσθετα η ανάλυση περιλαμβάνει όλους τους μεγάλους ανταγωνισμούς που εξελίσσονται

[7] Τζιάρας, *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο* 31-2.
[8] Pål Røren, "Unipolarity is not over yet," *Global Studies Quarterly* 4, no.2 (2024): 1-2.

στην περιοχή την εποχή αυτή, είτε πρόκειται για διεθνείς διαμάχες, είτε για τις πλέον διεθνοποιημένες ενδοκρατικές συγκρούσεις. Μάλιστα οι παραπάνω ανταγωνισμοί εξετάζονται στη βάση των κύριων διαστάσεων ασφαλείας των δρώντων, καθώς αναζητούνται οι καθοριστικές διαστάσεις στις σχέσεις τους. Σε αυτή τη βάση το εκάστοτε ενεργειακό τοπίο και οι συγκεκριμένες ανάγκες ενεργειακής ασφαλείας κάθε δρώντα λαμβάνονται ολοκληρωμένα υπόψιν κατά την εξέταση της συμπεριφοράς του κάθε φορά. Τέλος, όλοι οι ανταγωνισμοί εξετάζονται στο φόντο της σχέσης δύο μεγάλων δυνάμεων και συγκεκριμένα των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Στη βάση όλων των παραπάνω, η εργασία φιλοδοξεί να καινοτομήσει, υιοθετώντας μία περισσότερο συστηματική, περισσότερο συγκριτική και περισσότερο διαχρονική πολυπαραγοντική προσέγγιση στη διερεύνηση του ειδικού βάρους της ενεργειακής ασφάλειας στις σχέσεις των δρώντων της Αν. Μεσογείου, συνθέτοντας όλες τις σημαντικές επιμέρους περιπτώσεις ανταγωνισμών υπό ένα ενιαίο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο και σε συνάρτηση με τη σχέση των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή,

1.2 Οι Στόχοι, τα Ερωτήματα και οι Υποθέσεις της Έρευνας

1.2.0 Οι Στόχοι της Έρευνας

Η εργασία θέτει τρεις επιμέρους στόχους για την επίτευξη του κεντρικού της σκοπού:

1. *Τη διασαφήνιση της σημασίας της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο.*
2. *Τη διακρίβωση του τρόπου με τον οποίο η ενεργειακή ασφάλεια επηρεάζει την εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Ανατολική Μεσόγειο..*
3. *Την αποκάλυψη της συμβολής του ανταγωνισμού Ρωσίας-ΗΠΑ στις αντιπαραθέσεις στην Αν. Μεσόγειο.*

1.2.1 Τα Ερωτήματα της Εργασίας

Για την υλοποίηση των στόχων της η έρευνα επιχειρεί να απαντήσει σε τρία ερωτήματα:

1. *Σε τι βαθμό ευθύνεται η ενεργειακή ασφάλεια για την κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο;*
2. *Προς ποια κατεύθυνση επηρεάζει η ενεργειακή ασφάλεια τις διαμάχες στην Αν. Μεσόγειο;*
3. *Προς ποια κατεύθυνση ωθεί την ενεργειακή πολιτική των δρώντων στην Αν. Μεσόγειο ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας;*

1.2.2 Οι Υποθέσεις της Διατριβής

Η απάντηση των ερωτημάτων επιχειρείται από την εργασία στη βάση του ελέγχου τριών υποθέσεων:

1. *Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί εξισορροπήσεις στο βαθμό που απειλείται η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ.*
2. *Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί εξισορροπήσεις, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος στο ΔΣ.*
3. *Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου επηρεάζεται ανάλογα, όσο οξύνεται η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας.*

Αντίστοιχα ο έλεγχος των τριών υποθέσεων συνεπάγεται τον έλεγχο της κεντρικής υπόθεσης της διατριβής, η οποία υποστηρίζει ότι:

- Την περίοδο από την έναρξη του έτους 2000 ως και το τέλος του έτους 2020 η ζήτηση ενεργειακής ασφάλεια λειτουργεί ως στοιχείο αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσόγειου, ενώ ο βαθμός επίδρασης της επηρεάζεται από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 1.2.2:1, Στόχοι, Ερωτήματα, Υποθέσεις

α/α	**Ερευνητικοί Στόχοι**	**Ερευνητικά Ερωτήματα**	**Υποθέσεις**	**Κεντρική Υπόθεση**
1	Η διασαφήνιση της σημασίας της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο.	Σε τι βαθμό ευθύνεται η ενεργειακή ασφάλεια για την κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο;	Η ενεργειακή ασφάλεια οξύνει την εξωτερική πολιτική των δρώντων στο βαθμό που απειλείται η ασφάλεια/θέση τους στο ΔΣ	Από το 2000 ως και το 2020 η ζήτηση ενεργειακής ασφάλεια λειτουργεί ως στοιχείο αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσόγειου, ενώ ο βαθμός επίδρασης της επηρεάζεται από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας.
2	Η αποκάλυψη του τρόπου επίδρασης της ενεργειακής ασφάλειας στους	Προς ποια κατεύθυνση (όξυνση ή ύφεση) επηρεάζει τους	Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί σε ζήτηση ενεργειακής	

	ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο.	ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο η ενεργειακή ασφάλεια;	ισχύς και εξισορροπήσεις, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος.	
3	Η διακρίβωση της συμβολής του ανταγωνισμού Ρωσίας-ΗΠΑ στους ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο.	Προς ποια κατεύθυνση (διαμάχη ή συνεργασία) ωθεί την ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας;	Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου επηρεάζεται ανάλογα, όσο οξύνεται η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας.	

1.3 Η Θεωρητική βάση της Έρευνας

1.3.0 Ο Αμυντικός Ρεαλισμός ως θεωρία της έρευνας και οι άλλες προσεγγίσεις

Η θεωρία που αξιοποιεί η εργασία για τον έλεγχο των υποθέσεων είναι ο Αμυντικός Ρεαλισμός. Σύμφωνα με αυτόν τα κράτη αποτελούν τα κύρια υποκείμενα στις διεθνείς σχέσεις, ενώ έχουν ως πρωταρχικό συμφέρον την επιβίωση και την ασφάλεια. Αντίστοιχα η θεωρία αντιμετωπίζει τα κράτη ως ορθολογικούς δρώντες, οι οποίοι μέσω της αλληλεπίδρασης τους συγκροτούν ένα ΔΣ, του οποίου η δομή περιορίζει τη συμπεριφορά τους. Το άναρχο ΔΣ που προκύπτει σε αυτή τη διαδικασία, συνεπάγεται την αβεβαιότητα των κρατών για τις μεταξύ τους προθέσεις. Αυτό το γεγονός κρίνεται από τη θεωρία ως ο παράγοντας που ωθεί τα κράτη στην αναζήτηση ισχύος για να είναι ασφαλή και έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση ανταγωνισμών ασφαλείας. Ωστόσο σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία η ασφάλεια βρίσκεται σε σχετικά επαρκή επίπεδα στο ΔΣ. Ως συνέπεια τα κράτη αναζητούν την ισχύ για τη διατήρηση του επιπέδου της ασφάλειας τους, δηλαδή για την αντιμετώπιση απειλών και τη διατήρηση του status quo. Δεν κινητοποιούνται για τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους, καθώς αυτή η διαδικασία μπορεί να

οδηγήσει σε κινήσεις εξισορρόπησης από τρίτους που τελικά θα μειώσουν το επίπεδο της ασφαλείας τους. Μάλιστα η συγκεκριμένη τάση ενισχύεται όσο εγγύτερα στο μονοπολισμό βρίσκεται το ΔΣ, καθώς η θεωρία κρίνει πως οι αβεβαιότητες μειώνονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό σε αυτή τη συνθήκη. Ακόλουθα επιτρέπει να αναμένουμε ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τη μείωση των συγκρούσεων και την ύφεση των ανταγωνισμών εν τη παρουσία αυτής της συνθήκης. Αντίθετα το επίπεδο ασφαλείας για τα κράτη μειώνεται όσο αυξάνονται οι πόλοι στο ΔΣ, και αυτό πλησιάζει προς τον πολυπολισμό, δηλαδή σε μία δομή αποτελούμενη από τρεις ή περισσότερες δυνάμεις. Σε αυτή την περίπτωση οι υπολογισμοί σχετικά με τις συμμαχίες και τις ισορροπίες ισχύος δυσκολεύουν, αυξάνοντας τις αβεβαιότητες για τα κράτη. Ως συνέπεια αυτή η συνθήκη ευνοεί την αύξηση των αντιπαραθέσεων κατά την παρουσία της. Επίσης για τη θεωρία αυτή, η πολιτική των κρατών συνδέεται και με την ύπαρξη δομικών τροποποιητών—σαφήνεια προθέσεων και ισορροπιών ισχύος, κ.α. Αντίστοιχα, η διεθνής τάξη (ΔΤ) και οι θεσμοί αυτής, κατανοούνται πρωτίστως ως εκφραστές ισορροπιών ισχύος και πεδία ανταγωνισμού και δευτερευόντως μόνο ως πεδία συνεννοήσεων και μείωσης των αβεβαιοτήτων. Παράλληλα, ως καθοριστική διάσταση ασφάλειας κρίνεται η στρατιωτική ασφάλεια και σε άμεση συνάφεια μαζί της η πολιτική και η διπλωματική ασφάλεια. Η πρώτη κρίνεται κρίσιμη από τη θεωρία, γιατί η στρατιωτική ισχύς είναι αναγκαία για την ασφάλεια των συνόρων, αλλά και διότι αποτελεί το πλέον αξιόπιστο μέσο για την αντιμετώπιση απειλών. Η δεύτερη αντλεί τη σημασία της από τη σπουδαιότητα της πολιτικής ισχύος για την κυριαρχία του κράτους και την αυτονομία του στη λήψη αποφάσεων. Τέλος η σημασία της τρίτης προκύπτει από τη χρησιμότητα της διπλωματικής ισχύος για τη διαχείριση των συμμαχιών και των ισορροπιών ισχύος. Όμως και άλλες διαστάσεις μπορούν να κριθούν σημαντικές από τη συγκεκριμένη θεωρία. Μάλιστα η σημασία τους μπορεί να αυξηθεί όσο το ΔΣ τείνει προς τον μονοπολισμό, όπου μειώνονται οι αβεβαιότητες και μεγαλώνει το κόστος και το ρίσκο της χρήσης σκληρής και ιδίως στρατιωτικής ισχύος για τα κράτη.[9] Σε αυτό το περιβάλλον, η ενέργεια, ως βάση της σύγχρονης οικονομίας, αναβαθμίζεται ως διάσταση ασφαλείας. Ο λόγος είναι ότι κράτη-απειλές μπορούν να προβάλλουν ενεργειακή ισχύ για την επίτευξη πολιτικών αποτελεσμάτων, τα οποία δε μπορούν να προκληθούν διπλωματικά ή μέσω ήπιας ισχύος, χωρίς όμως και να αναλάβουν το ρίσκο της χρήσης στρατιωτικής ισχύος. Ακόλουθα τα κράτη

[9] Eric Hamilton, Brian Ratbbun, "Scarce Differences: Toward a Material and Systemic Foundation for Offensive and Defensive Realism," *Security Studies*, 22 no.43 (2013): 438-9, 443-5. Kenneth Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Αθήνα: Ποιότητα, 2011) 10-12, 204-205, 338-41. Stephen Walt, *The Origins of Alliances* (New York: Cornell University Press, 1990) 5, 21-5. Jeffrey Taliaferro, "Security Seeking under Anarchy," (2001) *International Security*, Vol.25 (3), 155-6. John Mearsheimer, 'Bound to Fail Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order,' *International Security*, 43 no.4 (2019) 9-11.

ωθούνται στην εξισορρόπηση της ενεργειακής ισχύος των κρατών-απειλών, ενώ μπορούν να δεχθούν ενεργειακό ρίσκο για την αντιμετώπιση άλλων απειλών. Ωστόσο, η ενεργειακή ασφάλεια καθίσταται καθοριστικός παράγοντας στην πολιτική τους και δύναται να πυροδοτήσει κρίσεις και πολέμους ή προσεγγίσεις και συνεργασίες μόνο σε συνθήκες άμεσης-υπαρξιακής, όχι δυνητικής, ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση τους στο ΔΣ. Μάλιστα η σημασία της μειώνεται όταν: Οι ενεργειακές σχέσεις μεταξύ των κρατών τείνουν στη συμμετρία. Άλλες πηγές ισχύος εξισορροπούν την απουσία ενεργειακής ισχύος για τα ευάλωτα ενεργειακά κράτη. Το ευάλωτο ενεργειακά κράτος διαθέτει εναλλακτικούς ενεργειακούς εταίρους ή πηγές ενέργειας. Η πολιτική σχέση μεταξύ των ενεργειακών εταίρων κινείται θετικά η λειτουργικά. Σε αυτό το πλαίσιο, η ενεργειακή πολιτική ενός κράτους αναμένεται να αναζητά την ενεργειακή ισχύ για τη διατήρηση του επιπέδου της ασφάλειας του. Συνεπώς, θεωρητική αφετηρία της παρούσας έρευνας αποτελούν τα παραπάνω αξιώματα της συγκεκριμένης θεωρίας.[10]

Αντίθετα ο Επιθετικός ρεαλισμός εκκινεί από την παραδοχή ότι η ασφάλεια βρίσκεται σε σπανιότητα. Σε αυτές τις συνθήκες τα κράτη είναι βέβαια για τις εχθρικές μεταξύ τους προθέσεις. Κατ' επέκταση επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους για να είναι ασφαλή. Αντίστοιχα κινούνται επιθετικά με σκοπό την ηγεμονία, την οποία η συγκεκριμένη θεωρία αντιμετωπίζει ως την πλέον ασφαλή κατάσταση για ένα κράτος. Άλλωστε εκτιμά ότι οι πιο αδύναμοι προορίζονται να δεθούν στο άρμα των ισχυρών. Αντίστοιχα η θεωρία κρίνει τη ΔΤ και τους θεσμούς της ως ελάχιστης σημασίας και ως προϊόν συγκυριών, καθώς ισχυρίζεται πως αποτελούν μόνο πεδίο αντανάκλασης των συμφερόντων των ισχυρότερων κρατών. Πρόσθετα, ως «πραγματικά» σημαντική διάσταση ισχύος, κρίνει μόνο τη στρατιωτική ισχύ. Η ενεργειακή ισχύς λογίζεται στρατηγική, διότι συνδέεται μαζί της—χρηματοδότηση και τροφοδοσία της στρατιωτικής βιομηχανίας και των στρατιωτικών μεταφορών. Σε αυτό το πλαίσιο, η θεωρία αξιολογεί κάθε ενεργειακό μειονέκτημα ως μείζων υστέρηση, και κάθε σχετικό πλεονέκτημα ως μέσο για την επιδίωξη επιβολής σε τρίτους. Συνολικά, η ενεργειακή ισχύς επιδιώκεται για τη μεγιστοποίηση της κρατικής ισχύος, σύμφωνα με αυτή τη θεωρία. Στη βάση αυτών, η εργασία δεν επιλέγει τον Επιθετικό Ρεαλισμό, καθώς διαφοροποιείται από τη θεωρητική αφετηρία της και τα παραπάνω κεντρικά αξιώματα της.[11]

---

[10] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 108-9, 111, 123-4. 133, 138-42, 155-61. 88 Česnakas, "Energy Resources in Foreign Policy,"41-2. Mohapatra, "Energy Security Paradigm" 700-2. Klare, "Hard Power...,".

[11]Mohapatra, "Energy Security Paradigm" 700-2. John Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2007) 23-6, 84, 86-93, 105, 318. Michalis Kontos, Eleni Georgiou, "US Foreign and Security Policy in Contemporary Eastern Mediterranean: The Return of Great Power Politics in a Changing

Από την άλλη ο Κλασικός Ρεαλισμός δίνει έμφαση στη σύνεση της κρατικής ηγεσίας. Αυτή η θεωρία αποδίδει τη συμπεριφορά των κρατών στην έμφυτη τάση του ανθρώπου για κυριαρχία, κρίνοντας την ισχύ ως αυτοσκοπό και ταυτίζοντας την με την ικανοποίηση των ιστορικά και πολιτικά προσδιορισμένων συμφερόντων τους. Παράλληλα η ισχύς λογίζεται ως ένα ενιαίο όλο, του οποίου τα συστατικά μέρη έχουν μεταβαλλόμενη ιστορικά σημασία. Η ηγεσία ενός κράτους ζητά την ισχύ για την εκπλήρωση των κρατικών συμφερόντων, κινούμενη όμως με τρόπο που λαμβάνει υπόψιν την ισχύ και τα συμφέροντα των άλλων κρατών. Σε αυτό το περιβάλλον, η θεωρία προσδοκά τη λειτουργία της ΔΤ και των θεσμών της στη βάση των ισορροπιών ισχύος, αλλά και συγκλινόντων συμφερόντων των εμπλεκομένων κρατών. Επίσης νοεί τη στρατιωτική ισχύ ως το κρίσιμο οργανικό μέρος της κρατικής ισχύος, δηλαδή ως αυτό που έχει τη μεγαλύτερη, αλλά όχι την επαρκή από μόνο του, σημασία για την επικράτηση ενός κράτους στους ανταγωνισμούς ισχύος. Παράλληλα κρίνει την ενεργειακή ισχύ ως μέρος της κρατικής ισχύος, συνδέοντας τη ως ένα βαθμό με τη γενικότερη ικανότητα επιτυχίας του στους ανταγωνισμούς ισχύος. Συνέπεια όλων αυτών η θεωρία αυτή διαφοροποιείται από το βασικό ερμηνευτικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας και δεν επιλέγεται. Από την άλλη μεριά, συγγενείς νεο-μερκαντιλιστικές προσεγγίσεις δέχονται την ενεργειακή ισχύ ως κύριο και αυτοτελές υποσύνολο της κρατικής ισχύος και των διεθνών σχέσεων, το οποίο επηρεάζει άμεσα τις οικονομικές και στρατιωτικές ισορροπίες. Ακόλουθα τα κράτη ωθούνται στην ιεράρχηση της ενεργειακής αυτάρκειας τους, αλλά και στον έλεγχο ενεργειακών πόρων, υποδομών και οδών εμπορίου των ενεργειακών πρώτων υλών, για την αποφυγή ποσοτικής ανεπάρκειας και για την άσκηση επιρροής. Έτσι η ενεργειακή ισχύ αθροίζεται άμεσα στη συνολική κρατική ισχύ, στα πλαίσια αυτών των προσεγγίσεων. Συνεπώς η εργασία δεν τις υιοθετεί, παρά τη χρησιμότητα επιμέρους επισημάνσεων τους, κυρίως διότι δε δέχεται την αυτονομία της ενεργειακής ισχύος και την κυριαρχία της ως ερμηνευτικό παράγοντα σε κάθε περίπτωση.[12]

Αντίστοιχα ο Νεοκλασικός ρεαλισμός εστιάζει περισσότερο σε εσωτερικές μεταβλητές μεσολάβησης, τις οποίες κρίνει ότι φιλτράρουν τις συστημικές πιέσεις—ιδέες ηγετών, εθνική

Regional Environment," *International Politics* 60 (2023): 1016-7. Hamilton, Ratbbun, "Scarce Differences," 438-9, 443-5. Česnakas, "Energy Resources in Foreign Policy," 43-5. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 127, 131, 147-8. John Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions," *International Security* 19, no. 3 (1994): 7.

[12]Ahmed Mahdi, "Neomercantilist War: The US Military and Middle East Oil (1980–2003)," *Review of Economics and Political Science* 7, no.4 (2022) 302-305. Charles Ziegler, Rajan Menon. "Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian," *Strategic Studies Quarterly* 8 no.2 (2014): 19–23. Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alferd A. Knopf, 1948) 17-18, 74-75. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 34-6, 120-135. James Dougherty, Robert Pfaltzgraff, *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey* (USA: Longman, 2001) 14-15, 17, 82-6, 88-91, 131, 210-11, 244.

κουλτούρα, κρατική δομή, οικονομική διάρθρωση, κ.α. Η αναρχία και οι εξελίξεις στη δομή του ΔΣ μένουν η βάση της κρατικής πολιτικής και σε αυτή τη θεωρία. Ωστόσο η συμπεριφορά του κράτους αναμένεται να επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό και από την εσωτερική λειτουργία του, αλλά και από τις ικανότητες, τις ιδέες και το βαθμό ορθολογισμού των ηγετών του. Σε αυτό το πλαίσιο η ΔΤ και οι θεσμοί λογίζονται εκφραστές των ισορροπιών ισχύος, αλλά και εσωτερικών κινήτρων των κρατών, ενώ η επιτυχία τους ευνοείται εφόσον λειτουργούν ως κανάλια πληροφόρησης, αλλά και από κρατικές ηγεσίες με σημαντικές σχετικές ικανότητες. Αντίστοιχα η στρατιωτική ισχύ κρίνεται αναγκαία για την ασφάλεια του κράτους, αλλά η αποτελεσματικότητα της συνδέεται και με την ικανότητα της κρατικής ηγεσίας να την αξιοποιεί. Παράλληλα η ενεργειακή ασφάλεια θεωρείται ότι συμβάλλει στην εθνική ασφάλεια, αλλά το εκτόπισμα της σχετίζεται επίσης και με το πως τη «μεταφράζουν» εσωτερικές μεταβλητές—θέση ενέργειας στην κρατική ταυτότητα, σχέση ευημερίας-ενέργειας, κρατικός ή φιλελεύθερος τομέας ενέργειας, ισχύς εταιρειών ενέργειας, ισχύς περιβαλλοντικών οργανώσεων. Σε αυτή τη βάση, η εργασία δεν επιλέγει αυτή τη θεωρία, καθώς θεωρεί ότι η επίδραση των εσωτερικών μεταβλητών στην εξέλιξη του υπό εξέταση αντικειμένου δεν είναι αρκετά σημαντική.[13]

Επίσης, ο Φιλελευθερισμός ταιριάζει περισσότερο σε «τοπία» συνεργασίας ή ύφεσης των διεθνών ανταγωνισμών. Οι Φιλελεύθερες προσεγγίσεις κρίνουν εφικτή την υπέρβαση των ανταγωνισμών, καθώς ταυτίζουν το κρατικό συμφέρον με τη συνεργασία και με τα απόλυτα οφέλη που προκύπτουν από αυτή, όχι με τα σχετικά οφέλη. Συγκεκριμένα αναμένουν τη μείωση της αναρχίας και κατ' επέκταση της αβεβαιότητας στο ΔΣ στη βάση των διευρυμένων οικονομικών αλληλεξαρτήσεων, της λειτουργίας οργανισμών/κανόνων, της διεθνοποίησης της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, και της ανόδου μη κρατικών δρώντων—πολυεθνικές εταιρείες, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Ακόλουθα προσδοκούν από τα κράτη στροφή σε συνεργατικές συμπεριφορές, αλλά και τη σταδιακή μετατόπιση τους προς την επιδίωξη της συλλογικής ασφάλειας. Αντίστοιχα αναμένουν εξασθένηση της σημασίας της στρατιωτικής ισχύος στις διεθνείς σχέσεις—τη θεωρούν ακόμη την πλέον κρίσιμη διάσταση—σε όφελος της ήπιας ισχύος και της θεσμικής επιρροής. Σε αυτό το πλαίσιο, αντιμετωπίζουν τις ενεργειακές σχέσεις ως εν δυνάμει συνεργατικές, δίνοντας έμφαση στα απόλυτα οφέλη που προκύπτουν από την ενεργειακή συνεργασία. Μάλιστα συνδέουν τη συλλογική ενεργειακή ασφάλεια με την αύξηση του βαθμού ενεργειακής ασφάλειας για κάθε κράτος. Παράλληλα κρίνουν συμφέρουσα

[13] Česnakas, Giedrius. "Energy Resources in Foreign Policy," 45-8. Dougherty, Pfaltzgraff, *Contending Theories of International Relations* 88-90, 92-3. Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, no. 1 (1998): 146-7, 152-3, 157-8, 161-3,

για τα κράτη την αποφυγή της πολιτικοποίησης του εμπορίου ενέργειας και την απόσυρση τους από την παραγωγή ενέργειας και τις ενεργειακές συναλλαγές, «δείχνοντας» ως συμφέρον τους το ελεύθερο εμπόριο και την κυριαρχία ιδιωτικών εταιρειών. Επομένως, οι παραδοχές αυτές είναι ασύμβατες με το αντικείμενο της έρευνας που είναι η εξέταση ανταγωνισμών, αλλά και με την ουσία του όλου πλαισίου που αποδέχεται για την ερμηνεία των διεθνών σχέσεων.[14]

Τέλος και οι Κονστρουκτιβιστικές προσεγγίσεις μετατοπίζουν το επίκεντρο της ανάλυσης από το πεδίο των ισορροπιών ισχύος προς τις ταυτότητες και τις ιδέες των κρατών. Δέχονται τους διακρατικούς ανταγωνισμούς ως κατασκευή των κρατών, ενώ τα συμφέροντα των τελευταίων ως απόρροια των ιδεών, των ταυτοτήτων, των ρόλων, που τα ίδια οικοδομούν στην αλληλεπίδραση τους. Πρόσθετα κρίνουν ότι το ΔΣ και η αναρχία χαρακτηρίζονται από την οπτική των κρατών και τις πεποιθήσεις τους γι' αυτά. Έτσι, εκτιμούν ότι ο χαρακτήρας των διεθνών σχέσεων και η συμπεριφορά των κρατών δύναται να αλλάξουν, μέσω της εκπαίδευσης των υποκειμένων που ηγούνται και συνθέτουν τα κράτη σε νέες ιδέες, αλλά και μέσω της αλλαγής της γλώσσας επικοινωνίας, ή μέσω μίας διαφορετικής προδιάθεσης-οπτικής για τη διεθνή αναρχία και το εθνικό συμφέρον. Αντίστοιχα, η ενεργειακή ασφάλεια λογίζεται ως μία κατασκευή, της όποιας το περιεχόμενο και η σημασία αλλάζουν, όταν αλλάξουν οι αντιλήψεις και οι αφηγήσεις για το ποιος είναι ενεργειακός φίλος ή εχθρός, ποια πρώτη ύλη, ποιο μοτίβο συναλλαγών συμβαδίζει με το συμφέρον ή την ταυτότητα του κράτους, ποιες είναι διεθνώς οι κοινές ενεργειακές απειλές ή τα κοινά συμφέροντα, κ.α. Αντίστοιχα η ενεργειακή πολιτική και οι ενεργειακές σχέσεις των κρατών εξετάζονται κυρίως στη βάση ιδεών και ταυτοτήτων και όχι των ισορροπιών ισχύος. Δεδομένης λοιπόν της προτεραιότητας που έχουν στο ερμηνευτικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας οι δομικοί περιορισμοί αυτές οι προσεγγίσεις δεν επιλέγονται.[15]

1.3.1 Οι λόγοι επιλογής του Αμυντικού Ρεαλισμού

Ο λόγος επιλογής του Αμυντικού Ρεαλισμού απορρέει από τη συμβατότητα των αξιωμάτων του με το διεθνές και το περιφερειακό πολιτικό και ενεργειακό τοπίο της εξεταζόμενης εποχής. Σε αντίθεση με τις προσδοκίες των φιλελεύθερων και των κονστρουκτιβιστικών προσεγγίσεων η άνοδος μη κρατικών δρώντων (πολυεθνικές εταιρείες, ΜΚΟ) υπηρέτησε και δεν ανέτρεψε

[14] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 62-5, 68, 70. Robert Keohane, Lisa Martin, "The Promise of Institutionalist Theory," *International Security* 20 no.1 (1995): 42-46. Jianhua Yu, Yichen Dai. 'Energy Politics and Security Concepts from Multidimensional Perspectives,' *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies,* 6 (4) (2012) 100-7.

[15] Alexander Wendt, "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics," *International Organization* 46 no.2 (1992): 392-5, 397-9, 411-14. Proskuryakova "Updating Energy Security…," 206. Mohapatra, "Energy Security Paradigm," 702-3.

την κυριαρχία των κρατών στις διεθνείς σχέσεις. Μάλιστα από το 2008 η ισχύς των τελευταίων αυξήθηκε στο φόντων μίας σειράς κρίσεων με κορυφαία την πανδημία του 2020. Αντίστοιχα παρέμειναν η αναρχία και οι αντιθέσεις των κρατών, παρά την αύξηση των αλληλεξαρτήσεων και την ενίσχυση των διεθνών θεσμών κυρίως στην αρχή της περιόδου. Σε αυτό το πλαίσιο η ισχύς διατηρήθηκε ως το κύριο μέσο προάσπισης του κρατικού συμφέροντος. Οι ανταγωνισμοί διατηρήθηκαν. Παραλληλία οι τελευταίοι είχαν ως υπόβαθρο την ανάγκη των κρατών για ασφάλεια, στη βάση των αλλαγών στην κατανομή ισχύος και στη δομή του ΔΣ. Ως εκ τούτου αποδυναμώνονται αναλύσεις του Κλασσικού ή του Νεοκλασικού Ρεαλισμού, που αποδίδουν τους ανταγωνισμούς στις πολιτικές επιλογές και στη διαχείριση της ισχύος σε επίπεδο ηγεσίας, ή σε διαφοροποιήσεις των κρατών λόγω της δράσης εσωτερικών μεταβλητών μεσολάβησης, αντίστοιχα. Επίσης την εξεταζόμενη περίοδο η ασφάλεια δε ταυτίστηκε με τη μεγιστοποίησης της ισχύος, όπως «θέλει» ο Επιθετικός Ρεαλισμός. Αν και η πολιτική κάποιων κρατών σε ορισμένες στιγμές διακρίνεται ως ιδιαίτερα οξεία και συγκρουσιακή. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν η πολιτική των ΗΠΑ στη ΜΑΒΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου, η στάση της Ρωσίας έναντι των άλλων μετασοβιετικών κρατών μετά την εκδήλωση φιλοδυτικών «πολύχρωμων επαναστάσεων» στα εδάφη τους, οι κινήσεις της Τουρκίας στην ευρύτερη Αν. Μεσόγειο μετά το 2015 και ενώ η μονοπολικότητα στο ΔΣ υποχωρούσε ταχέως. Αντίθετα σε γενικές γραμμές η ασφάλεια συνδεόταν με τη ζήτηση ισχύος για την αποτροπή και την εξισορρόπηση απειλών. Άλλωστε το ΔΣ ήταν πιο ασφαλές συγκριτικά με άλλες περιόδους, με την προϋπόθεση βέβαια ότι θα γινόταν σεβαστοί οι δομικοί περιορισμοί που έθετε η ισχύς των ΗΠΑ. Αυτές διατήρησαν τη θέση τους ως μόνη υπερδύναμη έως το τέλος της περιόδου, παρά τη σταδιακή άνοδο της Κίνας και την ανάκαμψη της Ρωσίας ως το 2008. Μεγάλοι διακρατικοί πόλεμοι ή πόλεμοι μεγάλων δυνάμεων δεν εκδηλώθηκαν και δεν ήταν στην ημερήσια διάταξη την εξεταζόμενη περίοδο. Η ΔΤ διατηρήθηκε σχετικά, αν και δεχόταν κλονισμούς, ήδη από το 2008 και κυρίως από το 2014.[16] Σε αυτό το πλαίσιο οι προτεραιότητες των κρατών διαμορφώθηκαν αντιστοίχως. Οι ΗΠΑ στόχευαν στην παραμονή τους ως μόνη υπερδύναμη, εξισορροπώντας απειλές στην Ευρασία. Η Ρωσία επεδίωκε τη διατήρηση της ως μεγάλη δύναμη, εξισορροπώντας δράσεις τρίτων που έκρινε ηγεμονικές και αναθεωρητικές. Αντίστοιχα στην Αν. Μεσόγειο η Τουρκία ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη, εξισορροπώντας απειλές για την εσωτερική της συνοχή και την εδαφική ακεραιότητα της, αλλά και απειλές περιφερειακής

[16] Røren, "Unipolarity is not over yet," 1-4. Zachary Paikin, "Great power rivalry and the weakening of collective hegemony: revisiting the relationship between international society and international order," *Cambridge Review of International Affairs* 34 no.1 (2020): 22-6. John Ikenberry, "The End of Liberal International Order?" *International Affairs* 94 no.1 (2018): 7-11, 17-21. Mearsheimer, "Bound to Fail," 9-11.

περιχαράκωσης και διεθνούς περιθωριοποίησης της. Η Ελλάδα εστίαζε στη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη, εξισορροπώντας απειλές, στην προοπτική λύσης του Κυπριακού βάσει διζωνικής-δικοινοτικής ομοσπονδίας (ΔΔΟ) και στα δικαιώματα της σε θαλάσσιες ζώνες βάσει του Διεθνούς Δικαίου. Το Ισραήλ ιεραρχούσε τη διαφύλαξη εδαφών που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του, εξισορροπώντας απειλές στην εδαφική διαμάχη με τη Συρία, το Λίβανο και τους Παλαιστινίους. Η Κανταφική Λιβυή επεδίωκε τη σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος και αποδοχή από την διεθνή κοινότητα, εστιάζοντας στη διαχείριση της διαμάχης-σχέσης της με τις ΗΠΑ. Η ΚΔ στόχευε στην επιβίωση, εστιάζοντας στη λύση του Κυπριακού στη βάση μίας ΔΔΟ, και στην άσκηση κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η Αίγυπτος εστίαζε στη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη, εξισορροπώντας απειλές στη συμμαχία της με τις ΗΠΑ και στη μεσολαβητική της θέση στη διένεξη Αράβων-Ισραήλ. Η προεμφυλιακή Συρία ήθελε πολιτική ανεξαρτησία, εστιάζοντας στη διαχείριση της σχέσης-διαμάχης της με τις ΗΠΑ, αλλά και της κατοχής του Γκολάν από το Ισραήλ. Ακόλουθα η ΔΤ και οι θεσμοί της δεν υπήρξαν εργαστήρια δόμησης συνεργατικών ταυτοτήτων ή ενιαιοποίησης συμφερόντων, όπως προέβλεπαν ο Κονστρουκτιβισμός και ο Φιλελευθερισμός αντίστοιχα, αλλά λειτούργησαν κυρίως ως πεδία ανταγωνισμού. Επίσης η λειτουργία και αποτελεσματικότητα τους δεν επηρεάστηκαν καθοριστικά ή σημαντικά από τις επιλογές ή τις ικανότητες της κρατικής ηγεσίας όπως «ήθελαν» αντίστοιχα, ο Κλασσικός και ο Νεοκλασικός Ρεαλισμός. Αντίθετα η λειτουργία τους υπαγορεύθηκε πρωτίστως από τις ισορροπίες ισχύος μεταξύ των κρατών στο εσωτερικό των θεσμών, ως αντανάκλαση της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Ούτε όμως αυτοί ήταν ανεπαίσθητης σημασίας, όπως εκτιμά ο Επιθετικός Ρεαλισμός. Δευτερευόντως υπήρξαν και πεδία συνεννοήσεων και διαχείρισης της αβεβαιότητας. Σε αυτό το πλαίσιο οι ΗΠΑ επεδίωξαν τη διατήρηση της εξέχουσας θέσης τους στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφάλειας. Ακόλουθα έδρασαν για την εξισορρόπηση ασύμμετρων απειλών στη ΜΑΒΑ, κινήσεων που έκριναν ως ηγεμονικές στον Ινδοειρηνικό, αλλά και προκλήσεων για την κεντρική θέση τους στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια, ενώ επιδίωκαν την αποτροπή κυριαρχίας της Κίνας ή της Ρωσίας στην ΖΚ/Ασία. Από την άλλη μεριά, η Ρωσία ήθελε τη διαφύλαξη του εξέχοντος ρόλου της στην αρχιτεκτονική ασφαλείας στην πρώην ΕΣΣΔ, αλλά και τη συμπερίληψη των συμφερόντων της στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Αντίστοιχα στην Αν. Μεσόγειο, η Τουρκία εστίαζε στη διατήρηση της ενιαίας της δομής, της εδαφικής επικράτειας της, της σημαντικής θέσης της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας, της ισχυρής θέσης της στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφάλειας, και των ερεισμάτων της στη διεθνή αρχιτεκτονική. Η Ελλάδα επεδίωκε να παραμείνει «πυλώνας» στο πλέγμα ασφαλείας στην περιοχή της. Το Ισραήλ ήθελε την

αναγνώριση της ύπαρξης του ως Εβραϊκό κράτος, αλλά και της κυριαρχίας του σε ζωτικές γραμμές ασφάλειας/επικοινωνίας, διεθνώς και ιδίως από τα κράτη της ΜΑΒΑ. Η Κανταφική Λιβυή ιεραρχούσε έναν αποδεκτό συμβιβασμό με τη Δύση, θέλοντας επίσης την ανάπτυξη σχέσεων και με μη Δυτικές δυνάμεις, αλλά και ένα μεσολαβητικό ρόλο στην ολοκλήρωση της Αφρικής και μεταξύ Σουνιτών-Σιιτών στον Ισλαμικό χώρο. Η ΚΔ εστίαζε στην αποκατάσταση και σταθεροποίηση της ως ανεξάρτητο, ενιαίο και βιώσιμο κράτος. Η Αίγυπτος απαντούσε σε απειλές στη διαπραγματευτική της θέση και στην κυριαρχία της σε στρατηγικά για τη διεθνή οικονομία και ασφάλεια πεδία. Η προεμφυλιακή Συρία ήθελε την επίτευξη ενός αποδεκτού συμβιβασμού με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Αντίστοιχα η στρατιωτική, η πολιτική και η διπλωματική ισχύς δε μπήκαν σε τροχιά εξάλειψης ή ουσιώδους υποβάθμισης, όπως ανέμεναν ο Κονστρουκτιβισμός και ο Φιλελευθερισμός αντίστοιχα. Αντίθετα διατήρησαν τη σημασία τους ως διαστάσεις ασφαλείας. Η στρατιωτική παρέμεινε η δομικά καθοριστική διάσταση, ενώ έμειναν κρίσιμες η πολιτική και διπλωματική σε άμεση συνάφεια μαζί της. Ως συνέπεια αποδυναμώνονται αναλύσεις του Κλασσικού ή του Νεοκλασικού Ρεαλισμού, που αντιστοίχως τις αντιμετώπιζαν, είτε ως έχουσες μεταβαλλόμενο ιστορικά βάρος και στη βάση της διαχείρισης τους σε επίπεδο ηγεσίας, είτε δίνοντας έμφαση στην επίδραση που είχαν πάνω τους εσωτερικές μεταβλητές (π.χ. ικανότητες ηγεσίας). Επίσης η στρατιωτική ισχύς δεν υπήρξε η μόνη σημαντική διάσταση, όπως εκτιμά ο Επιθετικός Ρεαλισμός. Αν και σε περιπτώσεις κάποια κράτη την αξιοποίησαν με τρόπο που προσέγγιζε σε ένα βαθμό αυτή την οπτική. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν οι ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου, το Ισραήλ αναφορικά με τις Ένοπλες Παλαιστινιακές Οργανώσεις (ΕΠΟ) και τη Χεσμπολά, και η Τουρκία μετά το 2015. Η Οικονομία, οι φυσικοί πόροι, τα θεσμικά και νομικά ερείσματα διατήρησαν διεθνοπολιτικό ρόλο, ιδίως όσο πιο μονοπολικό ήταν το ΔΣ. Σε αυτό το φόντο, τα κράτη σε γενικές γραμμές προσάρμοσαν τη χρήση της σκληρής, δη της στρατιωτικής, ισχύος στην ανάγκη αντιμετώπισης άμεσων απειλών. Οι ΗΠΑ ιεραρχούσαν την εξισορρόπηση-καταστολή απειλών, όπως η διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής και των Μέσων Χρήσης (ΟΜΚ) τους, η δράση απείθαρχων κρατών και τρομοκρατικών δικτύων, η υπονόμευση του ΝΑΤΟ ως εγγυητή της Ευρωπαϊκής σταθερότητας και ανεξαρτησίας των μετασοβιετικών κρατών, το αδυνάτισμα των στρατιωτικών τους δεσμών με τις χώρες της 3Κ/Ασίας και με εταίρους στον Ινδοειρηνικό. Από την άλλη μεριά η Ρωσία εστίαζε στην εξισορρόπηση απειλών στην κεντρική θέση της στην αρχιτεκτονική ασφαλείας στην πρώην ΕΣΣΔ και στη σταθερότητα της ισορροπίας στα στρατηγικά όπλα. Αντίστοιχα στην Αν. Μεσόγειο, η Τουρκία απαντούσε σε απειλές σε τρία επίπεδα ασφαλείας. Εσωτερικά, εστίαζε στην πολιτικοστρατιωτική διαχείριση του ΡΚΚ και

στη διαχείριση αντιθέσεων που εκφραζόταν μέσω των μεγάλων ιδεολογικών-πολιτικών ρευμάτων. Περιφερειακά, ήθελε τη διατήρηση της πρόσβασης της σε ζωτικές γραμμές επικοινωνίας σε δύο ζώνες. Στην εγγύς ζώνη έδρασε για τη διπλωματική και στρατιωτική εξισορρόπηση ή αποτροπή πηγών αστάθειας, αλλά και ζωτικών απειλών για την ασφάλεια της. Σε μία ευρύτερη ζώνη επεδίωξε την εξισορρόπηση κινήσεων που αγνοούσαν τα συμφέροντα της ή την απέκλειαν από τους αναγκαίους για την ανάπτυξη της φυσικούς πόρους και μεταφορικές αρτηρίες, θέλοντας επίσης διπλωματική μεσολάβηση σε διενέξεις που υπονόμευαν την περιφερειακή σταθερότητα. Διεθνώς, κινήθηκε για την εξισορρόπηση απειλών προς τη θέση και τα συμφέροντα της στη Δυτική συμμαχία, προς τις σχέσεις της με τον Τουρανικό και Μουσουλμανικό χώρο και προς τους δεσμούς της με άλλες ανερχόμενες δυνάμεις αξιοποιώντας τη διπλωματία και τη θέληση της να αναμειχθεί στρατιωτικά ή μεσολαβητικά σε διεθνείς κρίσεις ή διαμάχες μεταξύ μεγάλων δυνάμεων. Αντίστοιχα η Ελλάδα ιεραρχούσε την πολιτικοστρατιωτική και διπλωματική εξισορρόπηση της Τουρκίας. Το Ισραήλ απαντούσε πολιτικοστρατιωτικά και διπλωματικά σε κινήσεις των ΕΠΟ, της Χεσμπολά, της Συρίας και του Ιράν. Η Λιβυή ασχολούνταν πολιτικοστρατιωτικά και διπλωματικά με απειλές στην κυριαρχία και ανεξαρτησία της, στο φόντο της διαμάχης με τις ΗΠΑ. Η ΚΔ εστίαζε στην πολιτική και διπλωματική εξισορρόπηση της υπαρξιακής Τουρκικής απειλής. Η Αίγυπτος απαντούσε με πολιτικά, στρατιωτικά και διπλωματικά μέσα σε απειλές στην κυριαρχία της σε Σουέζ και Σινά και στην εξέχουσα θέση της στην ασφάλεια του Αραβικού χώρου. Η προεμφυλιακή Συρία ιεραρχούσε την πολιτικοστρατιωτική και διπλωματική εξισορρόπηση των ΗΠΑ και του Ισραήλ.[17]

[17] Martin Mitchell, "Using the principles of Halford J. Mackinder and Nicholas John Spykman to reevaluate a twenty-first-century geopolitical framework for the United States," *Comparative Strategy* 39 no.5 (2020): 407-12, 414-21. Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 21-6. PBS, "Excerpts from 1992 Draft 'Defense Planning Guidance," www.pbs.org, 11 April 2008, https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/iraq/etc/wolf.html. Samuel Charap et al., *Russian Grand Strategy Rhetoric and Reality* (Santa Monica: RAND, 2021) 20-4. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 608-12. Zachary Paikin, "Western Hegemony and Russia's Eurasian Turn," Canadian Journal of European and Russian Studies 14 no.1 (2020): 7. Rajan Menon, William Ruger, "NATO enlargement and US grand strategy: a net assessment,' *International Politics* 57 (2020): 371, 379-385. Dmitri Trenin, "Russia's Nuclear Policy in the 21st Century Environment," *ifri*, proliferation papers (2005): 7-10, 19. Αχμέτ Νταβούντογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010) 89-160, 195-337. Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων* 35-107. Janko Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," *Međunarodne Studije* 21 no.1 (2021): 131-141. Dimitris Keridis, "Greek Foreign Policy: Past, Present and Future Strategies," *Constantinos Karamanlis Institute for Democracy* Yearbook (2010):85–92. Angelos Chrysogelos., "Still Europeanized? Greek Foreign Policy During the Eurozone Crisis" (working paper 117, *LSE* (2017) 1-26 Olileanya Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes," *MJIR* 11, no. 1 (December 25, 2023): 107–27. Paul Salem, "Syrian–Israeli Peace: A Possible Key to Regional Change," Policy Brief *Carnegie*, (October 2008) 1-7. Anna Koukkides-Procopiou, "All the President's Decisions: Foreign Policy in the Republic of Cyprus after 2004," in *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, ed. Zenonas Tziarras (Switzerland: Palgrave Macmillan ,2022), 45-65. Michalis Kontos, "Cyprus and the Great Powers. An Evaluation of Russian-Cypriot Relations in the New Eastern Mediterranean Environment," *Journal of Law and Administration*

Αντίστοιχα, τα κράτη επέκτειναν τη κυριαρχία τους στο ΔΣ ενέργειας. Οι ενεργειακές σχέσεις διατήρησαν έντονα ανταγωνιστικά στοιχεία, σε αντίθεση με προβλέψεις φιλελεύθερων και κονστρουκτιβιστών προσεγγίσεων. Η δυναμική των ΠΕΠΦΑ ατόνησε, ενώ ενισχύθηκαν οι κρατικά ελεγχόμενες εταιρείες (ΚΕΠΦΑ). Οι διεθνείς θεσμοί (Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας, Διεθνής Χάρτης Ενέργειας), οι κοινές απειλές (κλιματική αλλαγή) και οι αλληλεξαρτήσεις παραγωγών και καταναλωτών δεν αποπροσανατόλισαν τα κράτη απ' τη ζήτηση του σχετικού οφέλους/ισχύος. Αντίθετα λειτούργησαν πρωτίστως ως πεδία ανταγωνισμού.[18] Ωστόσο, η ενεργειακή ισχύς δεν λειτούργησε ως το κυρίαρχο κίνητρο πολιτικής και ως ένα αυτοτελές και πρωτεύον υποσύνολο της ισχύος των κρατών και των διεθνών σχέσεων, όπως «θέλει» ο νέο-Μερκαντιλισμός. Αν και ορισμένα κράτη παρουσιάζουν τέτοιες επιρροές στην πολιτική τους. Π.χ. η εκμετάλλευση των υ/α είχε κεντρική θέση στην πολιτική της Ρωσίας και της Κανταφικής Λιβυής. Αντίστοιχα η λειτουργεία της ενεργειακής ισχύος δεν καθοριστικέ από τις επιλογές της κρατικής ηγεσίας ή εσωτερικές μεταβλητές (π.χ. ικανότητες ή αντιλήψεις ηγεσίας), αλλά από την ανάγκη των κρατών για ασφάλεια, βάσει των συστημικών πιέσεων, αποδυναμώνοντας έτσι αναλύσεις του Κλασσικού και του Νεοκλασικού Ρεαλισμού αντίστοιχα. Τέλος η ενεργειακή ισχύ δεν επιδιώκονταν με σκοπό τη μεγιστοποίηση της της στρατιωτικής ισχύος, ούτε ήταν στόχος η μεγιστοποίηση της, όπως επιτάσσει ο Επιθετικός Ρεαλισμός. Αν και σε περιπτώσεις οι δράσεις των κρατών προσεγγίζουν τέτοιου είδους χαρακτηριστικά. Π.χ. Η Τουρκία συνέδεσε τις έρευνες για ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο με μία απόπειρα επέκτασης και επιβολής των αξιώσεων της για κυριαρχία και δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες, όπου δε διατηρούσε δικαιώματα με βάσει το Διεθνές Δίκαιο. Σε γενικές γραμμές, η ενεργειακή ισχύς επιδιωκόταν για τη διατήρηση της θέσης και του επιπέδου ασφάλειας των δρώντων στο ΔΣ. Συνακόλουθα το κάθε κράτος διαμόρφωσε αναλόγως την ενεργειακή του πολιτική. Οι ΗΠΑ

15, no. 4 (January 30, 2020): 17, 35-8. Philippe Droz-Vincent, *The Sad State of Egypt's Regional and Foreign Policy* (Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2011), 66-8Adel Ghafar, "The Return of Egypt? Assessing Egyptian Foreign Policy Under Sissi," *Middle East Council on Foreign Affairs* (2022) 1-15. Raymond Hinnebusch, "Syria under Bashar: Between Economic Reform and Nationalist Realpolitik." In *Syrian Foreign Policy and the United States: From Bush to Obama*, 5–28. (Boulder: Lynne Rienner Pub, 2013), 5-28. Jim Zanotti, Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20180731_RL33476_ed7a38029883dd09962d9441cfa185128488734b.pdf (31 July 2018) 9-30. Jim Jannoti. Libya: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20110225_RL33142_2e8667fc1f6553acc290a55a960ba60c43ed8bee.pdf (25 February 2011), 1-40.

[18] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 694-714. Laura Rodriguez et al., "Rethinking National Security: The Effects of Climate Change on Conflict and Geopolitics," in *Climate Change and National Security: How Can Public Policy Change the World?* (Aspen Institute, 2019), http://www.jstor.org/stable/resrep42655.6.. 4-8.

επεδίωκαν τον περιορισμό του κινδύνου από το οικονομικό ρίσκο που συνεπαγόταν η εξάρτηση τους απ' το πετρέλαιο του Περσικού Κόλπου (Κόλπου), αλλά και την εξισορρόπηση απειλών στη διπλωματική τους ισχύ—κινήσεις πολιτικής εργαλειοποίησης της τιμής του πετρελαίου από το ΒΣΑ και τη Ρωσία, εξάρτηση Ευρωπαϊκών και μετασοβιετικών κρατών από το ΦΑ ή/και τους αγωγούς της Ρωσίας. Η Ρωσία ήθελε την εξισορρόπηση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τα έσοδα των υ/α, αλλά και απειλών στη στρατιωτική ισορροπία στην πρώην ΕΣΣΔ και στη διπλωματική της ισχύ—όπως κινήσεις κατά της ασύμμετρης, αλλά υπέρ της, αλληλεξάρτησης της με την ΕΕ στο ΦΑ, της κεντρικής θέσης της στη διαμετακόμιση των υ/α της 3Κ/Ασίας, και της επιρροής της στην τιμή του πετρελαίου.[19] Αντίστοιχα στην Αν. Μεσόγειο, η Τουρκία επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού και πολιτικού της ρίσκου από τη συντριπτική εξάρτησης της από εισαγόμενους υ/α, αλλά και την αποτροπή μίας διπλωματικής της υποβάθμισης από τυχόν παράκαμψη της στους οδούς ενέργειας. Επίσης επεδίωκε την άσκηση κυριαρχίας/δικαιωμάτων, μέσω της έρευνας-παραγωγής ΦΑ σε μέρη που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες.[20] Η Ελλάδα ήθελε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές υ/α. Παράλληλα κινούνταν για την αποτροπή της αξιοποίησης των υ/α προς αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της σε θαλάσσιες ζώνες, αλλά και της διπλωματικής υποβάθμισης της από μια παράκαμψη της στα σχέδια διαμετακόμισης υ/α.[21] Το Ισραήλ εστίαζε στη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του από τις εισαγωγές πετρελαίου, αλλά και την αποτροπή της διπλωματικής υποβάθμισης του από μία απώλεια της προοπτικής εξαγωγής ΦΑ στη δεύτερη δεκαετία του 2000.[22] Η Λιβυή ιεραρχούσε τη μείωση της οικονομικής τρωτότητας της απ' την εξάρτηση της

[19] Anthony Cordesman, 'American Strategy and Critical Challenges in U.S. "Energy Import Dependence",' *CISS*, 04 May 2015, available at https://www.csis.org/analysis/american-strategy-and-critical-changes-us-energy-import-dependence. Jussi Huotari, "Energy policy and (energy security) as a part of Russian foreign policy," *Nordia Geographical Publications* 40 no.4 (2011):125-128. Nikolay Kozhanov, "Russia-GCC Economic Relations," *Insight Turkey* 23 no.1 (2021):183-5, 192-8. Nadia Sabitovaa, Chulpan Shavaleyeva, "Oil and Gas Revenues of the Russian Federation," *Procedia Economics and Finance* 27 no.1 (2015):425-6. Vitaly Yermakov, "Follow the Money: Understanding Russia's oil and gas revenues," (2024) The *Oxford Institute of Energy Studies* 8. Stefano Cabras, "American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow's Energy Weapon?" (2021) *College of Europe*, EU Diplomacy Paper 2/2021:19-27.

[20] Theodoros Tsakiris, "The Energy Security Evolution of the Eastern Mediterranean: The Rise Of, Turkish Revisionism, Its Counter-Coalitions and the Geopolitical Significance of the East Med Gas Pipeline," *The New Eastern Mediterranean Transformed*, 2021, 139–58. IEA, "Energy Policies of IEA Countries Turkey 2021 Review" (Paris: *IEA*, 2021) 35, 51-3, 95-9.

[21] Θεόδωρος Τσακίρης, "Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων," working paper 21, *ELIAMEP*, (2012):3-8. Γιάννης Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα,'" Foreign Affairs - Hellenic Edition, 2024, https://foreignaffairs.gr/articles/68831/giannis-balinakis/to-sxedio-%C2%ABellas-epi-tessera%C2%BB.

[22] Brenda Shaffer, "Israel-New Natural Gas Producer in the Mediterranean," *Energy Policy* 39, no.9 (2011): 5380-1. Itay Fischhendler, Daniel Nathan, "In the Name of Energy Security: The Struggle over the Exportation of Israeli Natural Gas," *Energy Policy* 70 (2014): 154-5.

από τις εξαγωγές πετρελαίου, αλλά και τη στήριξη της διπλωματικής θέσης της μέσω της πετρελαϊκής παραγωγής της.[23] Η ΚΔ εστίαζε στη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές πετρελαίου, αλλά και στην άσκηση κυριαρχίας/δικαιωμάτων και σε στήριξη της θέσης της στις διαπραγματεύσεις στο Κυπριακό, μέσω της έρευνας, της παραγωγής και της διαμετακόμισης ΦΑ.[24] Η Αίγυπτος ήθελε την αποτροπή έγερσης θέματος ασφάλειας από τις εισαγωγές ή εξαγωγές υ/α. Επίσης έδρασε για την αποτροπή της διπλωματικής της υποβάθμισης, λόγω κάποιας υποβάθμισης της ως διαμετακομιστικό κέντρο.[25] Η προεμφυλιακή Συρία εστίαζε στη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εξαγωγές πετρελαίου, αλλά και στη στήριξη της διπλωματικής θέσης της μέσω συμμετοχής σε σχέδια εξαγωγής υ/α.[26] Σε αυτό το πλαίσιο και όπως θα φανεί στα παρακάτω κεφάλια οι ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο οξύνθηκαν, παραμένοντας όμως σε ελεγχόμενα επίπεδα. Συνέπεια όλων των παραπάνω, ο Αμυντικός Ρεαλισμός επιλέγεται ως το καταλληλότερο θεωρητικό πλαίσιο για την εργασία.

1.4 Η Μέθοδος της Έρευνας

Για την υλοποίηση της εργασίας πραγματοποιήθηκε συστηματική ανασκόπηση βιβλιογραφίας, εκθέσεων κρατικών και διεθνών θεσμών, επίσημων κειμένων πολιτικής, αλλά και αρχείων σε έντυπα και ηλεκτρονικά ΜΜΕ. Παράλληλα, η ποιοτική μέθοδος χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή και την ανάλυση περιγραφικών δεδομένων σχετικά με τη γενικότερη πολιτική των ΗΠΑ, της Ρωσίας και των κρατών της Αν. Μεσογείου, αλλά και με τη γενικότερη εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας και των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. Αντίστοιχα η ποιοτική και η ποσοτική μέθοδος αξιοποιήθηκαν για τη συλλογή και ανάλυση περιγραφικών και ποσοτικών δεδομένων αναφορικά με την ενεργειακή ασφάλεια και την ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ, της Ρωσίας και των κρατών της Αν. Μεσογείου, αλλά και με την εξέλιξη της ενεργειακής σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας και των ενεργειακών σχέσεων στην Αν. Μεσόγειο. Συνολικά, η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στον συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων.

Πρόσθετα, ο έλεγχος των υποθέσεων επιχειρείται μέσω της μεθόδου της ελεγχόμενης σύγκρισης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις έρευνας. Συγκεκριμένα, η πρώτη υπόθεση ελέγχεται

[23] EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA*, (2011) 1-5.
[24]Tsakiris, "Inflammable Waters," 283-7. Cyprus - Countries & Regions," IEA, n.d., https://www.iea.org/countries/cyprus/energy-mix.
[25] IEA, "Egypt - Countries & Regions," *IEA*, 2024, https://www.iea.org/countries/egypt/energy-mix.
[26] John Karkazis, Ioannis Vidakis, Georgios Baltos, "The Syrian Energy Policies of the 'Four Seas' and Their Geopolitical Repercussions," *Sosyoekonomi* 22 no.22 (September 1, 2014), 106-16. EIA, "Syria Country analysis Brief," *EIA* June, 2010, www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2010.pdf.

ως θεωρητική σχέση (έλεγχος θεωρίας), ενώ ως περιπτώσεις επιλέγονται ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας, οι πολιτικές των κρατών της Αν. Μεσογείου και οι ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο. Η υπόθεση ισχυρίζεται ότι: *Η ενεργειακή ασφάλεια οξύνει την εξωτερική πολιτική των δρώντων στο βαθμό που απειλείται η ασφάλεια και η θέση τους στο ΔΣ.* Η υπόθεση επαληθεύεται, αν η όξυνση κάθε φορά των απειλών στην ασφάλεια και τη θέση των δρώντων στο ΔΣ, συνεπάγεται και την ένταξη της ενεργειακής ασφάλειας σε κινήσεις εξισορροπήσεις, ενισχύοντας ή προκαλώντας τες. Αλλά και αν, κάθε φορά που υφίσταται ύφεση της συγκεκριμένης απειλής, παρατηρείται και ύφεση στις ενεργειακές διαμάχες ή απόπειρες ενεργειακής συνεργασίας. Αντίστοιχα η δεύτερη υπόθεση ελέγχεται ως προϋποτιθέμενη συνθήκη, ενώ ως περιπτώσεις έρευνας επιλέχθηκαν και πάλι ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας, οι πολιτικές των κρατών της Αν. Μεσογείου και οι ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο. Η υπόθεση υποστηρίζει ότι: *Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί στην αναζήτηση ενεργειακής ισχύος και σε εξισορροπήσεις, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος στο ΔΣ.* Η υπόθεση επιβεβαιώνεται, αν κάθε φορά που οι δρώντες εντάσσουν την ενεργειακή ασφάλεια σε κινήσεις εξισορρόπησης, αυτό ευνοείται/επιτρέπεται από την κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Αλλά και αν δεν εντάσσουν την ενεργειακή ασφάλεια σε δράσεις εξισορρόπησης, όταν δε το επιτρέπει/ευνοεί η κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Τέλος, η τρίτη υπόθεση ελέγχεται επίσης ως θεωρητική σχέση (έλεγχος θεωρίας), ενώ ως περιπτώσεις έρευνας επιλέγονται οι πολιτικές των κρατών της Αν. Μεσογείου και οι ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο. Η υπόθεση ισχυρίζεται ότι: *Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου επηρεάζεται ανάλογα, όσο οξύνεται η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας.* Η υπόθεση ισχύει, αν η όξυνση κάθε φορά της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, συνοδεύεται από την ανάλογη όξυνση της ενεργειακής πολιτικής των δρώντων της Αν. Μεσογείου. Αλλά και αν, η ύφεση της πρώτης κάθε φορά, συνοδεύεται από ανάλογη ύφεση στις ενεργειακές πολιτικές των δεύτερων.

Πίνακας 1.4:1, Ο Μηχανισμός Ελέγχου των Υποθέσεων

Υπόθεση	Μηχανισμός Ελέγχου
1	Απειλή ασφάλειας/θέσης στο ΔΣ → Ένταξη ενεργειακής ασφάλειας σε κινήσεις εξισορρόπησης (ένταση ζήτησης ενεργειακής ασφάλειας – ζήτηση ενεργειακής ισχύος).
2	Η κατανομή ισχύος επιτρέπει την εξισορρόπηση απειλών; ↓ ΝΑΙ ΟΧΙ

	↓ ↓ Ένταξη ενεργειακής ασφάλειας σε αυτή. Μη ένταξη ενεργειακής ασφάλειας σε αυτή.
3	Όξυνση ανταγωνισμού ΗΠΑ–Ρωσίας →Όξυνση ενεργειακής πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου (ένταξη ενεργειακής ασφάλειας σε κινήσεις εξισορρόπησης).

Αντίστοιχα, τα αποτελέσματα του ελέγχου των επιμέρους υποθέσεων χρησιμοποιούνται και για την αξιολόγηση της κεντρικής υπόθεσης της εργασίας.: *Τα έτη 2000-2020 η ζήτηση ενεργειακής ασφάλειας λειτούργησε ως στοιχείο αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσόγειου, ενώ ο βαθμός επίδρασης της επηρεαζόταν από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας.* Στα πλαίσια αυτής της υπόθεσης ο βαθμός ζήτησης της ενεργειακής ασφαλείας λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Μεταβλητή, ενώ ο βαθμός όξυνσης της πολιτικής των κρατών και των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου ως Εξαρτημένη Μεταβλητή. Τέλος η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας αποτελεί Παρεμβαίνουσα Μεταβλητή. Η υπόθεση ισχύει αν η ζήτηση της ενεργειακής ασφάλειας από τους δρώντες στις υπό εξέταση περιπτώσεις έχει ως συνέπεια την όξυνση τελικά των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο, αλλά αυτή η όξυνση ενισχύεται ή μετριάζεται από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας.[27] Ακόλουθα η λογική σχέση των μεταβλητών αποτυπώνεται ως εξής:

Σχήμα 1.4:1, Η Κεντρική Υπόθεση της Εργασίας

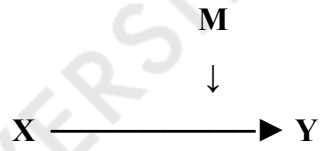

Όπου:

X= Ο βαθμός ζήτησης ενεργειακής ασφάλειας από δρώντες της Αν. Μεσόγειου.

M= Ο βαθμός όξυνσης του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας

Y= Ο βαθμός όξυνσης των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο.

Πίνακας 1.4:2, Μεταβλητές

Μεταβλητή	**Είδος**
X	Ανεξάρτητη

[27] Stephen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης* (Αθήνα: Ποιότητα, 2001), 26-9, 97-99, 119-20.

Y	Εξαρτημένη
M	Παρεμβαίνουσα

Η επιλογή των περιπτώσεων έρευνας έγινε με κριτήριο τη μεγιστοποίηση της ισχύος του ελέγχου των υποθέσεων. Η επιλογή της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας απορρέει από το γεγονός πως πρόκειται για δύο μεγάλες δυνάμεις και μάλιστα γι' αυτές με την πλέον κρίσιμη επιρροή στην Αν. Μεσόγειο την εξεταζόμενη περίοδο. Συνεπώς η εξέταση της μπορεί να προσφέρει κρίσιμα συμπεράσματα για το βαθμό και τον τρόπο επίδρασης της ενεργειακής ασφάλειας στη σχέση των μεγάλων δυνάμεων γενικώς και ειδικότερα στην περιοχή, αλλά και στο ερώτημα για το αν η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ είναι καθοριστική για την εξέλιξη της ενεργειακής και της γενικότερης σχέσης τους, εν προκειμένω του ανταγωνισμού τους. Για τον ίδιο λόγο επιλέγουμε να ελέγξουμε τις δύο πρώτες υποθέσεις μέσω αυτής της περίπτωσης, τόσο γενικότερα, όσο και ειδικότερα στην Αν. Μεσόγειο, και μάλιστα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου από το 2000 έως και το 2020. Πρόσθετα η επιλογή της περίπτωσης των πολιτικών των κρατών της Αν. Μεσογείου πηγάζει από τη θέση των τελευταίων ως των κύριων (μετά ή μαζί με τις μεγάλες δυνάμεις που μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή) διεθνοπολιτικών δρώντων στην περιοχή. Ακόλουθα η διερεύνηση της δύναται να δράσει καθοριστικά για την αποκάλυψη της σχέσης μεταξύ ενεργειακής ασφάλειας και ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο, αλλά και του μηχανισμού λειτουργείας της. Επίσης μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στον εντοπισμό και του βαθμού και του μηχανισμού επίδρασης της σχέσης των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ-Ρωσία) στην πάνω σχέση. Οι δυνατότητες αυτές προκύπτουν στη βάση της ανακάλυψης του βαθμού και του τρόπου επίδρασης των δύο αυτών παραγόντων στην ενεργειακή και γενικότερη συμπεριφορά κάθε χώρας, μέσω της εξέτασης αυτής της περίπτωσης. Επίσης αυτή μπορεί να απαντήσει και στο ερώτημα, αν η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ είναι καθοριστική για την εξέλιξη της συμπεριφοράς κάθε χώρας και άρα και των ανταγωνισμών στην περιοχή. Γι' αυτό το λόγο καταλήγουμε να ελέγξουμε και τις τρεις υποθέσεις μέσω της εξέτασης της πολιτικής όλων των χωρών της περιοχής και για όλη την περίοδο από το 2000 ως το 2020. Εξαίρεση αποτελούν ο Λίβανος, η Λιβυή μετά το 2011 και η Συρία από τις αρχές του 2012, καθώς σε αυτές της περίπτωσης η εσωτερική αντιπαράθεση δεν επιτρέπει μία ουσιωδώς εθνική/κρατική πολιτική ή την θέτει υπό τη σκιά της. Στην τελευταία περίπτωση η «κρατική πολιτική», εφόσον υπάρχει (Συρία) εξετάζεται στα πλαίσια της εσωτερικής αντιπαράθεσης. Στην πρώτη (Λίβανος) αποκαλύπτεται στα πλαίσια συγκλίσεων των ανταγωνιζόμενων παρατάξεων σε αντιθέσεις τους με άλλα κράτη (Ισραήλ-Λίβανος), εξού και η εξέταση της συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο της εξέτασης του συγκεκριμένου «διακρατικού» ανταγωνισμού. Τέλος η επιλογή των

ανταγωνισμών μεταξύ των δρώντων της Αν. Μεσογείου αφορά την καθοριστική τους επίδραση στο βαθμό σταθερότητας της περιοχής. Έτσι η εξέταση τους μπορεί να «δείξει» το βαθμό και τον τρόπο επίδρασης της ενεργειακής ασφάλειας στην περιφερειακή «μόχλευση», αλλά και το βαθμό και τον τρόπο επίδρασης της σχέσης μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ-Ρωσία) σε αυτή την επίδραση. Πρόσθετα δύναται να μας αποκαλύψει το αν η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ είναι καθοριστική για την εξέλιξη των ενεργειακών και γενικότερων «μοχελεύσεων» στην Αν. Μεσόγειο. Γι' αυτό το λόγο εξετάζονται όλοι οι διεθνείς ανταγωνισμοί και οι εσωτερικές αντιπαραθέσεις που κρίνουν ζωτικά συμφέροντα ασφαλείας ή επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη θέση των εμπλεκομένων στο ΔΣ. Συγκεκριμένα ασχολούμαστε με τους ανταγωνισμούς Ελλάδας-Τουρκίας, ΚΔ-Τουρκίας, Συρίας-Τουρκίας, Ισραήλ-Τουρκίας, Αιγύπτου-Τουρκίας, Συρίας-Ισραήλ, Λιβάνου-Ισραήλ, Παλαιστινίων-Ισραήλ και την εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο όλη την περίοδο από το 2000 ως και το 2020, αλλά και με τον ανταγωνισμό Λιβυής-ΗΠΑ ως το τέλος του 2011, οπότε και ανατράπηκε το καθεστώς Καντάφι, και με τους εμφυλίους σε Συρία και Λιβυή από το 2011 και 2012 αντίστοιχα, όταν και δρομολογήθηκε η εκδήλωση τους. Στη βάση των παραπάνω, εκτιμούμε ότι η εγκυρότητα του αποτελέσματος του έλεγχου των υποθέσεων μεγαλώνει σε σημαντικό βαθμό.

Παράλληλα, οι μεταβλητές αποτυπώνονται μέσω ποιοτικών δεικτών και βαθμίδων. Ο βαθμός ζήτησης της ενεργειακής ασφάλειας (Χ) αποτυπώνεται στο ρόλο της ενεργειακής ασφάλειας ως αμελητέου, ή ενισχυτικού ή καθοριστικού παράγοντα για την εξέλιξη της πολιτικής των δρώντων και των ανταγωνισμών. Αυτός ο βαθμός εκδηλώνεται στην επίδραση της ενεργειακής ασφάλειας στην ενεργειακή και στη γενική πολιτική των δρώντων, και στην εξέλιξη της ενεργειακής και της γενικότερης σχέσης τους. Αντίστοιχα, η όξυνση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας (Μ) περιγράφεται από τον βαθμό όξυνσης της αντιπαράθεσης τους, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο. Ακόλουθα, ο βαθμός του Μ φαίνεται στις στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και ενεργειακές αλληλεπιδράσεις των δύο δυνάμεων, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο. Στα πλαίσια αυτής της περιγραφής οι υπό-περιπτώσεις της πολιτικής των ΗΠΑ (Μ1) και της Ρωσίας (Μ2) περιγράφονται από το βαθμό όξυνσης τους, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο, ενώ ο βαθμός των Μ1 και Μ2 φαίνεται στην εξέλιξη των στρατιωτικών, πολιτικών, διπλωματικών και ενεργειακών κινήσεων τους, γενικά, και ειδικά στην Αν. Μεσόγειο. Παράλληλα, στις επιμέρους περιπτώσεις των κρατών και των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου, η μεταβλητή (Μ) λειτουργεί ως παρεμβαίνουσα, αποτυπώνοντας τον βαθμό επίδρασης του ανταγωνισμού ΗΠΑ–Ρωσίας στις υπό εξέταση περιπτώσεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις αυτός ο βαθμός περιγράφεται από το ρόλο του Μ ως αμελητέου, ή ενισχυτικού ή

καθοριστικού παράγοντα στις πολιτικές των κρατών και στους ανταγωνισμούς της περιοχής. Αυτός ο ρόλος διακρίνεται στις στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και ενεργειακές κινήσεων των κρατών, και στις σχετικές αλληλεπιδράσεις στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου. Τέλος, η όξυνση των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου (Υ) περιγράφεται από τον βαθμό όξυνσης του κάθε ανταγωνισμού. Αυτός ο βαθμός φαίνεται στις στρατιωτικές, πολιτικές διπλωματικές και ενεργειακές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εμπλεκομένων στον κάθε ανταγωνισμό. Στα πλαίσια αυτής της περιγραφής οι υπό-περιπτώσεις της πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου (Υ-Χώρα) περιγράφονται από το βαθμό όξυνσης της πολιτικής κάθε χώρας, ενώ ο βαθμός του (Υ-Χώρα) φαίνεται στις στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και ενεργειακές κινήσεις του κράτους. Έτσι, η συστηματική σύγκριση των εμπειρικών ευρημάτων από τον έλεγχο των υποθέσεων, εκτιμάμε πως είναι δυνατή και ευκολότερη.

Πίνακας 1.4:3 Ο Τρόπος Αποτύπωσης και οι Εμπειρικοί Δείκτες των Μεταβλητών

Μεταβλητή	**Αποτύπωση**	**Εμπειρικοί Δείκτες**
Χ: Ο βαθμός ζήτησης ενεργειακής ασφάλειας	Ο ρόλος του Χ στην πολιτική και τον ανταγωνισμό των δρώντων, ως παράγοντα αμελητέου, ή καθοριστικού ή ενισχυτικού	Η επίδραση του Χ στην ενεργειακή και στη γενική πολιτική των δρώντων, και στις ενεργειακές και γενικές τους σχέσεις τους
Μ: Η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας Επίσης Ο βαθμός επίδρασης του ανταγωνισμού ΗΠΑ–Ρωσίας στις πολιτικές των κρατών και	 Ο βαθμός όξυνσης του Μ γενικά και στην Αν. Μεσόγειο Επίσης Ο ρόλος του Μ στην πολιτική των κρατών και στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου, ως παράγοντα, αμελητέου, ή ενισχυτικού, ή καθοριστικού	 Οι στρατιωτικές, πολιτικές διπλωματικές και ενεργειακές αλληλεπιδράσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο Επίσης Η επίδραση του Μ στις στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και ενεργειακές κινήσεις των κρατών, και στις σχετικές αλληλεπιδράσεις στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου

στις διαμάχες της Αν. Μεσογείου		
Υ: Η όξυνση των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου.	Ο βαθμός όξυνσης του Υ	Οι στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και ενεργειακές αλληλεπιδράσεις στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου

Αντίστοιχα για τον ίδιο λόγο, οι τιμές των μεταβλητών ταξινομούνται μέσω ποιοτικών βαθμίδων. Συγκεκριμένα αυτές κατηγοριοποιούνται με βάση πέντε βαθμίδες (-2), (-1), (0), (1), (2). Αυτές οι βαθμίδες διακρίνονται στη σύνδεση της κάθε μεταβλητής με την κυριαρχία συνεργατικών προσεγγίσεων, ή με την ενίσχυση τάσεων συνεργασίας, ή με τη σχετική αμεταβλησία της κατάστασης, ή με την περιορισμένη εκδήλωση εξισορροπητικών δράσεων και την ελεγχόμενη όξυνση των ανταγωνισμών, ή με την κυριαρχία επιθετικών συμπεριφορών και την εκδήλωση γενικευμένων διακρατικών συγκρούσεων και μία περιφερειακή αποσταθεροποίηση. Μάλιστα οι πέντε βαθμίδες αποτελούν ένα κοινό συγκριτικό πλαίσιο αξιολόγησης όλων των εξεταζόμενων περιπτώσεων.

Πίνακας 1.4:4 Βαθμίδες Ταξινόμησης των τιμών των μεταβλητών

Βαθμίδα	**Ερμηνεία**
-2	Κυριαρχία επιθετικών συμπεριφορών. Γενικευμένες αντιπαραθέσεις μεγάλων δυνάμεων και κρατών. Περιφερειακή αποσταθεροποίηση.
-1	Ένταση εξισορροπητικών κινήσεων (περιορισμένη). Όξυνση ανταγωνισμών (ελεγχόμενη). Συνύπαρξη ανταγωνιστικών και συνεργατικών πολιτικών. Απουσία γενικευμένων διακρατικών αντιπαραθέσεων ή περιφερειακής αποσταθεροποίησης.
0	Μη διακριτή μεταβολή της κατάστασης.
1	Ενίσχυση τάσεων συνεργασίας. Βελτίωση σχέσεων μεταξύ των δρώντων.
2	Κυριαρχία τάσεων συνεργασίας. Συνεργατικές σχέσεις μεταξύ των δρώντων.

Απ' τον έλεγχο των υποθέσεων στα επόμενα κεφάλαια προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα: Η πρώτη υπόθεση επιβεβαιώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορρόπησης, οξύνοντας την πολιτική των δρώντων, στο βαθμό που απειλούνταν η ασφάλεια ή η θέση τους στο ΔΣ. Ως εξαιρέσεις διακρίνονται: Η πολιτική της Λιβυής ως το μέσο του 2007, και η σχέση ΗΠΑ-Λιβυής ως το 2007, όπου η Λιβυή δεν επιχειρεί την

εξισορρόπηση απειλών που της έθεταν οι ΗΠΑ, απουσία εξισορροπητικών μέσων. Η σχέση Ισραήλ-Συρίας, όπου δε παρατηρείται κάποια αξιόλογη ενεργειακή διάσταση σε αυτή. Μάλιστα, το βασικό εύρημα που προέκυψε κατά τον έλεγχο της υπόθεσης είναι ότι, η ενεργειακή ασφάλεια δεν ήταν η καθοριστική διάσταση στην πολιτική και στη σχέση των εμπλεκομένων στους ανταγωνισμούς. Αντίθετα αποτέλεσε δευτερεύουσα μεταβλητή, εξαρτημένη από την εξέλιξη της πολιτικής και των σχέσεων των δρώντων στις διαστάσεις της στρατιωτικής, ή/και της πολιτικής, και διπλωματικής ασφάλειας. Ακόλουθα, εντασσόταν σε κινήσεις εξισορρόπησης, όποτε οξυνόταν οι απειλές και οι αντιθέσεις των δρώντων σε αυτές τις διαστάσεις, συμβάλλοντας έτσι μη καθοριστικά στην εκδήλωση, ή/και στην εξέλιξη και τελικά στην ελεγχόμενη όξυνση των ανταγωνισμών. Εδώ εξαίρεση αποτελεί μόνο ως το 2007 η πολιτική της Λιβυής και η σχέση της με τις ΗΠΑ, όπου η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως καθοριστική διάσταση. Αντίστοιχα η δεύτερη υπόθεση επαληθεύεται σε συντριπτικό βαθμό. Η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε τους δρώντες στην αναζήτηση ενεργειακής ισχύος και εντασσόταν σε κινήσεις εξισορρόπησης, μόνο όταν το επέτρεπε/ευνοούσε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ την εξεταζόμενη περίοδο. Εξαίρεση αποτελεί η αποτυχημένη απόπειρα της Κανταφικής Λιβυής από τον Φεβρουάριο του 2011 να εξισορροπήσει την ένοπλη εξέγερση και τη στήριξη που αυτή λάμβανε από την αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ, με συνέπεια την ανατροπή του καθεστώτος και το θάνατο του ηγέτη της. Τέλος, η τρίτη υπόθεση δεν ισχύει. Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου δεν επηρεαζόταν ανάλογα, όσο οξυνόταν η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Οι ενεργειακές πολιτικές των δρώντων και οι σχετικοί ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο απλά επηρεαζόταν από αυτή τη διαμάχη, σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικό τρόπο, και μόνο αν αυτή η διαμάχη ευκόλυνε τις δύο δυνάμεις ή μία από τις δύο να προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες σε αυτούς. Το αποτέλεσμα ήταν η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας να ενισχύει ήδη υφιστάμενες τάσεις κάθε φορά. Ως συνέπεια, συνέβαλε μη καθοριστικά στην εκδήλωση, εξέλιξη, και τελικά, στην ελεγχόμενη όξυνση της συνολικής και της ενεργειακής πολιτικής των δρώντων της Αν. Μεσογείου, καθώς και των γενικότερων και των ενεργειακών σχέσεων κατά την περίοδο 2000-2020. Ως εκ τούτων, επιβεβαιώνεται η κεντρική υπόθεση της εργασίας. Τα έτη 2000-2020 η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως στοιχείο αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσόγειου, ενώ ο βαθμός επίδρασης της επηρεαζόταν κάθε φορά από τον ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας, που επίπεδο συνολικής περιόδου λειτούργησε ενισχυτικά.

Σε αυτή τη βάση, η εργασία φιλοδοξεί να συμβάλλει στη θεωρητική ερμηνεία της σχέσης μεταξύ ενεργειακής ασφάλειας, περιφερειακών ανταγωνισμών και ανταγωνισμού των μεγάλων

δυνάμεων στην Αν. Μεσόγειο. Αυτό το επιχειρεί με την εμπειρική επιβεβαίωση και την περαιτέρω εξειδίκευση ενός ήδη υφιστάμενου/διατυπωμένου ερμηνευτικού σχήματος, σύμφωνα με το οποίο οι ενεργειακές σχέσεις αποτελούν κατά κανόνα εξαρτημένη διάσταση των πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών σχέσεων των δρώντων. Σε αυτό το πλαίσιο, η ενεργειακή ασφάλεια αποκτά καθοριστικό ρόλο μόνο όταν μετατρέπεται σε υπαρξιακή απειλή για κάποιο δρώντα, όπως καταδεικνύεται από την περίπτωση της Λιβύης έως το 2007, όπου οι ΗΠΑ συνιστούσαν υπαρξιακή ενεργειακή απειλή για το καθεστώς Καντάφι. Αντίστοιχα, ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων λειτουργεί κυρίως ως παράγοντας ενίσχυσης ήδη υφιστάμενων τάσεων, όπως καταδεικνύεται από τον ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Συνακόλουθα, η εξέλιξη των ενεργειακών σχέσεων στην περιοχή εξαρτάται από τη δυναμική των σχέσεων στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια, των δρώντων και επηρεάζεται από τον ανταγωνισμό εξωπεριφερειακών-μεγάλων δυνάμεων.

1.5 Η Δομή της Εργασίας

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει τον ρόλο της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και συγκεκριμένα στην Αν. Μεσόγειο την περίοδο 2000-2020. Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τη σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στην εξωτερική πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου την αντίστοιχη περίοδο. Συγκεκριμένα, έχει οργανωθεί σε εφτά ενότητες, όπου εξετάζονται μεμονωμένα οι περιπτώσεις της Τουρκίας, της Ελλάδας, της ΚΔ, της Αιγύπτου, του Ισραήλ, της προεμφυλιακής Συρίας και της Κανταφικής Λιβυής. Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει επίσης την ίδια περίοδο τη σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στους κύριους διακρατικούς ανταγωνισμούς και στις πλέον διεθνοποιημένες εσωτερικές/διακρατικές συγκρούσεις της περιόδου. Συγκεκριμένα, έχει οργανωθεί σε δώδεκα ενότητες όπου εξετάζονται οι ανταγωνισμοί Ελλάδας-Τουρκίας, ΚΔ-Τουρκίας, Συρίας-Τουρκίας, Ισραήλ-Τουρκίας, Αιγύπτου-Τουρκίας, Ισραήλ-Συρίας, Λιβάνου-Ισραήλ, Ισραήλ-Παλαιστινίων, ΗΠΑ-Λιβυής ως το 2012, η εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο, ο εμφύλιος της Λιβυής από το 2012 και ο εμφύλιος της Συρίας από το 2011. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου των υποθέσεων, απαντώνται τα ερευνητικά ερώτημα, εκτίθενται τα βασικά συμπεράσματα και αναλύεται η θεωρητική συνεισφορά και η πρακτική χρησιμότητα της εργασίας.

UNIVERSITY of NICOSIA

Κεφάλαιο 2 Η σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας γενικά και στην Αν. Μεσόγειο

UNIVERSITY of NICOSIA

2.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες ενότητες, ο κύριος στόχος των ΗΠΑ και της Ρωσίας την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση της θέσης τους στο ΔΣ. Για την επίτευξη του, οι δύο δυνάμεις εστίασαν στην εξισορρόπηση απειλών στη στρατιωτική τους ασφάλεια. Αυτό το σκοπό υπηρέτησε και η ενεργειακή τους πολιτική κινούμενη σε δύο κατευθύνσεις: Επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού τους ρίσκου από τους κινδύνους για την ασφάλεια των εισαγωγών πετρελαίου, όσον αφορά τις ΗΠΑ, και για την ασφάλεια των εξαγωγών υ/α, όταν πρόκειται για τη Ρωσία. Συνέβαλλε στην εξισορρόπηση άλλων, μη ενεργειακών, κινδύνων και απειλών. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής ασφάλειας. Ως εκ τούτου, ενίσχυσε την πορεία των στρατηγικών τους και, τελικά, την περιορισμένη ενίσχυση των εξισορροπητικών στοιχείων αυτών.

Παράλληλα, οι στρατηγικές ιεραρχήσεις των ΗΠΑ και της Ρωσίας καθόρισαν τη γενική σχέση τους. Αυτές αφορούσαν τη στρατιωτική τους ασφάλεια και δη τα πεδία των ισορροπιών στα στρατηγικά όπλα και των στρατιωτικών ισορροπιών στην πρώην ΕΣΣΔ. Οι σχέσεις τους στην Αν. Μεσόγειο ακολούθησαν τις σχέσεις τους σε αυτά τα πεδία, θέτοντας «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους σε αυτά, τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε άλλα μη αλληλεπικαλυπτόμενα στρατηγικά θέματα. Αντίστοιχα, το ίδιο συνέβη με τις ενεργειακές τους σχέσεις, γενικά, και ειδικότερα στην Αν. Μεσόγειο. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη σχέση τους αναφορικά με τη στρατιωτική ασφάλεια, γενικά, και ειδικότερα στην περιοχή. Ως εκ τούτου, ενίσχυε κάθε φορά τη δυναμική της σχέσης τους, γενικά και ειδικά στην Αν. Μεσόγειο, συμβάλλοντας τη ραγδαία, αλλά ελεγχόμενη τελικά, επιδείνωση της.

2.1 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική των ΗΠΑ

2.1.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο κύριος στόχος των ΗΠΑ την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση τους ως μόνη υπερδύναμη. Για την επίτευξη του, εστίασαν στην εξισορρόπηση απειλών στη στρατιωτική τους ασφάλεια σε μία αναδυόμενη αρχιτεκτονική ασφαλείας στην Ευρασία, που σχηματοποιούνταν ως περιμετρικός-παράκτιος δακτύλιος και ο οποίος ενωνόταν με το κέντρο της υπερ-ηπείρου μέσω διαδρόμων. Αυτόν το σκοπό υπηρέτησε και η ενεργειακή τους πολιτική, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση τους από το πετρέλαιο του Κόλπου αλλά και την εξισορρόπηση/αποτροπή

ενεργειακών κινήσεων που υπονόμευαν τη διπλωματική τους ισχύ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της στρατηγικής τους και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία αυτής.

2.1.1 Η Στρατηγική των ΗΠΑ

Κύριος στόχος των ΗΠΑ την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση τους ως μόνη υπερδύναμη. Βάση αυτού του στόχου ήταν η αρχικά αδιαμφισβήτητη και από το 2008 ταχέως μειούμενη μοναδικότητα της ισχύος τους, αλλά και οι εξελίξεις αναφορικά με τα ΟΜΚ και τη διεθνή αποδοχή της Δυτικής ΔΤ και της κεντρικής θέσης τους σε αυτή. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ΗΠΑ θέλησαν τη διατήρηση του εξέχον ρόλου τους στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφάλειας. Κινήθηκαν για την εξισορρόπηση απειλών στη ΜΑΒΑ και στην κεντρική θέση τους στη Ευρωπαϊκή ασφάλεια, αλλά και για την εξισορρόπηση της επιρροής της Κίνας και της Ρωσίας στην 3Κ/Ασία και κινήσεων που έβλεπαν ως ηγεμονικές στον Ινδοειρηνικό. Επεδίωξαν την καταστολή-εξισορρόπηση δικτύων τρομοκρατών, απείθαρχων κρατών, της διάδοσης των ΟΜΚ, αλλά και απειλών προς τη θέση του ΝΑΤΟ ως εγγυητή της Ευρωπαϊκής σταθερότητας και ανεξαρτησίας των μετασοβιετικών κρατών και προς τους στρατιωτικούς δεσμούς τους με χώρες της 3Κ/Ασίας και εταίρους στον Ινδοειρηνικό. Η εξισορρόπηση απειλών για τη στρατιωτική τους ασφάλεια σε μία αναδυόμενη αρχιτεκτονική ασφαλείας στην Ευρασία, που σχηματοποιούνταν ως περιμετρικός-παράκτιος δακτύλιος και ο οποίος ενωνόταν με το κέντρο της υπερ-ηπείρου μέσω διαδρόμων, ήταν το κύριο στοιχείο στην προσπάθεια διατήρησης της θέσης τους στο ΔΣ.[28]

Αρχικά, οι ΗΠΑ εστίασαν στη διατήρηση της οικουμενικότητας της Δυτικής ΔΤ. Πρώτα, κινήθηκαν προσεκτικά. Εστίασαν στην ανάπτυξη της αντιπυραυλικής τους άμυνας. Απέφευγαν όμως εκτεταμένες στρατιωτικές εμπλοκές σε διεθνείς κρίσεις. Επεδίωκαν συνεννοήσεις με τις άλλες σημαντικές δυνάμεις του ΔΣ. Υποκινητής της πολιτικής τους ήταν η καθαρή μονοπολικότητα του ΔΣ, η σχεδόν οικουμενική αποδεκτότητα της Δυτικής ΔΤ, αλλά και ο αυξανόμενος κίνδυνος εκβιασμού τους με ΟΜΚ από απείθαρχα κράτη ή τρομοκράτες ένεκα της δημιουργίας συνθηκών που διευκόλυναν την πρόσβαση των δεύτερων στα πρώτα (διασπορά τεχνολογίας).[29] Όμως η επίθεση της 11ης Σεπτέμβρη 2001 αύξησε κατακόρυφα την

[28] Mitchell, "Using the principles," 407-12, 414-21. Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 21-6. PBS, "Excerpts from 1992 Draft." Menon, Ruger, "NATO enlargement..." 379-381. Andrew Kuchins, "What Is Eurasia to US (the U.S.)?" *Journal of Eurasian Studies* 9 no.2 (2018): 125-34. Thomas Karako, "Missile Defense and the Nuclear Posture Review," *Strategic Studies Quarterly* 11 no.3 (2017): 48-9.

[29] Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 21-2, 27-8. Alexander Moens, *The Foreign Policy of George W. Bush* (New York: Routledge, 2004), 87-114. Jaechun Kim, David Hundt, "US Policy Toward Rogue States:

αίσθηση απειλής για τις ΗΠΑ, ωθώντας τες σε έναν αντιτρομοκρατικό πόλεμο για την εξάλειψη της Αλ-Κάιντα, των κρατών-εταίρων της, αλλά και κρατών υπόπτων για την ανάπτυξη/κατοχή ΟΜΚ. Σε αυτό το πλαίσιο, κατέλαβαν το Αφγανιστάν και το Ιράκ, ενώ άσκησαν μεγάλη πίεση σε Βόρειο Κορέα και Ιράν για να επιτύχουν μία συμφωνία που θα έθετε υπό έλεγχο το πυρηνικό πρόγραμμα τους.[30] Αντίστοιχα συνέδεσαν τη διεθνή ασφάλεια με τη στήριξη φιλελεύθερων-"έγχρωμων" εξεγέρσεων-κυβερνήσεων.[31] Όμως ήδη από το 2006, οι Αντιαμερικανικές εξεγέρσεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, κάποιες εξισορροπητικές Ρωσικές δράσεις απέναντι σε κινήσεις τους, αλλά και η συνέχεια στο βαλλιστικό και στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν τις ώθησαν σε τροποποίηση της πολιτικής τους. Συγκεκριμένα επεδίωξαν την πολυμερή διαχείριση του τελευταίου, την εγκατάσταση αντιπυραυλικής ασπίδας στην Ευρώπη και την είσοδο της Γεωργίας και της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ. Όλη τη περίοδο ήθελαν τη διατήρηση του εξέχοντος Δυτικού ρόλου στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφάλειας.[32]

Το 2009 έστρεψαν στην προστασία του Δυτικού προσανατολισμού της ΔΤ. Απάντησαν στην διάβρωση της ισχύος τους και της οικουμενικότητας της Δυτικής τάξης, επιδιώκοντας τον περιορισμό της σπατάλης της πρώτης και την επανομιμοποίηση της διεθνούς ηγεσίας τους. Μία ορισμένη σταθεροποίηση του Ιράκ και του Αφγανιστάν και η δεκτικότητα της Ρωσίας και του Ιράν να διαπραγματευτούν μαζί τους ευνόησαν τη νέα προσέγγιση τους. Για την επίτευξη της κινήθηκαν προς μία νικηφόρα αποχώρηση από το Ιράκ και το Αφγανιστάν, αλλά και προς μία πιο συμπεριληπτική αρχιτεκτονική ασφαλείας και νέες συμφωνίες ελέγχου και μη διάδοσης των ΟΜΚ.[33] Όμως η αναστολή των διαπραγματεύσεων για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η παύση της Ουκρανικής Νατοϊκής πορείας κατόπιν Ρωσικής πίεσης και η καταστολή «δημοκρατικών εξεγέρσεων» το 2011 στη ΜΑΒΑ από απείθαρχα κράτη τις ώθησαν σε

Comparing the Bush Administration's Policy Toward Iraq and North Korea," *Asian Perspective* 35 no.2 (2011):239-41. Bill Clinton, "A National Security Strategy for A Global Age" (Washington, D.C.: White House, 2000), 3-4 26-32, 52-60, 73-5.

[30] Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 28. Moens, "The Foreign Policy..." 108-12, 142-73. Kim, Hundt, "US Policy Toward..." 246-8.

[31] Janina Šleivytė, "Russia's Alignment with Europe: Pursuing a Euro-Atlantic Agenda?" *Lithuanian Annual Strategic* Review 2 no.1 (2004): 167-8. Irakli Sirbiladze, "Everything but Article 5: NATO-Georgia and NATO-Ukraine Relations amid the New Strategic Context," Think Visegrad/Centre for Euro-Atlanfic Integrafion and Democracy (2022): 10, 13. Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 31, 33-4. Jeremy Pressman, "Power without Influence," *International Security* 33 no.4 (2009):153-4.

[32] Zakhar Pokudov et al, "George W. Bush and the Political and Military Integration of the EU (2004-2008)," Cuestiones Políticas 39 no.68 (2021):236, 239-40. Ruxandra-Laura Bosilca, "The Evolution of Missile Defense Plan from Bush to Obama. Implications for the National Security of Romania," *Incas Bulletin* 4 no.2 (2012):140. Pressman, "Power without Influence," 158-9, 167-9.

[33] David Unger, "The Foreign Policy Legacy of Barack Obama," *The International Spectator* 51 no.4 (2016):2-5, 8. Martins Hirss, "U.S. Grand Strategy towards Russia 2001-2017," *Security and Defence Quarterly* 26 no.4 (2019): 111. Mariam Asghar, "US Foreign Policy towards Iran under Obama and Trump Administration," *IUB Journal of Social Sciences* 1 no.2 (2019):39. Dmitry Suslov, "The US-Russia Relations After The "Reset," 04/working paper *Higher School of Economics* (2013):5-6.

επανεξέταση επιλογών. Ως συνέπεια οι ΗΠΑ ενίσχυσαν τη δέσμευση τους στην προστασία των Δυτικών νορμών, κανόνων και μοτίβων συμπεριφοράς. Η Ουάσιγκτον παρείχε στρατιωτική βοήθεια σε αντικαθεστωτικές ομάδες σε απείθαρχα κράτη στη ΜΑΒΑ. Στήριξε την «εξέγερση του Μεϊντάν» και τη νέα φίλο-Δυτική τάξη στην Ουκρανία. Επέβαλλε νέες κυρώσεις στο Ιράν. Ανέπτυξε στοιχεία της αντιπυραυλικής της άμυνας σε Πολωνία, Ρουμανία. Αντίστοιχα προσαρμόστηκε στη συνέχεια σε νέα δεδομένα που προέκυψαν—άνοδος Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ), Ουκρανική κρίση, συγκαταβατική στάση Ιράν. Το αποτέλεσμα ήταν μία προσέγγιση με το Ιράν με συνέπεια το Κοινό Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης (JCPoA) για τον έλεγχο του πυρηνικού προγράμματος του, οι Δυτικές κυρώσεις στη Ρωσία, η συνεργασία Ουκρανίας-ΝΑΤΟ, η συγκρότηση του διεθνούς συνασπισμού κατά του ΙΚ υπό την ηγεσία της και ένα πρόγραμμα εκμοντερνισμού της στρατηγικής ισχύος της. Συνολικά η διοίκηση Ομπάμα έδρασε για την προστασία του Δυτικού προσανατολισμού στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας ως το τέλος της θητείας της.[34]

Το 2017 η διοίκηση Τραμπ αποϊδεολογικοποίησε την εξισορρόπηση απειλών για τη θέση των ΗΠΑ στο ΔΣ. Αιτίες ήταν η ταχεία διάβρωση του μονοπολισμού, και η εξέλιξη της Κίνας και της Ρωσίας σε στρατηγικούς ανταγωνιστές των ΗΠΑ, αλλά και η αμφιβολία για τη στήριξη των συμμάχων στα συμφέροντα τους. Ακόλουθα, οι ΗΠΑ εστίασαν στην εξισορρόπηση των «Ευρασιατικών» δυνάμεων και των κινήσεων για μία τέτοια συμμαχία, η οποία μάλιστα θα μπορούσε να έχει ερείσματα και εντός του ΝΑΤΟ και σε άλλους εταίρους τους.[35] Συγκεκριμένα, ανέπτυξαν τη Νατοϊκή ισχύ στην Αν. Ευρώπη, τη συνεργασία με την Ουκρανία. Επιτάχυναν τον εκσυγχρονισμό της στρατηγικής τους ισχύος και τις συνεργασίες ασφάλειας στον Ινδοειρηνικό. Πίεσαν για τον περιορισμό της σχέσης της ΕΕ με την Κίνα και τη Ρωσία. Συνολικά ακολούθησαν μια κυνική προσέγγιση.[36]

…

[34] Asghar, "US Foreign Policy..." 39-42, Sirbiladze, "Everything but Article 5" 14-16. Hirss, "U.S. Grand Strategy..." 111-12. Unger, "The Foreign Policy Legacy..." 5, 9-10. Suslov, "The US-Russia Relations..." 8-9. David Trachtenberg, Michael Dodge, Keith Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race Narrative vs. Historical Realities," *National Institute for Public Policy* 1 no.6 (2021):51-5. Ruxandra-Laura Bosilca, "The Evolution of Missile Defense.."141-2.

[35] Mearsheimer, "Bound to Fail Bound to Fail," 43-48. Maria Papageorgiou, Mohammad Eslami, Paulo Duarte, "A 'Soft' Balancing Ménage à Trois?' China, Iran and Russia Strategic Triangle vis-à-vis US Hegemony," *Journal of Asian Security and International Affairs* 10 no.1 (2023):65-6. Pedro Josa, "An Approach to Donald Trump's Foreign Policy: Towards a New Perspective," 95 *ieee.es* (2019): 2, 5-6.

[36] Papageorgiou, Eslami, Duarte, "A 'Soft' Balancing..." 73, 75-6. Victor Pashkov, "The Donald Trump Factor and US-Ukrainian Relations (2017-2020) From Strategic Friendship to Cold Partnership," 22 no.1 (2024):189-93. Robert Blackwill, "Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem," special report *Council on Foreign Relations* (2019):10-15, 27-30, 40-1, 54-5. Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." 54-9.

Συνοψίζοντας, στρατηγική των ΗΠΑ την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η διατήρηση τους ως μόνη υπερδύναμη. Οι πολιτικές τους απαντούσαν στην εξέλιξη του μονοπολισμού, σε απειλές στο ρόλο του ΝΑΤΟ ως εγγυητή της Ευρωπαϊκής σταθερότητας και ανεξαρτησίας των μετασοβιετικών κρατών, σε απειλές σχετικές με τη διάδοση των ΟΜΚ, τη δράση τρομοκρατών, απείθαρχων χωρών και άλλων δυνάμεων. Κύρια στοιχεία είχαν τις στρατιωτικές συμμαχίες, τη Νατοϊκή επέκταση, τον αναγκασμό—και στρατιωτικό—απείθαρχων χωρών και τρομοκρατών, την αντιπυραυλική άμυνα. Ως το 2009 στην περίοδο αδιαμφισβήτητης μονοπολικότητας στο ΔΣ η πολιτική τους επεδίωκε τη διατήρηση της οικουμενικότητας της Δυτικής ΔΤ και του εξέχοντος Δυτικού ρόλου στη διεθνή ασφάλεια. Πρώτα έδρασαν προσεκτικά, εντοπίζοντας κίνδυνο εκβιασμού τους με ΟΜΚ από κράτη απείθαρχα και τρομοκράτες. Έπειτα ιεράρχησαν τον πόλεμο στην τρομοκρατία και τη σύνδεση της διεθνούς ασφάλειας με τη στήριξη του φιλελευθερισμού, καθώς η 11η Σεπτεμβρίου όξυνε την απειλή από τρομοκράτες και απείθαρχα κράτη υποστηρικτές αυτών ή/και από κράτη με διάθεση απόκτησης ΟΜΚ. Τέλος έστρεψαν στην πολυμερή διαχείριση και στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια, καθώς αύξανε το κόστος της διαχείρισης των τρομοκρατών-απείθαρχων κρατών και η Ρωσία κινούνταν περιορισμένα προς την εξισορρόπηση του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη. Από το 2009 και στη πρώτη φάση διακριτής φθοράς του μονοπολισμού, η πολιτική τους αφορούσε τη διατήρηση της διεθνούς τάξης και της διεθνούς αρχιτεκτονικής ασφάλειας σε Δυτική τροχιά. Αρχικά εστίασαν στην επανομιμοποίηση της κεντρικής θέσης τους στην τελευταία, στο φόντο διεθνών διαθέσεων για συμφωνίες στο διεθνές πλαίσιο ασφάλειας. Έπειτα ιεράρχησαν την προστασία των Δυτικών νορμών και κανόνων, ενώ αυτές αμφισβητούνταν από απείθαρχα και μη κράτη. Τέλος έδρασαν για την αποτροπή στοιχείων που υπονόμευαν τη Δυτική τάξη—Ρωσία—και για τη προσέγγιση δρώντων που έδειχναν διαθέσεις και δυνατότητες συμβιβασμού—Ιράν—, ενώ η φθορά του μονοπολισμού επιταχυνόταν. Από το 2017 οι ΗΠΑ έδρασαν κυνικά για τη διατήρηση της εξέχουσας θέσης τους στη διεθνή ασφάλεια και για την άμεση εξισορρόπηση στρατηγικών ανταγωνιστών και αναθεωρητών, ενώ διακρινόταν πλέον απειλές για τη θέση τους ως μόνη υπερδύναμη. Συνολικά, η στρατιωτική ασφάλεια διακρίνεται ως η καθοριστική, διάσταση της στρατηγικής τους την εξεταζόμενη περίοδο, και η όξυνση της απειλής στα βασικά πεδία αυτής τις ωθούσε σε δράσεις εξισορροπήσεις, στα όρια που έθετε πάντα η κατανομή ισχύος στο ΔΣ.

Πίνακας 2.1.1:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Μ1**

2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2005	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά το 2011	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1

Σχήμα 2.1.1: Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ1

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Όπου:

Κ = Καθοριστική διάσταση ασφαλείας. Στην περίπτωση των ΗΠΑ, η στρατιωτική ασφάλεια

2.1.2 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική των ΗΠΑ

Η ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ ιεραρχούσε την ασφάλεια των εισαγωγών πετρελαίου και την εξισορρόπηση απειλών στην Ευρασία. Επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση τους από το πετρέλαιο του Κόλπου—ως το 2018 ήταν >15% στις συνολικές εισαγωγές—και την προστασία της διπλωματικής τους ισχύος—από κινήσεις πολιτικής

εργαλειοποίησης της επιρροής επί των τιμών πετρελαίου από χώρες του Κόλπου και τη Ρωσία, και από την εξάρτηση Ευρωπαϊκών και μετασοβιετικών κρατών από το φα και αγωγούς της Ρωσίας. Γενικότερα, υποκινητή είχε το στόχο της παγίωσης ως μόνη υπερδύναμη.[37]

Ως το 2009 οι ΗΠΑ εστίασαν στη συνέχεια της διαδικασίας φιλελευθεροποίησης της διεθνούς αρχιτεκτονικής ενέργειας. Αρχικά απάντησαν προσεκτικά στην άνοδο των τιμών, επιδιώκοντας τη μαλακή εξισορρόπηση παραγωγών υ/α, δια της στήριξης της διείσδυσης των Αμερικανικών ΠΕΠΦΑ στον Κόλπο και δια της εξαγωγής υ/α της 3Κ/Ασίας μέσω Πακιστάν ΄ή/και Τουρκίας.[38] Στο τέλος του 2001 όμως, στράφηκαν στη διαφοροποίηση της πετρελαϊκής τροφοδοσίας από τον Κόλπο και στην αποτροπή ενός ενεργειακού εκβιασμού από τρομοκράτες ή κράτη-παραγωγούς με άλλη προσέγγιση στην αντιτρομοκρατική τους εκστρατεία. Αιτία ήταν προβλέψεις μελλοντικής αύξησης των εισαγωγών πετρελαίου, η αποτυχία των ΠΕΠΦΑ τους στο ΒΣΑ και οι απειλές αυτού για μία δυσάρεστη αλλαγή στην πολιτική πετρελαίου του, αν οι ΗΠΑ δεν άλλαζαν στάση στο Παλαιστινιακό, αλλά και η στόχευση υποδομών ενέργειας από την Αλ-Κάιντα.[39] Έπειτα οι ΗΠΑ εστίασαν στην ανάδειξη του μετασανταμικού Ιράκ σε νέο και μάλιστα φιλελεύθερο πόλο στο διεθνές σύστημα πετρελαίου, ενώ το ΒΣΑ και η Ρωσία αξιοποιούσαν τους υ/α για την εξισορρόπηση των Αμερικανικών πολιτικών κινήσεων.[40] Αργότερα όμως οι ΗΠΑ ιεράρχησαν την αποδέσμευση από τη ΜΑΒΑ και την αποτροπή ενός ενεργειακού εκβιασμού της ΕΕ από τη Ρωσία, ενώ η Μόσχα διέκοπτε τη ροή φα στην Ουκρανία για να διακόψει τη Νατοϊκή πορεία της, και το Ιράκ έμενε ασταθές. Έτσι, εστίασαν στην άνοδο των δυνατοτήτων τους στη παραγωγή υ/α. Ενθάρρυναν την ΕΕ προς τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ. Γενικότερα, η ενεργειακή πολιτική τους στήριξε τον εξέχον ρόλο της Δύσης στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας αυτή την εποχή.[41]

---

[37] Clinton, "A National Security Strategy..." 57-60, 73, 77. Klare, "Hard Power...". Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 607, 631, 667-8, 677-82. Paul Gallis. NATO and Energy Security (CRS Report No. RS22409), Washington, DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA472752.pdf (21 December 2006) 2-4. Barak Obama, "Remarks by the President on America's Energy Security," whitehouse.gov, March 30, 2011, https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/30/remarks-president-americas-energy-security. Cabras, "American LNG..." 19-23. EIA, "U.S. Imports from Persian Gulf Countries of Crude Oil (Thousand Barrels)," Eia.gov, 2020, https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUSPG1&f=A.

[38] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 607-9, 631, 658, 699. Paul Kubicek, "Energy politics and geopolitical competition in the Caspian Basin," *Journal of Eurasian Studies* 4 no.2 (2013):172-5.

[39] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 651-2, 662-4, 677, 669-70.

[40] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 667-8, 659-60.

[41] Gallis, "NATO and Energy Security" 3-4. Θεόδωρος Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* (Αθήνα: Παπαζήση, 2011) 96. Stuart Goldman. Russia (CRS Report No. IB92089), Washington, DC: Congressional Research Service chrome- https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA488294.pdf (04 May 2006), 10-11. Robert Rapier, "The Enormous Energy Legacy of President George W. Bush," Forbes, March 30, 2021, https://www.forbes.com/sites/rrapier/2021/03/30/the-enormous-energy-legacy-of-president-george-w-bush/.

Το 2009 οι ΗΠΑ ιεράρχησαν την εξισορρόπηση ενεργειακών απειλών προς τη Δυτική τροχιά της ΔΤ. Πρώτα ερεύνησαν τη δυνατότητα ενός συμπεριληπτικού πλαισίου ενέργειας, στηρίζοντας την εν εξελίξει διαφοροποίηση της διεθνής προσφορά ενέργειας προς πιο πολλούς προμηθευτές, κίνηση που ευνοούσε και το διάλογο για τη διεθνή ασφάλεια.[42] Όμως η αποτυχία του Ιράν να συμβιβαστεί στο πυρηνικό πρόγραμμα του και η οπλοποίηση της ενέργειας από τη Ρωσία, τις ώθησαν σε μία απόπειρα «πνιγμού» των Ιρανικών εξαγωγών πετρελαίου και στην ενεργειακή εξισορρόπηση της Ρωσίας σε Ευρώπη και Κασπία.[43]Αργότερα η σχιστολιθική επανάσταση ετοίμαζε τη μείωση της εισαγωγικής εξάρτησης τους και μαζί με τη συνέχιση των Ιρανικών εξαγωγών, ένεκα της JCPoA, επιτάχυναν τη διαφοροποίηση της διεθνούς προσφοράς υ/α. Σε αυτό το πλαίσιο και ως απάντηση στη Ουκρανική κρίση, οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις στον τομέα ενέργειας της Ρωσίας και ώθησαν τη διαφοροποίηση της Ευρώπης από τους υ/α της. Συνολικά, η ενεργειακή πολιτική της διοίκησης Ομπάμα ευνόησε το Δυτικό προσανατολισμό της διεθνούς αρχιτεκτονικής ασφάλειας.[44]

Το 2017 οι ΗΠΑ αποϊδεολογικοποίησαν την αντιμετώπιση ενεργειακών απειλών. Έτσι έδρασαν δίχως «κάλυψη» και προσχήματα για την εξισορρόπηση της σχέσης Ρωσίας-Ευρώπης στο ΦΑ και για το στραγγαλισμό των εξαγωγών πετρελαίου του Ιράν, καθώς η πρώτη ευνοούσε τη Ρωσική επιρροή στο ΝΑΤΟ και οι δεύτερες χρηματοδοτούσαν την άνοδο και εξάπλωση αντίστοιχα της Ιρανικής στρατιωτικής και περιφερειακής ισχύος. Συγκεκριμένα, υπονόμευσαν Ρωσικά σχέδια. Επέκτειναν τις εξαγωγές φα τους στην Ευρώπη. Επέβαλαν σκληρές πετρελαϊκές κυρώσεις στο Ιράν. Η ενεργειακή πολιτική της κυβέρνησης Τραμπ ακολούθησε τη γενικότερη κυνική προσέγγιση.[45]

…

[42]Steven Woehrel. Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries (CRS Report No. RL34261), Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20100322_RL34261_81c2967fa98020653a1798e52320fa1a4ef73a10.pdf (22 March 2010) 17.

[43] Suslov, "The US-Russia Relations..." 8-9. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 721-8. Mahtab Rizvi, "Tougher US Sanctions against Iran: Global Reactions and Implications," Backgrounder *IDSA,* (2012):4-5.

[44] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 711-722. Jeff Colgan, Thijs Graaf, "A Crude Reversal: The Political Economy of the United States Crude Oil Export Policy," *Energy Research & Social Science* 24 no.6 (2017): 30-5. Farid Guliyev, "Trump's 'America First' Energy Policy, Contingency and the Reconfiguration of the Global Energy Order," *Energy Policy* 140 (2020) 3. Lisa Murkowski, et al, 'Empowering America' *Atlantic Council*, July 30 2015 https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/empowering-america-how-energy-abundance-can-strengthen-us-global-leadership/.

[45]Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνή Πολιτική* 714-60. Guliyev, "Trump's 'America First' Energy Policy 3-6.

Συνοψίζοντας, η στρατηγική των ΗΠΑ όρισε την ενεργειακή πολιτική τους. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για τη θέση τους στο ΔΣ, η τελευταία εξισορροπούσε απειλές οικονομικού εκβιασμού και κινήσεις εργαλειοποίησης της χρήσης υ/α (από άλλες δυνάμεις, απείθαρχα κράτη, τρομοκράτες) που υπονόμευαν τη θέσης τους ως μόνη υπερδύναμη, κινούμενη στα όρια που της έθεταν κάθε φορά οι συστημικοί περιορισμοί. Αρχικά κατά τον αδιαμφησβήτητο μονοπολισμό, οι ενεργειακές κινήσεις των ΗΠΑ αφορούσαν τη διατήρηση της διαδικασίας φιλελευθεροποίησης του διεθνούς πλαισίου ενέργειας και της εξέχουσας Δυτικής θέσης στη διεθνή ασφάλεια. Πρώτα απάντησαν στην άνοδο των τιμών πετρελαίου δια της μαλακής εξισορρόπησης κρατών-παραγωγών. Μετά την 11η Σεπτέμβρη εστίασαν στην αποτροπή ενεργειακού εκβιασμού ή εξισορρόπησης τους από κράτη-παραγωγούς με άλλη προσέγγιση στον πόλεμο στην τρομοκρατία, μέσω της διαφοροποίησης της πετρελαϊκής παροχής από τον Κόλπο και της ανόδου του μετασανταμικού Ιράκ σε νέο πόλο στο διεθνές σύστημα πετρελαίου. Τέλος έδρασαν για την ενεργειακή αποδέσμευση τους από τη ΜΑΒΑ και την αποτροπή ενεργειακού εκβιασμού της ΕΕ από τη Ρωσία, ενώ η πρώτη έμενε ασταθής/αναξιόπιστη και η Μόσχα εργαλειοποιούσε πολιτικά τους υ/α της. Από το 2009, στη πρώτη διακριτή φάση φθοράς του μονοπολισμού, η πολιτική τους σχετίζεται με τη διατήρηση της Δυτικής τροχιάς της ΔΤ και της διεθνούς αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Πρώτα ερεύνησαν ένα συμπεριληπτικό πλαίσιο ενέργειας, στηρίζοντας την εν εξελίξει διαφοροποίηση στην προσφορά υ/α και το διάλογο για τη διεθνή ασφάλεια. Έπειτα επιχείρησαν την εξισορρόπηση δρώντων που οπλοποιούσαν την ενέργεια στην υπονόμευση Δυτικών νορμών και κανόνων, αλλά και τη χρήση της ενέργειας ως κίνητρο για την αποδοχή των τελευταίων, ενώ η φθορά του μονοπολισμού επιταχυνόταν. Από το 2017 η ενεργειακή τους πολιτική συνδέθηκε άμεσα με τη διατήρηση της εξέχουσας θέσης τους στη διεθνή ασφάλεια, μέσω μίας κυνικής διαχείρισης απειλών—ενεργειακή ισχύ Ρωσίας, Ιράν. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη στρατηγική των ΗΠΑ αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν, ενώ η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων και έθετα τα όρια των δράσεων εξισορρόπησης. Αυτές οι δράσεις οξυνόταν όταν η πολιτική τους κινούνταν πιο εξισορροπητικά—απειλή στην στρατιωτική ασφάλεια.

Πίνακας 2.1.2:1 Η Ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ

Έτος	**Βαθμίδα Μ1**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή για τη θέση στο ΔΣ**
2000	-1	-1	Απούσα

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2005	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2008	1	1	Απούσα
Μετά το 2011	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2013	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 2.1.2:1 Η Ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ

M1 → X → M1΄

2.1.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η στρατιωτική ασφάλεια αποτέλεσε την καθοριστική διάσταση στη στρατηγική των ΗΠΑ. Όταν η απειλή για τη θέση τους στο ΔΣ οξυνόταν, εξαιτίας εξελίξεων στη διάδοση και στην εξέλιξη των ΟΜΚ, στη δράση τρομοκρατικών δικτύων, στην πολιτική απείθαρχων χωρών και άλλων δυνάμεων και στη θέση του ΝΑΤΟ ως εγγυητή της Ευρωπαϊκής σταθερότητας και της ανεξαρτησίας των μετασοβιετικών κρατών, οι ΗΠΑ ιεραρχούσαν την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ—η εξέλιξη του μονοπολισμού—επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση, περιορίζοντας την στην αναζήτηση στρατιωτικών συμμαχιών, στη Νατοϊκή επέκταση, στην ανάπτυξη αντιπυραυλικής άμυνας και στον εξαναγκασμό—και με στρατιωτικά μέσα—απείθαρχων χωρών και τρομοκρατών. Σε αυτή τη βάση, η στρατηγική διατήρησης τους ως μόνη υπερδύναμη κατέστη τελικά, ελεγχόμενα, πιο εξισορροπητική/οξεία.

Συνακόλουθα, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη στρατηγική των ΗΠΑ, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής στη θέση τους στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική τους επεδίωκε την αποτροπή απειλών οικονομικού εκβιασμού και την εξισορρόπηση κινήσεων εργαλειοποίησης της χρήσης υ/α από άλλες δυνάμεις, απείθαρχα κράτη και δίκτυα τρομοκρατών. Όταν η απειλή στη στρατιωτική τους ασφάλεια οξυνόταν, οι ΗΠΑ ενέτασσαν την ενεργειακή ασφάλεια σε δράσεις εξισορρόπησης της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά τη σχετική δράση. Ωστόσο αυτή περιοριζόταν κάθε φορά, από την εξέλιξη του μονοπολισμού, το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας και τις ανάγκες ασφάλειας των εισαγωγών υ/α. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση

στρατιωτικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της στρατηγικής τους και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία αυτής.

Πίνακας 2.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ

UNIVERSITY of NICOSIA

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**Βαθμίδα M1**
2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2005	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2011	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 2.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → M1 → X → M1

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική της Ρωσίας

2.2.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της Ρωσίας την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση της ως μεγάλη δύναμη. Για την επίτευξη του, η Μόσχα ιεράρχησε την εξισορρόπηση κινήσεων που εκτιμούσε ως αναθεωρητικές και ηγεμονικές στα βασικά πεδία της στρατιωτικής ασφάλειας της, δηλαδή στις ισορροπίες στα στρατηγικά όπλα και στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ. Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τα έσοδα των εξαγωγών υ/α, αλλά και την εξισορρόπηση απειλών στη στρατιωτική ισορροπία στην πρώην ΕΣΣΔ και στη διπλωματική της ισχύ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της στρατηγικής της Ρωσίας και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία της.

2.2.1 Η Στρατηγική της Ρωσίας

Βασικός στόχος της Ρωσίας ήταν περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση της ως μεγάλη δύναμη. Η συμβατική και στρατηγική στρατιωτική της ισχύ, η θέση της ως ενεργειακή υπερδύναμη και ως φυσική γέφυρα μεταξύ Ατλαντικού και Ειρηνικού Ωκεανού, αλλά και ως μόνιμο μέλος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ (ΣΑΟΗΕ), αποτέλεσαν τη βάση του. Σε αυτό το πλαίσιο, η Μόσχα εστίαζε στη διατήρηση της εξέχουσας θέσης της στην αρχιτεκτονική ασφαλείας στην πρώην ΕΣΣΔ και στη συμπερίληψη των συμφερόντων της στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Σε αυτή την κατεύθυνση, έδρασε για την εξισορρόπηση απειλών προς την κεντρική θέση της στη πρώτη, αλλά και για τη σταθερότητα της ισορροπίας στα στρατηγικά όπλα. Η εξισορρόπηση κινήσεων που εκτιμούσε ως αναθεωρητικές και ηγεμονικές στο πεδίο της στρατιωτικής ασφάλειας υπήρξε πρωτεύουσας σημασίας στην απόπειρα διατήρησης της θέσης της στο ΔΣ.[46]

Το 2000 η Ρωσία επεδίωκε τη συμπερίληψη των συμφερόντων της στη Δυτική ΔΤ. Εκκινούσε μία νέα Δυτική στροφή. Η καθαρή μονοπολικότητα στο ΔΣ και η κατάσταση πολιτικοοικονομικής ανασύνταξης που βρισκόταν η ίδια ενίσχυσαν αυτή την τάση, της οποίας το υπόβαθρο ήταν η πίστη στη δυνατότητα συνεννόησης με τις ΗΠΑ σε θέματα ασφάλειας. Άλλωστε οι ΗΠΑ επεδίωκαν συνεννοήσεις με τις μεγάλες δυνάμεις εκείνη την εποχή. Σε αυτό

[46] Samuel Charap et al., "*Russian Grand Strategy...*" 20-4. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 608-12. Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 37-41. Paikin, "Western Hegemony..." 7.

το φόντο, ο Πρόεδρος της ξανά-πρότεινε την ένταξη της στο ΝΑΤΟ με προνομιακούς όρους, ενώ αυτή διατηρούσε εξέχων ρόλο στην ανάδυση του μετασοβιετικού Οργανισμού Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (ΟΣΣΑ).[47] Μάλιστα μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 η Ρωσία κατέστη αντιτρομοκρατικός εταίρος των ΗΠΑ, ενώ αυτές μετατόπιζαν τις ιεραρχήσεις ασφαλείας τους από την Ευρώπη και την επέκταση του ΝΑΤΟ προς τη ΜΑΒΑ και την ΝΚ/Ασία και την ήττα της Αλ-Κάιντα. Άλλωστε και η ίδια η Ρωσία απειλούνταν απ' την Ισλαμική τρομοκρατία στην ΝΚ/Ασία. Συγκεκριμένα, η Μόσχα πέτυχε ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας με το ΝΑΤΟ. Βοήθησε τις ΗΠΑ στο Αφγανιστάν. Ωθούσε ένα κοινό Ευρωσικό χώρο με την ΕΕ, ενώ παράλληλα ανέπτυσσε έναν ενιαίο μετασοβιετικό οικονομικό χώρο.[48] Όμως η αποτυχία ολοκλήρωσης της συνεργασίας της με το ΝΑΤΟ με αποδεκτούς όρους και η Δυτική στήριξη σε "έγχρωμες" εξεγέρσεις και στη Νατοϊκή διείσδυση στην πρώην ΕΣΣΔ μετά το 2003, στο φόντο της Αμερικανικής εισβολής στο Ιράκ χωρίς την έγκριση του ΣΑΟΗΕ, την ώθησαν σε αντισταθμιστικά μέτρα, όπως η υπονόμευση των "έγχρωμων εξεγέρσεων/κυβερνήσεων. Ωστόσο η επιδίωξη ενσωμάτωσης στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας συνεχίστηκε.[49]

Το 2007 η Ρωσία στράφηκε στην έλξη της Δύσης στον πολυπολισμό και σε μία ΔΤ που θα ηγούνται οι κύριες δυνάμεις της εποχής. Υποκινητής της νέας πολιτικής της ήταν η ανάκαμψη της οικονομίας της, η άνοδος νέων κέντρων στο ΔΣ, η φθορά τη Δύσης, οι κινήσεις των ΗΠΑ για μια Ευρωπαϊκή αντιπυραυλική ασπίδα και για την είσοδο της Γεωργίας και της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ. Η Μόσχα θέλησε την εξισορρόπηση των ΗΠΑ στην Ευρώπη, κύρια στην πρώην ΕΣΣΔ. Πρότεινε μία Ευρωπαϊκή συνθήκη ασφάλειας. Απέρριψε την αντιπυραυλική ασπίδα και τη Νατοϊκή επέκταση σε Ουκρανία και Γεωργία—εισβολή 2008. Εγκαινίασε μία νέα εποχή ανάπτυξης των στρατηγικών της όπλων. Συστήθηκε ως Ευρασιατική δύναμη και ως πυρήνας μίας ολοκλήρωσης Ασίας και Ευρώπης, αλλά και εναλλακτικών αρχιτεκτονικών.[50] Έπειτα, η ευελιξία της διοίκησης Ομπάμα στην αντιπυραυλική ασπίδα, η στροφή των ΗΠΑ στον Ειρηνικό και η αύξουσα Κινεζική επιρροή στην ΝΚ/Ασία, την ώθησαν

[47] Magda Leichtova, *Misunderstanding Russia* (Farnham: Ashgate, 2014) 124-5, 130-1. Andrei Tsygankov, "The Sources of Russia's Fear of NATO," Communist and Post-Communist Studies, 51 no.2 (2018): 105-6. Goldman. Russia 6, 8-9, 13. Hannes Adomeit, "Inside or Outside? Russia's Policies Towards NATO" working paper 5, SWP, January 01, 2007, 2, 31-2.

[48] Moens, *The Foreign Policy of George W. Bush* 99-103. Goldman. Russia 7-10, 14-5. Paikin, (no.7) 14. Tsygankov, 'The Sources of Russia's Fear..." 4. Adomeit, 'Inside or Outside? 9-10.

[49] Adomeit, "Inside or Outside?" 26-31. Goldman. Russia 10-11, 13-4. Carla Freeman, "New Strategies for an Old Rivalry?" *The Pacific Review* 31 no.5 (2018):645. Šleivytė, "Russia's Alignment with Europe 167-8.

[50] Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 96, 108-13. Paikin, "Western Hegemony..." 12-14. Dmitri Trenin, "Moscow on the Pacific: The Missing Piece in the "Pivot" to Asia," *Current History* 111 no.747 (2012):270-2. Charap et al, (no.7) 19-24, 55-65, 90-2, 138-40. Vladimir Putin, 'Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy,' *President of Russia*, February 10, 2007, http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034. Tsakiris, (no.1) 669. Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." 51.

σε επαναπροσέγγιση της Δύσης. Η Ρωσία αυτοπροβλήθηκε ως αντίβαρο στην Κίνα και ως Δυτικός εταίρος στην περιοχή Ευρώπη-Ειρηνικός, ενώ ερευνούσε ένα κοινά δεκτό πλαίσιο ασφάλειας με τις ΗΠΑ, ανεχόμενη τη Νατοϊκή δράση στη Λιβύη. Όλη την περίοδο ωθούσε μια εναλλακτική διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας, σε συνεννόηση όμως με τη Δύση.[51]

Το 2014 η Ρωσία αποσυσχέτισε το στόχο του πολυπολισμού από τη Δυτική στάση. Επεδίωξε ευρεία εξισορρόπηση της Δύσης, αν και επέμεινε στη διατήρηση μίας σχέσης επιλεκτικής συνεργασίας μαζί της. Φόντο ήταν η σημαντική Δυτική φθορά, η άνοδος της Ασίας, η ανάπτυξη της στρατηγικής ισχύος των ΗΠΑ, αλλά και κινήσεις τους που έβλεπε ως ηγεμονικές/απειλές, με καταλύτη τη στήριξη τους στην "εξέγερση του Μεϊντάν" και την εντεινόμενη συνεργασία τους με τη φιλονατοϊκή πολιτική τάξη της Ουκρανίας. Η Μόσχα εστίασε στην ανάσχεση του ΝΑΤΟ στην πρώην ΕΣΣΔ, ακρωτηριάζοντας την Ουκρανία (Κριμαία) και στηρίζοντας τους αποσχιστές του Ντομπάς. Αντίστοιχα κινήθηκε για την ισορρόπηση των ΗΠΑ στη ΜΑΒΑ, επεμβαίνοντας στη Συρία και σώζοντας το σύμμαχο καθεστώς Άσσαντ. Επίσης έδρασε για την απόκρουση απειλών προς την εξέχουσα θέση της στην ΣΚ/Ασία, ωθώντας τον ΟΣΣΑ και την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (ΕΟΕ) σε πυρήνα μίας ευρασιατικής ολοκλήρωσης. Επίσης, έστρεψε προς την Κίνα, «δένοντας» την Ευρύτερη Ευρασιατική σχέση (GEP) με την Κινεζική Πρωτοβουλία Ζώνη και Δρόμος (BRI). Ακόμη, επιτάχυνε την ανάπτυξη των στρατηγικών της όπλων και απείλησε με πυρηνικό πλήγμα στο ενδεχόμενο συμβατικής απειλής για την ασφάλεια της. Τέλος, επεδίωξε συνεννοήσεις με τη Δύση στη βάση κοινών ανησυχιών—γιγάντωση ΙΚ, συστημική αποσταθεροποίηση. Συνολικά τα συμφέροντα ασφαλείας της αποσυσχετίστηκαν απ' αυτά της Δύσης.[52]

...

Συνοψίζοντας, η στρατηγική της Ρωσίας ήταν η διατήρηση της ως μεγάλη δύναμη. Σε αυτό το σκοπό, η πολιτική της απαντούσε στην εξέλιξη της κατανομής ισχύος στο ΔΣ, σε απειλές στις στρατηγικές ισορροπίες, αλλά και στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ. Κύρια στοιχεία της ήταν η εξισορρόπηση κινήσεων κατά των συμφερόντων ασφαλείας της, ιδίως κατά

[51]Trenin, "Moscow on the Pacific," 271-3. Roland Dannreuther, "Russia and the Arab Spring: Supporting the Counter-Revolution," *Journal of European Integration* .37 no.1 (2014):82-3. Freeman, "New Strategies for an Old Rivalry?" 11-3. Suslov, "The US-Russia Relations..." 8-9.

[52] Sergey Karaganov, "The New Cold War and the Emerging Greater Eurasia," *Journal of Eurasian Studies* 9 no.2 (2018):86, 88-90. Alexey Bogdanov, "Contested 'Logic of Anarchy' in the Post-Soviet Space: The near Abroad Faces Russia's Power," *Problems of Post-Communism* 68 no.6 (2020):495. Paikin (no.7) 7, 12-5. Andrei Korobkov, "Donald Trump and the Evolving U.S.-Russia Relationship," *Perceptions* 24 no.1 (2019):53, 55. Marek Ilnicki, "On Russia's Motives Behind Its Military Intervention in Syria," Security and Defence Quarterly 9 no.4 (2015):61-2, 67. Samuel Charap et al., (no.7) 131-4, 140-3. Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." 52.

της αντιπυραυλικής άμυνας των ΗΠΑ στην Ευρώπη και της επέκταση του ΝΑΤΟ στην πρώην ΕΣΣΔ. Αρχικά στην περίοδο του αδιαμφισβήτητου μονοπολισμού και των περιορισμένων δικών της δυνατοτήτων, οι πολιτικές της επεδίωκαν τη συμπερίληψη των συμφερόντων της στη Δυτική ΔΤ και αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Πρώτα η Ρωσία πρότεινε την ένταξη της στο ΝΑΤΟ με προνομιακούς όρους. Έπειτα, μετά την 11η Σεπτεμβρίου, συνεργάστηκε με τις ΗΠΑ στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Όμως όταν η ολοκλήρωση με το ΝΑΤΟ απέτυχε και αυτό ετοιμαζόταν για επανεπέκταση, η Ρωσία στράφηκε στην περιορισμένη εξισορρόπηση του στην πρώην ΕΣΣΔ. Από το 2007, στη πρώτη ισχυρή φάση φθοράς του μονοπολισμού και μετά την αποκατάσταση σημαντικού μέρους της ισχύος της, οι κινήσεις της αφορούσαν την έλξη της Δύσης στον πολυπολισμό και σε μία νέα διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Αρχικά εστίασε στην εξισορρόπηση της άμεσης απειλής επέκτασης του ΝΑΤΟ στην πρώην ΕΣΣΔ, αλλά και εγκατάστασης αντιπυραυλικής ασπίδας στην Ευρώπη. Έπειτα διαβουλεύθηκε με τις ΗΠΑ για θέματα ασφάλειας, όταν η προηγούμενη απειλή αναστάλθηκε, ενώ επέστρεψε σε δράσεις εξισορρόπησης μόλις οι σχετικές συνομιλίες απέτυχαν. Από το 2014 και την επιτάχυνση της φθοράς του μονοπολισμού η Ρωσία εστίασε στην ασφάλεια της ανεξαρτήτως των συμφερόντων ασφαλείας της Δύσης και της αποδοχής απ' αυτή του πολυπολισμού. Επεδίωξε τη δυναμική εξισορρόπηση της νέας άμεσης απειλής επέκτασης του ΝΑΤΟ στην πρώην ΕΣΣΔ και διατάραξης των στρατηγικών ισορροπιών. Παράλληλα όμως θέλησε και συνεννοήσεις με τη Δύση, εφόσον αυτές δεν έθιγαν την ασφάλεια της. Έτσι η στρατιωτική ασφάλεια διακρίνεται ως η καθοριστική διάσταση στη στρατηγική της Ρωσίας, με συνέπεια η όξυνση των απειλών στα βασικά της πεδία να συνεπάγεται την κλιμάκωση των κινήσεων εξισορρόπησης εκ μέρους της. Αντίστοιχα η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση των αντίστοιχων απειλών, θέτοντας και τα όρια της.

Πίνακας 2.2.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Ρωσίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Μ2**
2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2

Μετά το 2003	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2006	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1

Σχήμα 2.2.1:1 Η Γενική Πολιτική της Ρωσίας

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ2

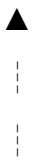

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Όπου:

Κ = Καθοριστική διάσταση ασφαλείας. Στην περίπτωση της Ρωσίας, η στρατιωτική ασφάλεια.

2.2.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Στρατηγική της Ρωσίας

Η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας αφορούσε την ασφάλεια των εξαγωγών υ/α της χώρας και την εξισορρόπηση μη ενεργειακών απειλών. Επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τα έσοδα των εξαγωγών υ/α—σταθερά >30%. Απαντούσε σε απειλές στη στρατιωτική ισορροπία στην πρώην ΕΣΣΔ και στη διπλωματική της ισχύ. Τέτοιες απειλές ήταν κινήσεις κατά της ασύμμετρης, αλλά υπέρ της, αλληλεξάρτησης της με την ΕΕ στο φα—η κατανάλωση της ΕΕ αφορούσε το Ρωσικό ΦΑ >30%, ενώ το ΦΑ κάλυπτε τη θέρμανση της Ένωσης >30%, καθιστώντας την ΕΕ ευάλωτη σε διακοπές τροφοδοσίας το χειμώνα—, απειλές στην κεντρική της θέση στην διαμετακόμιση υ/α της 3Κ/Ασίας στις διεθνείς αγορές και στην επιρροής της στις τιμές του πετρελαίου—παρήγαγε το 10–13% του συνολικού πετρελαίου διεθνώς. Η διατήρηση της θέσης της μεγάλης δύναμης ήταν ο υποκινητής της ενεργειακής πολιτικής της.[53]

[53] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 609, 624, 658, 669, 694-5. Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 27, 33-7, 44. Sabitovaa, Shavaleyeva, "Oil and Gas Revenues..." 425-6. Yermakov, "Follow the Money," 8. IEA, 'Share of European Union gas demand met by Russian supply, 2001-2024', iea.org, 2024, https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/share-of-european-union-gas-demand-met-by-russian-supply-2001-2024. ODYSSEE-MURE, 'Heating energy consumption by energy source', odysee-mure.eu, 2024, https://www.odyssee-mure.eu/publications/efficiency-by-sector/households/heating-energy-consumption-by-energy-sources.html. The Global Economy, 'Russia: Percent of world oil production', theglobaleconomy.com, 2025, https://www.theglobaleconomy.com/Russia/oil_production_share/.

Αρχικά η Ρωσία προβλήθηκε ως αναγκαίος εταίρος για τη Δυτική ενεργειακή σταθερότητα. Η απαίτηση των ΗΠΑ για χαμηλές τιμές πετρελαίου, η αυξανόμενη ζήτηση στην Ευρώπη, η ανεπάρκεια και κακοδιαχείριση των υ/ακικών υποδομών στην πρώην ΕΣΣΔ ώθησαν τη Ρωσία στην αύξηση των εξαγωγών πετρελαίου, στην κόμιση στις αγορές Καζακικού πετρελαίου δια της ολοκλήρωσης του Κασπιανού αγωγού (CPC), στη διαπραγμάτευση νέων σχεδίων εξαγωγής ΦΑ στην ΕΕ—Yamal-2 (παράκαμπτε Ουκρανία)—και στην προσφορά προνομιακών τιμών στην Ουκρανία για την εξαγορά του στρατηγικής σημασίας δικτιού αγωγών ΦΑ.[54] Μετά την 11η Σεπτεμβρίου, η Μόσχα συνέβαλλε στη συγκράτηση των τιμών πετρελαίου, ενεπλάκη με τις ΗΠΑ σε σχέδια υ/ακικής συνεργασίας, κλείδωσε τις εξαγωγές Τουρκμενικού ΦΑ ως το 2028 και αγόρασε υποδομές υ/α στην Ουκρανία και σχεδόν το δίκτυο αγωγών φα της, απαντώντας στο ενδιαφέρον μετασοβιετικών χωρών για έσοδα και σε αυτό των ΗΠΑ για αύξηση της τροφοδοσίας πετρελαίου εκτός Κόλπου.[55] Όμως η μη ολοκλήρωση στο ΝΑΤΟ και η ένταση των δεσμών αυτού με Ουκρανία και Γεωργία, την ώθησαν στην εξισορρόπηση της όποιας παρουσίας των Δυτικών ΠΕΠΦΑ στον Ρωσικό τομέα υ/α, αλλά και των Νατοϊκών βημάτων της "Πορτοκαλί" Ουκρανίας και του ρόλου της ως διαμετακομιστή Ρωσικού ΦΑ στην ΕΕ, ζήτημα που ενδιέφερε την τελευταία. Η Μόσχα ανακρατικοποίησε τον τομέα υ/α. Διέκοψε προσωρινά την παροχή ΦΑ στην Ουκρανία ως μοχλό πίεσης. Ώθησε τον αγωγό ΦΑ NordStream με τη Γερμανία, παρακάμπτοντας την Ουκρανία. Γενικά, οι κινήσεις της συμβάδισαν με την πολιτική της ενσωμάτωσης στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας.[56]

Το 2007 η Ρωσία έστρεψε στη διαφοροποίηση των ενεργειακών της εταίρων. Ως απάντηση στις κινήσεις των ΗΠΑ για την αντιπυραυλική ασπίδα στην Ευρώπη και την είσοδο Ουκρανίας, και Γεωργίας στο ΝΑΤΟ, η Μόσχα έλαβε και μία σειρά ενεργειακών αντίμετρων. Ώθησε την ανάδυση του Φόρουμ Χωρών Εξαγωγής ΦΑ σε αντίστοιχο καρτέλ του ΟΠΕΚ, το σχέδιο αγωγού φα SouthStream που επίσης παράκαμπτε την Ουκρανία, την ανάπτυξη υποδομών LNG στη Σαχαλίνη για εξαγωγές στις Ασιατικές αγορές.[57] Το 2009 όμως η ύφεση της έντασης με τη Δύση και η προοπτική συνεργασίας τους στο Ειρηνικό τόνωσε το Δυτικό προσανατολισμό της. Συμφωνίες υπήρξαν ακόλουθα, για την επέκταση του ρόλου της Shell στη Σαχαλίνη και για τη συνεργασία BP και Rosneft. Ως το 2014 οι κινήσεις της σε γενικές

[54] Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 65-6. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 624, 658.
[55] Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 68-9. 72-5, 88. Ioannis Koutroumpis, "Russia and USA: An Ambiguous Energy Partnership," *Journal of Liberal Arts and Humanities* 3 no.2 (2022) 36-7.
[56] Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 95-6. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 694-7, 726.
[57] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 726, 732. Robert Orttung, Indra Overland, "Russia and the Formation of a Gas Cartel," *Problems of Post-Communism* 58 no.3 (2011):58-9.

γραμμές δεν υπονόμευαν την πολιτική της συνεννόησης με τη Δύση για μια άλλη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας.[58]

Το 2014 η Ρωσία ιεράρχησε τους μη Δυτικούς εταίρους. Οι Δυτικές κυρώσεις την έσπρωξαν σε μία συμμαχία πετρελαίου με το ΒΣΑ—ΟΠΕΚ+—, η οποία μάλιστα επιβίωσε του «πολέμου» τους για αγορές κατά την πανδημία του 2020—έφερε αρνητικές τιμές, ωθώντας τη Ρωσία σε ταχεία συνθηκολόγηση για την άνοδο τους. Ο ίδιος λόγος οδήγησε στην προσέγγιση των ΗΑΕ—συνεργασία Mubadala Petroleum-Gazprom—και του Κατάρ—είσοδος QIA στη Rosneft—και στην ένταση των δεσμών της με την Κίνα—υλοποίηση αγωγού φα Power of Siberia—και την Τουρκία—υλοποίηση αγωγών φα TurkStream 1,2. Ωστόσο το ενδιαφέρον της σχιστολιθικής βιομηχανίας των ΗΠΑ για τη διατήρηση των τιμών πετρελαίου σε ένα επίπεδο, η ζήτηση φθηνού ΦΑ στην ΕΕ και το ακριβό και μακροχρόνιο της δημιουργίας υποδομών εξαγωγής ΦΑ στην Ασία, διατηρούσαν τη Δύση στην προσοχή της Ρωσίας. Ώθησαν έτσι τον NordStream 2, τη συνεργασία Gazprom–Shell, την ολοκλήρωση του TurkStream 2 που παράκαμπτε την Ουκρανία για την εξαγωγή ΦΑ στη νοτιοκεντρική Ευρώπη, και μία προσέγγιση με τις ΗΠΑ στην πανδημία για τη σταθεροποίηση των τιμών πετρελαίου. Όμως τα συμφέροντα της Ρωσίας αποσυσχετίστηκαν από τα ενεργειακά συμφέροντα της Δύσης.[59]

...

Συνοψίζοντας, η στρατηγική της Ρωσίας όρισε την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής, η τελευταία απαντούσε σε οικονομικά ρίσκα και σε απειλές στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ και στις ισορροπίες στα στρατηγικά όπλα, όπως ήθελε η θέση της ως μεγάλη δύναμη, η εξέλιξη του μονοπολισμού και οι ανακατατάξεις στην κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Αρχικά, κατά τον αδιαμφησβήτητο μονοπολισμό, οι ενεργειακές κινήσεις της Ρωσίας αφορούσαν τη παγίωση της ως Δυτικό ενεργειακό εταίρο και την ενσωμάτωση της στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας Αυτό το έκαναν συμβάλλοντας στη συγκράτηση των τιμών, με την αύξηση των εξαγωγών πετρελαίου. Από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 η ενεργειακή σχέση με τη Δύση επιδιώχθηκε μέσω της συμβολής της Ρωσίας στη

[58]Stanley Reed, 'Rosneft Completes Acquisition of TNK-BP' *the new York times,* March, 21 2013, https://www.nytimes.com/2013/03/22/business/global/rosneft-finalizes-acquisition-of-tnk-bp.html. Stephen Bierman, Paul Abelsky, 'Russia to cooperate with Shell on Sakhalin 3 and 4,' Bloomberg, June, 27, 2009 https://www.bloomberg.com/news/articles/2009-06-27/russia-to-cooperate-with-shell-on-sakhalin-3-and-4.

[59] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 713-9. Freeman, "New Strategies for an Old Rivalry?" 14-5. Kozhanov, "Russia-GCC Economic Relations," 192-8. James Henderson, Arild Moe, "Gazprom's LNG offensive: a demonstration of monopoly strength or impetus for Russian gas sector reform?" *Post-Communist Economies* 28 no.3 (2018):288. Richard Sakwa, "The pandemic, Russia, and the West," *International Relations* 14 no,1(2021):14

διαφοροποίηση των εισαγωγών των ΗΠΑ, μέσω διμερών συμφωνιών. Ωστόσο στη συνέχεια η Μόσχα έστρεψε στη χρήση της ενέργειας για την εξισορρόπηση της Νατοϊκής πορείας της Ουκρανίας—αποτυχία ολοκλήρωσης με το ΝΑΤΟ και ετοιμασίες επανεπέκτασης του. Από το 2007, στην πρώτη φάση φθοράς του μονοπολισμού, η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας επιδίωκε τη διαφοροποίηση των σχετικών εταίρων της αλλά και μία συνεννόηση με τη Δύση για μία άλλη αρχιτεκτονική ασφαλείας. Αρχικά, η Μόσχα αξιοποίησε το ΦΑ για την εξισορρόπηση των κινήσεων των ΗΠΑ στην Ευρώπη—Νατοϊκή επέκταση. Έπειτα και όσο διαρκούσαν οι διαβουλεύσεις για το διεθνές πλαίσιο ασφάλειας, ώθησε εταιρικές συμπράξεις με τη Δύση. Από το 2014 όμως και την επιτάχυνση της φθοράς του μονοπολισμού, οι κινήσεις της επεδίωκαν τον αποσυσχετισμό της ενεργειακής ασφάλειας της από τα ενεργειακά συμφέροντα της Δύσης, ενώ οξυνόταν ο ανταγωνισμός μαζί της στα πεδία της στρατιωτικής ασφάλειας—ΝΑΤΟ, στρατηγική ισχύ. Έτσι, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη στρατηγική της Ρωσίας, αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν. Αντίστοιχα η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την ένταξη της ενεργειακής ασφάλειας σε κινήσεις εξισορρόπησης, θέτοντας και τα όρια της. Αυτές οι κινήσεις οξυνόταν όταν η απειλή στη στρατιωτική ασφάλεια της ενισχυόταν.

Πίνακας 2.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ρωσίας

Έτος	**Βαθμίδα Μ2**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή για τη θέση της στο ΔΣ**
2000	1	1	Απούσα
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	2	2	Απούσα
Μετά το 2003	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2006	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2008	1	1	Απούσα
Μετά το 2013	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 2.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας

$M2 \rightarrow X \rightarrow M2'$

2.2.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η στρατιωτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στη στρατηγική της Ρωσίας. Όταν η απειλή στις στρατηγικές ισορροπίες και στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ οξυνόταν, η Ρωσία ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ—εξέλιξη μονοπολισμού, ικανότητες Ρωσίας—επέτρεπε κάθε φορά τη σχετική δράση, περιορίζοντάς την στα όρια της εξισορρόπηση της αντιπυραυλικής άμυνας των ΗΠΑ κα της επέκτασης του ΝΑΤΟ στη πρώην ΕΣΣΔ. Σε αυτή τη βάση η στρατηγική διατήρησης της ως μεγάλη δύναμη κατέστη τελικά, ελεγχόμενα, πιο εξισορροπητική.

Συνακόλουθα, η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη στρατηγική της Ρωσίας, αλλά εντάχθηκε σε αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής στη θέση της στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε την εξισορρόπηση οικονομικών ρίσκων, αλλά και απειλών για τις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ και στις ισορροπίες στα στρατηγικά όπλα. Όταν η απειλή στη στρατιωτική της ασφάλεια οξυνόταν, η Ρωσία ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια σε δράσεις για την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε ενεργειακές εξισορροπήσεις. Αυτές όμως κάθε φορά περιοριζόταν από την εξέλιξη του μονοπολισμού, το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας και τις ανάγκες ασφάλειας των εξαγωγών υ/α της. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της στρατηγικής της και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία αυτής.

Πίνακας 2.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ρωσίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Χ**	**Ρόλος Χ**	**Βαθμίδα Μ2**
2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2003	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2006	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 2.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ρωσίας

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ2 → Χ → Μ2΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

2.3 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στον Ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας

2.3.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι στρατηγικές ιεραρχήσεις των ΗΠΑ και της Ρωσίας καθόρισαν τη συνολική σχέσης τους. Αυτές αφορούσαν τη στρατιωτική τους ασφάλεια και δη τα πεδία των ισορροπιών στα στρατηγικά όπλα και των στρατιωτικών ισορροπιών στην

πρώην ΕΣΣΔ. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις τους σε αυτά τα πεδία, θέτοντας «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στη στρατιωτική ασφάλεια και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους στα πεδία της τιμής του πετρελαίου, της τροφοδοσία της Ευρώπης με ΦΑ και της εξαγωγής των υ/α της ΚΑ/Ασίας. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη σχέση τους αναφορικά με τη στρατιωτική ασφάλεια, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της γενικής σχέσης τους, και τελικά, τη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση της.

2.3.1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Οι στρατηγικές ιεραρχήσεις ΗΠΑ και Ρωσίας όρισαν τη συνολική σχέσης τους. Οι πλέον σχετιζόμενες απ' αυτές ήταν οι επιδιώξεις των ΗΠΑ για την ανάπτυξη της αντιπυραυλική τους ισχύος και την ανάδειξη του ΝΑΤΟ σε εγγυητή της ανεξαρτησίας των μετασοβιετικών κρατών, και αυτή της Ρωσίας για τη διατήρηση της ισορροπίας στα στρατηγικά όπλα και της εξέχουσας θέσης της στην αρχιτεκτονική ασφαλείας της πρώην ΕΣΣΔ. Σε αυτή τη βάση η σχέση τους επιδεινώθηκε.[60]

Ως το 2007 οι δύο χώρες θέλησαν μία στρατηγική συνεργασία. Βάση της επιδίωξης τους ήταν η στροφή της Ρωσίας στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας και η "προσεκτική" πολιτική των ΗΠΑ. Η Ρωσία επανήλθε στην προοπτική εισόδου της στο ΝΑΤΟ. Αντέδρασε χλιαρά στο σχέδιο επέκτασης του στη Βαλτική. Μάλιστα, μετά τη 11η Σεπτέμβρη 2001, η σύγκλιση τους στη καταστολή της τρομοκρατίας ώθησε συμπράξεις. Η Ρωσία ενέκρινε βάσεις των ΗΠΑ στην ΚΑ/Ασία. Δήλωνε ανεκτική σε σχέδια νέας επέκτασης του ΝΑΤΟ αν αυτό εξελισσόταν σε πολιτικό θεσμό. Μόνο «ψιθύρισε» στην απόσυρση των ΗΠΑ από την Αντιβαλλιστική Αντιπυραυλική Συνθήκη ABM—εκτιμώντας τη στο όλο φόντο ως μη απειλή στις στρατηγικές ισορροπίες. Παράλληλα, ιδρύθηκε Συμβούλιο Ρωσίας-ΝΑΤΟ (NRC) και εφαρμόστηκε η συνθήκη Μείωσης Στρατηγικών/Επιθετικών Όπλων (SORT).[61] Όμως η συνεργασία τους σκόνταψε και μετά το 2003 έχασε τη δυναμική της. Αιτία ήταν η άρνηση των ΗΠΑ σε ειδικά προνόμια στη Ρωσία στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας και η επιμονή τους στο χαρακτήρα και στην επέκταση του ΝΑΤΟ, ενώ το κλίμα επιδείνωσαν οι "έγχρωμες εξεγέρσεις" στη πρώην

[60] Andrew Bowen, Cory Welt. Russia (CRS Report No. R46761), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2021-04-14_R46761_26786112235f8a20534ecb958b3984924c088d67.pdf (14 April 2021) 45-6

[61] Moens, *The Foreign Policy of George* 99-103. Adomeit, "Inside or Outside? 2, 31 Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." 45-54. 56-7. Bowen, Cory Welt. Russia 45. Goldman. Russia 13-5. Hannes Adomeit, Frank Kupferschmidt, "Russia-NATO relations: Stagnation or Revitalization," working paper 2, SWP May 01, (2008):7-8.

ΕΣΣΔ, υπό το βάρος και της μονομερούς επέμβασης των ΗΠΑ στο Ιράκ προηγουμένως. Έτσι, η απόπειρα ενσωμάτωσης της Ρωσίας στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας τελμάτωσε.[62]

Το 2007 οι δρόμοι των δύο χωρών χώρισαν. Αιτία ήταν η άρνηση της Ρωσίας στην επέκταση του ΝΑΤΟ σε Γεωργία και Ουκρανία και στην αντιπυραυλική ασπίδα των ΗΠΑ σε Τσεχία και Πολωνία. Η Μόσχα υπονόμευσε την κυβέρνηση της Ουκρανίας, εισέβαλε στη Γεωργία, αναγνώρισε ανεξαρτησία σε Αμπχαζία και Ν. Οσετία. Το NRC «πάγωσε».[63]Το 2009 το «πάγωμα» της Ευρωπαϊκής αντιπυραυλικής ασπίδας των ΗΠΑ και οι διαπραγματεύσεις τους για θέματα ασφαλείας ώθησαν σε reset τη σχέση τους. Το NRC απεκαταστάθη. Νέα συνθήκη START μπήκε σε ισχύ. Όμως το reset έληξε άδοξα—αδυνατίζοντας σημαντικά ήδη μέσα το 2012—, στο φόντο της αντίθεσης των ΗΠΑ σε κινήσεις της Ρωσίας για τη μετατόπιση της Ουκρανίας προς τους ΕΟΕ και ΟΣΣΑ, αλλά και της ανασφάλειας της Ρωσίας από τη στήριξη των ΗΠΑ σε "έγχρωμα" κινήματα και την ανάπτυξη αντιπυραυλικών στοιχείων τους στη Ρουμανία. Ως το 2014 ο ανταγωνισμός κυριάρχησε στη σχέση τους.[64]

Τότε αυτή εξελίχθηκε σε νεοψυχροπολεμική. Καταλύτης ήταν η ανάδειξη μίας φιλονατοϊκής πολιτικής τάξης στην Ουκρανία, η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία και ο εμφύλιος στο Ντομπάς. Οι ΗΠΑ επέβαλαν Δυτικές κυρώσεις στη Ρωσία. Διέκοψαν το NRC (μερικώς επανήλθε το 2016). Ώθησαν τη Νατοϊκή «ενίσχυση» της Αν. Ευρώπης και της Ουκρανίας. Η Ρωσία ανέπτυξε στρατιωτική ισχύ στα δυτικά της σύνορα. Επιτάχυνε την ανάπτυξη της στρατηγικής της ισχύος. Ενεπλάκη στρατιωτικά στη Συρία, αποτρέποντας την ανατροπή του Άσσαντ, την οποία και ήθελαν οι ΗΠΑ. Συνεννοήσεις όμως υπήρξαν στη καταστολή του ΙΚ, στη μη διάδοση των ΟΜΚ, στην αποτροπή μίας συστημικής αποσταθεροποίησης.[65] Αυτές εντάθηκαν στο φόντο ιεράρχησης της ανάσχεσης της Κίνας, έναντι της Ρωσίας, από τη διοίκηση Τραμπ. Έτσι, η διαμάχη τους για το μέλλον του Άσαντ «πάγωσε» και η καταστολή του ΙΚ ιεραρχήθηκε. Όμως η ένταση της στρατιωτικής σχέσης ΗΠΑ/ΝΑΤΟ-Ουκρανίας και η κούρσα ΗΠΑ-Ρωσίας στα στρατηγικά όπλα απέτρεψαν μία ουσιώδη μεταστροφή της σχέσης τους. Οι ΗΠΑ αποχώρησαν από τη συνθήκη INF. Η συνθήκη

[62] Goldman. Russia 8-9, 12-15. Paikin, "Western Hegemony..." 7, 12. Bowen, Welt. Russia 45.
[63] Putin, 'Speech and the Following Discussion..." Jim Nichol. Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests (CRS Report No. RL33407), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20130913_RL33407_091b9aff2329930f31f1f3273832d5c875ff635b.pdf (13 September 2013) 34-8.
[64] Suslov, "The US-Russia Relations..." 8-9. Nichol Russian Political… 37, 43-8, 73-4. Bowen, Welt. Russia 45.
[65] Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." 51-5. Bowen, Welt. Russia 10, 13, 15-7.

New Start παρέμεινε μη ανανεωμένη. Οι δύο χώρες δοκίμαζαν νέους πυραύλους. Ως το 2021, η σχέση τους παρέμενε ελεγχόμενα εχθρική.[66]

...

Γενικά, οι προτεραιότητες στρατιωτικής ασφαλείας των ΗΠΑ και της Ρωσίας καθόρισαν τη σχέση τους. Η αρχική Νατοϊκή στροφή της Ρωσίας ώθησε μία αντιτρομοκρατική συνεργασία, ευνοώντας μία στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ. Όμως η αποτυχία της ολοκλήρωσης της και οι "έγχρωμες" εξεγέρσεις στην πρώην ΕΣΣΔ αύξησαν τις τριβές τους για τις μονομερείς δράσεις των ΗΠΑ, ενώ η προοπτική της επέκτασης του ΝΑΤΟ σε Ουκρανία και Γεωργία, αλλά και μίας Αμερικανικής Ευρωπαϊκής αντιπυραυλικής ασπίδας, οδήγησαν σε διαζύγιο τη σχέση τους. Την ίδια στιγμή, το αδιαμφησβήτητο του μονοπολισμού τελείωνε και η Ρωσία αποκαθιστούσε σημαντικά την ισχύ της στο ΔΣ. Έπειτα το «πάγωμα» της αντιπυραυλικής ασπίδας και οι συνομιλίες τους για το πλαίσιο της διεθνούς ασφάλειας, ώθησαν ένα "reset" στη σχέση τους, που «σκόνταψε» στην Ουκρανία, στην ανάπτυξη αντιπυραυλικών στοιχείων στη Ρουμανία και σε διαφωνίες για τη νομιμότητα κυβερνήσεων. Την ίδια στιγμή η φθορά του μονοπολισμού εισερχόταν σε φάση επιτάχυνσης. Τότε ο ανταγωνισμός για στρατιωτική επιρροή στην Ουκρανία και στα στρατηγικά όπλα έκανε εχθρική τη σχέση τους, αν και η διάθεση τους για την αποφυγή μίας συστημικής αστάθειας διατήρησε μεταξύ τους συνεννοήσεις. Αυτές εντάθηκαν μετά την ιεράρχηση της Κίνας ως απειλή απ' τη διοίκηση Τραμπ. Ωστόσο, οι στρατιωτικές αντιθέσεις τους στη Ουκρανία και η κούρσα σε στρατηγικά όπλα απέτρεψαν ουσιώδεις αλλαγές στη σχέση τους. Συνολικά, οι αντιθέσεις στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ και στις ισορροπίες στα στρατηγικά όπλα ήταν καθοριστικές για την εξέλιξη της σχέση. Αυτές οι αντιθέσεις ωθούσαν δράσεις εξισορρόπησης, όταν η μεταξύ τους απειλή οξυνόταν, αλλά και συνεννόηση-προσεγγίσεις, όταν βρισκόταν σε ύφεση. Αντίστοιχα, η κατανομή ισχύος στο ΔΣ έθετε τα όρια των πρώτων κάθε φορά. Σε αυτό το πλαίσιο η σχέση τους τελικά επιδεινώθηκε ραγδαία, μένοντας όμως σε ελεγχόμενα επίπεδα.

Πίνακας 2.3.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Μ**

[66] Trachtenberg, Dodge, Payne, "The "Action-Reaction" Arms Race..." Pashkov, "The Donald Trump Factor…" 189-93. Bowen, Welt. Russia 12-3, 25-7, 45-7, 51-7.

2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2
Μετά το 2006	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1
Μετά το 2011	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1

Σχήμα 2.3.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

2.3.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Οι ενεργειακές σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας καθορίστηκαν από αντιθέσεις ή συγκλίσεις στη στρατηγική ισχύ και στη στρατιωτική επιρροή στην πρώην ΕΣΣΔ. Πεδία τους ήταν αντιθέσεις ή συγκλίσεις στην τιμή πετρελαίου, στην τροφοδοσία της Ευρώπης με ΦΑ και στην εξαγωγή των υ/α της 3Κ/Ασίας. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή σχέση τους επιδεινώθηκε.[67]

Αρχικά, οι δύο χώρες επεδίωξαν την ενεργειακή συνεργασία. Η στροφή της Ρωσίας στο ΝΑΤΟ ευνοούσε την ανάδειξη της σε Δυτικό εταίρο, για τη συγκράτηση της τιμής πετρελαίου, αλλά και της Δύσης σε Ρωσικό εταίρο, για την εύρεση εσόδων και κεφαλαίων. Ακολούθως,

[67] Koutroumpis, "Russia and USA," 33-8. Bowen, Welt. Russia 41.

υπήρξε άνοδος στις Ρωσικές εξαγωγές πετρελαίου γενικά και προς τη Δύση.[68] Μετά την 11η Σεπτεμβρίου η αντιτρομοκρατική τους συνεργασία, επέτρεψε συνεννοήσεις που ευκόλυναν τη μείωση των εισαγωγών των ΗΠΑ από τον Κόλπο. Υπογράφηκαν νέες συμφωνίες για την εξαγωγή Ρωσικών υ/α στις ΗΠΑ—σχέδιο πετρελαιαγωγού ως το Μουνμάρσκ και σταθμών LNG και πετρελαίου σε Αρχανγκέλσκ και Μουνμάρσκ.[69] Η μη ολοκλήρωση όμως της σχέσης Ρωσίας-ΝΑΤΟ και η προοπτική νέας Νατοϊκής επέκτασης, όξυναν αντιθέσεις για το ρόλο του κράτους στο ενεργειακό πλαίσιο. Η Ρωσία ανακρατικοποίησε τον τομέα υ/α της. Συνέλαβε τον ιδιοκτήτη της ιδιωτικής εταιρείας πετρελαίου Yukos, που διαπραγματευόταν μία κοινοπραξία με την ExxonMobil. Περιόρισε τη δράση ΠΕΠΦΑ των ΗΠΑ στη χώρα—ExxonMobile-Σαχαλίνη-3. Αντίθετα, ιεράρχησε τις Ευρωπαϊκές αγορές και πολιτικοποίησε τις εξαγωγές φα—Ουκρανία. Από την άλλη, οι ΗΠΑ έθιξαν συμβόλαια της Ρωσίας στο Ιράκ. Θέλησαν την άνοδο αυτού σε ανταγωνιστικό πόλο πετρελαίου και της ασκήσαν κριτική για αυταρχισμό. Οι συμφωνίες τους για νέες υποδομές, με σκοπό την αύξηση των Ρωσικών εξαγωγών στις ΗΠΑ απέτυχαν. Αυτές αυξήθηκαν περιορισμένα για το πετρέλαιο ως το 2006. Η απόπειρα κοινής αρχιτεκτονικής ενέργειας τελμάτωσε.[70]

Το 2007 οι ενεργειακές ατζέντες τους χώρισαν. Η διαμάχη για την αντιπυραυλική ασπίδα και την ένταξη της Ουκρανίας και της Γεωργίας στο ΝΑΤΟ, τόνιζε και όξυνε τις αντιθέσεις τους για την εξάρτηση της Ευρώπης απ' το Ρωσικό φα. Η Ρωσία την πολιτικοποιούσε. Επεδίωκε την εμβάθυνση και αποσυσχέτιση αυτής από την Ουκρανία—σχέδια NordStream, SouthStream. Οι ΗΠΑ ήθελαν τη διαφοροποίηση της Ευρωπαϊκής τροφοδοσίας, ωθώντας το σχέδιο-αγωγού Nabucco και τις πηγές ΚΑ/Ασία. [71] Το 2009 όμως το reset στη σχέση τους έφερε ύφεση στην ενεργειακή τους διαμάχη. Οι δύο χώρες θέλησαν να δουν τους SouthStream και Nabucco μη ανταγωνιστικά.[72] Όμως η σχέση ΝΑΤΟ-Ουκρανίας και η αντιπυραυλική ασπίδα στη Ρουμανία, στο φόντο της "Συριακή κρίσης", και των "έγχρωμων κινημάτων" στη Ρωσία, όξυναν αντιθέσεις τους για τις οδούς εξαγωγής υ/α της ΚΑ/Ασίας και επέφεραν την αλληλουπονόμευση των Nabucco και SouthStream. Η Ρωσία συνέβαλλε στο ναυάγιο του Nabucco, δεσμεύοντας αναγκαίο αέριο από την ΚΑ/Ασία. Οι ΗΠΑ υπέσκαψαν το SouthStream.

---

[68] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 658-9. Bernard Gelb. Russian Oil and Gas Challenges (CRS Report No. RL33212), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20060103_RL33212_5a19ea9b73d1845d2d1a9eadb40ab3fcda718be5.pdf (03 January 2006) 11. Adomeit, Kupferschmidt, "Russia-NATO relations," 7.

[69] Koutroumpis, "Russia and USA," 36-7. Gelb. Russian Oil and Gas Challenges 8.

[70] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 667. Gelb. Russian Oil and Gas Challenges 5-6, 10. Koutroumpis, "Russia and USA," 33-7. Goldman. Russia 4, 11, 14.

[71] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 726, 732. Nichol. "Russian Political" 32-4.

[72] Woehrel. Russian Energy Policy... 17.

Στήριξαν τον αγωγό ΤΑΡ , το Αζέρικο ΦΑ και την Τουρκική οδό, ως βιώσιμη, μικρότερη, εναλλακτική επιλογή στο Nabucco. Η μία χώρα εξισορροπούσε την άλλη στην πρώην ΕΣΣΔ, ενώ η Ρωσία ήθελε την ανάσχεση του ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ τη διατήρηση της ανεξαρτησίας της περιοχής. Ο ανταγωνισμός κυριάρχησε στην ενεργειακή σχέση τους.[73]

Το 2014 αυτός οξύνθηκε. Η όξυνσης της διαμάχης τους για τη στρατιωτική επιρροή στην Ουκρανία και στα στρατηγικά όπλα ώθησαν τις ΗΠΑ στην επιβολή Δυτικών κυρώσεων στον τομέα υ/α της Ρωσίας και στην υπόσκαψη του εκσυγχρονισμού αυτού και των εξαγωγών της, ωθώντας τον SouthStream σε ήττα. Η Ρωσία θέλησε πλήρη απεξάρτηση από την Ουκρανική οδό ΦΑ, με τα σχέδια NordStream2, TurkishStream2.[74] Το 2017 οι ίδιοι λόγοι ώθησαν τις ΗΠΑ σε πίεση στην ΕΕ προς την αντικατάσταση του Ρωσικού ΦΑ με Αμερικανικό LNG και σε κυρώσεις στο NordStream2, ενώ η σύμπραξη Ρωσίας-ΒΣΑ ευνοούσε τιμές πετρελαίου μη αποδεκτές για τη σχιστολιθική βιομηχανία τους. Όμως οι νέες προτεραιότητες ασφαλείας της διοίκησης Τραμπ ευνόησαν συνεννοήσεις για τη σταθεροποίηση των τιμών πετρελαίου στη πανδημία, βάσει της σύγκλισης τους στη διατήρηση τους πάνω από ένα όριο. Η σχέση τους ήταν ανταγωνιστική και επιλεκτικά λειτουργική ως το 2021.[75]

...

Η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας εξαρτήθηκε άμεσα από αντιθέσεις στη στρατηγική ισχύ και στη στρατιωτική επιρροή στη πρώην ΕΣΣΔ. Όταν κυριαρχούσαν σχετικές αντιθέσεις οι δύο χώρες ωθούνταν σε ενεργειακή αλληλοεξισορρόπηση. Αυτή εντεινόταν όσο αύξανε η απειλή που έθετε η μία στην άλλη για τη θέση της στο ΔΣ. Επίσης συμβάδιζε με τους περιορισμούς που έθετε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Αντίστοιχα όταν οι σχετικές αντιθέσεις ήταν σε ύφεση οι δύο χώρες ακολουθούσαν μία συνεργατική ενεργειακή προσέγγιση. Συγκεκριμένα, η αρχική ύφεση των αντιθέσεων τους στη στρατηγική ισχύ και στη στρατιωτική επιρροή στην ΕΣΣΔ ανέδειξε και τη σύγκλιση τους στην προοπτική ανόδου των Ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου, ωθώντας συμφωνίες για εξαγωγές στις ΗΠΑ. Έπειτα οι σχετικές τριβές ανέδειξαν διαφωνίες για το ρόλο του κράτους στο ενεργειακό πλαίσιο, μειώνοντας την υλοποίηση των συμφωνιών, ενώ η εποχή του αδιαμφησβήτητου μονοπολισμού έφτανε στο τέλος. Το 2007 η όξυνση σχετικών αντιθέσεων έφερε διαμάχες για την εξάρτηση της Ευρώπης από το Ρωσικό φα,

[73] Nichol. "Russian Political" 32-4. Morena Skalamera, "Revisiting the Nabucco Debacle," *Problems of Post-Communism* 65 no.1 (2016):9-13. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 736, 721, 731. Koutroumpis, "Russia and USA," 38.
[74] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 726, 729. Bowen, Welt. Russia 41.
[75] Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 716-7, 726, 729, Bowen, Welt. Russia 41-2, 46-7. Cabras, "American LNG..." 22-3. Sakwa, "The pandemic, Russia, and the West," 14-5.

ωθώντας τα ανταγωνιστικά σχέδια, SouthStream και Nabucco. Ακόλουθα η ύφεση αυτών των αντιθέσεων επέφερε μη ανταγωνιστικές οπτικές και σε αυτά τα σχέδια. Αργότερα η επιδείνωση των αντιθέσεων τους στη στρατιωτική ασφάλεια προκάλεσε την αλληλουπονόμευση αυτών των σχεδίων—κατάρρευση Nabucco—και επανάφερε αντιθέσεις για τις οδούς εξαγωγής των υ/α της 3Κ/Ασίας. Τότε η πρώτη φάση φθοράς του μονοπολισμού έκλεινε, και εκκινούσε η περίοδος της επιτάχυνσης της. Το 2014 η όξυνση των στρατιωτικών αντιθέσεων όξυνε τις διαμάχες τους για το εύρος και τις οδούς εξαγωγής του Ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη—Δυτικές κυρώσεις στη Ρωσία, κατάρρευση SouthStream. Αντίστοιχα η παγίωση των στρατιωτικών αντιθέσεων το 2017 ώθησε ανταγωνισμούς για τα μερίδια της Ευρωπαϊκής αγοράς ΦΑ—LNG ΗΠΑ, κυρώσεις σε NordStream 2—και τη τιμή πετρελαίου—συνεργασία ΒΣΑ-Ρωσίας. Όμως η μη κλιμάκωση τους, επέτρεψε και απόπειρες συνεννόησης για την σταθεροποίηση της τιμής του πετρελαίου στην πανδημία. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, αλλά την ωθούσε στη κατεύθυνση που την κινούσαν οι συγκλίσεις/αντιθέσεις τους στη στρατιωτική ασφάλεια. Όταν αυτές οξυνόταν, η απειλή για τη θέση τους στο ΔΣ αυξανόταν και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε δράσεις εξισορρόπησης. Αντίστοιχα αυτές οι δράσεις οριοθετούνταν από την εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Ως συνέπεια η ενεργειακή ασφάλεια συνέβαλλε στη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη τελικά όξυνση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 2.3.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Έτος	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή Αντίθεση/Απειλή για τη θέση τους στο ΔΣ**
2000	1	1	Απούσα
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	2	2	Απούσα
Μετά το 2003	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2006	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2008	1	1	Απούσα

Μετά το 2013	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 2.3.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

$M \rightarrow X \rightarrow M'$

2.3.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι αντιθέσεις στις στρατιωτικές ισορροπίες στη πρώην ΕΣΣΔ και στις στρατηγικές ισορροπίες αποτέλεσαν τις καθοριστικές πτυχές στην πορεία της σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Όταν η μεταξύ τους απειλή οξυνόταν σε αυτά τα πεδία οι δύο χώρες κινούνταν για την εξισορρόπηση της, και η σχέση τους επιδεινωνόταν. Αντίθετα, όταν η μεταξύ τους απειλή σε αυτά τα πεδία αποκλιμακωνόταν, η σχέση τους βελτιωνόταν και επιδιωκόταν συνεννοήσεις ή συμπράξεις. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κινήσεις εξισορροπήσεις. Όμως, αυτές κάθε φορά περιοριζόταν από την εξέλιξη του μονοπολισμού και τις ικανότητες της Ρωσίας. Έτσι η στρατιωτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στη σχέση τους, διαμορφώνοντας την πορεία της, και τελικά, την ραγδαία, αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση της.

Παράλληλα η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη γενικότερη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, αλλά εντάχθηκε σε αυτήν. Όταν η μεταξύ τους απειλή στη θέση τους στο ΔΣ οξυνόταν, οι ενεργειακές αντιθέσεις τους ενεργοποιούνταν και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν στις μεταξύ τους εξισορροπήσεις. Αντίθετα, όταν η μεταξύ τους απειλή ήταν σε ύφεση, ενεργοποιούνταν ενεργειακές συγκλήσεις, και η ενεργειακή ασφάλεια καθίστατο πεδίο συνεργασίας. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας, τις ανάγκες ασφαλείας των ΗΠΑ ως εισαγωγέα υ/α και της Ρωσίας ως εξαγωγέα υ/α. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για τη στρατηγική ισχύ και τη στρατιωτική επιρροή στην πρώην ΕΣΣΔ, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, και τελικά, τη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση της.

Πίνακας 2.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Ανίθεση/Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Χ**	**Ρόλος Χ**	**Βαθμίδα Μ**
2000	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	Στρατιωτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2003	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2006	Στρατιωτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2013	Στρατιωτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 2.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ → Χ → Μ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

2.4 Η Σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

2.4.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο καθορίστηκε από την όλη σχέση τους. Διαμορφώθηκε δηλαδή στα πεδία των στρατηγικών όπλων και των στρατιωτικών ισορροπιών στην πρώην ΕΣΣΔ. Ακόλουθα η σχέση τους στην περιοχή σε μη αλληλεπικαλυπτόμενα στρατηγικά θέματα, όπως η διαχείριση των ΟΜΚ, των απείθαρχων κρατών και των τρομοκρατικών δικτύων για τις ΗΠΑ, και η πρόσβαση σε ζωτικές γραμμές επικοινωνίας για τη Ρωσία, ακολούθησε τη σχέση τους στα προαναφερθείσα πεδία της στρατιωτικής τους ασφαλείας. Το ίδιο συνέβη και με την ενεργειακή σχέση τους στην περιοχή, με επίκεντρο τις πηγές τροφοδοσίας της Ευρώπης με υ/α και τη διέλευση των εξαγωγών υ/α της 3Κ/Ασίας. Επόμενα η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο εντάχθηκε στη γενική σχέση στρατιωτικής ασφαλείας τους, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της όλης σχέσης τους. Συνακολούθα, η σχέση ενεργειακής ασφαλείας μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο συνέβαλλε στη ραγδαία, αλλά τελικώς ελεγχόμενη επιδείνωση της σχέσης τους.

2.4.1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο καθορίστηκε από τη γενική σχέση τους. Αφορούσε αλλήλο-επικαλυπτόμενα και μη, στρατηγικά τους ζητήματα. Η συσχέτιση της περιοχής με τις στρατιωτικές ισορροπίες στη πρώην ΕΣΣΔ ανήκε στα πρώτα. Τα δεύτερα περιλάμβαναν, για τις ΗΠΑ την διαχείριση των ΟΜΚ, της τρομοκρατίας, την εξισορρόπηση απείθαρχων κρατών και εξωπεριφερειακών επιρροών, αλλά και κινήσεων που έκριναν απειλή για την περιφερειακή τους αρχιτεκτονική ασφαλείας, ενώ για τη Ρωσία τη διατήρηση δεσμών με κράτη της περιοχής για τη διαρκή πρόσβαση της σε θερμές θαλάσσιες αρτηρίες—ζωτική γραμμή επικοινωνίας. Σε αυτή τη βάση η σχέση τους στην περιοχή επιδεινώθηκε.[76]

Αρχικά, ΗΠΑ και Ρωσία επεδίωξαν συνεργασία. Βάση της επιδίωξης ήταν η στροφή της Ρωσίας στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας, αλλά και τα μοναδικά ερείσματα των ΗΠΑ στην περιοχή και τα λιγοστά ερείσματα και η μικρή δυνατότητα της Ρωσίας να προβάλλει ισχύ εκεί. Τα τελευταία αποκαλυπτόταν στην «ερήμωση» της ναυτικής βάσης της στη Συρία, στα βήματα αυτής για την επιδιόρθωση της σχέσης της με τις ΗΠΑ και στη ναυάγιση του υποβρυχίου Κουρσκ που επρόκειτο να δράσει στην περιοχή. Ακόλουθα η Ρωσία στήριξε το πλαίσιο διευθέτησης περιφερειακών ζητημάτων των ΗΠΑ—Κυπριακό, Αραβοϊσραηλινή διαμάχη.

[76]Τζιάρας, *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο,* 31-2, 57. Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων,* 19-29, 71-3. Mehmet Yegin, "United States Policy in the Eastern Mediterranean," Comparative Southeast European Studies 70, no. 3 (2022):439-41, 449-54. Zaur Gasimov, "Russia under Putin in the Eastern Mediterranean: The Soviet Legacy, Flexibility, and New Dynamics," *Comparative Southeast European Studies* 70, no. 3 (2022):463.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου μάλιστα, η θέση της Ρωσίας στο ΣΑΟΗΕ και η σχέση της με απείθαρχα κράτη, ευνόησαν την αντιτρομοκρατική σύμπραξη τους στη περιοχή. Οι δύο χώρες συνεργάστηκαν για τη λύση Κυπριακού στο πλαίσιο του ΟΗΕ και του Παλαιστινιακού εντός του Κουαρτέτο για τη Μέση Ανατολή και σύμφωνα με τον Οδικό Χάρτη. Η στάση της Ρωσίας ενθάρρυνε την επάνοδο της Λιβυής και της Συρίας στη ΔΤ, παρότι δε χαρακτήρισε τρομοκρατικές τις οργανώσεις Χαμάς, Χεσμπολά.[77] Σύντομα όμως, η μονομερής εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ έφερε τριβές, που κυριάρχησαν λόγω της μη ολοκλήρωσης της σχέσης Ρωσίας—ΝΑΤΟ και της ενίσχυσης των δεσμών του τελευταίου με "έγχρωμες" κυβερνήσεις. Η συνεργασία συνεχιζόταν, αλλά η Ρωσία εξισορροπούσε κινήσεις των ΗΠΑ που έβλεπε απειλή για την περιφερειακή σταθερότητα, άρα για την πρόσβαση της στις θερμές θαλάσσιες αρτηρίες. Μαζί ώθησαν τον Οδικό Χάρτη, την απεμπλοκή του Ισραήλ από τη Γάζα, την άνοδο του Σχεδίου Ανάν στο Κυπριακό, ένα «Σχέδιο Συνεργασίας για Πρόοδο/Κοινό Μέλλον» στην ευρύτερη ΜΑΒΑ—σύνοδος G8 Γεωργία. Η Ρωσία απείχε/επέτρεψε το Ψήφισμα του ΣΑΟΗΕ (ΨΣΑΟΗΕ) 1559 για την απόσυρση της Συρίας και τη μείωση της επιρροής της στο Λίβανο και για τον αφοπλισμό της Χεσμπολά. Μαζί ενέκριναν τα ΨΣΑΟΗΕ: 1595 για τη σύσταση διεθνής ερευνητικής επιτροπής (Επιτροπής) για το φόνο του πρώην Πρωθυπουργού Χαρίρι στο Λίβανο. 1636 για την απειλή επιβολής κυρώσεων και την προτροπή της Συρίας σε συνεργασία με την Επιτροπή. 1644 για την ίδρυση διεθνούς δικαστηρίου εκδίκασης της υπόθεσης Χαρίρι. 1701 για τη λήξη Ισραηλινής επιχείρησης στο Λίβανο, την ενίσχυση της δύναμης του ΟΗΕ, την είσοδο του Λιβανικού στρατού στο νότο, τον αφοπλισμό και τη μετακίνηση της Χεσμπολά βορείως του ποταμού Λιτάνι. Όμως η Ρωσία άσκησε βέτο σε ΨΣΑΟΗΕ που στήριζαν οι ΗΠΑ για την εφαρμογή των προνοιών ασφαλείας του σχεδίου Ανάν για τη Κύπρο πριν την επικύρωση του—φοβούμενη ένταξη της νήσου στο ΝΑΤΟ. Αντίστοιχα, αν και επέτρεψε την

[77] Aron Lud, "From Cold War to Civil War: 75 Years of Russian-Syrian Relations," paper 7, The Swedish Institute of International Affairs, 2019 12-4. CRS. Russian National Security Policy After September 11. (CRS Report No. RL31543), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20020820_RL31543_17b98a6045bd4467233b6b504576c76f5c3979d4.pdf (20 August 2002), 7-8. Carol Migdalovitz. Cyprus: Status of U.N. Negotiations. (CRS Report No. IB89140), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20051208_IB89140_0d002cf8552a7a1856a56474f22af0282c15abf1.pdf (8 December 2005), 4-6. Jamestown, "MOSCOW BEMOANS EXCLUSION from PEACE SUMMIT in EGYPT." Jamestown.org, 2016, https://jamestown.org/moscow-bemoans-exclusion-from-peace-summit-in-egypt/.Elise Labott, "Quartet's Mideast Road Map '99.5 Percent' Done," Cnn.com, 2026, https://edition.cnn.com/2002/US/12/20/mideast.quartet/index.html. Associated Press, "Hamas, Hizbullah Not on Russia's Terror List," ynetglobal, July 28, 2006, https://www.ynetnews.com/article/3282840. Christopher Blanchard. Libya. (CRS Report No. IB93109), Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20050614_IB93109_9975840a3911fc5c7b6450990333c6eda2b16b5a.pdf (14 June 2005), 4-6. Michael Emerson, Nathalie Tocci, "Road Maps and Final Destinations for Israel and Palestine," paper 12, Centre for European Policy Studies, April 2003 1, 6-8.

επιβολή διεθνών κυρώσεων στη Συρία, σύσφιξε δεσμούς μαζί της και διατήρησε δεσμούς με τη Χαμάς, ενώ οι ΗΠΑ ήθελαν την απομόνωση τους. Τελικά μία κοινά δεκτή αρχιτεκτονική ασφαλείας δεν προέκυψε.[78]

Το 2007 οι ατζέντες τους χώρισαν. Οι κινήσεις αλληλοεξισορρόπησης στην πρώην ΕΣΣΔ και στα στρατηγικά όπλα επηρέασαν τη σχέση τους στην περιοχή, ωθώντας σε ένταση αυτών και εκεί. Ωστόσο δεν έθιξαν ουσιωδώς η μία την άλλη. Η Ρωσία ακολουθούσε τις ΗΠΑ στην οικονομική διείσδυση στη Λιβυή. Εξήγγειλε σχέδια ναυτικών βάσεων στη Μεσόγειο και την ανακαίνιση αυτής στη Συρία, όταν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοι τους διατηρούσαν μεγάλο πλέγμα βάσεων. Ωστόσο επέτρεψε το ΨΣΑΟΗΕ 1757 για εγκατάσταση του δικαστηρίου για το φόνο Χαρίρι εκτός Λιβάνου. Στήριξε τις ΗΠΑ στη Διαδικασία της Ανάπολης στο Παλαιστινιακό και στις συνομιλίες Χριστόφια-Ταλάτ στο Κυπριακό.[79] Έπειτα, το "reset" ευνόησε τη σχέση τους στην περιοχή. Η Ρωσία αρχικά επέτρεψε το ΨΣΑΟΗΕ 1973 για την επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Λιβυή και μόνο χλιαρά υποστήριξε την κυβέρνηση Άσσαντ στην κρίση της Συρίας, ενώ η προηγούμενη εμβάθυνση της σχέσης τους «σεβάστηκε» τα συμφέροντα ασφαλείας των ΗΠΑ και των συμμάχων τους—αποφυγή πώλησης συγκεκριμένων όπλων. Ωστόσο, η ανατροπή-εκτέλεση Καντάφι, στο φόντο έντασης της διαμάχης με τις ΗΠΑ για την Ουκρανία, την αντιπυραυλική ασπίδα στη Ρουμανία και την επάνοδο Πούτιν στην εξουσία και τις σχετικές με αυτή διαδηλώσεις στη Ρωσία, ώθησαν τη Μόσχα σε αλλαγή στάσης. Αυτή κινήθηκε για την εξισορρόπηση, πολιτικά, μπλοκάροντας σχετικά ΨΣΑΟΗΕ, και έπειτα και με την παροχή περιορισμένων στρατιωτικών μέσων, των κινήσεων των ΗΠΑ που απειλούσαν το καθεστώς Άσαντ. Μολαταύτα η ένταση της διαμάχης τους δεν απέτρεψε το ΨΣΑΟΗΕ 2118 για την έξοδο-καταστροφή του χημικού οπλοστασίου της Συρίας από τη χώρα, ενώ οι ΗΠΑ μείωναν το στρατιωτικό αποτύπωμα τους στη ΜΑΒΑ. Ο ανταγωνισμός τους όμως παρέμεινε.[80]

---

[78] Lud, "From Cold War to Civil War," 14-5. Migdalovitz. Cyprus (2005) 7-9. Tamara Wittes, "The New U.S. Proposal for a Greater Middle East Initiative: An Evaluation." Brookings, May 10, 2004, https://www.brookings.edu/articles/the-new-u-s-proposal-for-a-greater-middle-east-initiative-an-evaluation/. Alfred Prados. Lebanon. (CRS Report No. RL33509), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20071123_RL33509_13f1db418c59101f7144dc4f5b6632a58ef8943e.pdf (23 November 2007), 5-8. 13, 18-9.

[79] Lud, "From Cold War to Civil War," 16. Spyridon Litsas, "Russia in the Eastern Mediterranean: Intervention, Deterrence, Containment," *Digest of Middle East Studies* 26, no. 1 (2016):58-9. Permanent Mission of Russia to the UN, "Russian MFA Spokesman Mikhail Kamynin Answers a Media Question about Cyprus Settlement," Russiaun.ru, March 24, 2008, https://russiaun.ru/en/news/200803248833. Vincent Morelli. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No. R41136), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20140922_R41136_da0c3d8b9a1f7e1fdf25e7f31b9abcb1dbfae54a.pdf (22 September 2014) 3-4. Olivia Swaak-Goldman, "Security Council Resolution 1757 Establishing the Special Tribunal for Lebanon," *International Legal Materials* 46, no. 6 (November 2007):989. Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων* 73.

[80] Lud, "From Cold War to Civil War," 16-7, 19-24. Dannreuther, "Russia and the Arab Spring," 80-4.

Το 2014 αυτός οξύνθηκε δραματικά. Ο ανταγωνισμός στην Ουκρανία και στα στρατηγικά όπλα κλιμάκωσε τη διαμάχη τους στην περιοχή. Η Ρωσία απάντησε στην απειλή που έθετε για το στόλο της και για τις ισορροπίες στη Μαύρη Θάλασσα, ο κίνδυνος απώλειας της ναυτικής βάσης εφοδιασμού της στη Ταρτούς. Ένα ζήτημα αύξουσας σημασίας μετά την φιλονατοϊκή στροφή της Ουκρανίας και την εγκατάσταση Νατοϊκής αντιπυραυλικής ασπίδας στη Ρουμανία. Ακόλουθα, ενέτεινε την ναυτική παρουσία της στην Αν. Μεσόγειο. Απάντησε στην απειλή ανατροπής Άσσαντ, στο φόντο της στρατιωτικής βοήθειας που έδιναν οι ΗΠΑ στην αντιπολίτευση, επεμβαίνοντας στρατιωτικά υπέρ του στη Συριακή κρίση. Πρόσθετα, θέλησε την εξισορρόπηση των κυρώσεων της Δύσης εναντίον της, προσεγγίζοντας εταίρους αυτής που ήταν σε «ανάγκη» και βρισκόταν σε τριβές μαζί της—Ελλάδα, Τουρκία, Αίγυπτο, ΚΔ. Επιχείρησε την εξισορρόπηση των απωλειών της από την ανατροπή του εταίρου Καντάφι, εμπλεκόμενη στο Λιβυκό εμφύλιο υπέρ του Λιβυκού Εθνικού Στρατού (LNA). Την ίδια στιγμή στη νέα Λιβυκή κρίση, οι ΗΠΑ δεχόταν ως νόμιμη τη Κυβέρνηση Εθνική Συμφωνίας (GNA). Όμως οι απειλές του ΙΚ και μίας ευρείας αποσταθεροποίησης και αλλαγής ισορροπιών στη ΜΑΒΑ, ώθησαν μία περιορισμένη στρατιωτική ανάκαμψη των ΗΠΑ και συνεννοήσεις αυτών με τη Ρωσία. Οι δύο χώρες επεδίωξαν αποτυχημένα μία σταθεροποίηση της Συρία—Συνομιλίες Γενεύης, ΨΣΑΟΗΕ 2254 (αποφάσεις για συμπεριληπτική μεταβατική κυβέρνηση, νέο σχέδιο συντάγματος, εκλογές). Με το ΨΣΑΟΗΕ 2146 απαγόρευσαν εξαγωγές πετρελαίου της Λιβυής μη διαπιστευμένες από επίσημους θεσμούς. Με το ΨΣΑΟΗΕ 2259 δέχθηκαν την κυριαρχία της GNA στην Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου (NOC) και στην Κεντρική Τράπεζα.[81] Από το 2017 οι απόπειρες συνεννόησης εντάθηκαν. Οι δύο δυνάμεις εγκατέστησαν ένα Μηχανισμό Αποφυγής Σύγκρουσης στη Συρία. Εξέδωσαν διακήρυξη για την καταστολή του ΙΚ. Στήριξαν το 2020 το πλαίσιο του ΟΗΕ και την εκεχειρία και τον ενδολυβικό διάλογο για τον τερματισμό της κρίσης στη Χώρα. Επίσης οι ΗΠΑ περιόριζαν το εύρος των προς εξισορρόπηση απειλών, ανεχόμενες Ρωσικές διπλωματικές πρωτοβουλίες στη Συρία—Διαδικασία Αστάνα, ζώνες αποκλιμάκωσης, Συνταγματική Επιτροπή. Όμως η διαμάχη σε άλλα πεδία συνέχισε. Οι ΗΠΑ στήριξαν τους SDF και η Ρωσία τον Άσαντ, στην κούρσα εκδίωξης του ΙΚ από την ανατολική Συρία, ενώ υπήρξαν

[81] Litsas, "Russia in the Eastern Mediterranean," 60-5. Gasimov, "Russia under Putin..." 463-4, 469, 471-4. CRS. Russia: Background and U.S. Policy (CRS Report No R44775) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20170301_R44775_46fdd2cbafce668b10584a2f55ae66fe6e6a95b1.pdf (1 March 2017), 26-7, 34, 40. Christopher Blanchard. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2020-06-26_RL33142_c1cc48bdd92d8c2d4f11e1a3fcae9a7395558ef4.pdf (26 June 2020), 4, 12-3. Carla Humud. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response (CRS Report No RL33487) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.congress.gov/crs_external_products/RL/PDF/RL33487/RL33487.168.pdf (27 July 2020), 36-8. Andrew Weiss, Nicole Ng, "Collision Avoidance: Lessons from U.S. and Russian Operations in Syria," paper, *Carnegie* (March 2019):4-8.

αιματηρά επεισόδια μεταξύ Ρώσων μισθοφόρων και του Διεθνούς Συνασπισμού κατά του ΙΚ—μάχη στα πεδία πετρελαίου Conoco. Άλλες πηγές τριβής στη Συρία, ήταν η προώθηση Άσσαντ στις ζώνες αποκλιμάκωσης που τελούσαν υπό έλεγχο ανεκτών στις ΗΠΑ Ισλαμιστών, οι νέες κυρώσεις αυτών στη Συρία διά του Νόμου Καίσαρα, αλλά και η παρουσία του Διεθνούς Συνασπισμού στη βορειοδυτική χώρα δίχως την έγκριση του επίσημου κράτους ή του ΣΑΟΗΕ. Συνολικά ανταγωνισμός τους συνέχισε, αλλά έμεινε ελεγχόμενος.[82]

…

Συνοψίζοντας, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο ορίστηκε από τη γενική τους σχέση. Αντίστοιχα κινήθηκε στα όρια που έθετε η κατανομής ισχύς. Όταν κυριαρχούσαν οι αντιθέσεις στη στρατιωτική ισορροπία στην πρώην ΕΣΣΔ και στις στρατηγικές ισορροπίες, οι δύο χώρες ωθούνταν σε κινήσεις για τη μεταξύ τους εξισορρόπηση. Μάλιστα, αυτές εντεινόταν αν αύξανε η απειλή που έθετε η μία στην άλλη τοπικά στις ίδιες ή άλλες στρατηγικές ιεραρχήσεις τους. Ωστόσο, κινούνταν πάντα στα όρια της κατανομής ισχύος στο ΔΣ, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών-περιφερειακών ισορροπιών. Αντίστοιχα, όταν οι σχετικές αντιθέσεις ήταν σε ύφεση, οι δύο δυνάμεις επεδίωκαν συνεννοήσεις στην περιοχή. Αρχικά, επεδίωξαν στρατηγική σχέση, στη βάση της φιλονατοϊκής στροφής της Ρωσίας, των μοναδικών ερεισμάτων των ΗΠΑ στην περιοχή και της απουσίας της Ρωσίας. Επιχείρησαν μία κοινά δεκτή αρχιτεκτονική ασφαλείας, μέσω συνεργασιών σε πρωτοβουλίες των ΗΠΑ—διευθέτηση αντιπαραθέσεων, διαχείριση απείθαρχων κρατών και ομάδων χαρακτηριζόμενων από τις ΗΠΑ ως τρομοκρατικές. Ωστόσο, η αποτυχία της σχέσης Ρωσίας-ΝΑΤΟ και οι ετοιμασίες νέας επέκτασης αυτού, ενεργοποίησαν αντιθέσεις τους για τις μονομερείς δράσεις των ΗΠΑ. Η Ρωσία εξωθήθηκε στην εξισορρόπηση κινήσεων των ΗΠΑ που έβλεπε ως απειλή—αποσταθεροποίηση. Έπειτα, στη βάση του γενικότερου διαζυγίου τους—απόπειρα επέκτασης του ΝΑΤΟ στην πρώην ΕΣΣΔ και ανάπτυξης αντιπυραυλικής ασπίδας των ΗΠΑ στην Ευρώπη—και της ορισμένης επιστροφής της Ρωσίας στην περιοχή, χώρισαν και οι τοπικές ατζέντες τους. Ακόλουθα, ορισμένες δράσεις εξισορροπήσεις εκτυλίχθηκαν μεταξύ τους. Όμως, η διάθεση συνεννόησης συνέχισε, π.χ. για τη σταθεροποίηση κρίσεων. Μάλιστα, εντάθηκε με το reset στη γενική σχέση τους—«πάγωμα»

[82] Christopher Blanchard. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2021-12-28_RL33142_b9caa516064647215a0589e12b53c96a5e67dd4e.pdf (28 December 2021), 13-6. Humud. Armed Conflict in Syria (2020), 17, 22-3, 31-4. Weiss, Ng, "Collision Avoidance," 1, 3, 5-6, 9-11, Richard Engel, Kennett Werner, "U.S. Troops Who Repelled Russian Mercenaries Prepare for More Attacks," NBC News, March 15, 2018, https://www.nbcnews.com/news/world/u-s-troops-who-repelled-russian-mercenaries-prepare-more-attacks-n855271. Gregor Jaecke, David Labude, "De-escalation zones in Syria," report, Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. (June 2020):2-5.

αντιπυραυλικής ασπίδας—, ενώ οι ΗΠΑ μείωναν τη στρατιωτική παρουσία τους στη ΜΑΒΑ. Η αποτυχία όμως του reset (επάνοδος διαμάχης για την αντιπυραυλική ασπίδα και την Ουκρανία), επέφεραν κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ τους, π.χ. στη Συρία, παρότι η Ρωσία παρέμενε στρατιωτικά σχεδόν απούσα. Αυτές οξύνθηκαν στη συνέχεια, υπό το βάρος της ραγδαίας κλιμάκωσης αντιθέσεων τους στη Ουκρανία και στη στρατηγική ισχύ, αγκαλιάζοντας διπλωματικά και οικονομικά όλη τη περιοχή, αλλά και στρατιωτικά τη Λιβυή (περιορισμένα) και τη Συρία (εκτεταμένα)—συνδεόταν αμεσότερα με τις ισορροπίες στη Μαύρη Θάλασσα. Όμως η σύγκλιση τους στην ανάγκη αποφυγής μίας περιφερειακής αποσταθεροποίησης επέτρεψε νέες απόπειρες συνεννόησης, π.χ, στη διαχείριση του ΙΚ και των κρίσεων σε Λιβυή, Συρία, ενώ η Ρωσία αναδεικνυόταν σε μεταβλητή της περιφερειακής ασφάλειας και οι ΗΠΑ επανερχόταν ως ένα βαθμό στρατιωτικά. Η ένταση αυτών έπειτα απέτυχε μία ουσιώδη μείωση των δράσεων για τη μεταξύ τους εξισορρόπηση, ιδίως στη Συρία, παρότι οι ΗΠΑ περιόριζαν το εύρος των προς εξισορρόπηση απειλών στην περιοχή. Αιτία, η παγίωση του ανταγωνισμού στην όλη σχέση τους (διαμάχη στην Ουκρανία, στα στρατηγικά όπλα). Έτσι, οι συγκλίσεις-αντιθέσεις τους στην Αν. Μεσόγειο δεν ήταν καθοριστικές στην εξέλιξη της όλης σχέση τους, αλλά εντάχθηκαν σε αυτή, ωθώντας εξισορροπήσεις όταν απειλούσαν στρατηγικές τους ιεραρχήσεις στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος—με συνέπεια η «περιοχή» να συμβάλλει στην ραγδαία αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση της γενικής σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 2.4.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Έτος	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Μ στην Αν. Μεσόγειο**	**Αντίθεση/Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**
2000	1	1	Ισχνή	ΝΑΙ
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	2	2	Ισχνή	ΝΑΙ
Μετά το 2003	-1	-1	Ισχνή	ΝΑΙ
Μετά το 2006	-1	-1	Χαμηλή	ΝΑΙ
Μετά το 2008	1	1	Ισχνή	ΝΑΙ

Μετά το 2011	-1	-1	Σημαντική	ΝΑΙ
Μετά το 2013	-1	-1	Σημαντική	ΝΑΙ
Μετά το 2016	-1	-1	Σημαντική	ΝΑΙ

Σχήμα 2.4.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

$$\mathbf{M \rightarrow M_{Αν.\ Μεσογείου} \rightarrow M'}$$

2.4.2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο ορίστηκε από τη γενική σχέση τους. Ως πεδία της ξεχωρίζουν οι πηγές τροφοδοσίας υ/α της Ευρώπης και η διέλευση των εξαγωγών υ/α της 3Κ/Ασίας. Αυτά επηρέαζαν μη καθοριστικά την κατανομή ισχύος στην πρώην ΕΣΣΔ και στην Ευρώπη. Έτσι επιδρούσαν στην εξέχουσα θέση του ΝΑΤΟ στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια και στην ανεξαρτησία των μετασοβιετικών κρατών, αλλά και στη θέση της Ρωσίας στο πλαίσιο ασφαλείας στην πρώην ΕΣΣΔ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή σχέση τους επιδεινώθηκε.

Αρχικά ΗΠΑ και Ρωσία είχαν μία συγκαταβατική αλληλεπίδραση. Οι αντιθέσεις τους για την τροφοδοσία της περιοχής με υ/α και για τις οδεύσεις εξαγωγής υ/α της 3Κ/Ασίας που θα τη διέσχιζαν αποκλιμακώθηκαν. Αιτία ήταν η πρόθεση συνεργασίας τους, στη βάση της επιδίωξης μίας κοινά αποδεκτής περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφάλειας και της σύγκλισης τους στην ανάγκη ανόδου των Ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου. Επίσης, το κλίμα ευνόησε το «πάγωμα» του φαραωνικού, υποστηριζόμενου από τις ΗΠΑ, σχεδίου για έναν Διακασπιανό Αγωγό ΦΑ (TCP) και την εξαγωγή μεγάλων ποσοτήτων από την 3Κ/Ασία στην Ευρώπη, κυρίως λόγω εντάσεων στην Κασπία. Ακόλουθα, οι δύο δυνάμεις ήταν ανεκτικές σε σχέδια πιο μικρού αποτυπώματος που δεν ευθυγραμμιζόταν με τα συμφέροντα τους. Οι ΗΠΑ δέχτηκαν την υλοποίηση του αγωγού Blue Stream για την εισαγωγή νέων ποσοτήτων Ρωσικού ΦΑ στην Τουρκία, αλλά και του CPC για την εξαγωγή Ρωσικού, αλλά και Καζακικού πετρελαίου, πετρελαίου μέσω των λιμένων της Ρωσίας και μέσω των Δαρδανελίων. Η Ρωσία ανέχτηκε την υλοποίηση των σχεδίων-αγωγών Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν (BTC) και Νοτίου Καυκάσου (SCP) για την εξαγωγή Αζερικού πετρελαίου και ΦΑ στη Τουρκία και μέσω αυτής σε άλλες αγορές, αντίστοιχα. Η Ρωσική ΠΕΠΦΑ Lukoil ενεπλάκη σε κονσόρτιουμ εκμετάλλευσης

Αζερικού ΦΑ. Η Αμερικανική Exxon-Mobile ενεπλάκη στο CPC. [83] Όμως η αξιοπιστία τους ως εταίρων μειώθηκε στη συνέχεια. Ακόλουθα εμφανίστηκαν μονομερή σχέδια που αύξαναν τις μεταξύ τους τριβές, υπονομεύοντας τα ιδιαίτερα τους συμφέροντα. Οι ΗΠΑ κινήθηκαν για τη

διαφοροποίηση των εισαγωγών υ/α της Ευρώπης και των οδεύσεων των εξαγωγών υ/α της 3Κ/Ασίας. Έδωσαν δυναμική στα σχέδια-αγωγών ΦΑ Nabucco και πετρελαίου Βουλγαρία-"Μακ/νία'-Αλβανία (AMBO). Στόχο είχαν την εξαγωγή μεγάλων όγκων υ/α της 3Κ/Ασίας στην Ευρώπη, μέσω της Τουρκίας και της Μαύρης Θάλασσας αντίστοιχα, παρακάμπτοντας τη Ρωσία. Η τελευταία έδρασε για την ασφάλεια της θέσης της ως εξέχον προμηθευτής της ΕΕ. Απάντηση με το σχέδιο-αγωγού ΦΑ BlueStream 2 για την προστασία των εξαγωγών φα της στην Ευρώπη, παρακάμπτοντας την Ουκρανία. Επίσης ενεπλάκη δυναμικά σε σχέδια για τη διαφοροποίηση των οδεύσεων εξαγωγής του πετρελαίου της—Μπουργκάς-Αλεξ/πολη (BAP), Αγωγός Διαθρακικός (ThP), Σαμψούντα-Τσεϊχάν (SCOP). Βάση της παραπάνω μεταστροφής ήταν η αποτυχία της σχέσης ΝΑΤΟ-Ρωσίας και οι ετοιμασίες νέας επέκτασης του στην πρώην ΕΣΣΔ, καθώς τροφοδότησαν την ένταση των διαφωνιών τους για το ρόλο του Ρωσικού κράτους στον τομέα υ/α της χώρας και για τη ρωσοουκρανική κρίση ΦΑ. Τελικά μία κοινά αποδεκτή ενεργειακή αρχιτεκτονική δεν υπήρξε στην περιοχή. [84]

Από το 2007 οι ενεργειακές ατζέντες τους στην περιοχή αποσυσχετίστηκαν. Η Ρωσία απάντησε στην προσέγγιση Τουρκίας-Ουκρανίας και στη σύμπραξη της πρώτης στην Νατοϊκή προοπτική της δεύτερης, αντικαθιστώντας το σχέδιο BlueStream 2 με το σχέδιο SouthStream, και καταλήγοντας στο σχέδιο BAP. Την ίδια εποχή, οι κρίσεις ΦΑ με την Ουκρανία έδειχναν το επείγον της διαφοροποίησης των οδεύσεων των εξαγωγών της. Αντίστοιχα, οι ΗΠΑ ώθησαν

---

[83] Volkan Özdemir, "The Blue Stream on Energy Gas Natural Security Pipeline: And Foreign Implications Policy," *Journal of Central Asian and Caucasian studies (OAKA)* 2, no. 3 (2007): 138-141. Robert Pirog. Russian Oil and Gas Challenges. (CRS Report No RL33212) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20070620_RL33212_b1edee58bfbb8dc8aee9eb74ffd2ad4c99445dcc.pdf (20 June 2007), 4-7, 9-10, 15. Bud Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor: A View from Russia," report, Atlantic Council, (April 2017):6-7.

[84] BBC, "Black Sea Partners Toast Gas Deal," Bbc.co.uk, November 17, 2005, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4445158.stm. BBC, "Go-Ahead for Balkan Oil Pipeline," Bbc.co.uk, December 28, 2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4130271.stm. Pirog. Russian Oil and Gas Challenges. 13, 17. Steven Woehrel. Russian Energy Policy toward Neighboring Countries. (CRS Report No RL34261) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20071127_RL34261_9d90bdfdbd1a4816af065c0c03f7873033861fe0.pdf (27 November 2007), 5, 13-16. Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor," 8-12. Soner Cagaptay, "Improving Turkish-Russian Relations: Turkey's New Foreign Policy and Its Implications for the United States," The Washington Institute, January 12, 2005, https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/improving-turkish-russian-relations-turkeys-new-foreign-policy-and-its-implications.

περεταίρω το Nabucco, ευνοούμενες από την υλοποίηση του Διασυνδετήριου Αγωγού ΦΑ Ελλάδας-Τουρκίας (GTI) και τη συμφωνία επέκτασης του στη Ιταλία. Πρόσθετα επεδίωξαν τη πρόσθεση στο Nabucco ΦΑ από τη ΜΑΒΑ ή την «αυτόνομη» εξαγωγή αυτού στην Ευρώπη, μέσω LNG ή αγωγών. Αιτία ήταν η διαμάχη τους στην πρώην ΕΣΣΔ και στα στρατηγικά όπλα, η οποία εξώθησε τη Ρωσία σε κινήσεις δυναμικότερης ενεργειακής εξισορρόπησης της Δύσης. Απέρριψε την κύρωση Διεθνούς Χάρτη Ενέργειας, απαντώντας στην απαίτηση της Δύσης για τη φιλελευθεροποίηση των διεθνών ενεργειακών συναλλαγών. Η τελευταία εκφραζόταν μέσω της στήριξης των ΗΠΑ στην άρνηση της ΕΕ να δεχθεί έναν εξέχον ρόλο για τις Ρωσικές ΚΕΠΦΑ στα σχέδια μεταξύ τους αγωγών.[85] Το 2009 τα σχέδια τους στο ΦΑ επιχειρήθηκε να ιδωθούν μη ανταγωνιστικά. Μία εξέλιξη που ευκόλυναν σχέδια για έναν νέο BlueStream 2 με κατεύθυνση τη ΜΑΒΑ—τα οποία όμως περιθωριοποιήθηκαν με την έκρηξη της κρίσης στη Συρία και η εύρεση μεγάλων ποσοτήτων ΦΑ στο Ισραήλ. Η τελευταία ωστόσο υποκινούνταν από το όλο πλαίσιο του reset στη γενική σχέση τους.[86] Ακόλουθα, η σταδιακή αποτυχία του ώθησε σε αλληλουπονόμευση των ενεργειακών σχεδίων τους. Ως συνέπεια «πάγωσε» ο ΒΑΡ. Τελμάτωσε ο SouthStream. Απέτυχε ο Nabucco και αντί αυτού επιλέχθηκε και υλοποιήθηκε ο μικρότερος και φθηνότερος Διαδριατικός αγωγός φα (TAP). Ο ανταγωνισμός κυριάρχησε στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην περιοχή.[87]

Από το 2014 οι αλληλοεξισορροπήσεις τους κλιμακώθηκαν, στο φόνο της όξυνσης των αντιθέσεων τους για την εξάρτηση της Ευρώπης από το Ρωσικό ΦΑ, που τόνισε η Ουκρανική κρίση. Οι ΗΠΑ επεδίωξαν τη διαφοροποίηση της Ευρώπης από τις Ρωσικές εξαγωγές, μέσω και του ΦΑ της Αν. Μεσογείου και ένα σχέδιο-αγωγού Ισραήλ-Τουρκίας, αλλά και μέσω της ώθησης της ΕΕ στην ανάπτυξη υποδομών LNG και διασυνδετήριων αγωγών, και της στήριξης τους στα σχέδια για ένα διασυνδετήριο αγωγό Βουλγαρίας- Ελλάδας (IGB) και ένα Πλωτό

---

[85] Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor," 12." Τσακίρης, *Ο Γαλάζιος Χρυσός* 88-9, 111-12, 122-3, 156-8, 179-182, 183-85. CRS. Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries. (CRS Report No RL34261) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20100322_RL34261_81c2967fa98020653a1798e52320fa1a4ef73a10.pdf (22 March 2010) 4-5, 15-16, 18-20. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 737. Skalamera, "Revisiting the Nabucco Debacle," 22, 27, 30.

[86] Vladimir Socor, "Gazprom, Turkey Revive and Reconfigure Blue Stream Two," Jamestown.org, November 8, 2009, https://jamestown.org/gazprom-turkey-revive-and-reconfigure-blue-stream-two/.

[87] Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor," 13. CRS. Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries (2010). 18-9. Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική* 721-2, 725-6. 736. Skalamera, "Revisiting the Nabucco Debacle," 28-9. 31. Θόδωρος Τσακίρης, "Η Ρώσο-Τουρκική Διακρατική Συμφωνία για το Δίκτυο Αγωγών Turkish Stream: Ευκαιρίες & Προκλήσεις για την Ελλάδα," Policy paper no. 25, *ΕΛΙΑΜΕΠ* (Μάρτιος 2017):6, 10-11. Θεόδωρος Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική από τη Βαλκανική έως τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο," Policy Paper no.96, *ΕΛΙΑΜΕΠ* (Αύγουστος 2018):4, 12, Jim Jannoti. Thomas Clayton. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No R41368) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/2020-11-09_R41368_41278214ccb983584455d0a61fa7d6ce43e39489.pdf (09 November 2020), 9.

Σταθμό Επαναεριοποίησης (FSRU) στην Αλεξ/πολη. Η Ρωσία έδρασε για την ασφάλεια των εξαγωγών της στην νοτιοκεντρική Ευρώπη, εξισορροπώντας την ακύρωση του SouthStream με την υιοθέτηση του αγωγού φα TurkishStream 2. Έπειτα οι ΗΠΑ επιχείρησαν να πείσουν πολιτικά την Τουρκία για τη μη υλοποίηση αυτού έργου. Όμως αυτό υλοποιήθηκε. Ακόλουθα και στο φόντο γενικότερων τριβών μεταξύ ΗΠΑ-Τουρκίας, αλλά και στη σχέση αυτής με το Ισραήλ, οι ΗΠΑ στράφηκαν στη στήριξη του Φόρουμ για το ΦΑ της Αν. Μεσογείου (EMGF) και της ενεργειακής συνεργασίας Ελλάδας-ΚΔ-Ισραήλ, ευνοώντας την εξαγωγή του δυναμικού της περιοχής μέσω ενός υποθαλάσσιου αγωγού ΦΑ, από το Ισραήλ στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, μέσω της ΚΔ (EastMed). Η ενεργειακή διαμάχη στη περιοχή σταθεροποιήθηκε.[88]

...

Η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο εξαρτήθηκε γενική τους σχέση (στρατιωτική ισορροπία στη πρώην ΕΣΣΔ, στρατηγικές ισορροπίες), κινούμενη στα όρια που έθετε η κατανομής ισχύς στο ΔΣ. Όταν η γενική σχέση βελτιωνόταν, οι τοπικές ενεργειακές αντιθέσεις περιθωριοποιούνταν. Όταν αυτή επιδεινωνόταν οι τελευταίες οξυνόταν, ωθώντας ενεργειακές εξισορροπήσεις μεταξύ τους. Αυτές μάλιστα αύξαναν στο βαθμό που αύξαναν τοπικές απειλές στις στρατηγικές ιεραρχήσεις τους. Αρχικά η βελτίωση της γενικής σχέσης και η σύγκλιση στην προοπτική της ανόδου των Ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου, αποκλιμάκωσε αντιθέσεις στην τροφοδοσία της περιοχής με υ/α και στις οδεύσεις εξαγωγής υ/α της 3Κ/Ασίας, ωθώντας την ανοχή τους στα σχέδια τους—BTC, SCP για τις ΗΠΑ, BlueStream για τη Ρωσία. Αργότερα οι γενικές τους τριβές «έδωσαν» τη ρωσοουκρανική κρίση ΦΑ, ωθώντας μονομερή σχέδια—AMBO, Nabucco για τις ΗΠΑ, BlueStream 2, BAP ή ThP ή SCOP για τη Ρωσία. Το 2007 ο στρατηγικός αποσυσχετισμός τους «επανάφερε» αντιθέσεις για την εξάρτηση της Ευρώπης από το Ρωσικό ΦΑ, ωθώντας εξισορροπήσεις—αντικατάσταση BlueStream 2 από South Stream, αντιπαραβολή Nabucco σε South Stream. Έπειτα το reset έφερε μία απόπειρα για μη ανταγωνιστικές οπτικές σε αυτά τα σχέδια, παγώνοντας τη διαμάχη South Stream-Nabucco. Όμως η αποτυχία του επανάφερε αντιθέσεις στις οδούς εξαγωγής υ/α της 3Κ/Ασίας, παγιώνοντας ένα σπιράλ εξισορρόπησης—ακύρωση δύο αγωγών, υιοθέτηση TAP από τις

[88] Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor," 14. Τσακίρης, "Η Ρώσο-Τουρκική Διακρατική Συμφωνία." 4, 11. Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική…"13, 18-21. Θεόδωρος Τσακίρης, "Οι Γεωστρατηγικές Και Ενεργειακές Προεκτάσεις Της Συμφωνίας Της Μπέρ Σεβά," Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (December 27, 2018), https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/1001972/apopsi-oi-geostratigikes-kai-energeiakes-proektaseis-tis-symfonias-tis-mper-seva/. CRS. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No R41368) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20160826_R41368_9c0a7c4a5c567b106014d5d6ded772cdd837b908.pdf (22 August 2016), 21, 34-6. Jannoti. Clayton. Turkey "2020". 9-10. Kontos, Georgiou, "US Foreign and Security Policy in Contemporary Eastern Mediterranean," 1020.

ΗΠΑ. Μετά η ραγδαία επιδείνωση της γενικής σχέσης τους κλιμάκωσε αντιθέσεις τους για τις Ρωσικές εξαγωγές ΦΑ στην Ευρώπη, οξύνοντας ως ένα βαθμό κινήσεις τις μεταξύ τους κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης—Υιοθέτηση TurkishStream 2 απ' τη Ρωσία, υπονόμευση αυτού και απόπειρα αξιοποίησης του LNG και του ΦΑ της Αν. Μεσογείου από τις ΗΠΑ. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια δε καθόρισε τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο, αλλά εντάχθηκε σε αυτή. Ωθούσε εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος, όταν απειλούνταν στρατηγικές τους ιεραρχήσεις. Ως συνέπεια, η ενεργειακή ασφάλεια συνέβαλλε στη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη τελικά επιδείνωση της σχέσης τους στην περιοχή.

Πίνακας 2.4.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Έτος	**Βαθμίδα $M_{Αν. Μεσογείου}$**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή Αντίθεση/Απειλή στην Αν. Μεσόγειο για τη θέση τους στο ΔΣ**
2000	1	1	Απούσα
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	2	2	Απούσα
Μετά το 2003	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2006	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2008	1	1	Απούσα
Μετά το 2011	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2013	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 2.4.2:1 Η Ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

$$M_{Αν. Μεσογείου} \rightarrow X \rightarrow M$$

2.4.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι συγκλίσεις και αντιθέσεις μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας στη Αν. Μεσόγειο δεν ήταν καθοριστικές για τη γενική σχέση τους, αλλά εντάχθηκαν σε αυτή. Όταν η μεταξύ τους απειλή στη στρατηγική ισχύ και στη στρατιωτική επιρροή στην πρώην ΕΣΣΔ οξυνόταν, οι αντιθέσεις στην περιοχή κλιμακωνόταν, και οι κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ τους εντεινόταν στην περιοχή. Μάλιστα αυτές γινόταν πιο οξείες, αν συνδεόταν με απειλές στις στρατηγικές ιεραρχήσεις μίας από τις δύο. Αντίστοιχα, όταν οι παραπάνω βασικές αντιθέσεις τους ήταν σε ύφεση, οι αντιθέσεις τους στην περιοχή αποκλιμακωνόταν, και οι συγκλήσεις τους σε άλλα πεδία «έδιναν» τοπικές συνεργασίες. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από την τοπική-περιφερειακή ισορροπία ισχύος και τη θέση των δύο χωρών σε αυτή. Συνακόλουθα, η Αν. μεσόγειος εντάχθηκε στη σχέση στρατιωτικής ασφάλειας τους, ενισχύοντας την εκάστοτε δυναμική της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Συνακόλουθα, συνέβαλλε στη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη τελικά επιδείνωση της.

Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο, αλλά εντάχθηκε σε αυτή. Όταν η μεταξύ τους απειλή αναφορικά με τις βασικές τους αντιθέσεις οξυνόταν, οι ενεργειακές αντιθέσεις τους στην περιοχή ενεργοποιούνταν και τότε η Η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν στις μεταξύ τους κινήσεις εξισορροπήσεις στην περιοχή. Μάλιστα, αυτή η διαδικασία γινόταν πιο οξεία αν συνδεόταν με απειλές σε στρατηγικές ιεραρχήσεις της μίας ή και των δύο δυνάμεων στην περιοχή. Αντίστοιχα, όταν οι βασικές τους αντιθέσεις τους ήταν σε ύφεση, οι ενεργειακές συγκλίσεις τους στην περιοχή ενεργοποιούνταν και οι ενεργειακές διαμάχες τους αποκλιμακωνόταν ή εξελισσόταν απόπειρες συνεργασίας σχετικά. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, που περιοριζόταν κάθε φορά από το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας, τις τοπικές ισορροπίες ισχύος, τις ανάγκες ασφαλείας των εξαγωγών υ/α της Ρωσίας. Επόμενα η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο εντάχθηκε στη γενική σχέση στρατιωτικής ασφαλείας τους, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της όλης σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Συνακολούθα, η σχέση ενεργειακής ασφαλείας μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο συνέβαλλε στη ραγδαία, αλλά τελικώς ελεγχόμενη επιδείνωση της σχέσης τους.

Πίνακας 2.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Έτος	**Βαθμίδα Μ**	**Αντίθεση/ ``Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Μ στην Αν. Μεσόγειο**	**Βαθμίδα Χ**	**Ρόλος Χ**
2000	1	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	1	Ενισχυτικός
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001	2	Ισχνή	ΝΑΙ	2	2	Ενισχυτικός
Μετά το 2003	-1	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1	Ενισχυτικός
Μετά το 2006	-1	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	-1	Ενισχυτικός
Μετά το 2008	1	Σημαντική	ΝΑΙ	1	1	Ενισχυτικός
Μετά το 2013	-1	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1	Ενισχυτικός

Σχήμα 2.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο

Βαθμός αντίθεσης που απειλεί τη θέση τους στο ΔΣ → Μ → $M_{Αν. Μεσογείου}$ → Χ → Μ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

2.5 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η στρατιωτική ασφάλεια αποτέλεσε την καθοριστική διάσταση στη στρατηγική των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Όταν η απειλή για τη θέση τους στο ΔΣ οξυνόταν στα βασικά πεδία της στρατιωτικής ασφάλειας τους, οι δύο δυνάμεις ιεραρχούσαν την εξισορρόπηση της. Αντίθεα, αν αυτή ήταν σε ύφεση ακολουθούσαν λιγότερο συγκρουσιακή ή μία συνεργατική προσέγγιση. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση, θέτοντας όμως και κάποια όρια της. Σε αυτή τη βάση, η στρατηγική τους για τη διατήρηση της θέσης τους στο ΔΣ κατέστη τελικά, περιορισμένα πιο εξισορροπητική/οξεία.

Πίνακας 2.5:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας

Χώρα	**Καθοριστική Διάσταση**	**Όξυνση Απειλής**	**Ύφεση Απειλής**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Τελική Βαθμίδα Μ1 και Μ2**
ΗΠΑ (Μ1)	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1
Ρωσία (Μ2)	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1

Σχήμα 2.5:1 Η Γενική Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας

Μ1

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) →

Μ2

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Συνακόλουθα, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη στρατηγική των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για τη θέση τους στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική τους επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού τους ρίσκου από τους κινδύνους για την ασφάλεια των εισαγωγών πετρελαίου, όσον αφορά τις ΗΠΑ, και για την ασφάλεια των εξαγωγών υ/α, όταν πρόκειται για τη Ρωσία, αλλά και την εξισορρόπηση άλλων, μη ενεργειακών, κινδύνων και απειλών. Έτσι, συνέβαλλε στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των δύο χωρών, ως εξαρτημένη/δευτερεύουσα, μεταβλητή.

Πίνακας 2.5:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας

Χώρα	**Ενεργειακή Απειλή για τη θέση τους στο ΔΣ**	**Ενεργειακή Διάσταση**	**Εξέλιξη της σχέσης Χ-Μ1 και Χ-Μ2**
ΗΠΑ	Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Ρωσία	Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει

Σχήμα 2.5:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας

M1 M1΄

→ X →

M2 M2΄

Παράλληλα, οι αντιθέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας στις στρατιωτικές ισορροπίες στην πρώην ΕΣΣΔ και στις ισορροπίες στα στρατηγικά όπλα αποτέλεσαν τις καθοριστικές πτυχές στην πορεία της σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Όταν η μεταξύ τους απειλή οξυνόταν σε αυτά τα πεδία οι δύο χώρες κινούνταν για την εξισορρόπηση της, και η σχέση τους επιδεινωνόταν. Αντίθετα, όταν η μεταξύ τους απειλή σε αυτά τα πεδία αποκλιμακωνόταν, η σχέση τους βελτιωνόταν και επιδιωκόταν συνεννοήσεις ή συμπράξεις. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κινήσεις εξισορροπήσεις. Όμως, αυτές κάθε φορά περιοριζόταν από την εξέλιξη του μονοπολισμού και τις ικανότητες της Ρωσίας. Ως εκ τούτου, οι σχέσεις τους στην Αν. Μεσόγειο υπαγορεύτηκαν από τις εξελίξεις στη σχέση τους σε αυτά τα πεδία. Όταν αυτές ενέτειναν τις κινήσεις τους για τη μεταξύ τους

εξισορρόπηση, η περιοχή συγκαταλέγονταν στα πεδία τους. Μάλιστα η Αν. Μεσόγειος καθιστούσε τις απόπειρες εξισορροπήσεις πιο οξείες, αν συνδεόταν με απειλές σε στρατηγικές ιεραρχήσεις της μίας ή και των δύο χωρών. Αντίστοιχα, όταν οι εξελίξεις στη σχέση τους στα παραπάνω πεδία της στρατιωτικής ασφάλειας αποκλιμάκωναν τις κινήσεις για τη μεταξύ τους εξισορρόπηση, οι τυχόν συγκλήσεις τους σε άλλα πεδία στην Αν. Μεσόγειο «έδιναν» τοπικές συνεργασίες. Έτσι η στρατιωτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση για τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, διαμορφώνοντας την πορεία της, και τελικά, την ελεγχόμενη επιδείνωση της.

Πίνακας 2.5:3 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας Γενικά και στην Αν. Μεσόγειο

Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας	**Καθοριστική Αντίθεση**	**Όξυνση Αντίθεσης**	**Ύφεση Αντίθεσης**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Τελική Βαθμίδα Μ**
Γενικά	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1
Αν. Μεσόγειος	Βαθμίδα Μ	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1

Σχήμα 2.5:3 Η Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας Γενικά και στην Αν. Μεσόγειο

Βαθμός απειλής → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ → $M_{Αν. Μεσογείου}$

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Τέλος, η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη γενική σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Ο ρόλος της ήταν ενισχυτικός σε αυτή. Όταν οι γενικότερες σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας κινούνταν λιγότερο συγκρουσιακά ή συνεργατικά, τότε και οι ενεργειακές σχέσεις τους εξελίσσονται σε ένα

συνεργατικό ή μη συγκρουσιακό πλαίσιο. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε ως δευτερεύουσα μεταβλητή στη εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο.

Πίνακας 2.5:4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας	**Ενεργειακή Αντίθεση που απειλούσε τη θέση της στο ΔΣ**	**Ενεργειακή Διάσταση**	**Εξέλιξη της σχέσης Χ-Μ**
Γενικά	Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Αν. Μεσόγειος	Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει

Σχήμα 2.5:4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας

$$\rightarrow X \rightarrow M'$$

$$M$$

$$\rightarrow M_{\text{Αν. Μεσογείου}} \rightarrow X \rightarrow M'$$

Εν κατακλείδι, οι δύο χώρες ενέτασσαν την ενεργειακή ασφάλεια στην αναζήτηση της στρατιωτικής ασφάλειας τους. Όταν η απειλή στην τελευταία οξυνόταν, αυτές ενέτασσαν την ενεργειακή ασφάλεια σε κινήσεις εξισορρόπησης. Όταν αυτή αποκλιμακωνόταν, η ενεργειακή πολιτική τους γινόταν συνεργατική ή λιγότερο συγκρουσιακή. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά τη σχετική δράση, θέτοντας και τα όρια της, ενώ πρόσθετους περιορισμούς επέβαλλε το διεθνές τοπίο ενέργειας και οι ιδιαίτερες ανάγκες της ενεργειακής τους ασφάλειας. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως επιταχυντική μεταβλητή στην εξέλιξη της γενικής πολιτικής των ΗΠΑ και της Ρωσίας.

Έτσι, η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο, εντάχθηκε στη γενικότερη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Όταν η μεταξύ τους απειλή στη στρατιωτική ασφάλεια οξυνόταν, ενεργειακές αντιθέσεις, γενικά, και στην περιοχή ενεργοποιούνταν, και τότε η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν στις μεταξύ τους κινήσεις εξισορροπήσεις, γενικά, και στην περιοχή. Αντίστοιχα, όταν οι αντιθέσεις τους στη στρατιωτική ασφάλεια ήταν σε ύφεση, ενεργειακές συγκλίσεις, γενικά και στην περιοχή, ενεργοποιούνταν, και οι ενεργειακές διαμάχες τους αποκλιμακωνόταν ή εξελισσόταν απόπειρες συνεργασίας, γενικά και στην περιοχή. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξελίξεις, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας και τις ανάγκες ενεργειακής ασφαλείας των

δύο χωρών. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως επιταχυντική μεταβλητή στη διαμόρφωση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο.

Πίνακας 2.5:5 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας και στη μεταξύ τους Σχέση

Διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας	**Καθοριστική Διάσταση/ Αντίθεση**	**Όξυνση Απειλής/ Αντίθεσης**	**Ύφεση Απειλής/ Αντίθεσεις**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Ρόλος Μ Αν. Μεσόγειο**	**Ρόλος Χ**
Πολιτική ΗΠΑ, Ρωσίας	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-	Ενισχυτικός
Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός
Σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο	Στρατιωτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός

Σχήμα 2.5:5 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των ΗΠΑ και της Ρωσίας και στη μεταξύ τους Σχέση

→ Χ → Μ΄

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ (Στρατιωτική Ασφάλεια) → Μ

→ $Μ_{Αν. Μεσογείου}$ → Χ → Μ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Κεφάλαιο 3 Ο ρόλος της ενεργειακής ασφάλειας στην εξωτερική πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

UNIVERSITY of NICOSIA

3.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες ενότητες, ο κύριος στόχος των κρατών της Αν. Μεσογείου την περίοδο 2000-2020 ή τις περιόδους όπου εξετάζεται η πολιτική ορισμένων απ' αυτά, ήταν η διατήρηση της ασφάλειας και της θέσης τους στο ΔΣ. Για την επίτευξη του, τα κράτη κατά κανόνα εστίασαν στην εξισορρόπηση απειλών στη στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική τους ασφάλεια. Αυτό το σκοπό υπηρέτησε και η ενεργειακή τους πολιτική κινούμενη σε δύο κατευθύνσεις: Επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού τους ρίσκου (ή όσον αφορά την Αίγυπτο την αποτροπή ύπαρξης του) από τους κινδύνους για την ασφάλεια των εισαγωγών ή εξαγωγών υ/α. Συνέβαλλε στην εξισορρόπηση άλλων, μη ενεργειακών, κινδύνων και απειλών. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση τους στο ΔΣ (με εξαίρεση τη Λιβυή ως το μέσο του 2007), η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως δευτερεύουσα/εξαρτημένη, αλλά και επιταχυντική μεταβλητή της γενικής τους πολιτικής. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην εξέλιξη της, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν στην κάθε χώρα δυνατότητες εξισορρόπησης ή συνεργασίας. Σε αυτή τη βάση, εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας. Ως εκ τούτου ενίσχυσε την πορεία της πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου και, τελικά, την κατά κανόνα ελεγχόμενη όξυνση τους.

3.1 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας

3.1.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της Τουρκίας την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Για την επίτευξη του, η Άγκυρα ιεράρχησε την εξισορρόπηση απειλών σε πεδία της στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής της ασφάλειας στο εσωτερικό, στο περιφερειακό και στο διεθνές επίπεδο. Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της TPES της από εισαγόμενους υ/α, αλλά και την αποτροπή ανάπτυξης οδών ενέργειας που θα παρέκαμπταν την Ανατολία και τα Στενά, και την ενεργειακή εκμετάλλευση περιοχών που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία της.

3.1.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας.

Ως βασικός στόχος της Τουρκίας την εξεταζόμενη περίοδο διακρίνεται η διατήρηση της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Το υπόβαθρο αυτού του στόχου ήταν η μείωση των απειλών και η παράλληλη άνοδος νέων πηγών ανησυχίας στο ΔΣ. Οι κίνδυνοι για την εσωτερική συνοχή και και την εδαφική ακεραιότητα της, αλλά και το ενδεχόμενο της περιφερειακής περικύκλωσης ή περιχαράκωσης της και της διεθνούς περιθωριοποίησης της μειωνόταν. Γεωγραφικά η χώρα βρισκόταν ανάμεσα στους μεγάλους πόλους ασφάλειας και οικονομίας της Ευρασίας και στο κέντρο των εφοδιαστικών της αλυσίδων. Η ισχυρή θέση της στο ΝΑΤΟ της χάριζε οφέλη από την κεντρική θέση της Δύσης στο διεθνές πλαίσιο ασφάλειας. Το Ισλάμ λειτουργούσε ως στοιχείο σύνδεσης της με τα Ισλαμικά κράτη της Ασίας και της Αφρικής. Η διατήρηση και η επάνοδος διεθνώς της εθνικιστικής και της πολιτισμικής αφήγησης διευκόλυνε την επικοινωνία της με τα Τουρανικά/ες κράτη και περιοχές της 3Κ/Ασίας. Η διεθνοποίηση του καπιταλισμού ευνοούσε μία οικονομική ολοκλήρωση γύρω από τα Δαρδανέλια και την Ανατολία. Η μεγάλη υποχώρηση της ισχύος της μετασοβιετικής Ρωσίας την αποδυνάμωνε ως ανταγωνιστή σε ζώνες κοινού ενδιαφέροντος. Οι θεσμικά οργανωμένες βιομηχανίες της ήταν καλά συνδεδεμένες με τις Δυτικές οικονομίες, ενώ οι πατερναλιστικά οργανωμένες επιχειρήσεις της Ανατολίας είχαν ισχυρές προσβάσεις στις αγορές της Ασίας και της Αφρικής. Από την άλλη όμως το ίδιο διεθνές περιβάλλον πυροδοτούσε και νέες ανησυχίες. Η Τουρκία βρισκόταν κοντά σε μεγάλες εστίες έντασης και αποτελούσε κομβικό σημείο για τις ροές αστάθειας της Ευρασίας. Η σημασία της ως μετωπική χώρα του ΝΑΤΟ είχε μειωθεί μεταψυχροπολεμικά. Το Ισλάμ γινόταν αντιληπτό όλο και περισσότερο ως απειλή στις κοινωνίες της Δύσης. Η διεθνής άνοδος της εθνικιστικής

αφήγησης ευνοούσε και τον Κουρδικό εθνικισμό και την εξέγερση του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK). Η διεθνοποίηση του καπιταλισμού ωθούσε ανταγωνιστικές ολοκληρώσεις επίσης. Η υποχώρηση της Ρωσίας «έδινε» κενά ισχύος, εντείνοντας τα διλήμματα ασφαλείας στην περιοχή. Η οικονομική διάρθρωση της Τουρκίας «έθρεφε» τους εσωτερικούς διχασμούς. Ακόλουθα, η εξισορρόπηση των νέων απειλών που ανέκυπταν υπήρξε ο πυρήνας της πολιτικής της Τουρκίας, λειτουργώντας ως η συνισταμένη των τεσσάρων μεγάλων πολιτικών ρευμάτων της χώρας—Εθνικισμός/Παντουρανισμός, Νεοοθωμανισμός, Δυτικισμός, Ισλαμισμός.

Σε αυτή τη βάση, η Τουρκία ιεράρχησε την αποτροπή και εξισορρόπηση απειλών για την πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική της ασφάλεια. Εστίασε στην προστασία της ενιαίας της δομής και εδαφικής της επικράτειας, στη διατήρηση της ισχυρής θέσης της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας, στη θωράκιση του σημαντικού ρόλου της στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας και των ερεισμάτων της στη διεθνή αρχιτεκτονική. Οι δράσεις της αφορούσαν τρία επίπεδα. Εσωτερικά, αφορούσαν τη διαχείριση του PKK και των αντιθέσεων των πολιτικών ρευμάτων. Περιφερειακά, σχετίστηκαν με την πρόσβαση της σε ζωτικές γραμμές επικοινωνίας σε δύο ζώνες. Στην εγγύς ζώνη (Μαύρη Θάλασσα, Δυτ. Θράκη, Αιγαίο, Κύπρο, Μεσοποταμία, Καύκασος), εστίαζαν σε πηγές αστάθειας και ζωτικές απειλές—ασφάλεια/έλεγχος συνόρων, σταθερότητα εμπορικών/εφοδιαστικών οδών. Στην ευρύτερη ζώνη (Αν. Ευρώπη, Βαλκάνια, ΜΑΒΑ, ΝΚ/Ασία), αντιμετώπισαν κινήσεις, που αγνοούσαν συμφέροντα της ή την απέκλειαν από κρίσιμους φυσικούς πόρους ή μεταφορικές αρτηρίες, και στοιχεία που υπονόμευαν τη σταθερότητα. Διεθνώς, επεδίωκαν την προστασία των συμφερόντων και της θέσης της στη Δυτική συμμαχία, ιδίως του ειδικού βάρους της στο NATO και της ειδικής σχέσης της με την ΕΕ, και στις σχέσεις της με τον Τουρανικό και Μουσουλμανικό χώρο και ανερχόμενα κέντρα. Συνεπώς, η Τουρκία αποπειράθηκε να διατηρήσει τη θέση της στο ΔΣ σε αυτό το πλαίσιο.[89]

---

[89] Νταβούντογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος* 89-160, 195-337. Μάζης, *Μεσογείου Παλίμψηστων* 35-107. Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 131-141. Ali Bagheri Dolatabadi, Reza Rezaei, "Erdoğan's Endless Dreams," *World Affairs,* 185 no.1 (2022):119-27. Ekrem Eddy Güzeldere, "Turkey's soft power in the Balkans reaching its limits," working paper 72, *ELIAMEP*, 2021: 3-16. Şener Aktürk, "Turkey's Grand Strategy and the Great Powers," 23, *Turkey's Grand Strategy* (December, 2021): 95-118. Murat Yeşiltaş, Ferhat Pirinççi, "Turkey's Strategic Conduct under the Changing International System," 23, *Turkey's Grand Strategy* (December 10, 2021): 121-35. Arin Savran, "The Peace Process between Turkey and the Kurdistan Workers' Party, 2009–2015," *Journal of Balkan and near Eastern Studies,* 22 no. 6 (August 3, 2020): 777–92. Zehra Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations in the Context of Security Community: One Nation, Two States," *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 20, no. 49 (December 26, 2024): 379–96. Sameh Al-Muqdadi et al., "Dispute over Water Resource Management-Iraq and Turkey," *Journal of Environmental Protection* 7 no.8 (2016):1096–1103. Hüseyin Bagci, Serdar Erdurmaz, "Libya and Turkey's Expansion Policy in Africa," *JANUS.NET,* 8 No.2 (2018):38-50. Carol Migdalovitz. Turkey: Issues for U.S. Policy. (CRS Report No. RL31429) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20020522_RL31429_9e7e7343894e9cae0833aee1ae7a86b877d8399c.pdf (22 May 2002), 1-18. Carol Migdalovic. Turkey: Selected Foreign Policy Issues and U.S. Views (CRS Report No. RL34642) Washington, DC: Congressional Research Service,

Αρχικά η Τουρκία συνέδεε την αντιμετώπιση απειλών με την ένταξη των συμφερόντων της στη Δυτική ατζέντα και την ολοκλήρωση της στη Δυτική ΔΤ. Οι εξελίξεις στα τρία επίπεδα ασφαλείας της υπαγόρευαν τη επιλογή της. Διεθνώς, οι ΗΠΑ έβλεπαν την Τουρκία ως πυλώνα στήριξης της πολιτικής τους, ενώ η Ρωσία ως παράγοντα στην περιφερειακή ασφάλεια. Οι ανταγωνισμοί ήταν σε ύφεση και οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας εξελισσόταν συνεργατικά, ενώ η προοπτική για έναν «στρατό» της ΕΕ, όπου δε θα μετείχε η Τουρκία, εγκολπώθηκε εντός του ΝΑΤΟ. Περιφερειακά, η Ρωσία στήριζε/ανεχόταν τις κινήσεις των ΗΠΑ. Οι προηγούμενες διαμάχες της Τουρκίας με τους γείτονες της για τα σύνορα, τις ζώνες κυριαρχίας-δικαιωμάτων, τις σχέσεις αυτών με το PKK, τη ροή των υδάτων, κ.α. μειωνόταν και ευνοούνταν συνεργασίες. Μία εξέλιξη που ευνοούνταν από το πλαίσιο διευθετήσεων που ωθούσαν οι ΗΠΑ και η ΕΕ. Εσωτερικά, η εξέγερση του PKK και η δυναμική αναχρονιστικών Ισλαμικών τάσεων ήταν σε ύφεση, χάριν της στήριξης/ανοχής των ΗΠΑ σε δράσεις της Άγκυρας. Η Δύση αποτελούσε την πιο αξιόπιστη λύση στην ανάγκη της χώρας για σταθερότητα και οικονομική ρευστότητα. Έτσι, η Τουρκία μετείχε σε Νατοϊκές αποστολές σε Κόσοβο, ΠΓΔΜ, Βοσνία και ηγήθηκε αυτής στο Αφγανιστάν. Υποστήριξε τις κυρώσεις και τη ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στο Ιράκ. Έδωσε προτεραιότητα στην ευόδωση της υποψηφιότητας εισόδου της στην ΕΕ. Μάλιστα, γι' αυτό το λόγο δέχθηκε τη φιλελευθεροποίηση της πολιτικής της ζωής, ένα πλαίσιο για την πολιτική ή νομική διευθέτηση της διαμάχης της με την Ελλάδα και το ενδεχόμενο εισόδου της ΚΔ στην ΕΕ δίχως τη λύση του Κυπριακού. Πρόσθετα, ανέπτυξε δεσμούς με κράτη που προσέγγιζαν ή ήταν σύμμαχοι της Δύσης. Συμφώνησε στρατιωτική συνεργασία με τη Συρία, ενεργειακή συνεργασίας με Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτο. Σύναψε συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με Βοσνία και ΠΓΔΜ, ενώ ολοκλήρωσε μία ζώνη ελευθέρου εμπορίου με το Ισραήλ. Παράλληλα ενεπλάκη σε διερευνητικές επαφές με την Ελλάδα για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, ενώ στήριξε το πλαίσιο του ΟΗΕ στο Κυπριακό. Τέλος, φιλελευθεροποιούσε την κρατική

https://www.everycrsreport.com/files/20080829_RL34642_fa25bcb668cf331876bf56ec4641cbd8ec2f5ec5.pdf (29 August 2008), 1-15 Carol Migdalovic. Turkey: Selected Foreign Policy Issues and U.S. Views (CRS Report No. RL34642) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20101128_RL34642_8c62550c3b888daf3ddf1b8febaae32f42e746bd.pdf (28 November 2010), 1-51. Jim Zanotti. Clayton Thomas. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No. R41368) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20131220_R41368_a28b8c629e2d3e347c1992d58f8b07edee8ca490.pdf (20 December 2013), 1-39. Jim Zanotti. Clayton Thomas. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No. R41368) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20160826_R41368_9c0a7c4a5c567b106014d5d6ded772cdd837b908.pdf (26 August 2016), 17-43. Zanotti, Jim. Clayton Thomas. Turkey (2020):1-31.

διοίκηση, ενώ πέτυχε δανειοδότηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Συνολικά, στήριξε τη Δυτική τροχιά της περιφερειακής αρχιτεκτονική ασφαλείας.[90]

Στο τέλος του 2002, η εξισορρόπηση απειλών συνδέθηκε με τη συσπείρωση/ρυμούλκηση Ισλαμικών και μη Δυτικών χωρών στη Δυτική ατζέντα και με την ολοκλήρωση τους στη Δυτική ΔΤ. Αιτία ήταν η σύνδεση του φιλελευθερισμού με τη διεθνή ασφάλεια και την προοπτική της εισόδου της Τουρκίας στην ΕΕ, από Ουάσιγκτον και Βρυξέλλες αντίστοιχα. Ως απάντηση, το Ισλαμοσυντηριτικό Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ), που μόλις είχε αναλάβει τη διακυβέρνηση της Τουρκίας, αυτοπροβλήθηκε ως το κατάλληλο φιλελεύθερο μοντέλο για την πολιτική σκηνή του Ισλαμικού χώρου και ως οχήμα συσπείρωσης του τελευταίου αλλά και ανταγωνιστικών στη Δύση δυνάμεων γύρω από την ατζέντα της. Έτσι, η Τουρκία επανέλαβε την ηγεσία του ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν και στήριξε τις νέες αποστολές του. Ζήτησε από τον Οργανισμό Ισλαμικής Διάσκεψης (OIC) συνεργατικό πνεύμα και υιοθέτηση των φιλελεύθερων αξιών, ενώ γραμματέας του το 2005 έγινε Τούρκος αξιωματούχος. Αναβάθμισε τη σχέση ασφαλείας της με το Πακιστάν. Πέτυχε συμφωνίες ελευθέρου εμπορίου με Μαρόκο, Τυνησία. Υπέγραψε μνημόνιο κατανόησης με τον Αραβικό Σύνδεσμο. Αναβάθμισε την οικονομική της σχέση με τον Κόλπο. Έγινε παρατηρητής στην Αφρικανική Ένωση. Ενέτεινε τις ενεργειακές σχέσεις με τη Ρωσία. Παράλληλα, η άνοδος της περιφερειακής επιρροής του Ιράν απαντήθηκε με την αναβάθμιση της σχέσης της Τουρκίας με τις χώρες του Κόλπου. Άλλωστε, η αύξηση της δράσης του Ιράν στο Ιράκ, ως απάντηση στη δράση των ΗΠΑ, ωθούσε περιφερειακές-τοπικές συγκλίσεις για την εξισορρόπηση της. Αντίστοιχα, η απειλή της ενίσχυσης του PKK, στο φόντο της εισβολής των ΗΠΑ στο Ιράκ, επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί σε συνεννόηση μαζί τους, αλλά και με αντισταθμιστικές κινήσεις όταν αυτό δεν ήταν δυνατό. Η Άγκυρα αρχικά αρνήθηκε τη διέλευση των δυνάμεων τους από τα εδάφη της κατά την επίθεση τους, φοβούμενη την πρόκληση κενών εξουσίας που θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί και να καλύψει το PKK. Η κατάληψη του Ιράκ όμως και η διάθεση των ΗΠΑ να μοιράσουν βάρη της κατοχής, άλλαξε τη προσέγγιση της. Αυτή επέτρεψε των εφοδιασμό των δυνάμεων τους και αεροπορικές επιδρομές τους μέσω της επικράτειας της. Έστειλε στρατό στο βόρειο Ιράκ και ενίσχυσε τους δεσμούς με τους Τουρκομάνους κατοίκους για την εξισορρόπηση της ενισχυόμενης παρουσίας του PKK. Αυτή η εξέλιξη επέφερε ένοπλα «ατυχήματα» με δυνάμεις των ΗΠΑ. Ως συνέπεια υπήρξαν διαπραγματεύσεις, με συνέπεια μία συμφωνία για δράση των ΗΠΑ προς έξωση του PKK από

[90] Νταβούντογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος* 353-63, 392-457, 473-85, 607-678, 732-8, 797-819. Τζιάρας, *Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο*, 81-83. Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 130-4. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements* https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements. Al-Muqdadi et al., "Dispute over Water..."1098. Migdalovitz, Turkey (2002):1-18. Savran, "The Peace Process..." 780-1. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 385-7.

το Ιράκ, για τη διατήρηση της Τουρκικής παρουσίας στο βόρειο Ιράκ μέχρι τη φυγή του PKK, και για τον ορισμό Ειδικού Αντιπροσώπου των ΗΠΑ κατά του PKK. Παράλληλα, η Τουρκία επεδίωξε μεσολάβηση μεταξύ της Δύσης και των Συρία, Ιράν, προτείνοντας της ως άλλο τρόπο μεταστροφής της συμπεριφοράς τους. Απέρριψε τις κυρώσεις. Αντίστοιχα, μεσολάβησε μεταξύ Ισραήλ-Συρίας ανεπίσημα, ευνοώντας το πλαίσιο διευθετήσεων των ΗΠΑ. Αυτό ευνόησε και η «*πολιτική μηδενικών προβλημάτων»* που ακολούθησε με τους γείτονες. Στα πλαίσια αυτής, επιχείρησε τη διευθέτηση διαφορών με την Ελλάδα και τη λύση του Κυπριακού. Πρότεινε στην Αρμενία κοινή έρευνα των γεγονότων το 1915. Συμφώνησε συνεργασίες με Αίγυπτο, Ισραήλ, Συρία, Ελλάδα. Απέφυγε εντάσεις. Τα παραπάνω, συνέβαλλαν στο πλέγμα συνεργασίας που ωθούσαν οι ΗΠΑ. Μάλιστα συμπληρώθηκαν από μία συμφωνία ελευθέρου εμπορίου με την Παλαιστινιακή αρχή (Π/Α), με νέες ενεργειακές συνεργασίες της Τουρκίας με Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, Καζακστάν, και με εκπαιδευτικές-πολιτισμικές συμπράξεις στα Βαλκάνια—ίδρυμα ΤΙΚΑ. Τέλος, η Τουρκία αξιοποίησε την Ισλαμική ταυτότητα και την Οθωμανική κληρονομιά για τη διαχείριση του PKK στο εσωτερικό. Στα πλαίσια αυτής της προσέγγισης τα γλωσσικά-πολιτισμικά δικαιώματα των Κούρδων αυξήθηκαν. Αντίστοιχα, η αντιμετώπιση του κοσμικού στρατιωτικού κατεστημένου επιχειρήθηκε με φιλελεύθερες πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Τέλος, φιλελεύθερες οικονομικές μεταρρυθμίσεις υιοθετήθηκαν για την εκπλήρωση υποχρεώσεων της χώρας στο ΔΝΤ. Έτσι, το Ισλάμ και η πολυδιάστατη διπλωματία υπήρξαν σημαίνοντα εργαλεία στήριξης της Δυτικής αρχιτεκτονικής και εξισορρόπησης απειλών μέσω αυτής.[91]

Το 2007 η διαχείριση απειλών δέθηκε με την έλξη της Δύσης σε αποδοχή συμφερόντων Ισλαμικών και μη Δυτικών χωρών στην ατζέντα της. Η αποτυχία των ΗΠΑ στη διαχείριση κρίσιμων απειλών για την Τουρκία (PKK, αστάθεια στη ΜΑΒΑ, Κυπριακό) και η αναστολή των διαπραγματεύσεων ένταξης στην ΕΕ, απαντήθηκαν με πιο διαφοροποιημένο, αυτόνομο και ενεργό ρόλο στην Δυτική αρχιτεκτονική. Την ίδια περίοδο η φθορά της ισχύος των ΗΠΑ και η άνοδος της Κίνας και μη Δυτικών κέντρων γινόταν ορατή. Ακόλουθα, η ένταξη στην ΕΕ έμεινε στρατηγική επιλογή αλλά υποβαθμίστηκε από ζωτική για την Τουρκία. Η αναθεώρηση της εταιρικής σχέσης-ένταξης και ένα τετράχρονο πλάνο μεταρρυθμίσεων συμφωνήθηκαν μαζί

[91] Ζήνωνας Τζιάρας, Νίκος Μουδούρος, *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο: ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής* (Αθήνα: Τουρική, 2016) 41-72. Ιωάννης Μάζης, *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2008) 165-287. Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 134-. Güzeldere, "Turkey's soft power in the Balkans..."9. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements.* Gül Dagcı, "Turkey-US Relations in Justice and Development Party's Era," *Turkish Journal of International Relations* 11 no.2 (2012):1-5. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 387. Bagci, Erdurmaz, "Libya and Turkey's Expansion Policy in Africa," 35. Ali Bakir, "The Evolution of Turkey-Qatar Relations amid a Growing Gulf Divide," (pp:197-217) in *Divided Gulf the Anatomy of a Crisis*, ed. Steven Wright and Abdullah Baabood (Singapore: Palgrave Macmillan, 2019): 199-201. Migdalovic. Turkey (2008):1-15. Savran, "The Peace Process..." 781-2.

της. Επίσης Τούρκοι αξιωματούχοι κέρδισαν πληθώρα θέσεων σε ΝΑΤΟ, ΔΝΤ. Ένα μνημόνιο υπεγράφη με τις ΗΠΑ για συμμετοχή της Τουρκίας στο πρόγραμμα παραγωγής αεροσκαφών 5ης γενιάς F-35, ενώ συμφώνησαν και τη συνεργασία στη χρήση της πυρηνικής ενέργειας, στην αντιτρομοκρατική δράση, στην ώθηση της φιλελεύθερης ατζέντας, σε οικονομικές συμπράξεις. Η Τουρκία αναγνώρισε ανεξαρτησία στο Κόσοβο, όπως ήθελαν οι ΗΠΑ, προτείνοντας το ίδιο σε Αίγυπτο και Πακιστάν. Ανέλαβε για τρίτη φορά τη διοίκηση του ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν και αύξησε την εμπλοκή της υπέρ της για την εξισορρόπηση των Ταλιμπάν, αρνούμενη όμως εμπλοκή σε μάχιμες αποστολές. Παράλληλα, πρότεινε συνομιλίες μαζί τους για την επίτευξη ειρήνης, ενώ μετείχε σε τριμερή σχήματα με Αφγανιστάν και Πακιστάν για τη σταθεροποίηση της χώρας. Επίσης, εξελέγη μη μόνιμο μέλος του ΣΑΟΗΕ. Μεσολάβησε με τη Βραζιλία στην κρίση Δύσης-Ιράν. Έκρινε ειρηνικό/αποδεκτό το πυρηνικό πρόγραμμα αυτού και απέρριψε τις διεθνείς κυρώσεις εναντίον του. Πρόσθετα, δέχθηκε την επίσκεψη του Σουδανού Προέδρου, αρνούμενη να αναγνωρίσει τη γενοκτονία στο Νταρφούρ. Έγινε παρατηρητής στον Αραβικό σύνδεσμο και μαζί συμφώνησαν ένα Αραβοτουρκικό Φόρουμ συνεργασίας. Στήριξε την αναβάθμιση του ΟΙC από Διάσκεψη σε Οργανισμό. Μίλησε υπέρ των Ουιγούρων της Κίνας, ακολουθώντας τις ΗΠΑ στην κριτική εναντίον της στα ανθρώπινα δικαιώματα. Πέτυχε όμως μία στρατηγική σχέση μαζί της, ενώ εντάχθηκε σε σχέδια της για εμπορικές οδούς, και αύξησε τις οικονομικές συναλλαγές και πραγματοποίησε μαζί της στρατιωτικές ασκήσεις. Αντίστοιχα, στήριξε την απόπειρα ενεργειακής εξισορρόπησης της Ρωσίας από τη Δύση, εστιάζοντας στην πρόοδο Δυτικών σχεδίων. Όμως στο φόντο του reset ΗΠΑ-Ρωσίας, εντάχθηκε και σε Ρωσικά. Επίσης, η Τουρκία εστίασε στην εξισορρόπηση απειλών που έθρεφαν οι δυσκολίες των ΗΠΑ στη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ και η απόπειρα μείωσης της παρουσίας τους εκεί. Έδρασε για την αντιμετώπιση τρομοκρατών και παραστρατιωτικών ομάδων και την ώθηση συμβιβασμών, συνεργασιών, ολοκληρώσεων. Ζήτησε διεθνώς ίδια μέτρα-σταθμά στον έλεγχο των πυρηνικών προγραμμάτων Ισραήλ και Ιράν. Απάντησε στη συνεργασία KRG-PKK και στην ακινησία των ΗΠΑ, μέσω της διείσδυσης των εταιριών της στο Ιράκ και της υπογραφής αντιτρομοκρατικού σύμφωνου με την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, αλλά και νέων στρατιωτικών επιχειρήσεων εκεί. Υπέγραψε Μνημόνιο κατασκευής κοινών σταθμών μέτρησης των υδάτων σε Τίγρη-Ευφράτη με Συρία, Ιράκ στα πλαίσια τριμερούς συνόδου, ενώ αργότερα τους πρότεινε κοινό μηχανισμό φύλαξης των συνόρων απέναντι σε PKK, Αλ-Κάιντα, Μπααθιστές του Ιράκ. Μεσολάβησε στις ενδιάμεσες συνομιλίες Ισραήλ-Συρίας και εν μέρει σε αυτές μεταξύ Ισραήλ-Π/Α. Όμως, όταν οι τελευταίες τελμάτωσαν και εξερράγη ο πόλεμος στη Γάζα, η Τουρκία κατήγγειλε το Ισραήλ, θέλοντας να προασπίσει συμφέροντα της που συνδεόταν με τον Ισλαμικό χώρο και θιγόταν με

την τροπή του Παλαιστινιακού. Επίσης, συμφώνησε νέες συνεργασίες με Ελλάδα και Συρία και ενεργειακά σχέδια με το Ιράν. Επιχείρησε την ομάλυνση της σχέσης της με την Αρμενία, που όμως ναυάγησε από την επιμονή του Ερεβάν στη διεθνή αναγνώριση της γενοκτονίας του 1915, και της Τουρκίας στη λήξη της Αρμενική κατοχής στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Έτσι, η Τουρκία αποσόβησε τη ρήξη στη σχέση της με το Αζερμπαϊτζάν. Μάλιστα μαζί κατέληξαν σε ιστορική συμφωνία στρατηγικής συνεργασίας στον υψηλότερο βαθμό. Οι δυο μετείχαν σε τριμερή σχήμα με το Ιράν για τη σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και ολοκλήρωση του Καυκάσου. Πρότειναν Πλατφόρμα Συνεργασίας, Σταθερότητας για τον Καύκασο σε Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν και Ρωσία—δε τελεσφόρησε λόγω και του σκεπτικισμού των ΗΠΑ. Η Τουρκία όμως ανέπτυξε και περιορισμένη εξισορροπητική δράση κατά της ΚΔ, κρίνοντας το ενεργειακό πρόγραμμα της ως απειλή. Έδρασε για την άμεση υπονόμευση του στο πεδίο, ενώ θέλησε να επίσπευση τις συνομιλίες στο Κυπριακό για την επίτευξη λύσης ως το 2010 και την ακόλουθη διευθέτηση του ενεργειακού θέματος. Αντίστοιχα, κινήθηκε για την εξισορρόπηση των Ρωσικών κινήσεων σε Γεωργία και Ουκρανία (Μαύρη Θάλασσα), στηρίζοντας την είσοδο τους στο ΝΑΤΟ. Υποβάθμισε τις σχέσεις της με το Ισραήλ, απαντώντας στη βύθιση πλοιαρίου της (Mavi Marmara) από δυνάμεις του. Αντίθετα, πρωτοστάτησε στη συγκρότηση του Συμβουλίου Τουρκικών Κρατών, του συμβουλίου Τουρκίας-Συρίας-Λιβάνου-Ιορδανίας για μία ελεύθερη ζώνη εμπορίου-μετακινήσεων στο Λεβάντε, ενώ αργότερα μία τριμερή συνεργασία Τουρκίας-Συρίας-Κατάρ ασχολήθηκε με τη σταθερότητα στο Λίβανο. Επίσης, επεδίωξε ζώνη ελευθέρου εμπορίου με τη Λιβυή και κοινές επενδύσεις στην Αφρική, Έγινε ο πρώτος στρατηγικός εταίρος εκτός Κόλπου για το συμβούλιο των χωρών του (GCC). Εξασφάλισε συμφωνίες ελευθέρου εμπορίου με Αλβανία, Σερβία, Γεωργία Μαυροβούνιο. Τέλος η αποτυχημένη απόπειρα του Κεμαλικού-στρατιωτικού κατεστημένου να ανατρέψει εκλογικά το ΑΚΡ και να το διαλύσει μέσω Συνταγματικού Δικαστηρίου, αλλά και να αποτρέψει την «κατάκτηση» από μέρους του του θεσμού της Προεδρίας, απαντήθηκε με ένα κυβερνητικό «κυνήγι» προς τους Κεμαλιστές στην κρατική μηχανή, στο φόντο της υπόθεσης «Βαριοπούλα»—στρατιωτική συνομωσία. Γενικά το Ισλάμ, η πολυδιάστατη διπλωματία λειτούργησαν ως σημαίνοντα εργαλεία και για την εξισορρόπηση κινήσεων της Δύσης εντός της Δυτικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας.[92]

[92] Τζιάρας. Μουδούρος, *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο* 41-72. Μάζης, *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία* 165-287. Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 134-6. Güzeldere, "Turkey's soft power in the Balkans..."3-9. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements*. Akar Kutay, "A Historical Analysis of the AKP in Power: Hegemony, Predominance, and Interregnum," *Statsvetenskaplig tidskrift*,123 no.1 (2021): 58-67. Toni Alaranta, Kristiina Silvan, "Turkey in Central Asia: Possibilities and Limits of a Greater Role," Briefing paper 328, FIAA, January 2022: 3-4. Savran, "The Peace Process..." 782. Yatharth Kachiar, "Decoding the Turkey-Pakistan Alliance," Briefing paper, VIF (January 2021): 14-15. Bagci, Erdurmaz, "Libya and Turkey's Expansion Policy in Africa," 47-8. Bakir, "The Evolution of Turkey-Qatar Relations..." 201-

Από το Καλοκαίρι του 2011, η εξισορρόπηση απειλών συνδέθηκε με την υπεράσπιση των συμφερόντων ασφαλείας της στον Ισλαμικό, Τουρανικό και μεταοθωμανικό χώρο. Αιτία ήταν η όξυνση της ανασφάλειας της από τη φθορά στην ισχύ της Δύσης και από τη μείωση της εμπλοκή της στην περιοχή, που δημιουργούσαν κενά στην περιφερειακή ασφάλεια. Η Τουρκία απάντησε στην αποσταθεροποίηση της ΜΑΒΑ και σε απειλές που γεννούσε η καταστολή των Αραβικών εξεγέρσεων από τις εκεί κυβερνήσεις, αλλά και η περιορισμένη υπεράσπιση τους από τις ΗΠΑ. Παρείχε βοήθεια σε Ισλαμοσυντηριτικά κινήματα, όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα (ΜΒ), ο Ελεύθερος Στρατός Συρίας (FSA). Σύσιφξε σχέσεις με Μουσουλμανικές και μη Δυτικές χώρες. Σε αυτό το πλαίσιο, λειτούργησε βάση στη Σομαλία. Συμμάχησε με το Κατάρ, υπογράφοντας μαζί 18 μνημόνια συνεργασίας. Συγκρότησε συμβούλιο στρατηγικής συνεργασία με το Πακιστάν. Στήριξε την «επαναστατική» κυβέρνηση Μόρσι της ΜΑ στην Αίγυπτο. Σύναψε συμφωνία με το Ιράν κατά του PKK, ενώ υπήρξαν αναφορές για ανταλλαγή χρυσού με ενέργεια—ανησυχήσαν τις ΗΠΑ για τυχόν παράκαμψη των διεθνών κυρώσεων. Παράλληλα, επαναπροσέγγισε μεν το Ισραήλ μετά τη συγγνώμη αυτού για το Μαβί Μαρμαρά, όμως η σχέση τους έμεινε στάσιμη δε. Αιτία ήταν η νέα επιχείρηση αυτού στη Γάζα και η επίσκεψης του ηγέτη της Χαμάς, Ισμαήλ Χανίγια στην Άγκυρα. Επίσης, αυτή συμφώνησε στην οικονομική ολοκλήρωση του Καυκάσου μαζί με Γεωργία και Αζερμπαϊτζάν. Ενίσχυσε την ενεργειακή σχέση με το Μπακού και μαζί συνέχισαν τις τριμερείς συνόδους με το Ιράν. Συνέβαλε στην απόκτηση σημαίας από το Συμβούλιο Τουρκικών Κρατών. Πέτυχε συμφωνία ελευθέρου εμπορίου με το Κόσοβο. Αντίστοιχα, επιχείρησε τη διευθέτηση εκκρεμών θεμάτων με τους γείτονες, αλλά και κινήθηκε στο πεδίο για την εξισορρόπηση κινδύνων που γεννούσε η αποτυχία της διπλωματίας—Κυπριακό. Παράλληλα η Τουρκία θέλησε να περιορίσει την απεμπλοκή της Δύσης από την περιοχή, βαθαίνοντας τη σχέση τους. Μαζί στήριξαν εξεγέρσεις στη ΜΑΒΑ και τη Νατοϊκή επέμβαση στη Λιβυή. Συμφώνησε με τις ΗΠΑ μία ζώνη ελευθέρου εμπορίου, και την απόκτηση Αμερικανικών κατασκοπευτικών UAV's. Αύξησε την εμπλοκή στο Αφγανιστάν. Συνέβαλλε στη νομιμοποίηση της Νατοϊκής δράσης εκεί και στο Πακιστάν. Φιλοξένησε ραντάρ της Νατοϊκής αεράμυνας, εξισορροπώντας την πυραυλική ισχύ του Ιράν. Συμφώνησε μία θετική ατζέντα με την ΕΕ. Παράλληλα όμως, η Τουρκία αναζήτησε εταίρους και αλλού. Έλαβε καθεστώς παρατηρητή στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO). Πέτυχε συμφωνίες ελευθέρου εμπορίου με Μαυρίκιο, Νότιο Κορέα. Τέλος στο εσωτερικό, θέλησε να κλείσει το Κουρδικό ζήτημα και να ελέγξει την αυτονόμηση Ισλαμικών δικτύων.

3. Migdalovic. Turkey (2010):1-51. Dagcı, "Turkey-US Relations..." 5-9. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 387-8.

Εκκίνησε επίσημη ειρηνευτική διαδικασία με το ΡΚΚ. Στοχοποίησε το δίκτυο Γκιουλέν. Ως αποτέλεσμα όλων, μία Ισλαμοτουρκική αρχιτεκτονική άρχισε να λαμβάνει χώρα.[93]

Από το Καλοκαίρι του 2013 η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας «έσπρωχνε» την Τουρκία στην εξισορρόπηση απειλών στην Ισλαμοτουρκική αρχιτεκτονική. Η εντεινόμενη αναξιοπιστία της Δύσης ως εταίρου και πάροχου ασφάλειας ήταν η αιτία. Οι ΗΠΑ έστρεφαν στον Ινδοειρηνικό. Η σχέση Τουρκίας-ΕΕ τελμάτωνε. Ως απάντηση η Τουρκία επιτάχυνε τη διαφοροποίηση των εταίρων της και ενέτεινε την αυτόνομη δράση, συνεχίζοντας όμως την απόπειρα για μία νέα δέσμευσης της Δύσης μαζί της. Από τη μία μεριά μετείχε στο διεθνή συνασπισμό κατά του ΙΚ. Στήριξε τη διαδικασία και την κατάληξη της JCPoA. Αναθέρμανε τη σχέση με την ΕΕ δια της συνεργασίας τους στο προσφυγικό. Από την άλλη συμφώνησε την αγορά πυραύλων από την Κίνα—που ακύρωσε μετά από πιέσεις των ΗΠΑ—και δέθηκε σε εμπορικές οδούς της, "Πρωτοβουλία Ζώνη και Δρόμος" (BRI). Αιτήθηκε μεταρρύθμισης του ΣΑΟΗΕ, ζητώντας την κατάργηση του βέτο και των μόνιμων μελών, την αύξηση των μελών του στα 20, τη δυνατότητα συμμετοχής σε όλα τα κράτη—δόγμα *«Ο κόσμος είναι μεγαλύτερος από 5».* Συγκρότησε οικονομικό φόρουμ συνεργασίας με Μεξικό, Ινδονησία, Νότιο Κορέα και Αυστραλία (ΜΙΚΤΑ). Εκκίνησε συνομιλίες συμφωνίας ελευθέρου εμπορίου με την Ιαπωνία. Συμφώνησε με το Πακιστάν επιχειρησιακή συνεργασία στην πολεμική αεροπορία. Διεύρυνε τις συμφωνίες ελευθέρου εμπορίου της προς Σιγκαπούρη, Μολδαβία, Μαλαισία. Επιτάχυνε τη συνεργασία με τη Ρωσία, μετά την κρίση στη σχέση τους με αφορμή τη Συρία. Αντίστοιχα, επέμεινε στη δέσμευση των ΗΠΑ στην εξισορρόπηση απειλών στη ΜΑΒΑ και στη διευθέτηση περιφερειακών θεμάτων. Όμως ενέτεινε και τις ανεξάρτητες δράσεις της και της συνεννοήσεις της με χώρες/παράγοντες στην περιοχή. Ισορρόπησε την απόφαση μη στρατιωτικής εμπλοκής των ΗΠΑ υπέρ της αντιπολίτευσης στον εμφύλιο της Συρίας, με την ανανέωση της στήριξης της σε Ισλαμικά της στοιχεία. Απάντησε στην άνοδο του ΙΚ και του Κουρδικού και σύμμαχου στο ΡΚΚ Κόμματος Δημοκρατικής Ενότητας Συρίας (PYD) σε Ιράκ και Συρία αντίστοιχα, και στην απειλή εξέλιξης της νοτιοανατολικής της μεθορίου σε μία βάση Κουρδικής κρατογένεσης και επιθέσεων στην επικράτειας της. Συγκεκριμένα, η Τουρκία ικανοποίησε αίτημα των ΗΠΑ για αποστασιοποίηση από ορισμένες τζιχαντιστικές οργανώσεις. Έδωσε βάσεις, επικράτεια και

[93] Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 137. Bagci, Erdurmaz, "Libya and Turkey's Expansion Policy in Africa," 41-3. 48. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements*. Bakir, "The Evolution of Turkey-Qatar Relations..." 202-4. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 388. Kutay, "A Historical Analysis of the AKP in Power" 61-66. Savran, "The Peace Process..." 783. Zanotti. Thomas. Turkey (2013):1-39. Alperen Zengin, İlyas Topsakal, "The Intersection of Grand Strategies in Turkey-Russia Relations: Reflections of Smart Alignment and Flexible Competition in the International Arena," 23, *Turkey's Grand Strategy* (2021):155-8, 162-4.

υλική βοήθεια στη συμμαχία κατά του ΙΚ. Πρότεινε να δράσει η ίδια εκτός συνόρων κατά του ΙΚ. Προσέγγισε την KRG. Παράλληλα, η Τουρκία ακολούθησε τις ΗΠΑ στην καταδίκη της Ρωσίας για τη δράση της στην Ουκρανία και δεν αναγνώρισε την προσάρτηση της Κριμαίας, θέλοντας την εξισορρόπηση της Μόσχας στη Μαύρη Θάλασσα. Αντίστοιχα, επεδίωξε την εξισορρόπηση της στη Συρία, με συνέπεια την κατάρριψη ενός Ρωσικού αεροσκάφους και μία διπλωματική κρίση μαζί της. Όμως, η Τουρκία αρνήθηκε να μετάσχει στις κυρώσεις εναντίον της και στο φόντο της χλιαρής αντίδρασης των ΗΠΑ κατά τη σύντομη ρωσοτουρκική κρίση, επεδίωξε και συνεννοήσεις μαζί της. Αντίστοιχα, θέλησε την εξισορρόπηση της ανόδου της περιφερειακής επιρροής του Ιράν, απόρροια κινήσεων του για την ισορρόπηση ανταγωνιστών κατά την εξέλιξη της «Αραβικής Άνοιξης». Η Τουρκία ενίσχυσε τη σχέση της με το GCC, ευνοούμενη και από την προσέγγιση αυτού με το Κατάρ. Υπέγραψε Συμβούλιο Στρατηγικής Συνεργασίας και Αμυντική Συμφωνία Συνεργασίας με το Κατάρ και κατήργησαν τη βίζα μεταξύ τους. Όμως, η ίδια συνέχισε τις συνεργασίες της με το Ιράν, φοβούμενη τις συνέπειες τυχόν αποσταθεροποίησης του από τις κυρώσεις, παρά τη αντίδραση των ΗΠΑ—μη παράδοση των UAVs. Επίσης, η Τουρκία στις τριμερείς που είχε μαζί με το Αζερμπαϊτζάν, με τη Γεωργία και το Ιράν, προσέθεσε το Τουρκμενιστάν, ευνοώντας την εξισορρόπηση κινήσεων της Ρωσίας και την ολοκλήρωσης της 3Κ/Ασίας, κάτι που ενδιέφερε τις ΗΠΑ. Αντίστοιχα, εξομάλυνε τη σχέση της με το Ισραήλ, ικανοποιώντας το αίτημα τους, και υπηρετώντας την ανάγκη της για εμπορίου και νέες αγορές και δρόμους μετά το κλείσιμο της οδού της Μεσοποταμίας—κρίση σε Ιράκ, Συρία. Αντίστοιχα, απάντησε στο στρατιωτικό πραξικόπημα εναντίον του Προέδρου Μόρσι στην Αίγυπτο και στη στρατιωτική πολιτική τάξη που τον διαδέχθηκε, ασκώντας της έντονη κριτική και στηρίζοντας τη διωκόμενη ΜΑ. Έτσι ενίσχυσε και τη δυναμική της κριτικής των ΗΠΑ για την υποχώρηση του φιλελευθερισμού στη χώρα αυτή. Επίσης, δέχθηκε τη θέση των ΗΠΑ για νέες συνομιλίες στο Κυπριακό, αλλά απαντούσε δυναμικά σε κινήσεις συνέχισης του ενεργειακού προγράμματος εκ μέρους της ΚΔ. Στο εσωτερικό εκκίνησε μία πολιτική περικοπής των επιτοκίων για τη στήριξη της ανάπτυξης, απαντώντας στην άνοδο των επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ—μαγνήτιζε κεφάλαια από ανερχόμενες οικονομίες, όπως η Τουρκία. Απέτρεψε μία εσωτερική αποσταθεροποίηση, καταστέλλοντας τις διαδηλώσεις για το «Πάρκο Γκεζί», αλλά και απορρίπτοντας κριτικές της Δύσης για στροφή στον αυταρχισμό. Παράλληλα, ζήτησε την έκδοση του Γκιουλέν από τις ΗΠΑ, δείχνοντας το δίκτυο αυτού ως υποκινητή της αστάθειας στη χώρα. Τέλος, εκκίνησε επιχειρήσεις κατά του PKK στην νοτιοανατολική Τουρκία, φοβούμενη ανάφλεξη των αποσχιστικών τάσεων, στο φόντο μη επίτευξης ειρήνης μεταξύ τους και της ανάπτυξης από το PYD δομών αυτοδιοίκησης στη

βορειοανατολική Συρία (Rojava). Ως συνέπεια όλων, η Τουρκία απόκλινε σταδιακά από τις πολιτικές ασφαλείας των ΗΠΑ/Δύσης.[94]

Από το Καλοκαίρι του 2016 η απόκλιση αυτή λάμβανε χαρακτήρα στρατηγικής αυτονομίας. Αιτία ήταν η έντονη κλιμάκωση του περιβάλλοντος ασφάλειας της, καθώς οι κινήσεις της Δύσης αντέκειτο σε Τουρκικά συμφέροντα στα τρία επίπεδα του. Το αποτυχημένο πραξικόπημα υπήρξε καταλύτης. Οι προσεκτικές αντιδράσεις των ΗΠΑ στις πρώτες ώρες της εξέλιξης του ενέτειναν την καχυποψία της Άγκυρας για το ρόλο τους. Έπειτα αυτή οξύνθηκε λόγω της κριτικής που της ασκούσαν στην μετέπειτα διαχείριση του πραξικοπήματος, καθώς η Τουρκική ηγεσία «έκανε» κυρίαρχο τον Πρόεδρο της χώρας στο πολιτικό σύστημα, μείωνε πολιτικές ελευθερίες, διώκε αντιπάλους. Αυτή η καχυποψία ώθησε την Άγκυρα σε δράσεις για τη μείωση της εξάρτησης της από τις Δυτικές βιομηχανίες και χρηματοοικονομικά κέντρα και την ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής, ιδίως στην Άμυνα—πρόοδος στα UAV's. Η τελευταία είχε ήδη επιταχυνθεί προηγούμενα, μετά την άρνηση των ΗΠΑ να της πουλήσουν συστήματα Patriot, ενώ οι ίδιες απέσυραν τη σχετική Νατοϊκή ασπίδα από την Τουρκία, εν μέσω μάλιστα της ρωσοτουρκικής κρίσης. Ακόλουθα η Τουρκία κινήθηκε προς άλλους προμηθευτές, αγοράζοντας το σύστημα S-400 από τη Ρωσία. Αυτή η εξέλιξη όμως, αντέβαινε την απόπειρα εξισορροπήσεις της Ρωσίας από τις ΗΠΑ, οδηγώντας τελικά τις δεύτερες να της επιβάλλουν κυρώσεις—*«Πράξη Αντιμετώπισης Εχθρών της Αμερικής μέσω Κυρώσεων»* (CAATSA). Επίσης η Τουρκία επεδίωξε την αντιστάθμιση της στήριξης της KRG και του PYD από τις ΗΠΑ ως επιτόπιων συμμάχων τους κατά του ΙΚ, φοβούμενη μία Κουρδική κρατογένεση στη μεθόριο της. Έτσι, ενεπλάκη στη διαδικασία της Αστάνα με τη Ρωσία και το Ιράν, επιδιώκοντας μία ύφεση στην κρίση της Συρίας. Πέτυχε μία συνεννόηση με το Ιράν και το Ιράκ, μειώνοντας δραματικά την ισχύ και το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ανεξαρτησίας που διεξήγαγε η KRG. Παράλληλα, έδρασε αυτόνομα για την διαχείριση της απειλής των ΙΚ, PKK, PYD και την εξισορρόπηση της επιρροής της Ρωσίας και του Ιράν στη Συρία, αλλά και του δεύτερου στο Ιράκ και στην KRG. Κινήθηκε στρατιωτικά σε Συρία και Ιράκ, δημιουργώντας ζώνες ασφαλείας και παρατηρητήρια για την αποτροπή εισόδου των ΙΚ, PKK στην επικράτεια της και για την προστασία φιλικών αντάρτικων ομάδων. Αντίστοιχα έδρασε για την εξισορρόπηση της τριμερούς συνεργασίας Ελλάδας-Ισραήλ-ΚΔ και των σχεδίων τους στην Αν. Μεσόγειο,

[94] Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 137-8. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements*. Bakir, "The Evolution of Turkey-Qatar Relations..." 204-7, 212. Savran, "The Peace Process..." 784-8. Bagci, Erdurmaz, "Libya and Turkey's Expansion Policy in Africa," 43-8. Toni Alaranta, Kristiina Silvan, "Turkey in Central Asia," 4. Recep Tayyip Erdogan, "General Debate at the 69th United Nations General Assembly," in *"THE WORLD IS BIGGER than 5" the Vision of New Turkey* (Istanbul: Department of Corporate Communications, 2017), 19–26. Zanotti, Jim. Clayton Thomas. Turkey (2016):17-43.

παρά τη στήριξη τους από τις ΗΠΑ. Εκπόνησε τη «Γαλάζια Πατρίδα» και σύναψε Μνημόνιο Οριοθέτησης Θαλάσσιων Ζωνών με την επίσημη κυβέρνηση της Λιβυής, καθιστώντας τα το πλαίσιο αποτροπής αμφισβήτησης των αξιώσεων της. Μάλιστα, επιχείρησε την υπεράσπιση του στο πεδίο, όταν Ελλάδα και ΚΔ κινούνταν προς την αμφισβήτηση του, ενώ έμεινε στις θέσεις της σε διπλωματικές διεργασίες που υπήρξαν. Πρόσθετα, κινήθηκε προς εξισορρόπηση των Ρωσία, ΗΑΕ, Αιγύπτου κ.α στη Λιβυή, αγνοώντας την αδράνεια των ΗΠΑ. Υπέγραψε μνημόνιο στρατιωτικής συνεργασίας και στήριξε στο πεδίο την GNA στην απόκρουση της απόπειρας του LNA να καταλάβει την Τρίπολη. Μετείχε όμως και σε διπλωματικές διεργασίες που ακολούθησαν, θέλοντας την αποφυγή περιφερειακού πολέμου. Επιπλέον υπερασπίστηκε το Κατάρ στη διαμάχη με το GCC. Δημιούργησε βάση στην επικράτεια του, προσπερνώντας την ουδετερότητα των ΗΠΑ, και απαντώντας στη διπλωματική και οικονομική πίεση των ΒΣΑ, ΗΑΕ. Μάλιστα, διεύρυνε δεσμούς με μη Αραβικά Ισλαμικά κέντρα, θέλοντας συνεργασίες που θα θωράκιζαν την πρόσβαση της σε κρίσιμες γραμμές επικοινωνίας. «Άνοιξε» στρατιωτική βάση στη Σομαλία. Ξεκίνησε τριμερείς συνόδους με Αζερμπαϊτζάν και Πακιστάν. Προσέγγισε τη Μαλαισία. Παράλληλα, ανέλαβε την πολιτική προστασία της Χαμάς, απαντώντας στη συνέχιση του εποικισμού της Δυτικής Όχθης και στην τελμάτωση του Παλαιστινιακού από το Ισραήλ, με συνέπεια νέα κρίση στη σχέση τους. Την ίδια εποχή, πέτυχε την ενίσχυση του Συμβούλιου των Τουρκικών Κρατών με την είσοδο του Ουζμπεκιστάν, και της Ουγγαρίας ως παρατηρητή. Επίσης κινήθηκε για την εξισορρόπηση της Αρμενίας στον Καύκασο, παρά την προσέγγιση της τελευταίας με τη Δύση. Μάλιστα, συνέδραμε το Αζερμπαϊτζάν στο νέο πόλεμο στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Εγκαινίασε μία τετραμερή συνεργασία μαζί του, με τη Γεωργία και το Ιράν. Παράλληλα, η Τουρκία συνέδραμε τη Δύση, αν υπήρχαν κοινά συμφέροντα. Πέτυχε μία συμφωνία ελευθέρου εμπορίου με το ΗΒ. Υπέγραψε αμυντικές και οικονομικές συμφωνίες με τη Ουκρανία, ευνοώντας την εξισορρόπησης της Ρωσίας. Μετείχε στις κυρώσεις στο Ιράν. Επεδίωξε την αυτονόμηση του Μεσαίου Διαδρόμου και των εμπορικών συνδέσεων Ασίας-Ευρώπης από τη BRI. Ολοκλήρωσε σε αυτή την κατεύθυνση τη σιδηροδρομική σύνδεση Μπακού-Τιφλίδα-Καρς, δίχως Κινεζική χρηματοδότηση, και συμφώνησε τη σύνδεση της με την οδό Λάπις-Λάζουλι και την οδό Τουρκμενιστάν-Αφγανιστάν. Συνολικά, ανέπτυξε μία ανεξάρτητη δράση στην αντιμετώπιση απειλών.[95]

[95]Bekić, "Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires," 138-9. Zanotti. Clayton. Turkey (2016):6-26. Zanotti. Clayton. Turkey (2020): 1-31. "Ministry of Trade," *Free Trade Agreements*. Sibel Oktay, "Turkey's Phantom Coalition: The AKP-MHP Partnership and Turkish Foreign Policy," *APSA* 3, no.1 (Spring 2020):16-19. Alaranta, Silvan, "Turkey in Central Asia" 4-8. Bakir, "The Evolution of Turkey-Qatar Relations..." 207-13. Shoaib Rahim, "Lapis Lazuli Corridor: Meeting the Economic Aspirations of Afghanistan and Member Countries," *Kardan Journal of Economics and Management Sciences* 2 no.3 (2019):67–78. Fatih Gide,

...

Συνοψίζοντας η πολιτική της Τουρκίας αφορούσε τη διατήρηση της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Αυτή απαντούσε σε απειλές στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική της ασφάλεια σε τρία επίπεδα (εσωτερικό, περιφερειακό, διεθνές) Αρχικά, οι δράσεις της ευνοούσαν την ολοκλήρωση της στη Δυτική ΔΤ. Στήριζαν τη Δυτική τροχιά της περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Από το τέλος του 2002 αυτές ωθούσαν τη συσπείρωση Ισλαμικών και μη Δυτικών χωρών στη Δυτική ΔΤ, έχοντας ως συγκολλητικό στοιχείο το Ισλάμ. Το 2007 η ευκόλυνση της έλξης της Δύσης σε αποδοχή συμφερόντων Ισλαμικών και μη Δυτικών χωρών ήταν το προϊόν της. Το Καλοκαίρι του 2011 η πολιτική της συνδέθηκε με συμφέροντα ασφαλείας δρώντων και κρατών του Ισλαμικό, Τουρανικού, μεταοθωμανικού χώρου. Από το Καλοκαίρι του 2013 σχετίστηκε με την αντιμετώπιση απειλών στην αναδυόμενη Ισλαμοτουρκική αρχιτεκτονική και απόκλινε σταδιακά από πολιτικές της Δύσης. Τέλος από το Καλοκαίρι του 2016 η απόκλιση έλαβε χαρακτήρα στρατηγικής αυτονομίας. Συνεπώς, η στρατιωτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική, διάσταση της πολιτικής της Τουρκίας, και η πολιτική, διπλωματική της ασφάλεια βρισκόταν σε άμεση συνάφεια μαζί της, ενώ η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση σχετικών απειλών σε αυτές, θέτοντας τα όρια της.

Αντίστοιχα η όξυνση της εξωτερική πολιτικής της Τουρκίας καθορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η πολιτική της Τουρκίας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Η αρχική μείωση του ώθησε την Τουρκία σε συνεργατικές κινήσεις, υποστηρικτικές προς τη σταθερότητα της ΔΤ. Από το τέλος του 2002 η αυτοπεποίθηση της αυξήθηκε και οι αντίστοιχες πρωτοβουλίες εντάθηκαν καθώς το περιβάλλον ασφαλείας έβαινε τελικώς θετικότερο, παρά τις ανησυχίες που γέννησε ο πόλεμος στο Ιράκ. Αυτές οι τάσεις συνεχίστηκαν μετά το 2006, παρά τις ρητορικές αντεγκλήσεις με το Ισραήλ στο φόντο ορισμένης ανησυχίας που της προκαλούσε η στάση του στο Παλαιστινιακό. Από το μέσο του 2011 όμως, η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας ώθησε σε εξασθένησε τους, κάνοντας πιο διακριτά τα εξισορροπητικά στοιχεία στην πολιτική της. Από το Καλοκαίρι του 2013 τα τελευταία εντάθηκαν, οδηγώντας σε διακριτές αποκλίσεις από τους Δυτικούς συμμάχους, ενώ η αξιοπιστία τους για την Τουρκία μειωνόταν. Από το Καλοκαίρι του 2016 οι εξισορροπήσεις έδωσαν τον τόνο στην πολιτική της και έλαβαν περισσότερο στρατιωτικό χαρακτήρα, ενώ ανεξαρτητοποιούνταν από τα συμφέροντα

"Geopolitical Analysis of the Crimean Peninsula and the Black Sea in the Context of Turkish-Russian Energy Policy," *Administrative Consulting*, no. 2 (February 1, 2020): 139–47. Kachiar, "Decoding the Turkey-Pakistan Alliance," 5-10. Yilmaz, Bahri "The Belt and Road Initiative and the Impacts on Turkey as a part of the Middle Corridor," (working paper, *SWP*, May 2022): 7-9.

συμμάχων, καθώς οι κινήσεις αυτών κρινόταν ως και ύποπτες. Ωστόσο η ανασφάλεια της δεν την ενέπλεξε σε διακρατικούς πολέμους και γενικευμένες αντιπαραθέσεις, ούτε προκάλεσε μία γενικευμένη περιφερειακή αποσταθεροποίηση. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της Τουρκίας στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την εξωτερική πολιτική της, σε ελεγχόμενα όμως όρια.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην πολιτική της. Όμως αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της Τουρκίας με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από συνεργατικές και υποστηρικτικές προς τη σταθερότητα της ΔΤ και της Δυτικής αρχιτεκτονικής κινήσεις της Τουρκίας. Από το τέλος του 2002 μάλιστα αυτές εντείνονται παρά την επάνοδο των τριβών στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και αφορούν και τις σχέσεις της Άγκυρας με τη Ρωσία. Αντίστοιχα συνεχίζονται μετά το 2007, όταν η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας είχε οδηγηθεί σε "διαζύγιο" και η σχέση της Τουρκίας με Ρωσία και ΗΠΑ αντίστοιχα, χαρακτηρίζεται από εξισορροπήσεις και από διαφορετικές προσεγγίσεις, αλλά και κατά την περίοδο του "reset" μετά το 2009, και ενώ η δυναμική στη σχέση Μόσχας-Άγκυρας ανακάμπτει. Από το μέσο του 2011 η ένταση των κινήσεων εξισορρόπησης από την Τουρκία συνοδεύεται από την αποτυχία του reset. Από το Καλοκαίρι του 2013 και ενώ η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επιδεινώνεται ραγδαία αυτές θα ενταθούν και άλλο και θα περιλάβουν τη Ρωσία και ορισμένες αντισταθμίσεις προς τις ΗΠΑ, δίχως να παύει η σχέση Τουρκία-Ρωσίας—μικρή διάρκεια ρωσοτουρκικής κρίσης. Από το καλοκαίρι του 2016 η ραγδαία όξυνση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από διακριτά περισσότερο εξισορροπητικές κινήσεις της Τουρκίας, που αφορούν και τη Ρωσία και συμβαδίζουν με πιο έντονες αντισταθμίσεις προς τις ΗΠΑ, ενώ η ρωσοτουρκική συνεργασία αυξάνει διακριτά. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας αλλά επέδρασσε σε αυτήν σε διαφορετικό βαθμό κάθε φορά στο βαθμό που «διευκόλυνε» τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Ως αποτέλεσμα ενίσχυε την υφιστάμενη τάση στην πολιτική της.

Πίνακας 3.1.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Βαθμίδα Υ-Τουρκία**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική,	Ισχνή	ΝΑΙ	$1, \rightarrow 2$	2

	Πολιτική Ασφάλεια				
Μετά το 2002	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2, → -1	2
Μετά το 2006	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	-1	2
Μετά την Άνοιξη του 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, → 1, → -1	1
Μετά την Άνοιξη του 2013	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά την Άνοιξη του 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 3.1.1:1 Η Γενική Πολιτικής της Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) → Υ-Τουρκία

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.1.2 Η Σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας

Η ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας αφορούσε την ασφάλεια των εισαγωγών υ/α και την εξισορρόπηση απειλών στα τρία επίπεδα ασφαλείας της. Επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού και πολιτικού της ρίσκου από την αύξηση—119,3% ως το 2021—και συντριπτική εξάρτηση της TPES της από εισαγόμενους υ/α—σταθερά άνω του 90% για το πετρέλαιο και το ΦΑ—και την αποτροπή υποβάθμισης της διπλωματικής της ισχύος—ανάπτυξη οδών ενέργειας που θα παρέκαμπταν την γεωγραφική θέση της Ανατολίας και των Στενών στο εμπόριο υ/α—και της πολιτικής και στρατιωτικής ασφάλειας της—ενεργειακή εκμετάλλευση περιοχών που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες. «Συνολικά, λειτούργησε ως εργαλείο εξισορρόπησης απειλών προς τη θέση της ως πολυπεριφερειακή δύναμη.[96]

Αρχικά, η Τουρκία επεδίωκε την ολοκλήρωση της αρχιτεκτεκτονικής ενέργειας της περιοχής. Ο μεγάλος όγκος των εισαγωγών ΦΑ της από τη Ρωσία, 69,7% το 2000, απαντήθηκε με την ολοκλήρωση του αγωγού Ταμπρίζ-Άγκυρα και την συμφωνία για την υλοποίηση του αγωγού ΦΑ Νοτίου Καυκάσου (SCP). Σκοπός ήταν η εισαγωγή ΦΑ από το Ιράν, αλλά και το Αζερμπαϊτζάν μέσω Γεωργίας αντίστοιχα (κοίτασμα Σαχ Ντενίζ). Οι μεγάλες εισαγωγές αργού πετρελαίου από κράτη που συχνά κρινόταν απειλή απ' την ίδια ή τις ΗΠΑ, >57% το 1999 (Ιράν 20,9%, Ιράκ 20,9%, Λιβυή 15,9%), επιχειρήθηκε να εξισορροπηθούν μέσω συμφωνίας για την υλοποίηση του BTC και με την προμήθεια Αζερικού πετρελαίου μέσω Γεωργίας. Το «πάγωμα» όμως του TCP και της άμεσης προοπτικής μεγάλων εξαγωγών υ/α από την 3Κ/Ασία, υπογράμμιζε την αξιοπιστία της Ρωσίας ως ενεργειακού προμηθευτή, ωθώντας την Τουρκία στην κατασκευή με τη Μόσχα του υποθαλάσσιου αγωγού ΦΑ BlueStream. Τα πάνω έργα ανταποκρίνονταν στις ανάγκες για φθηνές εισαγωγές υ/α που επισήμανε η οικονομική κρίση

[96] IEA, "Energy Policies of IEA Countries Turkey 2001 Review" (Paris: *IEA*, 2001) 5-53. IEA, "Energy Policies of IEA Countries Turkey 2005 Review" (Paris: *IEA*, 2005) 11-67. IEA, "Energy Policies of IEA Countries Turkey 2009 Review" (Paris: *IEA*, 2009) 13-7, 35-6. IEA, "Energy Policies of IEA Countries Turkey 2016 Review" (Paris: *IEA*, 2016) 9-17, 21-30, 45-9. IEA, "Turkey (2021)," 35, 51-3, 95-9. Tsakiris, "The Energy Security Evolution of the Eastern Mediterranean," 139–58.

της την ίδια εποχή, ενώ ο BTC θα προσέθετε έσοδα από τέλη διαμετακόμισης. Έτσι η Τουρκία έδρασε σταθεροποιητικά για την υφιστάμενη ενεργειακή τάξη.[97]

Από το τέλος του 2002 οι κινήσεις της δέθηκαν με την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Η Άγκυρα αξιοποίησε τη σχέση της με τη Μόσχα για να βελτιώσει την αξιοπιστία της Ρωσίας ως ως προμηθευτή υ/α για την ίδια και για την Ευρώπη. Ερεύνησε μαζί με τη Μόσχα τους αγωγούς Σαμψούντα-Τσείχάν και τον Διαθρακικό αγωγό για την εισαγωγή και επανεξαγωγή πετρελαίου μέσω της Μεσόγειου ή του Αιγαίου αντίστοιχα. Ολοκλήρωσε τον BlueStream και ερεύνησε έναν BlueStream 2 για την εισαγωγή και την επανεξαγωγή ΦΑ στην Ευρώπη. Επίσης επεδίωξε τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ από τη Ρωσία (59,8% το 2003) και πετρελαίου από ασταθείς `ζώνες, παράλληλα με τη στήριξη της διαφοροποίησης των εισαγωγών της ΕΕ. Όταν οι εισαγωγές από το Ιράκ είχαν διαταραχθεί λόγω του πολέμου, και από το Ιράν ήταν εν αμφιβόλω λόγω διαμάχης αυτού με τις ΗΠΑ για το πυρηνικό πρόγραμμα, η Τουρκία ολοκλήρωσε τον BTC για την εισαγωγή και εξαγωγή πετρελαίου από το Αζερμπαϊτζάν και συμφώνησε την εισαγωγή και εξαγωγή πετρελαίου απ' το Καζακστάν, δια του BTC. Ωθούσε επίσης το σχέδιο Nabucco με τις συμφωνίες με την Ελλάδα για την υλοποίηση του TGI, αλλά και με την Αίγυπτο για την τροφοδοσία της με ΦΑ και την επανεξαγωγή μέρους του στην Ευρώπη δια της επέκτασης του Αραβικού αγωγού ως την επικράτεια της, και με την ολοκλήρωση του SCP για την εισαγωγή ΦΑ από το Αζερμπαϊτζάν. Συζητούσε ακόμη, σχέδια διαμετακόμισης των υ/α της Συρίας. Ολοκλήρωσε τον τερματικό σταθμό Aliega στη Σμύρνη για την εισαγωγή LNG, ενώ ήδη από το 1994 λειτουργούσε έναν στο Μαρμαρά. Επίσης με την κατασκευή του φράγματος Illsu Dam και την παραγωγή υδροηλεκτρισμού στον Τίγρη ήθελε να φρενάρει τις εισαγωγές της. Οι κινήσεις της υποστήριζαν τη θέση της στην Δυτική ΔΤ.[98]

Από το 2007 αυτές δέθηκαν με την περιφερειακή ενεργειακή ασφάλεια. Η Τουρκία επεδίωξε μεγαλύτερη αξιοπιστία και διαφοροποίηση στις εισαγωγές υ/α, ενώ η απειλή από την εισαγωγική της εξάρτηση παρέμενε. Το 2008 οι εισαγωγές πετρελαίου ήταν από το Ιράν 35%, και τη Ρωσία 32%, ενώ το 2009 για το ΦΑ ήταν από τη Ρωσία 52%. Ακόλουθα συμφώνησε με το Ιράν την υλοποίηση του Περσικού αγωγού και την εισαγωγή και επανεξαγωγή ΦΑ στην ΕΕ. Υπέγραψε την υλοποίηση του Nabucco με Αυστρία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία. Θέλησε συμμετοχή των Τουρκμενιστάν και Αζερμπαϊτζάν σε αυτόν. Υλοποίησε τον TGI. Συμφώνησε τη σύνδεση του Αραβικού αγωγού με την Τουρκία μέσω Συρίας. Εμφάνισε ένα σχέδιο αγωγού

[97] IEA, Turkey 2001 "Review" 5-53. Migdalovitz, Turkey (2002):15-6. Özdemir, "The Blue Stream on Energy Gas Natural Security Pipeline" 138-141. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 385-7.
[98] IEA, Turkey 2005 "Review" 11-67. Karayel, "Azerbaijan-Türkiye Relations..." 387. Migdalovic. Turkey (2008):6-10. Coote, "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor," 8-12. Soner Cagaptay, "Improving Turkish-Russian Relations.

ΦΑ Κατάρ-Ευρώπη μέσω Τουρκίας. Μετά το 2009 συμφώνησε με τη Ρωσία τη διέλευση του SouthStream από την ΑΟΖ της, ένα μνημόνιο για την υλοποίηση του Σαμψούντα-Τσεϊχάν, ενώ συζήτησαν και μία παραλλαγή του BlueStream 2 για την εξαγωγή Ρωσικού ΦΑ στη ΜΑΒΑ μέσω Τουρκίας. Αντίστοιχα, διαφοροποίησε τις κινήσεις της για τη μείωση των εισαγωγών. Συμφώνησε με τις ΗΠΑ τη συνεργασία για την ειρηνική χρήση πυρηνικής ενέργειας. Πέτυχε μία πρώτη συμφωνία με τη Ρωσία για την κατασκευή εργοστασίου πυρηνικής ενέργειας στο Ακουγιού. Εξέδωσε θαλασσοτεμάχια και διέταξε την Τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου (ΤΡΑΟ) να ερευνήσει για ΦΑ σε περιοχές που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες, προς εξισορρόπηση και των αντίστοιχων ερευνών της ΚΔ εντός της ΑΟΖ αυτής. Ως αποτέλεσμα όλων, η Τουρκία αναδυόταν ως ενεργειακός κόμβος στην περιοχή.[99]

Από το Καλοκαίρι του 2011 οι κινήσεις της συνδέθηκαν με τη ενεργειακή ασφάλεια μη Δυτικών εταίρων. Η Τουρκία απάντησε στη συνέχεια του προγράμματος έρευνας ΦΑ της ΚΔ, οριοθετώντας ΑΟΖ με το ψευδοκράτος, επεκτείνοντας τα θαλασσοτεμάχια της ΤΡΑΟ κοντά στη Ρόδο και κάνοντας έρευνες για ΦΑ σε περιοχές που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες με το δικό της ερευνητικό σκάφος, Piri Reis. Επεδίωξε τη μερική εξισορρόπηση της αποτυχίας του Nabucco, μέσω του Αζερμπαϊτζάν και μίας συμφωνίας εισαγωγής και επανεξαγωγής ΦΑ στην Ευρώπη (αγωγός TAP/TANAP), αλλά και την κατασκευή διυλιστηρίου στην Τουρκία από την Αζερική κρατική εταιρεία SOCAR, Όταν τα προηγούμενα σχέδια είχαν καταρρεύσει. Σε αυτό το φόντο εμφανιζόταν αναφορές για αγορές πετρελαίου από το Ιράν με Τουρκικές Λίρες, κάτι που αδυνάτιζε τις κυρώσεις εναντίον του, δυσαρεστώντας τις ΗΠΑ. Επίσης, η Τουρκία συμφώνησε με την Ιαπωνία την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου στη Σινώπη, απέκτησε το σεισμογραφικό σκάφος Barbaros και εκκίνησε κατασκευή αντίστοιχου ερευνητικού σκάφους Oruc Reis, επιδιώκοντας τη μείωση των εισαγωγών ενέργειας δια της αύξησης της εγχώριας παραγωγής. Ως συνέπεια όλων, μια Ισλαμοτουρκική αρχιτεκτονική ενέργειας σχηματιζόταν.[100]

Από το καλοκαίρι του 2013 οι κινήσεις της Τουρκίας απαντούσαν σε απειλές στη θέση της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ενέργειας. Η Άγκυρα επεδίωξε την αντιστάθμιση της τριμερούς ενεργειακής σχέσης ΚΔ-Ελλάδας-Ισραήλ, μέσω της απόπειρας εξομάλυνσης της σχέσης της με το Ισραήλ και την εξαγωγή μέρους του δυναμικού ΦΑ της Αν. Μεσογείου μέσω ενός αγωγού από το Ισραήλ στην Τουρκία, ο οποίος είχε τη στήριξη των ΗΠΑ, και στα πλαίσια

[99] IEA, Turkey 2009 "Review" 51-63, 67-9. Migdalovic. Turkey (2010):39-44. Skalamera, "Revisiting the Nabucco Debacle," 19-22. Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016) 103-7. Socor, "Gazprom, Turkey Revive and Reconfigure Blue Stream Two."

[100] Zanotti. Thomas. Turkey (2013):23-34. Skalamera, "Revisiting the Nabucco Debacle," 29-30. Theodoros Tsakiris, "Inflammable Waters: Turkey's Strategic Objectives in the Eastern Mediterranean and the East Med Gas Pipeline," *IEMed. Mediterranean Yearbook* (2020):283-5.

μία διαπραγμάτευσης για το Κυπριακό. Επιχείρησε την εξισορρόπηση της αυξανόμενης ισχύς της KRG λόγω των υ/α, συμφωνώντας μαζί της την είσοδο Τουρκικών εταιρειών στον τομέα υ/α της, την αύξηση των εισαγωγών από εκεί, τη λειτουργία του αγωγού πετρελαίου Τουρκία-Ιράκ ως εναλλακτική στις διακοπές που δεχόταν ο αγωγός Κιρκούκ-Τσειχάν, στο φόντο του χάους που επικρατούσε στο Ιράκ. Θέλησε τη διαφοροποίηση των οδεύσεων εισαγωγής Ρωσικού ΦΑ από την Ουκρανία, αλλά και τη συμμετοχή σε σχέδια εξαγωγής αυτού στην Ευρώπη, συμφωνώντας με τη Μόσχα τα σχέδια TurkStream 1, και 2, που θα αντικαθιστούσαν το Διαβαλκανικό αγωγό (στην εξαγωγή φα στην Τουρκία), και τον South Stream. Παράλληλα οι δύο χώρες ξεκίνησαν την υλοποίηση του εργοστασίου στο Ακουγιού. Συνολικά. οι κινήσεις της υποστήριζαν την παραμονή της στο κέντρο των τοπικών ενεργειακών σχεδίων.[101]

Από το Καλοκαίρι του 2016 οι δράσεις της Τουρκίας εστίαζαν στην μείωση των εξαρτήσεων της ενεργειακής ασφαλείας της από τρίτους, που μεταφράζονταν σε πολιτική και νομισματική τρωτότητα. Η Άγκυρα απάντησε στις πιέσεις που δεχόταν η Λίρα εξαιτίας του εμπορικού ενεργειακού της ελλείματος και στο φόντο της μόχλευσης της από το εξωτερικό για πολιτικούς λόγους, με την προσπάθεια αύξησης της εγχωρίας παραγωγής και αποθήκευσης υ/α. Στο ίδιο πλαίσιο, αύξησε την παραγωγή από ΑΠΕ, υλοποιώντας το φράγμα Illsu dam και οργίζοντας το Ιράκ. Είδε τη λειτουργία του διυλιστήριο της SOCAR. Εντατικοποίησε με τη Ρωσία την κατασκευή του Ακουγιού. Εμφάνισε σχέδιο για Κινεζικό πυρηνικό εργοστάσιο στην Αν. Θράκη, ενώ συνεργαζόταν μαζί της στην παραγωγή άνθρακα στην Τουρκία. Παραχώρησε στην ΤΡΑΟ τεμάχια για έρευνες στα 6 νμ από Ελληνικά νησιά. Αγόρασε τα γεωτρητικά σκάφη Fatih, Yavuz και Kanuni και διεξήγαγε έρευνες για ΦΑ σε περιοχές που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες σε Αν. Μεσόγειο και Μαύρη Θάλασσα. Μάλιστα αυτές οι έρευνες και η απόπειρα στρατιωτικής αποτροπής στο πεδίο της εξέλιξης του προγράμματος ερευνών της ΚΔ, μαζί με την προσπάθεια εξισορρόπησης κινήσεων αμφισβήτησης αξιώσεων της σε θαλάσσιες ζώνες από την Ελλάδα συνοδεία του στόλου της, συνέβαλλαν στην αντιστάθμιση του σχέδιο-αγωγού East Med. Το τελευταίο το εκλάμβανε ως απειλή περιθωριοποίησης της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ενέργειας, καθώς ωθούνταν από το σχήμα Ισραήλ-Ελλάδα-ΚΔ με τη στήριξη των ΗΠΑ. Οι Τουρκικές δράσεις συνέβαλλαν στην αποσυσχέτιση των ικανοτήτων της σχετικά με την ενεργειακή ασφάλεια από τις ΗΠΑ, ενώ η στάση αυτών άλλαζε προς το αρνητικό στο φόντο επιδείνωσης της γενικής σχέσης τους. Επίσης η Τουρκία υλοποίησε τον TurkStream 1, απαγκιστρώνοντας τις εισαγωγές της από την Ουκρανική οδό. Υλοποίησε τον TANAP/TAP

[101] IEA, Turkey 2016 "Review" 9-17, 21-30, 45-9. Zanotti, Jim. Clayton Thomas. Turkey (2016):21, 37-9, 42. Tsakiris, "Inflammable Waters," 285-6. Τσακίρης, "Η Ρώσο-Τουρκική Διακρατική Συμφωνία..." 6, 10-11.

και τα FSRU Etki και Dörtyol, διαφοροποιώντας ως ένα βαθμό τις εισαγωγές της από τη Ρωσία—το 2015 έφταναν στο 55,1%, του συνόλου—με LNG και Αζέρικο ΦΑ. Αυτά τα έργα κατοχύρωναν τη θέση της ως πύλη LNG και διαμετακομιστή μη Ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη. Ακόλουθα ευνοούσαν τη σχέση της με τη Δύση. Πρόσθετα, η υλοποίηση του TurkStream 2 την κατοχύρωνε ως διαμετακομιστή Ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη, και ακόλουθα ευνοούσε τη σχέση της με τη Ρωσία. Ως συνέπεια, οι κινήσεις της μείωναν τις συστημικές πιέσεις στην ανεξαρτησία των πολιτικών ασφαλείας της.[102]

…

Συνοψίζοντας, η γενική πολιτική της Τουρκίας καθόρισε την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία άμεσης ή υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, και βάσει των ιεραρχήσεων που έθεταν κάθε φορά η στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια της, η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε μείωση του οικονομικού και πολιτικού ρίσκου από την συντριπτική εξάρτηση της από εισαγόμενους υ/α, την αποτροπή οδών ενέργειας που θα παρέκαμπταν την Ανατολία και τα Στενά και την ενεργειακή εκμετάλλευση των περιοχών που αξίωνε ως θαλάσσιες ζώνες. Αρχικά οι κινήσεις της συνηγορούσαν στην ολοκλήρωση της στην περιφερειακή αρχιτεκτεκτονική ενέργειας και στη σταθερότητα της υφιστάμενης ενεργειακής τάξης—ώθηση έργων BlueStream, BTC, SCP, ολοκλήρωση αγωγού φα Ταμπρίζ-Άγκυρα. Από το τέλος του 2002 οι κινήσεις της δέθηκαν με την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και στήριζαν τη θέση της στη Δυτική ΔΤ, καθώς η αξιοπιστία και διαφοροποίηση των εισαγωγών υ/α της επιδιώχθηκαν μέσω της συμβολής της στην αξιοπιστία και διαφοροποίηση των εισαγωγών υ/α της Ευρώπης. Από το 2007 οι κινήσεις της συνδέθηκαν με την περιφερειακή ενεργειακή ασφάλεια και είχαν συνέπεια την προοπτική ανάδυσης της σε ενεργειακό κόμβο, καθώς η αξιοπιστία και διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της συνδέθηκαν με την αξιοπιστία και διαφοροποίηση των εισαγωγών φα της Ευρώπης, και την αξιοπιστία και διαφοροποίηση των εξαγωγών φα της Ρωσίας, της 3Κ/Ασίας και της ΜΑΒΑ—στήριξη σε Nabucco, νέο Blue Stream 2, Αραβικό Αγωγό. Από το Καλοκαίρι του 2011 οι κινήσεις της δέθηκαν με την ενεργειακή ασφάλεια μη Δυτικών εταίρων, καθώς συνέδεσαν τη διαφοροποίηση και αξιοπιστία των εισαγωγών ΦΑ με τη διαφοροποίηση και αξιοπιστία των εξαγωγών ΦΑ του Αζερμπαϊτζάν και την εξισορρόπηση του ενεργειακού προγράμματος της ΚΔ—αμφισβητούσε αξιώσεις της σε θαλάσσιες ζώνες και θέσεις της στο Κυπριακό. Από το καλοκαίρι του 2013 οι κινήσεις της στήριζαν την παραμονή της στο κέντρο ενεργειακών σχεδίων, ενώ απαντούσαν σε απειλές στη

[102]IEA, Turkey 2021 "Review," 115-33, 137-52. Zanotti. Clayton. Turkey (2020):8-11. Tsakiris, "Inflammable Waters,"286-7. Yiannis Chouvardas, "The Role of Energy in the Strengthening of Turkey-Russia Relations, 2016-2021," *Black Sea and Eastern Mediterranean Review* 1 no2 (2024):133-7.

θέση της στην ενεργειακή περιφερειακή αρχιτεκτονική και στις αξιώσεις της σε θαλάσσιες ζώνες και στο Κυπριακό—τριμερείς σχέση ΚΔ-Ελλάδας-Ισραήλ, κόμιση Ρωσικού φα στην Ευρώπη, αποσταθεροποίηση Ουκρανίας, πρόγραμμα φα ΚΔ. Από το Καλοκαίρι του 2016 οι δράσεις της Τουρκίας εστίαζαν στη μείωση των εξαρτήσεων της από τρίτους και συνέβαλλαν στη μείωση της συστημικής πίεσης στην ανεξαρτησία των πολιτικών ασφαλείας της—μείωση ελλείματος, αποσυσχέτιση ικανοτήτων από ΗΠΑ, αντιστάθμιση Δυτικών (EastMed) και εξισορρόπηση Ρωσικών κινήσεων, δυναμική εξισορρόπηση κινήσεων που αμφισβητούσαν αξιώσεις της σε θαλάσσιες ζώνες και στο Κυπριακό. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική της, αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν, ενώ η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων, θέτοντας τα όρια της.

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν η ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά ο ανεπαίσθητος βαθμός του ώθησε ενεργειακές συνεργασίες με Ρωσία, Αζερμπαϊτζάν και Ιράν, υποστηρίζοντας και πλαίσιο περιφερειακής τάξης των ΗΠΑ. Από το τέλος του 2002 η ενεργειακή αυτοπεποίθηση της μεγάλωσε περεταίρω με συνέπεια την απόπειρα συνεργασίας για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και την ανάδειξη της σε διαμετακομιστή υ/α των Ρωσία και 3Κ/Ασία στην ήπειρο. Από το 2007 η τάση αυτή κορυφώνεται με την Τουρκία να επιχειρεί συνεργασίες ως διαμετακομιστικής υ/α με τη Ρωσία, την 3Κ/Ασία, τη ΜΑΒΑ, που θα την καθιστούσαν εταίρο και στην ασφάλεια των εξαγωγών αυτών. Από το μέσο του 2011 η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας περιορίζει τις συνεργασίες της στη διαμετακόμιση υ/α του Αζερμπαϊτζάν στην Ευρώπη, ενώ το ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ κρίθηκε απειλή για την πολιτική και στρατιωτική. ασφάλεια της ίδιας και του ψευδοκράτους (Θαλάσσιες ζώνες, Κυπριακό), εκτός από στοιχείο περιορισμού της κυριαρχίας της στο υπό διερεύνηση ενεργειακό δυναμικό της περιοχής, ωθώντας κινήσεις εξισορρόπησης του στο πεδίο. Από το Καλοκαίρι του 2013 η απόκλιση των κινήσεων των Δυτικών συμμάχων από τα συμφέροντα της, την ώθησε σε αντισταθμιστικές κινήσεις απέναντι τους. Από το Καλοκαίρι του 2016 η αξιολόγηση των ενεργειακών κινήσεων των συμμάχων ως ύποπτων, και των γειτόνων της ως απειλή για το status quo, αναβάθμισε και στρατιωτικοποίησε ως ένα βαθμό τις ενεργειακές εξισορροπήσεις της, ενώ τις κατέστησε περισσότερο ανεξάρτητες από συμμάχους. Συνεπώς η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας, όξυνε την ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της εξωτερικής της

πολιτικής, η οποία ωθούσε συνεργασίες στη βάση ενεργειακών συγκλίσεων όταν η εξωτερική πολιτική ήταν συνεργατική, και διαμάχες όταν ήταν η τελευταία οξυνόταν.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην ενεργειακή πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της χώρας με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από συνεργατικές ενεργειακές κινήσεις της Τουρκίας που ευνοούσαν τις σχέσεις με τα δύο μέρη. Από το τέλος του 2002 μάλιστα, αυτές εντείνονται παρά την επάνοδο τριβών στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και αφορούν ιδιαίτερα τη Ρωσία. Αντίστοιχα συνεχίζονται μετά το 2007, όταν η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας είχε οδηγηθεί σε "διαζύγιο." Τότε, όπως γράφτηκε σε προηγούμενη ενότητα, η Ρωσία απομακρύνεται ενεργειακά από την Τουρκία και αυτή συγκλίνει εντονότερα με τα σχέδια των ΗΠΑ. Αλλά από το 2009 οι συνεργατικές κινήσεις της Τουρκίας εντείνονται και «αγκαλιάζουν» εξίσου Ρωσία και ΗΠΑ, στο φόντο του "reset" αυτών. Από το μέσο του 2011 η εμφάνιση κινήσεων ενεργειακής εξισορρόπησης από την Τουρκία και ο περιορισμός των αντίστοιχων συνεργασιών της ακολουθεί την αποτυχία του "reset". Από το Καλοκαίρι του 2013 οι ενεργειακές της κινήσεις εξισορρόπησης εντείνονται και η ίδια αποκλίνει ενεργειακά από τις ΗΠΑ και προσεγγίζει τη Ρωσία, ενώ ο ανταγωνισμός κυριαρχεί στη σχέση των τελευταίων. Από το Καλοκαίρι του 2016 η ραγδαία όξυνση του συνοδεύεται από διακριτά περισσότερο ισορροπητικές και στρατιωτικές κινήσεις της Τουρκίας. Συνακόλουθα, η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική της Τουρκίας αλλά επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Ως αποτέλεσμα ενίσχυε την υφιστάμενη τάση στην ενεργειακή πολιτική της.

Πίνακας 3.1.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Τουρκία**	**Μ** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
2000	2	1, → 2	2	Απούσα
Μετά το 2002	2	2, → -1	2	Απούσα
Μετά το 2006	2	-1	2	Απούσα

Μετά την Άνοιξη του 2011	1	-1, → 1, → -1	1	Απούσα
Μετά την Άνοιξη του 2013	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά την Άνοιξη του 2016	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 3.1.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Τουρκίας

Μ

↓

Υ-Τουρκία →Χ → Υ΄-Τουρκία

3.1.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην πολιτική της Τουρκίας. Όταν η απειλή στην ενιαία της δομή, στην εδαφική της επικράτεια, στη σημαντική θέσης της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας, στον ισχυρό ρόλο της στη Δυτική αρχιτεκτονική και στα ερείσματα της στη διεθνή αρχιτεκτονική ασφαλείας οξυνόταν, η Τουρκία εστίαζε στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση περιορίζοντάς την στη διαχείριση απειλών σε τρία επίπεδα (εσωτερικό, περιφερειακό, διεθνές). Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά, ενισχύοντας την υφιστάμενη πορείας της, στο βαθμό που «διευκόλυνε» μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Έτσι, η πολιτική της παραμονής ως πολυπεριφερειακή δύναμη κατέστη τελικά περιορισμένα πιο εξισορροπητική.

Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε την πολιτική της Τουρκίας, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού και πολιτικού ρίσκου από την συντριπτική εξάρτηση της από τους εισαγόμενους υ/α, την εξισορρόπηση απειλών στην διπλωματική, πολιτική και στρατιωτική της ασφάλεια. Όταν η απειλή στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια της οξυνόταν, η Τουρκία ενέτασσε την ενεργειακή

ασφάλεια σε δράσεις εξισορρόπησης της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας και τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από την εξέλιξη του τοπικού τοπίου ενέργειας και συσχετισμού ισχύος, και από τις ανάγκες ασφάλειας των εισαγωγών υ/α. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή της πολιτική κάθε φορά, ενισχύοντας την υφιστάμενη πορεία της, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας. Ως συνέπεια συνέβαλλε στην πορεία της πολιτικής της με σκοπό την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη, και τελικά, στην ενίσχυση εξισορροπητικών στοιχείων αυτής.

Πίνακας 3.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Χ**	**Ρόλος Χ**	**Μ**	**Ρόλος Μ**	**Βαθμίδα Υ-Τουρκία**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → 2	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2002	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	2, → -1	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2006	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	2

Μετά την Άνοιξη του 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1, → 1, → -1	Ενισχυτικός	1
Μετά την Άνοιξη του 2013	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά την Άνοιξη του 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 3.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Τουρκία → Χ → Υ΄-Τουρκία

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.2 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας

3.2.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της Ελλάδας την περίοδο 2000-2020 ήταν η διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Για την επίτευξη του, η Αθήνα ιεράρχησε την εξισορρόπηση απειλών της, κυρίως της Τουρκίας, σε πεδία της στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής της ασφάλειας, Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές υ/α, την ερεύνηση-αξιοποίηση του υ/ακικού δυναμικού της σε περιοχές που αξίωνε ως ζώνες κυριαρχίας-δικαιωμάτων της, και τη μη παράκαμψη της στα σχέδια διαμετακόμισης ΦΑ στην Ευρώπη και πετρελαίου στις διεθνείς αγορές. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία αυτής.

3.2.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας.

Βασικός στόχος της Ελλάδας την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η διατήρηση ως περιφερειακή δύναμη. Η συμμετοχή σε ΝΑΤΟ-ΕΕ και η επιθυμία χωρών της περιοχής να ενταχθούν ή να έχουν δεσμούς μαζί τους, η ικανότητα της να εξισορροπεί την ισχύ της Τουρκίας σε ζωτικά πεδία και η συμμετοχή αυτής στο Δυτικό πλαίσιο, τα ιστορικά ερείσματα της σε Βαλκάνια, Μαύρη Θάλασσα, ΜΑΒΑ, η θέση της ως εγγυήτρια δύναμη ασφαλείας στην Κύπρο και η αδελφική σχέση της με την ΚΔ ήταν η βάση αυτού του στόχου. Η πολιτική της επεδίωκε τη λειτουργία της ως πυλώνα ασφαλείας στην περιοχή, τη λύση του Κυπριακού στο πλαίσιο του ΟΗΕ και βάσει μίας διζωνικής-δικοινοτικής ομοσπονδίας, τη ρυμούλκηση της Τουρκίας σε μία συμφωνία που θα επέτρεπε την άσκηση των δικαιωμάτων της σε θαλάσσιες ζώνες σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Εστίαζε όμως στην εξισορρόπηση απειλών που έθετε η Τουρκία. Συνολικά, η εξισορρόπηση απειλών στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική της ασφάλειας ήταν καθοριστική για τη διατήρηση της ασφάλειας και της θέσης της στο ΔΣ.[103]

[103]Dimitris Tsarouhas, "Greek–Turkish Economic Relations in a Changing Regional and International Context." In *Greece and Turkey in Conflict and Cooperation from Europeanization to De-Europeanization*, edited by Alexis Heraclides and Gizem Alioğlu Çakmak, 194–209. London: Routledge, 2019, 193-205. Kostas Ifantis, "Yunanistan'ın Türkiye Stratejisi ve Algısı: Uzlaşmanın Sonu ve Tarihe Dönüş?" *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 15 no.58 (2018):93-106. Keridis, "Greek Foreign Policy," 85–92. Chrysogelos., "Still Europeanized?" 1-26. Christian Schaller, "Hardly Predictable and yet an Equitable Solution: Delimitation by Judicial Process as an Option for Greece and Turkey in the Eastern Mediterranean," *Leiden Journal of International Law* 35 no.3 (2022):

Αρχικά, η Αθήνα λειτούργησε ως δίαυλος της Δύσης με άλλους δρώντες. Θέλησε να διευρύνει και να «κανοναρχήσει» σχέσεις με χώρες της ευρύτερης περιοχής, εργαλειοποιώντας το πλαίσιο της ΕΕ και ωθούμενη από την προσέγγιση Δύσης-Ρωσίας και τη Δυτική στροφή ορισμένων χωρών. Επεδίωξε την εξισορρόπηση της ουδέτερης στάσης των ΗΠΑ στις αξιώσεις της Τουρκία στο Αιγαίο, αξιοποιώντας την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και αντισταθμίζοντας το Τουρκικό ειδικό βάρος στο ΝΑΤΟ και στον "πόλεμο στη τρομοκρατία". Στήριξε την Κοινή Εξωτερική Πολιτική & Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), τη θέση Ευρωπαϊκών δυνάμεων στις διαβουλεύσεις για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια στο ΝΑΤΟ και εισήλθε στην Ευρωζώνη. Επίσης, μετείχε στην Νατοϊκή επιχείρηση στο Αφγανιστάν, στέλνοντας φρεγάτα στην Αραβική Θάλασσα. Επέτρεψε χρήση της βάσης της Σούδας στο διεθνή συνασπισμό που εισέβαλε στο Ιράκ, κρατώντας όμως αποστάσεις από την κίνηση στο πνεύμα του «γαλλογερμανικού άξονα» και της ΕΕ. Αντίστοιχα, θέλησε ρόλο στην ολοκλήρωση της Ρωσίας στη Δύση, επωφελούμενη των ιστορικών δεσμών τους και επιδιώκοντας την εξισορρόπηση της ρωσοτουρκικής ενεργειακής σχέσης. Επωφελήθηκε της Ελληνικής Προεδρίας στην ΕΕ και της παρουσίας του Ελληνικού κεφαλαίου στη Μαύρη Θάλασσα για την ανάπτυξη της διμερούς οικονομικής συνεργασίας. Επιπλέον, ώθησε τη Δυτική ατζέντα στη Βαλκανική—Σύνοδος ΕΕ στη Θεσσαλονίκη. Στήριξε το Δυτικό προσανατολισμό της Σερβίας. Βελτίωσε τις οικονομικές σχέσεις της με ΠΓΔΜ, Αλβανία. Μετείχε στην αποστολή του ΝΑΤΟ στην ΠΓΔΜ, ενώ έπραττε ήδη το ίδιο σε Βοσνία και Κόσσοβο. Πρόσθετα ευθυγραμμίστηκε στο πνεύμα της ειρηνευτικής διαδικασίας στη ΜΑΒΑ, αναπτύσσοντας σχέσεις με το Ισραήλ και μια ισορροπημένη στάση στο Παλαιστινιακό. Τέλος αξιοποίησε τη φιλοδοξία της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ και ολοκλήρωση στη Δύση, για το μετριασμό των αξιώσεων αυτής σε Αιγαίο και Κύπρο. Πραγματοποίησε μαζί της Νατοϊκές ασκήσεις σε Ελληνικό έδαφος και ανέπτυξε οικονομικές συνεργασίες. Ενεπλάκη μαζί της σε διερευνητικές συνομιλίες για την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών και των συναφών με αυτές θεμάτων, στη βάση των αποφάσεων της συνόδου της ΕΕ στο Ελσίνκι. Στήριξε τις διαβουλεύσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ για το Κυπριακό, συσχετίζοντας μαζί τους την ενταξιακή πορεία της Άγκυρας στην ΕΕ, και αποσυσχετίζοντας την ενταξιακή πορεία της ΚΔ από τη λύση του Κυπριακού. Ακόλουθα, η δράση της παρήγαγε σταθεροποιητικά αποτελέσματα στη Δυτική περιφερειακή αρχιτεκτονική.[104]

549-68. CRS. "Greece and Turkey: Aegean Issues - Background and Recent Developments" (CRS Report No.97-799) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/19970821_97-799_fafae64b4eb0fd47a3dca6e697546ff66311c8a3.pdf (21 August 1997):1-15.

[104] Keridis, "Greek Foreign Policy: 87-8. Ifantis, "Yunanistan'ın Türkiye Stratejisi ve Algısı," 99-101. Tsarouhas, "Greek–Turkish Economic Relations..." 195-6. Carol Migdalovitz. Greece: Election Update, (CRS Report for Congress No.RS20575) Washington DC: Congressional Research Service,

Από το Μάρτιο του 2004 η Ελλάδα έδρασε στο Δυτικό πλαίσιο, αλλά και πέραν αυτού. Φόντο ήταν η στασιμότητα στο Κυπριακό και στο θέμα των θαλάσσιων ζωνών, η αναγνώριση της ΠΓΔΜ από τις ΗΠΑ με το συνταγματικό όνομα της. Η στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ παρέμεινε η άγκυρα της Αθήνας για την εξισορρόπηση απειλών, όμως υπήρξαν αντισταθμίσεις. Για την ενίσχυση της σχέσης τους ανέλαβε την ηγεσία του ΝΑΤΟ στο αεροδρόμιο τη Καμπούλ. Μετείχε σε Ευρωπαϊκές Νατοϊκές αποστολές σε Αραβική Θάλασσα και Άντεν. Εκσυγχρόνισε την αεροπορική της ισχύ, αγοράζοντας νέα F-16 από τις ΗΠΑ. Απαίτησε η συζητούμενη αντιπυραυλική ασπίδα τους να καλύπτει το σύνολο του ΝΑΤΟ. Από την άλλη όμως, ενέτεινε την ενεργητικότητα της ως μέλος της ΕΕ, στηρίζοντας τη Συνθήκη της Λισαβόνας, μετέχοντας στην Ένωση για τη Μεσόγειο που στήριζε η Γαλλία και ωθώντας έναν ενεργότερο ρόλο της ΕΕ στο Κυπριακό. Επεδίωξε επίσης την αναβάθμιση των σχέσεων της με τη Ρωσία, μέσω και ενεργειακών συμφωνιών. Στήριξε σε αυτή την κατεύθυνση τη βελτίωση της σχέσης Ρωσίας-ΕΕ, θέλοντας να καταστεί ενεργειακή «γέφυρα», εκμεταλλευόμενη τη σταθερή επιδείνωση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, και την ανάγκη της δεύτερης για ερείσματα στο Δυτικό συνασπισμό. Πραγματοποίησε ακόμη άνοιγμα στην Κίνα, επιλέγοντας την Κινεζική COSCO για την εμπορική αναβάθμιση του λιμένα του Πειραιά. Πρόσθετα απόκλινε από αιτήματα των ΗΠΑ, αρνούμενη την αναγνώριση της μονομερούς ανεξαρτησίας του Κοσόβου υπό το φόβο αξιοποίησης της από την Τουρκία στο Κυπριακό, και απειλώντας με βέτο στην απόπειρα ένταξης της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ δίχως μία αμοιβαία δεκτή λύση του ονοματολογικό της ζήτημα. Αντίστοιχα η Ελλάδα κινήθηκε για την άσκηση των δικαιωμάτων που τις έδινε το διεθνές δίκαιο στις θαλάσσιες ζώνες και την αποτροπή τετελεσμένων στο Αιγαίο, εμμένοντας όμως στη διατήρηση της ύφεσης στον ανταγωνισμό με την Τουρκία. Από τη μία υπέγραψε ΑΟΖ με την Αλβανία και διαπραγματεύτηκε αντίστοιχα με Λιβυή, Αίγυπτο, ενώ στήριζε το ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ, και η πολεμική αεροπορία της εμπλεκόταν σε αερομαχίες με Τουρκικά σκάφη που παραβίαζαν τον εναέριο χώρο της, με συνέπεια θάνατο Έλληνα πιλότου. Από την άλλη ευνοούσε συμπράξεις Ελληνικών και Τουρκικών τραπεζών, αλλά και τις νέες συνομιλίες

https://www.everycrsreport.com/files/20000609_RS20575_4da07c31bf04cdbc82757950b2a5864accf234a9.pdf (9 June 2000): 1-6. Carol Migdalovitz. Greece: Update. (CRS Report for Congress No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20040603_RS21855_43908d87ab591a7338dad687b3446b18381f7aa7.pdf (June 03, 2004): 1-6. Παναγιώτης Τσάκωνας, "Η 'γκρίζα προοπτική' των διερευνητικών επαφών," *Το Βήμα* (to vima. gr, January 26, 2021), https://www.tovima.gr/2021/01/26/opinions/i-gkriza-prooptiki-ton-diereynitikon-epafon/.

και τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ) στο Κυπριακό. Συνολικά η εξισορρόπηση απειλών έλαβε δυναμικότερο και πιο πολυδιάστατο χαρακτήρα.[105]

Από τον Οκτώβριο του 2009 η Αθήνα κλήθηκε να απαντήσει σε επείγοντα ζητήματα. Κρισιμότερο εξ αυτών ήταν ο κίνδυνος χρεοκοπίας και η ανάγκη εξασφάλισης δανεισμού με τους λιγότερο δυνατούς απεχθείς όρους από το ΔΝΤ, την ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), δίχως να τεθεί υπό αμφισβήτηση η θέση της στην Ευρωζώνη και στον πυρήνα της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα υπογράμμισε προς τους εταίρους της τη σημασία της για τη σταθερότητα της Δυτικής περιφερειακής αρχιτεκτονικής, τόσο μέσω της συμμετοχής της σε σχέδια ενεργειακής διαφοροποίησης της ΕΕ από τη Ρωσία—των οποίων η αξία ενισχυόταν μετά την αποτυχία του αμερικανορωσικού reset—όσο και μέσω της σχέσης της με τα Δυτικά Βαλκάνια (προσέγγιση με το Κόσοβο, επανεκκίνηση διαλόγου με την ΠΓΔΜ), αλλά και της ανάδειξής της σε στρατηγικό εταίρο του Ισραήλ μετά την επιδείνωση των σχέσεών του με την Τουρκία. Ωστόσο, από το 2014 το ζήτημα επανήλθε με μεγαλύτερη ένταση, λόγω της σταδιακής τελμάτωσης της σχετικής διαπραγμάτευσης με την ΕΕ. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Αθήνα διερεύνησε πολιτικά, ενεργειακά και στρατιωτικά ανοίγματα προς τη Ρωσία, ανέχθηκε την παρουσία κινεζικών ναυτικών μονάδων στον Πειραιά, στήριξε κινεζικές επενδύσεις και εξέτασε την ανάπτυξη δεσμών με χώρες των BRICS, αναζητώντας μέσα αντιστάθμισης έναντι των Δυτικών εταίρων-δανειστών. Παράλληλα, προγενέστερες επικίνδυνες εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο—η αποτυχία διαπραγματεύσεων για οριοθέτηση ΑΟΖ με Λιβύη και Αίγυπτο, η υπαναχώρηση της Αλβανίας από τη σχετική συμφωνία, η ανακάλυψη σημαντικών κοιτασμάτων ΦΑ και τα εμπόδια που έθετε η Τουρκία στο πεδίο στο ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ—επιδιώχθηκε να εξισορροπηθούν μέσω του Νόμου Μανιάτη, (όριζε θαλασσοτεμάχια στην εν δυνάμει Ελληνική ΑΟΖ βάσει της μέσης γραμμής), της προσέγγισης χωρών με αντιθέσεις με τη Τουρκία, (Αίγυπτος, Ισραήλ) και της ανάπτυξης τριμερών σχημάτων μαζί με

[105] Keridis, "Greek Foreign Policy:88. Tsarouhas, "Greek–Turkish Economic Relations..." 198-9. Chrysogelos., "Still Europeanized? 9. Άγγελος Συρίγος, *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο* (Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις, 2020) 60, 74. Carol Migdalovitz. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20061228_RS21855_cbb1a6788b31c807bddfe8df692bc742480315c3.pdf (December 28, 2006): 1-6. Carol Migdalovitz. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20080417_RS21855_b58e3a74bcb6c3ed67614625c739fa90bde54372.pdf (17 April 2008):1-6. Carol Migdalovitz. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20090825_RS21855_c44dbec95527f3b29d0e7a5f5c0fd0169aaee5c6.pdf (August 25, 2009):1-10. Ντόρα Μπακογιάννη, "Πώς ανατρέπεται ο Ελληνικός ενεργειακός σχεδιασμός," Foreign Affairs - Hellenic Edition, 09 April 2012, https://foreignaffairs.gr/articles/68738/ntora-mpakogianni/pos-anatrepetai-o-ellinikos-energeiakos-sxediasmos?page=show. Γιάννης Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα,"

την ΚΔ με Ισραήλ, Αίγυπτο. Ταυτόχρονα, αποφεύχθηκαν κινήσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κλιμάκωση, όπως η ανακήρυξη ΑΟΖ. Στο ίδιο πνεύμα, στηρίχθηκαν οι συνομιλίες Αναστασιάδη-Έρογλου για το Κυπριακό, και η διμερής οικονομική συνεργασία, επιλογές που ενθαρρύνονταν από τις ΗΠΑ στο πλαίσιο σταθεροποίησης της Δυτικής αρχιτεκτονικής. Συνολικά η πολιτική της Αθήνας εξελίχθηκε σταδιακά σε πιο συναλλακτική.[106]

Από το Καλοκαίρι του 2015 η σταθερότητα της Δυτικής αρχιτεκτονικής αποτέλεσε το όριο που «σεβάστηκαν» οι πολιτικές της χώρας. Η στήριξη των ΗΠΑ στην παραμονή της στην Ευρωζώνη και στη διαπραγμάτευση δανεισμού με διαχειρίσιμους όρους με τους Ευρωπαίους εταίρους το 2015, και η αποτυχία της Ρωσίας κ.α BRICS να αντισταθμίσουν την οικονομική πίεση που δεχόταν, ώθησαν την Αθήνα σε στενότερους δεσμούς ασφάλειας με τις ΗΠΑ και Ευρωπαϊκές δυνάμεις. Η Αθήνα αξιοποίησε τριβές στη σχέση Τουρκίας-Δύσης και την προσέγγιση Τουρκίας-Ρωσίας για την προβολή της στη Δύση ως αξιόπιστη σύμμαχο, ικανή να καλύψει το Τουρκικό «κενό», στο νέο ανταγωνισμό αυτής με τη Ρωσία. Έτσι, αξιοποίησε τις κινήσεις των ΗΠΑ για το στρατιωτικό εφοδιασμό των Ισραήλ, Ουκρανία, και των Νατοϊκών δυνάμεων σε ΜΑΒΑ και Αν. Ευρώπη, αλλά και για την οικονομική και τεχνολογική υπεροχή τους έναντι της Κίνας, πετυχαίνοντας συμφωνίες που την αναδείκνυαν σε Αμερικανονατοϊκό κόμβο—αναβάθμιση Σούδας και συμφωνίες για νέες βάσεις με κομβική (για την Ουκρανία) αυτή στην Αλεξ/πολη—και περιφερειακό πάροχο ασφάλειας—αγορά ελικοπτέρων Kiowa, αναβάθμιση των F-16 της σε Viper, αλλά και συμφωνώντας μία συνεργασία στην τεχνολογία-επιστήμη, στην ανάπτυξη δικτύων 5G, στη παρουσία κολοσσών όπως, οι Pfizer, Sisco στη χώρα. Αντίστοιχα, ανταποκρίθηκε σε πολιτικές και απάντησε σε ανασφάλειες της ΕΕ σχετικά με την εξάρτηση της τελευταίας από τη Ρωσική ενέργεια, την προσφυγική κρίση, τη μείωση των ερεισμάτων χωρών της στην περιοχή, συμβάλλοντας τη διαφοροποίηση των ενεργειακών εισαγωγών της, προσεγγίζοντας τη Γαλλία σε θέματα ασφάλειας, εφαρμόζοντας τη κοινή δήλωση Τουρκίας-ΕΕ στο προσφυγικό. Επίσης έδρασε για την εξισορρόπηση της Ρωσικής και Τουρκικής επιρροής στα Βαλκάνια, λαμβάνοντας κρίσιμο ρόλο στην ολοκλήρωσης τους στη Δυτική αρχιτεκτονική—ξεκλείδωσε την είσοδο της πρώην ΠΓΔΜ και νυν Βόρειας Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ (Συμφωνία Πρεσπών), συμφώνησε με την Αλβανία μία διαβούλευση για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών και τη προσφυγή στο δικαστήριο της Χάγης αν αυτή αποτύχει, επεδίωξε ενοποίηση των συγκοινωνιακών υποδομών με Βουλγαρία, Ρουμανία και

[106] Ioannis Grigoriadis, "The foreign Policy of Greece's SYRIZA-ANEL Coalition Government: An Early Appraisal," (working paper 119, *CIDOB*, May 2015) 1-4. Keridis, "Greek Foreign Policy:89-90. Μπακογιάννη, "Πώς ανατρέπεται ο Ελληνικός ενεργειακός σχεδιασμός." Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα,'". Chrysogelos., "Still Europeanized? 9-11.

Σερβία σε πολυμερείς συναντήσεις. Αντίστοιχα αξιοποίησε το Δυτικό «πλέγμα» για την εξισορρόπηση των Τουρκικών προκλήσεων σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο, συνδράμοντας τη Δυτική πολιτική «καρότο και μαστίγιο». Από τη μία μεριά κινήθηκε για την εξισορρόπηση της κατακόρυφης κλιμάκωσης αυτών ατομικά—κοινοποίησε τις Τουρκικές δράσεις και τις Ελληνικές θέσεις για τις θαλάσσιες ζώνες στον ΟΗΕ, παράταξε το στόλο της απέναντι στο Τουρκικό με αφορμή τη πρώτη φάση ερευνών του Oruc Reis στη εν δυνάμει Ελληνική ΑΟΖ, απέτρεψε είσοδο χιλιάδων προσφύγων στη ΕΕ την όποια και ώθησε η Τουρκία για να ασκήσει πίεση στην Ένωση, αρνήθηκε τις Τουρκικές θέσεις στις συνομιλίες για το Κυπριακό (Γενεύη, Κραν Μοντάνα)—και πολυμερώς με ενέργειες και συνεργασίες που στήριζε η Δύση και ευνοούσαν τα Δυτικά ερείσματα στην περιοχή—η διαμάχη της Τουρκίας με Αίγυπτο, Αραβικές Μοναρχίες και Ισραήλ, αξιοποιήθηκε για την ενίσχυση των τριμερών συνεργασιών και την πλαισίωση τους με μία αμυντική συμφωνία της με τα ΗΑΕ, ενώ η Αθήνα συμφώνησε την οριοθέτηση και τη μερική οριοθέτηση ΑΟΖ με Ιταλία και Αίγυπτο αντίστοιχα, και τόνισε τις Τουρκικές προκλήσεις στους Δυτικούς θεσμούς. Από την άλλη μεριά όμως επέμενε στην ανάγκη σταθερότητας και συνοχής της Δυτικής αρχιτεκτονικής, προτάσσοντας το διάλογο ως μέσο επίλυσης των διαφορών, αλλά και τα οφέλη της οικονομικής συνεργασίας—απέφυγε να ακολουθήσει την Τουρκία στην όξυνση της έντασης στη δεύτερη φάση ερευνών του Oruc Reis και τελικά συμφώνησε μαζί της τη συνέχιση των διερευνητικών επαφών και τη συγκρότηση ενός μηχανισμού αποκλιμάκωσης στο ΝΑΤΟ. Ως συνέπεια οι κινήσεις της κατέστησαν την Ελλάδα κρίκο στην αλυσίδα της Δυτικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας στη νοτιοδυτική Ευρασία.[107]

…

Συνοψίζοντας, η πολιτική της Ελλάδας εστίαζε στη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Αυτή απαντούσε σε απειλές στη θέση της ως πυλώνα στο πλέγμα ασφαλείας στην περιοχή, στη λύση του Κυπριακού στο πλαίσιο του ΟΗΕ και βάσει ΔΔΟ, στα δικαιώματα της σε θαλάσσιες ζώνες που τις έδινε το Δίκαιο της Θάλασσας. Κύρια στοιχεία είχε τη διαχείριση απειλών που έθετε η Τουρκία. Αρχικά χαρακτηρίστηκε από δράσεις που λειτουργούσαν ως δίαυλος της Δύση με άλλους δρώντες και ωθούσαν τη σταθερότητα στη Δυτική αρχιτεκτονική. Από το Μάρτιο του 2004 αυτές επεκτάθηκαν και πέραν του Δυτικού πλαισίου, λαμβάνοντας πιο

[107] Ifantis, "Yunanistan'ın Türkiye Stratejisi ve Algısı," 95-8. Chrysogelos., "Still Europeanized? 11-19. Συρίγος, *Τουρκικές διεκδικήσεις*… 61-80. Sokou, "Obama's Foreign Policy and the Greek Debt Crisis," working paper 154, *ELIAMEP*, 2024. https://www.eliamep.gr/en/publication/obamas-foreign-policy-and-the-greek-debt-crisis-katerina-sokou/. George Tzogoropoulos, "Greek Foreign Policy in 2020," *China-CEE Institute* 35, No.4 (December, 2020):1-4. State Department, "Greece," *Integrated Country Strategy* (August 17, 2018):1-12. State Department, "Greece –2022," 1-20.

δυναμικό και πολυδιάστατο χαρακτήρα. Από τον Οκτώβριο του 2009 οι κινήσεις της απαντούσαν σε επείγοντα ζητήματα, εξελισσόμενες σταδιακά σε πιο συναλλακτικές και εξισορροπητικές. Από το Καλοκαίρι του 2015, αυτές έγιναν ακόμη πιο οξείες, ενώ κινούνταν εντός των Δυτικών ορίων, καθιστώντας τη κρίκο της Δυτικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας στη νοτιοδυτική Ευρασία. Συνεπώς η στρατιωτική ασφάλεια ήταν καθοριστική διάσταση πολιτικής της Ελλάδας, και η πολιτική και διπλωματική της ασφάλεια βρισκόταν σε άμεση συνάφεια μαζί της, ενώ η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση αντίστοιχων απειλών προς αυτές, θέτοντας και τα όρια της.

Αντίστοιχα ο βαθμός όξυνσης της εξωτερική πολιτικής της Ελλάδας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από κινήσεις συνεργασίας και απόπειρες διευθέτησης του Κυπριακού και του θέματος των Θαλάσσιων ζωνών. Από το Μάρτιο του 2004 η μερική και σταδιακή επάνοδος του στο φόντο της μη επίτευξης λύσης στα προαναφερθέντα ζητήματα, ώθησαν την Ελλάδα σε αρκετά περιορισμένες κινήσεις εξισορροπήσεις της Τουρκίας και αντισταθμίσεις των δράσεων Δυτικών συμμάχων, δίχως να αναιρείται η γενικώς συνεργατική βάση προσέγγισης στην πολιτική της. Από το 2009 η σημαντική επιδείνωση του βαθμού απειλής της, λόγω της οικονομικής κρίση και της έντασης των Τουρκικών προκλήσεων την ώθησαν σε ένταση των εξισορροπητικών κινήσεων και συναλλακτικές προσεγγίσεις. Από το Καλοκαίρι του 2015 η νέα επιδείνωση του στο φόντο της κλιμάκωσης των Τουρκικών προκλήσεων απαντήθηκε με νέα ένταση των Ελληνικών εξισορροπητικών κινήσεων προς την Τουρκία και Δυτικούς ανταγωνιστές. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της Ελλάδας στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την εξωτερική πολιτική της, διαμορφώνοντας την πορεία της, και, τελικά, την ελεγχόμενη όξυνση της.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από κινήσεις συνεργασίας και απόπειρες διευθετήσεων. Από το Μάρτιο του 2004 οι τριβές και έπειτα το διαζύγιο στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκαν από ορισμένες κινήσεις εξισορρόπησης της Τουρκίας και αντιστάθμισης των ΗΠΑ, μέσω και της προσέγγισης της Ρωσίας. Από τον Οκτώβριο του 2009 το "reset" στη σχέση Ρωσία-ΗΠΑ, έπειτα η λήξη του και η κατακόρυφή κλιμάκωση του ανταγωνισμού τους συνοδεύτηκαν από κλιμάκωση των εξισορροπητικών κινήσεων της Ελλάδας και συναλλακτικές προσεγγίσεις προς τη Δύση και τη Ρωσία. Από το Καλοκαίρι του 2015 η

σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκε από νέα ένταση των εξισορροπητικών κινήσεων της Ελλάδας, αυτή τη φορά στο πλαίσιο εξισορρόπησης και της Ρωσίας από τη Δύση. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσία δεν υποκίνησε την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας αλλά επέδρασσε σε αυτήν κάθε φορά, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που «διευκόλυνε» μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.2.1:1 Η Γενική πολιτικής της Ελλάδας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**M** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Βαθμίδα Υ-Ελλάδα**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → 2	2
Μετά το 2003	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1, → 1	-1
Μετά την Άνοιξη του 2015	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1

Σχήμα 3.2.1:1 Η Γενική πολιτικής της Ελλάδας

M

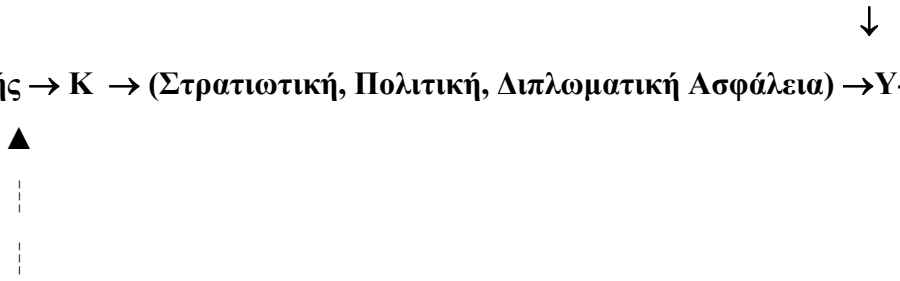

3.2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας.

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας επεδίωκε την εξισορρόπηση απειλών στη ασφάλεια των εισαγωγών υ/α και στη κυριαρχία/κυριαρχικά δικαιώματα της ίδιας και της Κ/Δ. Εστίαζε στην μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές υ/α—το πετρέλαιο μετείχε σταθερά άνω του 30% στην TPES, το ΦΑ ξεπέρασε το 20%, έχοντας τάσεις ισχυρής ανόδου, οι εισαγωγές κάλυπταν σε απόλυτο σχεδόν βαθμό τις ανάγκες της—και του πολιτικού ρίσκου, μέσω της ερεύνησης-αξιοποίησης του υ/ακικού δυναμικού της σε περιοχές που αξίωνε ως ζώνες κυριαρχίας-δικαιωμάτων της, ή/και από μία μείωση της διπλωματικής ισχύς της—παράκαμψη της στα σχέδια διαμετακόμισης ΦΑ στην Ευρώπη και πετρελαίου στις διεθνείς αγορές. Υποκινητής της ήταν η διατήρηση της θέσης της περιφερειακής δύναμης.[108]

Αρχικά κινήθηκε για τη σύνδεση της με τις αγορές ενέργειας στην περιοχή και γενικότερα. Κατέληξε σε συνομιλίες με τη Ρωσία για την ιδιοκτησία, την χρηματοδότηση και τα τέλη διέλευσης στο σχέδιο-αγωγού ΒΑΡ, ενώ ολοκληρώθηκε η βασική μελέτη για την υλοποίηση του. Η εισαγωγή και εξαγωγή Ρωσικού πετρελαίου, δια του Αιγαίου, κρινόταν ότι εξισορροπούσε τη συμμετοχή της Τουρκίας σε σχέδια-εξαγωγής υ/α της 3Κ/Ασίας, και στη δυναμική που έθετε στη ρωσοτουρκική σχέση ο BlueStream, αλλά και το ρίσκο που είχαν οι εισαγωγές Ρωσικού πετρελαίου—18% του συνόλου στο αργό το 2000—δια των, ελεγχόμενων από την Τουρκία και με υψηλή κυκλοφοριακή συμφόρηση, Στενών. Επίσης συμπλήρωσε τη λειτουργεία της Ρεβυθούσας για την υποδοχή και την επαναεριοποίηση LNG, με μία συμφωνία για εισαγωγές LNG απ' την Αλγερία, διαφοροποιώντας την κατανάλωση προς το ΦΑ—μόλις 5,3% της TPES το 2000. Πρόσθετα τα Ελληνικά Πετρέλαια λειτουργούσαν το διυλιστήριο ΟΣΤΑ στα Σκόπια που απ' το 1999 συνδεόταν με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης μέσω αγωγού.

[108] Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική..."4-6. Τσακίρης, "Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής," 3-8. Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα.'".

Τέλος η Ελλάδα συμφώνησε με την Τουρκία την υλοποίηση του TGI και τη γενικότερη ενεργειακή συνεργασία τους, στο πνεύμα και του "Ελσίνκι". Ως συνέπεια όλων η Ελλάδα λειτουργούσε ως «ενεργειακή γέφυρα» της Δύσης με τη περιοχή.[109]

Από το Μάρτιο του 2004 οι κινήσεις της συνέβαλαν στη de facto προοπτική λειτουργίας της ως ενεργειακός κόμβος. Στο φόντο των διεθνών κρίσεων ΦΑ κινήθηκε προς βελτίωση της ασφάλειας της στην τροφοδοσία. Ακόλουθα, εκπλήρωσε το στόχο του Διεθνή Οργανισμού Ενέργειας (ΙΕΑ) για αποθέματα πετρελαίου 90 ημερών. Μείωσε την ένταση χρήσης ενέργειας στα επίπεδα των Ευρωπαϊκών κρατών. Έθεσε φιλόδοξους στόχους στην εγχώρια παραγωγή ΑΠΕ. Παράλληλα επεδίωξε τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της απ' τη Ρωσία—80% του συνόλου το 2004—μέσω αύξησης των δυνατοτήτων της Ρεβυθούσας στην εισαγωγή LNG, και της ολοκλήρωσης του TGI και της αρχής προμήθειας ΦΑ απ' τη Τουρκία. Επίσης όμως θέλησε και τη θωράκιση των Ρωσικών εισαγωγών, συμφωνώντας με τη Ρωσία στην υλοποίηση του SouthStream που θα παράκαμπτε τον ασταθή Ουκρανικό διάδρομο ΦΑ. Ο SouthStream, έχοντας προορισμό την Ιταλία, και η συμφωνία για την υλοποίηση του ΒΑΡ εξισορροπούσαν την ανάδειξη της Τουρκίας σε κομιστή υ/α της 3Κ/Ασίας (λειτουργία BTC, SCP) και τη προοπτική λειτουργίας της ως πύλη εισόδου υ/α στη Ευρώπη (σχέδια Nabucco, AMBO). Αντίστοιχα λειτουργούσε, αναφορικά με τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία, η συμφωνία Ελλάδας-Τουρκίας για επέκταση του TGI στην Ιταλία και το σχέδιο για τη συμμετοχή της Ελλάδας στη σύνδεση του Μεσογειακού δακτυλίου με το Νότιο Διάδρομο φα της ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο η Ελλάδα υπέγραψε Μνημόνιο με τη Βουλγαρία για την υλοποίηση του IGB και μαζί συμφώνησαν με τη Ρουμανία την προοπτική υλοποίησης διασυνδετήριων αγωγών ΦΑ από το Αιγαίο ως τη Βαλτική. Τέλος η αποτυχία του "Ελσίνκι" και του "Σχεδίου Ανάν" ώθησαν την Αθήνα στην άμεση έρευνα του υ/ακικού της δυναμικού, με συνέπεια απόπειρες οριοθέτησης ΑΟΖ με Αίγυπτο, Λιβυή, Αλβανία, και τη στήριξη της στο ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ, ζητήματα που ευνοούσαν την άσκηση από μέρους της κυριαρχίας-δικαιωμάτων βάσει του Δικαίου της Θάλασσας και ενίσχυαν διπλωματικές θέσεις της ΚΔ στο Κυπριακό. Συνολικά οι κινήσεις της ήταν σε διάφορες κατευθύνσεις.[110]

Από τον Οκτώβριο του 2009 η Ελλάδα κινήθηκε για την υπεράσπιση της παρουσίας της στη νέα ενεργειακή αρχιτεκτονική που αναδυόταν στην περιοχή. Στο φόντο κατάρρευσης του

[109] ΙΕΑ, "Energy Policies of IEA Countries Greece 2002 Review," Paris: *IEA*, 17-31, 55-77, 83-103. 17-31, 55-77, 83-103. John Papaspanos, "Caspian Energy Geopolitics: The Rise and Fall of Burgas-Alexandroupoli," Research Paper 148, *RIEAS* (2010):8, 14-5.

[110] Τσακίρης, "Η Ενεργειακή Διάσταση..." 4.. Μπακογιάννη, "Πώς Ανατρέπεται Ο Ελληνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός." Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα.'". ΙΕΑ, "Energy Policies of IEA Countries Greece 2006 Review," Paris: *IEA*, 21-41, 69-95.

Nabucco πέτυχε την εξισορρόπηση της Τουρκίας στη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία, αλλά και τη διαφοροποίηση των δικών της εισαγωγών απ' αυτή, μετέχοντας στον ΤΑΡ και στην εισαγωγή-εξαγωγή Αζερικού ΦΑ στην Ιταλία μέσω Τουρκίας, και ωθώντας το σχέδιο για FSRU στην Αλεξ/πολη, το οποίο πέτυχε να ενταχθεί σε Σχέδια Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI) της ΕΕ. Οι κινήσεις αυτές αύξαναν το βάρος της Ελλάδας στην ΕΕ, εν μέσω δύσκολων διαπραγματεύσεων με τους δανειστές. Επίσης, η Αθήνα επεδίωξε την αντιστάθμιση της κατάρρευσης του SouthStream και του παγώματος του ΒΑΡ από τη Βουλγαρική κυβέρνηση (με ενθάρρυνση των ΗΠΑ), επιδιώκοντας την παράκαμψη της ασταθούς Ουκρανίας στην εισαγωγή Ρωσικού ΦΑ και την τελεσφόρηση της ως διαμετακομιστή Ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη, δια της απόπειρας ένταξης στον TurkishStream. Ο τελευταίος αντικαθιστούσε για λογαριασμό της Ρωσίας το SouthStream και η προοπτική ένταξης σε αυτόν αξιοποιήθηκε από την Ελλάδα και ως αντισταθμιστικό μέσο στη πίεση Δυτικών δανειστών—υπογραφή μνημονίου συμμετοχής από την πρώτη κυβέρνηση Σύριζα το πρώτο εξάμηνο του 2015. Αντίστοιχα θέλησε την εξισορρόπηση κινήσεων της Τουρκίας στις θαλάσσιες ζώνες στην Αν. Μεσόγειο, εκπονώντας το νόμο Μανιάτη, ωθώντας το σχέδιο East Med—ένταξη στα PCI—και με την ανάπτυξη τριμερών ενεργειακών συνεργειών μαζί με την ΚΔ και με Ισραήλ, Αίγυπτο. Έτσι, η ενέργεια υπήρξε μέσο διαχείρισης επειγουσών θεμάτων που αντιμετώπιζε η Ελλάδα.[111]

Από το Καλοκαίρι του 2015 η Αθήνα κινήθηκε εντός των ορίων της Δυτικής αρχιτεκτονικής ενέργειας. Υλοποίησε τον ΤΑΡ μαζί με Τουρκία και Αζερμπαϊτζάν. Πέτυχε μία τελική συμφωνία για τον IGB με τη Βουλγαρία. Αύξησε τις δυνατότητες της στην εισαγωγή LNG—Ρεβυθούσα. Επέμεινε στο σχέδιο για την ανάπτυξη FSRU στην Αλεξ/πολη, ενώ στη τετραμερή σύνοδο με με Βουλγαρία, Ρουμανία, Σερβία ωθούσε μία προοπτική διασυνδετήριων αγωγών στα Βαλκάνια. Αντίστοιχα, αύξανε εντατικά τη παραγωγή ΑΠΕ. Αντίθετα ήταν απρόθυμη να διορθώσει τη σχέση της με τη Ρωσία σε βαθμό που θα της επέτρεπε την ένταξη στον Turkish Stream. Τα παραπάνω την ενέταξαν οργανικά στην απόπειρα της Δύσης για μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από τη Ρωσία. Σε αυτό το σκοπό μάλιστα συνέβαλλε και η συμφωνία για την ώθηση του East Med με Ισραήλ και ΚΔ, εξισορροπώντας ταυτόχρονα και τις εντεινόμενες προκλήσεις της Τουρκίας στις θαλάσσιες ζώνες. Για τη διαχείριση αυτών, η Αθήνα αξιοποίησε τα σχέδια ηλεκτρικής σύνδεσης με Αίγυπτο και Ισραήλ,

[111] Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική..." 12-23. IEA, "Energy Policies of IEA Countries Greece 2011 Review," Paris: *IEA*, 17-20, 55-66, 69-79. Μπακογιάννη, "Πώς Ανατρέπεται Ο Ελληνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός." Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα.'" Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική..."22-35.

Eurafrica και Eurasia αντίστοιχα, αλλά και εκχώρησε δικαιώματα έρευνας για υ/α σε Total, Exxon Mobil δυτικά και νοτιοδυτικά της Κρήτης και απεύθυνε πρόσκληση γενικά σε ΠΕΠΦΑ να ερευνήσουν σε Μεσόγειο και Ιόνιο. Είχε ενεργό ρόλο επίσης στη συγκρότηση του EMGF. Οριοθέτησε ΑΟΖ με την Ιταλία και μερικώς με την Αίγυπτο. Παράταξε το στόλου της απέναντι στον Τουρκικό όταν το Τουρκικό ερευνητικό σκάφος πόντιζε καλώδια στην εν δυνάμει Ελληνική ΑΟΖ. Συνολικά αξιοποίησε την προοπτική παραγωγής υ/α και διαμετακόμισης ενέργειας για την εξισορρόπησης της Τουρκίας, λειτουργώντας εξισορροπητικά στη Ρωσοτουρκική ενεργειακή συνεργασία για λογαριασμό της Δύσης. Ως συνέπεια η Ελλάδα καθίσταντο κρίκος στην αλυσίδα της Δυτικής αρχιτεκτονικής ενέργειας στη δυτική Ευρασία.[112]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας όρισε την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία άμεσης υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, και βάσει των ιεραρχήσεων που έθεταν κάθε φορά η στρατιωτική, πολιτική, διπλωματική ασφάλεια, αυτή επεδίωκε μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές υ/α, την άσκηση κυριαρχίας-δικαιωμάτων της δια της αξιοποίησης του υ/ακικού δυναμικού, ή/και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής ισχύς της εξαιτίας μίας παράκαμψης της στα σχέδια διαμετακόμισης υ/α και δη φα στην Ευρώπη. Αρχικά οι κινήσεις της για τη σύνδεση με αγορές ενέργειας της Δύσης και με την περιοχή συνηγορούσαν στη λειτουργία της ως δίαυλο της Δύσης με άλλους δρώντες και στη σταθερότητα της Δυτικής περιφερειακής αρχιτεκτονικής. Από το Μάρτιο του 2004 εξελίχθηκαν σε διάφορες κατευθύνσεις και de facto την καθιστούσαν προοπτικά ενεργειακό κόμβο, συμβαδίζοντας με τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής της. Απ’ τον Οκτώβρη 2009 αφορούσαν την υπεράσπιση της παρουσίας της στη νέα ενεργειακή αρχιτεκτονική που αναδυόταν, στηρίζοντας συναλλακτικές προσεγγίσεις που ακολουθούσε για την εξισορρόπηση άλλων επειγουσών απειλών. Από το Καλοκαίρι του 2015 εξελίχθηκαν εντός των ορίων της Δυτικής ενεργειακής αρχιτεκτονικής και την καθιστούσαν κρίκο της στη Δυτική Ευρασία, συμβαδίζοντας με την αντίστοιχη κατεύθυνση της εξωτερικής της πολιτικής. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν, ενώ η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την ισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων, θέτοντας τα όρια της.

[112] IEA, “Energy Policies of IEA Countries Greece 2017 Review,” Paris: *IEA*, 17-23, 31-42, 43-57. IEA, “Energy Policies of IEA Countries Greece 2023 Review,” Paris: *IEA*, 35-9, 101-3, 127-36, 145-51, Τσακίρης, “Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική...” 35-7. Τσακίρης, “Οι Γεωστρατηγικές Και Ενεργειακές Προεκτάσεις Της Συμφωνίας Της Μπέρ Σεβά.”

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν, η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Η αρχική ύφεση του, όσο εξελισσόταν οι διαδικασίες του "Ελσίνκι' και του "Σχεδίου Ανάν', ώθησε σε ευρείες συνεργατικές ενεργειακές κινήσεις—συμφωνία για τον TGI. Απ' το Μάρτιο του 2004 η σταδιακή επάνοδος του στο φόντο αποτυχίας του "Ελσίνκι' και του "Σχεδίου Ανάν' επανάφερε κάποιες αρκετά περιορισμένες εξισορροπητικές κινήσεις από την Αθήνα—απόπειρα οριοθέτησης ΑΟΖ με κατεύθυνση από δυτικά προς ανατολικά. Από το Οκτώβριο του 2009 η σημαντική επιδείνωση του λόγω της οικονομικής κρίσης και της έντασης των Τουρκικών προκλήσεων επέφεραν ένταση των εξισορροπητικών δράσεων και συναλλακτικές προσεγγίσεις—νόμος Μανιάτη, μαζί με την ΚΔ τριμερείς με Αίγυπτο, Ισραήλ. Από το Καλοκαίρι του 2015 η νέα επιδείνωση του στο φόντο κλιμάκωσης των Τουρκικών προκλήσεων απαντήθηκε με ένταση εξισορροπητικών κινήσεων—EastMed, EMGF, παράταξη στόλου. Συνεπώς η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας όξυνε την ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της εξωτερικής της πολιτικής, η οποία ωθούσε συνεργασίες στη βάση ενεργειακών συγκλίσεων όταν η εξωτερική πολιτική ήταν συνεργατική, και διαμάχες όταν ήταν η τελευταία οξυνόταν.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στη ενεργειακή πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της Ελλάδας με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική ύφεση του και έπειτα η συνεργατική σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, συνοδεύτηκαν από ευρείες συνεργατικές ενεργειακές κινήσεις της Ελλάδας, που αφορούσαν και τη Ρωσία. Απ' το Μάρτιο του 2004 η σταδιακή επάνοδος του στο φόντο τριβών στη σχέση με τις ΗΠΑ σχετικά με τα Βαλκάνια, ώθησε την Αθήνα σε ένταση της όλης ενεργειακής προσέγγισης με τη Ρωσία, αντισταθμίζοντας ενεργειακά σχέδια των ΗΠΑ—SouthStream, BAP. Απ' τον Οκτώβρη του 2009 το "reset" στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, η αποτυχία του, και τελικά η ραγδαία επιδείνωση της, συνοδεύτηκαν από απόπειρες της Ελλάδας για συμμετοχή τόσο σε Ρωσικά όσο και σε ενεργειακά σχέδια που στήριζαν οι ΗΠΑ, λειτουργώντας και ως μέσο αντιστάθμισης της πίεσης των δανειστών. Από το Καλοκαίρι του 2015 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκε από τη λειτουργική ένταξη της Ελλάδας στις κινήσεις της Δύσης για την ενεργειακή εξισορρόπηση της Ρωσίας—TAP, νότιος διάδρομος φα. Συνακόλουθα, η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας αλλά επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά στο βαθμό που «διευκόλυνε» τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ελλάδας

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Ελλάδα**	**Μ** (η άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
2000	2	1, → 2	2	Απούσα
Μετά το 2003	1	-1	1	Απούσα
Μετά το 2008	-1	-1, → 1	-1	Απούσα
Μετά την Άνοιξη του 2015	-1	1, → -1	-1	Απούσα

Σχήμα 3.2.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτικής της Ελλάδας

Μ

↓

Υ-Ελλάδα →Χ → Υ΄-Ελλάδα

3.2.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στη πολιτική της Ελλάδας. Όταν η απειλή στη θέση της ως πυλώνα του πλέγματος ασφαλείας στην περιοχή, στην προοπτική λύσης του Κυπριακού βάσει ΔΔΟ, σε δικαιώματα της σε θαλάσσιες ζώνες βάσει της UNCLOSS οξυνόταν, η Ελλάδα ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση περιορίζοντάς την στη διαχείριση της τουρκικής απειλής. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά, ενισχύοντας την πορεία της, στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η πολιτική διατήρησης της ως περιφερειακή δύναμη κατέστη τελικά περιορισμένα πιο εξισορροπητική.

Αντίστοιχα η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε τη γενική πολιτική της Ελλάδας, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής στην ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού της ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές υ/α, την άσκηση κυριαρχίας και δικαιωμάτων της δια της αξιοποίησης του υ/ακικού δυναμικού, ή/και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής ισχύος της εξαιτίας παράκαμψης της στα σχέδια διαμετακόμισης υ/α. Όταν η απειλή στη πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια οξυνόταν, η Ελλάδα ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση αυτής. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος και τις ανάγκες ασφάλειας των εισαγωγών υ/α. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική της, ενισχύοντας την πορεία της κάθε φορά, στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, συμβάλλοντας στην πορεία της της πολιτικής της Ελλάδας για τη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη, και στην τελική περιορισμένη ενίσχυση των εξισορροπητικών στοιχείων αυτής.

Πίνακας 3.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ελλάδας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y-Ελλάδα**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → 2	Ενισχυτικός	2

Μετά το 2003	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1, → 1	Ενισχυτικός	-1
Μετά την Άνοιξη του 2015	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-1

3.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Ελλάδας

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Ελλάδα → Χ → Υ΄-Ελλάδα

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.3 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική του Ισραήλ

3.3.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος του Ισραήλ την περίοδο 2000-2020 ήταν διαφύλαξη των εδαφών που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του. Για την επίτευξη του, η χώρα ιεράρχησε τη διατήρηση της στρατιωτικής υπεροχής της και την εξισορρόπηση απειλών που έθεταν οι ΕΠΟ, η Λιβανέζικη παραστρατιωτική οργάνωση Χεσμπολά, η Συρία,

και άλλα απείθαρχα κράτη που υποστήριζαν τις ΕΠΟ ή τη Χεσμπολά ή αρνούνταν το δικαίωμα ύπαρξης του, Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του από τις εισαγωγές πετρελαίου και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής του ισχύος από μία διακοπή της παραγωγής ΦΑ μετά το 2010.. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της πολιτικής του Ισραήλ, και, τελικά, τα περιορισμένα εξισορροπητικά στοιχεία αυτής.

3.3.1 Η Εξωτερική Πολιτική του Ισραήλ

Η διαφύλαξη των εδαφών που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του ήταν το μεγάλο ζητούμενο του Ισραήλ την εξεταζόμενη περίοδο. Η μοναδική σχέση ασφάλειας που είχε με τις ΗΠΑ, το πυρηνικό του μονοπώλιο και η στρατιωτική του υπεροχή στην περιοχή αποτέλεσαν τη βάση αυτού. Η πολιτική της χώρας εστίαζε στην υπεράσπιση των θέσεων της στην εδαφική διαμάχη με τη Συρία, το Λίβανο, και στο Παλαιστινιακό ζήτημα, στην αναγνώριση της ύπαρξης της από άλλα κράτη της ΜΑΒΑ, στη διατήρηση του Εβραϊκού χαρακτήρα της και της κυριαρχίας της σε ζωτικές γραμμές ασφάλειας/επικοινωνίας. Οι δράσεις της στόχευαν στη διατήρηση της στρατιωτικής υπεροχής του και στην εξισορρόπηση απειλών που έθεταν οι ΕΠΟ, η Λιβανέζικη παραστρατιωτική οργάνωση Χεσμπολά, η Συρία, και άλλα απείθαρχα κράτη που υποστήριζαν τις ΕΠΟ ή τη Χεσμπολά ή αρνούνταν το δικαίωμα ύπαρξης του. Έτσι η εξισορρόπηση απειλών σε πυρηνικές πτυχές της πολιτικής, στρατιωτικής, διπλωματικής του ασφάλειας υπήρξε η κεντρική πολιτική για την ασφάλεια/θέση του στο ΔΣ.[113]

[113] Oren Barak, "The Failure of the Israeli–Palestinian Peace Process, 1993–2000," *Journal of Peace Research* 42, no. 6 (November 2005): 727-8. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict…,"107–27. Mark Clyde. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB82008_74409b74f5f38d7b5c0599a57cb7ad49cf460e50.pdf (21 December 2001) 3-13. Salem, "Syrian–Israeli Peace," 1-7. Carol Migdalovitz, Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20060518_IB82008_639991488fdf2e597e2eceaad50cb801ebbf102e.pdf (18 May 18 2006) 1-15. Carol Migdalovitz, Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20090307_RL33476_3d048b0024197d8a5834781c18daacb0583d338b.pdf (9 March 2009) 12-32. Jim Zanotti, Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20140228_RL33476_a6fd88b73c3a3969390f91431dd83b10ab9fc71a.pdf (28 February 2014) 12-43. Jim Zanotti, Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20161028_RL33476_1f7e0ef3319120f8e744275685c334e0fb278109.pdf (28 October 2016) 9-42. Zanotti, Israel (2018) 9-30.

Αρχικά το Ισραήλ θέλησε την τελεσφόρηση των συνομιλιών που εξελισσόταν για τη διευθέτηση της χρόνιας διαμάχης του με τους Άραβες και ιδίως του Παλαιστινιακού ζητήματος, σύμφωνα όμως με τα συμφέροντα ασφαλείας του. Οι ειρηνευτικές διεργασίες που εκτυλίχθηκαν είχαν βάσει τα ΨΣΑΟΗΕ 242 (επιστροφή στα σύνορα του 1967, σεβασμός/αναγνώριση της ύπαρξης κάθε κράτους στην περιοχή και στο δικαίωμα του να ζει σε ασφαλή σύνορα), 338 (στόχος των διαπραγματεύσεων μία μόνιμη και διαρκής ειρήνη), τη φόρμουλα της Μαδρίτης «Γη για ειρήνη» (αποχώρηση του Ισραήλ από κατεχόμενα εδάφη με αντάλλαγμα εξομάλυνση σχέσεων) και τη Συμφωνία του Όσλο [αναγνώριση Ισραήλ από τη Παλαιστινιακή Αρχή (ΠΑ), ίδρυση ΠΑ και αναγνώριση από το Ισραήλ, συνομιλίες στη βάση λύσης δύο κρατών]. Η δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του, ο ηγετικός ρόλος τους στις ειρηνευτικές διεργασίες, η διάθεση τους για σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ μέσω τοπικών συμβιβασμών/διευθετήσεων ευνόησαν αυτό το δρόμο. Αντίστοιχα προς τα εκεί το κινούσαν η συγκαταβατική στάση της Συρίας, η μεσολαβητική διάθεση της Αιγύπτου, η στήριξη της Ρωσίας στις διεργασίες. Το Ισραήλ θέλησε τη μετατόπιση των συνομιλιών απ' τα σύνορα του 1967, κρίνοντας τα μη ασφαλή, ενώ αξιοποίησε την ειρηνευτική διαδικασία για την ανάπτυξη σχέσεων με δρώντες που την υποστήριζαν. Ακόλουθα κατέληξε σε συμφωνία επί της αρχής με την ΠΑ για την διευθέτηση του Παλαιστινιακού, παρακάμπτοντας τα Ζητήματα Τελικής Συμφωνίας (ΖΤΣ). Επιχείρησε την κατάληξη αυτών σε συνόδους αργότερα, με σπουδαιότερη αυτή στο Camp David τον Ιούλιο του 2000, προσφέροντας στη ΠΑ υποσχέσεις-ανταλλάγματα για οικονομική ανάπτυξη. Ενεπλάκη σε ενδιάμεσες συνομιλίες με τη Συρία, προσφέροντας τα σύνορα του 1967 εκτός από τη βορειοανατολική όχθη της Λίμνης Τιβέριου. Αποσύρθηκε από το Λίβανο βάσει του ΨΣΑΟΗΕ 425, όχι όμως από τις Φάρμες Σεμπάα. Ενίσχυσε την αντιαεροπορική άμυνα του με την προμήθεια του συστήματος Arrow -2 από τις ΗΠΑ. Γενικά, η προσοχή του ήταν στη διαχείριση απειλών μέσω της ειρηνευτικής διαδικασίας.[114]

Από το Φεβρουάριο του 2001 το Ισραήλ εστίαζε στην αποτροπή υπονόμευσης του πλαισίου ασφαλείας που έθετε στις διαπραγματεύσεις. Απάντησε στην άρνηση της ΠΑ στης θέσεις του στη σύνοδο του Camp David και στη «2η Ιντιφάντα», οξύνοντας στρατιωτικές/μονομερείς δράσεις για τη σταθεροποίηση των κατεχόμενων/Παλαιστινιακών εδαφών. Ακόλουθα, απέρριψε μία Αραβική Ειρηνευτική Πρωτοβουλία. Απαίτησε και πέτυχε την αλλαγή της ηγεσίας στην ΠΑ και την απόρριψη της ένοπλης δράσης από μέρους της. Υλοπίησε μόνο πρόνοιες που έκρινε συμβατές με την ασφάλεια του στο νέο ειρηνευτικού

[114] Barak, "The Failure of the Israeli–Palestinian Peace Process, 1993–2000," 730-3. Clyde. Israel (2001) 3-13. Salem, "Syrian–Israeli Peace," 1, 4. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"117.

σχεδίου των ΗΠΑ (Οδικός Χάρης). Αντίστοιχα, έπληξε στρατιωτικά στοιχεία των ΠΟ στη Συρία το 2001, και αντίστοιχα στοιχεία της Σύριας στο Λίβανο το 2003, απαντώντας στη στήριξη των πρώτων από τη Δαμασκό αλλά και στην ανάπτυξη της Χεσμπολά σε περιοχές που το ίδιο εγκατέλειψε στο νότιο Λίβανο. Εκπόνησε σχέδιο για οικισμούς στο κατεχόμενο Γκολάν και αρνήθηκε επίσημες συνομιλίες με τη Συρία, στο φόντο άρνησης αυτής στις προηγούμενες προτάσεις του στις συνομιλίες της Γενεύης. Απείλησε το Ιράν με προληπτική στρατιωτική δράση και απαίτησε μη πρόσβαση άλλων χωρών της ΜΑΒΑ σε πυρηνικά όπλα ως προϋπόθεση όποιας ειρήνης, θέλοντας την εξισορρόπηση του πυρηνικού προγράμματος και της ανάπτυξης πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς απ' αυτό. Πρόσθετα, αξιοποίησε την ειρηνευτική διαδικασία για τη βελτίωση των δεσμών του με Τουρκία και Αίγυπτο, και για την προσέγγιση Ινδονήσιας, Μπαχρέιν, Μαρόκου, Τυνησίας, Πακιστάν, Κατάρ. Αντίθετα, διέκοψε πωλήσεις στρατιωτικών UAV στην Κίνα κατ' απαίτηση των ΗΠΑ, θέλοντας να αξιοποιήσει τις κινήσεις και το πλαίσιο που δημιουργούσαν στη ΜΑΒΑ για την αντιμετώπιση απειλών—πόλεμος στην τρομοκρατία, στρατιωτική παρουσία ΗΠΑ στο Ιράκ, απομόνωση Συρίας, έξοδος Συρίας από το Λίβανο, απαίτηση αφοπλισμού ΕΠΟ-Χεσμπολά από ΗΠΑ, πίεση των ΗΠΑ στο Ιράν, απαγκίστρωση των ΗΠΑ από τα σύνορα του 1967. Ως συνέπεια το Ισραήλ έδρασε και πέτυχε την επανεκκίνηση του στρατηγικού τους διαλόγου. Επανήλθε στην συμπαραγωγή μαχητικών αεροσκαφών 5ης γενιάς F-35. Έλαβε πλήρη πρόσβαση στη στρατιωτική τους βοήθεια. Εντάχθηκε στη Νατοϊκή Πρωτοβουλία της Κων/πολης. Ακόλουθα η ασφάλεια στο διαπραγματευτικό περιβάλλον αποκαθίστατο σταδιακά.[115]

Το 2006 το Ισραήλ εστίασε στη διαφύλαξη αυτού του διαπραγματευτικού περιβάλλοντος. Όσο ο "πόλεμος στην τρομοκρατία" κορυφωνόταν, το ίδιο κινούνταν δυναμικά για την εξισορρόπηση απειλών στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων. Έτσι, απάντησε στη νίκη της Χαμάς στις Παλαιστινιακές εκλογές και στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας που σχημάτισε μαζί με τη ΠΑ, επιβάλλοντας κυρώσεις, αναστέλλοντας τις συνομιλίες, προωθώντας την απομόνωση της τελευταίας. Αντίστοιχα, επεδίωξε το διαχωρισμό των δύο Παλαιστινιακών «κέντρων» ή τη στροφή της Χαμάς στην αποδοχή του Ισραήλ και του κεκτημένου των διαπραγματεύσεων. Επίσης έδρασε στρατιωτικά και απέκλεισε ασφυκτικά τη Γάζα ως απάντηση στην επιρροή και στη κυριαρχία έπειτα της Χαμάς εκεί, αλλά και στη λειτουργία της ως βάση επιθέσεων στο Ισραήλ. Νωρίτερα είχε ολοκλήρωση τη μονομερή αποχώρηση του από

[115] Migdalovitz, Israel (2006) 1-15. Salem, "Syrian–Israeli Peace," 2, 4. Yilin Wang, "THE SECOND INTIFADA and the ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT," *PEOPLE: International Journal of Social Sciences* 6, no. 3 (December 8, 2020): 70-86. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"118.

εκεί. Παράλληλα, επιχείρησε στρατιωτικά στο Λίβανο με σκοπό την ήττα και τον αφοπλισμό της Χεσμπολά, απαντώντας σε επιθέσεις που δεχόταν από μέρους της με σκοπό τον αντιπερισπασμό του από τη Γάζα. Επιπλέον, χτύπησε εγκαταστάσεις της Συρίας, όταν τις συσχέτισε με την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων. Αντίθετα η σταδιακή ύφεση του "πολέμου στη τρομοκρατία", η προοπτική μείωσης του αποτυπώματος των ΗΠΑ στην περιοχή και της στήριξης των συμφερόντων ασφαλείας τους κυρίως μέσω συμμάχων και διπλωματικών διευθετήσεων, η διατήρηση των Συρία, Χαμάς, Χεσμπολά, Ιράν ως απειλών, ώθησαν το Ισραήλ σε απόπειρες διπλωματικών διευθετήσεων όσο το περιβάλλον ήταν ασφαλές, αλλά και σε στρατιωτικές συμφωνίες με τις ΗΠΑ και αναζήτηση περιφερειακών εταίρων για την εξισορρόπηση του μειούμενου αποτυπώματος τους. Έτσι μετά το διαχωρισμό ΠΑ-Χαμάς και τη σταθεροποίηση της εξουσίας της πρώτης στην Δυτική Όχθη, το Ισραήλ ενεπλάκη μαζί της σε διεργασίες για λύση του Παλαιστινιακού (Ανάπολη), προτείνοντας νέο σχέδιο που απέρριψε ο ηγέτης της ΠΑ. Αντίστοιχα, η επιμονή αυτής στις θέσεις της και η κωλυσιεργία των διαδικασιών, απαντήθηκε από το Ισραήλ με την συνέχιση του εποικισμού της Δυτικής Όχθης. Το ίδιο ενεπλάκη επίσης σε ενδιάμεσες συνομιλίες με τη Συρία, συσχετίζοντας το ενδεχόμενο αποχώρησης του από το Γκολάν με το στρατηγικό αναπροσανατολισμό αυτής μακριά από Χεσμπολάχ και Ιράν. Μάλιστα, το 2008 πρότεινε απευθείας συνομιλίες ειρήνης στο Λίβανο, και για τις Φάρμες Σεμπάα. Παράλληλα, Προσέγγισε Μοναρχίες του Κόλπου για συγκρότηση αντι-Ιρανικού άξονα. Υπέγραψε με το ΝΑΤΟ πρόγραμμα συνεργασίας. Συμφώνησε με τις ΗΠΑ νέα δεκαετή στρατιωτική βοήθεια 30 δις$, ενώ το 26,3% αυτής μπορούσε να αφορά τη δική του πολεμική βιομηχανία. Απείλησε το Ιράν με στρατιωτική δράση για την αποτροπή του από την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων, συμβάλλοντας την πίεση των ΗΠΑ. Ωστόσο η μη τελεσφόρηση διευθετήσεων, οδήγησε σε αναζωπύρωση των επιθέσεων από τη Γάζα στο Ισραήλ, με συνέπεια μία νέα στρατιωτική επιχείρηση του τελευταίου εκεί. Αυτή όμως απέτυχε την ανατροπή της εξουσίας της Χαμάς. Έτσι, το διαπραγματευτικό περιβάλλον χειροτέρευε.[116]

Το Φεβρουάριο του 2009 το Ισραήλ εστίασε πλέον στην εξισορρόπηση των απειλών στο περιβάλλον ασφαλείας του. Το ενδιαφέρον του για διπλωματικές διευθετήσεις μειώθηκε, στο φόντο της προηγούμενης απόρριψης του σχεδίου-πρότασης του από την ΠΑ και της αντοχής της Χαμάς στη Γάζα, της απαίτησης του Λιβάνου για εφαρμογή όλων των ΨΣΑΟΗΕ πριν από κάθε συνομιλία και της ισχυροποίησης της Χεσμπολά εκεί, της αναδυόμενης συμμαχίας

[116] Paul Salem, "The After-Effects of the 2006 Israel–Hezbollah War," *Contemporary Arab Affairs* 1, no. 1 (January 1, 2008): 15-24. Salem, "Syrian–Israeli Peace," 4-7. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"118. Raphael Cohen-Almagor, "Lessons from Peace Negotiations: Interview with Ehud Olmert," *Israel Affairs*, November 1, 2021, 1–30 Carol Migdalovitz, Israel (2009) 12-32.

Χεσμπολά-Συρία-Ιράν, της επιδεινούμενης σχέσης του με την Τουρκία λόγω της κριτικής που του ασκούσε για τη στάση του στη Γάζα, της διακοπής των συνομιλιών με τη Συρία λόγω του πολέμου εκεί. Ακόλουθα απέρριψε πίεση των ΗΠΑ για άμεση επανεκκίνηση της ειρηνευτικής διαδικασίας, την οποία επιθυμούσαν στο φόνο της επαναπροσέγγισης του Ισλαμικό κόσμου και των ετοιμασιών εξόδου τους από το Ιράκ, θέτοντας στην ΠΑ όρο για την έναρξη των διαπραγματεύσεων την αναγνώριση του ως Εβραϊκό κράτος και τις απευθείας μόνο συνομιλίες. Αντίθετα, συνέχισε τον εποικισμό Παλαιστινιακών εδαφών ως μέσο πίεσης, και παρά τη δυσαρέσκεια των ΗΠΑ. Απαντούσε στην στερέωση της εξουσίας της Χαμάς και στην άνοδο των ικανοτήτων της, διατηρώντας τον αυστηρό αποκλεισμό, αλλά και με συγκρατημένες στρατιωτικές ενέργειες στη Γάζα. Ήταν απόλυτα καχύποπτο στο ενδεχόμενο μίας συμφωνίας ελέγχου του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, και σε αυτή τη βάση απείλησε με μονομερή πλήγματα και προχώρησε σε ασκήσεις στην Ερυθρά Θάλασσα για την αποτροπή του από τη συνέχιση του. Επίσης, η τάση αύξησης της στρατιωτικής και πολιτικής ισχύος της Χεσμπολά στο Λίβανο απαντήθηκε με στοχευμένα αεροπορικά πλήγματα. Παράλληλα, το Ισραήλ προσέγγισε την ΚΔ και την Ελλάδα, αναζητώντας αντίβαρο στην κριτική που του ασκούσε η Τουρκία στο Παλαιστινιακό, όταν η σχέση μαζί της περιήλθε σε κρίση με αφορμή τη βύθιση από μέρους του του πλοιαρίου "Mavi Marmara". Αυτό επιχειρούσε να σπάσει τον αποκλεισμό της Γάζας, μεταφέροντας βοήθεια. Ακόλουθα, οι σχέσεις του με την Τουρκία έφτασαν στο ναδίρ, μετά και τις υποψίες για μεταφορά πληροφοριών ασφαλείας από τη Τουρκία στο Ιράν ως απάντηση της Τουρκίας στις ενέργειες του. Όμως από το 2013 και κατόπιν πίεσης των ΗΠΑ και ευκαιριών που έθετε η εύρεση ΦΑ στη Αν. Μεσόγειο, το Ισραήλ εκκίνησε μία διαδικασία προσέγγισης της Τουρκίας. Αντίστοιχα, επανεκκίνησε τις ενδιάμεσες συνομιλίες με τη Συρία, έχοντας όμως σκληρή στάση σε απαιτήσεις για το στρατηγικό προσανατολισμό της. Επιχείρησε την εξισορρόπηση των ζημιών που επέφερε στη σχέση του με την Αίγυπτο η βραχύβια άνοδο της ΜΑ στην κυβέρνηση, προσεγγίζοντας τη νέα στρατιωτική ηγεσία της το Καλοκαίρι του 2013. Απάντησε στην αποσταθεροποίηση της Συρίας, ξεκινώντας το 2013 αεροπορικά πλήγματα για την ασφάλεια του Γκολάν και τη διακοπή γραμμών εφοδιασμού της Χεσμπολάχ, ενώ ήδη από το 2011 έκρινε συμφέρουσα την ανατροπή Άσαντ, αλλά και την αντιπολίτευση ως ρέπουσα στο τζιχαντισμό. Θέλησε την αντιστάθμιση της μείωσης του αποτυπώματος των ΗΠΑ στην περιοχή, εντείνοντας τους δεσμούς ασφαλείας τους, και διαφοροποιώντας τις συνεργασίες του. Από τη μία μετείχε σε Νατοϊκές δράσεις στη Μεσόγειο. Ολοκλήρωσε την αγορά F-35, τη λειτουργεία αντιπυραυλικού θόλου (Iron Dome). Υπέγραψε με τις ΗΠΑ Ενισχυμένη Πράξη Στρατηγικής Συνεργασίας στην ασφάλεια, στη συνεργασία

ΝΑΤΟ-Ισραήλ, στην ενσωμάτωση του στο πλέγμα ασφαλείας τους. Προχώρησαν μαζί σε μεγάλες στρατιωτικές ασκήσεις (Austere Challenge 12), ενώ το Ισραήλ είχε τη κάλυψη τους σε σχέδια ΨΣΑΟΗΕ που καταδίκαζαν εποικισμούς του. Από την άλλη πέτυχε με την Ινδία στρατιωτική συνεργασία. Συμφώνησε στρατιωτική συνεργασία με τη Ρωσία το 2010, αν και νωρίτερα κατόπιν πίεσης των ΗΠΑ της αρνήθηκε την πώληση μαχητικών UAV. Συνακόλουθα ως συνέπεια των δράσεων του για τη διαχείριση απειλών, η ειρηνευτική διαδικασία ατόνησε.[117]

Από τον Απρίλιο του 2014 η ειρήνη έπαυε να θεωρείται συνώνυμο ασφάλειας για το Ισραήλ. Η άνοδος της επιρροής του Ιράν και του ΙΚ σε Συρία και Λίβανο, στο φόντο της JCPoA και τριβών στη σχέση του με τις ΗΠΑ αύξαναν, αμφιβολίες του Ισραήλ για τη σταθεροποιητική δύναμη των διπλωματικών διευθετήσεων. Ακόλουθα εστίασε στην εξισορρόπηση απειλών για την κυριαρχία του στη Δυτικής Όχθη και για την ασφάλεια της επικράτειας του. Η σταδιακή επάνοδος της βίας και η δράση της Χαμάς στη Δυτική Όχθη μετά την αποτυχία έναρξης νεών συνομιλίων με την ΠΑ, ώθησαν το Ισραήλ σε νέα στρατιωτική επιχείρηση και σε ένταση της δράσης για τον ξεριζωμό της οργνάνωσης από εκεί και την αποδυνάμωση της στη Γάζα. Τάσεις αποσταθεροποίησης της Δυτικής Όχθης, όπως κινητοποιήσεις και μεμονωμένες επιθέσεις Παλαιστινίων σε Ισραηλινούς, με αφορμή ενέργειες πολιτών του Ισραήλ στους ιερούς τόπους, απαντήθηκαν με καταστολή και με συμφωνία για την εποπτεία στο Τέμενος του Αλ Ακσά. με την Ιορδανία. Παράλληλα, το Ισραήλ δήλωσε την πρόθεση διατήρησης του ελέγχου των θεμάτων ασφαλείας στην Κοιλάδα του Ιορδάνη και σε περίπτωση φυγής του από τη Δυτική Όχθη, αλλά και την πρόθεση προσάρτησης παράνομων οικισμών χωρίς ή μετά από μία συμφωνία με την ΠΑ, ενώ ψήφισε νόμο για την επέκταση τους και τη νομιμοποίηση χιλιάδων απ' αυτούς. Αντίστοιχα ενέτεινε τις αεροπορικές επιχειρήσεις στη Συρία για να αποτρέψει φιλοιρανικές παραστρατιωτικές ομάδες να προσεγγίσουν το Γκολάν, και τα πλήγματα στη μεθόριο με το Λίβανο για να εμποδίσει νέα ενίσχυση της Χεσμπολά. Θέλησε επίσης την ενίσχυση δεσμών με κράτη της περιοχής, συμπράττοντας ενεργειακά με Αίγυπτο, Ιορδανία, και ομαλοποιώντας τη σχέση του με την Τουρκία. Αντίστοιχα, επέμεινε στη σχέση με τις ΗΠΑ, υπογράφοντας πράξη στρατηγικής συνεργασίας μαζί τους, τρίτο δεκαετές πακέτο στρατιωτικής βοήθειας 36 δις$, λαμβάνοντας τα πρώτα F-35, αλλά και συμφωνώντας στη συνεργασία για τη

[117] Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"119. Ilan Goldenberg, Lessons from the 2013-2014 Israeli-Palestinian Final Status Negotiations," Voices from the Field Series (*Center for a New American Security*, March 2015) 1-15. Maya Hadar, "The War in Syria: An Israeli Perspective," (*IFK Monitor International*, October 2017), 2-3. Reuters Staff, "Russia, Israel Sign Military Cooperation Deal," *Reuters*, September 6, 2010, https://www.reuters.com/article/world/russia-israel-sign-military-cooperation-deal-idUSTRE6850YY/. Zanotti, (2014) 12-43.

μη πυρηνικοποίηση του Ιράν, τον περιορισμό αυτού και της Χεσμπολά, την ήττα του ΙΚ, το μπλοκάρισμα μονομερών διεθνών δράσεων της ΠΑ για αναγνώριση Παλαιστινιακού κράτους. Απάντησε όμως και σε αποκλίσεις αυτών από τα συμφέροντα ασφαλείας του, όπως εκφράστηκαν στο ότι επέτρεψαν το ΨΣΑΟΗΕ 2334—χαρακτήριζε παράνομη την εποικιστική του δραστηριότητα—, με νέες αντισταθμιστικές κινήσεις. Συμφώνησε ένα μηχανισμό αποφυγής παρανοήσεων στη Συρία με τη Ρωσία. Εκχώρησε το Λιμάνι της Χάιφα σε Κινεζική εταιρεία και ξεκίνησε συνομιλίες με την Κίνα για μία ζώνη ελευθέρου εμπορίου. Ως συνέπεια της προτεραιοποίησης της εξισορρόπησης απειλών σε ένα λιγότερο ασφαλές τοπίο, η ειρηνευτική διαδικασία πάγωσε.[118]

Από το 2017 η προσοχή του Ισραήλ έστρεψε στη περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Η κεντρική θέση που είχε στη περιφερειακή οπτική της διοίκησης Τραμπ ώθησε την εξέλιξη αυτή, η οποία εδράζονταν στην κορύφωση της Ιρανικής απειλής και στην όξυνση των αντιθέσεων του με τη Τουρκία. Το Ισραήλ εγκατέλειψε την ανάπτυξη του τηλεπικοινωνιακού δικτύου του από εταιρεία της Κίνας για την εμπέδωση των δεσμών με τις ΗΠΑ. Μαζί συμφώνησαν κοινή δράση για τον εξοβελισμό του Ιράν από Συρία και Ιράκ, αναλαμβάνοντας το ίδιο στον καταμερισμό τη Συρία, ενώ δήλωσαν πρόθεση για μια Αμοιβαία Αμυντική Πράξη. Το Ισραήλ έδρασε επίσης για την αντιμετώπιση φιλοιρανικών ή Ιρανικών παραστρατιωτικών ομάδων στα σύνορα του και την εξισορρόπηση των δεσμών Ιράν-Χαμάς. Αύξησε την πίεση στη Χαμάς, επιδιώκοντας τη στενότερη οριοθέτηση της, μέσω αποτρεπτικών κινήσεων. Ενέτεινε στη Συρία και επέκτεινε στο Ιράκ, βομβαρδισμούς κατά της Χεσμπολάχ και του Ιράν. Προχώρησε στην επιχείρηση "Northern Shield" για τη καταστροφή τούνελ της Χεσμπολάχ. Με μεσολάβηση των ΗΠΑ εκκίνησε συνομιλίες με την επίσημη κυβέρνηση του Λιβάνου για τα θαλάσσια σύνορα. Επίσης βάθυνε τη σχέση με Ιορδανία, Αίγυπτο, Ελλάδα, ΚΔ, με μοχλό το ΦΑ, θέλοντας την εξισορρόπηση της σχέσης Τουρκίας-Χαμάς, ενώ η σχέση του με την πρώτη λάμβανε ταχέως την Κατιούσα, με αφορμή κριτική που ασκούσε στο Ισραήλ σχετικά με τη Γάζα. Όμως η κεφαλαιοποίηση της στήριξης των ΗΠΑ, όπως εκφράστηκε με το σχέδιο Τραμπ για τη λύση του Παλαιστινιακού, την αποδοχή της Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσας του Ισραήλ και του Γκολάν ως επικράτεια του, αλλά και την άρση περιορισμών σε εποικισμούς του στη Δυτική Όχθη, κορυφώθηκε με τη συμβολή τους στις Συμφωνίες του Αβραάμ. Χάριν σε αυτές εξομάλυνε τις σχέσεις του με ΗΑΕ και Μπαχρέιν, δίχως λύση στο Παλαιστινιακό. Ως αντάλλαγμα το Ισραήλ ανέστειλε σχέδιο προσάρτησης της Κοιλάδας του Ιορδάνη, ενώ

[118] Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"119-120. Hadar, "The War in Syria: 2-5. Zanotti, Israel (2016) 9-42.

προβλήθηκε ως εταίρος του άξονα ΒΣΑ/ΗΑΕ απέναντι στον άξονα Τουρκίας/Κατάρ και απέναντι στο Ιράν. Σε αυτή την κατεύθυνση, αξιοποίησε αντιθέσεις των πρώτων με τους δεύτερους. Συνέχισε όμως, και την επέκταση και προσάρτηση οικισμών στη Δυτική Όχθη, ενώ ψήφισε το Βασικό Νόμο, οχυρώνοντας το Ισραήλ ως Εβραϊκό κράτος, με μοναδικά προνόμια για τον Εβραϊκό πληθυσμό. Ως συνέπεια των αναδιατάξεων στην περιοχή, το Ισραήλ λάμβανε μία κεντρική θέση στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας που αναδυόταν.[119]

…

Συνοψίζοντας, η πολιτική του Ισραήλ εστίαζε στη διαφύλαξη των εδαφών που έκρινε ζωτικά στην ασφάλεια του. Απαντούσε σε απειλές που έθεταν η εδαφική διαμάχη με Συρία και Λίβανο, το Παλαιστινιακό ζήτημα, η μη αναγνώριση της ύπαρξης του από άλλα κράτη της ΜΑΒΑ, αλλά και σε απειλές στον Εβραϊκό χαρακτήρα του, στην κυριαρχία του σε ζωτικές γραμμές ασφάλειας και επικοινωνίας. Κύρια στοιχεία είχε τη πολιτικοστρατιωτική διαχείριση των ΕΠΟ, της Χεσμπολά, της Συρίας, του Ιράν, τη διατήρηση της στρατιωτικής υπεροχής και πυρηνικού μονοπωλίου στη περιοχή. Αρχικά το Ισραήλ θέλησε την τελεσφόρηση των ειρηνευτικών συνομιλιών σύμφωνα με την ασφάλεια του, και τη διαχείριση απειλών μέσω αυτών. Από το Φεβρουάριο του 2001, εστίαζε στην αποτροπή υπονόμευσης του πλαισίου ασφαλείας που έθετε στις συνομιλίες, ωθώντας σταδιακά την αποκατάσταση της ασφάλειας του στο διαπραγματευτικό περιβάλλον. Από το 2006 ιεραρχούσε τη διαφύλαξη αυτού του διαπραγματευτικού περιβάλλοντος, ενώ η ασφάλεια σε αυτό τελικά επιδεινώθηκε. Από το Φεβρουάριο του 2009 έστρεψε στην εξισορρόπηση απειλών στο περιβάλλον ασφαλείας του άμεσα, με συνέπεια να ατονήσει η ειρηνευτική διαδικασία. Από τον Απρίλιο του 2014 έπαψε να θεωρεί την ειρήνη συνώνυμο της ασφάλειας και η ειρηνευτική διαδικασία πάγωσε. Από το 2017 η προσοχή του Ισραήλ έστρεψε στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας που αναδυόταν, καθώς οι περιφερειακές αναδιατάξεις το τοποθετούσαν σε κεντρική θέση. Συνεπώς η στρατιωτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξωτερική πολιτική του Ισραήλ και η πολιτική και διπλωματική του ασφάλεια ήταν σε άμεση συνάφεια μαζί της. Αντίστοιχα, η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση απειλών προς αυτές, θέτοντας τα όρια της.

---

[119] Zanotti, Israel (2018) 9-30. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes," 120-2. Michal Yaari, "Israel and Qatar: Relations Nurtured by the Palestinian Issue," *The Israeli institute for Regional Policies* (March 2020):6-10. Oded Eran, Shimon Stein, "Israel's Foreign Policy in the Test of 2020," Strategic Assessment 23 No.3 (2020):89-93, 94-6.

Αντίστοιχα, ο βαθμός όξυνσης της πολιτικής του Ισραήλ ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια του. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η πολιτική του οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά το επίπεδο ασφάλειας στο περιβάλλον του. το ώθησε σε απόπειρες διευθετήσεων—αποχώρηση από το Λίβανο, Camp David, Γενεύη. Από το Φεβρουάριο του 2001 το επιβαρυμένο περιβάλλον ασφάλειας, υποκίνησε όξυνση της πολιτικής του—στρατιωτικές-μονομερείς ενέργειες στα Παλαιστινιακά εδάφη κα. Από το 2006 η σταδιακή αποκατάσταση της ασφάλειας, το ώθησε σε νέες απόπειρες διευθετήσεων με ΠΑ, Συρία Λίβανο. Από το Φεβρουάριο του 2009 η νέα επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφάλειας υποκίνησε την ένταση των εξισορροπητικών δράσεων, με συνέπεια να ατονήσει η ειρηνευτική διαδικασία. Από τον Απρίλιο του 2014 η συνέχιση αυτής της τάσης επέφερε πάγωμα της ειρηνευτικής διαδικασίας και νέα ένταση των κινήσεων εξισορρόπησης. Από το 2017 η κορύφωση της τάσης ώθησε το Ισραήλ σε πολιτικές εξισορρόπησης απειλών στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας που αναδυόταν, όμως δε προκάλεσε συμμετοχή του σε κάποια γενικευμένη διακρατική αντιπαράθεση ή περιφερειακή αποσταθεροποίηση. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας του Ισραήλ στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την γενικότερη πολιτική του, συγκρατώντας τη ωστόσο σε ελεγχόμενα όρια.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε περιορισμένα στην πολιτική του. Η πολιτική του Ισραήλ δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτού, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις του με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από κινήσεις για την τελεσφόρηση των ειρηνευτικών συνομιλιών σύμφωνα με την ασφάλεια του. Από το Φεβρουάριο του 2001 η εντεινόμενη συνεργασία ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα οι αρχικές τριβές τους, συνοδεύονται από την όξυνση της Ισραηλινής πολιτικής και κινήσεις για την αποτροπή υπονόμευσης του πλαισίου ασφαλείας που έθετε στις συνομιλίες. Από το 2006 το διαζύγιο στην απόπειρα στρατηγικής συνεργασίας ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από στροφή του Ισραήλ σε νέες απόπειρες διευθετήσεων. Από το Φεβρουάριο του 2009 το reset και η αποτυχημένη εξέλιξη του συνοδεύονται από σημαντική όξυνση της πολιτικής του Ισραήλ και ασθένιση της ειρηνευτικής διαδικασίας, ενώ διακρίνονται αντισταθμιστικές κινήσεις του Ισραήλ προς τις ΗΠΑ και μία περιορισμένη δυναμική στη σχέση του με τη Ρωσία, όταν μέχρι τότε η στρατηγική συνεργασία του με τις ΗΠΑ ήταν εντεινόμενη και αψεγάδιαστη. Από τον Απρίλιο του 2014 η ραγδαία επιδείνωση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από νέα όξυνση της πολιτικής του Ισραήλ και το «πάγωμα» της ειρηνευτικής διαδικασίας, ενώ οι κινήσεις του για την αντιστάθμιση των ΗΠΑ εντείνονται και αναπτύσσεται η σχέση του με τη Ρωσία με επίκεντρο τη Συρία. Από το 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας

σε ψηλά επίπεδα, συνοδεύεται από κορύφωση στην όξυνση της πολιτικής του Ισραήλ και από κινήσεις του για την εξισορρόπηση απειλών σε περιφερειακό επίπεδό, ενώ η στρατηγική σχέση με τις ΗΠΑ ανακάμπτει. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την γενικότερη πολιτική του Ισραήλ αλλά επέδρασσε περιορισμένα σε αυτήν με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά, στο βαθμό που διευκόλυνε τις ΗΠΑ να του προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες σταθερά, και τη Ρωσία από το 2014.

Πίνακας 3.3.1:1 Η Γενική Πολιτική του Ισραήλ

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-Ισραήλ**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2001	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2	-1
Μετά το 2005	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1	-1
Μετά το Μάριο του 2014	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1

UNIVERSITY of NICOSIA

Μετά το 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 3.3.1:1 Η Γενική Πολιτική του Ισραήλ

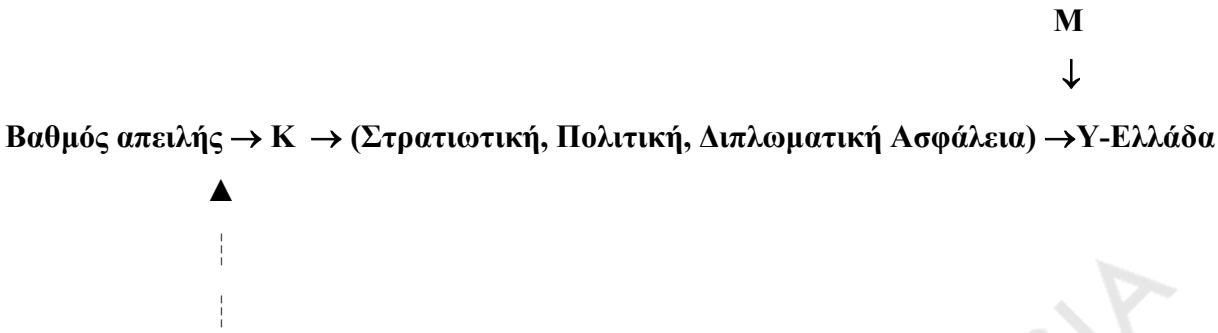

3.3.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ

Η ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ επεδίωκε την εξισορρόπηση απειλών στην ασφάλεια των εισαγωγών πετρελαίου και από το 2008-9 στην παραγωγή ΦΑ, αλλά και απειλών στη διαπραγματευτική θέση του σε ζωτικά θέματα ασφάλειας—εδαφική διαμάχη με Συρία, Λίβανο, Παλαιστινιακό κ.α. Επεδίωκε μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του από τις εισαγωγές πετρελαίου—το πετρέλαιο σταθερά αφορούσε άνω του 30% στη TPES, ενώ οι ανάγκες του καλυπτόταν αποκλειστικά σχεδόν από εισαγωγές—και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής του ισχύος—απώλεια αυτάρκειας και προοπτικής εξαγωγών φα (εκκίνησαν το 2020), και της προοπτικής γενικά της ενεργειακής του αυτάρκειας—από μία διακοπή της παραγωγής ΦΑ μετά το 2010. Συνολικά, εντασσόταν στο στόχο ισορρόπησης απειλών για την κυριαρχία σε εδάφη που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του.[120]

Αρχικά θέλησε την ενεργειακή του σύνδεση με την περιοχή, αίροντας την κατάσταση «νησίδας» που τροφοδοτούνταν από μακρινούς προμηθευτές. Αξιοποίησε την ειρηνευτική διαδικασία και την εύρεση ΦΑ από τη Noble στην επικράτεια του, για την μείωση της

[120] Shaffer, "Israel-New Natural Gas Producer...," 5380-1. Fischhendler, Nathan, "In the Name of Energy Security," 154-5. Maria Giryn-Boudy, "Energy Security of Israel and Energy Cooperation between Israel and the European Union," *Przegląd Nauk O Obronności*, no.17 (2024): 95-8. EIA, "Israel Analysis," www.eia.gov, July 2016, https://www.eia.gov/international/analysis/country/ISR. IEA, "Energy Statistics Data Browser – Data Tools - Israel," iea.org, 2025, https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=ISR&fuel=Energy%20supply&indicator=TESbySource.

εξάρτησης του από το πετρέλαιο και για τη βελτίωση της ασφάλειας του στο περιφερειακό του περιβάλλον. Συμφώνησε με την Αίγυπτο την εισαγωγή ΦΑ (ικανού να καλύψει το 15% της ηλεκτροπαραγωγής του), την κατασκευή του αγωγού Αρίς-Ασκελόν (μπορούσε να ενταχθεί σε ένα περιφερειακού σχέδιο για υποθαλάσσιο Μεσογειακό αγωγό ΦΑ ως την Τουρκία) και τη συμμέτοχη της ως εταίρο της ΠΑ στην ανάπτυξη του ΦΑ της Γάζας (η διαχείριση των υποθέσεων ενέργειας των Παλαιστινίων γινόταν ήδη από την τελευταία), ενώ το Κάιρο είχε ισχυρή διπλωματική θέση στην ειρηνευτική διαδικασία και ήταν χώρα που είχε συνάψει ειρήνη μαζί του. Επίσης, εκκίνησε μία στροφή του ενεργειακού μείγματος, ιδίως της ηλεκτροπαραγωγής, προς το ΦΑ. Έτσι, το ΦΑ λειτούργησε ως «καρότο» για την αποδοχή θέσεων του Ισραήλ στο πλαίσιο της ειρηνευτικής διαδικασίας.[121]

Από το Φεβρουάριο του 2001 η εξισορρόπηση ενεργειακών απειλών επιδιώχθηκε πιο άμεσα και έντονα. Η έκρηξη και κλιμάκωση της βίας στη διάρκεια της 2ης Ιντιφάντα με συνέπεια και την ακύρωση των σχεδίων ΦΑ με την Αίγυπτο ήταν η αιτία, ενώ η κατοχή του Ιράκ από τις ΗΠΑ και η εύρεση ΦΑ στο Ισραηλινό πεδίο Μαρί-Β και η χαρτογράφηση του Yam Tethys, έδιναν νέες δυνατότητες διαφοροποίησης των πετρελαϊκών εισαγωγών και της ενεργειακής κατανάλωσης του. Το Ισραήλ ερεύνησε την τροφοδοσία του με πετρέλαιο από το Ιράκ και έναν αγωγό Χάιφα-Κιρκούκ μέσω Ιορδανίας. Εμπόδισε την εκμετάλλευση του ΦΑ της Γάζας. Ξεκίνησε την παραγωγή ΦΑ από το Yam Tethys. Αντίστοιχα μετά τη λήξη της Ιντιφάντας και την πρόοδο του Οδικού Χάρτη, αξιοποίησε τη διάθεση των ΗΠΑ για ενεργειακή ολοκλήρωση της ΜΑΒΑ και για την υλοποίηση πιο εύκολα υλοποιήσιμων ενεργειακών συνδέσεων του με την περιοχή. Πέτυχε το 2005 νέα συμφωνία με την Αίγυπτο για την προμήθεια ΦΑ και τη κατασκευή του αγωγού Αρίς-Ασκελόν. Συζήτησε με τις Μοναρχίες του Κόλπου την αξιοποίηση λιμένων του στη διαμετακόμιση υ/α. Οι κινήσεις του ευκόλυναν γενικά την αποκατάσταση ασφάλειας στο διαπραγματευτικό του περιβάλλον.[122]

Από το 2006 το Ισραήλ επεδίωξε την εξισορρόπηση ενεργειακών απειλών προς αυτό το περιβάλλον. Απάντησε στην ενίσχυση της Χαμάς στα Παλαιστινιακά εδάφη και στην κυριαρχία της στη Γάζα, δρώντας για τον αποκλεισμό της από τις ενεργειακές υποδομές και το

[121] Anaïs Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean," *Journal of Palestine Studies* 42, no.3 (August 2013): 31-2. Hirak Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," *Contemporary Review of the Middle East* 7, no.2 (2020): 218.

[122]Karim Nashashibi, Yitzhak Gal, "Gaza Electricity Reform & Restoration: Fast Track Approach to Economic Revival" *Konrad-Adenauer-Stiftung Palestinian Territories*, (January 2019):16. Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean," 32-3. Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," 218-9. Gawdat Bahgat, "Energy Partnership: Israel and the Persian Gulf," *Energy Policy* 33, no.5 (2005): 671–74. The Guardian, "Israel Seeks Pipeline for Iraqi Oil," the Guardian (April 20, 2003), https://www.theguardian.com/world/2003/apr/20/israelandthepalestinians.oil.

ΦΑ της Γάζας και σε όφελος της ΠΑ. Κινήθηκε για τη διαφοροποίηση του από το εισαγόμενο πετρέλαιο, εντείνοντας έρευνες ΦΑ στην AOZ του, εκκινώντας εισαγωγές ΦΑ από την Αίγυπτο δια του αγωγού Αρίς-Ασκελόν, (2008 κύρια πηγή τροφοδοσίας), ενώ συνέδεσε το στρατιωτικό περιορισμό-αποδυνάμωση της Χαμάς στο τέλος του 2008 και με τον απεγκλωβισμό υποδομών ΦΑ από τυχόν πλήγματα/απειλές της. Επόμενα η ενεργειακή ασφάλεια, εντάχθηκε λειτουργικά στην υπεράσπιση του διαπραγματευτικού περιβάλλοντος.[123]

Από το 2009 το Ισραήλ αύξησε την προσοχή του στην ενεργειακή ασφάλεια. Η σταδιακή ασθένιση της ειρηνευτικής διαδικασίας και η διακοπή των εισαγωγών ΦΑ από την Αίγυπτο κατά την άνοδο της Ισλαμικής πολιτικής τάξης εκεί, ώθησε την ένταση κινήσεων του για τη διαφοροποίηση των πηγών εισαγωγής ΦΑ και την αύξηση της παραγωγής ενέργειας. Έτσι, το Ισραήλ ενεπλάκη σε συνομιλίες με το Αζερμπαϊτζάν και τη Ρωσία για την εισαγωγή ΦΑ, μέσω του Blue Stream 2, στο φόντο του reset στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας και της διάθεσης της Συρίας και της Τουρκίας να κομίσουν ΦΑ στη MABA. Ολοκλήρωσε με μία Ιταλική εταιρεία την υλοποίηση FSRU για την εισαγωγή 2,5 bcm/y LNG. Ενέτεινε έρευνες για ΦΑ, ανακαλύπτοντας το γιγαντιαίο κοίτασμα Λεβιάθαν, και τα πεδία Tanin και Karish. Εκκίνησε το 2013 την εκμετάλλευση του Ταμάρ, δεσμεύοντας το 60% της παραγωγής εγχώρια. Επεδίωξε αύξηση της εγχώριας παραγωγής ΑΠΕ. Έπειτα η εύρεση σημαντικών ποσοτήτων ΦΑ αξιοποιήθηκε προς ενίσχυση δεσμών με κράτη διαμετακομιστές, επεξεργαστές και εισαγωγείς ΦΑ. Ακόλουθα, το Ισραήλ συνέπραξε σε τριμερείς συνεργασίες με Ελλάδα και ΚΔ, ωθώντας ενεργειακά σχεδία στη Μεσόγειο. Διαπραγματεύτηκε με την ΚΔ την κατασκευή σταθμού LNG στη Κύπρο για την εξαγωγή ΦΑ από το Λεβιάθαν στην Ευρώπη. Ερευνούσε αγωγό από το Ισραήλ στη Τουρκία για εξαγωγή ΦΑ σε αυτή και δια αυτής στην Ευρώπη, ωθούμενο και από τις ΗΠΑ. Ως συνέπεια των κινήσεων του η ενέργεια αναβαθμιζόταν ως διάσταση ασφάλειας.[124]

Από τον Απρίλιο του 2014 οι κινήσεις του εστίασαν στην σύνδεση του με την περιοχή ως εξαγωγέα ΦΑ. Το Ισραήλ απάντησε στις ανάγκες εισαγωγής ΦΑ της Αιγύπτου και της Ιορδανίας, καταλήγοντας με την πρώτη σε συμφωνία για την εξαγωγή 5,3 bcm/y φα, μέσω της αντίστροφης ροής του αγωγού Αρίς-Ασκελόν—ανεστάλη μετά την επιβολή στη Αίγυπτο ποινής από διεθνές δικαστήριο, που προέβλεπε την αποζημίωση του Ισραήλ με 1,76 δις$ για

[123] Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean," 33-6. Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," 218-9. Moshe Yaalon, "Does the Prospective Purchase of British Gas from Gaza Threaten Israel's National Security?," Jcfa.org, October 19, 2007, https://jcfa.org/article/does-the-prospective-purchase-of-british-gas-from-gaza-threaten-israel%E2%80%99s-national-security/.

[124] Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," 218-22. Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean," 36-7. Theodoros Tsakiris, "The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security: The Role of Cyprus, Israel and Egypt," Cyprus Review 30 no.1 (2018):31-2. 34-5. Shaffer, "Israel-New Natural Gas Producer," 5381-2.

τη διακοπή της τροφοδοσίας το 2012—και συμφωνώντας με τη δεύτερη την εξαγωγή 40 bcm ΦΑ σε 15 έτη. Αντίστοιχα, ανταποκρίθηκε στη διάθεση της Δύσης/ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ από τη Ρωσία, συμφωνώντας με την Αίγυπτο στην επανεξαγωγή μέρους του εισαγόμενου ΦΑ του ως LNG, διά των τερματικών της. Οι κινήσεις του ωθούνταν και ωθούσαν από/τις συνεργασίες ασφάλειας με αυτούς τους παράγοντες, ενώ το επιδεινούμενο περιβάλλον ασφάλειας ενέτεινε τις έρευνες του Ισραήλ για πετρέλαιο σε Γκολάν και Νεκρά Θάλασσα. Έτσι οι εξαγωγές ΦΑ εντάχθηκαν λειτουργικά στις πολιτικές ασφαλείας του.[125]

Από το 2017 η προσοχή του έστρεψε στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική. Το Ισραήλ εκκίνησε την παραγωγή ΦΑ στο Λεβιάθαν το 2019, τις εξαγωγές στην Ιορδανία το 2017, ενώ ένας νέος αγωγός υλοποιήθηκε γι' αυτό το σκοπό. Συμφώνησε αντίστοιχα την εξαγωγή ως και 4,5 bcm/y ΦΑ στην Αίγυπτο, μετά και τη συμφωνία τους για την αποζημίωση του για το συμβάν το 2012. Επίσης, απάντησε στην επιμονή της σχέσης της Τουρκίας με τη Χαμάς, συμφωνώντας με της Ελλάδα και την Κ/Δ την ώθηση του EastMed και την εμβάθυνση της τριμερούς συνεργασίας τους, συνεισφέροντας και στη λειτουργεία του EMGF. Τέλος, αξιοποίησε την κρίση παροχής ηλεκτρισμού στη Γάζα, για την ενίσχυση της επιρροής εκεί τάσεων και δρώντων που περιόριζαν τη λειτουργία της ορμητήριο επιθέσεων στο Ισραήλ. Την ίδια περίοδο οι κινήσεις του είχαν τη στήριξη των ΗΠΑ. Ως συνέπεια των αναδιατάξεων το Ισραήλ λάμβανε κεντρική θέση στην ενεργειακή αρχιτεκτονική που αναδυόταν.[126]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ όρισε και την ενεργειακή πολιτική του. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση του στο ΔΣ, και βάσει των ιεραρχήσεων που έθεταν κάθε φορά η στρατιωτική, πολιτική, διπλωματική ασφάλεια, αυτή επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού και στρατιωτικού ρίσκου από την εξάρτηση του από τις εισαγωγές πετρελαίου, και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής του ισχύος από μία διακοπή της παραγωγής ΦΑ μετά το 2010. Αρχικά οι κινήσεις του συνηγορούσαν στην ενεργειακή σύνδεση του με τη περιοχή και λειτούργησαν ως «καρότο» για την αποδοχή των θέσεων του στην ειρηνευτική διαδικασία, όπως ήταν οι συμφωνίες με την Αίγυπτο στο ΦΑ. Από το Φεβρουάριο του 2001, αυτές δέθηκαν με την άμεση εξισορρόπηση δρώντων, ευνοώντας την ασφάλεια του στο διαπραγματευτικό περιβάλλον—εμπόδιση εκμετάλλευσης

[125] Shaffer, "Israel-New Natural Gas Producer," 5386-7. Tsakiris, "The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security," 33-5. Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," 222-3.
[126] Das, "Israel's Gas Diplomacy with Egypt," 223-7. Tsakiris, "The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security," 33-5. Giryn-Boudy, "Energy Security of Israel and ...EU," 96-7. Egyptian Independent , "Qatar to Pour $60 Million into New Israel-Gaza Gas Pipeline," *Egyptindependent*, February 26, 2021, https://egyptindependent.com/qatar-to-pour-60-million-into-new-israel-gaza-gas-pipeline/.

του φα στη Γάζα. Από το 2006, οι δράσεις του αφορούσαν την προστασία αυτού του περιβάλλοντος από ενεργειακές απειλές—αποκλεισμός Χαμάς από το ΦΑ της Γάζας, έναρξη εισαγωγών ΦΑ από την Αίγυπτο. Από το Φεβρουάριο του 2009 η ενέργεια αναβαθμίστηκε ως διάστασης ασφαλείας, και το Ισραήλ εστίασε στη διαφοροποίηση των εισαγωγών και στην έναρξη της εγχώριας παραγωγής ΦΑ. Από τον Απρίλιο του 2014 οι κινήσεις του εστίασαν στην σύνδεση του με τη περιοχή ως εξαγωγέα ΦΑ, εντασσόμενες λειτουργικά στην πολιτική ασφαλείας του—συμφωνίες με Αίγυπτο, Ιορδανία, τριμερής συνεργασία με Ελλάδα, Κ/Δ. Από το 2017 το Ισραήλ επικέντρωσε στην ενεργειακή αρχιτεκτονική που αναδυόταν—συμφωνία με Ελλάδα, Κ/Δ για την ώθηση του EastMed, υλοποίηση συμφωνιών με Ιορδανία, Αίγυπτο. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική του Ισραήλ αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν. Αντίστοιχα, η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων, θέτοντας τα όρια της.

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής του Ισραήλ ορίστηκε από το βαθμό στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια του. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν, η ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά ο χαμηλός βαθμός του και η ειρηνευτική διαδικασία ώθησαν ενεργειακές συμφωνίες με την Αίγυπτο, που αφορούσαν και τη Γάζα. Από το Φεβρουάριο του 2001 η αισθητή αύξηση του, όπως εκφράστηκε στην έκρηξη της ιντιφάντα και στη τελμάτωση των συμφωνιών με την Αίγυπτο, είχαν συνέπεια την εμπόδιση της αξιοποίησης του ΦΑ στη Γάζα από το Ισραήλ. Από το 2006 η σταθεροποίηση του—κυριαρχία Χαμάς στη Γάζα και φόβος για την ικανότητα της να πλήξει υποδομές ΦΑ, επάνοδος ειρηνευτικής διαδικασίας—συνοδεύτηκε από κινήσεις εξισορρόπησης και συνεργασίας. Το Ισραήλ από τη μία μεριά κινήθηκε για τον αποκλεισμό της Χαμάς από τις ενεργειακές υποδομές και το ΦΑ της Γάζας, και συνέδεσε τη στρατιωτική δράση εναντίον της και με την αποτροπή της ικανότητας της να πλήττει-απειλεί ενεργειακές υποδομές. Από την άλλη εκκίνησε την εισαγωγή ΦΑ από την Αίγυπτο. Από το Φεβρουάριο του 2009 η διακριτή αύξηση των κινδύνων, στο φόντο της μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της Αιγύπτου στην παροχή ΦΑ, ενέτεινε την κινητοποίηση του Ισραήλ για την εξισορρόπηση ενεργειακών απειλών, ωθώντας το στην αναζήτηση εισαγωγών ΦΑ εκτός ΜΑΒΑ και στην επιτάχυνση της έναρξης της εγχώριας παραγωγής. Από τον Απρίλιο του 2014 οι ανάγκες ασφαλείας του Ισραήλ εκφράστηκαν και στην αναζήτηση εταίρων για την εξαγωγή ΦΑ. Από το 2017 η αύξηση των περιφερειακών εντάσεων και η λειτουργικότερη ένταξη της ενέργειας στους τοπικούς ανταγωνισμούς, ώθησε το Ισραήλ σε εξισορρόπηση ενεργειακών κινήσεων της Τουρκίας, μέσω της τρίμερούς με Κ/Δ, Ελλάδα. Συνεπώς η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας

όξυνε την ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της πολιτικής του, η οποία ωθούσε συνεργασίες στη βάση ενεργειακών συγκλίσεων όταν η εξωτερική πολιτική ήταν συνεργατική, και διαμάχες όταν ήταν η τελευταία οξυνόταν.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στη ενεργειακή πολιτική του. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις του Ισραήλ με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση συνοδεύτηκε από ενεργειακές συμφωνίες. Από το Φεβρουάριο του 2001 η ανάπτυξη της συνεργασίας ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκε από τη στροφή του Ισραήλ σε δράσεις ενεργειακής εξισορρόπησης. Από το 2006 η εμφάνιση τριβών και μετά το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από κινήσεις εξισορρόπησης αλλά και συνεργασίας από το Ισραήλ. Από το Φεβρουάριο του 2009 το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και μετά η αποτυχία του, συνοδεύεται από την ένταση των κινήσεων εξισορρόπησης από το Ισραήλ, που αρχικά περιλαμβάνουν συζητήσεις συνεργασίας με τη Ρωσία—BlueStream2. Από τον Απρίλιο του 2014 η κατακόρυφη επιδείνωση της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από συνεργατικές κινήσεις του Ισραήλ που συμπλέουν με τη διάθεση των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ απ' τη Ρωσία—συμφωνίες για εξαγωγή LNG μέσω Αιγύπτου. Από το 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από ένταξη του Ισραήλ σε ενεργειακούς περιφερειακούς ανταγωνισμούς αναφορικά με την εξαγωγή του ΦΑ και από την ώθηση συμφωνιών που θα διαφοροποιούσαν τις εισαγωγές ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία, όπως ο EastMed. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ, αλλά επιδρούσε σε αυτή στο βαθμό που σταθερά διευκόλυνε τις ΗΠΑ να του προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.3.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική του Ισραήλ

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Ισραήλ**	**Μ** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση του στο ΔΣ)**
2000	1	1	1	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2001	-1	2	-1	Απούσα

Μετά το 2005	1	-1	1	Απούσα
Μετά το 2008	-1	1	-1	Απούσα
Μετά το Μάριο του 2014	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 3.3.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική του Ισραήλ

Μ

↓

Υ-Ισραήλ →Χ → Υ΄-Ισραήλ

3.3.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στη πολιτική του Ισραήλ. Όταν η απειλή στην εδαφική διαμάχη με Συρία, Λίβανο, στο Παλαιστινιακό, στον Εβραϊκό χαρακτήρα του, στην κυριαρχία του σε ζωτικές γραμμές ασφάλειας-επικοινωνίας και στην ύπαρξη του (δράση απείθαρχων κρατών που δε το αναγνώριζαν ως κράτος) οξυνόταν, το Ισραήλ ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση περιορίζοντάς την στη διαχείριση των ΕΠΟ, της Χεσμπολά, των Συρία, Ιράν, και στη διατήρηση της στρατιωτικής του υπεροχής και του πυρηνικού του μονοπωλίου στην περιοχή. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που σταθερά διευκόλυνε, τις ΗΠΑ να του δώσουν εξισορροπητικές δυνατότητες, αλλά και τη Ρωσία από το 2014. Σε αυτή τη βάση η πολιτική διαφύλαξης εδαφών που έκρινε ζωτικά στην ασφάλεια του κατέστη τελικά πιο οξεία, αλλά παρέμεινε ελεγχόμενη.

Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική του Ισραήλ, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής στην ασφάλεια και στη θέση του στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική του επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση

του από τις εισαγωγές πετρελαίου, και την αποτροπή μείωσης της διπλωματικής του ισχύος από μία διακοπή της παραγωγής ΦΑ στη δεύτερη δεκαετία του 2000. Όταν η απειλή στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια του οξυνόταν, το Ισραήλ ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος, αλλά και από τις ανάγκες ασφάλειας των εισαγωγών πετρελαίου. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική του Ισραήλ, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που σταθερά διευκόλυνε τις ΗΠΑ να του προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας στην πολιτική της διατήρησης εδαφών που έκρινε αναγκαία για την ασφάλεια του. Ως συνέπεια συνέβαλλε στην εξέλιξη της, και, τελικά, στην περιορισμένη ενίσχυση των εξισορροπητικών στοιχείων αυτής.

Πίνακας 3.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Χ**	**Ρόλος Χ**	**Μ** (η τιμή άλλαξε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Ρόλος Μ**	**Βαθμίδα Υ-Ισραήλ**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1	Ενισχυτικός	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2001	Στρατιωτική, Διπλωματικ	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → 2	Ενισχυτικός	-1

	ή, Πολιτική Ασφάλεια							
Μετά το 2005	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το Μάριο του 2014	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 3.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική του Ισραήλ

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Ισραήλ → Χ → Υ΄-Ισραήλ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

UNIVERSITY of NICOSIA

3.4 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής, 2000-2012

3.4.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της Λιβυής την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος Καντάφι και η αποδοχή του από τη διεθνή κοινότητα. Για την επίτευξη του, η χώρα ιεράρχησε την εξισορρόπηση απειλών στην κυριαρχία και ανεξαρτησία της στο φόντο αντιπαραθέσεων με τις ΗΠΑ. Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση της οικονομικής τρωτότητας της από την εξάρτηση από τις εξαγωγέας πετρελαίου και τη στήριξη της διαπραγματευτική θέσης της με τη Δύση και άλλες δυνάμεις. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, αρχικά καθόρισε την πολιτική της χώρας. Από τον Ιούλιο του 2007 όμως, εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της πολιτικής της, και, τελικά, την απόπειρα επιβίωσης του καθεστώτος (αποτυχημένη) στην ένοπλη αντιπαράθεση του με τη στηριζόμενη στην αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ ένοπλη εξέγερση.

3.4.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής

Κεντρική επιδίωξη της Λιβυής την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος Καντάφι και η αποδοχή του από τη διεθνή κοινότητα. Αιτία του στόχου αυτού ήταν η διαμάχη με τη Δύση και η διεθνής περιθωριοποίηση της, λόγω της συσχέτισης της από αυτή με την τρομοκρατική επίθεση στην πτήση της Pan-Am το 1986, αλλά και με την ανάπτυξη ΟΜΚ και τη διατήρηση σχέσεων με δίκτυα τρομοκρατών. Η πολιτική της Λιβυής επεδίωκε τη μείωση της τρωτότητας της, μέσω ενός συμβιβασμού με τη Δύση, της ανάπτυξης σχέσεων με ισχυρές μη Δυτικές δυνάμεις (Κίνα, Ρωσία) και της διαμεσολάβησης της μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών στον Ισλαμικό χώρο, και υπέρ της ολοκλήρωσης της Αφρικής. Ακόλουθα εστίασε στην εξισορρόπηση απειλών στην κυριαρχία και ανεξαρτησία της στο φόντο αντιπαραθέσεων με τις ΗΠΑ. Συνολικά η ασφάλεια και θέση της στο ΔΣ ταυτίστηκε αρχικά με την πολιτική και διπλωματική της ασφάλεια, και περισσότερο τελικά με τη στρατιωτική.[127]

[127]Maano Ramutsindela, "Gaddafi, Continentalism and Sovereignty in Africa," *South African Geographical Journal* 91 No.1 (2009): 1-3. Mark Clyde. Libya. (CRS Report No IB93109) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB93109_edce4cba3cf7f08b4c6997c12e9df2e53b882326.pdf (21 December 2001), 1-15. Christopher Blanchard, Jim Jannoti. Libya: Background and U.S. Relations. (CRS

Αρχικά, η χώρα κινήθηκε για την άρση της απομόνωσης της. Η πίεση που ασκούσαν οι διεθνείς και Αμερικανικές κυρώσεις στην οικονομία της, δη στις κρίσιμες για τη σταθερότητα του καθεστώτος εξαγωγές πετρελαίου, και η απουσία διεθνώς εταίρων που ήθελαν και μπορούσαν να την εξισορροπήσουν, ώθησε τη Τρίπολη σε συμμόρφωση σε Δυτικές απαιτήσεις για τη διεθνή ασφάλεια, ιδίως σε θέματα τρομοκρατίας, και ΟΜΚ. Η Αμερικανική εισβολή σε Ιράκ και Αφγανιστάν αύξανε την ανασφάλεια της για τις Δυτικές προθέσεις εναντίον της, ωθώντας την επίσης σε αυτή την κατεύθυνση, ενώ προς τα εκεί την ώθησε και το γεγονός πως και η ίδια έβλεπε την Αλ-Κάιντα ως απειλή. Έτσι, η Τρίπολη δέχθηκε τη δίκη πολίτη της για την επίθεση στη πτήση της Pan-Am το 1986, ενώ μετά την καταδίκη αυτού αποζημίωσε τα θύματα. Συμφώνησε την καταστροφή του προγράμματος ανάπτυξης ΟΜΚ. Κάλεσε άλλα κράτη να πράξουν το ίδιο. Στήριξε το ΨΣΑΟΗΕ 1368 για την τρομοκρατία. Περιόρισε επαφές με ΠΟ οργανώσεις που κρινόταν ακραίες. Εκκίνησε τη φιλελευθεροποίηση της οικονομίας της. Συμφώνησε με την ΕΕ επαναπροώθηση Αφρικανών μεταναστών στη Λαμπεντούζα. Αντέδρασε άνευρα στον πόλεμο στο Ιράκ και στη στήριξη των ΗΠΑ στο Ισραήλ κατά τη δεύτερη Ιντιφάντα. Ως συνέπεια πέτυχε σταδιακή άρση των κυρώσεων στην οικονομία της, στην οποία και απάντησε, ιεραρχώντας την υποδοχή Δυτικών εταιρειών στη χώρα. Παράλληλα αξιοποίησε τα όποια περιθώρια υπήρχαν για την εύρεση άλλων εταίρων. Μεσολαβούσε διακριτικά και δίχως να διαταράσσει το status quo στη διευθέτηση συγκρούσεων αλλά και στον οπλισμό ομάδων στην Αφρική, ρητορεύοντας μόνο, υπέρ μιας Αφρικανικής ένωσης που θα αντιστάθμιζε το έλλειμα των κρατών αυτής στη διεθνή κατανομή ισχύος. Ανέπτυξε συνεργασία στη πυρηνική ενέργεια με τη Ρωσία, αλλά και με την Κίνα στις υποδομές. Ως αποτέλεσμα, η Λιβυή ανέκαμπτε σταδιακά στη διεθνή σκηνή.[128]

Από τον Ιούλιο του 2007 οι κινήσεις της ήταν πιο ισορροπημένες. Η Τρίπολη ενέτεινε τη συνεργασία με τη Δύση, ιεραρχώντας τη σταθεροποίηση της θέσης της στη διεθνή σκηνή. Σε αυτή την κατεύθυνση συνέχιζε την καταστροφή του οπλοστασίου ΟΜΚ της. Ομάλυνε πλήρως τη σχέση με τις ΗΠΑ, συμφωνώντας μαζί τους συνεργασία στους τομείς έρευνας-τεχνολογίας. Ανανέωνε την «άδεια» λειτουργίας Δυτικών εταιρειών στην επικράτεια της. Επίσης συνεργάστηκε με την ΕΕ στη διαχείριση του μεταναστευτικού. Υπέγραψε συμφωνία φιλίας με την Ιταλία, αλλά και οικονομικές συμφωνίες και αγορές όπλων με τη Γαλλία. Παράλληλε

Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2008/en/64138 (18 November 2008), 1-34. Blanchard, Jannoti. Libya (2011) 1-40.

[128] Bruce Jentleson, Christopher Whytock, "Who 'Won' Libya? The Force-Diplomacy Debate and Its Implications for Theory and Policy," *International Security* 30 no.3 (2006): 47-8, 55-59, 61-79. Clyde. Libya (2001), 1-15. Blanchard. Jannoti. Libya (2008), 5-15, 31-5.

αντιστάθμισε τη σχέση με τη Δύση, διευρύνοντας δεσμούς με Κίνα και Ρωσία. Ενεργειακές Ρωσικές εταιρείες εισήλθαν δυναμικά στη χώρα, ενώ η συνεργασία των δύο χωρών επεκτάθηκε από την ενέργεια και στην ασφάλεια, με τη Λιβυή να παραγγέλνει οπλικά συστήματα. Έκλεινε νέες συμφωνίες με τη Κίνα για την ανάπτυξη υποδομών. Η φθορά στην σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και του μονοπολισμού στο φόντο της ισχυροποίησης Κίνας και Ρωσίας στο ΔΣ επέτρεπαν αυτή την επιλογή. Τέλος η οικονομική ισχυροποίηση της ίδιας και άλλων χωρών παραγωγών υ/α (Βενεζουέλα, χώρες Αφρικής), την ώθησαν σε συμβολικά, πολιτικά ανοίγματα σε αναπτυσσόμενες χώρες για την εξισορρόπηση του ελλείματος ισχύος με τη Δύση. Ακόλουθα αξιοποίησε μια αντιιμπεριαλιστική ρητορική χαμηλού κόστους, προσεγγίζοντας Βενεζουέλα και Νικαράγουα. Πρότεινε μία «αντιιμπεριαλιστική νοτιοαταλαντική στρατιωτική συμμαχία» στην πρώτη και μαζί απαίτησαν ένα κοινά δεκτό ορισμό της τρομοκρατίας διεθνώς, ενώ με τη δεύτερη επανάφεραν παλιότερες οικονομικές συμφωνίες. Μίλησε για ανάγκη μεταρρύθμισης του ΟΗΕ εις βάρος προνομίων που είχαν τα μόνιμα μέλη του ΣΑ. Άσκησε κριτική στη στάση του Αραβικού Συνδέσμου στο Παλαιστινιακό, ζητώντας ένα κράτος με χαρακτήρα πολυεθνικό, (όχι μόνο Εβραϊκό ή μόνο Αραβικό) στην Παλαιστίνη, το Ισραετίν. Ανέδειξε τη δυνατότητα της Αφρικανικής ολοκλήρωσης, μέσω προτάσεων για κοινό στρατό, διαβατήριο, νόμισμα, (θα στηριζόταν στην αγορά χρυσού από την εξαγωγή πετρελαίου). Ως συνέπεια η Λιβυή εντασσόταν σταδιακά στην περιφερειακή αρχιτεκτονική.

Από Φεβρουάριο του 2011 προτεραιοποιήθηκε η σωτηρία του καθεστώτος. Αιτία ήταν η εσωτερική εξέγερση στο φόντο του ερχομού της «Αραβικής Άνοιξης» στη χώρα, η οποία έλαβε ένοπλο χαρακτήρα και στηριζόταν από τη Δύση. Η Λιβυή προσέφερε ανταλλάγματα σε μη Δυτικούς δρώντες για να αποτρέψει και έπειτα να ισορροπήσει την αεροπορική στήριξη του ΝΑΤΟ στους αντάρτες και να αναχαιτίσει την προέλαση τους. Αγόρασε μισθοφόρους από Αφρικανικές χώρες. Πρότεινε σε Κίνα, Ρωσία, Ινδία κεντρικό ρόλο στη Λιβυκή οικονομία και την εκδίωξη Δυτικών εταιριών. Ωστόσο τίποτε απ' όλα αυτά δεν απέτρεψε την κατάρρευση του καθεστώς και το θάνατο του ηγέτη του.[129]

…

Η πολιτική της Λιβυής εστίαζε στη σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος και στην αποδοχή του από τη διεθνή κοινότητα. Απαντούσε σε απειλές στην κυριαρχία και ανεξαρτησία της, οι οποίες ως το 2007 συνδεόταν άμεσα με την πίεση που της ασκούσαν οι ΗΠΑ στις

[129] Ramutsindela, "Gaddafi, Continentalism and Sovereignty in Africa," 3. Rasmi Farah, "Beyond the War: The History of French-Libyan Relations." *Atlantic Council*, April 8, 2021. https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/beyond-the-war-the-history-of-french-libyan-relations/. Blanchard. Jannoti. Libya (2011), 1-12, 24-9. Muammar al-Gaddafi, "Remarks by Muammar Al-Gaddafi to the 64th UN General Assembly," Voltaire Network (Voltaire Network, September 23, 2009), https://www.voltairenet.org/article165689.html..

εξαγωγές πετρελαίου. Κύριο στοιχείο της πολιτικής της ήταν η διαχείριση της Δύσης. Αρχικά αυτή χαρακτηρίστηκε από ενέργειες που ωθούσαν την άρση της απομόνωσης της, και την ανάκαμψη της στη διεθνή σκηνή, ενώ συμμορφωνόταν στις απαιτήσεις της Δύσης για τη διεθνή ασφάλεια, αποφεύγοντας απόπειρες εξισορρόπησης της σε ένα μη ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον. Πρωταρχικός στόχος ήταν η ασφάλεια των εξαγωγών πετρελαίου. Από τον Ιούλιο του 2007 η πολιτική της ήταν πιο ισορροπημένη και ωθούσε τη σταδιακή ένταξη της στη περιφερειακή αρχιτεκτονική, καθώς το νέο διεθνές περιβάλλον επέτρεπε στη Λιβυή περιορισμένες κινήσεις αντιστάθμισης και εξισορρόπησης. Απ' το Φλεβάρη του 2011 οι κινήσεις της επεδίωκαν την καταστολή της ένοπλης εξέγερσης και την αποτροπή/εξισορρόπηση της στήριξης που έλαβε από το ΝΑΤΟ. Συνεπώς, αρχικά η πετρελαϊκή ασφάλεια, και μετά το 2007 η διπλωματική, η πολιτική και η στρατιωτική της ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές, διαστάσεις της πολιτικής της Λιβυής. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ αρχικά δεν επέτρεπε την ισορρόπηση απειλών προς αυτές, ωστόσο αυτό άλλαξε από το 2007 θέτοντας και τα όρια τους.

Αντίστοιχα ο βαθμός όξυνσης της πολιτικής της Λιβυής μεταβαλλόταν όταν άλλαζε ο βαθμός απειλής, αρχικά στην ενεργειακή, και από το 2007 στην πολιτική, στρατιωτική, και διπλωματική της ασφάλεια. Αρχικά το σημαντικό του μέγεθος σε συνδυασμό με την απουσία δυνατότητας εξισορρόπησης του, ώθησε τη Λιβυή σε συμμόρφωση στις απαιτήσεις της Δύσης για τη διεθνή ασφάλεια. Από τον Ιούλιο του 2007 η ορισμένη βελτίωση του περιβάλλοντος ασφάλειας αλλά και η δυνατότητα εξισορροπήσεων ώθησαν τη Λιβυή σε κινήσεις αντιστάθμισης της Δύσης ως εταίρου και δράσεις για την εξισορρόπηση της ισχύος της. Από το Φλεβάρη του 2011 ο αγώνας επιβίωσης του καθεστώτος το ώθησε σε μία αποτυχημένη απόπειρα καταστολής της ένοπλης εξέγερσης. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της Λιβύης στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την εξωτερική πολιτική της, όταν το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, η οποία σε αυτή την περίπτωση έθετε και τα όρια της.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην πολιτική της Λιβυής. Η τελευταία δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτού, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της χώρας με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Αρχικά η ύφεση του, η συνεργασία ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα οι τριβές τους συνοδεύτηκαν από τη συμμόρφωση της Λιβυής στις απαιτήσεις των ΗΠΑ για τη διεθνή ασφάλεια και σε κινήσεις για την άρση της απομόνωσης της. Από τον Ιούλιο του 2007 το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και από το 2009 το reset στη σχέση τους συνοδευόταν από κινήσεις της Λιβυής για τη θωράκιση της σχέσης της με τις ΗΠΑ και παράλληλα για την εξισορρόπηση της ισχύος τους, αλλά και για την αντιστάθμιση τους ως εταίρου μέσω και της Ρωσίας. Τέλος από το Φεβρουάριο του 2011 στο φόντο του reset ΗΠΑ-

Ρωσίας η Λιβυή θα επιχειρήσει αποτυχημένα να λάβει τη στήριξη της Ρωσίας στην αποτροπή και έπειτα στην εξισορρόπηση της στήριξη που λάμβανε η ένοπλη εξέγερση από το ΝΑΤΟ. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την πολιτική της Λιβυής αλλά επιδρούσε σε αυτή με βάση το αν «διευκόλυνε» τη Ρωσία να προσφέρει στη Λιβυή εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.4.1:1 Η Γενική πολιτική της Λιβυής ως το 2012

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-Λιβυής**
2000	Ενεργειακή Ασφάλεια	Ζωτική	ΟΧΙ	1, → 2, → -1	2
Μετά τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, → 1	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	1	-2

Σχήμα 3.4.1:1 Η Γενική πολιτική της Λιβυής ως το 2012

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Ενεργειακή, Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική, Ασφάλεια) →Υ-Λιβυής ▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

UNIVERSITY of NICOSIA

3.4.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Λιβυής

Η ενεργειακή πολιτική της Λιβυής επεδίωκε την ασφάλεια των εξαγωγών πετρελαίου, κύρια αργού, και την εξισορρόπηση απειλών στην κυριαρχία-ανεξαρτησία της. Εστίαζε στη μείωση της οικονομικής τρωτότητας της απ' την εξάρτηση από τις εξαγωγέας πετρελαίου—75% των κρατικών εσόδων και 95% του εισοδήματος της σε σκληρό συνάλλαγμα το 2004—και σε στήριξη της διαπραγματευτική θέσης της με τη Δύση και άλλες δυνάμεις μέσω της πετρελαϊκής ισχύος της—διέθετε τα δέκατα μεγαλύτερα αποθέματα στον κόσμο. Συνεπώς η σταθερότητα και η αποδοχή της χώρας στη διεθνή κοινότητα ήταν συνδεδεμένες μαζί της.[130]

Αρχικά η Λιβυή ιεράρχησε την ανάκαμψη της ενεργειακής σχέσης της με τη Δύση. Οι χαμηλές τιμές πετρελαίου στα τέλη της δεκαετίας του 90'—14,4 δολάρια το βαρέλι ($/β) το 1998 σε τιμές spot για το West Texas Intermediate (WTI)—και η στασιμότητα στην πετρελαϊκή παραγωγή της—κάτω από 1,5 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως (mb/d)—λόγω των κυρώσεων και του αποκλεισμού της από την αγορά των ΗΠΑ, είχαν θέσει το καθεστώς Καντάφι υπό οικονομική ασφυξία, εγείροντας θέμα άμεσης-ζωτικής ενεργειακής απειλής. Ο ανταγωνισμός με τη Ρωσία για τις Ευρωπαϊκές αγορές επιδείνωνε το πρόβλημα, δεδομένου ότι αποτελούσαν τον απόλυτο προορισμό των Λιβυκών εξαγωγών—γύρω στο 95% του συνόλου το 2001. Σε αυτό το φόντο, η Τρίπολη εκκίνησε την μεταστροφή της προς τη Δύση και τη «νομιμότητα», ξεκινώντας την ικανοποίηση αξιώσεων αυτής σε θέματα ασφάλειας. Η διάθεση της Δύσης να διαφοροποιήσει την διεθνή κατανάλωση υ/α, δη από το πετρέλαιο του Κόλπου, ευνόησε αυτή τη στροφή. Ως απάντηση και στο κάδρο της σταδιακής άρσης των κυρώσεων, η Λιβυή ενέτεινε τις εξαγωγές στην Ευρώπη και τον Απρίλιο του 2004, μετά από 20 χρόνια, «επέστρεψε» ως εξαγωγέας στις ΗΠΑ. Επίσης επανυποδέχθηκε τις Αμερικανικές ΠΕΠΦΑ Oasis Group και Occidental στην εγχώρια παραγωγή πετρελαίου. Συμφώνησε και υλοποίησε τον αγωγού ΦΑ GreenStream με την ENI, τη στρατηγική σύμπραξη της κρατικής εταιρείας πετρελαίου της (NOC) με τη Shell. Εκχώρησε οικόπεδα σε Δυτικές ΠΕΠΦΑ σε δύο διαγωνισμούς αδειοδότητσης ερευνών υ/α, από τις ΗΠΑ στον πρώτο και απ' την ΕΕ στο δεύτερο. Ως συνέπεια επανερχόταν στο Δυτικό χάρτη ενέργειας, μειώνοντας την εαυαλωτότητα της.[131]

[130]EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA*. (2005), 1-6. EIA. "Libya (2011), 1-5.
[131] BP, "statistical review of world energy," *BP* (June 2002), 6. EIA, Libya (2005), 1-11. Jentleson, Whytock, "Who 'Won' Libya?" 60-2. Blanchard. Jannoti, Libya (2008), 24-9. BP, "statistical review of world energy," *BP* (June 2010), 16

Από τον Ιούλιο του 2007 η Λιβυή διαφοροποίησε τις κινήσεις της στο χάρτη ενέργειας. Η άνοδος της παραγωγής της—από 1,425 mb/d το 1999 σε 1,820 mb/d το 2008—και η συνεχής και εκρηκτική αύξηση των τιμών—από 19,3$/b το 1999 σε 100$/b το 2008 σε τιμές WTI—αύξησε σημαντικά τα κρατικά έσοδα και ήρε τον ενεργειακό συναγερμό ασφαλείας. Ακόλουθα η Τρίπολη κινήθηκε για το σφράγισμα της ενεργειακής συνεργασίας της με τη Δύση, πετυχαίνοντας την αγορά μεριδίου στην Eni και νέες συμφωνίες με αυτή για την ανάπτυξη του Λιβυκού υ/ακικού τομέα τα επόμενα 25 έτη, αλλά και μία μεγάλη συμφωνία NOC-BP. Ωστόσο στο περιβάλλον της οικονομικής κρίσης και της πτώσης διεθνώς της ζήτησης και των τιμών—61,9$/b σε τιμές WTI το 2009—, η Λιβυή κινήθηκε και για την αντιστάθμιση—όχι για ρήξη με—της Δύσης ως ενεργειακού εταίρου. Από τη μία επεδίωξε την επανενίσχυση του κράτους στον τομέα ενέργειας, κερδίζοντας 5,9 δις$ ως το 2009 από την επανά-διαπραγμάτευση συμβολαίων με τις ΠΕΠΦΑ. Από την άλλη ανέπτυσσε συνεργασία με τη Ρωσία, εκχωρώντας οικόπεδα κύρια σε Ρωσικές εταιρείες στο τρίτο και τέταρτο διαγωνισμό αδειοδότητσης, δεχόμενη πρόταση της Μόσχας για συγκρότηση καρτέλ φα, διαπραγματευόμενη μαζί της την πώληση ολόκληρης της παραγωγής της σε ΦΑ σε Ρωσικές εταιρείες και την κατασκευή νέων έργων μεταφοράς υ/α από τη Λιβυή στην Ευρώπη από κοινού, και τη συμμετοχή της Gazprom στο GreenStream. Ως εκ τούτων, η θέση της στη διεθνή αρχιτεκτονική ενέργειας εξελισσόταν σε πιο ισορροπημένη και σχετικά αυτόνομη.

Το Φεβρουάριο του 2011 η ενέργεια υποτάχθηκε στην απόπειρα σωτηρίας του καθεστώτος. Αναζητήθηκαν νέες ενεργειακές συμφωνίες. Η εκδίωξη Δυτικών ΠΕΠΦΑ, η κυριαρχία εταιρειών από Κίνα, Ρωσία, Ινδία θα προταθεί σε αυτές τις χώρες ως αντάλλαγμα για μία υποστήριξη στην απόπειρα να καταστείλει την εξέγερση, να αποτρέψει/ισορροπήσει την στήριξη που αυτή λάμβανε από το ΝΑΤΟ. Ωστόσο, τα ανταλλάγματα αυτά δεν ήταν αρκετά ώστε να προσελκύσουν αναγκαίους εταίρους.[132]

…

Σχηματικά ως τον Ιούλιο του 2007, η ενεργειακή πολιτική της Λιβυής πρωταγωνίστησε στον καθορισμό της εξωτερικής της πολιτικής. Παρουσία άμεσης-υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια τη, η Λιβυή επεδίωκε τη μείωση της οικονομικής τρωτότητας της απ' την εξάρτηση από τις εξαγωγές πετρελαίου και στήριξη της διαπραγματευτική θέσης της με τη Δύση μέσω της πετρελαϊκής ισχύος της. Έτσι η επιδίωξη της Λιβυής για την ανάκαμψη της ενεργειακής σχέσης με τη Δύση, εν τη απουσία άλλων παραγόντων στο ΔΣ που μπορούσαν ή ήθελαν να ισορροπήσουν τις επιπτώσεις των κυρώσεων και των χαμηλών τιμών πετρελαίου

[132]BP, Libya (2010), 1-3, 8, 16. Blanchard. Jannoti, Libya (2011), 21-4. EIA, Libya (2011) 1-6.

στην οικονομία της, υποκίνησε την προσέγγιση της στη Δύση σε θέματα ασφάλειας και την απόπειρα άρσης της διεθνούς απομόνωσης της. Από τον Ιούλιο του 2007 η άρση του ενεργειακού συναγερμού ασφαλείας και η διάθεση της Ρωσίας να εξισορροπήσει ως ένα βαθμό τις ΗΠΑ έθεσαν την ενεργειακή πολιτική της Λιβυής στο πλαίσιο μίας πιο ισορροπημένης εξωτερικής πολιτικής, διαφοροποιώντας τις κινήσεις της στο χάρτη ενέργειας. Τέλος το Φεβρουάριο του 2011 η ενεργειακή πολιτική υποτάχθηκε στην απόπειρα σωτηρίας του καθεστώτος, στο φόντο της ένοπλης εξέγερσης και της στήριξης που λάμβανε από το ΝΑΤΟ. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια όρισε την εξωτερική πολιτική της Λιβυής σχηματικά ως τον Ιούλιο του 2007, ενώ έπειτα την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν—ορίστηκε απ' αυτή. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ ως τον Ιούλιο του 2007 δεν επέτρεπε την ισορρόπηση ενεργειακών απειλών, που ήταν άμεσες-υπαρξιακές για την ασφάλεια της, ενώ έπειτα επέτρεπε περιορισμένη ισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων, θέτοντας όρια στις διαθέσιμες επιλογές.

Επίσης ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της Λιβυής μεταβαλλόταν όταν άλλαζε ο βαθμός απειλής, αρχικά στην ενεργειακή, και από τον Ιούλιο του 2007 στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Αρχικά η άμεση-υπαρξιακή απειλή στην ενεργειακή της ασφάλεια, κατ' επέκταση στην ανεξαρτησία και κυριαρχία της, σε συνδυασμό με την απουσία δυνατότητας εξισορρόπησης της, ώθησε τη Λιβυή σε συμμόρφωση στις απαιτήσεις της Δύσης για τη διεθνή ασφάλεια και σε κινήσεις ενεργειακής συνεργασίας που ήταν ευνοϊκές για τη διαφοροποίηση της διεθνούς κατανάλωσης από το πετρέλαιο του Κόλπου. Από τον Ιούλιο του 2007 η λήξη του συναγερμού ενεργειακής ασφαλείας αλλά και η δυνατότητα εξισορροπήσεων ώθησαν τη Λιβυή σε κινήσεις αντιστάθμισης της Δύσης ως ενεργειακού εταίρου. Από το Φλεβάρη του 2011 ο αγώνας επιβίωσης του καθεστώτος το ώθησε στην εργαλειοποίηση της ενέργειας σε μία αποτυχημένη απόπειρα εύρεσης εταίρων στη καταστολή της εξέγερσης και αποτροπής και μετά εξισορρόπησης της στήριξη που αυτή λάμβανε από το ΝΑΤΟ. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της Λιβύης στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την ενεργειακή πολιτική της, μόνο όταν το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, η οποία όμως έθετε δομικά όρια που τελικά δεν επέτρεψαν την αποτελεσματική εξισορρόπηση απειλών.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στη ενεργειακή πολιτική της Λιβυής. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη της, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της Λιβυής με ΗΠΑ, Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Συγκεκριμένα η αρχική του ύφεση, η συνεργασία ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα οι πρώτες τριβές τους συνοδεύτηκαν από ενεργειακές συμφωνίες της Λιβυής με τη Δύση. Από τον Ιούλιο του 2007 το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκε από κινήσεις της Λιβυής για το «σφράγισμα» της ενεργειακής σχέσης της

με τη Δύση, αλλά και για την αντιστάθμιση της ως εταίρο μέσω της ενεργειακής σχέσης της με τη Ρωσία, μια κατάσταση που συνέχισε και κατά τα πρώτα έτη του Αμερικανορωσικού reset. Τέλος από το Φεβρουάριο του 2011 στο φόντο της εξέλιξη αυτού του reset η Λιβυή θα εργαλειοποιήσει την ενέργεια σε μια αποτυχημένη απόπειρα να λάβει τη στήριξη της Ρωσίας στην αντιμετώπιση της στήριξης που λάμβανε η ένοπλη εξέγερση από το ΝΑΤΟ. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν αποτέλεσε τον πρωτογενή κινητήριο μοχλό της ενεργειακής πολιτικής της Λιβυής, αλλά επιδρούσε σε αυτή στο βαθμό που «διευκόλυνε» τη Ρωσία να της προσφέρει ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.4.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Λιβυής ως το 2012

Έτος	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-Λιβυής**
2000-Ιούλιος 20007	2	Ζωτική	1, → 2, → -1	2

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Λιβυής**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
Μετά τον Ιούλιο του 2007	1	-1, → 1	1	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2011	-2	1	-2	**Απούσα**

Σχήμα 3.4.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Λιβυής ως το 2012

Μ **Μ**

↓ ↓

X → Υ-Λιβυή…2007…Υ-Λιβυή→X → Υ΄-Λιβυή

3.4.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, αρχικά η ενεργειακή και έπειτα η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην πολιτική της Λιβυής ως το τέλος του 2011. Όταν η απειλή, αρχικά στις εξαγωγές πετρελαίου, και από το 2007 στην κυριαρχία και στην ανεξαρτησία της οξυνόταν, η Λιβυή ιεραρχούσε την εξισορρόπηση τους, εφόσον το επέτρεπε η κατανομή ισχύος. Αν το επέτρεπε η κατανομή ισχύος, έθετε και τα όρια στην προσπάθεια της Λιβυής να διαχειριστεί τη Δύση. Στην άλλη περίπτωση όμως, της επέβαλλε συμμόρφωση στις Δυτικές απαιτήσεις για ασφάλεια ως το μέσο του 2007, ενώ το 2011 την υποχρέωσε σε ήττα. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην πολιτική της, ενισχύοντας τη, όταν διευκόλυνε τη Ρωσία να προσφέρει στη Λιβυή εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση, η πολιτική για τη σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος και την αποδοχή του από την διεθνή κοινότητα κατέστη τελικά πιο εξισορροπητική.

Επιπλέον, η ενεργειακή ασφάλεια, αρχικά όρισε και έπειτα εντάχθηκε στην πολιτική. σταθεροποίησης της εξουσίας του καθεστώτος της Λιβυής και αποδοχής του από την διεθνή κοινότητα. Η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε τη μείωση της οικονομικής τρωτότητας της χώρας από την εξάρτηση της από τις εξαγωγές πετρελαίου, αλλά και τη στήριξη της διαπραγματευτική θέσης της απέναντι στη Δύση μέσω των πετρελαϊκών δυνατοτήτων της. Όταν, αρχικά οξύνθηκε η απειλή στην ενεργειακή ασφάλεια—λόγω πίεσης στα έσοδα πετρελαίου με συνέπεια την απειλή αποσταθεροποίησης του καθεστώτος—και η κατανομή ισχύος στο ΔΣ απέτρεπε την εξισορρόπηση της, η Λιβυή συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις της απειλής. Από το 2007, μετά τη λήξη του ενεργειακού συναγερμού, αν η απειλή στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της οξυνόταν, η Λιβυή ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετική απόπειρα ως το Φεβρουάριο του 2011, θέτοντας τα όρια της. Στη συνέχει ωστόσο, την εξανάγκασε ήττα, καθώς δεν ευνοούσε εξισορροπητικές δράσεις. Αυτές οι ενεργειακές κινήσεις περιοριζόταν επίσης από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος, τις ανάγκες ασφάλειας των εξαγωγών υ/α (πετρελαίου). Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική της Λιβυής, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που διευκόλυνε τη Ρωσία να της προσφέρει ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια

αρχικά καθόρισε την πολιτική της και την συνεργατική της προσέγγιση ως το 2007, ενώ έπειτα εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, συμβάλλοντας στην πορεία της πολιτικής της και στην τελική απόπειρα διάσωσης της στη στρατιωτική της αντιπαράθεση με την υποστηριζόμενη από την αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ εξέγερση.

Πίνακας 3.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Λιβυής

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M** (η τιμή άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y-Λιβυής**
2000-Ιούλιος 2007	Ενεργειακή Ασφάλεια	Ζωτική	ΟΧΙ	2	καθοριστικός	$1, \rightarrow 2, \rightarrow -1$	Καθοριστικός	2

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M** (η τιμή του άλλαζε και σε ίδια χρονικά διαστήματα)	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y-Λιβυής**
Μετά τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	$-1, \rightarrow 1$	Ενισχυτικός	1

Μετά τον Ιανουάριο του 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-2	Ενισχυτικός	1	Αμελητέος	-2

Σχήμα 3.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Λιβυής

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ→ Υ-Λιβυή→ Χ → Υ΄-Λιβυή

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.5. Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ

3.5.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της ΚΔ την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η επιβίωση. Για την επίτευξη του, η χώρα ιεράρχησε τη λύση του Κυπριακού σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και στη βάση μίας ΔΔΟ, αλλά και την άσκηση της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της, εστιάζοντας στην εξισορρόπηση της Τουρκικής απειλής Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές πετρελαίου και την αποκατάσταση και σταθεροποίηση της κυριαρχίας της και τη στήριξη της διαπραγματευτικής θέσης της στο Κυπριακό. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της πολιτικής της, και, τελικά, την απόπειρα επιβίωσης, μέσω μίας περιορισμένα πιο εξισορροπητικής προσέγγισης.

3.5.1 Η Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ

UNIVERSITY of NICOSIA

Διαχρονικά το μεγάλο ζητούμενο της ΚΔ είναι η επιβίωση. Μία αγωνία που απορρέει από την παράνομη κατοχή του 37% του εδάφους της από τη Τουρκία και τη μη αναγνώριση της ύπαρξης της από αυτήν. Σε αυτή την κατεύθυνση την εξεταζόμενη περίοδο, οι πολιτικές της χώρας επικέντρωσαν στη λύση του Κυπριακού σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και στη βάση μίας ΔΔΟ, αλλά και στην άσκηση της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της. Εστίαζαν στην εξισορρόπηση της Τουρκικής απειλής μέσω της συνεργασίας με την Ελλάδα, της διατήρησης δεσμών με τη Ρωσία, της Ευρωπαϊκής της ολοκλήρωσης και από το 2008 των Μεσογειακών συμπράξεων της. Συνολικά η ασφάλεια της ταυτιζόταν με τη ζήτηση πολιτικής, στρατιωτικής διπλωματικής ασφάλειας.[133]

Αρχικά η ΚΔ έδεσε την επιδίωξη λύσης στο Κυπριακό με την ολοκλήρωση της στην ΕΕ. Η διάθεση των ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσία για λύση του Κυπριακού, όπως εκφράστηκε στο ΨΣΑΟΗΕ 1250 και στη σύνοδο των G8 το 1999 και η επιδίωξη ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, ώθησαν τη Λευκωσία στην απόπειρα ρυμούλκησης της Άγκυρας σε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού με εργαλείο την ΕΕ. Η Λευκωσία αξιοποίησε την αδυναμία της Άγκυρας να αποτρέψει την δική της ενταξιακή πορεία στην Ένωση, η οποία σφραγίστηκε με τον ορισμό της 1ης Μάϊου 2004 ως ημερομηνία εισόδου, ακόμη και δίχως λύση του Κυπριακού, για να την ωθήσει στις συνομιλίες. Επέμεινε στη συσχέτιση της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας με την πολιτική της στη Κύπρο, θέλοντας να μειώσει την αδιαλλαξία στις θέσεις της. Ακόλουθα η ΚΔ είχε μία εποικοδομητική στάση στις διαπραγματεύσεις, δεχόμενη τελικά το πλαίσιο που έθεσε ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν για μια ΔΔΟ δύο πολιτικά ίσων συνιστώντων κρατών με μία κυριαρχία. Αντίστοιχα χρησιμοποίησε την υιοθέτηση της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) από την ΕΕ ως μέσο εμπέδωσης κυριαρχικών δικαιωμάτων. Οριοθέτησε ΑΟΖ με την Αίγυπτο σε αυτή τη βάση. Συνολικά, η πολιτική της ΚΔ διήλθε φάσης «εξευρωπαϊσμού».[134]

---

[133] Zenonas Tziarras, "Introduction: The Foreign Policy of the Republic of Cyprus—the Age of Maturity?" in *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, ed. Zenonas Tziarras (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022), 8-15. Koukkides-Procopiou, "All the President's Decisions," 45-65. Andreas Karyos, "The Republic of Cyprus and Its Foreign Policy: A Historical Overview, 1960–2004," in *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, ed. Zenonas Tziarras (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022), 26-8, 33-7. Kontos, "Cyprus and the Great Powers,"17, 35-8. Marinos Papaioakeim, "Defence Diplomacy by the Republic of Cyprus: A Dynamic Policy in the Process of Maturation," in *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus Local, Regional and International Dimensions*, ed. Zenonas Tziarras (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022), 319-335. Petros Petrikkos, "Stuck in the Middle: Constructing Maturity and Restoring Balance in RoC-EU Relations," in *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, ed. Zenonas Tziarras (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022), 78-9, 83.

[134] Karyos, "The Republic of Cyprus and Its Foreign Policy," 35-8. Petrikkos, "Stuck in the Middle," 78-9. Harry Tzimitras, *The Cyprus HydroCarbons Issue: ConTexT, PosiTions and FuTure SCenarios* (Oslo: Peace Research Institute, 2013) 26. Migdalovitz, Cyprus (2005) 4-6. in.gr, "Δραματική Έκκληση Του Γλαύκου Κληρίδη Για 'ναι'

Από το Μάρτιο του 2003 η ολοκλήρωση στην ΕΕ έμεινε το πλαίσιο της πολιτικής της, όμως όχι ως μέσο για την άμεση λύση του Κυπριακού. Αιτία ήταν η πρόβλεψη διάλυσης της ΚΔ στο τελικό σχέδιο Ανάν και άλλες αρνητικές πρόνοιες του. Ακόλουθα η ολοκλήρωση των διαδικασιών εισόδου στην ΕΕ (1η Μάιου 2004) και η πιο φιλοευρωπαϊκή στάση της Τουρκικής κυβέρνησης υπό το ΑΚΡ, αξιοποιήθηκαν για τον απεγκλωβισμό από το συγκεκριμένο πλαίσιο συνομιλιών. Ο Πρόεδρο Παπαδόπουλος κάλεσε σε απόρριψη του Σχεδίου στο δημοψήφισμα τον Απρίλη του 2004 και έπειτα επεδίωκε την εισαγωγή του Ευρωπαϊκού κεκτημένου και την εμπλοκή της ΕΕ στη διαπραγμάτευση. Αντίστοιχα, έδρασε για την έλξη των Τουρκοκύπριων σε αυτό το πλαίσιο, προβάλλοντας το όφελος από ένα κοινό Ευρωπαϊκό μέλλον σε αυτή την περίπτωση, και συμφωνώντας με την ηγεσία τους Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ). Παράλληλα επιχείρησε την εμπέδωση διεθνώς της ΚΔ ως Ευρωπαϊκού δρώντα, αξιοποιώντας τη ως μέσο άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων και εξισορρόπησης της Άγκυρας. Επεδίωξε και πέτυχε ένταξη στην Ευρωζώνη. Πρόβαλε το Ευρωπαϊκό στάτους της ΚΔ προς αποδοχή στις ΗΠΑ και διεθνώς του ενεργειακού της προγράμματος. Συμφώνησε μία αμυντική σχέση με τη Γαλλία. Οριοθέτησε ΑΟΖ με το Λίβανο ως μέλος της ΕΕ. Ως συνέπεια η ΚΔ εξελισσόταν σε κρίκο της Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής.[135]

Από το 2008 η Μεσόγειος συμπλήρωσε την ΕΕ στο πλαίσιο πολιτικής της ΚΔ. Η προοπτική εύρεσης ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο αναβάθμιζε την αξία της γεωγραφικής θέσης του νησιού και αύξανε το διακύβευμα της Τουρκίας στο Κυπριακό, στο φόντο και του διαζυγίου ΗΠΑ-Ρωσίας και της διάθεσης της Δύσης να διαφοροποιήσει τις εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία. Ακόλουθα η Λευκωσία επέμεινε στην άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της, συμπράττοντας με νέους εταίρους, ενώ θέλησε να αξιοποιήσει το ΦΑ ως κίνητρο για την έλξη της Τουρκίας σε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού. Έτσι αδειοδότησε έρευνες ΦΑ στην ΑΟΖ της σε εταιρίες των ΗΠΑ, Ισραήλ, Γαλλία, Ιταλίας Ν. Κορέας, παρά τις αντιδράσεις της Τουρκίας και ωθούμενη από τη στήριξη των ΗΠΑ, Ρωσία, της ΕΕ, του ΟΗΕ. Οριοθέτησε ΑΟΖ επίσης και υπέγραψε μνημόνιο αμυντικής συνεργασίας με το Ισραήλ. Πρόσφερε τα μισά από τα όποια έσοδα προέκυπταν από το ΦΑ στους Τουρκοκύπριους, μετά όμως από την επίλυση

Στο Σχέδιο Ανάν," *in.gr* (April 15, 2004), https://www.in.gr/2004/04/15/greece/dramatiki-ekklisi-toy-glaykoy-kliridi-gia-nai-sto-sxedio-anan/.

[135] Migdalovitz, Cyprus (2005) 7-10. 11-12. Tziarras, "Introduction: The Foreign Policy...?" 8-9. Procopiou, "All the President's Decisions," 57-8, 60-2. Petrikkos, "Stuck in the Middle," 88-9. Papaioakeim, "Defence Diplomacy by the Republic of Cyprus,"319-22, 336-8. Gurel, Mullen, Tzimitras, *The Cyprus HydroCarbons Issue,*" 41-5. Carol Migdalovitz. Cyprus: Status of U.N. Negotiations and Related Issues. (CRS Report No, RL33497) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20080306_RL33497_207c4861a3e74ee4ab0d13fc472ef96c14378187.pdf (6 March 2008), 10-17.

του Κυπριακού και αρνούμενη να παγώσει το ερευνητικό πρόγραμμα της ή να συμπεριλάβει άμεσα τους Τουρκοκύπριους σε αυτά, όπως ήθελε η Άγκυρα. Πρόσθετα, ξεκίνησε δικοινοτικές επαφές, ενέτεινε τα ΜΟΕ και διέκοψε ασκήσεις με την Ελλάδα (όπως και το ψευδοκράτος με την Τουρκία), μετέχοντας σε μια νέα διαδικασία επίλυσης του Κυπριακού που κορυφώθηκε στο Greentree, με πυρήνα το σχέδιο Ανάν, στην οποία όμως απέρριψε την παρουσία Τουρκικών στρατευμάτων και το καθεστώς εγγυήσεων. Στα δύο αυτά όμως ζητήματα επέμενε η Τουρκία. Αντίστοιχα η Λευκωσία επεδίωξε ενεργότερη εμπλοκή των ΕΕ, Ρωσία στις διεργασίες, θέλοντας να ωφεληθεί από το Ευρωπαϊκό status της αλλά και από τις παραδοσιακά καλές σχέσεις της με τη Μόσχα στο φόντο του reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αιτήθηκε το 2010 μιας διάσκεψης των πέντε μόνιμων μελών του ΣΑΟΗΕ, της ΕΕ, και των δύο κοινοτήτων της Κύπρου. Μάλιστα απ' το 2011 τα ανοίγματα στη Ρωσία και άλλους μη Δυτικούς δρώντες εντάθηκαν, καθώς η ΕΕ κράτησε σκληρή στάση και έθεσε αυστηρούς όρους ως προϋπόθεση βοήθειας στη τραπεζική κρίση που ξέσπασε στην ΚΔ. Ως απάντηση, η τελευταία έλαβε δάνειο έκτακτης ανάγκης από τη Ρωσία, αναζήτησε νέα δάνεια σε Μόσχα-Πεκίνο, άσκησε κριτική στην ΕΕ. Συνολικά, η πολιτική της εξελίχθηκε πολυδιάστατα αυτήν την περίοδο.[136]

Από το 2013 η Μεσογειακή πολιτική της ΚΔ τέθηκε περισσότερο στο πλαίσιο της Δυτικής ατζέντας ασφαλείας αλλά δε παρέλειψε άλλες ισχυρές δυνάμεις. Η κλιμάκωση των προκλήσεων της Τουρκίας σχετικά με το δικαίωμα της ΚΔ σε θαλάσσιες ζώνες και στην εκμετάλλευση του ΦΑ της, η οποία μάλιστα έλαβε και στρατιωτικό χαρακτήρα εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, ήταν η αιτία. Η Λευκωσία θέλησε την εξισορρόπηση τους, εντείνοντας τη συνεργασία με τη Δύση, στο φόντο και της διάθεσης αυτής για διαφοροποίηση των εισαγωγών ενέργειας της Ευρώπης απ' τη Ρωσία. Αρχικά η ΚΔ διερεύνησε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού, διευκολύνοντας την απόπειρα των ΗΠΑ να πετύχουν την εξομάλυνση της σχέσης Τουρκία-Ισραήλ και την εξαγωγή του ΦΑ της περιοχής μέσω Τουρκίας. Ενεπλάκη σε νέες συνομιλίες, που κορυφώθηκαν στις συνόδους της Γενεύης και του Κραν Μοντάνα το 2017. Αυτές απέτυχαν όμως, λόγω εμμονής της Τουρκίας στο καθεστώς εγγυήσεων και στη στρατιωτική παρουσία της στο νησί. Μάλιστα για τη διευκόλυνση των συνομιλιών η ΚΔ περιόρισε σημαντικά το ενεργειακό πρόγραμμα της εκείνη την περίοδο. Μετά η ΚΔ αξιοποίησε την αμφιθυμία της Τουρκίας μεταξύ Δύσης και Ρωσίας, για την εξισορρόπηση της Τουρκικής

[136] Tziarras, "Introduction: The Foreign Policy...?"9-11. Procopiou, "All the President's Decisions," 62-4. Petrikkos, "Stuck in the Middle," 91-2. Papaioakeim, "Defence Diplomacy by the Republic of Cyprus,"322-3, 336-8. Kontos, "Cyprus and the Great Powers," 21. Vincent Morelli. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20130305_R41136_1a13a16da2366959fa488e13fe6a78bb9cf22b82.pdf (5 March 2013), 3-14.

θέσης στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας. Διαμαρτυρήθηκε στην ΕΕ για τις δράσεις της Τουρκίας στην ΑΟΖ της, πετυχαίνοντας την επιβολή περιοριστικών μέτρων εναντίον της το 2020. Την ίδια χρονιά υπέγραψε με τις ΗΠΑ μνημόνιο για κέντρο στρατιωτικής εκπαίδευσης στο νησί, εντάχθηκε στο στρατιωτικό πρόγραμμα τους IMET, πέτυχε την άρση του εμπάργκου τους στην πώληση μη φονικών όπλων. Αντίστοιχα συνέπραττε με τις ΗΠΑ σε περιφερειακές πρωτοβουλίες και σχέσεις που παρέκαμπταν και εξισορροπούσαν τις Τουρκικές κινήσεις. Μετείχε στην άνοδο και στην ολοκλήρωση του σχεδίου για το EMGF. Ανέπτυξε τριμερείς συνεργασίες μαζί με την Ελλάδα με Ισραήλ, Αίγυπτο, Ιορδανία, ΠΑ, Λίβανο. Συνέβαλλε στη σημαντική δυναμική που απέκτησε ο EastMed. Μάλιστα οι τριμερείς με Ισραήλ, Αίγυπτο και το σχέδιο EastMed ωθούνταν από την ΚΔ, ήδη από το 2013. Αυτή η κίνηση στόχευε την εξισορρόπηση των Τουρκικών προκλήσεων, μέσω δεσμών με χώρες της περιοχής που είχαν αντιθέσεις με την Τουρκία, ενώ εκτυλίχθηκε στο φόντο των τότε εντάσεων και για όσο καιρό απουσίαζαν συνομιλίες στο Κυπριακό. Έκτοτε συμπληρώθηκέ με δύο νέα μνημόνια αμυντικής συνεργασίας με την Ελλάδα, με νέα αντίστοιχα με Λίβανο, Αίγυπτο, Ιορδανία, ενώ ετοιμαζόταν και ένα με τα ΗΑΕ, αλλά και με την κατάληξη συμφωνίας με το Ισραήλ για το καθεστώς δυνάμεων του στο νησί. Παράλληλα διατήρησε σχέσεις με τη Ρωσία, που αύξανε τη παρουσία της στη περιοχή και είχε επίσης «λογαριασμούς» με την Τουρκία, συμφωνώντας στον ελλιμενισμό στρατιωτικών πλοίων της και ευκολύνοντας επενδύσεις της στο νησί. Ως συνέπεια η ΚΔ εξελισσόταν σε κρίκο μίας νέας περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφαλείας.[137]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της ΚΔ εστίαζε στην επιβίωση της. Απαντούσε απειλές που έθετε η Τουρκία στην προοπτική αποκατάστασης και σταθεροποίησης της ως ανεξάρτητο, ενιαίο και βιώσιμο κράτος. Κύρια στοιχεία είχε τη διπλωματική στήριξη σε μία λύσης του Κυπριακού σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και στη βάση μίας ΔΔΟ, αλλά και την άσκηση της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της, ιδίως αναφορικά με τις θαλάσσιες ζώνες. Αρχικά επεδίωκε τη ρυμούλκησης της Τουρκίας σε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού μέσω της ΕΕ. Από το Μάρτιο του 2003 εστίασε στην εξισορρόπηση της Τουρκίας δια της εμπέδωσης

[137] Procopiou, "All the President's Decisions," 64-8. Petrikkos, "Stuck in the Middle," 89-91, 93-7. Papaioakeim, "Defence Diplomacy by the Republic of Cyprus,"323-27, 330, 336-8. Gurel, Mullen, Tzimitras, *The Cyprus HydroCarbons Issue,*" 41-5, 56-7. Kontos, "Cyprus and the Great Powers," 19-21, 24-6 Vincent Morelli. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20160105_R41136_194ab97ec84f6dfbc4f0197a9841babd51d525ef.pdf (5 January 2016), 9-14. Vincent Morelli. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20190415_R41136_bedfef146cb73a992376dc7843c50056a1495ed0.pdf (15 April 2019), 13-37.

της ΚΔ διεθνώς ως Ευρωπαϊκού δρώντα με πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα. Από το 2008 αξιοποίησε το ΦΑ στη ρυμούλκηση της Τουρκίας στη λύση του Κυπριακού και παράλληλα στην εξισορρόπηση της μέσω της άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων. Από το 2013 επεδίωκε την εξισορρόπηση της Τουρκίας, μέσω της Δύσης και περιφερειακών ή και άλλων εξωπεριφερειακών δρώντων που είχαν αντιθέσεις μαζί της. Συνεπώς η στρατιωτική, πολιτική, διπλωματική ασφάλεια ήταν η καθοριστική, διάσταση της πολιτικής της ΚΔ, ενώ η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση απειλώ, θέτοντας τα εκάστοτε όρια της.

Αντίστοιχα ο βαθμός όξυνσης της πολιτικής της ΚΔ ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η εξωτερική πολιτική της ΚΔ οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά η προοπτική εισόδου της Τουρκίας και της ΚΔ στην ΕΕ βελτίωσε την αίσθηση ασφάλειας της ΚΔ, ωθώντας τη στην αναζήτηση μιας άμεσης λύσης του Κυπριακού. Από το Μάρτιο του 2003 αρνητικές προβλέψεις του Σχεδίου Ανάν, όπως για τη διάλυσης της ΚΔ, την ώθησαν στην απόρριψη του και σε κινήσεις αξιοποίησης της θέσης της στην ΕΕ για τον απεγκλωβισμό απ' αυτό. Από το 2008 η προοπτική εύρεσης ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο αύξανε το διακύβευμα της Τουρκίας στο Κυπριακό και ωθούσε την ΚΔ στην αξιοποίηση του ΦΑ για την επίτευξη μίας αποδεκτής λύσης στο Κυπριακό ή/και για την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων. Από το 2013 η κλιμάκωση των προκλήσεων της Τουρκίας σχετικά με το δικαίωμα της ΚΔ σε θαλάσσιες ζώνες απαντήθηκε μέσω ενός πλαισίου διαπραγμάτευσης στο Κυπριακό και διεθνείς και περιφερειακές συνεργασίες, κύρια με τη Δύση, αλλά και με Ελλάδα, Ισραήλ, Αίγυπτο, με το οποίο επεδίωκαν να εξισορροπήσουν τις Τουρκικές κινήσεις/απειλές. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της ΚΔ στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την εξωτερική πολιτική της.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην εξωτερική πολιτική της ΚΔ. Η πολιτική της ΚΔ δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτού, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Η αρχική ύφεση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και η συνεργασία τους έπειτα συνοδεύτηκε από επιδίωξη για μία διευθέτηση του Κυπριακού μέσω της ΕΕ. Οι τριβές στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας έπειτα συνοδεύτηκαν από την απόπειρα απεγκλωβισμού της ΚΔ από το διαπραγματευτικό πλαίσιο του σχεδίου Ανάν άλλα όχι από μία μετατόπιση του κέντρου βάρους της πολιτικής της από την ΕΕ. Το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα το reset συνοδεύτηκαν με τη συμπλήρωση της Ευρωπαϊκής πολιτικής της με πρωτοβουλίες στην Αν. Μεσόγειο, οι οποίες αφορούσαν την λύση του Κυπριακού και την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων, ενώ τα ανοίγματα στη Ρωσία επιχείρησαν την αντιστάθμιση πιέσεων που ασκούσε η ΕΕ στη διαχείριση της τραπεζικής κρίσης. Από το 2013

η ραγδαία όξυνση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύτηκε από εντονότερη σύμπλευση με τη Δύση και σε ένα πολύ μικρότερο βαθμό από συνεργασία με τη Ρωσία, καθώς η ΚΔ επεδίωκε την εξισορρόπηση των Τουρκικών απειλών/προκλήσεων. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσία δεν υποκίνησε την πολιτική της ΚΔ, αλλά επιδρούσε σ' αυτή κάθε φορά, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.5.1:1 Η Γενική πολιτικής της ΚΔ

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-ΚΔ**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → 2,	2
Μετά το Φεβρουάριο του 2003	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2, → -1	-1
Μετά το 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, → 1,→ -1	1
Μετά το 2012	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 3.5.1:1 Η Γενική πολιτικής της ΚΔ

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ-ΚΔ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.5.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της ΚΔ

Η ενεργειακή πολιτική της ΚΔ επεδίωκε την εξισορρόπηση απειλών στην ασφάλεια εισαγωγών πετρελαίου, στην παραγωγή φα και στην άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων. Εστίαζε στη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση της από τις εισαγωγές πετρελαίου, καθώς η TPES και η ηλεκτροπαραγωγή εξαρτιόταν απόλυτα από τις εισαγωγές. Επίσης στόχευε στην αποκατάσταση και σταθεροποίηση της κυριαρχίας της και στη στήριξη της διαπραγματευτικής θέσης της στο Κυπριακό, μέσω της αξιοποίησης του υ/ακικού δυναμικού και της συμμετοχής της σε σχέδια διαμετακόμισης ΦΑ. Υποκινούνταν από τις ανάγκες επιβίωσης της.[138]

Ως το 2008 χαρακτηριστικέ από εσωστρέφεια. Επιχείρησε το μετριασμό της εξάρτησης της από το εισαγόμενο πετρέλαιο και των συνεπειών από τη δυσκολία της σύνδεσης της με τα δίκτυα ηλεκτρισμού της ΕΕ. Η ΚΔ εστίασε στη μείωση και διαφοροποίηση της ενεργειακής κατανάλωσης της. Επιχείρησε βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης της, των υποδομών της στην παραγωγή ΑΠΕ και στο δίκτυο ηλεκτρισμού και των δυνατοτήτων της στην αποθήκευση πετρελαίου. Προετοιμαζόταν για την είσοδο του ΦΑ στο ενεργειακό μείγμα της και για τη φιλελευθεροποίηση του ενεργειακού τομέα της. Οριοθέτησε ΑΟΖ με Αίγυπτο, Λίβανο (αυτός δε τη κύρωσε) και εκκίνησε το πρώτο διαγωνισμό αδειοδότησης ερευνών ΦΑ, καλώντας ΠΕΠΦΑ σε 11 θαλασσοτεμάχια, συμβάλλοντας στην εμπέδωσή της διεθνώς ως κανονικού Ευρωπαϊκού κράτους στο φόντο της αποτυχίας του Σχεδίου Ανάν. Έτσι η ενεργειακή της πολιτική αξιοποίησε και ωθήθηκε από το πλαίσιο «εξευρωπαϊσμού» της όλης πολιτικής της.[139]

Από το 2008 η ενεργειακή πολιτική της επεδίωξε την αποκατάσταση της ως ενιαίο κράτος και την εμπέδωση διεθνώς της κυριαρχίας και των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Αρχικά θέλησε τη ρυμούλκηση της Τουρκίας σε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού, καθώς σε αυτή την περίπτωση η Άγκυρα θα μπορούσε να εισάγει-διαμετακομίζει ΦΑ της Αν. Μεσογείου. Έτσι προσέφερε το μισό των επικείμενων εσόδων από το ΦΑ στους Τουρκοκύπριους, όμως μετά από την όποια λύση του Κυπριακού. Συζήτησε έναν υποθαλάσσιο αγωγό Ισραήλ-Τουρκία

[138] Cyprus - Countries & Regions,". Petros. Pilavachi et al., "The Energy Policy of the Republic of Cyprus," *Energy* 34, no. 5 (May 2009): 547-54. 234. Tsakiris, "Inflammable Waters," 283-7.
[139]"Pilavachi et al., "The Energy Policy of the Republic of Cyprus," 547-54. Gurel, Mullen, Tzimitras, *The Cyprus HydroCarbons Issue,*" 24. Migdalovic, Cyprus (2008), 10-17.

με σταθμό μία ενωμένη Κύπρο, για την εξαγωγή ΦΑ στην Ευρώπη. Παράλληλα επεδίωξε την άμεση ερεύνηση-αξιοποίηση του δυναμικού της, ασκώντας τα κυριαρχικά της δικαιώματα και συμβάλλοντας, εκτός από τη μείωση μελλοντικά της εισαγωγικής εξάρτησης της, στη διεθνή αναγνώριση αυτών, και έτσι στη περεταίρω απομόνωση του ψευδοκράτους. Οριοθέτησε ΑΟΖ με το Ισραήλ. Εκχώρησε για έρευνες το οικόπεδο 12 στην Αμερικανική Noble, με συνέπεια την ανακάλυψη του κοιτάσματος της Αφροδίτης, εκτιμώμενου στα 141 bcm το 2013, ενώ αυτή με τη σειρά της πούλησε το 30% αυτού στην Ισραηλινή Delek. Προχώρησε στο 2ο διαγωνισμό αδειοδότησης, συμφωνώντας με τη κοινοπραξία Eni-Kogas από Ιταλία-Ν. Κορέα και τη Γαλλική Total. Ως συνέπεια η ΚΔ εισήχθη στον διεθνή χάρτη ενέργειας ως υποψήφιος τροφοδότης και διαμετακομιστής ΦΑ από την Αν. Μεσόγειο στην ΕΕ.[140]

Από το 2013 η ενεργειακή πολιτική συνδέθηκε με την εξισορρόπηση της Τουρκίας. Η ΚΔ αξιοποίησε τη διάθεση της Δύσης για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία και τη ρωσοτουρκική ενεργειακή προσέγγιση, επιδιώκοντας την ρυμούλκηση της Τουρκίας σε μία αποδεκτή λύση στο Κυπριακό, αλλά και την υλοποίηση σχεδίων που αναγνώριζαν τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Έτσι αρνήθηκε την είσοδο του ΦΑ στις νέες συνομιλίες που εξελίχθηκαν αναφορικά με το Κυπριακό και απαίτησε την αντιμετώπιση του ως «ομοσπονδιακό» θέμα, θέλοντας να πιέσει την Άγκυρα για τη συνολική διευθέτηση του. Αντίστοιχα με τη στήριξη των ΗΠΑ μετείχε σε διαδικασίες περιφερειακής ενεργειακής συνεργασίας που εξισορροπούσαν τις Τουρκικές κινήσεις. Ανέπτυξε τριμερείς συνεργασίες μαζί με την Ελλάδα, με Αίγυπτο και Ισραήλ. Μετείχε στη συγκρότηση του EMGF και στην άνοδο των σχεδίων East Med, ενός αγωγού από την ΑΟΖ της ΚΔ στην Αίγυπτο—για την εξαγωγή ΦΑ της ως LNG στις αγορές—, των καλωδίων Eurasia και Eurafrica—ηλεκτρική σύνδεση της Ελλάδας με Ισραήλ και Αίγυπτο μέσω της ΚΔ. Στράφηκε στη κοινή εκμετάλλευση με Ισραήλ και Αίγυπτο των οικοπέδων που εφάπτονταν στις ΑΟΖ τους, διευθετώντας τις διαφορές για τα όρια τους. Προχώρησε στο 3ο διαγωνισμό αδειοδότησης, συμφωνώντας με την ExxonMobil των ΗΠΑ, την Qatar Petroleum, την Ολλανδοβρετανική Shell (αγόρασε τη BG που αγόρασε το 35% της Αφροδίτης από τη Noble). Πέτυχε την ανακάλυψη των κοιτασμάτων Καλυψώ, μέσω των ερευνών της κοινοπραξίας Eni-Total, και του κοιτάσματος

[140] Tsakiris, "Inflammable Waters," 284-5, Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-7. Morelli., Cyprus (2013) 3-13. Η Καθημερινή Κύπρου, "Χριστόφιας: Καταλύτης Για Τη Λύση Στο Κυπριακό Οι Υδρογονάνθρακες," *Kathimerini.com.cy*, November 14, 2011. https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/65979/?ctype=ar. Η Καθημερινή, "Χριστόφιας: Μετά Τη Λύση Του Κυπριακού Μεταφορά Φυσικού Αερίου Στην Ευρώπη Μέσω Τουρκίας," *Kathimerini.gr*, January 3, 2019. https://www.kathimerini.gr/world/1002940/christofias-meta-ti-lysi-toy-kypriakoy-metafora-fysikoy-aerioy-stin-eyropi-meso-toyrkias/

Γλαύκος (142-227 bcm) από την ExxonMobil. Τέλος η συμφωνία με Κινεζική εταιρεία για τη κατασκευή σταθμού παραγωγής LNG στο Βασιλικό, πέραν της ώθησης που έδινε στον ενεργειακό πρόγραμμα της, της προσέδιδε διπλωματικά ερείσματα πέραν της Δύσης. Ως συνέπεια αναδεικνυόταν σε κρίκο μιας νέας ενεργειακής περιφερειακής αρχιτεκτονικής. [141]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της ΚΔ όρισε και την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία άμεσης ή υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, η ΚΔ επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από τις εισαγωγές πετρελαίου και την αποκατάσταση και σταθεροποίηση της κυριαρχίας της, και τη στήριξη της διαπραγματευτική θέσης της στο Κυπριακό. Αρχικά η ενεργειακή πολιτική της αξιοποίησε και ωθήθηκε από το πλαίσιο «εξευρωπαϊσμού» των πολιτικών της, θέλοντας τη μείωση και διαφοροποίηση της κατανάλωσης πετρελαίου, και συμβαδίζοντας με την απόπειρα επίτευξης λύσης στο Κυπριακό μέσω της ΕΕ, και έπειτα συμβάλλοντας στην εμπέδωσή της διεθνώς ως κανονικό Ευρωπαϊκό κράτος. Από το 2008 η Λευκωσία κινήθηκε για την ανάδειξη της σε πιθανό Μεσογειακό τροφοδότη της ΕΕ με φα, ενώ επεδίωξε την αποκατάσταση της ως ενιαίο κράτος και την εμπέδωση διεθνώς της κυριαρχίας και των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Από το 2013 η ενεργειακή πολιτική της την κατέστησε κρίκο της περιφερειακής ενεργειακής αρχιτεκτονικής, ενώ συνδεόταν άμεσα με την εξισορρόπηση της Τουρκίας. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική της ΚΔ αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν, ενώ η κατανομή ισχύος επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών κινδύνων, θέτοντας τα όρια της.

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της ΚΔ ορίστηκε από το βαθμό απειλής για την επιβίωση της. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν η ενεργειακή πολιτική της ΚΔ οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά η βελτίωση της αίσθησης ασφάλειας δεν ώθησε την ΚΔ σε σημαντικές κινήσεις εξισορρόπησης της Τουρκίας, όμως αυτό άρχισε να αλλάζει καθώς το πλαίσιο του Σχεδίου Ανάν κρινόταν μη αποδεκτό. Η ΚΔ εκκίνησε την ερεύνηση του δυναμικού της σε φα. Από το 2008 η αύξηση του διακυβεύματος για την Τουρκία λόγω της εύρεσης ΦΑ, ωθούσε την ΚΔ στην αξιοποίηση του για την επίτευξη αποδεκτής λύσης στο Κυπριακό και για την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων, μέσω των διαδικασιών αξιοποίησης του δυναμικού της. Από το 2013 η κλιμάκωση των προκλήσεων της Τουρκίας σχετικά με το δικαίωμα της ΚΔ στην αξιοποίηση του ΦΑ της απαντήθηκε με

[141] Mona Sukkarieh, "The East Mediterranean Gas Forum: Regional Cooperation amid Conflicting Interests," (*Natural Resource Governance Institute*, 2021) 2-7, 10-6. Gurel, Mullen, Tzimitras, *The Cyprus HydroCarbons Issue,*" 41-5, 56-7. Tsakiris, "Inflammable Waters," 286-7. Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-47. Morelli., Cyprus (2016), 9-14. Morelli, Cyprus (2019) 13-37.

ενεργειακές συνεργασίες και συμπράξεις με Δυτικούς, περιφερειακούς και άλλους παράγοντες. Συνεπώς η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας όξυνε την ενεργειακή πολιτική της ΚΔ, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της πολιτικής της, η οποία ωθούσε εξισορροπήσεις όταν η εξωτερική πολιτική της οξυνόταν.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στη ενεργειακή πολιτική της ΚΔ. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της ΚΔ με ΗΠΑ, Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Αρχικά η περίοδος ύφεσης και συνεργασίας στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσία αφήνει αδιάφορη την εσωστρεφή ενεργειακή πολιτική της ΚΔ, ενώ το ίδιο συμβαίνει και όταν εμφανίζονται τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και αυτή συμβάλλει την εμπέδωση της ΚΔ διεθνώς ως κανονικό Ευρωπαϊκό κράτος. Από το 2008 η σταδιακή ανάδειξη της ΚΔ σε Μεσογειακό παράγοντα στη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία συνδέεται με την επιδίωξη ρυμούλκησης της Τουρκίας στη λύση του Κυπριακού και την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της, και εκτυλίσσεται στο περιβάλλον, αρχικά του διαζυγίου και έπειτα του "reset" στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, ενώ η αξιοπιστία στην ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας είχε κλονιστεί. Από το 2013 η ραγδαία κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συμβαδίζει με την απόπειρα της ΚΔ να στηρίξει σχέδια των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ από τη Ρωσία για την εξισορρόπηση της Τουρκίας. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική της ΚΔ αλλά επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά στο βαθμό που «διευκόλυνε» τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.5.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της ΚΔ

Έτος	**Βαθμίδα Υ-ΚΔ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
2000	2	1, → 2,	2	Απούσα
Μετά το Φεβρουάριο του 2003	-1	2, → -1	-1	Απούσα

Μετά το 2007	1	-1, → 1,→ -1	1	Απούσα
Μετά το 2012	-1	-1	-1	Απούσα

3.5.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της ΚΔ

Μ

↓

Υ-ΚΔ→Χ → Υ΄-ΚΔ

3.5.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην πολιτική της ΚΔ. Όταν η απειλή στην προοπτική αποκατάστασης-σταθεροποίησης της ως ανεξάρτητο, ενιαίο και βιώσιμο κράτος οξυνόταν, η ΚΔ ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση περιορίζοντάς την στη διπλωματική στήριξη μίας λύσης στο Κυπριακό (ΔΔΟ) και στην άσκηση κυριαρχίας και δικαιωμάτων της στις θαλάσσιες ζώνες. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή κάθε φορά, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που ευκόλυνε τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες, ενισχύοντας την υφιστάμενη τάση της. Σε αυτή τη βάση η πολιτική επιβίωσης της ΚΔ κατέστη τελικά περιορισμένα πιο εξισορροπητική.

Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική επιβίωσης της ΚΔ, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής στην ασφάλεια της, η ενεργειακή πολιτική της, επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από τις εισαγωγές πετρελαίου, την αποκατάσταση-σταθεροποίηση της κυριαρχίας της και τη στήριξη της διαπραγματευτικής θέσης της στο Κυπριακό. Όταν η απειλή στη πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της οξυνόταν, η ΚΔ ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές επίσης περιοριζόταν από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος και `τις ανάγκες ασφάλειας των εισαγωγών πετρελαίου της. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική της κάθε φορά, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο χώρες να της «δίνουν» ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες, ενισχύοντας υφιστάμενες τάσεις. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, συμβάλλοντας στην πορεία της εξωτερικής της πολιτικής και στην τελική ελεγχόμενη ενίσχυση των εξισορροπητικών στοιχείων αυτής.

Πίνακας 3.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της ΚΔ

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y-ΚΔ**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Αμελητέος	1, → 2,	Ενισχυτικός	2
Μετά το Φεβρουάριο του 2003	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	2, → -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1, → 1, → -1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2012	Στρατιωτική, Διπλωματική,	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

	Πολιτική Ασφάλεια							

Σχήμα 3.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της ΚΔ

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-ΚΔ → Χ → Υ΄-ΚΔ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.6 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου

3.6.0. Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος της Αιγύπτου την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Για την επίτευξη του, εστίασε στην αποτροπή/εξισορρόπηση απειλών στο βαθμό κυριαρχίας της σε Σουέζ και Σινά και στην εξέχουσα θέση της στην ασφάλεια του Αραβικού χώρου, ιεραρχώντας την πολιτική διαχείριση των δεσμών ασφαλείας της με τις ΗΠΑ και της μεσολαβητικής της θέσης στην αντιπαράθεση Αράβων-Ισραήλ. Η ενεργειακή της πολιτική υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας την αποτροπή έγερσης θέματος ασφάλειας σχετικό με τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές υ/α και την αποτροπή της μείωσης της διπλωματικής της ισχύος, λόγω απώλειας του εξαγωγικού status ή μίας υποβάθμισης της ως διαμετακομιστικό κέντρο. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της πολιτικής της, και, τελικά, την απόπειρα διατήρησης της ως περιφερειακή δύναμη, μέσω μίας περιορισμένα πιο εξισορροπητικής προσέγγισης.

3.6.1. Η Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου

Κεντρική επιδίωξη της Αιγύπτου την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Βάση αυτής της επιδίωξης ήταν η κυριαρχία της σε Σουέζ και Σινά (όχι

πλήρης), δύο στρατηγικά για τη διεθνή αρχιτεκτονική οικονομίας και ασφάλειας σημεία, η εξέχουσα θέση της στον Αραβικό κόσμο, οι δεσμοί ασφαλείας που διατηρούσε με τις ΗΠΑ και η διαμεσολαβητική της θέση στην αντιπαράθεση Αράβων-Ισραήλ ως ένα από τα ελάχιστα Αραβικά κράτη που ήταν σε ειρήνη μαζί του. Το Κάιρο εστίασε στην αποτροπή/εξισορρόπηση απειλών στην κυριαρχία του σε Σουέζ και Σινά και στην εξέχουσα θέση του στην ασφάλεια του Αραβικού χώρου. Κύρια στοιχεία είχε τη πολιτική διαχείριση των δεσμών ασφαλείας της με τις ΗΠΑ και της διαμεσολαβητική της θέσης στην αντιπαράθεση Αράβων-Ισραήλ. Η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της αποτελούσαν τον κεντρικό πυλώνα της όλης πολιτικής της για τη διατήρηση της ασφάλειας/θέσης της στο ΔΣ.[142]

Αρχικά οι κινήσεις της Αιγύπτου στήριζαν τη περιφερειακή σταθερότητα. Απαντούσαν στην απόπειρα διευθέτησης της Αραβοϊσραηλινής διαμάχης, στηρίζοντας το πλαίσιο που ωθούσαν οι ΗΠΑ. Το Κάιρο φιλοξένησε συνομιλίες Ισραήλ-ΠΑ (Σάρμ Ελ-Σέικ). Κάλεσε την ΠΑ να μετριάσει τη θέση της για την Ιερουσαλήμ στις συνομιλίες. Σύναψε οικονομικές συμφωνίες με το Ισραήλ, ωθώντας την ολοκλήρωση του στην περιοχή. Αντίστοιχα μετά την εκδήλωση της Ιντιφάντα εστίασε στην αποτροπή μιας περιφερειακής αποσταθεροποίησης, δρώντας για τον τερματισμό της βίας. Κάλεσε τις δύο πλευρές σε αυτοσυγκράτηση. Φιλοξένησε νέες συνομιλίες. Συντόνισε τις Αραβικές χώρες στην άσκηση πίεσης στο Ισραήλ—απόσυρση πρέσβη. Ως συνέπεια λειτουργούσε ως κεντρικός κρίκος στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας.[143]

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 οι κινήσεις της οριοθετήθηκαν από την αντιτρομοκρατική εκστρατεία των ΗΠΑ. Αυτή αξιοποιήθηκε στη σύγκρουση του Καίρου με

---

[142] Droz-Vincent, *The Sad State.."* 66-8. Housam Darwisheh, "Regime Survival Strategies and the Conduct in Foreign Policy of Egypt," *IDE-JETRO* 2 (2015) 49-51. Ghafar, "The Return of Egypt?" 1-15. Gamal M. Selim, "Egyptian Foreign Policy after the 2011 Revolution: The Dynamics of Continuity and Change," *British Journal of Middle Eastern Studies* 49, no.1 (2020): 1-22. Mark Clyde. Egypt-United States Relations. (CRS Report No IB93087) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB93087_3d674d36cfe1c13a4aaa061d3a1dea86cd2e569c.pdf (21 December 2001), 1-11. Mark Clyde. Egypt-United States Relations. (CRS Report No IB93087) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20050615_IB93087_cb387cb2364983ba4410b035c42bda8c154e8979.pdf (15 June 2005), 1-12. Jeremy Sharp. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA497772.pdf (26 March 2009), 5-7, 15-28. Jeremy Sharp. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/research/uscrs/2013/en/91191 (28 February 2013), 1-14. Jeremy Sharp. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20180607_RL33003_2aa173b54ab046116e024772578484b477fcefdb.pdf (7 June 2018), 2-21. Jeremy Sharp. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2020-05-27_RL33003_e42b422c63cfee10e5053b8b5dcbe18af9c5762e.html (27 May 2020), 1-24.

[143] Droz-Vincent, *The Sad State of Egypt's Regional and Foreign Policy* 69-70. Darwisheh, "Regime Survival..." 49. Clyde, Egypt (2001) 1-11.

εξτρεμιστικά δίκτυα και οργανώσεις που υπονόμευαν τη σταθερότητα στην χώρα και στην περιοχή. Αποτέλεσμα ήταν ο στρατηγικός διάλογος με τις ΗΠΑ σε στρατιωτικά, πολιτικά, οικονομικά θέματα. Αντίστοιχα στο Παλαιστινιακό το Κάιρο κατέθεσε σχέδιο λύσης και στήριξε το σχέδιο των ΗΠΑ, Οδικός Χάρτης, για την επίλυση του, προβάλλοντας αυτή ως αναγκαία για τη νίκη στον αντιτρομοκρατικό αγώνα, ενώ απαίτησε τερματισμό της συλλογικής τιμωρίας των Παλαιστινίων, φυγή του Ισραήλ από εδάφη που πήρε στην ιντιφάντα, εφαρμογή σχετικών ΨΣΑΟΗΕ, και παύση της βίας από τους Παλαιστινίους. Πρόκειται για κινήσεις που απαντούσαν στον κίνδυνο υπονόμευσης της θέσης του ως μεσολαβητή στη διαμάχη και ως εξέχον παράγοντα στον Αραβικό χώρο, στο φόντο συνέχισης της Ιντιφάντα και της δέσμευσης των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ. Στο ίδιο πλαίσιο συμφώνησε με το Ισραήλ τη φύλαξη των συνόρων στη Γάζα μετά την επικείμενη αποχώρηση του από το θύλακα και μία Ειδική Βιομηχανική Ζώνη, ενισχύοντας του δεσμούς τους. Όμως έδρασε και για την εφαρμογή του ΨΣΑΟΗΕ 1441—διεθνής έλεγχος του Ιράκ στα ΟΜΚ—και απέρριψε την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, συντασσόμενο με άλλες Αραβικές χώρες και φοβούμενο ένα νέο κύμα περιφερειακής αστάθειας. Στη λογική αυτή, τόνιζε την ανάγκη ύπαρξης αναγκαίων όρων για τη φιλελευθεροποίηση της ΜΑΒΑ, με την οποία συνέδεαν οι ΗΠΑ την νίκη στον «πόλεμο στην τρομοκρατία». Ωστόσο αντιστάθμισε αυτή του τη στάση, επιτρέποντας τη χρήση του εναερίου χώρου του και του Σουέζ στην επίθεση στο Ιράκ, μετέχοντας στη εκπαίδευση των μετασανταμικών ενόπλων δυνάμεων, δεχόμενο την ανάγκη φιλελευθεροποίησης του επί της αρχής. Συνολικά η Αίγυπτος επιχείρησε να σώσει το μεσολαβητικό, σταθεροποιητικό ρόλο της, ισορροπώντας μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων σε ένα τεταμένο περιβάλλον ασφάλειας.[144]

Από το 2005 εστίασε στην εσωτερική σταθερότητα. Θέλησε την εξισορρόπηση της πίεσης που της ασκούσαν οι ΗΠΑ για φιλελευθεροποίηση, προβάλλοντας το πολιτικό Ισλάμ και τη ΜΑ, κύρια αντιπολιτευτική συνιστώσα της χώρας, ως μήτρα τρομοκρατίας. Κινήθηκε για την ενίσχυση της κεντρικής εξουσίας και την εμπόδιση δράσης ΜΚΟ, επικαλούμενη στις ΗΠΑ ως αρνητικό παράδειγμα για τη φιλελευθεροποίηση την εκλογική νίκη της Χαμάς στην Παλαιστίνη. Παράλληλα θέλησε την αντιστάθμιση αυτών των τριβών, συμβάλλοντας στην προσπάθεια τους για απομόνωση της Χαμάς και λύση του Παλαιστινιακού, στη σταθεροποίηση του Ιράκ και στην εξισορρόπηση της ανόδου του Ιράν στην περιοχή. Η Αίγυπτος συμφώνησε με το Ισραήλ την εμπόδιση εξοπλισμού της Χαμάς μέσω Σινά. Μεσολάβησε σε περιόδους βίας

[144] Droz-Vincent, *The Sad State of Egypt's Regional and Foreign Policy* 71. Darwisheh, "Regime Survival..." 49-50. Clyde, Egypt (2005), 1-12.

μεταξύ Ισραήλ-Χαμάς. Συνέδραμε τις ΗΠΑ στην πρόοδο του Οδικού Χάρτη και στη διαδικασία της Ανάπολης. Αυτές οι κινήσεις εξισορροπούσαν και την άνοδο νέων περιφερειακών μεσολαβητών (Τουρκία). Επίσης έδρασε για τη μείωση του κινδύνου που συνιστούσε το Ιράκ για την περιφερειακή σταθερότητα, και για την εξισορρόπηση του Ιράν. Έστειλε πρώτη πρέσβη στο μετασανταμικό Ιράκ. Οργάνωσε διάσκεψη για τη σταθεροποίηση του. Διέκοψε μία σύντομη προσέγγιση της με την Τεχεράνη. Σε αυτό το πλαίσιο έλαβε δεκαετές πακέτο στρατιωτικής βοήθεια από τις ΗΠΑ. Συνολικά οι κινήσεις της επιχειρούσαν να εξισορροπήσουν περιφερειακές και συστημικές πιέσεις.

Από το 2009 η Αίγυπτος επεδίωξε μία λειτουργία μεσολαβητή μεταξύ ΗΠΑ-ΜΑΒΑ. Αξιοποίησε τη θέληση της κυβέρνησης Ομπάμα να διορθώσει σχέσεις με χώρες της περιοχής, για να βελτιώσει την σχέση με τις ΗΠΑ και να ανακάμψει διπλωματικά. Αξιοποίησε διαύλους με τη Χαμάς, προωθώντας την επαναφορά της Γάζας στον έλεγχο της ΠΑ. Στήριξε συνομιλίες της τελευταίας με το Ισραήλ. Κάλεσε σε μία ελεύθερη από πυρηνικά Μέση Ανατολή, ευνοώντας μία συμφωνία στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Συνολικά στήριξε απόπειρες περιφερειακών συνεννοήσεων για τη σταθεροποίηση του περιφερειακού περιβάλλοντος.[145]

Από το 2011 η νέα Ισλαμική πολιτική τάξη της χώρας ιεράρχησε τη σταθεροποίηση της στην εξουσία. Η ανάγκη διπλωματικών στηριγμάτων απαντήθηκε με την αποφυγή διάρρηξης παλιών συμμαχιών και περιφερειακών συνεργασιών, αλλά και με τη σύσφιξη δεσμών με άλλους δρώντες, και με ανοίγματα σε νέους. Ακόλουθα δέχθηκε τη στήριξη Τουρκίας, Κατάρ, συσφίγγοντας τη σχέση μαζί τους. Έλαβε σημαντική οικονομική-πολιτική βοήθεια από το δεύτερο. Υποδέχθηκε σε θερμό κλίμα τον ηγέτη της πρώτης. Επέμεινε στη συμμαχική σχέση με τις ΗΠΑ, αλλά ανοίχθηκε και στην Κίνα. Έλαβε νέο μεγάλο δάνειο από το ΔΝΤ. Ενίσχυσε όμως εμπορικούς δεσμούς με τη Κίνα και η ηγεσία της την επισκέφθηκε. Προσέγγισε το Ιράν, δίχως να διακόψει δεσμούς με παραδοσιακές συμμαχίες στον Κόλπο. Αντάλλαξε επισκέψεις με την ηγεσία του Ιράν και επανέναρξε εμπορικές πτήσεις μαζί του μετά από τριάντα χρόνια, αλλά απέφυγε την εξομάλυνση της σχέσης, στέλνοντας μήνυμα στο Κόλπο. Πρότεινε από κοινού με Ιράν, Τουρκία, ΒΣΑ μία διευθέτηση στη Συρία. Απέφυγε μία ρήξη με το Ισραήλ, αλλά προσέγγισε τη Χαμάς. Δήλωσε πρόθεση λειτουργικής σχέσης με το Ισραήλ. Χαλάρωσε την πίεση στη Χαμάς, ανοίγοντας το πέρασμα της Ράφα στη Γάζα. Επεδίωξε συμφιλίωση-κυβέρνηση εθνικής ενότητας των Παλαιστινιακών παρατάξεων. Μεσολάβησε στην ανταλλαγή

[145]Droz-Vincent, *The Sad State of Egypt's Regional and Foreign Policy* 72-77. Darwisheh, "Regime Survival..." 49-51. Sharp. Egypt (2009) 5-7, 15-28.

κρατουμένων Ισραήλ-Χαμάς το 2011 και στην εκεχειρία που προέκυψε το Νοέμβριο του 2012. Συνολικά, η πολιτική της Αιγύπτου τότε ήταν ισορροπημένη, απέφευγε προκλήσεις.[146]

Από τον Ιούλιο του 2013 η σταθεροποίηση στην εξουσία ήταν στο επίκεντρο και της νέας ηγεσίας, στρατιωτικής πλέον, της χώρας. Η δέσμευση των ΒΣΑ, ΗΑΕ στην ασφάλεια της, ώθησαν σε ένταση της συνεργασίας μαζί τους, ενώ η ίδια αντιμετώπιζε εξωτερική υπονόμευση. Το Κάιρο έκλεισε στρατιωτικές, οικονομικές συμφωνίες με το ΒΣΑ και συνέδραμε με ναυτικό στον πόλεμο στην Υεμένη κατά των φιλοιρανών Χούθι. Από την άλλη η υπονόμευση του από Τουρκία, Κατάρ, επιχειρήθηκε να εξισορροπηθεί και μέσω των τριμερών συνεργασιών με Ελλάδα, ΚΔ. Αντίστοιχα επιδιόρθωσε τη σχέση με το Ισραήλ, επιδιώκοντας την εξισορρόπηση της διολίσθησης της Χαμάς προς τη ΜΑ. Καταχώρησε αυτήν ως τρομοκρατική. Έκλεισε ξανά τη Ράφα. Όμως διατήρησε μεσολαβητικό ρόλο μεταξύ Χαμάς-Ισραήλ, λόγω και της κρισιμότητας της Γάζας για την ασφάλεια του Σινά. Συνέβαλλε στην εκεχειρία του 2014, ενώ επεδίωξε τον επανέλεγχο της Γάζας από την ΠΑ στα πλαίσια μίας κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Πρόσθετα κινήθηκε για τη συντριβή της εξέγερσης του ΙΚ στην περιοχή, εντείνοντας τις επιχειρήσεις στο Σινά και εκτείνοντας τες στη Λιβυή. Επίσης συντάχθηκε με κυβερνήσεις που μαχόταν στοιχεία της ΜΑ. Αποδέχθηκε πολιτικά το καθεστώς Άσσαντ. Επενέβη στρατιωτικά και ζήτησε άρση του διεθνούς εμπάργκου όπλων στη Λιβυή υπέρ του LNA, του πρόσφερε μέσα αεροπορίας, και μετείχε υπέρ του στις πολιτικές διαβουλεύσεις. Παράλληλα κινήθηκε για την αντιστάθμιση της κριτικής για αυταρχισμό που της έκαναν οι ΗΠΑ με αφορμή τη καταστολή της ΜΑ στη χώρα και το πάγωμα στρατιωτικών συμφωνιών τους. Από τη μία ανοίχθηκε σε άλλες δυνάμεις. Αγόρασε σημαντικά οπλικά συστήματα από τη Ρωσία, πραγματοποίησε μαζί της ναυτικά γυμνάσια, έκλεισε οικονομικές, στρατιωτικές συμφωνίες, εκμεταλλευόμενη την όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας. Επίσης αγόρασε αεροναυτικές πλατφόρμες από τη Γαλλία. Από την άλλη πρόβαλλε στις ΗΠΑ τη σημασία της για την περιφερειακή ασφάλεια —καταστολή ΙΚ, επιρροή στη Γάζα, σταθεροποίηση Λιβυής. Σε αυτό το πλαίσιο δέχθηκε τελικά το ξεπάγωμα των στρατιωτικών τους συμφωνιών αλλά και την εμβάθυνση της συνεργασίας τους σε θέματα ασφαλείας στη ΜΑΒΑ. Συνολικά, μία πολυδιάστατη πολιτική συνόδευσε την απόπειρα επιβίωσης και σταθεροποίησης του νέου καθεστώτος.[147]

Από το 2017 αυτό εστίασε στην εξισορρόπηση περιφερειακών απειλών. Αξιολόγησε ως απειλή τις κινήσεις του άξονα Τουρκίας-Κατάρ στη περιοχή, συμπλέοντας με ΒΣΑ, ΗΑΕ για

[146] Darwisheh, "Regime Survival..." 50-55. Selim, "Egyptian Foreign Policy after the 2011 Revolution," 7-15. Sharp, Egypt (2013) 1-14.
[147] Darwisheh, "Regime Survival..." 55-62. Ghafar, "The Return of Egypt? 1-15. Selim, "Egyptian Foreign Policy after the 2011 Revolution," 15-21. Sharp, Egypt (2018) 2-21.

την εξισορρόπηση τους. Ολοκλήρωσε τη μεταφορά δύο νησίδων στην Ερυθρά Θάλασσα στο ΒΣΑ για το σφράγισμα της οικονομική βοήθειας που λάμβανε από το Ριάντ. Στήριξε ΒΣΑ και ΗΑΕ στη διαμάχη με το Κατάρ. Αντίστοιχα εμβάθυνε την τριμερή συνεργασία με Ελλάδα και ΚΔ και την αξιοποίησε για την εξισορρόπηση των Τουρκικών κινήσεων στη Μεσόγειο. Επίσης κινήθηκε για την εξισορρόπηση της Τουρκίας στη Λιβυή, απορρίπτοντας την παρουσία αυτής εκεί. Συνεργάστηκε με τον LNA στην απόπειρα κατάληψης της Τρίπολης και έπειτα στην άμυνα/διατήρηση της Σύρτης, ενώ είχε ρόλο στις πολιτικές διαδικασίες/διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν ή προηγήθηκαν. Πρόσθετα έδρασε για την εξισορρόπηση των Τουρκία, Κατάρ στη Γάζα, επιδιώκοντας μία μόνιμη εκεχειρία Ισραήλ-Χαμάς, στηριγμένη σε δικά της ερείσματα στο θύλακα. Επόμενα αντιτάχθηκε σε μία προσάρτηση της Δυτικής Όχθης από το Ισραήλ, διατηρώντας μεσολαβητικό ρόλο στο Παλαιστινιακό. Επεδίωξε ξανά τη συμφιλίωση των Παλαιστινιακών παρατάξεων για τον επανέλεγχο της Γάζας από την ΠΑ. Αντίστοιχα, ως απειλή εξέλαβε την πρόοδο που είχε η υλοποίηση του μεγάλου φράγματος που υλοποιούσε η Αιθιοπία στο Νείλο, ενώ η πρόσβαση στα ύδατα του ποταμού ήταν κρίσιμη για την επισιτιστική της ασφάλεια. Ως συνέπεια χαρακτήρισε αιτία στρατιωτικής δράσης τη λειτουργία του. Ακόλουθα είχε ιδιαίτερα σκληρή στάση στις σχετικές συνομιλίες που οργάνωσαν οι ΗΠΑ με Σουδάν και Αιθιοπία, ενώ λειτούργησε στρατιωτική βάση στη Ερυθρά Θάλασσα. Παράλληλα επεδίωξε την εκδίωξη του ΙΚ από το Σινά, συνεργαζόμενη με το Ισραήλ αλλά και με τη Χαμάς σε αυτό το σκοπό. Τέλος συνέχισε ανοίγματα σε νέους εταίρους, αλλά και αξιοποίησε τη κυνική πολιτική της διοίκησης Τραμπ, για την εύρεση ερεισμάτων στα περιφερειακά μέτωπα και τον εκσυγχρονισμό των στρατιωτικών αποτρεπτικών της ικανοτήτων. Συνεργάστηκε με Ρωσία, Γαλλία στη Λιβυή. Υπέγραψε νέες αγορές όπλων με τη Ρωσία, ενώ η σχέση τους αναβαθμίστηκε σε στρατηγική ολοκληρωμένη συνεργασία. Συμφώνησε με την Κίνα την ανάπτυξη 5G δικτύου στη χώρα, ενώ συνεργαζόταν μαζί στον τομέα των UAV's. Αναβάθμισε σε στρατηγική τη σχέση με τη Γαλλία. Απ' την άλλη πέτυχε συνεννοήσεις με τις ΗΠΑ στη Λιβυή, ενώ οι στρατιωτικές ασκήσεις τους επανεκκίνησαν. Συνολικά το Κάιρο κινήθηκε για την προστασία της θέσης του στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφάλειας.[148]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της Αιγύπτου εστίαζε στη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Αυτή απαντούσε σε απειλές στην κυριαρχία της σε Σουέζ και Σινά, στην εξέχουσα θέση της στην ασφάλεια του Αραβικού χώρου. Κύρια στοιχεία είχε τη διαχείριση των δεσμών

[148] Ghafar, "The Return of Egypt? 1-15. Selim, "Egyptian Foreign Policy after the 2011 Revolution," 15-21. Sharp, Egypt (2018) 3. Sharp, Egypt (2020) 1-24.

ασφαλείας με τις ΗΠΑ, της διαμεσολαβητική της θέσης στην αντιπαράθεση Αράβων-Ισραήλ. Αρχικά οι κινήσεις της στήριζαν τη περιφερειακή σταθερότητα, καθιστώντας την κεντρικό κρίκο στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας που διαμόρφωνε η απόπειρα διευθέτησης της Αραβοϊσραηλινής διαμάχης που ωθούσαν οι ΗΠΑ. Από την 11η Σεπτέμβρη 2001 επιχειρούσαν να σώσουν το μεσολαβητικό και σταθεροποιητικό ρόλο της, ισορροπώντας μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων στο τεταμένο περιβάλλον ασφάλειας του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Από το 2005 υποστήριζαν την εσωτερική σταθερότητα, επιδιώκοντας να εξισορροπήσουν περιφερειακές και συστημικές πιέσεις. Από το 2009 στήριζαν απόπειρες περιφερειακών συνεννοήσεων για τη σταθεροποίηση του περιφερειακού περιβάλλοντος, λειτουργώντας μεσολαβητικά μεταξύ ΗΠΑ-ΜΑΒΑ. Από το 2011 ήθελαν τη σταθεροποίηση στην εξουσία της Ισλαμικής πολιτικής τάξης, όντας ισορροπημένες και προσεκτικές στη διαχείριση απειλών. Από το 2013 εστίαζαν στη σταθεροποίηση στην εξουσία της νέας στρατιωτικής πολιτικής τάξης, όντας πολυδιάστατες κατά τη διαχείριση απειλών. Από το 2017 επεδίωκαν την εξισορρόπηση απειλών στη θέση της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Συνεπώς η στρατιωτική ασφάλεια ήταν καθοριστική διάσταση εξωτερικής πολιτικής της Αιγύπτου, και η πολιτική και διπλωματική της ασφάλεια βρισκόταν σε άμεση συνάφεια μαζί της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση αντίστοιχων απειλών προς αυτές, θέτοντας τα όρια της.

Αντίστοιχα ο βαθμός όξυνσης της εξωτερική πολιτικής της Αιγύπτου ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η εξωτερική πολιτική της Αιγύπτου οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Το αρχικό χαμηλό του μέγεθος ώθησε την Αίγυπτο σε μεσολαβητικές και συνεργατικές κινήσεις. Η αύξηση του μετά την 11η Σεπτεμβρίου ώθησε την Αίγυπτο σε αντισταθμιστικές κινήσεις για τη διαφύλαξη του μεσολαβητικού και σταθεροποιητικού ρόλου της. Από το 2005 η νέα επιβάρυνση στο περιβάλλον ασφαλείας ώθησε την Αίγυπτο στην απόπειρα εξισορρόπησης περιφερειακών και συστημικών πιέσεων. Από το 2009 η σχετική βελτίωση του την επανάφερε σε μεσολαβητικές πρωτοβουλίες. Από το 2011 η ένταση της ανασφάλειας την ώθησε σε ισορροπημένες και προσεκτικές κινήσεις διαχείρισης απειλών και κυρίως στη διεύρυνση των εταίρων της. Από το 2013 η αίσθηση εξωτερικής υπονόμευσης συνοδεύτηκε από πιο πολυδιάστατες κινήσεις στη διαχείριση απειλών. Από το 2017 οι περιφερειακοί ανταγωνισμοί και η κλιμάκωση της ανασφάλειας ώθησαν περιφερειακές εξισορροπήσεις. Έτσι η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας της Αιγύπτου στο ΔΣ όξυνε αντίστοιχα την εξωτερική πολιτική της.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην εξωτερική πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτού, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν μόνο από το 2013 και μετά. Ως το 2013 τα διάφορα στάδια της Αμερικανορωσικής σχέσης δε φαίνεται να επηρεάζουν τη πολιτική της Αιγύπτου, ενώ η εξέλιξη αυτής δεν τα ακολουθεί. Πχ η αντιτρομοκρατική συνεργασία ΗΠΑ-Ρωσίας μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 συνοδεύεται από τη στροφή της Αιγύπτου σε ορισμένες αντισταθμιστικές κινήσεις στην περιοχή. Αντίστοιχα το "reset" στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας από το 2011 συνοδεύεται από προσεκτικές μεν, κινήσεις εξισορρόπησης δε, από πλευράς Αιγύπτου. Από το 2013 όμως και στο φόντο της αποτυχίας του "reset" και έπειτα της κλιμάκωσης του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας η επίδραση του τελευταίου στην εξωτερική πολιτική της Αιγύπτου μεγαλώνει, διότι η Ρωσία αξιοποιείται για την αντιστάθμιση των ΗΠΑ ως εταίρου. Αυτό συνεχίζεται και μετά το 2017 όταν και σταθεροποιείται ο Αμερικανορωσικός ανταγωνισμός. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την εξωτερική πολιτική της Αιγύπτου αλλά επιδρούσε σε αυτή ενισχύοντας υφιστάμενες τάσεις, κυρίως από το 2013, και στο βαθμό που «διευκόλυνε» μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.6.1:1 Η Γενική Πολιτική της Αιγύπτου

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-Αίγυπτος**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1,	2
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	2,	1
Μετά το 2004	Στρατιωτική, Διπλωματική,	Σημαντική	ΝΑΙ	2, → -1	-1

	Πολιτική Ασφάλεια				
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	1
Μετά το 2010	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1, → -1	1
Μετά το Καλοκαίρι του 2013	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 3.6.1:1 Η Γενική Πολιτική της Αιγύπτου

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ- Αίγυπτος

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.6.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Αιγύπτου

Η ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου επεδίωκε την εξισορρόπηση απειλών στη θέση της ως παραγωγό και διαμετακομιστή υ/α. Εστίαζε στην αποτροπή έγερσης θέματος ασφάλειας σχετικό με τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές υ/α—το έλλειμα στη παραγωγή ΦΑ και πετρελαίου ήταν κάτω από 30% από το 2014 και το 2009 αντίστοιχα, ενώ τα έσοδα από την εξαγωγή τους ήταν πάντα κάτω του 30% τα υπόλοιπα έτη. Επίσης αφορούσε την αποτροπή της μείωσης της διπλωματικής της ισχύος, λόγω κάποιας απώλειας του εξαγωγικού status ή μίας υποβάθμισης της ως διαμετακομιστικό κέντρο—το 2017 από το Σουέζ διερχόταν το 8% του διεθνούς εμπορίου LNG, και το 9% (μαζί με τον Summed) του θαλάσσιου εμπορίου πετρελαίου. Η διατήρηση της θέσης της περιφερειακής δύναμης ήταν ο υποκινητής της.[149]

Αρχικά η Αίγυπτος επεδίωξε την ενεργειακή ολοκλήρωση της περιοχής. Η μείωση της παραγωγής της στο πετρέλαιο κατά 15,2% και η αύξηση αυτής στο φα κατά 89,8% την ώθησαν στην ιεράρχηση των εξαγωγών ΦΑ και της ανάδειξης της σε πάροχο στη ΜΑΒΑ. Ακόλουθα, ευνοούμενη από το μεσολαβητικό ρόλο της στην Αραβοϊσραηλινή διαμάχη, η Αίγυπτος υπέγραψε με το Ισραήλ σχέδιο για έναν υποθαλάσσιο αγωγό, Ελ-Αρίς-Ασκελόν, με σκοπό την τροφοδοσία αυτού με ΦΑ. Μάλιστα συνέδεσε την πρόοδο του με την πρόοδο των συνομιλιών στο Παλαιστινιακό, αξιοποιώντας τη διάθεση του Ισραήλ να πάψει να αποτελεί απομονωμένη ενεργειακή νησίδα. Αντίστοιχα θέλησε την ένταξη του αγωγού σε ένα μεγαλύτερο σχέδιο για έναν Μεσογειακό υποθαλάσσιο αγωγό ΦΑ για τη τροφοδοσία των Γάζα, Λίβανος, Συρία, Τουρκία. Μάλιστα υπέγραψε σχετικό πρωτόκολλο και με την Τουρκία γι' αυτό το λόγο. Μετά την έκρηξη της Ιντιφάντας όμως, και πιεζόμενη και από τον ανταγωνισμό με τη Ρωσία για την αγορά φα της Τουρκίας, στράφηκε στη χερσαία εξαγωγή ΦΑ σε Αραβικές χώρες. Τα σχέδια με το Ισραήλ πάγωσαν. Η Αίγυπτος συμφώνησε με την Ιορδανία την κατασκευή του Αραβικού αγωγού με προοπτική επέκτασης του σε Συρία, Λίβανο, Τουρκία. Το ΦΑ και οι αγωγοί της προβλήθηκαν ως στοιχεία φιλίας-σταθεροποίησης εκείνη την εποχή, συμβατά με τη κεντρική της θέση στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας.

Από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 οι ενεργειακές κινήσεις της προσαρμόστηκαν στο νέο σύνθετο περιβάλλον ασφαλείας. Η χώρα αξιοποίησε τη ζήτηση ΦΑ σε Ευρώπη και ΜΑΒΑ για την αύξηση των εξαγωγών της. Ολοκλήρωσε τον αγωγό Ελ-Αρίς-Άκαμπα—μέρος του Αραβικού αγωγού—, αρχίζοντας την εξαγωγή φα στην Ιορδανία. Συμφώνησε με Ιορδανία, Συρία, Λίβανο, Τουρκία την επέκταση του Αραβικού αγωγού στην Ευρώπη και τη σύνδεση του με το δίκτυο του μετασανταμικού Ιράκ. Τελικά όμως, η Αίγυπτος κινήθηκε και προς άλλες

[149] EIA, "The Suez Canal and SUMED Pipeline Are Critical Chokepoints for Oil and Natural Gas Trade," *Eia.gov*, 2023, https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=40152#. IEA, "Egypt (2024)"

επιλογές για την εξαγωγή του ΦΑ της. Οι λόγοι αφορούσαν την έντασης της περιφερειακής διαμάχης με επίκεντρο το Παλαιστινιακό, την οικονομική αδυναμία των Συρία, Λιβάνου να «τρέξουν» σχέδια μεγάλων αγωγών και τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα του ΦΑ της στην αγορά της Τουρκίας. Η τελευταία αφορούσε την υψηλή του τιμή, ένεκα των διοδίων που σκόπευαν να βάλουν Ιορδανία και Συρία στον Αραβικό αγωγό. Έτσι ως τις αρχές του 2005 η Αίγυπτος ολοκλήρωσε τους τερματικούς σταθμούς σε Νταμιέτα και Ιντχούκ για την εξαγωγή LNG στις διεθνείς αγορές. Ως συνέπεια, ανέκυπτε ως περιφερειακός πυλώνας ενεργειακής ασφάλειας.[150]

Από το 2005 αξιοποίησε το εξαγωγικό status της στο ΦΑ για την εξισορρόπηση έξωθεν πιέσεων. Η αύξηση της παραγωγής ΦΑ μεταξύ 2001-2005 κατά 30,9% αξιοποιήθηκε για την αντιστάθμιση δυσμενών οικονομικών συνεπειών που εγκυμονούσε η τάση μείωσης της παραγωγής πετρελαίου, κατά 7,5% την ίδια περίοδο και των τριβών στη σχέση της με τη Δύση, αλλά και για τη μείωση της περιφερειακής έντασης. Οι εξαγωγές και τα σχέδια-αγωγών και η προοπτική επέκτασης τους, λειτουργούσαν υπέρ της εσωτερικής συνοχής και των σχέσεων της με τις ΗΠΑ. Φόντο τους ήταν η ανάδειξη της Ρωσίας σε αναξιόπιστο ενεργειακό εταίρο της Δύσης, και η μεγαλύτερη σταθερότητα στην περιοχή μετά τη λήξη της Ιντιφάντα και τη χαλάρωση στο τέλος του 2006 της πίεσης των ΗΠΑ στη Συρία. Η Αίγυπτος ολοκλήρωσε τον αγωγό Ελ-Αρίς-Ασκελόν και εγκαινίασε την εξαγωγή ΦΑ στο Ισραήλ. Πέτυχε επέκταση του Αραβικού αγωγού στη Χομς/Συρία. Συμφώνησε με τους εταίρους σε αυτόν την ένωση του με τον Nabucco και την επέκταση του ως τη Ρουμανία. Συνολικά, οι κινήσεις της τόνιζαν τη κεντρική θέση της στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική.

Από το 2009 η ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου παρουσιάζει σημάδια εσωστρέφειας. Από τον Αύγουστο του 2006 οι εξαγωγές ΦΑ κινούνταν πτωτικά, ενώ οι τιμές δεχόταν πιέσεις και η εγχώρια ζήτηση πολλαπλασιαζόταν. Ως απάντηση επέβαλε διετές μορατόριουμ στη σύναψη νέων συμφωνιών εξαγωγής ΦΑ, ιεραρχώντας την εγχώρια ζήτηση και την προστασία της διπλωματικής-διαμεσολαβητικής θέση της, που ευνοούνταν από τα υπάρχοντα σχέδια για εξαγωγές. Το 2010 η Αίγυπτος κάλυπτε το 40% της κατανάλωσης ΦΑ του Ισραήλ και το 80% της ηλεκτροπαραγωγής της Ιορδανίας. Αντίστοιχα η Αίγυπτος επεδίωξε τη διαφοροποίηση των πηγών τροφοδοσίας της, μέσω συμφωνίας με μία Αυστραλιανή εταιρεία για την κατασκευή εργοστασίων παραγωγής πυρηνικής ενέργειας. Τέλος προχώρησε την υλοποίηση υφιστάμενων

[150]EIA, "Egypt Country analysis Brief," *EIA* (May 2005) 1-7. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2005.pdf. BP. "statistical review of world energy," *BP* (June 2006), 8, 24.

σχεδίων αγωγών—ολοκλήρωση επέκτασης του Αραβικού Αγωγού στη Τρίπολη/Λίβανο. Γενικά, το Κάιρο εστίασε στην ασφάλεια της θέσης της στο περιφερειακό τοπίο ενέργειας.[151]

Από το 2011 επικέντρωσε στις εγχώριες ανάγκες. Η εγχώρια ζήτηση προτεραιοποιήθηκε και οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 61,9% τα έτη 2010-13, καθώς η Ισλαμική πολιτική τάξη επιχειρούσε να σταθεροποιήσει την εξουσία της. Αντίστοιχα η απόσυρση της από τη συμφωνία εξαγωγής ΦΑ στο Ισραήλ και η ακύρωση της, με αφορμή διαφορές στην τιμή, συμβάδιζαν με την περισσότερο φιλοπαλαιστινιακή στάση της, ενώ «ευκολύνονταν» από την εξέγερση στο Σινά και τις επιθέσεις στον Αρίς-Ασκελόν, αλλά και από την ανάγκη εξισορρόπησης του ελλείματος, από το 2009, στην παραγωγή πετρελαίου. Η Αίγυπτος ιεράρχησε την ενεργειακή της σταθερότητα.

Από τον Ιούλιο του 2013 αυτός ήταν ο στόχος και της νέας στρατιωτικής ηγεσίας. Η Αίγυπτος απάντησε στην άνοδο των εισαγωγών ΦΑ της. Επεδίωξε τη διαφοροποίηση τους και τον περιορισμό του κόστους τους, αλλά και την αύξηση της εγχώριας παραγωγής ενέργειας. Αντίστοιχα η πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική και η συμμετοχή της σε αντισταθμιστικές και εξισορροπητικές συνεργασίες ασφαλείας ευνόησαν αυτή την πολιτική. Έτσι η Αίγυπτος λειτούργησε σταθμό για την εισαγωγή LNG—Ain-Sukha/Σουέζ—και έλαβε δύο FSRU, ένα από τη Νορβηγία και ένα από τη Σιγκαπούρη. Συμφώνησε την εισαγωγή LNG από τη Ρωσία και την Αλγερία και με εταιρίες της Σιγκαπούρης, της Νορβηγίας και των ΗΠΑ (Noble). Με τη Ρωσία πέτυχε μία πρώτη συμφωνία για την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου στη EL-Dabaa. Αντάλλαξε νησίδες στην Ερυθρά Θάλασσα με 167 tb/d παραγώγων πετρελαίου από το ΒΣΑ. Συμφώνησε την εισαγωγή ΦΑ μέσω της Ιορδανίας—επανεξαγωγή αεριοποιημένου LNG δια της αναστροφής του Αρίς-Άκαμπα. Εξουσιοδότησε την Eni για την ερεύνηση-ανάπτυξη του πεδίου ΦΑ Zohr (850 bcm) στην ΑΟΖ της, επιταχύνοντας διαδικασίες εκμετάλλευσης. Πέτυχε συμφωνία με την ΚΔ για μια κοινή διερεύνηση για ΦΑ στα σύνορα των ΑΟΖ τους και ενεπλάκη σε τριμερή ενεργειακή συνεργασία με Ελλάδα και ΚΔ. Τέλος, μαζί με το Ισραήλ δήλωσαν πρόθεση αναστροφής του Αρίς-Ασκελόν, ενώ κατέληξαν συμπράξεις από μεταξύ Αιγυπτιακών και Ισραηλινών εταιρειών. Αντίστοιχα, έδρασε για την ασφάλεια των υποδομών ενέργειας σε Σουέζ και Σινά, τονίζοντας το ρόλο τους για τη διεθνή ενεργειακή ασφάλεια. Συνολικά, ιεράρχησε τις εγχώριες ανάγκες για τη σταθεροποίηση του νέου καθεστώτος.[152]

---

[151]EIA, "Egypt Country analysis Brief," *EIA* (July 18, 2012) 1-11, 13-4, www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2012.pdf. BP. "statistical review of world energy," *BP* (June 2011), 8, 22.

[152]BP "2022". EIA, "Egypt Country analysis Brief," *EIA* (June 02, 2015) 1-10, 13, www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2015.pdf. EIA, "Egypt

Από το 2017 το Κάιρο ιεράρχησε την παραγωγή και διαμετακόμιση ΦΑ. Η αύξηση της παραγωγής ΦΑ κατά 68,2% μεταξύ 2016-2021 επέτρεψε στην Αίγυπτο να επανεκκινήσει τις εξαγωγές της από το 2019. Αντίστοιχα οι περιφερειακοί ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο με επίκεντρο τις θαλάσσιες ζώνες, τη Γάζα και τη Λιβυή την ωθούσαν σε αντίστοιχες ενεργειακές συμπράξεις αλλά και εξισορροπήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο εξισορρόπησε την ενεργειακή σχέση της με τη Ρωσία, ωθώντας την αγορά του 30% του Zohr από τη Rosneft, αλλά καθυστερώντας την υλοποίηση του πυρηνικού σταθμού στη EL-Dabaa. Αντίστοιχα BP και Mubadala/HAE απέκτησαν επίσης από 10% στο Zohr. Παράλληλα αποζημίωσε το Ισραήλ για τη διακοπή των εξαγωγών της το 2012, συμφωνώντας με αυτό για δύο αγωγούς και την αναστροφή του Αρίς-Ασκελόν για την εισαγωγή ΦΑ από το Ισραήλ, με προοπτική την επανεξαγωγή μέρους του ως LNG στην Ευρώπη. Τερμάτισε τις εισαγωγές LNG το 2018—τροποποίηση 5ετούς συμβολαίου λειτουργίας FSRU στην Ain-Sukha. Κατέληξε σε μία πρώτη συμφωνία με την ΚΔ για την εξαγωγή ΦΑ της στα τερματικά της Αιγύπτου, μέσω αγωγού, και από εκεί στις διεθνείς αγορές. Πρωταγωνίστησε στην άνοδο του EMGF. Με τη βοήθεια των ΗΠΑ κατέστειλε την ικανότητα επιθέσεων στις υποδομές ενέργειας σε Σινά, Σουέζ. Επέκτεινε την δικαιοδοσία της στην ανάπτυξη ΦΑ με τη συμφωνία μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ με την Ελλάδα. Παράλληλα προσέφερε καύσιμα στη Γάζα με αφορμή τις εκεί διακοπές ρεύματος, για τη διατήρηση ερεισμάτων στο θύλακα και την εμπέδωση της μεσολαβητικής θέσης μεταξύ αυτού και το Ισραήλ. Ως συνέπεια το Κάιρο ανέκαμπτε στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική.[153]

…

Συνοψίζοντας, η γενική πολιτική της Αιγύπτου όρισε την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία, όχι μόνο άμεσης ή υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια ή τη θέση της στο ΔΣ, αλλά γενικά ζητήματος ενεργειακής ασφάλειας, η ενεργειακή της πολιτική κινήθηκε βάσει των ιεραρχήσεων που έθεταν κάθε φορά η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική της ασφάλεια. Επεδίωκε την αποτροπή της έγερσης θέματος ασφάλειας σχετικό με τις εισαγωγές ή εξαγωγές υ/α, αλλά και την αποτροπή της μείωσης της διπλωματικής της ισχύος λόγω απώλειας του εξαγωγικού status ή υποβάθμισης της ως διαμετακομιστικό κέντρο. Αρχικά η Αίγυπτος κινήθηκε για την ενεργειακή ολοκλήρωση της περιοχής, προβάλλοντας το ΦΑ και τους

Country analysis Brief," *EIA* (May 24, 2018) 1-10, 14., www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2018.pdf. BP. "statistical review of world energy," *BP* (June 2021), 18, 36.

[153]EIA, "Egypt Country analysis Brief," *EIA* (April 04, 2022) 1-9, 12, www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2022.pdf. BP, review (2021), 18, 36.

αγωγούς της ως στοιχεία σταθεροποίησης. Από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 οι κινήσεις της την αναδείκνυαν σε περιφερειακό πυλώνας ενεργειακής ασφάλειας, βοηθώντας την απόπειρα εξισορρόπησης της μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων. Από το 2005 αξιοποίησε το εξαγωγικό status της στο ΦΑ για την εξισορρόπηση έξωθεν πιέσεων, τονίζοντας την κεντρική θέση της στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική. Από το 2009 η πολιτική της γίνεται διακριτά εσωστρεφής, καθώς η θέση της στο περιφερειακό τοπίο ενέργειας σχετιζόταν με τη μεσολάβηση της μεταξύ ΗΠΑ-ΜΑΒΑ και τη σταθερότητα του περιφερειακού περιβάλλοντος. Από το 2011 επικέντρωσε στις εγχώριες ανάγκες και την ενεργειακή σταθερότητα, θέλοντας να συμβάλλει στη σταθεροποιήσει στην εξουσία της Ισλαμικής πολιτικής τάξης. Από τον Ιούλη του 2013 συνέχισε στην ίδια πορεία, θέλοντας να συμβάλει στη σταθεροποίηση στην εξουσία της στρατιωτικής ηγεσίας. Από το 2017 ιεράρχησε την παραγωγή και διαμετακόμιση ΦΑ, μέσω συμφωνιών με εταίρους στην ασφάλεια της, ανακάμπτοντας στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική και συμβάλλοντας στην εξισορρόπηση περιφερειακών απειλών. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την εξωτερική πολιτική της Αιγύπτου αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν, ενώ η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών προκλήσεων, θέτοντας τα όρια της.

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της Αιγύπτου ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν η ενεργειακή πολιτική της οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Το αρχικό χαμηλό του μέγεθος, ώθησε την Αίγυπτο σε ενεργειακές συνεργασίες και συμπράξεις. Η αύξηση του μετά την 11η Σεπτεμβρίου περιόρισε την Αίγυπτο σε κινήσεις που διασφάλιζαν την προοπτική ανόδου της ως εξαγωγέα ΦΑ—απεγκλωβισμός από τις χερσαίες οδεύσεις της ΜΑΒΑ. Από το 2005 η νέα μεγέθυνση του στο νέο περιβάλλον ασφαλείας την ώθησε στην αξιοποίηση του εξαγωγικού status της στο ΦΑ για την εξισορρόπηση έξωθεν πιέσεων—εξαγωγές ΦΑ στο Ισραήλ και ώθηση Αραβικού Αγωγού. Από το 2009 η σχετική βελτίωση του συνοδεύεται από το μορατόριουμ σε νέες συμφωνίες για εξαγωγές και στην προώθηση των ήδη υφιστάμενων σχεδίων, ένεκα των αυξανόμενων εσωτερικών αναγκών. Από το 2011 κάποια μικρή πίεση δέχονται, καθώς επανεξετάζει/ακυρώνει τη συμφωνία ΦΑ με το Ισραήλ στο πλαίσιο γενικότερης επαναξιολόισης της εξωτερικής πολιτικής της. Από το 2013 η αίσθηση εξωτερικής υπονόμευσης συνοδεύτηκε από πολυδιάστατες κινήσεις για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών υ/α, τη μείωση του κόστους αυτών, την επιτάχυνση των διαδικασιών για την επάνοδο της εγχώριας παραγωγής. Από το 2017 οι περιφερειακοί ανταγωνισμοί και η κλιμάκωση της ανασφάλειας ωθούσαν την Αίγυπτο σε αντίστοιχες ενεργειακές συμπράξεις

αλλά και εξισορροπήσεις. Συνεπώς η επιδείνωση του βαθμού ασφαλείας όξυνε την ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της πολιτικής της. Αυτή ωθούσε συνεργασίες στη βάση ενεργειακών συγκλίσεων αν η εξωτερική πολιτική ήταν συνεργατική, και διαμάχες όταν αυτή οξυνόταν.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στη ενεργειακή πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της Αιγύπτου με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Η αρχική ύφεση του και έπειτα η συνεργασία ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται αρχικά από κινήσεις της Αιγύπτου για ενεργειακές συνεργασίες και συμπράξεις, και έπειτα από τον περιορισμό τους σε αυτές που στήριζαν άμεσα τις εξαγωγές ΦΑ, καθώς μεταξύ άλλων ανταγωνιζόταν και τη Ρωσία για αγορές. Από το 2005 οι τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα το διαζύγιο τους συνοδεύεται από κινήσεις της Αιγύπτου που ευνοούσαν σχέδια διαφοροποίησης των Ευρωπαϊκών εισαγωγών ΦΑ—που υποστήριζαν οι ΗΠΑ. Από το 2009 το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας φαίνεται να μην επηρεάζει την ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου ως το 2013. Από το 2013 η επιδείνωση της σχέσης τους και έπειτα η ραγδαία κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από την ενεργειακή προσέγγιση Αιγύπτου-Ρωσίας, ενώ η πρώτη κινείται για την αντιστάθμιση των ΗΠΑ. Από το 2017 η παγίωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας σε υψηλά επίπεδα συνοδεύεται από μετριασμό της ενεργειακής σχέσης Αιγύπτου-Ρωσίας και τη συμμετοχή της πρώτης σε σχέδια διαφοροποίησης των ενεργειακών εισαγωγών φα της Ευρώπης, καθώς η σχέση ασφαλείας της με τις ΗΠΑ βελτιώνεται. Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου αλλά επιδρούσε σε αυτή κυρίως από το 2013 στο βαθμό που «ευκόλυνε» τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες. Έτσι, ενίσχυε την ήδη υφιστάμενη τάση της.

Πίνακας 3.6.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Αιγύπτου

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Αίγυπτος**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
2000	2	1,	2	Απούσα

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001	1	2,	1	Απούσα
Μετά το 2004	-1	2, → -1	-1	Απούσα
Μετά το 2008	1	1	1	Απούσα
Μετά το 2010	1	1, → -1	1	Απούσα
Μετά το Καλοκαίρι του 2013	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 3.6.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Αιγύπτου

M

↓

Υ-Αίγυπτος→Χ → Υ΄-Αίγυπτος

3.6.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην πολιτική της Αιγύπτου. Όταν η απειλή στην κυριαρχία της σε Σουέζ, Σινά, στην εξέχουσα θέση της στην ασφάλεια του Αραβικού χώρου και στη μεσολαβητική θέση της στην Αραβοϊσραηλινή διαμάχη οξυνόταν, η Αίγυπτος ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση, θέτοντας και τα όρια της. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή, ενισχύοντας ήδη υφιστάμενες τάσεις, κυρίως από το 2013 και στο βαθμό που ευκόλυνε μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η απόπειρα διατήρησης της ως περιφερειακή δύναμη κατέστη τελικά, περιορισμένα, πιο οξεία.

Επίσης η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη γενική πολιτική της Αιγύπτου, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία όχι μόνο ενεργειακής απειλής, αλλά και γενικότερα ζητήματος ενεργειακής ασφαλείας, η ενεργειακή πολιτική της επεδίωκε την αποτροπή της έγερσης θέματος ασφάλειας σχετικό με τις εισαγωγές ή εξαγωγές υ/α. Επίσης ήθελε την αποτροπή της μείωσης της διπλωματικής της ισχύος λόγω κάποιας απώλειας στο εξαγωγικό της status ή μίας

υποβάθμισης της ως διαμετακομιστικό κέντρο. Όταν η απειλή στη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της οξυνόταν, η Αίγυπτος ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος και τις ανάγκες διαφύλαξης του ασφαλούς ενεργειακά περιβάλλοντος της. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική της, ενισχύοντας την ήδη υφιστάμενη πορεία της, κυρίως από το 2013 και στο βαθμό που ευκόλυνε μία ή και τις δύο χώρες να της προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, συμβάλλοντας στην πορεία της εξωτερικής της πολιτικής και στην τελική ενίσχυση, περιορισμένα, των εξισορροπητικών στοιχείων αυτής.

Πίνακας 3.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Αιγύπτου

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y-Αιγύπτου**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ισχυή	NAI	2	Ενισχυτικός	1,	Ενισχυτικός	2
Μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	NAI	1	Ενισχυτικός	2,	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2004	Στρατιωτική, Διπλωματικ	Σημαντική	NAI	-1	Ενισχυτικός	2, → -1	Ενισχυτικός	-1

	ή, Πολιτική Ασφάλεια							
Μετά το 2008	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2010	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	1
Μετά το Καλοκαίρι του 2013	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 3.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Αιγύπτου

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Αίγυπτος → Χ → Υ΄-Αίγυπτος

▲

UNIVERSITY of NICOSIA

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.7 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Συρίας, 2000-2011

3.7.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, ο βασικός στόχος του καθεστώτος Άσσαντ την εξεταζόμενη εποχή ήταν η πολιτική ανεξαρτησία. Ακόλουθα, εστίασε στην εξισορρόπηση των ΗΠΑ, Ισραήλ για την επίτευξη ενός αποδεκτού συμβιβασμού. Η ενεργειακή πολιτική της Συρίας υπηρέτησε αυτό το σκοπό, επιδιώκοντας τη μείωση του οικονομικού της ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τις εξαγωγές πετρελαίου και την ανάπτυξη διπλωματικών δεσμών με κρίσιμους παράγοντες για την ασφάλεια της. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη ζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, ενισχύοντας την πορεία της πολιτικής της, και, τελικά, την απόπειρα διατήρησης της πολιτικής ανεξαρτησίας της, μέσω μίας συνεργατικής προσέγγισης.

3.7.1 Η Εξωτερική Πολιτική της Συρίας

Στρατηγικό ζητούμενο του καθεστώτος Άσσαντ την εξεταζόμενη περίοδο ήταν η πολιτική ανεξαρτησία. Η πίεση των ΗΠΑ και η ατζέντα τους στη ΜΑΒΑ, αλλά και η κατοχή του Γκολάν από το Ισραήλ λειτουργούσαν ως βάση της αγωνίας του. Ο άξονας της πολιτικής του ήταν η εξισορρόπηση των ΗΠΑ, Ισραήλ για την επίτευξη ενός αποδεκτού συμβιβασμού—αποδοχή του ίδιου και της επιρροή του στο Λίβανο και φυγή του Ισραήλ από το Γκολάν και επιστροφή των συνόρων του 1967, με αντάλλαγμα την αναγνώριση και σύναψη ειρήνης με το Ισραήλ και τη συμβολή της Συρίας στην περιφερειακή σταθερότητα. Η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια αποτελούσαν τον κεντρικό πυλώνα της.[154]

Αρχικά η Συρία ήθελε μία ομαλή ενσωμάτωση στην περιφερειακή αρχιτεκτονική. Πρώτα επεδίωξε να ισορροπήσει μεταξύ Δυτικής αρχιτεκτονικής και υπεράσπισης ζωτικών της συμφερόντων. Φόντο ήταν η πίεση που της ασκούσαν οι ΗΠΑ και η διάθεση της να πετύχει περιφερειακές διευθετήσεις και συμβιβασμούς που θα ολοκλήρωναν τη ΜΑΒΑ στο Δυτικό πλαίσιο, αλλά και η συνεργατική στάσης της παραδοσιακής συμμάχου της, Ρωσίας, σε αυτές,

[154] Paul Salem, "The Imperatives of Syrian-Israeli Peace," *Fletcher Forum of World Affairs* 33 no1 (2009): 63-72. Hinnebusch, “Syria under Bashar,” 5–28

Η Δαμασκός απάντησε στον «πόλεμο στην τρομοκρατία» των ΗΠΑ και στην από μέρους τους σύνδεση της ασφαλείας με τον φιλελευθερισμό, ανοίγοντας τη χώρα στο διεθνή κεφάλαιο, περιορίζοντας την δράση των ΕΠΟ στην επικράτεια της, ζητώντας από τη Χεσμπολά να περιορίσει τις επιθέσεις στο Ισραήλ. Αντίστοιχα συνεργάστηκε με ΗΠΑ κατά της Αλ-Κάιντα. Επέμεινε όμως, στην ανάπτυξη βαλλιστικών ικανοτήτων και ΟΜΚ, συνέχισε τη στήριξη στη Χεσμπολά και στις ΕΠΟ παρά τις αντίθετες απαιτήσεις των ΗΠΑ. Επίσης συνέδραμε τη διαδικασία που αυτές ηγούνταν για τη διευθέτηση της Αραβοϊσραηλινής διαμάχης, μετέχοντας σε ενδιάμεσες συνομιλίες με το Ισραήλ, με μεσολάβηση των ΗΠΑ, το 2000 και σε αντίστοιχες μυστικές το 2003. Αρνήθηκε όμως να δεχθεί τη διατήρηση της παρουσίας του Ισραήλ στα βορειοανατολικά της Λίμνης-Τιβέριου στις διαπραγματεύσεις για το Γκολάν και τον Οδικό Χάρτη σε αυτές για το Παλαιστινιακό. Επίσης μείωσε αισθητά την παρουσία της στο Λίβανο το 2001 και την Άνοιξη του 2003. Δε συμμορφώθηκε ωστόσο, με την απαίτηση των ΗΠΑ για αποχώρηση των δυνάμεων της από τη χώρα. Πρόσθετα, συνέπραξε με εταίρους των ΗΠΑ—Τουρκία, ΒΣΑ, Αίγυπτο—σε διμερή και περιφερειακά θέματα. Όμως, δυσαρεστούσε τις ΗΠΑ, διατηρώντας τη συμμαχία με το "απείθαρχο" Ιράν, και προσεγγίζοντας το τρωτό Σανταμικό Ιράκ. Αυτές οι κινήσεις μάλιστα έδιναν στη Δαμασκό στρατηγικό βάθος. Τέλος, απέρριψε την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, στηρίζοντας το ΨΣΑΟΗΕ 1511 για τον έλεγχο των ΟΜΚ αυτού. Αργότερα όμως, ανταποκρίθηκε στην απόπειρα σταθεροποίησης της μετασανταμικής τάξης, ενισχύοντας τη φύλαξη των συνόρων—για την αποτροπή ανασύνταξης Σανταμικών στοιχείων στα εδάφη της. Ως συνέπεια όλων η ενσωμάτωση της Συρίας στην περιφερειακή τάξη έμενε ημιτελής.[155]

Από το Μάιο του 2004 η Συρία εστίασε στην αποφυγή της διεθνούς απομόνωσης. Φόντο ήταν η μέγιστη πίεση που της άσκησαν οι ΗΠΑ. Ο λόγος ήταν η επιμονής της Συρίας στην κατοχή ΟΜΚ, η δράση στοιχείων της Ιρακινής αντίστασης στα εδάφη της, η στήριξης της σε Χεσμπολά και ΕΠΟ, το μη φιλελεύθερο πολιτικό μοντέλο της και της παρουσίας της στο Λίβανο. Έκφραση της πίεσης ήταν ο «Νόμος για τη Λογοδοσία της Συρίας και την Αποκατάσταση της Κυριαρχίας του Λιβάνου» και ο «Νόμος για τη μη διάδοση ΟΜΚ» στις ΗΠΑ. Αυτοί συνοδεύτηκαν από την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη Δαμασκό, από το ΨΣΑΟΗΕ 1559 που ζητούσε φυγή ξένων δυνάμεων από το Λίβανο, και από κατηγορίες εναντίον της για τη δολοφονία του Λιβανέζου πρώην Πρωθυπουργού Χαρίρι. Συνέπεια όλων

[155] Salem, "The Imperatives of Syrian-Israeli Peace,"66-71. Hinnebusch, "Syria under Bashar," 10-18. Volker Perthes. "Coping with External Challenges." *The Adelphi Papers* 44 no.366 (2004): 41–60. Alfred Prados. Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues. (CRS Report No IB92075) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20030917_IB92075_8ccf878b76941467a10647fe209037226b28b845.pdf (17 September 2003), 1-16..

αυτών ήταν τα ΨΣΑΟΗΕ 1595—έλεγχος Συρίας από διεθνή επιτροπή—και 1636—την έκρινε ύποπτη—και οι στρατιωτικές απειλές των ΗΠΑ. Την ίδια περίοδο, οι πρώτες τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας ήταν διακριτές αλλά ακόμη μικρές, ενώ το φιλοσυριακό πολιτικό τοπίο του Λιβάνου ανατρεπόταν το 2005. Ακόλουθα η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας της συνδυαστικά με την απουσία ισχυρών εξισορροπητικών μέσων, ώθησε τη Συρία σε τακτικές υποχωρήσεις, αλλά και στην επικέντρωση της στην εξισορρόπηση απειλών στα πιο ζωτικά ζητήματα της ασφάλειας της. Η Δαμασκός αποσύρθηκε από το Λίβανο και ανέχτηκε τη διεθνή επιτροπή για το φόνο Χαρίρι. Όμως δε δέχθηκε το ΨΣΑΟΗΕ 1680 που την καλούσε να αποτρέψει μεταφορές όπλων στη γειτονική χώρα, να ορίσει σύνορα και να αποκαταστήσει πλήρως τη σχέση μαζί της, φοβούμενη τη μετατροπή του Λιβάνου σε ζώνη ασφαλείας του Ισραήλ. Ωστόσο έκανε καλύτερο έλεγχο στα σύνορα και αποκατέστησε πλήρως τη σχέση της με το μετασανταμικό Ιράκ. Παράλληλα όμως υπέγραψε στρατιωτικές συμφωνίες με το Ιράν, θέλοντας να προστατευτεί από τη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στο Ιράκ. Αντίστοιχα, ενεπλάκη σε ενδιάμεσες συνομιλίες με το Ισραήλ με μεσολάβηση της Τουρκίας μεταξύ Σεπτεμβρίου 2004-Ιουλίου 2006, που όμως διέκοψε με την εισβολή αυτού στο Λίβανο. Αντίστοιχα σε αυτές πρότεινε στο Ισραήλ μία αξιόπιστη πρόσβαση σε ύδατα, όμως αρνούνταν τη συνέχιση της παρουσίας του στο Γκολάν. Τέλος διατήρησε διαύλους επικοινωνίας με τις ΗΠΑ, αξιοποιώντας σε αυτό το σκοπό τη βελτίωση των σχέσεων της με τη Τουρκία. Όμως σύσφιξε δεσμούς και με την Μόσχα, συμφωνώντας μαζί της μία μεγάλη μείωση του χρέους της προς αυτή και την έναρξη μίας νέας περιόδου στις σχέσεις τους. Συνολικά, η Συρία επεδίωξε μία διεθνοπολιτική ακροβασία για την επιβίωση της.

Από το Δεκέμβριο του 2006 η Συρία στρέφεται στην περιφερειακή ολοκλήρωση. Η στροφή των ΗΠΑ στην προσέγγιση της ίδια με σκοπό τη βοήθεια της στη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ— Παλαιστινιακό, Λίβανος, Ιράκ, Ιράν—και η σταδιακή επάνοδος της Ρωσίας στην περιοχή βελτίωσαν το βαθμό ασφαλείας της Δαμασκού. Το περιβάλλον ήταν υποστηρικτικό πλέον για την αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της. Η τελευταία την καθιστούσε εν δυνάμει κόμβο εφοδιασμού μεταξύ Κασπίας, Κόλπου, Μεσογείου, Μαύρης Θάλασσας, θέτοντας τους όρους για την επάνοδο και σταθεροποίηση της στη περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφάλειας. Μάλιστα το 2009 η ύφεση των τοπικών ανταγωνισμών και το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας ενίσχυσαν αυτή την τάση. Η Συρία αξιοποίησε τη διευρυνόμενη συνεργασία της με την Τουρκία σε μία απόπειρα σταθεροποίησης μίας σειράς μετώπων—Γάζα, Λίβανος, Ιράκ—και προώθησης οικονομικών σχεδίων. Διεύρυνε τις συνεννοήσεις της με το Λίβανο, με σκοπό τη σταθεροποίηση της νέας φιλικής γι' αυτή πολιτικής του τάξης. Έτσι υπέργραψε πάνω από 17

συμφωνίες μαζί του σε τομείς οικονομίας και ασφάλειας. Δέχθηκε τη συνεργασία των ΕΕ, Γαλλία. Πέτυχε συμβιβασμό με το ΒΣΑ στη λειτουργία του διεθνούς Δικαστηρίου—ΨΣΑΟΗΕ 1757 για το οποίο η Συρία ήταν αρνητική. Παραλληλία η Δαμασκός αντέδρασε χλιαρά στο βομβαρδισμό εγκαταστάσεων της από το Ισραήλ το 2007, δεχόμενη τους επιθεωρητές της ΙΕΑ ως απάντηση στις κατηγορίες ότι κατασκεύαζε πυρηνικό αντιδραστήρα. Στήριξε τη διαδικασία της «Ανάπολης» στο Παλαιστινιακό και ενεπλάκη σε ενδιάμεσες συνομιλίες με το Ισραήλ, μεταξύ 2006-2008 με μεσολάβηση Τουρκίας, και μεταξύ 2010-2011 μέσω των ΗΠΑ—όπου της προτάθηκε η αποστασιοποίηση από Χαμάς, Χεσμπολά. Δέχθηκε ξανά τον πρέσβη των ΗΠΑ, αν και αυτές συνέχισαν ορισμένες κυρώσεις εναντίον της. Πέτυχε όμως και νέα αγορά όπλων από τη Ρωσία, και συζήτησε μαζί της τη διεύρυνση των βάσεων της στη χώρα και ενεργειακά σχέδια. Υπέγραψε νέα στρατιωτική συμφωνία με το Ιράν και μία ενεργειακή συμφωνία με το Αζερμπαϊτζάν. Υποσχέθηκε επηρεασμό των Σιιτικών ομάδων του Ιράκ υπέρ της κυβέρνησης και της σταθερότητας εκεί. Συνολικά, η πολιτική της ήταν πολυδιάστατη.[156]

…

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της Συρίας εστίαζε στην πολιτική ανεξαρτησία. Αυτή απαντούσε σε απειλές που έθεταν οι κινήσεις των ΗΠΑ και η κατοχή του Γκολάν από το Ισραήλ. Κύρια στοιχεία είχε την εξισορρόπηση των ΗΠΑ, Ισραήλ για την επίτευξη αποδεκτού συμβιβασμού μαζί τους. Αρχικά επεδίωκε την ομαλή ενσωμάτωση στη Δυτική αρχιτεκτονική και την υπεράσπιση ζωτικών της συμφερόντων. Από το Μάιο του 2004 εστίασε στην αποφυγή της διεθνούς απομόνωσης της, μέσω νέων τακτικών υποχωρήσεων και εστιάζοντας στην εξισορρόπηση απειλών στα πιο ζωτικά θέματα ασφαλείας της, ενώ απουσίαζαν σημαντικά εξισορροπητικά μέσα. Από το Δεκέμβριο του 2006 στήριζε την περιφερειακή ολοκλήρωση προς υποστήριξη της θέσης της ως εν δυνάμει κόμβου εφοδιασμού και για τη σταθεροποίηση της στην περιφερειακή αρχιτεκτονική. Συνεπώς η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση εξωτερικής πολιτικής της Συρίας. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ της επέτρεπε κάθε φορά την εξισορρόπηση αντίστοιχων απειλών προς αυτές, θέτοντας τα όρια της.

[156]Salem, “The Imperatives of Syrian-Israeli Peace,”71-2. Hinnebusch, “Syria under Bashar,” 18-27. Volker Perthes. “Coping with External Challenges.” *The Adelphi Papers* 44 no.366 (2004): 41–60. Karkazis, Vidakis, Baltos, “The Syrian Energy Policies of the ‘Four Seas’,” 106-16. Jeremy Sharp. Syria: Issues for the 112 th Congress and Background on U.S. Sanctions. (CRS Report No RL33487) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/research/uscrs/2010/en/77268 (21 December 2010), 1-20. Alfred Prados. Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues. (CRS Report No IB92075) Washington DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA456483.pdf (18 August 2006), 1-14.

Αντίστοιχα ο βαθμός όξυνσης της εξωτερική πολιτικής της Συρίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός μεγάλωνε ή μίκραινε η εξωτερική πολιτική της Συρίας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά επεδίωξε ορισμένες αντισταθμιστικές κινήσεις προς υπεράσπιση ζωτικών συμφερόντων της, ενώ η απειλή που αισθανόταν ήταν σημαντική. Από το Μάιο του 2004 κινήθηκε για την εξισορρόπηση απειλών στα πιο ζωτικά ζητήματα της, καθώς η απειλή που αισθανόταν ήταν μεγάλη. Από το Δεκέμβριο του 2006 η πολιτική της ήταν κυρίως σταθεροποιητική και συνεργατική, καθώς το περιβάλλον ασφαλείας της βελτιώθηκε σημαντικά. Έτσι η ο βαθμός ασφαλείας της Συρίας διαμόρφωνε την εξωτερική πολιτική της, στα όρια που επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, καθιστώντας τη τελικά πιο συνεργατική.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην εξωτερική πολιτική της Συρίας. Η πολιτική της δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις της με ΗΠΑ και Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν, στο βαθμό που τις προσέφεραν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Αρχικά η ύφεση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα η συνεργασία τους συνοδεύεται μόνο από ορισμένες αντισταθμιστικές κινήσεις της Συρίας, ενώ η Ρωσία απουσιάζει ως εξισορροπητική δυνατότητα. Από το Μάιο του 2004 οι τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από κινήσεις εξισορρόπησης για τη Δαμασκό, ενώ η Ρωσία επανέρχεται περιορισμένα ως εξισορροπητική «πηγή». Από το Δεκέμβριο του 2006 το εξελισσόμενο διαζύγιο και από το 2009 το rese στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από σταθεροποιητικές-συνεργατικές κινήσεις της Συρίας, ενώ η Ρωσία ανακάμπτει ως εξισορροπητική «πηγή». Συνακόλουθα η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την εξωτερική πολιτική της Συρίας, αλλά επιδρούσε σε αυτή ενισχύοντας την πορεία της, στο βαθμό που «διευκόλυνε» τη Ρωσία να της προσφέρει εξισορροπητικές δυνατότητες.

Πίνακας 3.7.1:1 Η Γενική Πολιτική της Συρίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Μ**	**Βαθμίδα Υ-Συρίας**
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1, →2	1

Μετά το Μάη του 2004	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2, →-1	-1
Μετά το 2006	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1, →1	2

Σχήμα 3.7.1:1 Η Γενική Πολιτική της Συρίας

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ-Συρίας

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.7.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Εξωτερική Πολιτική της Συρίας

Η ενεργειακή πολιτική της Συρίας επεδίωκε την ασφάλεια των εξαγωγών πετρελαίου αλλά και την εξισορρόπηση απειλών στη διαπραγματευτική της θέση. Εστίαζε στη μείωση του οικονομικού της ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τις εξαγωγές πετρελαίου—σταθερά πάνω από 30%—και στην ανάπτυξη διπλωματικών δεσμών με κρίσιμους παράγοντες για την ασφάλεια της—συμμετοχή σε σχέδια εξαγωγής υ/α από Κασπία, Κόλπο, Μεσόγειο, Μαύρη Θάλασσα. Υποκινητής της ήταν η επιθυμία του καθεστώτος για πολιτική ανεξαρτησία.

Αρχικά η Δαμασκός εστίασε στην ενσωμάτωση της στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική. Αιτία ήταν η τάση μείωσης των εξαγωγών πετρελαίου της και προβλέψεις που την ήθελαν εισαγωγέα ως το 2014—Μεταξύ 1996-2003 η παραγωγή μειώθηκε 55 tb/d, ενώ η άνοδος του πληθυσμού κατά 2,3% ετησίως αύξανε την εγχώρια κατανάλωση. Μάλιστα το 2002 η Total δήλωσε περιορισμό δραστηριοτήτων της εκεί τα επόμενα χρόνια, λόγω της ωρίμανσης παλιότερων πεδίων-πετρελαίου και της απουσίας κεφαλαίων και τεχνολογίας από το Συριακό κράτος. Ως απάντηση η Συρία επεδίωξε με νέα ένταση την ανάπτυξη του δυναμικού της, συμφωνώντας το 2003 την ανάπτυξη οικοπέδων με Shell, Tanganyika/Καναδάς, PetroCanada,

Videsh/Ινδία, CNPC/Κίνα, Golf Sandz/ΗΠΑ, Devon Energy/ΗΠΑ, επιτρέποντας το 2002 την είσοδο, μετά από τη Shell, και της PetroCanada στη μεγαλύτερη εγχώρια κοινοπραξία [Al-Furat Petroleum Company (AFPC)]. Αντίστοιχα έστρεψε την παραγωγή της και τη διαμετακομιστική θέση της στις εξαγωγές, επαναλειτουργώντας το 2000 τον πετρελαιαγωγό Ιράκ-Συρία (IPC)—αγορά 140-150 tb/d Ιρακινού αργού στη μισή τιμή, το οποίο τα διυλιστήρια της κατεύθυναν στο εσωτερικό, αφήνοντας χώρο για εξαγωγές—όμως το 2001 και κατόπιν πίεσης των ΗΠΑ συμμορφώθηκαν περιορισμένα με το καθεστώς κυρώσεων στο Ιράκ. Τέλος, επιχείρησε να μειώσει το πετρέλαιο στην τροφοδοσία της, ιδίως στην ηλεκτροπαραγωγή, ολοκληρώνοντας το 2001 την ηλεκτρική σύνδεση της με την Ιορδανία και μέσω αυτής με την Αίγυπτο, αλλά. και συμφωνώντας με τη Ρωσία το 1999 την ανάπτυξη πυρηνικής ενέργειας στη χώρα—ακυρώθηκε το 2003 λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Συνολικά, επεδίωξε τη διεύρυνση των ενεργειακών δεσμών της με τη Δύση, με την περιοχή και με άλλους.[157]

Από το Μάιο του 2004 η Δαμασκός εστίαζε στην αποφυγή της ενεργειακής απομόνωσης της. Η συνέχεια της τάσης μείωσης στην παραγωγή πετρελαίου—από 535 tb/d το 2003 σε 400 tb/d το 2006—και η παύση των εργασιών των ConocoPhillips/ΗΠΑ και Total στη χώρα, και ο βομβαρδισμός και η διακοπή της λειτουργίας του IPC, ώθησαν τη Συρία προς μη Δυτικούς εταίρους. Η CNPC και η Ινδική ONGC αγόρασαν το μερίδιο της PetroCanada στην AFPC. Παράλληλα όμως το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της κατευθυνόταν στην Ευρώπη. Έτσι, η Συρία αξιοποίησε τις σχέσεις της με την Τουρκία και εταίρους στον Αραβικό αγωγό, θέλοντας να στηρίξει σχέδια διαφοροποίησης των Ευρωπαϊκών εισαγωγών ΦΑ. Συμφωνία υπήρξε γι' αυτό το λόγο για να φτάσει ο Αραβικός Αγωγός μέσω Συρίας στην Τουρκία. Ως συνέπεια η ενέργεια λειτούργησε ως δίαυλος επικοινωνίας με τη Δύση και ως μέσο εξισορρόπησης πιέσεων της.

Από το Δεκέμβριο του 2006 η Συρία στόχευσε να καταστεί ενεργειακός κόμβος. Αξιοποίησε την προσέγγιση με τις ΗΠΑ, την ύφεση των περιφερειακών ανταγωνισμών, τη γεωγραφική θέση της και τις ανάγκες χωρών καταναλωτών και παραγωγών ενέργειας για να λάβει μέρος σε σειρά από σχέδια. Συμφώνησε την επανενεργοποίηση του IPC το 2007 με το Ιράκ και έναν νέο αγωγό πετρελαίου το 2010 για την εξαγωγή πετρελαίου στις διεθνείς αγορές. Θέλησε να ευκολύνει με χρήση της επικράτειας της το Ιράν στην εξαγωγή ΦΑ μέσω Τουρκίας το 2008, κάτι που μπλόκαραν τελικά οι ΗΠΑ. Συμφώνησε μαζί του όμως το 2009 για την ενεργειακή τους συνεργασία και αναφέρθηκαν σχέδια για έναν αγωγό ΦΑ από το Ιράν στη

[157]EIA, "Syria Country analysis Brief," *EIA* April, 2004, https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2004.pdf..

Συρία και στη Μεσόγειο μέσω Ιράκ. Την ίδια χρονιά φαίνεται να απέρριψε σχέδια για έναν αγωγό ΦΑ Κατάρ-Τουρκία μέσω Συρίας. Επιτύγχανε την επέκταση του Αραβικού αγωγού στη Χομς. Συμφώνησε το 2008 με τη Τουρκία την κατασκευή του αγωγού ΦΑ Κίλις-Χαλέπι, που προβλεπόταν να μεταφέρει Ρωσικό ΦΑ στη Συρία, ενώ το 2009 ο αγωγός Χομς-Τρίπολη ολοκληρωνόταν. Συμφώνησε με την Τουρκία μία κοινοπραξία για την παραγωγή πετρελαίου. Το 2009 συμφώνησε τέλος την εισαγωγή ΦΑ απ' το Αζερμπαϊτζάν. Τα παραπάνω ευκολυνόταν στο φόντο του Ρωσικού σχεδίου BlueStream 2 για τη μεταφορά ΦΑ στη MABA και του reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, στα πλαίσια του οποίου επιχειρούσαν να δούνε μη ανταγωνιστικά ενεργειακά τους σχέδια. Έτσι, η Συρία έστρεφε ενεργειακά προς τη Ρωσία και το Ιράν, υπονομεύοντας τη Δυτική ατζέντα.[158]

...

Συνοψίζοντας, η εξωτερική πολιτική της Συρίας όρισε την ενεργειακή πολιτική της. Απουσία άμεσης υπαρξιακής ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, και βάσει των ιεραρχήσεων που έθεταν κάθε φορά η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική της ασφάλεια, η Δαμασκός επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού της ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τις εξαγωγές πετρελαίου και την ανάπτυξη διπλωματικών δεσμών με κρίσιμους παράγοντες για την ασφάλεια της—συμμετοχή σε σχέδια εξαγωγής ΦΑ. Αρχικά επεδίωξε την ενσωμάτωση της στην περιφερειακή ενεργειακή αρχιτεκτονική, θέλοντας τη διεύρυνση των ενεργειακών δεσμών της με τη Δύση, την περιοχή και άλλους. Συνέβαλλε με αυτό τον τρόπο στην απόπειρα ομαλής ένταξης της στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας. Από το Μάη του 2004 εστίαζε στην αποφυγή της ενεργειακής απομόνωσης της και στην αξιοποίηση της ενέργειας ως δίαυλου επικοινωνίας με τη Δύση και ως μέσο εξισορρόπησης πιέσεων της. Από το Δεκέμβριο του 2006 στόχευσε να καταστεί ενεργειακός κόμβος, στρέφοντας ενεργειακά προς Ρωσία, Ιράν, και στηρίζοντας την περιφερειακή ολοκλήρωση. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την εξωτερική πολιτική της Συρίας αλλά την ωθούσε στην πορεία που ήδη κινούνταν. Η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε την εξισορρόπηση ενεργειακών προκλήσεων, θέτοντας τα όρια της.

Έτσι ο βαθμός όξυνσης της ενεργειακής πολιτικής της Συρίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια της. Όταν αυτός ο κίνδυνος αύξανε ή μειωνόταν η ενεργειακή πολιτική της Συρίας οξυνόταν ή «μαλάκωνε» αντιστοίχως. Αρχικά επεδίωξε αναστροφή της τάσης μείωσης των εξαγωγών πετρελαίου δια συνεργατικών

[158]EIA, "Syria Country analysis Brief," *EIA* June, 2010, www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2010.pdf. Karkazis, Vidakis, Baltos, "The Syrian Energy Policies of the 'Four Seas,' 106-16. Prados. Syria (2006) 3-8.

κινήσεων—άνοιγμα σε ΠΕΠΦΑ και ΚΕΠΦΑ, ηλεκτρικές συνδέσεις—,ενώ η απειλή που αισθανόταν ήταν σημαντική. Από το Μάιο του 2004 κινήθηκε μεταξύ άλλων προς ισορρόπηση Δυτικών πιέσεων—άνοιγμα σε μη Δυτικές εταιρείες—, καθώς η απειλή που αισθανόταν ήταν μεγάλη. Από το Δεκέμβριο του 2006 η βελτίωση του περιβάλλοντος ασφαλείας την ωθεί στην επιδίωξη να γίνει κόμβος. Συνεπώς, ο βαθμός ασφαλείας της Συρίας καθόρισε την ενεργειακή πολιτική της Συρίας, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια δευτερεύουσα αλλά επιταχυντική μεταβλητή της εξωτερικής της πολιτικής. Αυτή ωθούσε συνεργασίες στη βάση ενεργειακών συγκλίσεων, όταν η εξωτερική πολιτική ήταν συνεργατική, και διαμάχες όταν αυτή οξυνόταν, καθιστώντας τη τελικά, συνεργατική.

Επίσης η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επέδρασσε στην ενεργειακή πολιτική της. Αυτή δεν ακολούθησε την εξέλιξη του, ενώ οι εκάστοτε ενεργειακές σχέσεις της Συρίας με ΗΠΑ, Ρωσία επηρεαζόταν απ' αυτόν. Αρχικά η ύφεση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και έπειτα η συνεργασία τους συνοδεύεται από άνοιγμα του τομέα υ/α σε ξένες εταιρείες, αρκετές εξ' αυτών Αμερικανικές, ενώ η επιδίωξη συνεργασίας με τη Ρωσία στην πυρηνική ενέργεια έμεινε ατελής. Από το Μάιο του 2004 οι τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από ανοίγματα της Συρία σε μη Δυτικές ΠΕΠΦΑ και σε φιλοδυτικά ενεργειακά σχέδια, καθώς αναζητούσε αντίβαρα στην επιδείνωση των σχέσεων της με τη Δύση αλλά και διαύλους μαζί της. Από το Δεκέμβριο του 2006 το εξελισσόμενο διαζύγιο και από το 2009 το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από πολυδιάστατες ενεργειακές συνεργασίες της Συρία, που τη φέρνουν εγγύτερα με Ιράν, Ρωσία και υπονομεύουν Δυτικά σχέδια. Συνακόλουθα η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας δεν υποκίνησε την ενεργειακή πολιτική της Συρίας αλλά επιδρούσε σε αυτή στο βαθμό που «διευκόλυνε» τη Ρωσία να της προσφέρει ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Έτσι, συνέβαλλε την όλη πορεία, και τελικά τη συνεργατική κατάληξη της.

Πίνακας 3.7.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Συρίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ-Συρίας**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**
2000	1	1, →2	1	Απούσα
Μετά το Μάη του 2004	-1	2, →-1	-1	Απούσα
Μετά το 2006	2	-1, →1	2	Απούσα

Σχήμα 3.7.2:1 Η Ενεργειακή Πολιτική της Συρίας

Μ

↓

Υ-Συρίας→Χ → Υ΄-Συρίας

3.7.3. Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στη πολιτική της Συρίας ως το Μάρτη του 2011. Όταν η απειλή από τις ΗΠΑ και από το Ισραήλ—κατοχή Γκολάν—, οξυνόταν, η Συρία ιεραρχούσε την εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά σχετική δράση περιορίζοντάς την στη χρήση διαφόρων μέσων για την επίτευξη ενός αποδεκτού συμβιβασμού με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτή, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που «διευκόλυνε» τη Ρωσία να της προσφέρει εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση η πολιτική διατήρησης ως πολιτικής ανεξαρτησίας κατέστη τελικά συνεργατική.

Η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την πολιτική της Συρίας ως Μάρτη του 2011, αλλά εντάχθηκε σ' αυτή. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση της στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική της ήθελε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου από την εξάρτηση του κρατικού προϋπολογισμού της από τις εξαγωγές πετρελαίου και την ανάπτυξη διπλωματικών δεσμών με κρίσιμους παράγοντες για την ασφάλεια της—συμμετοχή σε σχέδια εξαγωγής υ/α. Όταν η απειλή στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια της οξυνόταν, η Συρία ενέτασσε την ενεργειακή ασφάλεια στην εξισορρόπηση της. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε κάθε φορά ενεργειακές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές επίσης περιοριζόταν από το τοπικό τοπίο ενέργειας και συσχετισμό ισχύος και τις ανάγκες ασφάλειας των εξαγωγών πετρελαίου της χώρας. Η εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σε αυτές τις κινήσεις, ενισχύοντας την όλη πορεία τους, στο βαθμό που διευκόλυνε τη Ρωσία να της προσφέρει ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στην αναζήτηση στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής ασφάλειας, συμβάλλοντας την πορεία της επιδίωξη της Συρίας για πολιτική ανεξαρτησία, και στην τελική ενίσχυση των συνεργατικών στοιχείων της.

Πίνακας 3.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Συρίας

Έτος	Καθοριστική Διάσταση	Απειλή	Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;	Βαθμίδα Χ	Ρόλος Χ	Μ	Ρόλος Μ	Βαθμίδα Υ-Συρίας
2000	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	1, →2	Ενισχυτικός	1
Μετά το Μάη του 2004	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	2, →-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2006	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	-1, →1	Ενισχυτικός	2

Σχήμα 3.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική της Συρίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Συρίας → Χ → Υ΄-Συρίας

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

3.8 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην εξωτερική πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου. Εξαίρεση αποτέλεσε η

Λιβυή ως το μέσο του 2007, διότι ως τότε καθοριστική διάσταση ασφαλείας της ήταν η ενεργειακή ασφάλεια. Αντίστοιχα, όταν η απειλή στην καθοριστική διάσταση ασφαλείας τους οξυνόταν, τα κράτη της περιοχής ιεραρχούσαν την εξισορρόπηση της. Αντίθεα, αν αυτή ήταν σε ύφεση τα κράτη ακολουθούσαν λιγότερο συγκρουσιακή ή μία συνεργατική προσέγγιση. Εξαίρεση αποτέλεσε ως το μέσο του 2007 εκ νέου η Λιβυή, καθώς τότε συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ, οι οποίες και τις ασκούσαν πίεση. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε στα κράτη της Αν. Μεσογείου κάθε φορά τη σχετική δράση, θέτοντας και τα όρια της. Αυτή περιοριζόταν επίσης όμως και από την τοπική-περιφερειακή ισορροπία ισχύος. Εξαίρεση αποτέλεσε και πάλι ως το μέσο του 2007, αλλά και μετά τον Ιανουάριο του 2011, η Λιβύη, καθώς απουσίαζαν τότε τα μέσα εξισορρόπησης της απειλής που έθεταν αντίστοιχα, οι ΗΠΑ και η υποστηριζόμενη από την αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ ένοπλη εξέγερση. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στις εξισορροπητικές κινήσεις των κρατών της Αν. Μεσογείου, ενισχύοντας την όλη πορεία της πολιτικής τους, στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο δυνάμεις να τους προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Μόνη εξαίρεση υπήρξε και πάλι η Λιβυή το 2011, καθώς τότε η πολιτική της κινήθηκε ενάντια στις τάσεις που διαμόρφωνε το reset ΗΠΑ-Ρωσίας.

Σε αυτή τη βάση η εξωτερική πολιτική των χωρών της Αν. Μεσογείου κατέστη τελικά σε γενικές γραμμές, περιορισμένα πιο οξεία/εξισορροπητική. Εξαιρέσεις αποτέλεσαν η προεμφυλιακή Συρία και η Κανταφική Λιβυή. Η πολιτική της πρώτης κατέληξε συνεργατική, λόγω της μείωσης των απειλών για την ασφάλεια της στο τέλος της περιόδου όπου εξετάζεται από την εργασία (2010). Η δεύτερη κατέληξε πλήρως συγκρουσιακός δρών στο τέλος της περιόδου όπου αυτή εξετάζεται από την εργασία (2011), καθώς το καθεστώς Καντάφι βρέθηκε αντιμέτωπο με μία ένοπλη εξέγερση που είχε στόχο την ανατροπή του.

Πίνακας 3.8:1 Η Γενική Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

Χώρα	**Καθοριστική Διάσταση**	**Όξυνση Απειλής**	**Ύφεση Απειλής**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Εξέλιξη της σχέσης Μ-Υ**	**Τελικό Υ-Χώρα**
Τουρκία	Στρατιωτική, Διπλωματικ	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1

		ή, Πολιτική Ασφάλεια		συνεργατική πολιτική			
Ελλάδα		Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Ισραήλ		Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Λιβύη ως το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Ενεργειακή Ασφάλεια	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	-	ΟΧΙ	Δε συμβαδίζει	2
	Από τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	-	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ		1
	Από τον Ιανουάριο του 2011		Ανεπιτυχής Εξισορρόπηση	-	ΟΧΙ		-2
ΚΔ		Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1

Αίγυπτος	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Συρία ως το 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	2

Σχήμα 3.8:1 Η Γενική Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Χώρα

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Ως εκ τούτων, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε την εξωτερική πολιτική των χωρών της Αν. Μεσογείου, με εξαίρεση τη Λιβυή ως το μέσο του 2007. Όταν η γενικότερη πολιτική των κρατών κινούνταν λιγότερο συγκρουσιακά ή συνεργατικά, τότε και η ενεργειακή πολιτική τους εξελισσόταν συνεργατικά ή μη συγκρουσιακά. Απουσία άμεσης ενεργειακής απειλής για την ασφάλεια και τη θέση τους στο ΔΣ, η ενεργειακή πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου επεδίωκε τη μείωση του οικονομικού ρίσκου, (ή την αποτροπή αυτού στην περίπτωση της Αιγύπτου), από την εξάρτηση τους από τις εισαγωγές υ/α ή από τα έσοδα από τις εξαγωγές υ/α. Επίσης αφορούσε την εξισορρόπηση απειλών στην στρατιωτική, πολιτική, διπλωματική τους ασφάλεια. Εξαίρεση ήταν η υπαρξιακή ενεργειακή απειλή στην ασφάλεια της Λιβυής ως το μέσο του 2007—απειλή αποσταθεροποίησης καθεστώτος (ταύτιση ενεργειακής και πολιτικής ασφάλειας). Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια συνέβαλλε στη διαμόρφωση της εξωτερικής τους πολιτικής, ως εξαρτημένη/δευτερεύουσα, μεταβλητή.

Πίνακας 3.8:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των κρατών της Αν. Μεσόγειο

Χώρα		**Ενεργειακή απειλή (υπαρξιακή ή για τη θέση της στο ΔΣ)**	**Ενεργειακή διάσταση**	**Εξέλιξη της σχέσης Χ-Υ**
Τουρκία		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Ελλάδα		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Ισραήλ		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Λιβυή το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Παρούσα	παρούσα	Διακρίνεται καθοριστική σχέση
	Από τον Ιούλιο του 2007	Απούσα		Συμβαδίζει
ΚΔ		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Αίγυπτος		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Συρία ως το 2011		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει

Σχήμα 3.8:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην πολιτική των κρατών της Αν. Μεσόγειο

Μ

↓

Υ-Χώρας→Χ → Υ΄-Χώρας

Εν κατακλείδι, οι χώρες της Αν. Μεσογείου ενέτασσαν την αναζήτηση ενεργειακής ασφάλειας στη γενικότερη εξωτερική πολιτική τους. Όταν η απειλή στις διαστάσεις της στρατιωτικής, της πολιτικής και της διπλωματικής ασφάλειας οξυνόταν, η ενεργειακή τους πολιτική εντασσόταν σε δράσεις εξισορρόπησης. Αντίστοιχα, όταν αυτή η απειλή αποκλιμακωνόταν, η ενεργειακή πολιτική τους γινόταν πιο συνεργατική. Εξαίρεση σε αυτό το μοτίβο αποτέλεσε η Λιβυή ως το μέσο του 2007. Τότε η χώρα δεν κινήθηκε για την εξισορρόπηση της απειλής που έθεταν οι ΗΠΑ στην καθοριστική διάσταση της ασφαλείας της, η οποία ήταν η ενεργειακή ασφάλεια. Αντίστοιχα, η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε τη διαδικασία εξισορροπήσεων, θέτοντας και τα όρια της. Εξαίρεση αποτέλεσε η Λιβυή ως το 2007, όπου στερούνταν αναγκαίων εξισορροπητικών μέσων. Τέλος, η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου, ενισχύοντας την όλη πορεία της, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο ή μία από τις δύο δυνάμεις να τους προσφέρουν ενεργειακές εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες. Μόνη εξαίρεση υπήρξε η Λιβυή το 2011, όταν κινήθηκε ενάντια στις διεθνοπολιτικές τάσεις που διαμόρφωνε το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως επιταχυντική μεταβλητή στην εξέλιξη της πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου.

Πίνακας 3.8:3 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

Χώρα	**Καθοριστική Διάσταση**	**Όξυνση Απειλής**	**Ύφεση Απειλής**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Ρόλος Χ**	**Ρόλος Μ**
Τουρκία	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Ελλάδα	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατ	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός

				ική πολιτική			
Ισραήλ		Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Λιβύη ως το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Ενεργειακή Ασφάλεια	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	-	ΟΧΙ	Καθοριστικός	Ενισχυτικός
	Από τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	-	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
	Από το Φεβρουάριο του 2011		Ανεπιτυχής Εξισορρόπηση	-	ΟΧΙ	Ενισχυτικός	Αμελητέος
ΚΔ		Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατ	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός

UNIVERSITY of NICOSIA

			ική πολιτική			
Αίγυπτος	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Συρία το 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Λιγότερο συγκρουσιακή ή συνεργατική πολιτική	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός

Σχήμα 3.8:3 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική των κρατών της Αν. Μεσογείου

Μ

↓

Βαθμός απειλής → Κ → Υ-Χώρας → Χ → Υ΄-Χώρας

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

UNIVERSITY of NICOSIA

Κεφάλαιο 4 Ο ρόλος της ενεργειακής ασφάλειας στην όξυνση των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο

UNIVERSITY of NICOSIA

4.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες ενότητες, οι βασικοί στόχοι της πολιτικής της των δρώντων στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου καθόρισαν την εξέλιξη των τελευταίων. Οι βασικές τους αντιθέσεις αφορούσαν πεδία της πολιτικής, στρατιωτικής και διπλωματικής τους ασφάλειας. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα εισαγωγών ή εξαγωγών υ/α, και παραγωγής ή διαμετακόμισης υ/α. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην εξέλιξη τους, στο βαθμό που διευκόλυνε τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν δυνατότητες εξισορρόπησης ή συνεργασίας στους εμπλεκομένους σε αυτές. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία των ανταγωνισμών, συμβάλλοντας στην τελική, ελεγχόμενη επιδείνωση των ανταγωνισμών.

4.1 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, 2000-2011

4.1.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι στρατηγικές ιεραρχήσεις των ΗΠΑ και της Λιβυής καθόρισαν τη συνολική σχέσης τους. Οι πλέον μεταξύ τους σχετιζόμενες στρατηγικές ιεραρχήσεις, ήταν η σχέση της Λιβυής με τα ΟΜΚ και τρομοκρατικά για τις ΗΠΑ δίκτυα, αλλά και η στάση της στη σταθερότητα της αρχιτεκτονικής ασφαλείας που στήριζαν στην περιοχή. Οι ενεργειακές σχέσεις τους αρχικά καθόρισαν την σχέση τους, καθώς η πίεση που ασκούσαν οι ΗΠΑ στις εξαγωγές πετρελαίου της Λιβυής απειλούσε την επιβίωση του καθεστώτος της.

Στη συνέχεια όμως οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις τους στα πεδία των παραπάνω στρατηγικών τους ιεραρχήσεων. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε ενεργειακά θέματα—εξαγωγές πετρελαίου της Λιβυής, παρουσία ξένων εταιρειών στον τομέα υ/α της, ο ρόλο του κράτους σε αυτόν, το πλαίσιο του διεθνούς εμπορίου ΦΑ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, αρχικά υποκίνησε, και έπειτα ενίσχυε την πορεία της σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, συμβάλλοντας στην τελική στρατιωτική τους εμπλοκή.

4.1.1 Η εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής

Οι στρατηγικές των ΗΠΑ και της Λιβυής καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι ΗΠΑ επεδίωκαν τη διατήρηση τους ως μόνη υπερδύναμη και η Λιβυή τη σταθεροποίηση του καθεστώτος και την αποδοχή του από τη διεθνή κοινότητα. Οι πλέον μεταξύ τους σχετιζόμενες στρατηγικές ιεραρχήσεις, ήταν η σχέση της Λιβυής με τα ΟΜΚ και τρομοκρατικά για τις ΗΠΑ δίκτυα, αλλά και η στάση της στη σταθερότητα της αρχιτεκτονικής ασφαλείας που στήριζαν αυτές στην περιοχή. Σε αυτή τη βάση η σχέση τους ομαλοποιήθηκε, αλλά έπειτα εξελίχθηκε σε πολεμική.[159]

Αρχικά οι δύο χώρες ερεύνησαν τη δυνατότητα ένταξη της Λιβυής στην περιφερειακή αρχιτεκτονική. Η διάθεση των ΗΠΑ να δεχθούν στη ΔΤ κράτη που συμμορφωνόταν με το πλαίσιο τους για τη διεθνή ασφάλεια—αποστασιοποίηση από τρομοκράτες, απαλλαγή από ΟΜΚ και μη διάδοση, φιλελευθεροποίηση—, η πρόθεση τους για καταστροφή ή απομόνωση όσων απειθαρχούσαν—Ιράν, Ιράκ, Β. Κορέα, Αφγανιστάν—και η αδυναμία της Λιβυής να επιβιώσει ή να εξισορροπήσει του/το πλαισίου κυρώσεων που καθοδηγούσαν εναντίον των εξαγωγών υ/α, και δή πετρελαίου, της οι ΗΠΑ ήταν η αιτία. Άλλωστε αυτές οι εξαγωγές ήταν άμεσα δεμένες με την ασφάλεια του καθεστώτος Καντάφι. Σε αυτό το πλαίσιο, Η Τρίπολη δέχθηκε τον έλεγχο και το σταδιακό αφοπλισμό της από ΟΜΚ και τον περιορισμό δεσμών με οργανώσεις που η Δύση έκρινε τρομοκρατικές. Άνοιξε την οικονομίας της στο διεθνή κεφάλαιο. Αντιδρούσε χλιαρά και σε περιπτώσεις στήριζε τον «πόλεμο των ΗΠΑ στην τρομοκρατία». Ως απάντηση οι ΗΠΑ επέτρεψαν τη σταδιακή άρση των διεθνών και των δικών τους κυρώσεων και την επιστροφή της Λιβυής στον οικονομικό χάρτη. Η σχέση τους εξομαλυνόταν ως συνέπεια.[160]

[159] Ramutsindela, "Gaddafi, Continentalism and Sovereignty in Africa," 1-3. Clyde. Libya (2001), 1-15. Blanchard. Jannoti. Libya (2008), 1-34. Blanchard. Jannoti. Libya (2011), 1-40.
[160] Jentleson, Whytock, "Who 'Won' Libya? 47-8, 55-59, 61-79. Clyde. Libya (2001), 1-15. Blanchard. Jannoti. Libya (2008), 5-15, 31-5.

Από τον Ιούλη του 2007 όμως η δυναμική της εξασθένισε. Αιτία ήταν η διάθεση της Τρίπολης να αντισταθμίσει τις ΗΠΑ ως εταίρο και να εξισορροπήσει το έλλειμα ισχύος με τη Δύση. Φόντο ήταν η φθορά των ΗΠΑ, η άνοδος άλλων κέντρων (Κίνα Ρωσία) και η οικονομική ισχυροποίησης της ίδιας και άλλων χωρών παραγωγών υ/α. Η Λιβυή, ναι μεν, εξομάλυνε πλήρως τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και πέτυχε συμφωνία συνεργασίας μαζί τους σε τομείς έρευνας-τεχνολογίας, ενώ συνέχιζε την καταστροφή των ΟΜΚ της. Από την άλλη όμως επανισχυροποιούσε τον κρατικό τομέα στην οικονομία της. Ανάπτυσσε σχέσεις με "απείθαρχες" χώρες (Βενεζουέλα) και, απουσία μέσων υλοποίησης, διακήρυττε χαμηλού ρίσκου θέσεις για τον εκσυγχρονισμό της ΔΤ, που θα μείωναν τη κεντρικότητα της θέσης των ΗΠΑ. Οι θέσεις της στο Παλαιστινιακό απέκλειαν από το πλαίσιο των ΗΠΑ, αν και στερούνταν ουσιώδους επιρροής. Οι θέσεις της για την ολοκλήρωση της Αφρικής, παρότι δε συνοδευόταν από αντίστοιχες πράξεις, έγειραν προβληματισμούς «ηγεμονίας» στη Δύση. Αντίθετα οι συμφωνίες με τη Κίνα για την ανάπτυξη εγχώριων υποδομών και με τη Ρωσία στην ενέργεια και για αγορά όπλων εξισορροπούσαν την «παρουσία» της Δύσης στη χώρα. Έτσι η διαδικασία ανάπτυξης εταιρικής σχέσης με τις ΗΠΑ έμεινε ατελής.

Από το Φλεβάρη του 2011 οι ΗΠΑ έδρασαν για την ανατροπή του καθεστώτος. Η καταστολή αυτού στις διαδηλώσεις, όταν η Αραβική Άνοιξη «έφτασε» στη χώρα, εκλήφθηκε από τις ΗΠΑ ως αποσταθεροποιητική και μη ανεκτή ενέργεια για την εξέχουσα θέση τους στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Άλλωστε αυτές εκείνη την περίοδο αύξαναν τη δέσμευση τους στις φιλελεύθερες νόρμες, θέλοντας την εξισορρόπηση αναθεωρητικών δρώντων. Η υπονόμευση της Γαλλικής επιρροής στην Αφρική και η καχυποψία της ΕΕ για τη Λιβυή, λόγω των κινήσεων της τελευταίας σε Αφρική και άλλου, συνηγόρησαν υπέρ της απόφασης τους για μία αεροπορική Νατοϊκή δράση κατά της Τρίπολης. Αντίστοιχα το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και η απροθυμία της Κίνας να ταράξει τις σχέσεις με τις ΗΠΑ λόγω της Λιβυής, ευκόλυναν τις ΗΠΑ στην επιβολή νέων διεθνών κυρώσεων, στη διεθνή εξουσιοδότηση αεροπορικής δράσης για την προστασία των εξεγερμένων της Λιβυής και στη διεθνή αναγνώριση των οργανώσεων τους ως την νόμιμη Λιβυή—ΨΣΑΟΗΕ 1973 και 1970. Ως συνέπεια των εξελίξεων το καθεστώς ανατράπηκε. [161]

...

[161] Ramutsindela, "Gaddafi, Continentalism and Sovereignty in Africa," 3. Farah, "Beyond the War," Blanchard. Jannoti. Libya (2011), 1-12, 24-9. Gaddafi, "Remarks by Muammar Al-Gaddafi to the 64th UN General Assembly".

Συνοψίζοντας, η σχέση Λιβυής-ΗΠΑ καθορίστηκε από αντιθέσεις ή συγκλίσεις σε θέματα πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Η αποδοχή από τη Λιβυή, αρχικά των απαιτήσεων των ΗΠΑ για τη διεθνή ασφάλεια, απουσία εξισορροπητικών μέσων στην ενεργειακή πίεση που της ασκούσε, έθεσε τη σχέση τους σε πορεία ομάλυνσης. Άλλωστε η ενεργειακή ασφάλεια σχετιζόταν άμεσα με τη σταθερότητα του καθεστώτος Καντάφι. Από τον Ιούλη του 2007 η διαφοροποίηση των εταίρων της Λιβυής από τη Δύση προς Κίνα, Ρωσία και αναπτυσσόμενες δυνάμεις, οι οποίες και προσέφεραν κάποιες δυνατότητες εξισορρόπησης, έθιγε πολύ περιορισμένα τη θέση των ΗΠΑ στη διεθνή και περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας, επιτρέποντας την εξομάλυνση, αλλά ασθενώντας τη δυναμική στη σχέση τους. Από το Φλεβάρη του 2011 η απόπειρα του καθεστώς να επιβιώσει, καταστέλλοντας της διαδηλώσεις, κρίθηκε μη συμβατή με την απόπειρα των ΗΠΑ να σταθεροποιήσουν την εξέχουσα θέση τους στη ΔΤ και αντιμετωπίστηκε με στρατιωτικά αντίμετρα. Συνεπώς, η εκάστοτε σύγκλιση ή αντίθεση ΗΠΑ-Λιβυής σε θέματα πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας οδηγούσε αντίστοιχα στη βελτίωση ή επιδείνωση της σχέσης τους. Ακόλουθα ωθούσε εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Έτσι οι αντιθέσεις για το βαθμό πειθάρχησης της Λιβυής στην Αμερικανοκεντρική περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας αποτέλεσαν τον καθοριστικό παράγοντας για την πολεμική τους εμπλοκή.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση ΗΠΑ-Λιβυής ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια που έθετε η μία στην άλλη κάθε φορά. Αρχικά, η άμεση απειλή οικονομικής κατάρρευσης και εσωτερικής αποσταθεροποίησης της Λιβυής, λόγω του πλαισίου των εναντίον της κυρώσεων που καθοδηγούσαν οι ΗΠΑ, ώθησε τη συμμόρφωση της Λιβυής στις απαιτήσεις ασφαλείας τους. Άλλωστε απουσίαζαν τότε τα αναγκαία μέσα εξισορρόπησης της πίεσης για τη χώρα της Λιβυής. Από τον Ιούλιο του 2007 οι κινήσεις της Τρίπολης να αντισταθμίσει τις ΗΠΑ ως εταίρο και να ισορροπήσει το έλλειμα ισχύος με τη Δύση, δεν επέτρεψαν μια εταιρική σχέση μεταξύ τους. Από το Φλεβάρη του 2011, η υπονόμευση της απόπειρας των ΗΠΑ να σταθεροποιήσουν την εξέχουσα θέση τους στη ΔΤ, λόγω του αγώνα επιβίωσης του Λιβυκού καθεστώτος—καταστολή διαδηλώσεων—, τις ώθησε σε πολεμικά αντίμετρα. Συνεπώς, η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθετε η μία χώρα στην άλλη στα θέματα της καθοριστικής διάστασης της σχέσης τους, επέφερε αντίστοιχη προσέγγιση ή κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ τους, στη βάση της κατανομή ισχύς στο ΔΣ και εφόσον το επέτρεπε αυτή. Επόμενα, η απειλή που έθεσε η Λιβυή στην Αμερικανοκεντρική περιφερειακή τάξη ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για την πολεμική τους εμπλοκή.

Επίσης η σχέση ΗΠΑ-Λιβυής επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η πρώτη δεν ακολούθησε την εξέλιξη της δεύτερης. Όμως οι εκάστοτε σχέσεις των δύο χωρών με τη Ρωσία επηρέαζαν τη σχέση τους, στο βαθμό που η Ρωσία προσέφερε στη Λιβυή εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά η ύφεση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, έπειτα η συνεργασία τους και μετά οι νέες τριβές τους, συνοδεύονται από την πορεία εξομάλυνσης της σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής. Από τον Ιούλιο του 2007 το διαζύγιο και έπειτα το reset στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, συμπίπτει με την εξομάλυνση και την αποτυχία ολοκλήρωσης της εταιρικής σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, ενώ η Ρωσία αναδύεται σε εταίρος της Τρίπολης. Από το Φεβρουάριο του 2011 η ανοχή της Ρωσίας στα ΨΣΑΟΗΕ 1973, 1970, στο πλαίσιο του reset, επιτρέπει τη Νατοϊκή χρήση βίας κατά του Λιβυκού καθεστώτος και την ανατροπή του. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε τη σχέση Λιβυής-ΗΠΑ, αλλά επέδρασσε σε αυτήν σημαντικά, στο βαθμό που η Ρωσία έδινε στη Λιβυή δυνατότητες εξισορρόπησης. Ακόλουθα, το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, δεν προκάλεσε τη στρατιωτική εμπλοκή του 2011, αλλά συνέβαλλε στην εκδήλωση του.

Πίνακας 4.1.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Ενεργειακή Ασφάλεια	Ζωτική (Λιβυή)	ΟΧΙ	1, →2, →-1	2
Μετά τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, →1	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική (Λιβυή) Σημαντική (ΗΠΑ)	ΟΧΙ (Λιβυή)	1	-2

Σχήμα 4.1.1:1 Η Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

M

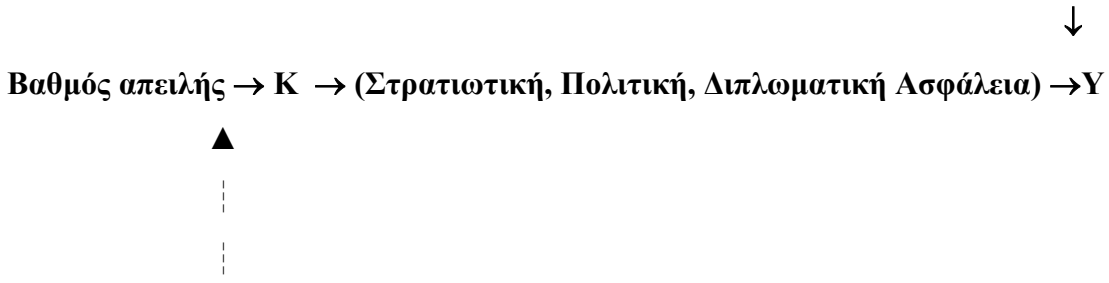

4.1.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής

Οι ενεργειακές σχέσεις ΗΠΑ-Λιβυής καθορίστηκαν από τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα ΟΜΚ, τρομοκρατίας, κυριαρχίας και ανεξαρτησίας του Λιβυκού καθεστώτος, και στη στάση του στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ. Πεδία τους ήταν αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους στις εξαγωγές πετρελαίου της Λιβυής, στην παρουσία ξένων εταιρειών στον τομέα υ/α της και στο ρόλο του κράτους σε αυτόν, στο πλαίσιο διεθνούς εμπορίου του ΦΑ. Σε αυτή τη βάση, η σχέση τους κατέληξε εχθρική.[162]

Αρχικά, οι δύο χώρες επεδίωξαν μία συνεργατική σχέση. Ο λόγος ήταν η εξάρτηση της Λιβυκής οικονομίας από τις εξαγωγές πετρελαίου και ο κίνδυνος αποσταθεροποίησης του καθεστώτος, λόγω της ανεπάρκειας που επέφεραν σε αυτές τα εμπόδια των ΗΠΑ. Ακόλουθα η απουσία μέσων εξισορρόπησης της Αμερικανικής πίεσης ώθησε την Τρίπολη να δεχθεί τις απαιτήσεις ασφάλειας των ΗΠΑ. Αυτή η κίνηση αξιοποιήθηκε από τις ΗΠΑ, καθώς επέτρεπε την επάνοδο των Λιβυκών εξαγωγών υ/α στις διεθνείς αγορές, σε μία περίοδο που οι ίδιες ήθελαν τη διαφοροποίηση της διεθνούς και δικής τους κατανάλωσης από τον Κόλπο. Ως συνέπεια, η Λιβυή επανυποδέχθηκε τις ΠΕΠΦΑ Oasis Group και Occidental των ΗΠΑ στην εγχώρια βιομηχανία πετρελαίου, θέλοντας αύξηση της παραγωγής της. Οι πρώτες εξαγωγές της στις ΗΠΑ επαναλήφθηκαν το 2004 μετά από 20 χρόνια. Μία εταιρική σχέση ενέργειας ανέτειλε ως προοπτική ως αποτέλεσμα των παραπάνω.[163]

Από το 2007 όμως αυτή η προοπτική ασθενούσε διακριτά. Η Λιβυή θέλησε να αντισταθμίσει τη σχέση με τις ΗΠΑ, προχωρώντας σε συμφωνίες με τη Ρωσία. Αυτές μάλιστα αφορούσαν την είσοδο των εταιρειών της στη χώρα και μεταξύ άλλων άγγιξαν ευαίσθητα για τις ΗΠΑ θέματα, όπως η τροφοδοσία ΦΑ της Ευρώπης δια του GreenStream και η συγκρότηση

[162]EIA. "Libya" (2005), 1-6. EIA. "Libya" (2011) 1-5.
[163]EIA, Libya (2005), 1-11. Jentleson, Whytock, "Who 'Won' Libya?" 60-2. Blanchard. Jannoti, Libya (2008), 24-9.

καρτέλ ΦΑ ανάλογο του ΟΠΕΚ. Αντίστοιχα η Τρίπολη θέλησε να εξισορροπήσει το ποσοστό κέρδους των Δυτικών ΠΕΠΦΑ στον τομέα υ/α της, αναδιαπραγματευόμενη τα συμβόλαια τους υπερ του Λιβυκού δημοσίου και μιλώντας για ανακρατικοποίηση της πετρελαϊκής παραγωγής. Φόντο των εξελίξεων ήταν οι περιορισμένες αλλά υπαρκτές δυνατότητες εξισορροπητικών κινήσεων που προσέφερε πλέον η Ρωσία και η διάθεση της Τρίπολης να εξισορροπήσει τη πτώση της τιμής πετρελαίου από το 2008. Ωστόσο, συνάντησαν τον προβληματισμό των ΗΠΑ. Επόμενα η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Λιβυής παρουσίασε στασιμότητα.

Από το Φλεβάρη του 2011 αυτή γίνεται ανταγωνιστική. Οι ΗΠΑ κινήθηκαν για το πετρελαϊκό στραγγαλισμό του καθεστώτος, στο φόντο της όλης διαμάχης τους, μέσω προνοιών του ΨΣΑΟΗΕ 1970, που επέτρεψε η Ρωσία. Το καθεστώς προσέφερε το υ/ακικό δυναμικό της χώρας σε μη Δυτικές δυνάμεις, μεταξύ αυτών και στη Ρωσία, στην απόπειρα εύρεσης μέσων εξισορρόπησης της στήριξης της Δύσης στην εγχώρια εξέγερση. Οι υ/α εντάχθηκαν στη στρατιωτική διαμάχη ΗΠΑ-Λιβυής.[164]

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Λιβυής εξαρτήθηκε άμεσα από αντιθέσεις ή συγκλίσεις στα ΟΜΚ, στην τρομοκρατία, στη κυριαρχία και ανεξαρτησία του Λιβυκού καθεστώτος και στη στάση του στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ. Αρχικά όμως, η σχέση τους καθοριστικέ από την πίεση που άσκησαν οι ΗΠΑ στη Λιβυή στις εξαγωγές πετρελαίου, από τις οποίες εξαρτιόταν η σταθερότητα του Λιβυκού καθεστώτος. Απουσία εξισορροπητικών μέσων, η Λιβυή τελικά συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ. Έτσι η σχέση τους εκτυλίχθηκε σε συνεργατική. Αντικείμενο της ήταν η διαφοροποίηση της κατανάλωσης πετρελαίου διεθνώς και στις ΗΠΑ, ωθώντας την αύξηση των εξαγωγών της Λιβυής με συνδρομή Αμερικανικών ΠΕΠΦΑ. Από τον Ιούλιο του 2007 η δυνατότητα της Λιβυής να επιδιώξει ορισμένη εξισορρόπηση των ΗΠΑ, άλλαξε τα δεδομένα. Η Λιβυή ενέταξε την ενεργειακή ασφάλεια σε σχετικές κινήσεις, οι οποίες ανέδειξαν αντιθέσεις τους για την παρουσία ξένων εταιρειών στον τομέα υ/α της, το ρόλο του κράτους σε αυτόν, το πλαίσιο του εμπορίου ΦΑ. Από το Φλεβάρη του 2011 η πολεμική κλιμάκωση των αντιθέσεων τους για τη στάση του καθεστώτος στην περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφαλείας των ΗΠΑ, συμπεριέλαβε και τις εξαγωγές και το δυναμικό υ/α της Λιβυής. Συνεπώς όταν οι αντιθέσεις ΗΠΑ-Λιβυής στη καθοριστική διάσταση της σχέσης τους κυριαρχούσαν και η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, οι ενεργειακές αντιθέσεις τους πυροδοτούσαν ενεργειακές εξισορροπήσεις. Όταν οι αντιθέσεις στα ίδια θέματα κυριαρχούσαν αλλά η κατανομή ισχύος

[164]Blanchard. Jannoti, Libya (2011), 21-4. EIA, “Libya” (2011) 1-6.

στο ΔΣ δεν επέτρεπε εξισορροπήσεις, η αδύναμη πλευρά προσέγγιζε τις απαιτήσεις της πρώτης και οι ενεργειακές συγκλίσεις έδιναν συνεργασίες. Συνεπώς, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την πολεμική αναμέτρηση ΗΠΑ-Λιβυής το 2011, αλλά εντάχθηκε σε αυτήν, συμβάλλοντας στην κλιμάκωση της.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Λιβυής ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια που έθετε η μία στην άλλη κάθε φορά. Αρχικά η άμεση απειλή στην ενεργειακή ασφάλεια της Λιβυής, απουσία εξισορροπητικών μέσων, ώθησε τη συμμόρφωση της στις απαιτήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ και επέτρεψε την ενεργειακή τους προσέγγιση. Από τον Ιούλιο του 2007 οι κινήσεις της Τρίπολης να αντισταθμίσει τις ΗΠΑ ως ενεργειακό εταίρο και να εξισορροπήσει το κέρδος των Δυτικών ΠΕΠΦΑ στην εκμετάλλευση των υ/α της, δεν επέτρεψαν μια εταιρική σχέση μεταξύ τους. Από το Φλεβάρη του 2011 η εμπόδιση της απόπειρας των ΗΠΑ να σταθεροποιήσουν την εξέχουσα θέση τους στη ΔΤ από τον αγώνα επιβίωσης του καθεστώτος, έφεραν την ένταξη της ενέργειας στην πολεμική κλιμάκωση της διαμάχης τους. Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθετε η μία στην άλλη στην καθοριστική διάσταση της σχέσης τους, επέφερε αντίστοιχη ενεργειακή προσέγγιση ή κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης μεταξύ τους, βάσει της κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Επόμενα, η απειλή που έθεσε η Λιβυή στην Αμερικανοκεντρική περιφερειακή τάξη και η ώθηση του ΝΑΤΟ από τις ΗΠΑ στη χρήση αεροπορικής ισχύος για τη στήριξη της ένοπλης εξέγερσης, ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για τη πολεμική τους εμπλοκή, και η ενέργεια εντάχθηκε σε αυτή.

Επίσης η ενεργειακή σχέση ΗΠΑ-Λιβυής επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η πρώτη δεν ακολούθησε τη δεύτερη, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις των δύο χωρών με τη Ρωσία επηρέαζαν τη σχέση τους στο βαθμό που η Ρωσία προσέφερε στη Λιβυή εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά η ύφεση στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, έπειτα η συνεργασία και μετά οι νέες τριβές τους, συνοδεύονται από την ενεργειακή προσέγγιση ΗΠΑ-Λιβυής. Από τον Ιούλιο του 2007 το διαζύγιο και έπειτα το reset στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, συμπίπτει με την εξασθένιση της ενεργειακής σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, ενώ η Ρωσία βοηθά τη Λιβυή στις αντισταθμιστικές και στις εξισορροπητικές κινήσεις της. Από το Φεβρουάριο του 2011 η ανοχή της Ρωσίας στα ΨΣΑΟΗΕ, η άρνηση της στις προτάσεις της Τρίπολης, στο πλαίσιο του "reset", επιτρέπουν την απόπειρα ενεργειακού στραγγαλισμού της Λιβυής από τις ΗΠΑ. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή σχέση Λιβυής-ΗΠΑ. Επέδρασσε όμως σε αυτή, ενισχύοντας τη, στο βαθμού που η Ρωσία έδινε δυνατότητες εξισορρόπησης στη Λιβυή.

Ακόλουθα, το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, δεν προκάλεσε την ενεργειακή διαμάχη ΗΠΑ-Λιβυής το 2011, αλλά συνέβαλλε στην ένταξη της στην πολεμική τους αναμέτρηση.

Πίνακας 4.1.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1, →2, →-1	2	Παρούσα
Μετά τον Ιούλιο του 2006	1	-1, →1	1	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2012	-2	1	-2	Απούσα

Σχήμα 4.1.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

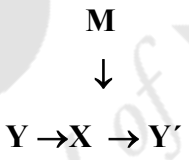

4. 1. 3. Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι αντιθέσεις Λιβυής-ΗΠΑ σε θέματα ΟΜΚ και τρομοκρατίας, αλλά και στη σταθερότητα της αρχιτεκτονικής ασφαλείας που στήριζαν οι ΗΠΑ στην περιοχή, διακρίνονται ως καθοριστικές πτυχές στην πορεία της σχέση τους ως το 2011. Αρχικά η Λιβυή δεν κινήθηκε για την εξισορρόπηση της απειλής-πίεσης των ΗΠΑ, αλλά συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις ασφαλείας αυτών. Από το μέσο του 2007, όμως αποπειράται ορισμένες μικρές εξισορροπήσεις που προκαλούν μόνο προβληματισμό στις ΗΠΑ. Το 2011 η καταστολή των διαδηλώσεων που ζητούσαν αλλαγή του καθεστώτος στη χώρα, κρίθηκε ως απειλή για τη σταθερότητα στην περιοχή από τις ΗΠΑ. Ακόλουθα, όταν αυτές μετατράπηκαν σε ένοπλη εξέγερση, τότε έλαβαν τη στήριξη της αεροπορικής ισχύος των ΗΠΑ, μέσω του ΝΑΤΟ. Την ίδια στιγμή το καθεστώς κινήθηκε αποτυχημένα για τη συντριβή της. Αντίστοιχα, ως το μέσο του 2007 η απουσία εξισορροπητικών μέσων ενθαρρύνει τη συναινετική στάση της Λιβυής. Έπειτα όμως η ύπαρξη ορισμένων της επιτρέπει ορισμένες μικρές εξισορροπήσεις. Τέλος το 2011 το μονοπολικό ΔΣ

επιτρέπει στις ΗΠΑ να δράσουν ενάντια στο Λιβυκό καθεστώς και με περιορισμένα στρατιωτικά μέσα. Αντίστοιχα δεν ευνοεί την απόπειρα που επιχειρεί η Λιβυή για την εξισορρόπηση της ένοπλης εξέγερσης. Πρόσθετα, η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, ενισχύοντας την πορεία της. Αυτό το έκανε ως το Φεβρουάριο του 2011, στο βαθμό που η Ρωσία ενίσχυε τις δυνατότητες εξισορρόπησης της Λιβυής. Αντίστοιχα το έκανε και μετά τον Ιανουάριο του 2011 στο βαθμό που το reset μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας διευκόλυνε τις πρώτες να στηρίξουν μέσω του ΝΑΤΟ την ένοπλη εξέγερση στη Λιβυή. Έτσι, αρχικά η ενεργειακή και έπειτα η στρατιωτική, η πολιτική και η διπλωματική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στην πορεία της σχέσης ΗΠΑ-Λιβυής, και στην τελική στρατιωτική εμπλοκή τους με συνέπεια την ανατροπή του καθεστώτος.

Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια αρχικά όρισε και από το μέσο του 2007 εντάχθηκε στη γενική σχέση ΗΠΑ-Λιβυής. Πρώτα η Λιβυή δε κινήθηκε για την εξισορρόπηση της υπαρξιακής απειλής που της έθεταν οι ΗΠΑ στην ενεργειακή ασφάλεια της, αλλά συμμορφώθηκε σε απαιτήσεις τους. Επέτρεψε την ενεργοποίηση ενεργειακών συγκλίσεων που επέτρεψαν συνεργασίες. Αντίστοιχα από το μέσο του 2007 όταν η μεταξύ τους απειλή στην καθοριστική διάσταση της σχέσης τους οξυνόταν, οι ενεργειακές τους αντιθέσεις ενεργοποιούνταν, και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε μεταξύ τους απόπειρες εξισορρόπησης. Ως το μέσο του 2007 η απουσία εξισορροπητικών μέσων ενθαρρύνει τη συναινετική στάση της Λιβυής, δεδομένης της αναγκαιότητας της ενεργειακής ασφάλειας για τη σταθερότητα του καθεστώτος. Ενισχυτικά επίσης λειτουργήσαν οι ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών πετρελαίου των ΗΠΑ. Έκτοτε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις ως το Φεβρουάριο του 2011, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από το διεθνές τοπίο ενέργειας, τις ανάγκες ασφαλείας των ΗΠΑ ως εισαγωγέα πετρελαίου και της Λιβυής ως εξαγωγέα υ/α. Μετά τον Ιανουάριο του 2011 ωστόσο, η κατανομή ισχύος στο ΔΣ δεν ευνοούσε την εξισορρόπηση των κινήσεων των ΗΠΑ από τη Λιβυή. Τέλος, η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή σχέση τους, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που η Ρωσία προσέφερε ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες στη Λιβυή. Συνεπώς η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη σχέση Λιβυής-ΗΠΑ σε θέματα ΟΜΚ και τρομοκρατίας, αλλά και στη σταθερότητα της αρχιτεκτονικής ασφαλείας που στήριζαν οι ΗΠΑ στην περιοχή. Αρχικά έδωσε και έπειτα ενίσχυε κάθε φορά τη δυναμική που είχε η σχέση τους—τελικά τη στρατιωτική ανατροπή του καθεστώτος.

Πίνακας 4.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Ενεργειακή Ασφάλεια	Ζωτική (Λιβυή)	ΟΧΙ	2	Καθοριστικός	1, →2, →-1	Ενισχυτικός	2
Μετά τον Ιούλιο του 2006	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1, →1	Ενισχυτικός	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2012	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική (Λιβυή) Σημαντική (ΗΠΑ)	ΟΧΙ (Λιβυή)	-2	Ενισχυτικός	1	Ενισχυτικός	-2

Σχήμα 4.1.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΗΠΑ-Λιβυής

M

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → K → Y→ X → Y΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.2 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στον Εμφύλιο της Λιβυής, 2012-2020

4.2.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, αντικείμενο του εμφυλίου στη Λιβυή ήταν η εξουσία. Η διαπάλη των Λιβυκών παρατάξεων για την άσκηση de facto κυριαρχίας και τη de jure διεθνή αναγνώριση τους ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για την εκδήλωση και εξέλιξη του. Η εγχώρια ενεργειακή διαμάχη ορίστηκε από αντιθέσεις σε αυτά τα πεδία, εγκολπώνοντας και τις αντιθέσεις σε πεδία αναφορικά με την πρόσβαση-έλεγχο στις πετρελαιοπηγές, σε εξαγωγικούς λιμένες και σε άλλες ενεργειακές κρατικές υποδομές και διοικητικές δομές. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη αναφορικά με τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια των δρώντων, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της όλης σχέσης τους, συμβάλλοντας τελικά την εκεχειρία και τις διαπραγματεύσεις του 2020

4.2.1 Ο Εμφύλιος πόλεμος στη Λιβυή

Αντικείμενο του εμφυλίου στη Λιβυή ήταν η εξουσία. Βάση της σύγκρουσης ήταν η κατάρρευση των κρατικών δομών μετά την πτώση του καθεστώτος Καντάφι, στο φόντο σχεδίων των ΒΣΑ, ΗΑΕ, Αιγύπτου, Κατάρ, Τουρκίας, ΗΠΑ, Ρωσίας, στην περιοχή. Εξελίχθηκε ως διαπάλη των Λιβυκών παρατάξεων για την άσκηση de facto κυριαρχίας και τη de jure διεθνής αναγνώριση τους. Εκφράστηκε σε αντιθέσεις τους για τις εξουσίες της κυβέρνησης, την αυτονομία-αντιπροσώπευση των περιφερειών-επαρχιών, τις αρμοδιότητες τοπικών διοικήσεων, τη θέση του Ισλάμ στη δημόσια ζωή, την παρουσία Κανταφικών στοιχείων στο κράτος και το ρόλο των πολιτοφυλακών στις δομές ασφαλείας. Σε αυτή τη βάση, έλαβε ένοπλο χαρακτήρα και δεν επιλύθηκε ως το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου.

Αρχικά η μετακανταφική τάξη απέτυχε να σταθεροποιήσει τη χώρα. Η νίκη του Πολιτικού Ισλάμ στο Γενικό Εθνικό Κογκρέσο (GNC) σφράγισε την άνοδο μίας νέα Ισλαμικής πολιτικής τάξης. Αυτή επεδίωξε τη σταθεροποίηση της, μέσω μίας Ισλαμικής, αυταρχικής και συγκεντρωτικής πολιτικής. Διατήρησε τις πολιτοφυλακές ως ένοπλο στήριγμα. Επέβαλλε πολιτικό αποκλεισμό στα Κανταφικά στοιχεία για την αποτροπή ανασυγκρότησης του παλαιού καθεστώτος. Επέμεινε στη χρήση της Σαρία στη δημόσια σφαίρα, προβάλλοντας τη ως ενοποιητικό στοιχείο της χώρας. Παρατείνε τη θητεία του GNC, το οποίο κινήθηκε αργά και τελικά απέτυχε την ολοκλήρωση νέου συντάγματος, θέλοντας να αποφύγει την αμφισβήτηση της. Οι κινήσεις της όμως ώθησαν εξισορροπητικές ενέργειες από άλλες δυνάμεις. Ανατολικές επαρχίες εξεγέρθηκαν, ζητώντας αυτοκυβέρνηση και μεγαλύτερο μέρος του εθνικού πλούτου. Ομάδες υπό τον I. Jadhran κινήθηκαν για τον έλεγχο του στρατηγικού υ/ακικού τομέα της χώρας, μέσω της κατάληψης υποδομών και της απόπειρας αυτόνομων εξαγωγών πετρελαίου.

Οι Κανταφικοί εξεγέρθηκαν επίσης, καταλαμβάνοντας άνω της μισής νότιας χώρας. Μη Ισλαμιστές μέλη του GNC συμμάχησαν με στρατιωτικούς για να περιορίσουν την εξουσία του. Ένα αποτυχημένο πραξικόπημα εκδηλώθηκε, ενώ μεγάλες διαδηλώσεις κατά του GNC συγκλόνισαν την Τρίπολη κ.α πόλεις. Παράλληλα η μη εμπλοκή ΗΠΑ και Ρωσίας στις εξελίξεις, στο φόντο του reset και των άλλων στρατηγικών τους ιεραρχήσεων, ευνοούσε την αποσταθεροποίηση. Η τελευταία έλκυε ΒΣΑ, ΗΑΕ, Αίγυπτο, Τουρκία, και Κατάρ. Αυτοί οι δρώντες στήριζαν διαφορετικές παρατάξεις ως εργαλεία για τη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ, βάσει πάντα των συμφερόντων ασφαλείας τους—οι τρεις πρώτοι στήριζαν κοσμικά/αυταρχικά στοιχεία, οι υπόλοιπο συνεργαζόταν με Ισλαμικές πολιτικές δυνάμεις. Ως συνέπεια του χάους που προέκυψε, οι Τζιχαντιστές κέρδιζαν έδαφος και το ΙΚ εμφανίστηκε στη χώρα. Σε αυτό το τοπίο ο διοικητής του Στρατού Χ. Χαφτάρ με τη στήριξη των ΗΑΕ και της Αιγύπτου θέλησε την ανατροπή του GNC, επιτιθέμενος στη Βεγγάζη και ανεπιτυχώς στη Τρίπολη. Μία νέα σύγκρουση ξεκινούσε.

Από το μέσο του 2014 αύτη ήταν περιορισμένη. Άλλωστε Ρωσία και ΗΠΑ εστίαζαν τότε στη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ και στον περιορισμό των τζιχαντιστών, απευχόμενες μία συστημική αστάθεια. Οι ΗΠΑ εκκίνησαν αεροπορικά πλήγμα στο ΙΚ και ανέπτυξαν δυνάμεις της AFRICOM στη χώρα. Με την ανοχή της Ρωσίας απέτρεψαν πώληση πετρελαίου δίχως την έγκριση της νόμιμης κυβέρνησης. Σε αυτό το τοπίο το GNC, με τη στήριξη της Τουρκίας και του Κατάρ, διατήρησε την εξουσία, επικρατώντας σε μάχες στην Τρίπολη. Παράλληλα συμφώνησε με το Jahrad την παράδοση των λιμένων, ενώ δεν αναγνώρισε την εγκυρότητα των εκλογών που διενεργήθηκαν για τη νέα Βουλή των Αντιπροσώπων (HoR). Ως απάντηση αυτή συντάχθηκε με το Χαφτάρ και εγκαταστάθηκε στο Τομπρούκ. Όμως το ΨΣΑΟΗΕ 2213 ζήτησε εκεχειρία και διάλογο. Το αποτέλεσμα ήταν η συμφωνία της Skhirat/Μαρόκο (Δεκέμβρης 2015)—Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) με πυρήνα το GNC, διατήρηση της HoR. Αυτή όμως υπονομεύτηκε όταν η φιλική στη HoR κεντρική τράπεζα εξήγγειλε την έκδοση νέου νομίσματος, ώστε να διαφυλάξει την οικονομική επιβίωση της ανατολικής Λιβυής. Ως συνέπεια η GNA, που στήριζε την αντίστοιχη τράπεζα στην Τρίπολη, αντέδρασε. Αντίστοιχα ο LNA κατέλαβε πετρελαιοπηγές στα κεντρικά, ωθώντας μία εξισορροπητική συμφωνία GNA-Jahrad και μία αποτυχημένη απόπειρα ανάληψης της φύλαξης τους από τον πρώτο. Τελικά η κυριαρχία του LNA εκεί επέφερε μία συμφωνία για την παρουσία στις υποδομές και της, στηριζόμενης στη GNA, επίσημης Εθνικής Εταιρεία Πετρελαίου (NOC) της χώρας, στο φόντο διεθνών πιέσεων. Όμως οι συγκρούσεις επέμειναν. Ένας αγώνας δρόμου εκτυλίχθηκε για την

ανακατάληψη εδαφών από το ΙΚ. Η Αίγυπτος μετείχε σε αυτόν, διότι ήθελε τη συγκράτηση του ΙΚ μακριά από τα σύνορα της στην ανατολική χώρα. Η πολιτική διευθέτηση απέτυχε.

Από τα μέσα Δεκέμβρη του 2017 η σύγκρουση οξύνθηκε. Η ενεργότερη εμπλοκή ξένων δυνάμεων ώθησε εξελίξεις. Η φθορά του μονοπολισμού και η επακόλουθη εστίαση των ΗΠΑ σε μείζονα για την πρωτοκαθεδρία τους μέτωπα, τις κράτησε «μακριά» από τη Λιβυή. Αντίθετα στο φόντο της σταθεροποίησης του ανταγωνισμού με τις ΗΠΑ, η σχετιζόμενη με το Κρεμλίνο εταιρεία μισθοφόρων Wagner βρέθηκε στο πλάι του LNA. Αυτός δέχθηκε και τη στήριξη της Γαλλίας, που ανησυχούσε για την διείσδυση της Τουρκίας και της Ρωσίας στην Αφρική. Τέλος τα ΗΑΕ εγκατέστησαν βάση στη χώρα και η Αίγυπτος κλιμάκωσε δράσεις κατά του ΙΚ, ενώ κορύφωναν την περιφερειακή απόπειρα εξισορρόπησης του Κατάρ. Ως συνέπεια διεθνείς διπλωματικές πρωτοβουλίες αποτύγχαναν και ο LNA κέρδιζε εδάφη, εκδιώκοντας το ΙΚ ταχύτερα από τη GNA. Ως απάντηση ο Jahrad κινήθηκε ξανά προς τις υ/ακικές υποδομές, αποτυγχάνοντας στην κατάληψη τους. Ώθησε όμως τον LNA σε μία αποτυχημένη απόπειρα εκδίωξης της NOC από εκεί. Αργότερά η αποτυχία της διπλωματίας ώθησε τον LNA σε νέα επίθεση στην Τρίπολη. Αυτή η κίνηση έφερε εμπλοκή της Τουρκίας, που μεταξύ άλλων επεδίωκε και την εξισορρόπηση της προσέγγισης ΚΔ, Αίγυπτου, Ελλάδας, Ισραήλ στη Μεσόγειο. Η GNA πέρασε στη αντεπίθεση, κινούμενη ανατολικά. Έπειτα, στο φόντο απειλών της Αιγύπτου για μία άμεση στρατιωτική επέμβαση και της απόπειρας των ΗΠΑ να σταθεροποιήσουν τη χώρα—νωρίτερα είχαν εγκαινιάσει διάλογο ασφάλειας με τη GNA και κάλεσαν τον LNA να πάψει την επίθεση παρότι διατηρούσαν διαύλους μαζί του—τα όπλα σίγησαν.

Τον Ιούλη του 2020 η διπλωματία προτεραιοποιήθηκε. Οι ισορροπίες στο πεδίο έδειχναν σταθερές δίχως μία μεγάλη περιφερειακή κλιμάκωση, ευνοώντας απόπειρες συνεννόησης. Αντίστοιχα λειτουργούσαν ορισμένες συνεννοήσεις ΗΠΑ-Ρωσίας με αφορμή την πανδημία. Οι ΗΠΑ μεσολάβησαν μεταξύ ΒΣΑ/ΗΑΕ-Κατάρ. Κάλεσαν σε αποκλιμάκωση Αίγυπτο και Τουρκία. Μία εκεχειρία επιτευχθεί στα τέλη του Αυγούστου. Μία συμφωνία ειρήνης GNA-HoR και ένας νέος Πολιτικός διάλογος συμφωνήθηκαν το Σεπτέμβρη. Η συγκρότηση κυβέρνησης, η διεξαγωγή εκλογών, η απόσυρση των ξένων μαχητών, η ενοποίηση των κρατικών δομών ήταν τα κύρια σημεία στις διαπραγματεύσεις. Μία νέα απόπειρα πολιτικής διευθέτησης εκκινούσε.[165]

[165] Tarek Megerisi, "Geostrategic Dimensions of Libya's Civil War," Working paper 37, *Africa Center for Strategic Studies*, (2020):1-10. Christopher Blanchard. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20150803_RL33142_c1e16b74c9c947acd6a5b35550e4a5c8fb4e2fa8.pdf (3 August 2015), 1-15. Christopher Blanchard. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142)

…

Συνοψίζοντας, ο εμφύλιος στη Λιβυή αφορούσε την εξουσία και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Η απόπειρα σταθεροποίησης της Ισλαμικής πολιτικής τάξης, ώθησε εξισορροπητικές κινήσεις από άλλες συνιστώσες της μετακανταφικής πολιτικής τάξης αλλά και από Κανταφικά υπολείμματα. Φόντο των εξελίξεων ήταν η απροθυμία ΗΠΑ, Ρωσίας να επέμβουν αλλά και η ένταξης της Λιβυής στις περιφερειακές αλληλοεξισορροπήσεις Τουρκίας/Κατάρ-Αιγύπτου/ΗΑΕ/ΒΣΑ. Από το μέσο του 2014 ο εμφύλιος εξελισσόταν σε χαμηλή ένταση, καθώς η απειλή της συστημικής αστάθειας και του ΙΚ ώθησαν ΗΠΑ και Ρωσία, αλλά και περιφερειακούς και εγχώριους δρώντες σε συνεννοήσεις και αποτυχημένες διαδικασίες πολιτικής διευθέτησης. Από τα μέσα Δεκέμβρη του 2017 αυτός κλιμακώνεται, καθώς οξύνεται η εμπλοκή ξένων δυνάμεων στο φόντο της κλιμάκωσης των ανακατατάξεων στην κατανομή ισχύος στο ΔΣ και των περιφερειακών εξισορροπήσεων. Από τον Ιούλιο του 2020 μία νέα πολιτική διαδικασία ανακύπτει, στο φόντο νέων ισορροπιών στο πεδίο και διεθνώς. Συνεπώς, η εκάστοτε σύγκλιση ή αντίθεση των Λιβυκών παρατάξεων σε θέματα πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας οδηγούσε αντίστοιχα σε ύφεση ή όξυνση του εμφυλίου, ωθώντας ισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Έτσι η εξέλιξη αντιθέσεων στην κυριαρχία και διεθνή αναγνώριση των Λιβυκών παρατάξεων ήταν ο καθοριστικός παράγοντας στην εκδήλωση και εξέλιξη του Λιβυκού εμφυλίου και τελικά την εκεχειρία και τις διαπραγματεύσεις του 2020

Σε αυτή τη βάση η δυναμική της διαμάχης ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια που έθεταν μεταξύ τους οι Λιβυκές παρατάξεις. Αρχικά η απόπειρα σταθεροποίησης της εξουσίας της μίας παράταξης ώθησε εξισορροπητικές κινήσεις από άλλες και έτσι σε έκρηξη του εμφυλίου. Από το μέσο του 2014 η πίεση του διεθνούς περιβάλλοντος για σταθερότητα και η άνοδος του ΙΚ μετέφεραν το κέντρο της απειλής από τη μεταξύ τους σύγκρουση στην αντιπαράθεση με το ΙΚ, και οι συγκρούσεις τους ήταν συγκρατημένες. Από τα μέσα Δεκεμβρίου του 2017, στο φόντο της εντεινόμενης μεταξύ τους ανασφάλειας—αποτυχία διπλωματίας, οικονομικές ανάγκες—και υποχώρησης του ΙΚ, ο LNA κινείται προς κατάληψη της Τρίπολης αλλά αποτυγχάνει και περνά σε θέση άμυνας. Από τον Ιούλιο του 2020 η διάθεση των έξωθεν δρώντων για αποκλιμάκωση, συμπαρασύρει τις Λιβυκές παρατάξεις και επιφέρει πολιτική διαδικασία, ενώ οι ισορροπίες στο πεδίο σταθεροποιούνταν.

Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20180108_RL33142_9e0ebdee9a7de41d3352f1fd7b6dd993f0d4153a.pdf (8 January 2018), 1-25. Blanchard. Libya (2021), 1-30.

Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθεταν μεταξύ τους οι Λιβυκές παρατάξεις επέφερε αντίστοιχη προσέγγιση ή κινήσεις ισορρόπησης, βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Επόμενα, η απειλή στη κυριαρχία και στη διεθνή αναγνώριση τους ήταν ο καθοριστικός παράγοντας στην εξέλιξη του εμφυλίου.

Επίσης ο Λιβυκός εμφύλιος επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Ο πρώτος δεν ακολούθησε την εξέλιξη αυτής. Αντίστοιχα οι εκάστοτε σχέσεις των Λιβυκών παρατάξεων με τις δύο χώρες επηρέαζαν τη σχέση τους όταν τις έδιναν εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά η αποτυχία του reset και η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από την εκδήλωση του Λιβυκού εμφυλίου, ενώ οι ΗΠΑ «αρνούνται» να εμπλακούν για τη σταθεροποίηση της μετακανταφικής συμμαχικής τους πολιτικής τάξης. Από το μέσο του 2014 το επίπεδο του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας επιτρέπει συνεννοήσεις για την αποφυγή συστημικής αστάθειας και ευνοεί συμφωνίες για πολιτικές διευθετήσεις, ενώ οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν τη GNA. Από τα μέσα Δεκεμβρίου 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από την εμπλοκή της Ρωσίας στο πλευρό του LNA, ενώ από τον Ιούλιο του 2020 η διάθεση τους για περιφερειακές συνεννοήσεις συνοδεύεται από διπλωματική εμπλοκή των ΗΠΑ υπέρ μίας πολιτικής διευθέτησης—νωρίτερα ανέπτυξε κάποια σχέση με τη GNA. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν καθόρισε το Λιβυκό εμφύλιο, αλλά επέδρασσε σε αυτόν, στο βαθμού που οι δύο χώρες προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης. Ακόλουθα, δεν τον προκάλεσε αλλά συνέβαλε ενισχυτικά στην πορεία της εξέλιξης του.

Πίνακας 4.2.1:1 Ο Λιβυκός εμφύλιος (2012-2020)

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2012	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	1, →-1	-2
Μετά το μέσο του 2014	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1,	-1

Μετά το 2017	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-1	-2
Μετά τον Ιούνιο του 2020	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1

Σχήμα 4.2.1:1 Ο Λιβυκός εμφύλιος (2012-2020)

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.2.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό Εμφύλιο

Η εγχώρια ενεργειακή διαμάχη στη Λιβυή ορίστηκε από αντιθέσεις των Λιβυκών παρατάξεων για την κυριαρχία στη χώρα και για διεθνή αναγνώριση. Πεδία της ήταν η πρόσβαση-έλεγχος στις πετρελαιοπηγές, σε λιμάνια και στη NOC. Εντάχθηκε στη διαμάχη για την εξουσία.

Αρχικά αφορούσε την κατανομή εσόδων από την παραγωγή πετρελαίου. Η άνοδος της αυτής από μηδενική το Καλοκαίρι του 2011 σε 1,4 tb/d το Μάη του 2012 και οι υψηλές τιμές διεθνώς, χρηματοδοτούσαν την απόπειρα σταθεροποίησης του GNC στην εξουσία, ωθώντας τον αποκλεισμό λιμένων εξαγωγής πετρελαίου στην ανατολική χώρα (Σύρτη, Ρας-Λανούφ, Ζουετίνα, Χαρίγκα) από αντίπαλους δρώντες της Κυρηναϊκής, πχ Jahrad. Αυτοί ήθελαν αυτοκυβέρνηση και συμμετοχή στα έσοδα των υ/α—διακήρυξη της Ρας-Λανούφ. Η παραγωγή έπεσε από 1,5 mb/d τον Απρίλη του 2013 σε 150 tb/d το Σεπτέμβρη. Το πετρέλαιο δέθηκε με την επιρροή σε κρατικούς θεσμούς και με την ισχύ της κεντρικής εξουσίας.

Από το μέσο του 2014 η διαμάχη εστίασε στον έλεγχο των πετρελαιοπηγών. Η δέσμευση των ΗΠΑ στις ελεγχόμενες από το GNC διεθνώς αναγνωρισμένες δομές της Λιβυής και το

πλαίσιο διευθέτησης που ωθούσαν με την Ρωσική ανοχή, επέφερε τον ναυτικό αποκλεισμό της χώρας και το ΨΣΑΟΗΕ 2146 (απαγόρευε μη εξουσιοδοτημένες εξαγωγές). Στα πλαίσια αυτών απέτρεψαν εξαγωγές του Jahrad και ώθησαν μία συμφωνία με το CNC για την επάνοδο των Λιβυκών εξαγωγών. Ως συνέπεια η παραγωγή ανέβηκε στα 518 tb/d το 2014. Οι οικονομικές δυνατότητες που έδινε ο έλεγχος της πετρελαϊκής ημισελήνου όμως, στο φόντο των αναγκών για διεθνή αναγνώριση και χρηματοδότηση των διοικητικών δομών της Κυρηναϊκής και της ευκαιρίας οικονομικού στραγγαλισμού της Τρίπολης ένεκα και της μεγάλης πτώσης των τιμών διεθνώς, ώθησαν το 2016 τον LNA να καταλάβει την πετρελαϊκή ημισέληνο. Ακόλουθα η κίνηση αυτή υπονόμευσε τη συμφωνία της Skhirat. Ωστόσο, στη βάση των Δυτικών αντιδράσεων και του ΨΣΑΟΗΕ 2259 (έθετε τη NOC υπό τη GNA), αλλά και τη στρατιωτική αντίδρασης της GNA, ο LNA έθεσε τελικά τις σχετικές διαδικασίες εκεί υπό διοίκηση της NOC. Ακόλουθα η παραγωγή ανέκαμψε από τα 412 tb/d που είχε μειωθεί το 2016 στα 929 tb/d το 2017. Το πετρέλαιο λειτούργησε ως διαπραγματευτικό εργαλείο.

Από το Δεκέμβρη 2017 η διαμάχη εστίασε στις εξαγωγές. Η επέκταση του LNA σε εδάφη από όπου εκδιώκονταν το ΙΚ, ώθησε τον Jadhran σε μία νέα επιχείρηση κατάληψης της πετρελαϊκής ημισελήνου. Μία κίνηση που φαίνεται να σχετίζεται με διάθεση μέρους της GNA να κηρύξει ο ΟΗΕ την περιοχή αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη λόγω της πετρελαϊκής σημασίας της. Ως απάντηση ο Χαφτάρ επιχείρησε να θέσει τις εγκαταστάσεις εκεί υπό τη διοίκηση προσκείμενης στον ίδιο NOC στη Βεγγάζη, συναντώντας την οργή των ΗΠΑ και την απόρριψη των συμμάχων του, με συνέπεια μία άτακτη υποχώρηση, μεταξύ άλλων και αναφορικά με την απαίτηση να αλλάξει ο διοικητής της κεντρικής τράπεζας της χώρας. Έτσι η παραγωγή το 2018 έφτασε στα 1,165 mb/d. Το Γενάρη του 2020 ο LNA στήριξε την εκστρατεία στην Τρίπολη και με νέα απόπειρα οικονομικού στραγγαλισμού αυτής, αποκλείοντας πλήρως τις εξαγωγές και συμβάλλοντας στη συγκράτηση των τιμών—κάτι που συμβάδιζε με τις διαθέσεις ΗΠΑ και Ρωσίας, στο φόντο κατάρρευσης των τιμών στην πανδημία. Η παραγωγή έπεσε στα 425 tb/d το 2020. Το πετρέλαιο κατέστη και μέσο εξισορρόπησης στρατιωτικών απειλών.

Τον Ιούλιο του 2020 η ενεργειακή διαμάχη αποκλιμακώθηκε. Συμφωνία για την άρση του αποκλεισμού των εξαγωγών από τον LNA επετεύχθη, με παρότρυνση της Μόσχας, υποκινούμενη από τις διπλωματικές διεργασίες και ωθώντας τες—συμβαδίζοντας με την ανάγκη ΗΠΑ, Ρωσίας για αύξησης της προσφοράς σε ορισμένα επίπεδα. Το πετρέλαιο κατέστη πεδίο συμφιλίωσης.[166]

[166]EIA, "Libya Country analysis Brief," *EIA* (November 25, 2014) 1-9. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2014.pdf. EIA, "Libya Country analysis Brief," *EIA* (November 19, 2015) 1-10.

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή διαμάχη στη Λιβυή εξαρτήθηκε από αντιθέσεις των Λιβυκών παρατάξεων για την κυριαρχία στη χώρα και τη διεθνή αναγνώριση τους. Αρχικά αφορούσε τη χρήση των εσόδων του πετρελαίου ως μέσο επιρροής σε θεσμούς και ως συντελεστή ισχύος των κέντρων εξουσίας, απουσία ουσιώδους διεθνούς παρέμβασης. Στο μέσο του 2014 εστίασε στη χρήση των πετρελαιοπηγών ως διαπραγματευτικό μέσο, όμως το διεθνές περιβάλλον ωθούσε σε αποφυγή ενεργειακών εντάσεων. Από το Δεκέμβρη του 2017 η διαμάχη επικέντρωσε στις εξαγωγές και λειτούργησε ως μέσω επίτευξης στρατιωτικών στόχων, ευνοούμενη από το διεθνές περιβάλλον. Τον Ιούλιο του 2020 το πετρέλαιο κατέστη πεδίο συμφιλίωσης, ευνοούμενο ξανά από διεθνές περιβάλλον. Συνεπώς όταν οι αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια οξυνόταν και το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, οι ενεργειακές αντιθέσεις πυροδοτούσαν εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η τελευταία. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την εξέλιξη του Λιβυκού εμφυλίου αλλά εντάχθηκε σε αυτόν.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή διαμάχη ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια που έθεταν οι Λιβυκές παρατάξεις μεταξύ τους. Αρχικά οι άλλες συνιστώσες της μετακανταφικής τάξης κινήθηκαν προς την εισορρόπηση της Ισλαμικής πολιτική τάξης στα έσοδα πετρελαίου. Στο μέσο του 2014 οι ανάγκες επιβίωσης και αποφυγής μίας διεθνούς περιθωριοποίησης, ώθησαν τον LNA σε κατάληψη της πετρελαϊκής ημισελήνου, και τη GNA σε αντίδραση, με συνέπεια έναν συμβιβασμό. Από το Δεκέμβριο του 2017 ο Jahrad μαζί με στοιχεία της GNA κινήθηκαν κατά της ημισελήνου, θέλοντας να εξισορροπήσουν την προέλαση του LNA μέσω μίας αποστρατιωτικοποίησης της περιοχής από τον ΟΗΕ, ενώ το Γενάρη του 2020 στο φόντο αποτυχίας της διπλωματίας και της επίθεσης του στην Τρίπολη, ο LNA επέβαλε πλήρη αποκλεισμό των εξαγωγών, αποτρέποντας τη GNA από έσοδα. Τον Ιούλιο του 2020 η νέα πολιτική διαδικασία ώθησε την άρση του αποκλεισμού αυτού. Συνεπώς, η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθεταν μεταξύ τους οι Λιβυκές παρατάξεις επέφερε αντίστοιχη ενεργειακή προσέγγιση ή κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης μεταξύ τους, βάσει της κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Επόμενα, η απειλή στην κυριαρχία και διεθνή αναγνώριση των Λιβυκών παρατάξεων ήταν η καθοριστική μεταβλητή του Λιβυκό εμφύλιο, και η ενέργεια εντάχθηκε σε αυτήν.

---

https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2015.pdf. EIA, "Libya Country analysis Brief," *EIA* (May 09, 2022) 1-8. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/pdf/libya.pdf. Richard Barltrop "Oil and Gas in a New Libyan Era." Working paper 22. *Oxford Institute for Energy Studies* 22. (2019):1-9, 14-25. Blanchard. Libya (2015), 7-8. Blanchard. Libya (2021), 25-9. Blanchard. Libya (2018), 12-16.

Επίσης η ενεργειακή διαμάχη στη Λιβυή επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η πρώτη δεν ακολούθησε τη δεύτερη. Αντίστοιχα οι εκάστοτε σχέσεις των Λιβυκών παρατάξεων με ΗΠΑ και Ρωσία επηρέαζαν τη σχέση τους στο βαθμό που οι δύο χώρες προσέφεραν εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά η αποτυχία του reset συνοδεύτηκε από την εκδήλωση της ενεργειακής διαμάχης, ενώ οι ΗΠΑ ήθελαν την ανάκαμψη των εξαγωγών της μετακανταφικής τάξης. Μετά η όξυνση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από ένταση των ενεργειακών εξισορροπήσεων αλλά και από συμβιβασμούς, ενώ οι ΗΠΑ με την ανοχή της Ρωσίας ήθελαν τη σταθεροποίηση των εξαγωγών της διεθνώς αναγνωρισμένης Λιβυής. Από το Δεκέμβριο του 2017 η σταθεροποίηση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται πάλι από ένταση των ενεργειακών εξισορροπήσεων και συμβιβασμών, ενώ οι πρώτες κορυφώνονται το πρώτο εξάμηνο του 2020 με τον αποκλεισμό των Λιβυκών εξαγωγών και ενώ ΗΠΑ, Ρωσία, επιδιώκουν συγκράτηση της τιμής. Τον Ιούλιο του 2020 η σύγκλιση των δύο δυνάμεων στην αύξηση της προσφοράς, συνοδεύεται από άρση του αποκλεισμού στις Λιβυκές εξαγωγές. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή διαμάχη στη Λιβυή, αλλά επέδρασσε σε αυτή, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που οι δύο χώρες προσέφεραν εξισορροπητικές δυνατότητες. Ακόλουθα, επέτρεψε/ευνόησε ως ένα βαθμό την εκδήλωση, εξέλιξη του Λιβυκού εμφυλίου και τελικά την εκεχειρία και τις διαπραγματεύσεις του 2020.

Πίνακας 4.2.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του Λιβυκού εμφυλίου

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2012	-2	1, →-1	-2	Απούσα
Μετά το μέσο του 2014	-1	-1,	-1	Απούσα
Μετά το 2017	-2	-1	-2	Απούσα
Μετά τον Ιούνιο του 2020	1	-1	1	Απούσα

Σχήμα 4.2.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του Λιβυκού εμφυλίου

Μ

↓

$$Y \rightarrow X \rightarrow Y'$$

4.2.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι αντιθέσεις για την εξουσία ήταν οι καθοριστικές πτυχές στο Λιβυκό εμφύλιο. Όταν η απειλή στο βαθμό κυριαρχίας και διεθνούς αναγνώρισης των Λίβυων δρώντων οξυνόταν, αυτοί ωθούνταν προς μεταξύ τους εξισορρόπηση, ενώ σε αντίθετη περίπτωση διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από τις τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και τις ισορροπίες στο πεδίο. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην εξέλιξη του εμφυλίου, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που οι δύο χώρες προσέφεραν εξισορροπητικές δυνατότητες στις Λυβικές παρατάξεις, ενώ στο τέλος η διάθεση των πρώτων για πολιτική λύση ευνόησε το «πάγωμα» του. Έτσι η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια των Λίβυων δρώντων, ήταν η καθοριστική διάσταση στην εκδήλωση/εξέλιξη του Λιβυκού εμφυλίου, συμβάλλοντας τελικά στην εκεχειρία και στις διαπραγματεύσεις του 2020.

Επίσης η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε ως διάσταση στην εξέλιξη του Λιβυκού εμφυλίου. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ Λίβυων πρωταγωνιστών οξυνόταν, οι ενεργειακές αντιθέσεις ενεργοποιούνταν και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε μεταξύ τους απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ στην αντίθετη περίπτωση διευκολυνόταν ενεργειακές συνεργασίες. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από το τοπίο ενέργειας διεθνώς, και την επιρροή της Λιβυκής παραγωγής πετρελαίου στη διεθνή τιμή. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες στις αντιμαχόμενες πλευρές. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για την εξουσία, ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά, τελικά το «πάγωμα» της.

Πίνακας 4.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό εμφύλιο

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**

2012	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-2	Ενισχυτικός	1, →-1	Ενισχυτικός	-2
Μετά το μέσο του 2014	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1,	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2017	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-2	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-2
Μετά τον Ιούνιο του 2020	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	1

Σχήμα 4.2.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Λιβυκό εμφύλιο

M

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → K → Y→ X → Y΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.3 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στον Εμφύλιο της Συρίας

4.3.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, αντικείμενο του εμφυλίου στη Συρία ήταν η διαμάχη για το πολιτειακό καθεστώς. Η διαπάλη των παρατάξεων για την κυριαρχία και τον έλεγχο της επικράτειας ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για την εκδήλωση και εξέλιξη του. Η εγχώρια ενεργειακή διαμάχη ορίστηκε από αντιθέσεις σε αυτά τα πεδία, εγκολπώνοντας και τις αντιθέσεις σε πεδία αναφορικά τις οδούς διαμετακόμισης υ/α και την παραγωγή πετρελαίου. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη αναφορικά με τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια των δρώντων, ενισχύοντας κάθε φορά τη δυναμική της γενικότερης σχέσης τους, και τελικά, το «πάγωμα» του εμφυλίου και τη de facto τριχοτόμηση της Συρίας.

4.3.1 Ο εμφύλιος στη Συρία

Αντικείμενο της διαμάχης στον εμφύλιο της Συρίας ήταν το πολιτειακό καθεστώς. Η ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων λόγω της ξηρασίας και των χρόνιων οικονομικών προβλημάτων (ανεργία, συγκέντρωση γης, πληθωρισμός) και ο διαχρονικός αποκλεισμός της Σουνιτικής πλειοψηφίας από τη στελέχωση της κρατικής δομής, ήταν η βάση του. Σε αυτό το έδαφος επέδρασσαν τα περιφερειακά σχέδια ασφαλείας των ΒΣΑ, Ιράν, Τουρκία, Κατάρ, ΗΠΑ και Ρωσίας, οξύνοντας τις εσωτερικές αντιθέσεις και διευκολύνοντας την ένοπλη απόπειρα διευθέτησης τους. Η σύγκρουση εξελίχθηκε ως διαπάλη για κυριαρχία και επικράτεια μεταξύ των παρατάξεων, εκφραζόμενη σε αντιθέσεις για την παραμονή του Άσσαντ και του κόμματος Μπάαθ στην εξουσία, την Αραβικότητα της χώρας και τη θέση του Ισλάμ στη δημόσια ζωή, τις εξουσίες της κυβέρνησης, το βαθμό αυτονομίας και αντιπροσώπευσης των επαρχιών, το πλαίσιο της όποιας πολιτικής μετάβασης. Σε αυτό το πλαίσιο, η εσωτερική διαμάχη έλαβε ένοπλο χαρακτήρα[167]

Αρχικά αυτή εστίασε στην εξουσία. Το αίτημα εκδημοκρατισμού, που εκφράστηκε σε πορείες με πυρήνα Ισλάμο-φιλελεύθερες ομάδες, συνάντησε την καταστολή από το καθεστώς, που επέμενε στη κυριαρχία του Μπάαθ στην πολιτική ζωή. Ως συνέπια υπήρξαν αυτομολήσεις από το Συριακό Αραβικό Στρατό (ΣΑΑ) και μία διαδικασία συγκρότησης ένοπλων αντικαθεστωτικών ομάδων, η οποία σταδιακά οδήγησε στη δημιουργία του

[167] Jonah Schulhofer-Wohl, The Obama Administration and Civil War in Syria, 2011–2016: US Presidential Foreign Policy Making as Political Risk Management," *Journal of Transatlantic Studies* 19 no.4 (2021): 517–47. Μάζης, "*Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*," 11-19, 25-32, 75-85. Humud, Syria (2020) 17, 22-3, 31-8. Christopher Blanchard, et. Al. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response. (CRS Report No RL33487) Washington: Congressional Research Service, https://fln.dk/media/p2xb4kds/syri415.pdf (15 January 2014), 1-12.

Ελεύθερου Συριακού Στρατού (FSA). Ως αντίδραση οι ΗΠΑ επέβαλαν κυρώσεις στη Συρία, ζητώντας τη φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος. Αρνήθηκαν όμως τη ρήξη μαζί του, εκτιμώντας το ικανό να σταθεροποιήσει τη χώρα. Στην ίδια γραμμή, Τουρκία και χώρες του Κόλπου ζήτησαν μεταρρυθμίσεις, φοβούμενες μετάδοση της αστάθειας. Όμως και η Ρωσία συνέστησε μετριοπάθεια, θέλοντας διαύλους με μία τυχόν νέα πολιτική τάξη που ενδεχόμενα θα προέκυπτε στη χώρα. Το reset με τις ΗΠΑ εκείνη την εποχή συμβάδιζε με τη στάση της. Το Καλοκαίρι όμως η βία κανονικοποιήθηκε και μαζί με άλλες Αραβικές εξεγέρσεις, κατέλυαν την περιφερειακή σταθερότητα, αμφισβητώντας τη θέση των ΗΠΑ ως κεντρικού πάροχου ασφάλειας. Αντίστοιχα λειτουργούσε η στροφή του καθεστώτος στο Ιράν στην εύρεση διεθνούς στήριξης και η απόπειρα του να ωφεληθεί της αναταραχής στην περιοχή. Την ίδια στιγμή οι συνομιλίες για το πυρηνικό πρόγραμμα του είχαν καταρρεύσει, οξύνοντας την ανασφάλεια στον Κόλπο. Ως απάντηση τον Αύγουστο οι ΗΠΑ υιοθέτησαν το δόγμα «Ο Άσσαντ πρέπει να φύγει», στο οποίο συνέπλευσαν Τουρκία και χώρες του Κόλπου, αν και επίσημα, επέμεναν στο διάλογο μαζί του. Μαζί επιχείρησαν την απομόνωση του καθεστώτος. Διευκόλυναν τον εφοδιασμό, εξοπλισμό και την εκπαίδευση του FSA, του παρείχαν πολιτική κάλυψη, στήριζαν τους πολιτικούς εκπροσώπους του. Έτσι ο FSA ισχυροποιήθηκε, καταλαμβάνοντας εδάφη—Ράκα (πρωτεύουσα επαρχίας). Η φθορά του Άσαντ συνέχιζε, παρά το νέο σύνταγμα του Φλεβάρη του 2012—μείωση επιρροής Μπάαθ. Ο SAA εστίαζε τότε στην άμυνα των πόλεων στα δυτικά, εγκαταλείποντας την ενδοχώρα και περιοχές των Κούρδων στα βορειοανατολικά. Τα κενά ασφαλείας αξιοποιήθηκαν από την Αλ-Κάιντα του Ιράκ που εισήλθε στη χώρα και ίδρυσε το Μέτωπο Αλ-Νούσρα (ΜΑΝ), θέλοντας την ίδρυση Ισλαμικού εμιράτου στο Ιράκ και στο Λεβάντε. Αντίστοιχα οι Κούρδοι τον Οκτώβρη συγκροτήσαν κυβέρνηση για την αυτασφάλεια τους. Σε αυτό το φόντο και παράλληλα με την αποτυχία του reset και την αρνητική εμπειρίας της Λιβυής, η Ρωσία θέλησε τη σταθεροποίηση του Άσαντ στην εξουσία. Μπλόκαρε ΨΣΑΟΗΕ. Έστειλε στρατιωτικούς συμβούλους. Ζήτησε την ηγεσία αυτού σε κάθε μεταβατική αρχή. Αντίστοιχα η απειλή απώλειας της οδού εφοδιασμού της Χεσμπολά ώθησε το Ιράν να στείλει τους Φρουρούς της Επανάστασης (IRGC) στο πλάι του ΣΑΑ. Ακόλουθα αυτός ανέκαμψε. Τον Ιούνη του 2013 κατέλαβε τη στρατηγική πόλη Qusair (μεθόριος με Λίβανο). Αντίθετα ο συσχετισμός στον FSA οδήγησε σε διάσπαση και στη συγκρότηση Ισλαμικής ομπρέλας. Αυτή διατηρούσε δεσμούς με Τζιχαντιστές και αναδεικνυόταν σε «μετριοπαθή» μονάδα κρούσης, ενώ ο FSA φυλλορροούσε. Η στήριξη των χωρών του Κόλπου και της Τουρκίας μετατοπίστηκε σε αυτή. Ωφελημένος των εξελίξεων ήταν το ΙΚ, που αποσχίστηκε από την Αλ-Κάιντα. Ως αντίδραση

στα τέλη του 2012, οι ΗΠΑ κινήθηκαν για τη μείωση της βοήθειας τους στην αντιπολίτευση, χαρακτηρίζοντας το ΜΑΝ τρομοκρατική οργάνωση. Το Φθινόπωρο του 2013 απέφυγαν την καταφυγή στη στρατιωτική δράση, παρότι καταλόγισαν στο καθεστώς χρήση χημικών όπλων. Αντίθετα προσέγγισαν τη Ρωσία για την εύρεση πολιτικής λύσης και τη σταθεροποίηση της χώρας. Το αποτέλεσμα ήταν μία συμφωνία μαζί της για ένα πλαίσιο καταστροφής των χημικών όπλων της Συρίας. Ωστόσο επέμεναν στη θέση για τον αποκλεισμό του Άσαντ από οποιαδήποτε μεταβατική πολιτική αρχή. Ακόλουθα ο πόλεμος συνεχίστηκε.[168]

Από το Μάρτη του 2014 η διαμάχη εστίασε στην διαχείριση του ΙΚ. Αίτια ήταν η προέλαση του στην ενδοχώρα σε Συρία, Ιράκ, διακηρύττοντας την ίδρυση διεθνούς Χαλιφάτου με πρωτεύουσα τη Ράκα. Ως αντίδραση οι ΗΠΑ εστίασαν στην αναχαίτηση του. Συμμάχησαν με το PYD, έστειλαν ειδικές δυνάμεις, εκπαίδευσαν μαχητές, ξεκίνησαν αεροπορικά πλήγματα και συγκρότησαν συνασπισμό εναντίον του. Σύντομα το PYD/YPG άρχισε την απελευθέρωση της βορειοανατολικής Συρίας. Τον Οκτώβρη του 2015 το ίδιο συγκρότησε των Αραβοκουρδικό συνασπισμό των Συριακών Δημοκρατικών Δυνάμεων (SDF). Παράλληλα όμως η Ισλαμική ομπρέλα προωθούνταν στα δυτικά στο μέσο του 2015, πιέζοντας το καθεστώς. Ως απάντηση η Ρωσία κινήθηκε για τη διάσωση του, ξεκινώντας αεροπορικά πλήγματα το Σεπτέμβριο, αλλά και με την παρουσία της Wagner τον Οκτώβριο. Τους επόμενους μήνες διπλωματικές πρωτοβουλίες έφεραν το ΨΣΑΟΗΕ 2254—εκεχειρία, συνομιλίες κυβέρνησης-αντιπολίτευση, ιεράρχηση της ήττας των ΜΑΝ, ΙΚ—και επετεύχθη παύση εχθροπραξιών υπό την επίβλεψη ΗΠΑ-Ρωσίας. Η αποτυχία προόδου όμως στο ζήτημα της παραμονής Άσαντ στην εξουσία και οι διαρκείς εντάσεις στο πεδίο ώθησαν σε επανέναρξη των μαχών τον Σεπτέμβρη του 2016. Ο ΣΑΑ ανακατάλαβε το Χαλέπι. Νωρίτερα η Τουρκία κινήθηκε για την αποτροπή δημιουργίας διαδρόμου από τις SDF στη μεθόριο με τη Συρία, επεμβαίνοντας στρατιωτικά για την εκδίωξη του ΙΚ από την περιοχή της Αλ-Μπαμπ, και κρατώντας τις SDF μακριά από το Κουρδικό καντόνι του Αφρίν. Η νέα ισορροπία ισχύος ωθούσε συμμάχους του ΣΑΑ στη σταθεροποίηση του status quo και στην αναζήτηση πολιτικής διευθέτησης, καθώς θα απέτρεπε νέα κόστη και θα τους έχριζε συνδιαμορφωτές του μεταπολεμικού πλαισίου. Αυτά ίσχυαν και για την Τουρκία, που κέρδιζε χρόνο για την υποχωρούσα Ισλαμική ομπρέλα. Το Δεκέμβρη νέα εκεχειρία επετεύχθη και το Γενάρη του 2017 ειρηνευτική πρωτοβουλία εκκίνησε στην Αστάνα από Ρωσία, Ιράν, Τουρκία. Έτσι ο ΣΑΑ εστίασε στην εκδίωξη του ΙΚ από την ενδοχώρα. Αντίστοιχα η διοίκηση Τραμπ εστίαζε

[168] Schulhofer-Wohl, The Obama Administration and Civil War in Syria, 523-28. Μάζης, "*Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*," 11-19, 25-34, 75-85. Blanchard, Syria (2014) 1-12, 14-6. Dannreuther, "Russia and the Arab Spring," 80-4

σε μία εκεχειρία και στη σταθεροποίηση της Συρίας, καθώς αναδιάτασσε τους συντελεστές ισχύος της προς πιο επείγοντα πεδία για την ασφάλεια της (Ειρηνικός). Επικέντρωσε στη στήριξη των SDF στην εκδίωξη του ΙΚ από τη Ράκα. Διέκοψε παροχή κρίσιμων όπλων στην αντιπολίτευση (Timber Sicamore). Έπληξε συμβολικά μόνο το καθεστώς όταν του απέδωσε νέα χρήση χημικών. Δέχθηκε την οριοθέτηση ζωνών αποκλιμάκωσης (Ιντλίμπ, Νταράα, Χομ, Αν. Γούτα/Δαμασκό) στο πλαίσιο της «Αστάνα», θέλοντας την ίδρυση αντιπολιτευτικών διοικήσεων σε αυτές, και βλέποντας τη διαδικασία ως πολιτική συμφωνία. Η οπτική της Ρωσίας όμως για αυτή ήταν άλλη. Οι εκατέρωθεν κινήσεις εξισορρόπησης συνέχιζαν.[169]

Από το Νοέμβρη του 2017 αφορούσαν τον έλεγχο της επικράτειας. Η κατάρρευση του ΙΚ ωθούσε τον ανταγωνισμό SDF-ΣΑΑ για εδάφη, αλλά και συμφωνίες για την επιτάχυνση της. Έκφραση των δεύτερων ήταν η δήλωση Τραμπ-Πούτιν υπέρ της ήττας του ΙΚ και μιας πολιτικής λύσης στη Συριακή κρίση, ενώ του πρώτου ήταν η μάχη μεταξύ ΣΑΑ/Wagner και SDF/αεροπορία ΗΠΑ, που είχε αποτέλεσμα τον περιορισμό του ΣΑΑ στα δυτικά του Ευφράτη. Παράλληλα η Ρωσία ωθούσε την πολιτική σταθεροποίηση του Άσαντ, φιλοξενώντας το Κογκρέσο της Συρίας για τον Εθνικό Διάλογο της χώρας. Πρόσθετα η Τουρκία κινούνταν προς αποτροπή ανάπτυξης Κουρδικών διοικητικών δομών. Εκδίωξε από το Αφρίν τους SDF με τη βία, ενώ με τις ΗΠΑ κατέληξαν σε Οδικό Χάρτη για τη Μανπίτζ—αποχώρηση YPG. Επίσης επεδίωξε τη σταθεροποίηση της Ιντλίμπ, συμφωνώντας με τη Ρωσία την αποστρατιωτικοποίηση του χώρου περιμετρικά της ζώνης αποκλιμάκωσης. Το Ισραήλ βομβάρδιζε τις γραμμές επικοινωνίας του Ιράν στο έδαφος. Το Ιράν όμως ήθελε σταθερές οδούς εφοδιασμού της Χεσμπολά, εκκινώντας την αεροπορική σύνδεση του με το Λίβανο, μετά και την είσοδο Ρωσικών S-300 στη Λαττάκια. Οι ΗΠΑ συντονίστηκαν με το Ισραήλ το 2020, θέλοντας την αποτροπή μονιμοποίησης της στρατιωτικής παρουσίας του Ιράν στη χώρα, ιδίως πλησίον στο Γκολάν. Επίσης ήθελαν τη μείωση των δυνάμεων τους στη Συρία, δίχως όμως έναν αποσταθεροποιητικό, όπως έκριναν, επανέλεγχο αυτής από το καθεστώς. Ακόλουθα και παράλληλα με τις τριβές τους με την Άγκυρα για τους SDF, κατέληξαν συμφωνίες, που ευκόλυναν μία νέα στρατιωτική δράση αυτής και τμήματος της Ισλαμικής αντιπολίτευσης στα βορειοανατολικά. Επίσης της αναγνώρισαν ζώνη ασφαλείας 32 km βάθους μεταξύ Τελ-Αμπιάντ-Ρας Αλ-Αίν, ενώ η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στην

[169]Schulhofer-Wohl, The Obama Administration and Civil War in Syria, 528-30. Μάζης, "*Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*," 85-88. Weiss, Ng, "Collision Avoidance," 1-11. Zengin, Topsakal. "The Intersection of Grand Strategies in Turkey-Russia Relations," 155-6, 159-60. Carla Humud. et. Al. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response. (CRS Report No RL33487) Washington: Congressional Research Service, https://www.history.navy.mil/content/dam/nhhc/research/library/online-reading-room/war-and-conflict/terrorism/armedconflictsyria2017/armed_conflict_syria_2017.pdf (7 April 2017), 1-32.

περιοχή μειωνόταν. Επέβαλαν όμως και σκληρές κυρώσεις στη Συρία (Νόμος Καίσαρα), ενώ είχαν τριβές με δυνάμεις αυτής και της Ρωσίας στα βορειοανατολικά, οι οποίες είχαν αναπτυχθεί εκεί μετά από συμφωνίες τους με τους SDF κατά τη Τουρκική στρατιωτική επιχείρηση. Ωστόσο η Ρωσία επέμεινε και αυτή στην αναζήτηση συμφωνιών με την Τουρκία για τη σταθεροποίηση της Συρίας. Μαζί συμφώνησαν κοινές περιπολίες στη ζώνη ασφαλείας της Τουρκίας και μία εκεχειρία στο Ιντλίμπ. Νωρίτερα η Τουρκία έδρασε στρατιωτικά στο Ιντλίμπ για να εξισορροπήσει την προέλαση του ΣΑΑ, θέλοντας τη διάσωση της αντιπολίτευσης και την αποτροπή προσφυγικών ροών προς την επικράτεια της. Ο ΣΑΑ επεδίωκε την αποκατάσταση της κυριαρχίας στη χώρα, ενώ με τη στήριξη της Μόσχας, είχε ανακαταλάβει τις άλλες ζώνες αποκλιμάκωσης, δυσαρεστώντας τις ΗΠΑ και τις χώρες του Κόλπου. Ωστόσο η ισορροπία ισχύος στο πεδίο και η απροθυμία της Ρωσίας για κλιμάκωση με την Τουρκία και τις ΗΠΑ τον απέτρεψαν από μία επικράτηση στην Ιντλίμπ. Αντίστοιχα δεν υπήρξε πολιτική διευθέτηση, καθώς ο ανταγωνισμός ΝΑΤΟ-Ρωσίας απέτρεψε βαθύτερες συνεννοήσεις. Η χώρα έμεινε de facto τριχοτομημένη και εγκλωβισμένη σε μία χαμηλής έντασης σύγκρουση.[170]

…

Συνοψίζοντας, ο εμφύλιος στη Συρία αφορούσε το πολιτειακό καθεστώς και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά εστίασε στην ένοπλη πάλη για την εξουσία, η οποία εντάθηκε και παγιώθηκε χάριν τις εμπλοκής έξωθεν δυνάμεων. Από το Μάρτη του 2014 δέθηκε με εξισορροπήσεις που συνδεόταν κυρίως με τη διαχείριση του ΙΚ και με τη σταθεροποίηση της εξουσίας του καθεστώτος, καθώς οι μεγάλες έξωθεν δυνάμεις έστρεφαν στη διπλωματία, και ιεραρχούσαν την ανάσχεση του ΙΚ. Από το Νοέμβρη του 2017 αφορούσε τον ανταγωνισμό για τον έλεγχο της επικράτειας, καθώς οι έξωθεν δυνάμεις αποτύγχαναν σε μία πολιτική λύση αλλά απεύχονταν μία νέα κλιμάκωση. Συνεπώς, η όξυνση αντιθέσεων στη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια μεταξύ των εμπλεκομένων, οδηγούσε αντίστοιχα στην όξυνση του εμφυλίου, ωθώντας εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Έτσι η διαμάχη για την κυριαρχία και τον έλεγχο της επικράτειας ήταν ο καθοριστικός παράγοντας στην εξέλιξη του Συριακό εμφυλίου και στην τελική παγίωση και de facto τριχοτόμησης της χώρας.

Ακόλουθα η δυναμική του ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια των δρώντων. Αρχικά η διαμάχη για την εξουσία ώθησε την

[170] Weiss, Ng, "Collision Avoidance," 1-11. Zengin, Topsakal. "The Intersection of Grand Strategies in Turkey-Russia Relations," 155-6, 159-60. Humud, Syria (2020) 17, 22-3, 31-8. Engel, Kennett, "U.S. Troops Who Repelled Russian Mercenaries Prepare for More Attacks."

εκδήλωση του πολέμου. Από το Μάρτη του 2014 η άνοδος του ΙΚ και έπειτα η σταθεροποίηση του καθεστώτος άλλαξαν τις στρατιωτικές προτεραιότητες κάθε πλευράς προς την ανάσχεση και μετά την εκδίωξη του ΙΚ. Από το Νοέμβριο του 2017 οι ισορροπίες στο πεδίο και οι αντιθέσεις των δρώντων ωθούσαν ως ένα βαθμό μόνο εξισορροπήσεις αλλά απέτρεπαν πολιτικές διευθετήσεις. Συνεπώς η όξυνση της απειλής στη πολιτική, στρατιωτική ασφάλεια των δρώντων επέφερε αντίστοιχη ένταση των εξισορροπήσεων. Επόμενα, η απειλή μεταξύ των εμπλεκομένων για το βαθμό κυριαρχίας και ελέγχου της επικράτειας τους στη χώρα ήταν ο καθοριστικός παράγοντας στην εξέλιξη του εμφυλίου.

Επίσης η εξέλιξη του επηρεάστηκε από την εξέλιξη στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Η πρώτη δεν ακολουθούσε τη δεύτερη, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις των δρώντων με τις δύο χώρες επηρέαζαν τη σχέση τους, όταν έδιναν εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά το "reset" στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας, η παθητική στάση της Ρωσίας και στο πλαίσιο αυτό, η συγκρατημένη στάση των ΗΠΑ, δεν εμποδίζουν την εκδήλωση του εμφυλίου, ενώ η συνδρομή της Ρωσίας στον Άσαντ αργότερα, δεν εξισορροπείται από τις ΗΠΑ, καθώς αυτές απομακρύνονται από τον FSA. Από το Μάρτιο του 2014 η όξυνση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από την στρατιωτική εμπλοκή της Ρωσίας, που επιδιώκει να εξισορροπήσει ως ένα βαθμό την πιο περιορισμένη εμπλοκή των ΗΠΑ κατά του ΙΚ και υπέρ των SDF. Από το Νοέμβριο του 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από κινήσεις εξισορρόπησης που δεν ανατρέπουν την τριχοτόμηση της χώρας, ενώ ΗΠΑ και Ρωσία απεύχονται μία κλιμάκωση. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την εξέλιξη του εμφύλιου, αλλά επηρέαζε σημαντικά την εξέλιξη του, στο βαθμό που η σχέση των Σύριων δρώντων με τις δύο χώρες τους προσέφερε εξισορροπητικές δυνατότητες. Έτσι δεν προκάλεσε, αλλά ενίσχυσε την πορεία του.

Πίνακας 4.3.1:1 Ο εμφύλιος στη Συρία

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2011	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	1, →-1	-2

Μετά τον Απρίλιο του 2014	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά τον Οκτώβριο του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.3.1:1 Ο εμφύλιος στη Συρία

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.3.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στο Συριακό Εμφύλιο

Η εγχώρια ενεργειακή διαμάχη στη Συρία ορίστηκε από τη διαμάχη για την κυριαρχία και τον έλεγχο της επικράτειας. Πεδία της ήταν οι οδοί διαμετακόμισης υ/α και η παραγωγή πετρελαίου. Αυτή εντάχθηκε τελικά στη διαμάχη για το πολιτειακό καθεστώς της χώρας.[171]

Αρχικά δέθηκε με το ζήτημα της εξουσίας. Το Καθεστώς αξιοποίησε την ενέργεια προς εύρεση ερεισμάτων που θα εξισορροπούσαν αντιδράσεις στη διαχείριση της εξέγερσης. Εκχώρησε άδειες έρευνας υ/α στις Δυτικές ΠΕΠΦΑ, Total, Petrocanada και Ολοκλήρωσε τον αγωγό ΦΑ Χαλέπι-Κίλις με τη Τουρκία, ζητήματα που ευνοούσαν τη διατήρηση διαύλων με διεθνείς υποστηρικτές της αντιπολίτευσης. Συμφώνησε όμως με το Ιράκ ανακατασκευή του IPC, και την ανάπτυξη άλλων δύο πετρελαιαγωγών με πορεία τη Μεσόγειο. Μάλιστα μαζί με το Ιράκ, το Ιράν και το Λίβανο κατέληξαν σε σχέδιο για έναν Ισλαμικό αγωγό ΦΑ στην ίδια

[171]EIA, "Syria Country analysis Brief," *EIA* February, 2013, https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2013.pdf. EIA, "Syria Country analysis Brief," *EIA* February, 2014, https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2014.pdf. Μάζης, " *Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως,"* 91-117.

κατεύθυνση. Σε αυτή τη βάση η Δαμασκός ενίσχυε τις συμμαχίες της. Έτσι όμως υπονόμευε σχέδια διαφοροποίησης των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ προς φιλοδυτικές χώρες του Κόλπου, αλλά και ενεργειακής τροφοδοσίας του Ισραήλ με υ/α από το Ιράκ, ωθώντας την εναντίον του συσπείρωση δρώντων. Από την άλλη η αντιπολίτευση επεδίωξε την εξισορρόπηση του καθεστώτος, στερώντας του ενεργειακά έσοδα και λαμβάνοντας τα η ίδια. Κινήθηκε προς τις πετρελαιοπηγές, και το κοίτασμα Ομάρ, το μεγαλύτερο στη χώρα, κατελήφθη από το MAN, ενώ συνέχισε τις εξαγωγές μέσω Τουρκίας. Ο Άσσαντ στράφηκε στους συμμάχους και μη Δυτικούς εταίρους για την εξισορρόπηση των απωλειών. Κατέληξε συμφωνία swap με τη Ρωσία—εξήγαγε αργό πετρέλαιο για να εισάγει προϊόντα πετρελαίου. Εισήγαγε προϊόντα πετρέλαιο από Ιράν, Βενεζουέλα, Μαλαισία. Εκχώρησε δικαιώματα ερεύνησης υ/α στη Συριακή δυνητική AOZ στη Ρωσική Soyuzneftegaz, θέλοντας να δέσει και τη συμμαχία με τη Μόσχα. Η ενέργεια κατέστη μέσο εξισορρόπησης στρατιωτικών απειλών.[172]

Από το Μάρτιο του 2014 η ενεργειακή «μάχη» δέθηκε με τη διαχείριση του ΙΚ. Αυτό κατέλαβε το Ομάρ και όλα τα κοιτάσματα μεταξύ Ντέιρ Ες-Ζουρ/Συρία και Αλ Ανμπάρ/Ιράκ. Αξιοποίησε ακόλουθα δίκτυο λαθρεμπόρων, που ήταν δεμένο με το Σανταμικό καθεστώς και τη μετέπειτα Ιρακινή αντίσταση, για την εξαγωγή πετρελαίου, χρηματοδοτώντας ουσιωδώς την απόπειρα του για Χαλιφάτο. Συνακόλουθα την ανασύνταξη του ΣΑΑ στα δυτικά και του PYD/YPG στο Κομπάνι, ακολούθησε η απόπειρα τους να διώξουν το ΙΚ από τις πετρελαιοπηγές. Επίσης η ανάγκη του πρώτου για σταθεροποίηση της εξουσίας και του δεύτερου για σταθεροποίηση των διοικητών δομών τους ώθησε σε ανταγωνισμό για την κατάληψη των πετρελαιοπηγών και των εσόδων που συνεπάγονταν. Σε αυτό το σκοπό η Συρία εκχώρησε σε Wagner/Ρωσία την εκμετάλλευση των πρώτων υλών σε εδάφη που θα ελευθερωνόταν με τη βοήθεια της. Αντίστοιχα το YPG αντεπιτέθηκε στον Ευφράτη, καταλαμβάνοντας με βοήθεια των ΗΠΑ το κοίτασμα του Ομάρ. Οι ενεργειακές εξισορροπήσεις συνεχίστηκαν.[173]

Από το Νοέμβριο του 2017 δέθηκαν με τον έλεγχο της επικράτειας. ΣΑΑ και Wagner κινήθηκαν για την κατάληψη των πεδίων υ/α Conoco ανατολικά του Ευφράτη, καθώς απαιτούνταν έσοδα για τη σταθεροποίηση/ανοικοδόμηση της χώρας και για την

[172] ΕΙΑ, Syria (2013). ΕΙΑ, Syria (2014). Μάζης, " *Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως,"* 91-117. Karkazis, et. Al, "The Syrian Energy Policies of the 'Four Seas,' 107-8, 112-3. Philippe Billon, "Oil and the Islamic State: Revisiting 'Resource Wars' Arguments in Light of ISIS Operations and State-Making Attempts," *Studies in Conflict & Terrorism* 46 no.8 (2021): 1424-7.

[173] Billon, "Oil and the Islamic State," 1427-34. Ellen Francis, "U.S.-Backed Militias Seize Key Oil Field in East Syria - SDF," *Reuters*, October 22, 2017, https://www.reuters.com/article/world/us-backed-militias-seize-key-oil-field-in-east-syria-sdf-idUSKBN1CR07J/.

αποκατάσταση της κυριαρχίας του Άσαντ. Όμως οι SDF με την αεροπορία των ΗΠΑ τους απέτρεψαν/νίκησαν, θέλοντας να ελέγχουν οι ίδιοι τη μη πρόσβαση του ΙΚ και του Ιράν σε αυτές, την αποτροπή μίας στρατιωτικής νίκης του Άσαντ στη Συριακή κρίση και την αυτοχρηματοδότηση δομών των SDF. Για την εκπλήρωση των αυτών στόχων αποφασίστηκε η παραμονή ορισμένων δυνάμεων των ΗΠΑ στη Συρία, που καταγγελλόταν από τη Δαμασκό στον ΟΗΕ. Μάλιστα μια Αμερικανική εταιρία συγκροτήθηκε και εξαιρέθηκε των κυρώσεων για τη συνεργασία με τους SDF στην εμπορία πετρελαίου (Delta Crescent) και φαίνεται να υπήρξε συμφωνία μεταξύ τους, την οποία κατήγγειλε η Δαμασκός. Αντίστοιχα ο Νόμος Καίσαρας στις ΗΠΑ προέβλεπε σκληρές κυρώσεις στον ενεργειακό τομέα της Δαμασκού. Οι υ/α κατέστησαν έτσι μέσο σε έναν πόλεμο φθοράς.[174]

…

Συνοψίζοντάς, η ενεργειακή διαμάχη στη Συρία εξαρτήθηκε από τη διαμάχη των δρώντων για κυριαρχία και επικράτεια. Αρχικά η διαμετακομιστική θέση της Συρίας εργαλειοποιήθηκε από το καθεστώς, ενώ έπειτα τα έσοδα από τις πετρελαιοπηγές και η ενεργειακή λειτουργία του κράτους εντάχθηκαν στη διαμάχη, κινήσεις που ευνοήθηκαν από τη στάση έξωθεν δρώντων. Από Μάρτιο του 2014 η ενεργειακή διαμάχη αφορούσε την άνοδο και εκδίωξη του ΙΚ από τις πετρελαιοπηγές, ενώ μεγάλες έξωθεν δυνάμεις έστρεφαν στην ανάσχεση του. Από το Νοέμβριο του 2017 η διαμάχη για τον έλεγχο της επικράτειας δέθηκε με κινήσεις εξισορρόπησης στις πετρελαιοπηγές, που στηριζόταν από έξωθεν δυνάμεις που αποτύγχαναν μία πολιτική λύση. Συνεπώς όταν οι αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια οξυνόταν και το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, οι ενεργειακές αντιθέσεις πυροδοτούσαν εξισορροπήσεις, στα όρια που αυτή έθετε. Έτσι, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την εξέλιξη του Συριακού εμφυλίου, αλλά εντάχθηκε σε αυτόν, συμβάλλοντας στην τριχοτόμηση της χώρας.

Σε αυτή τη βάση, η δυναμική στην ενεργειακή διαμάχη στη Συρία ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια των δρώντων. Αρχικά η διαμάχη για την εξουσία ώθησε την εργαλειοποίηση της διαμετακομιστικής θέσης της Συρίας, των πετρελαιοπηγών και της ενεργειακής λειτουργίας του κράτους. Από το Μάρτη του 2014 η άνοδος του ΙΚ ώθησε έναν ανταγωνισμό για την αντιμετώπιση και εκδίωξη αυτού από τις πετρελαιοπηγές. Από το Νοέμβριο του 2017 η διαμάχη για τον έλεγχο την επικράτειας

[174] Lara Seligman and Ben Lefebvre, "Little-Known U.S. Firm Secures Deal for Syrian Oil," POLITICO, June 8, 2020, https://www.politico.com/news/2020/08/03/delta-crescent-energy-syrian-oil-391033. Thomas Gibbons-Neff, "How a 4-Hour Battle between Russian Mercenaries and U.S. Commandos Unfolded in Syria," *The New York Times*, May 24, 2018, https://www.nytimes.com/2018/05/24/world/middleeast/american-commandos-russian-mercenaries-syria.html. Humud, Syria (2020), 29-32, 41-4.

ώθησε κινήσεις εξισορρόπησης στις πετρελαιοπηγές και στη διαχείριση των εξαγωγών και των εσόδων τους. Συνεπώς η ύφεση ή όξυνση της απειλής για τους Σύριους δρώντες επέφερε αντίστοιχη ύφεση ή όξυνση κινήσεων ενεργειακής εξισορρόπησης, βάσει της κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Επόμενα, η απειλή στην κυριαρχία και επικράτεια τους ήταν η καθοριστική μεταβλητή του Συριακό εμφύλιο, η ενέργεια εντάχθηκε σε αυτήν.

Επίσης η ενεργειακή διαμάχη στη Συρία επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η πρώτη δεν ακολούθησε τη δεύτερη, ενώ οι εκάστοτε σχέσεις των Σύριων δρώντων με τις δύο χώρες επηρέαζαν τη σχέση τους όταν έδιναν εξισορροπητικές δυνατότητες. Αρχικά το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και στο πλαίσιο αυτού, η παθητική στάση της Ρωσίας και η συγκρατημένη στάση των ΗΠΑ, δεν εμποδίζουν τον Άσσαντ από την ενεργειακή προσέγγιση του Ιράν και την υπονόμευση Δυτικών/φίλο-Δυτικών συμφερόντων. Από το Μάρτιο του 2014 η όξυνση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από περιορισμένες κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ ΣΑΑ-SDF κατά την εκδίωξη μόνο του ΙΚ από τις πετρελαιοπηγές. Από το Νοέμβριο του 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης που δεν ανατρέπουν την τριχοτόμηση της χώρας, καθώς ΗΠΑ και Ρωσία απεύχονται μία κλιμάκωση. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή διαμάχη στη Συρία, αλλά επέδρασσε σε αυτή, στο βαθμό που οι δύο χώρες προσέφεραν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες. Ακόλουθα, ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας δεν καθόρισε την εξέλιξη της ενεργειακής διαμάχης στη Συρία, αλλά επέτρεψε/ευνόησε την ένταξη της στην όλη διαμάχη.

Πίνακας 4.3.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του εμφυλίου στη Συρία

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2011	-2	1, → -1	-2	Απούσα
Μετά τον Απρίλιο του 2014	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά τον Οκτώβριο του 2017	-1	-1	-1	Απούσα
Τελικό αποτέλεσμα	**-1**	**-1**	**-1**	**Απούσα**

Σχήμα 4.3.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση του εμφυλίου στη Συρία

M

↓

Y →X → Y΄

4.3.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι αντιθέσεις για το πολιτειακό καθεστώς ήταν οι καθοριστικές πτυχές του εμφυλίου της Συρίας. Όταν η απειλή στο βαθμό κυριαρχίας και έλεγχου της επικράτειας των δρώντων οξυνόταν, αυτοί ωθούνταν σε μεταξύ τους εξισορρόπηση, ενώ σε αντίθετη περίπτωση διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν και από τις τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και τις ισορροπίες στο πεδίο. Η εξέλιξη στη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσία επιδρούσε σημαντικά στην εξέλιξη του εμφυλίου στο βαθμό που οι δύο χώρες προσέφεραν εξισορροπητικές δυνατότητες στις αντιμαχόμενες πλευρές, ιδίως με τη παρουσία τους στο πεδίο, ενώ στο τέλος η διάθεση τους για μη περεταίρω κλιμάκωση επέτρεψε το «πάγωμα» του. Έτσι η πολιτική, στρατιώτη και διπλωματική ασφάλεια των παρατάξεων στη Συρία ήταν η καθοριστική διάσταση στην εκδήλωση, στην εξέλιξη και στο τελικό «πάγωμα» του εμφυλίου στη Συρία, επιβάλλοντας τελικά το «πάγωμα του» και την de facto τριχοτόμηση της χώρας.

Πρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε, αλλά εντάχθηκε ως διάσταση, στο Συριακό εμφύλιο. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ των πρωταγωνιστών οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε μεταξύ τους απόπειρες εξισορρόπησης. Η κατανομή ισχύς στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν και από τις ισορροπίες στο πεδίο και τις πολιτικές ιεραρχήσεις των έξωθεν εμπλεκομένων, αλλά και τη σημασία των πετρελαιοπηγών για την ασφάλεια των Σύρων δρώντων. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη, στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες (Ρωσίας-ΣΑΑ, ΗΠΑ-FSA/SDF), αλλά και από τη διάθεση τους στο τέλος για αποκλιμάκωση. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για το πολιτειακό καθεστώς, ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά.

Πίνακας 4.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στον εμφύλιο στη Συρία

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2011	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-2	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-2
Μετά τον Απρίλιο του 2014	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1
Μετά τον Οκτώβριο του 2017	Στρατιωτική, Διπλωματική, Πολιτική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 4.3.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στον εμφύλιο στη Συρία

M

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → K → Y→ X → Y΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.4 Η Ενεργειακή Ασφάλεια ως παράγοντας στην Αντιπαράθεση στο Λίβανο

4.4.0 Η Αντιπαράθεση στο Λίβανο

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, αντικείμενο του εμφυλίου στο Λίβανο ήταν η πολιτική κυριαρχία. Η διαπάλη των παρατάξεων για τον έλεγχο των θεσμών διοίκησης και την παροχή ασφάλειας ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για την εξέλιξη του. Η εγχώρια ενεργειακή διαμάχη ορίστηκε από αντιθέσεις σε αυτά τα πεδία, εγκολπώνοντας και τις αντιθέσεις τους αναφορικά με τις εισαγωγές πετρελαίου. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη αναφορικά με τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια των δρώντων. Ως εκ τούτου, ενίσχυε κάθε φορά τη γενικότερη δυναμική της, και τελικά, την ένταση και την παράταση της.

4.4.1 Η αντιπαράθεση στο Λίβανο

Η διαμάχη στο Λίβανο αφορούσε την πολιτική κυριαρχία. Βάση είχε θεσμικά καθορισμένες διαιρέσεις [Πρόεδρος-Μαρονίτης, Πρόεδρος Βουλής-Σιήτης (με εξουσία), Πρωθυπουργός-Σουνίτης, ποσοτική κατανομή βουλευτικών εδρών στις θρησκευτικές ομάδες], στο φόντο της επιρροής έξωθεν κέντρων. Εξελίχθηκε ως διαπάλη για τον έλεγχο των θεσμών διοίκησης και την παροχή ασφάλειας, εκφραζόμενη σε αντιθέσεις για τη στρατιωτική παρουσία (1976-2005) και επιρροή της Συρίας, το στρατιωτικό σκέλος της Χεσμπολά, τη στάση της χώρας στο Παλαιστινιακό ζήτημα και στο Συριακό εμφύλιο, την επιρροή του Ιράν και του ΒΣΑ, αλλά και την οικονομία. Όμως υπήρχαν και συγκλίσεις, με κορυφαία την ανάγκη πλήρους υπεράσπισης της κυριαρχίας και των δικαιωμάτων της χώρας έναντι του Ισραήλ και το σεβασμό της θεσμικής τάξης. Σε αυτή τη βάση, η διαμάχη επέμεινε μεν, «ειρηνικά» δε.

Αρχικά αυτή εστίαζε στη στρατιωτική παρουσία της Συρίας στη χώρα. Η αποχώρηση του Ισραήλ από το νότο της χώρας το Μάη του 2000—βάσει ΨΣΑΟΗΕ και διεργασιών στην Αραβοϊσραηλινή διαμάχη—επέφερε μία πιέση εκ μέρους των ΗΠΑ για την αποχώρηση και της Συρίας. Ωστόσο οι άρχουσες Λιβανέζικες παρατάξεις και η Συρία έκριναν μερική μόνο την απόσυρση του Ισραήλ, απαιτώντας τη φυγή του και από τις Φάρμες Σεμπάα. Το Ισραήλ αντιδρούσε σε αυτή την εξέλιξη. Θέλησε να εξισορρόπηση την ανάπτυξη της Χεσμπολά και Συριακών δυνάμεων στο νότο, μέσω μίας ορισμένης στρατιωτικής δράσης εναντίον τους. Σε αυτό το φόντο έγινε Πρωθυπουργός ο στηριζόμενος στο ΒΣΑ και στη Δύση Ρ Χαρίρι. Ο ίδιος όμως αρνήθηκε οικονομικά μέτρα κατά της Χεσμπολά, όπως ήθελαν οι ΗΠΑ. Αντίστοιχα καλούσε το Ισραήλ να δει το Παλαιστινιακό υπό το πρίσμα μιας πολιτικής διευθέτησης, όχι ασφάλειας. Άλλωστε ο Λίβανος απαιτούσε σταθερά την επιστροφή των Παλαιστινίων προσφύγων και τη φυγή τους από το Λίβανο, και σχέτιζε τη διευθέτηση των συνόρων με το Ισραήλ μέσω μίας πρωτύτερης συμφωνίας Ισραήλ-Συρίας για το Γκολάν. Παρόλα αυτά η

Συρία μείωνε διακριτά τις δυνάμεις της στη χώρα, θέλοντας να κατευνάσει πιέσεις. Μάλιστα στο φόντο του πολέμου στο Ιράκ φέρεται να ώθησε τη Χεσμπολάχ σε μείωση δράσεων κατά του Ισραήλ. Τότε διακρίνεται μία διένεξη μεταξύ του φιλό-Σύρου Προέδρου Λαχούντ και του Χαρίρι ως προς το ρόλο της Συρίας στη χώρα. Αυτή οδηγεί σε ολιγοήμερη παραίτηση του δεύτερού, ενώ η επιστροφή του συνοδεύεται με πιέσεις για την αποχώρησης της Συρίας από τη χώρα. Αυτές οξύνονται κατά τη μεγιστοποίηση της πίεσης των ΗΠΑ στη Δαμασκό, η οποία συνοδεύει την πρόθεση τους να καταστήσουν το Λίβανο «μοντέλο δημοκρατίας και ελεύθερου εμπορίου» στη ΜΑΒΑ, στο φόντο και της ταύτισης από μέρους τους της διεθνούς ασφάλειας με το φιλελευθερισμό, αλλά και των νέων περιφερειακών ισορροπιών. Με κυρώσεις και το ΨΣΑΟΗΕ 1559 οι ΗΠΑ πιέζουν τη Συρία να φύγει από το Λίβανο, να συμβάλλει στον αφοπλισμό της Χεσμπολά και στην ανάπτυξη του Λιβανέζικού στρατού στο νότο. Αυτές τις κινήσεις όμως απέρριψαν Δαμασκός και Βηρυτός ως επέμβαση στα εσωτερικά του Λίβανο. Μάλιστα μία συνταγματική αναθεώρηση στη Βηρυτό παράτεινε τη θητεία Λαχούντ ως το 2007, ωθώντας το Χαρίρι σε παραίτηση με αίτημα την έξοδο της Συρίας από τη χώρα—αναφορές συνδέουν τη συνταγματική αλλαγή με μία απειλή Άσαντ σε αυτόν για τη ζωή του. Σε αυτό το φόντο η δολοφονία Χαρίρι μετά τις εκλογές και την ανάδειξη μίας φιλό-Συριακής κυβέρνησης πυροδότησε την «επανάσταση του Κέδρου». Ακόλουθα η κυβέρνηση ωθήθηκε σε παραίτηση και η Συρία σε αποχώρηση. Η Συριακή επιρροή στο Λίβανο δέχθηκε σημαντικό πλήγμα.

Από το Μάρτιο του 2005 η διαμάχη εστιάζει στη Χεσμπολά. Η φίλο-Δυτική κυβέρνηση που έδωσαν οι νέες εκλογές με πυρήνα τη παράταξη του υιού Χαρίρι Σαάντ και Πρωθυπουργό τον Φ. Σινιόρα κινούνταν προς την αποδυνάμωση της οργάνωσης, ενώ οι ΗΠΑ κλιμάκωναν τις πιέσεις στη Συρία στο φόντο της κήρυξης της απ' τον ΟΗΕ ως ύποπτη για το φόνο Χαρίρι. Ως απάντηση αυτή έκλεισε τη μεθόριο, αρνούμενη καθορισμό συνόρων με το Λίβανο, ενώ η Χεσμπολά συμμάχησε με τους Μαρονίτες, αλλάζοντας τις πολιτικές ισορροπίες. Η επιβίωση της Χεσμπολά στη νέα εναντίον της στρατιωτική δράση του Ισραήλ στη χώρα, η οποία στηρίχθηκε από τις ΗΠΑ ως μέρος του «πολέμου στην τρομοκρατία», ενίσχυσε την όλη τάση. Έτσι το ΨΣΑΟΗΕ 1701 που έληξε το πόλεμο, ζητώντας τον αφοπλισμό και τη φυγή της Χεσμπολά βόρεια του ποταμού Λιτάνι απονευρώθηκε. Αντίθετα η αποδοχή από τη κυβέρνηση του διεθνές δικαστηρίου για το φόνο Χαρίρι, απορρίφθηκε ως αντισυνταγματική από το κοινοβούλιο και τον Πρόεδρο. Η λήξη της θητείας Λαχούντ στο τέλος του 2007 ενέτεινε την κρίση, καθώς η Χεσμπολά αξιοποιούσε τις νέες ισορροπίες αποτρέποντας την εκλογή Προέδρου. Η ίδια απέκρουσε την κυβερνητική απόπειρα να της επιβληθεί και να

αποτρέψει μία νέα ενίσχυση της στη σύντομη-περιορισμένη σύγκρουση που ακολούθησε, και έληξε με τη Συμφωνία της Ντόχα. Με αυτή, η οργάνωση ουσιαστικά έλαβε δικαίωμα βέτο στις κυβερνητικές αποφάσεις. Έτσι η Χεσμπολά κατέστη σημαίνων παράγοντας της πολιτικής ζωής.

Από τον Ιούνη του 2008 η διαμάχη αφορούσε τη διαχείριση του status quo. Η απροθυμία των δρώντων για μία κλιμάκωση και ο σχετικά ισορροπημένος συσχετισμός ισχύος στο φόντο της μετριοπαθέστερης προσέγγισης των ΗΠΑ στην περιοχή, ώθησαν τις πολιτικές διεργασίες. Οι σχέσεις Συρίας-Λιβάνου εξομαλύνθηκαν. Οι ΗΠΑ παρέδιδαν στρατιωτική βοήθεια στο Λιβανέζικο στρατό, θέλοντας τον αντίβαρο στη Χεσμπολά. Η Χεσμπολά αντάλλαξε αιχμαλώτους με το Ισραήλ, ενώ υπήρξαν ανεπιτυχείς διεργασίες προς την επίτευξη ειρήνης μεταξύ Ισραήλ-Λιβάνου. Όμως η λειτουργία του Δικαστηρίου για το φόνο Χαρίρι επιβάρυνε το κλίμα. Η Χεσμπολάχ το συνέδεε με μία συνωμοσία του Ισραήλ, εκκινώντας ένα εγχώριο κυνήγι κατασκόπων. Σε αυτό το έδαφος ο στηριζόμενος σε αυτή συνασπισμός κέρδισε τις εκλογές, και μία υπουργική διακήρυξη ενέκρινε την ένοπλη δράση της. Όμως το ενδεχόμενο νέας αποσταθεροποίησης λόγω της πιθανής απαγγελίας κατηγοριών από το δικαστήριο σε μέλη της απέτρεψε εξισορροπητικές δράσεις. Ο Σ. Χαρίρι επισκέφθηκε τη Συρία, ερευνώντας μία συνεννόηση της παράταξης του με αυτή, με Σαουδαραβική μάλιστα μεσολάβηση. Λίβανος και Συρία υπέγραψαν 17 διμερείς συμφωνίες σε οικονομία και ασφάλεια. Μία τριμερής σύνοδος Λιβάνου, Συρίας, ΒΣΑ ασχολούνταν με τη σταθεροποίηση της χώρας. Όμως η αποτυχία λύσης στο Ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα ώθησε νέες εντάσεις. Οι ΗΠΑ απάντησαν στη συσπείρωση Ιράν-Συρία-Χεσμπολά και στη πρόοδο της Χεσμπολά στη πυραυλική ισχύ, ζητώντας από τον Χαρίρι τον αφοπλισμό της. Σύντομα η άρνηση αυτής να αφοπλιστεί θα παγώσει τον εξελισσόμενο Διάλογο εθνικής συμφιλίωσης. Παράλληλα, Συρία και ΒΣΑ απέτυχαν συμβιβασμό στο θέμα του Δικαστηρίου, ωθώντας σε κατάρρευση την κυβέρνηση. Η νέα κυβέρνηση Μικάτι ήταν πιο φιλική στη Χεσμπολά, ενώ πλήθαιναν τα επεισόδιά με το Ισραήλ. Οι ισορροπίες έδειχναν να διαταράσσονται ξανά.[175]

[175] Hinnebusch, "Syria under Bashar," 18-19. Marwan Kabalan, "Syrian Foreign Policy between Domestic Needs and the External Environment," In *Syrian Foreign Policy and the United States: From Bush to Obama*, 29–44 (Boulder: Lynne Rienner Pub, 2013) 35-36. Mark Clyde. Lebanon. (CRS Report No.IB89118) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20050426_IB89118_18d538544a4f00498a90210e7bc9d5e76bd23089.pdf (26 April 2005) 1-15. Addis Cassey. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R40054) Washington: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2011/en/77020 (19 January 2011) 1-9. 16-21.

Από το Φλεβάρη του 2011 η διαμάχη συνδέθηκε με την αποσταθεροποίηση της Συρίας. Η απαγγελία κατηγοριών σε τέσσερα μέλη της Χεσμπολά από το Δικαστήριο συνοδεύτηκε από μία φιλοιρανική στροφή της χώρας. Ο Χαρίρι απάντησε, κατηγορώντας το Ιράν για εσωτερική ανάμειξη και πρόκληση περιφερειακού χάους, ζητώντας τον αφοπλισμό της Χεσμπολά και δικαιοσύνη για τον πατέρα του. Παράλληλα η Συρία κατηγορούσε την παράταξη του ως χρηματοδότη ταραχών στα εδάφη της, αντιδρώντας σε σχετικές τοποθετήσεις του. Όμως η εκδήλωση του Συριακού εμφυλίου και η απειλή διάχυσης του στο Λίβανο ώθησε τελικά τις Λιβανέζικες παρατάξεις στη Διακήρυξη της Baabda—αποχή από τη Συριακή κρίση. Η άνοδος όμως της βίας στη χώρα, παρουσία Σύρων προσφύγων (1.000.000 Σεπτέμβρης 2014) και εν μέσω εμπλοκής τελικά της Χεσμπολά στον εμφύλιο, θα αποσταθεροποιήσει τη κυβέρνηση, ωθώντας τη σε παραίτηση. Ο μετριοπαθής Τ. Σαλάμ έγινε νέος πρωθυπουργός, αλλά η κρίση εντάθηκε, καθώς η θητεία του Πρόεδρου έληξε και οι παρατάξεις απέτυχαν μία συνεννόηση για την εκλογή νέου. Τελικά η ανάκαμψη Άσαντ στην Συρία με τη στήριξη της Χεσμπολά επέτρεψε και τη σταθεροποίηση της κεντρικής θέσης αυτής στη Λιβανέζικη πολιτική σκηνή, παρά τα πακέτα βοήθειας που ανακοίνωσαν οι ΗΠΑ στις κρατικές δομές της χώρας για την εξισορρόπηση της. Ένας ανεκτός Πρόεδρος και μία ανεκτή κυβέρνηση γι' αυτή (υπό την ηγεσία Σ. Χαρίρι) ήταν το αποτέλεσμα.

Από το 2017 η διαμάχη στο Λίβανο αφορά την κεντρική θέση της Χεσμπολά στην πολιτική σκηνή. Οι ΗΠΑ, στο φόντο και της έντασης της περιφερειακή διαμάχης με το Ιράν, ενέτειναν δράσεις εξισορρόπησης της Χεσμπολά, ενισχύοντας σχέσεις με την κυβέρνηση και φιλικά στοιχεία σε αυτή. Ανακοίνωσαν νέα συνεργασία κατά του ΙΚ, και ο στρατός του Λιβάνου πέτυχε την εκδίωξη του από τη μεθόριο. Ο Χαρίρι παραιτήθηκε στη διάρκεια ταξιδιού στο ΒΣΑ, κατηγορώντας Ιράν και Χεσμπολάχ, για υπονόμευση της χώρας, απόφαση όμως που ήρε μετά από συζήτηση με τον Πρόεδρο. Κατόπιν αυτής ο τελευταίος ζήτησε έναν ενεργότερο ρόλο των ΗΠΑ στη διευθέτηση των θαλάσσιων συνόρων με το Ισραήλ. Αργότερα μία νομοθετική πρωτοβουλία που είχε τη στήριξη των ΗΠΑ επεδίωξε΄ πλήγμα στη χρηματοδότηση της Χεσμπολά. Παράλληλα το Ισραήλ θέλησε την εξισορρόπηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της, δρώντας για την καταστροφή τούνελ στη μεθόριο. Σε αυτό το φόντο η χώρα βυθίστηκε στην οικονομική κρίση και εναλλαγή κυβερνήσεων. Η αστάθεια, και οι απόπειρες αλληλοεξισορρόπησης συνέχιζαν.[176]

[176] Syed Abbas, Mehreen Jahangaiz, "Iran's Foreign Policy towards Lebanon: Success Story of Synergy between Hard and Soft Power," *Journal of Research in Social Sciences* 8 no.2 (2020): 127-30. Bassel Salloukh, "The Syrian War: Spillover Effects on Lebanon," *Middle East Policy* 24 no.1 (2017): 62-78. CRS. Lebanon: Background and U.S. Policy. (CRS Report No.R42816) Washington: Congressional Research Service,

...

Συνοψίζοντας, η διαμάχη στο Λίβανο αφορούσε την πολιτική κυριαρχία και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά οι φιλοδυτικές δυνάμεις εξισορρόπησαν τις φιδοσυριακές. Πέτυχαν την έξοδο της Συρίας από τη χώρα, ωθούμενες από την αντιτρομοκρατική εκστρατεία και την κεντρική θέση των ΗΠΑ στην περιφερειακή ασφάλεια. Από το Μάρτη του 2005 η Χεσμπολά εξισορρόπησε τη φιλοδυτική κυβέρνηση, κυρίως χάριν της επιβίωσης της στον πόλεμο με το στηριζόμενο στις ΗΠΑ Ισραήλ. Από τον Ιούνη του 2008 ο ισορροπημένος συσχετισμός και η μετριοπαθέστερη προσέγγιση των ΗΠΑ στη ΜΑΒΑ, περιορίζουν τη διαμάχη στη διαχείριση του status quo, κάτι που ενισχύει τη Χεσμπολά. Από το 2011 ο Συριακός εμφύλιος και η στήριξη των ΗΠΑ στις κρατικές Λιβανικές δομές, ωθούν μια αποτυχημένη απόπειρα εξισορρόπησης της Χεσμπολά. Από το 2017 η όξυνση της πίεσης των ΗΠΑ στη Χεσμπολά και η προσέγγιση με την κυβέρνηση επαναδιαταρράσουν τις ενδολιβανικές ισορροπίες. Έτσι η ύφεση ή όξυνση αντιθέσεων σε θέματα πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας έφερνε αντίστοιχα ύφεση ή όξυνση της διαμάχης, ωθώντας εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύς στο ΔΣ. Έτσι η διαμάχη για επιρροή στους θεσμούς διοίκησης και την παροχή ασφάλειας ήταν ο καθοριστικός παράγων στην εξέλιξη και τελικά στη παράταση της διαμάχης στο Λίβανο.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική της ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια που έθεταν μεταξύ τους οι Λιβανέζικες παρατάξεις. Αρχικά η εξισορρόπηση φιλοσύρων δυνάμεων υποκινήθηκε από την κρίση της παρουσίας της Δαμασκού ως αποσταθεροποιητικής από τις φιλοδυτικές δυνάμεις. Από το Μάρτιο του 2005 η απόπειρα περιθωριοποίησης/αφοπλισμού της Χεσμπολά υποκίνησε την τελευταία στην εξισορρόπηση της κυβέρνησης. Από τον Ιούνιο του 2008 ο ισορροπημένος συσχετισμός περιόριζε τις εξισορροπήσεις στη διαχείριση του status quo. Από το 2011 ο Συριακός εμφύλιος ώθησε αντισυσπειρώσεις στη Χεσμπολά και μία αποτυχημένη απόπειρα εξισορρόπησης της. Από το 2017 η σταθεροποίηση της κεντρικής θέσης της στην πολιτική σκηνή ώθησε νέες εξισορροπήσεις. Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής μεταξύ των

---

https://www.everycrsreport.com/files/20140404_R42816_acf4bef134170cbbd53541b51bbd379496f5774b.pdf (4 April 2014) 1-18. Carla Humud. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R44759) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20170207_R44759_7bcbb2d7c42d988b2982604952667144b4776db1.pdf (7 February 2017), 1-21. Carla Humud. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R44759) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2021-04-21_R44759_8e4823ecb23e93926d3be86b50a072ad9494e78c.pdf (21 April 2021), 1-14. 30-7.

Λιβανέζικων παρατάξεων στην επιρροή τους στους διοικητικούς θεσμούς και στην παροχή ασφάλεια επέφερε αντίστοιχη όξυνση ή ύφεση των εξισορροπητικών κινήσεων. Σε αυτή τη βάση, εξελίχθηκε η διαμάχη στη χώρα και τελικά εντάθηκε και παρατάθηκε ως το τέλος του 2020.

Τέλος η διαμάχη στο Λίβανο δεν ακολούθησε την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας και μόνο οι ΗΠΑ την επηρέαζαν σταθερά, προσφέροντας διαφορετικές εξισορροπητικές δυνατότητες κάθε φορά σε αντιπάλους των Συρία, Χεσμπολά. Η Ρωσία μόνο από του 2017 και έμμεσα, έδωσε πολύ μικρότερες αντίστοιχες δυνατότητες στη Χεσμπολά—εμπλοκή στο Συριακό εμφύλιο που ευνόησε τον εφοδιασμό (δες προηγούμενη ενότητα). Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε οριακά τη διαμάχη, ενισχύοντας την πορεία της στο βαθμό που η παρουσία της Ρωσίας στη Συρία από το 2017 όξυνε την ανάμειξη των ΗΠΑ στο Λίβανο.

Πίνακας 4.4.1:1 Η αντιπαράθεση στο Λίβανο

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → 2	-1
Μετά τον Απρίλη του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	2, → -1	-2
Μετά το Μάιο του 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, → 1	1
Μετά το Γενάρη του 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1

Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.4.1:1 Η αντιπαράθεση στο Λίβανο

M

↓

Βαθμός απειλής → K → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Y

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.4.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Διαμάχη στο Λίβανο

Η ενεργειακή διαμάχη στο Λίβανο ορίστηκε από τη διαπάλη των παρατάξεων για επιρροή στους θεσμούς διοίκησης και την παροχή ασφάλειας. Πεδίο της ήταν οι εισαγωγές πετρελαίου, καθώς η ηλεκτροπαραγωγή και η TPES της χώρας σε συντριπτικό βαθμό εξαρτιόταν απ' αυτές. Εντάχθηκε έτσι, στη διαμάχη για πολιτική κυριαρχία.

Αρχικά ο Λίβανος επεδίωξε συμμετοχή σε περιφερειακά σχέδια ενεργειακής ολοκλήρωσης. Θέλησε τη στροφή του στο ΦΑ και εντάχθηκε στο σχέδιο του Αραβικού αγωγού ΦΑ μαζί με τους Αίγυπτο, Συρία, Ιορδανία. Μία κίνηση αποδεκτή από τις δυνάμεις που ήταν υπέρ και κατά της παρουσίας της Συρίας στη χώρα. Άλλωστε η μείωση της εξάρτησης από το πετρελαίου ήταν κοινό ζητούμενο στη χώρα.

Από το Φλεβάρη του 2005 οι ενεργειακές σχέσεις της χώρας με τη Συρία πάγωσαν. Η αρνητική στάση της Δαμασκού στη νέα φιλοδυτική κυβέρνηση απαντήθηκε με την προτεραιοποίηση της έρευνας του υποθαλάσσιου δυναμικού υ/α της χώρας. Μία συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ υπεγράφη με την ΚΔ σε αυτό το πλαίσιο. Η τελευταία ωστόσο δε κυρώθηκε, μένοντας «όμηρος» των εσωτερικών αντιπαραθέσεων. Συνεπώς, η ενεργειακή πολιτική του Λιβάνου διήλθε μία περίοδο επαναξιολόγησης και στασιμότητας.

Από τον Ιούνιο του 2008 ο Λίβανος στράφηκε στη διαφοροποίηση της τροφοδοσίας από το πετρέλαιο. Υλοποίησε τον αγωγό Χομς-Τρίπολη (Αραβικός αγωγός), εισάγοντας ΦΑ από την Αίγυπτο μέσω Συρίας. Ψήφισε νόμο για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και

την παραγωγή πράσινης ενέργειας. Τόνισε την προοπτική εγχώριας παραγωγής υ/α, υπερασπιζόμενος της αξιώσεις του για θαλάσσιες ζώνες προς το Ισραήλ. Οι κινήσεις ήταν προσεκτικές και δε διατάρασσαν πολιτικές ισορροπίες.

Από το Φλεβάρη του 2011 επιχειρείται μία ενεργειακή στροφή προς το Ιράν και την παραγωγή ΦΑ. Αιτία ήταν η διάθεση της φιλικής στη Χεσμπολά κυβέρνησης να ισορροπήσει πιέσεις εσωτερικές και εξωτερικές. Αυτή συμφώνησε με το Ιράν αγωγό που θα περνούσε από Συρία και Ιράκ για την εισαγωγή ΦΑ. Απάντησε σε εκτιμήσεις περί ύπαρξης 708 bcm φα στη διεκδικούμενη AOZ της χώρας, εκκινώντας διαδικασίες για έναν διαγωνισμό αδειοδότητσης συμβολαίων σε οικόπεδα. Όμως ο εμφύλιος στη Συρία και η διαμάχη με το Ισραήλ απέτρεψαν την ολοκλήρωση τους.

Από το 2017 ο Λίβανος εστίασε στην σταθερότητα του. Επέμεινε στην απόπειρα παραγωγής ΦΑ, «ξεπαγώνοντας» το γύρο αδειοδότησης ερευνών για πέντε οικόπεδα με στη συμμετοχή 46 ΠΕΠΦΑ. Εκχώρησε στο κονσόρτιουμ Total, Eni, Novatek/Ρωσία τα οικόπεδα 5, 9. Ξεκίνησε ένα δεύτερο διαγωνισμό για οχτώ οικόπεδα. Επέμεινε σε αξιώσεις πλήρους κυριότητας των πεδίων Karish και Qana, επιδιώκοντας την εξισορρόπηση της δράσης του Ισραήλ εκεί, αλλά και εμπλεκόμενος σε ενδιάμεσες συνομιλίες για τις θαλάσσιες ζώνες με μεσολάβηση των ΗΠΑ μαζί του. Ζητούμενο ήταν η εμπέδωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του και η συμβολή της ενέργειας στη διαχείριση της οικονομικής κρίσης.[177]

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή διαμάχη στη Λίβανο εξαρτήθηκε από τη διαμάχη για επιρροή στους θεσμούς διοίκησης και στην παροχή ασφάλειας. Αρχικά η διαμάχη για τη στρατιωτική παρουσία της Συρίας στη χώρα δεν εκφράστηκε ενεργειακά, καθώς η Συρία μετείχε αλλά δε πρωταγωνιστούσε στα ενεργειακά της σχέδια. Από το Μάρτιο του 2005 η διαμάχη για τον αφοπλισμό της Χεσμπολά ώθησε και ενεργειακές εξισορροπήσεις, ενώ κορυφωνόταν ο πόλεμος των ΗΠΑ στη τρομοκρατία. Από τον Ιούνιο του 2008 η ύφεση της εσωτερικής διαμάχης και η μετριοπαθέστερη προσέγγιση των ΗΠΑ ώθησαν «ουδέτερα» πολιτικά ενεργειακά σχέδια. Από το 2011 η στήριξη των ΗΠΑ στους Λιβανικούς κρατικούς θεσμούς, η απόπειρα εξισορρόπησης της Χεσμπολά ωθεί τη φιλική σ' αυτή κυβέρνηση σε ενεργειακές

[177]Reuters, "Lebanon Relaunches First Oil and Gas Licensing Round," *Reuters*, January 27, 2017, https://www.reuters.com/article/markets/currencies/lebanon-relaunches-first-oil-and-gas-licensing-round-idUSKBN15A1L4/. EIA, "Lebanon," *www.eia.gov*, March 2014, https://www.eia.gov/international/analysis/country/LBN. IEA, "Lebanon - Countries & Regions," *IEA*, 2022, https://www.iea.org/countries/lebanon. Mireille Rebeiz, "The Israel-Lebanon Maritime Border Agreement: Does Lebanon Implicitly Recognize the State of Israel?" *Dickinson Law Review* 128 no.197 (2023): 199-206. CRS. Lebanon (2014) 19-21. Humud. Lebanon (2017) 17-8. Humud. Lebanon (2021) 18-9.

κινήσεις σταθεροποίησης της (στροφή σε Ιράν). Από το 2017 η όξυνση της πιέσεων των ΗΠΑ στη Χεσμπολά, οι πολιτικές εξισορροπήσεις δεν εκφράζονται ενεργειακά, καθώς τα ενεργειακά σχέδια της κυβέρνησης δε θίγουν τις πολιτικές ισορροπίες. Συνεπώς όταν οξυνόταν οι αντιθέσεις στη πολιτική, στρατιωτική ασφάλεια των Λιβανέζικων παρατάξεων, οι ενεργειακές αντιθέσεις, αν υπήρχαν, έδιναν διαμάχες στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος. Έτσι, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την εξέλιξη της διαμάχης στο Λίβανο αλλά εντάχθηκε σε αυτή, συμβάλλοντας περιορισμένα μόνο στην όξυνση και παράταση της.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή διαμάχη ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική ασφάλεια των παρατάξεων. Αρχικά, απουσία ενεργειακών αντιθέσεων, δεν υπήρξε σχετική διαμάχη. Από το Μάρτη του 2005 ο αγώνας επιβίωσης της Χεσμπολά όξυνε τις ενεργειακές αντιθέσεις και ώθησε τη μη κύρωση της ΑΟΖ με τη ΚΔ. Από τον Ιούνιο του 2008 η ύφεση στην πολιτική διαμάχη ωθεί «ουδέτερα» ενεργειακά σχέδια. Από το 2011 η νέα απόπειρα της φιλικής στη Χεσμπολά κυβέρνησης να σταθεροποιηθεί ωθεί μία φιλοιρανική ενεργειακή στροφή, εντείνοντας την όλη διαμάχη. Από το 2017 απουσιάζουν ξανά ουσιώδης ενεργειακές αντιθέσεις και άρα σχετικές διαμάχες. Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθεταν μεταξύ τους οι παρατάξεις, επέφερε αντίστοιχη όξυνση ή ύφεση των κινήσεων ενεργειακής εξισορρόπησης, βάσει της κατανομή ισχύος, και αν υπήρχαν ενεργειακές αντιθέσεις. Επόμενα, η απειλή μεταξύ των δρώντων στην πολιτική επιρροή τους στη χώρα, ήταν η καθοριστική μεταβλητή στη διαμάχη στο Λίβανο, και η ενέργεια εντάχθηκε σε αυτήν όταν την αφορούσε και στο βαθμό που υφίστατο σχετικές αντιθέσεις. Ακόλουθα συνέβαλε σε πολύ μικρό βαθμό την όλη πορεία της.

Τέλος η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε οριακά την ενεργειακή διαμάχη εκεί. Μόνο από το 2017 εμφανίζεται ταυτόχρονη ανάμειξη ΗΠΑ, Ρωσίας στην ενεργειακή πολιτική του Λιβάνου, οι οποίες δε φαίνεται να έχουν σημαντική συσχέτιση με τον ανταγωνισμό των δύο δυνάμεων. Την ίδια στιγμή απουσίαζαν ισχυρές ενεργειακές αντιθέσεις μεταξύ των παρατάξεων, ενώ σημαντικά μικρότερη είναι η Ρωσική ανάμειξη—Novatek.

Πίνακας 4.4.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση της αντιπαράθεσης στο Λίβανο

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	-1	1, → 2	0	Απούσα

Μετά τον Απρίλη του 2004	-2	2, → -1	-2	Απούσα
Μετά το Μάιο του 2008	1	-1, → 1	0	Απούσα
Μετά το Γενάρη του 2010	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	0	Απούσα

Σχήμα 4.4.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση της αντιπαράθεσης στο Λίβανο

M

↓

Y →X → Y΄

4.4.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, οι αντιθέσεις μεταξύ των παρατάξεων για την πολιτική κυριαρχία ήταν οι καθοριστικές πτυχές της διαμάχης στο Λίβανο. Όταν η μεταξύ τους απειλή στην επιρροή τους σε θεσμούς διοίκησης και στην παροχή ασφαλείας (ένοπλος χαρακτήρας Χεσμπολά) οξυνόταν, οι Λιβανέζικες παρατάξεις ωθούνταν σε εξισορρόπηση. Διαφορετικά διακρίνονται ορισμένες τάσεις συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και την εσωτερική πολιτική ισορροπία. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά στη διαμάχη, καθώς μόνο οι ΗΠΑ προσέφεραν σταθερά ορισμένες εξισορροπητικές δυνατότητες σε αντιπάλους της Χεσμπολά, οι οποίες ωστόσο δε φαίνεται να αφορούσαν τις αντιθέσεις τους με τη Μόσχα. Από την άλλη η Ρωσία προσέφερε μόνο έμμεσα (παρουσία στη Συρία) και οριακά αντίστοιχες δυνατότητες στη Χεσμπολά από το 2017. Συνολικά, η πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια των Λιβανικών παρατάξεων ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη και τελικά στην όξυνση και την παράταση της διαμάχης.

Επιπρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε ως διάσταση στη διαμάχη στο Λίβανο. Όταν το επίπεδο απειλής μεταξύ των πρωταγωνιστών οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης (εφόσον υπήρχαν ενεργειακές αντιθέσεις). Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις πολιτικές ισορροπίες, τις ιεραρχήσεις έξωθεν εμπλεκομένων και την εξάρτηση της χώρας από το εισαγόμενο πετρέλαιο. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας

επιδρούσε οριακά στην ενεργειακή διαμάχη, καθώς δε διακρίνεται σημαντική προσφορά εξισορροπητικών δυνατοτήτων που να σχετίζεται μαζί της. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για την πολιτική κυριαρχία, ενισχύοντας περιορισμένα τη δυναμική της κάθε φορά—τελικά την παράταση της.

Πίνακας 4.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική Αντιπαράθεση στο Λίβανο

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1, → 2	Αμελητέος	-1
Μετά τον Απρίλη του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ζωτική	ΝΑΙ	-2	Ενισχυτικός	2, → -1	Αμελητέος	-2
Μετά το Μάιο του 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	-1, → 1	Αμελητέος	1
Μετά το Γενάρη του 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Αμελητέος	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	-1	Αμελητέος	-1

Σχήμα 4.4.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στην Πολιτική Αντιπαράθεση στο Λίβανο

M

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → K → Y→ X → Y΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.5 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος

4.5.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, το καθεστώς ενός ενδεχόμενου Παλαιστινιακού κράτους υπήρξε το κύριο αντικείμενο διαμάχης Ισραήλ και Παλαιστινίων. Η διαμάχη των δύο πλευρών ήταν άμεσα συνδεδεμένη με σκληρές πτυχές της ασφάλεια τους (σύνορα, κυριαρχία, παροχή ασφάλειας κτλ). Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις τους σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα σχετικά με την ασφάλεια των υποδομών ενέργειας, ιδίως ΦΑ, του Ισραήλ και την πρόσβαση των Παλαιστινίων στο ΦΑ της Γάζας και την ανάπτυξη των σχετικών υποδομών τους. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια ενίσχυε την πορεία της σχέσης Ισραήλ-Παλαιστινίων, συμβάλλοντας στην τελική επιδείνωση του Παλαιστινιακού ζητήματος.

4.5.1 Η Διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων

Η διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων αφορούσε το καθεστώς ενδεχόμενου Παλαιστινιακού κράτους. Βάση είχε την ισχύ του Ισραήλ, που μερικώς μόνο εξισορροπούνταν από ΨΣΑΟΗΕ για ένα Παλαιστινιακό κράτος—η Ισραηλινή στρατηγική και η στήριξη της απ' τις ΗΠΑ όρισαν τις εξελίξεις. Εξελίχθηκε ως διαμάχη σε σκληρές πτυχές ασφαλείας, εκφραζόμενη σε αντιθέσεις στα ΖΤΣ—σύνορα, ασφάλεια Παλαιστινιακού κράτους, στρατιωτική παρουσία και οικισμοί Ισραήλ σ' αυτό, καθεστώς ιερών τόπων, κυριαρχία στην Αν. Ιερουσαλήμ,

Παλαιστίνιοι πρόσφυγες—, για τη συνέχιση του εποικισμού και της κατοχής των Παλαιστινιακών εδαφών από το Ισραήλ, για τη θέση της Χαμάς (2006-) στο Παλαιστινιακό πολιτικό τοπίο, τη στάση της ΠΑ απέναντι στις ΕΠΟ και τη στάση του Ισραήλ προς φανατικούς Εβραίους. Σε αυτή τη βάση, η διαμάχη επέμεινε.

Αρχικά η λύση έδειχνε εφικτή. Η βελτίωση της ασφαλείας του Ισραήλ—έλεγχος σύνδεσης Γάζα-Δυτικής Όχθης, συμφωνία Wye (προσωρινός έλεγχος στο 60% Δυτικής Όχθης απ' το Ισραήλ, 2% κοινός έλεγχος με ΠΑ)—που ακολούθησε την αργή εκπλήρωση προνοιών της συμφωνία του Όσλο—αυτοδιοίκηση Παλαιστινίων, ίδρυση ΠΑ, αμοιβαία αναγνώριση Ισραήλ-ΠΑ, σταδιακή αποχώρηση Ισραήλ από Γάζα, Δυτική Όχθη, διευθέτηση ΖΤΣ βάσει ΨΣΑΟΗΕ 242, 243 και της φόρμουλας ειρήνη για γη—ώθησε την ειρηνευτική διαδικασία. Το Σεπτέμβρη του 1999 συμφωνήθηκε η μεταφορά νέων εδαφών στον έλεγχο της ΠΑ, άνοιγμα οδών μεταξύ της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, απελευθέρωση Παλαιστίνιων κρατουμένων, συνομιλίες για τα ΖΤΣ (σύνοδος Σαρμ-ελ-Σέικ). Μία συμφωνία στα τελευταία αποπειράθηκε αποτυχημένα μεταξύ των ηγετών Μπαράκ και Αραφάτ τον Ιούλιο του 2000 (σύνοδος Camp David), καθώς το Ισραήλ πρότεινε την αποχώρηση του από το 90% της Δυτικής Όχθης, αλλά αρνήθηκε τα σύνορα του 1967, την παραχώρηση της Αν. Ιερουσαλήμ και την επιστροφή μεγάλου αριθμού Παλαιστίνιων προσφύγων. Αντίθετα απαίτησε πλήρη έλεγχο της ασφαλείας του Παλαιστινιακού κράτους. Σε αυτή τη βάση η επίσκεψη του αρχηγού της Ισραηλινής αντιπολίτευσης, Α. Σαρόν, στο Όρος Ναού/Τέμενος Αλ-Ακσά—κοινός ιερός τόπος—ώθησε τη 2η ιντιφάντα και εκλογές στο Ισραήλ. Νέες ουσιώδης συνομιλίες απετράπησαν (Σύνοδος Τάμπα). Λύση δεν επετεύχθη.

Από το Φλεβάρη του 2001 οι σχετικές διεργασίες επιβράδυναν. Το Ισραήλ έκρινε μη δεκτή συνθήκη για συνομιλίες την ιντιφάντα. Ακόλουθα, επέμεινε στην έμπρακτη αποστασιοποίηση της ΠΑ από τη βία, κατηγορώντας τη ως συνεργό στην τρομοκρατία. Απαίτησε την αντικατάσταση του Αραφάτ, σκληραίνοντας την κατοχή/μέτρα ασφαλείας στα Παλαιστινιακά εδάφη και εντείνοντας στρατιωτικές δράσεις—επιχείρηση Αμυντική Ασπίδα στη Δυτική Όχθη. Ο «πόλεμος στην τρομοκρατία», η δέσμευση γενικά των ΗΠΑ στην ασφάλεια του ήταν αρωγός του Ισραήλ. Έπειτα η διάθεση των ΗΠΑ για αναβίωση των συνομιλιών εντός ενός πλαισίου που ικανοποιούσε σημαντικά τις απαιτήσεις ασφαλείας του—Οδικός Χάρτης—ώθησαν εξελίξεις. Καταλύτης ήταν ο θάνατος του Αραφάτ, η άνοδος του μετριοπαθή Μ. Αμπάς στην ηγεσία της ΠΑ και η δημόσια αμφισβήτηση της ηγεσίας των ΗΠΑ στη λειτουργικότητα των συνόρων του 1967 (επιστολή Μπους). Όλα αυτά επέτρεψαν τη μονομερή και βάσει της αντίληψης ασφαλείας του Ισραήλ—Δεκατέσσερις

αστερίσκοι—υλοποίηση μέρους του Αμερικανικού σχεδίου, με κορυφαία κίνηση την αποχώρηση του από τη Γάζα, και συνέπεια τη λήξη της Ιντιφάντας. Ένα νέο διαπραγματευτικό σκηνικό είχε στηθεί.

Από το 2006 οι διεργασίες διευθέτησης εντάθηκαν. Το Ισραήλ κινήθηκε προς εξάλειψη της απειλής που έθετε η νίκη της Χαμάς, αρχικά στις Παλαιστινιακές εκλογές και έπειτα στη Γάζα, για το πλαίσιο των συνομιλιών. Μαζί με ΗΠΑ-ΕΕ επέβαλαν κυρώσεις στην ΠΑ όσο έμενε κυβερνητικός εταίρος της Χαμάς και η τελευταία αρνούνταν το κεκτημένο των συνομιλιών. Το Ισραήλ μάλιστα απάντησε στην απαγωγή στρατιώτη του από τη Χαμάς με τον αποκλεισμό και στρατιωτική δράση στη Γάζα—επιχείρηση Βροχές. Κάτω απ' αυτήν την πίεση, το τελικό σχίσμα Χαμάς-ΠΑ το 2007 ήταν καταλύτης για την επανέναρξη των συνομιλιών που ηγούνταν πάλι οι ΗΠΑ—διαδικασία Ανάπολης. Προϊόν αυτών ήταν το τότε μυστικό σχέδιο του τότε Ισραηλινού ηγέτη Ολμέρ (Σεπτέμβρης 2008)—Παλαιστινιακό κράτος στη Γάζα και στο 94% της Δυτικής Όχθης (6% θα ανταλλασσόταν με άλλα εδάφη), αποστρατιωτικοποιημένο, με πρωτεύουσα Αραβικές γειτονιές της Ιερουσαλήμ, με ένωση Γάζας-Δυτικής Όχθης μέσω τούνελ Ισραηλινής κυριαρχίας και με πολυεθνική δύναμη ασφαλείας στους ιερούς τόπους και στα σύνορα του με την Ιορδανία, κα. Ωστόσο απορρίφθηκε, κυρίως λόγω της Ισραηλινής άρνησης στην υποδοχή μεγάλου αριθμού Παλαιστίνιων προσφύγων. Σύντομα η βία στη Γάζα επανήλθε. Ως απάντηση μία νέα στρατιωτική επιχείρηση του Ισραήλ διεξήχθη—Cast Lead. Η Χαμάς αποδυναμώθηκε, αλλά επιβίωσε στην εξουσία. Η ειρηνευτική διαδικασία όμως πάγωσε.[178]

Από το Φλεβάρη του 2009 η ειρηνευτική διαδικασία ατόνησε. Η επιδείνωση του επιπέδου ασφαλείας του, ώθησε το Ισραήλ στην απαίτηση αναγνώρισης του ως Εβραϊκό κράτος από την ΠΑ ως προϋπόθεση νέων συνομιλιών, αλλά και σε νέους εποικισμούς. Μετά η κυβέρνηση εθνικής ενότητας ΠΑ-Χαμάς, η μονομερή κίνηση της ΠΑ για πλήρη ένταξη στον ΟΗΕ, οι διαρκείς συγκρούσεις Ισραήλ-Γάζας—επιχείρηση Πυλώνας Ασφαλείας—βάρυναν πρόσθετα το κλίμα. Όμως η διαδικασία εξομάλυνσης στη σχέση Ισραήλ-Τουρκία—πολιτικός απολογητής της Χαμάς—και ο πειραματισμός των ΗΠΑ στη δυνατότητα «εξημέρωσης» αυτής στο φόντο της ανόδου της ΜΑ στη ΜΑΒΑ, αλλά και το νέο διαζύγιο ΠΑ-Χαμάς, ώθησαν διεργασίες. Το Ισραήλ ενεπλάκη σε διαβουλεύσεις με την ΠΑ, δεχόμενο την ελευθέρωση Παλαιστίνιων κρατουμένων που είχαν συλληφθεί πριν το

[178]Barak, "The Failure of the Israeli–Palestinian Peace Process," 727-33, United Nations, "Road Map/Israel's Reservations," *un.org*, 2019, https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201241/. Wang, "The Second Intifada," 70-86. Cohen-Almagor, "Lessons from Peace Negotiations," 1–30 Migdalovitz, Israel (2009) 12-32. Migdalovitz, Israel (2006) 1-15. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes,"117-8

«Όσλο» σε 4 φάσεις, και στη διερεύνηση μίας συμφωνίας στα ΖΤΣ. Όμως η εμμονή του Αμπάς στη μη αναγνώριση Εβραϊκού κράτους και στην απαίτηση να είναι η Αν. Ιερουσαλήμ η πρωτεύουσα του Παλαιστινιακού κράτους απέτρεψαν την υλοποίηση της 4ης φάσης απελευθέρωσης αιχμαλώτων. Την ίδια ώρα η διαδικασία ολοκλήρωσης της JCPoA και η αποσταθεροποίηση στη Συρία μείωναν την αίσθηση ασφάλειας του Ισραήλ. Το ενδιαφέρον του για τη λύση των δύο κρατών ατονούσε.

Από τον Απρίλη του 2014 η προοπτική των συνομιλιών θάμπωνε. Η σχετική αποσταθεροποίηση της Δυτικής Όχθης και των Αραβικών περιοχών του Ισραήλ—δράση Χαμάς, διαδηλώσεις, επιθέσεις ατόμων λόγω προκλήσεων φανατικών Εβραίων—και οι επιθέσεις από τη Γάζα ώθησαν νέες στρατιωτικές δράσεις—επιχειρήσεις Brother keepers, Protective Edge—και ένταση των μέτρων ασφαλείας. Σε αυτό το περιβάλλον το Ισραήλ προχώρησε σε διακηρύξεις για την πρόθεση του να έχει υπό διαρκή έλεγχο την ασφάλεια στην Κοιλάδα του Ιορδάνη και για την προσάρτηση οικισμών. Παράλληλα, Χαμάς και ΠΑ επιχείρησαν ξανά κυβέρνηση ενότητας. Η ΠΑ κινούνταν μονομερώς προς τη διεθνή αναγνώριση ενός κράτους της Παλαιστίνης, αιτούμενη ένταξης σε 15 οργανισμούς. Ως συνέπεια το μυστικό σχέδιο των ΗΠΑ που συζητήθηκε στην Ιορδανία με Ισραήλ και Αίγυπτο, Ιορδανία απέτυχε. Η ειρηνευτική διαδικασία εγκαταλείπονταν πάρα τη δήλωση Τζ. Κέρι στο τέλος του 2016 για τις «αρχές των δύο κρατών—Παλαιστινιακό κράτος, βάσει των συνόρων του 1967 και ανταλλαγές εδαφών (ασφάλεια Ισραήλ, εδαφικές πραγματικότητες), δίχως στρατό, με την Ιερουσαλήμ πρωτεύουσα δύο χωρών, και το Ισραήλ Εβραϊκό κράτος με σχέσεις με τα Αραβικά κράτη, και ελευθερία πρόσβασης σε ιερούς τόπους για όλους.

Από το 2017 η σχέση Ισραήλ, ΠΑ επιδεινώθηκε. Η ενίσχυση της Χεσμπολά και του Άσαντ στη Συρία και η σύσφιξη δεσμών Γάζας-Ιράν ώθησαν σε συντονισμό ΗΠΑ και Ισραήλ. Οι ΗΠΑ μετέφεραν την πρεσβεία τους στην Ιερουσαλήμ, αναγνώρισαν Ισραηλινούς οικισμούς στη Δυτική Όχθη και δημοσιεύσαν το σχέδιο Τράμπ «Όραμα για Ειρήνη»—Παλαιστινιακό κράτος σε Γάζα και θύλακες στο 60% της Δυτικής Όχθης, με πρωτεύουσα προάστια της Αν. Ιερουσαλήμ, δίχως φυγή των Ισραηλινών εποίκων και πραγματική κυριαρχία. Η μη μεταφορά της Γάζας σε κυβέρνηση ενότητας, λόγω της άρνησης αφοπλισμού των ένοπλων ΠΟ—τελμάτωσε τη προσέγγιση ΠΑ-Χαμάς που προκλήθηκε στο φόντο της νέας ηγεσίας και του νέου ντοκουμέντου αυτής, που πρόβαλλαν μετριοπαθή εικόνα (αποδοχή προσωρινού κράτους στα σύνορα του 1967)—και οι διαδηλώσεις στα σύνορα της Γάζας απέτυχαν να αποτρέψουν τις εξελίξεις. Μάλιστα το 2020 το Ισραήλ αξιοποίησε την

άσχημη κατάσταση στη Γάζα προς επίτευξη συμφωνιών που θα περιόριζαν επιθέσεις από εκεί. Η διευθέτηση του Παλαιστινιακού παραπέμφθηκε στις καλένδες.[179]

...

Συνοψίζοντας, η διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων αφορούσε το καθεστώς ενός ενδεχόμενου κράτους της Παλαιστίνης. Αρχικά η δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ και η διάθεση τους για τη διευθέτηση του Παλαιστινιακού ζητήματος αποκλιμάκωσε κινήσεις εξισορρόπησης, ωθώντας την ειρηνευτική διαδικασία. Μία τάση που διέκοψε η αποτυχία συμφωνίας. Από το Φλεβάρη του 2001 το Ισραήλ κινήθηκε προς εξισορρόπηση της ΠΑ και των ΕΠΟ, απαντώντας στην εξέλιξη της Ιντιφάντα και στο φόντο του «πολέμου στην Τρομοκρατία» των ΗΠΑ. Οι ειρηνευτικές διεργασίες επιβράδυναν. Μετά το 2006 η απομάκρυνση τελικά της ΠΑ από τη Χαμάς ωθεί την εστίαση του Ισραήλ στην εξισορρόπηση της τελευταίας, και σε αντιστροφή αρχικών κινήσεων του που είχαν σκοπό την εξισορρόπηση της ΠΑ. Νέες απόπειρες διευθέτησης προέκυψαν. Από το Φλεβάρη του 2009 η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας του Ισραήλ—εδραίωση Χαμάς στη Γάζα και περιφερειακές ισορροπίες—και η άρνησης της ΠΑ στην πρόταση/σχέδιο του για ειρήνη, επαναφέρουν το Ισραήλ σε κινήσεις εξισορρόπησης της ΠΑ Η ειρηνευτική διαδικασία «πάγωσε» και μία προσέγγιση Χαμάς-ΠΑ έλαβε ώθηση. Αντίστοιχα εκτυλίχθηκαν μονομερείς κινήσεις της ΠΑ για την αναγνώριση Παλαιστινιακού κράτους. Τέλος, η απομάκρυνση Χαμάς-ΠΑ, μόνο προσωρινά βελτίωσε το κλίμα, ωθώντας νέες διαβουλεύσεις. Από τον Απρίλη του 2014 η αποτυχία και αυτών και η ένταση των επεισοδίων βίας, ώθησε νέες κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ Ισραήλ-ΠΑ και του Ισραήλ προς ένοπλες ΠΟ, εν μέσω λεκτικών προτροπών των ΗΠΑ για αποκλιμάκωση. Η ειρηνευτική διαδικασία περιθωριοποιήθηκε. Από το 2017 ο μη επανέλεγχος της Γάζας από την ΠΑ και η σύσφιξη δεσμών Χαμάς-Ιράν, έρχονταν σε αντίθεση με το συντονισμό ΗΠΑ-Ισραήλ και τις μονομερείς κινήσεις του σε Γάζα και Δυτική Όχθη. Η λύση των δύο κρατών παραπέμφθηκε στις καλένδες. Συνολικά η ύφεση ή όξυνση αντιθέσεων σε θέματα στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας επέφερε ύφεση ή όξυνση αντίστοιχα στην διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων, ωθώντας εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύς. Σε αυτά τα πλαίσια, δεν υπήρξε διευθέτηση του Παλαιστινιακού, αλλά μόνο επιδείνωση του.

---

[179] Goldenberg, "Lessons from the 2013-2014..." 1-15. Zanotti, (2014) 12-43. Ezugwu, "The 21st Century Israel-Palestine Conflict..." 119-122, Zanotti, Israel (2016) 9-42. Zanotti, Israel (2018) 9-30. Yaari, "Israel and Qatar" 6-10. Ido Levy, "How Iran Fuels Hamas Terrorism," The Washington Institute, June 1, 2021, https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-iran-fuels-hamas-terrorism.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική της διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστινίων ορίστηκε από το βαθμό απειλής μεταξύ τους στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια. Αρχικά η μείωση της περιφερειακής ανασφάλειας έφερε κοντά μία διευθέτηση του Παλαιστινιακού ζητήματος. Από το Φλεβάρη 2001 η αποτυχία των συνομιλιών και η έκρηξη της Ιντιφάντα με αφορμή την αμφισβήτηση των ισορροπιών στους ιερούς τόπους, όξυναν ραγδαία τις κινήσεις εξισορρόπησης. Από το 2006 και όταν τελικά αργότερα επετεύχθη ο διαχωρισμός ΠΑ-Χαμάς οι εξισορροπητικές δράσεις του Ισραήλ περιορίστηκαν. Από το Φλεβάρη του 2009 η επιδείνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας του Ισραήλ, μετά την αποτυχία του σχεδίου Ολμέρτ και τον επακόλουθο πόλεμο στη Γάζα, στον οποίο επιβίωσε η εξουσία της Χαμάς, το επαναφέρουν σε δράσεις εξισορρόπηση της ΠΑ. Από τον Απρίλη του 2014 η εμπέδωση του αδιεξόδου στις συνομιλίες ωθεί την ένταση των εξισορροπητικών κινήσεων. Από το 2017 οι δεσμοί Ιράν-Γάζας και ο συντονισμός ΗΠΑ-Ισραήλ οξύνουν εξισορροπήσεις μεταξύ Ισραήλ-Παλαιστινίων. Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής μεταξύ των δύο πλευρών σε σκληρές πτυχές της ασφάλειας τους, επέφερε την αντίστοιχη όξυνση ή ύφεση των εξισορροπητικών κινήσεων τους, καθιστώντας τε καθοριστικό παράγοντα στις εξελίξεις.

Τέλος η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε οριακά την εξέλιξη του Παλαιστινιακού, καθώς αυτό επηρεαζόταν μόνο από τις διαφορετικές εξισορροπητικές δυνατότητες που προσέφεραν κάθε φορά οι ΗΠΑ στο Ισραήλ. Οι τελευταίες όμως δε σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 4.5.1:1 Η αντιπαράθεση Ισραήλ-Παλαιστινίων

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1,	2
Μετά τον Ιανουάριο του 2001	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → 2→-1	-1

Μετά το 2005	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2009	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1
Μετά το Μάρτιο του 2014	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.5.1:1 Η αντιπαράθεση Ισραήλ-Παλαιστινίων

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.5.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων

Η ενεργειακή διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστινίων ορίστηκε από τη διαπάλη για το status ενός ενδεχόμενου Παλαιστινιακού κράτους. Πεδία είχε την ασφάλεια των υποδομών ενέργειας, ιδίως ΦΑ, του Ισραήλ, την πρόσβαση των Παλαιστινίων στο ΦΑ της Γάζας και την ανάπτυξη

των σχετικών υποδομών τους. Η ενεργειακή διαμάχη εντάχθηκε στη διαμάχη γύρω από τις σκληρές πτυχές ασφαλείας των δύο μερών.

Αρχικά αυτά επιδίωξαν την ενεργειακή τους συνεργασία. Η εξέλιξη της ειρηνευτικής διαδικασίας ώθησε το Ισραήλ να επιτρέψει την κατασκευή εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής από ΦΑ στη Γάζα και έρευνες Φα στη θάλασσα αυτής (Marine Fields) από τη Βρετανική BG—ο Πρόεδρος της εταιρείας μάλιστα, έκρινε επαρκές το ΦΑ για τη κάλυψη των αναγκών ενός κράτους της Παλαιστίνης και εξαγωγές (28bcm). Μάλιστα η BG προέβη σε πρόταση για έναν αγωγό ΦΑ από τη Γάζα στο Ισραήλ, που θα ευκόλυνε την υπέρβαση εμπόδιων που έθετε η μικρή Παλαιστινιακή αγορά στην απόσβεση της επένδυσης. Η έκρηξη της ιντιφάντας όμως απέτρεψε την ολοκλήρωση της ενεργειακής προσέγγισης Ισραήλ-Παλαιστίνιων.

Το Φλεβάρη του 2001 η ενέργεια εισήχθη στη διαπάλη για το σκηνικό των συνομιλιών. Το Ισραήλ απαίτησε τον έλεγχο των εσόδων από ενδεχόμενη παραγωγή ΦΑ στη Γάζα. Η ηλεκτροπαραγωγή εκεί ξεκίνησε, όμως με πετρέλαιο που παρείχε το Ισραήλ. Τυχόν πώληση ΦΑ στο Ισραήλ συνέχισε να συζητείται, δίχως ουσιαστικές κινήσεις όμως. Αιτία ήταν η ιεράρχηση του Ισραήλ στην οικονομική εμπόδιση της συνέχισης της Ιντιφάντα. Η ενέργεια δέθηκε με τη στρατιωτική ασφάλεια.

Το 2006 η ενέργεια εντάχθηκε στις διπλωματικές διεργασίες. Το Ισραήλ συμφώνησε με την ΠΑ την εισαγωγή ΦΑ (1,4 bcm/y από το 2009 προς 4δις$ μέσω αγωγού) με αποκλεισμό της, φιλικής στη Χαμάς, κυβέρνησης από τα έσοδα, αλλά και την τροφοδοσία της Γάζας με μέρος αυτού. Έπειτα όμως έπληξε και απενεργοποίησε το ηλεκτρικό εργοστάσιο εκεί (πόλεμος 2006). Περιόρισε τη ροή πετρελαίου στο 63% των αναγκών λειτουργίας αυτού το 2007 και επέβαλλε τη ροή του μόνο μέσω της ΠΑ. Τότε η Χαμάς αξίωνε αύξηση εσόδων των Παλαιστινίων σε ενδεχόμενη εξαγωγή ΦΑ στο Ισραήλ (Η ΠΑ είχε συμφωνήσει 10%). Ως το 2008 όμως, αυτό εγκατέλειψε το σχέδιο, διότι η εδραίωση της Χαμάς στη Γάζα ακύρωνε την ενέργεια ως δέλεαρ διαχωρισμού της ΠΑ από αυτή. Μάλιστα η στρατιωτική δράση του στη Γάζα στο τέλος του 2008 επεδίωκε και να αποτρέψει τυχόν εκβιαμούς/πλήγματα της οργάνωσης σε υποδομές ΦΑ του. Τελικά η ενέργεια δεν ώθησε την ειρηνευτική διαδικασία.[180]

Από το 2009 η δυναμική ενεργειακών συνεργασιών ασθενούσε. Απουσία συνομιλιών, το Ισραήλ απέκρουσε την απόπειρα της Χαμάς για απεξάρτηση της Γάζας από την εισαγωγή

[180] Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean," 29–38. Nashashibi and Gal, "Gaza Electricity Reform..." 13-22. Nashashibi, Gal, "Gaza Electricity Reform & Restoration," 13-22. Human Rights Watch. "Gaza: Widespread Impact of Power Plant Attack" *hrw.org*, August 10, 2014, https://www.hrw.org/news/2014/08/10/gaza-widespread-impact-power-plant-attack.

πετρελαίου μέσω Ισραήλ. Η ενεργειακή κρίση στη Γάζα το 2012 κατά την απόπειρα προμήθειας πετρελαίου από την Αίγυπτο, ώθησε μία συμφωνία Χαμάς-ΠΑ για αγορά Αιγυπτιακού πετρελαίου από τη δεύτερη μέσω Ισραήλ και πληρωμή της από τη πρώτη με την είσοδο του στη Γάζα. Έπειτα η σύντομη νέα διαδικασία στο Παλαιστινιακό επέτρεψε νέες συζητήσεις για εξαγωγή ΦΑ από τη Γάζα στο Ισραήλ, που σκοντάψαν στην επιμονή της Χαμάς για συμμετοχή στα έσοδα. Πρόσθετα μία συμφωνία προέκυψε για ένα νέο εργοστάσιο ηλεκτρισμού στη Τζενίν/Δυτική Όχθη που θα χρησιμοποιούσε Ισραηλινό ΦΑ. Όμως μία ουσιώδη ενεργειακή συνεργασία Ισραήλ-Παλαιστινίων δε προέκυψε.

Από τον Απρίλη του 2014 η ενέργεια εντάχθηκε αποκλειστικά στην απόπειρα εξισορρόπησης της Χαμάς. Το Ισραήλ έπληξε και απενεργοποίησε ξανά το εργοστάσιο ηλεκτρισμού στη Γάζα (επιχείρηση 2014). Αυτό λειτούργησε ξανά μετά από έξι εβδομάδες, όμως με πολλά πυκνά και πολύωρα, black out τα επόμενα χρόνια. Η κορύφωση τους το Γενάρη του 2017 έφερε διαδηλώσεις και την παρέμβαση Τουρκίας, Κατάρ και τη λειτουργία του εργοστασίου με δωρεές τους. Η ενέργεια κατέστη κύρια μέσο αποτροπής.

Από το 2017 όμως χρησιμοποιήθηκε και ως κίνητρο για τον περιορισμό των επιθέσεων από τη Γάζα. Η αδυναμία της Χαμάς να αγοράσει καύσιμα (λήξη προσφοράς Τουρκίας, Κατάρ) έφερε μία νέα ενεργειακή κρίση στο θύλακα (Άνοιξη 2017), που έληξε με τη συμφωνία της Αίγυπτου. Το Κάιρο θα παρείχε καύσιμο, διασφαλίζοντας την επιρροή φιλικών του προσώπων στα δρώμενα. Το 2018 το Ισραήλ επέτρεψε την παροχή καυσίμων και από το Κατάρ, ενώ τον Αύγουστο του 2019 και του 2020 μπλόκαρε τη είσοδο τους, με αφορμή επιθέσεις από το θύλακα. Το 2020 η παύση εχθροπραξιών με μεσολάβηση του Κατάρ συνοδεύτηκε από αναφορές σχεδίων συμμετοχής του σε νέο εργοστασίου ηλεκτρισμού στη Λωρίδα. Ως συνέπεια της ενεργειακής ασφάλειας, δρώντες αποδεκτοί από το Ισραήλ αύξαναν την επιρροή τους στη Γάζα.[181]

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων εξαρτήθηκε από τη διαμάχη τους για ασφάλεια. Αρχικά η εξέλιξη της ειρηνευτικής διαδικασίας ώθησε σχέδια ενεργειακής συνεργασίας. Από το Φλεβάρη του 2001 η μη συμφωνία και η ιντιφάντα ωθούν το Ισραήλ στη χρήση της ενέργειας για την εξισορρόπηση στρατιωτικών απειλών στο φόντο του «Πολέμου στη τρομοκρατία» των ΗΠΑ. Από το 2006 η ενέργεια εντάσσεται στη διπλωματική απόπειρα του Ισραήλ να κρατά μακριά Χαμάς και ΠΑ, συντηρώντας σχέδια συνεργασίας και

[181] Nashashibi, Gal, "Gaza Electricity Reform & Restoration," 9-22. Yaari, "Israel and Qatar," 1-3, 6-12. Egyptian Independent, "Qatar to Pour $60 Million into New Israel-Gaza Gas Pipeline,".

ενεργειακές κινήσεις εξισορρόπησης της Χαμάς, ενώ οι ΗΠΑ εστίαζαν στη διαδικασία της Ανάπολης. Από το Φλεβάρη του 2009 η δυναμική των ενεργειακών συνεργασιών ασθενεί απουσία ειρηνευτικών διεργασιών, ανακάμπτοντας προσωρινά μόνο στις σχετικές διαβουλεύσεις στο τέλος της περιόδου. Παραμένει όμως επιδίωξη η ενεργειακή εξισορρόπηση της Χαμάς. Από το Απρίλη του 2014 η περιθωριοποίηση της ειρηνευτικής διαδικασίας και η εστίαση του Ισραήλ σε εξισορροπητικές δράσεις, καθιστά την ενέργεια κυρίως ένα μέσο προς την εξισορρόπηση της Χαμάς. Από το 2017 μάλιστα λειτουργεί ως κίνητρο περιορισμού των επιθέσεων από τη Γάζα, καθώς το Ισραήλ, στο φόντο της έντασης δράσεων του για την εξισορρόπηση των Παλαιστινίων και σε συντονισμό με τις ΗΠΑ, ευκολύνει την ενεργειακή επιρροή αποδεκτών έξωθεν δρώντων στη Γάζα. Έτσι η όξυνση ή ύφεση αντιθέσεων στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια, ωθούσε την ύφεση ή όξυνση στην ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος κάθε φορά. Έτσι, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την εξέλιξη της διαμάχης στο Παλαιστινιακό, αλλά εντάχθηκε σε αυτή, συμβάλλοντας περιορισμένα την εκάστοτε γενική κίνηση της. Ως εκ τούτου συνέδραμε την επιδείνωση και τελικά τη μη διευθέτηση του.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση των δύο πλευρών, ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική τους ασφάλεια. Αρχικά η μείωση αυτής ωθεί σχέδια ενεργειακής συνεργασίας. Από το Φλεβάρη του 2001 η ένταση της ανασφάλειας ωθεί δράσεις ενεργειακής εξισορρόπησης. Από το 2006 ο περιορισμός της ανασφάλειας του Ισραήλ στη Χαμάς ωθεί σε νέα ενεργειακή προσέγγιση Ισραήλ-ΠΑ βάσει ενεργειακών συγκλίσεων. Όμως το Ισραήλ συνδέει την επιχείρηση του στη Γάζα το 2008 και με την προστασία των αναπτυσσόμενων υποδομών ΦΑ του. Από το Φλεβάρη του 2009 η ένταση της ανασφάλειας αποτρέπει μία νέα ενεργειακή προσέγγιση Ισραήλ-ΠΑ, τάση που προσωρινά ανατρέπεται στο τέλος με συνέπεια νέα σχέδια ενεργειακής συνεργασία τους, ενώ συνεχίζεται η ενεργειακή εξισορρόπηση της Χαμάς. Από τον Απρίλη του 2014 η εμπέδωση της ανασφάλειας καθιστά την ενέργεια κυρίως ένα μέσο προς την εξισορρόπηση της Χαμάς. Από το 2017 μάλιστα η ένταση της ανασφάλειας—δεσμοί Γάζας-Ιράν—ωθεί την αξιοποίηση της ενέργειας ως κίνητρο περιορισμού επιθέσεων από τη Γάζα. Έτσι η όξυνση ή ύφεση του βαθμού απειλής ασφαλείας έφερνε αντίστοιχη όξυνση ή ύφεση κινήσεων ενεργειακής εξισορρόπησης. Επόμενα, η απειλή σε σκληρές πτυχές ασφάλειας ήταν η καθοριστική μεταβλητή στη διαμάχη στο Παλαιστινιακό, ενώ ο βαθμός της καθόριζε το βαθμό ένταξης

της ενέργειας σε αυτή, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια στοιχείο που συνέβαλε τελικά στην επιδείνωση και μη διευθέτηση του Παλαιστινιακού.

Τέλος η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε οριακά την ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων, καθώς αυτή επηρεαζόταν έμμεσα μόνο από τις διαφορετικές γενικές εξισορροπητικές δυνατότητες που προσέφεραν κάθε φορά οι ΗΠΑ στο Ισραήλ. Οι τελευταίες όμως δε σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 4.5.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων

2000	**Βαθμίδα Υ**	**Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1,	2	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2001	-1	1, → 2→ -1	-1	Απούσα
Μετά το 2005	1	-1	1	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2009	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά το Μάρτιο του 2014	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 4.5.2:1 Η Ενεργειακή διάσταση στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων

Μ

↓

Υ →Χ → Υ΄

4.5.3 Συμπεράσματα

Πρόσθετα οι αντιθέσεις για το καθεστώς ενός ενδεχόμενου κράτους Παλαιστίνης ήταν οι καθοριστικές πτυχές στην εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος. Όταν η απειλή στρατιωτικής ασφάλειας μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων οξυνόταν, αυτοί ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, ενώ αυτές οριοθετούνταν από τη στήριξη των ΗΠΑ στο

Ισραήλ και την υπεροχή του τελευταίου, αλλά και τη στήριξη των ικανοτήτων των ΕΠΟ από περιφερειακές δυνάμεις. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά στη διαμάχη, καθώς μόνο οι ΗΠΑ προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στο Ισραήλ. Οι τελευταίες όμως δε σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Έτσι η στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια του Ισραήλ και των Παλαιστινίων ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη, και τελικά, στην επιδείνωση και μη διευθέτηση του Παλαιστινιακού.

Αντίστοιχα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε, αλλά εντάχθηκε ως διάσταση στη διαμάχη Παλαιστινίων-Ισραήλ. Όταν η απειλή μεταξύ τους σε σκληρές πτυχές της ασφάλειας τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε συγκλίσεις, επιτρέποντας απόπειρες συνεργασίας. Η κατανομή ισχύρς στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις στρατιωτικές ισορροπίες, τη δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ, την ασφάλεια εξαγωγών ΦΑ αυτού και την ενεργειακή εξάρτηση των Παλαιστινίων από το εξωτερικό. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά στην ενεργειακή διαμάχη, καθώς δε διακρίνεται σημαντική προσφορά εξισορροπητικών δυνατοτήτων από τις δύο δυνάμεις, ενώ και η συνεργασία ΗΠΑ-Ισραήλ δε φαίνεται πως σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη ασφαλείας για το καθεστώς ενδεχόμενου κράτους Παλαιστίνης., ενισχύοντας την πορεία της.

Πίνακας 4.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1,	Αμελητέος	2
Μετά τον Ιανουάρ	Στρατιωτική Πολιτική,	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → 2→ -1	Αμελητέος	-1

ιο του 2001	Διπλωματική Ασφάλεια							
Μετά το 2005	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Αμελητέος	1
Μετά τον Ιανουάριο του 2009	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Αμελητέος	-1
Μετά το Μάρτιο του 2014	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Αμελητέος	-1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Αμελητέος	-1

Σχήμα 4.5.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Παλαιστινίων

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.6. Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Συρία

4.6.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Συρίας και του Ισραήλ καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι πλέον εντονότερες αντιθέσεις τους αφορούσαν την κυριαρχία στο Γκολάν, την επιρροή της Συρίας στο Λίβανο και τη σχέση της με Χαμάς και Χεσμπολά, τη στάση του Ισραήλ στο Παλαιστινιακό, και μετά το 2011 την παρουσία στοιχείων του Ιρανικού άξονα στη Συρία. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις τους σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα σχετικά με την ασφάλεια των υποδομών ενέργειας, ιδίως ΦΑ, του Ισραήλ και την πρόσβαση των Παλαιστινίων στο ΦΑ της Γάζας και την ανάπτυξη των σχετικών υποδομών τους. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια ενίσχυε την πορεία της σχέσης Ισραήλ-Συρίας, συμβάλλοντας στην τελική ελεγχόμενη όξυνση της.

4.6.1 Η Σχέση Ισραήλ-Συρίας

Οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Συρίας και του Ισραήλ καθόρισαν τη σχέσης τους. Η πρώτη επεδίωκε την πολιτική ανεξαρτησία και από το 2011 την επιβίωση και αποκατάσταση της κυριαρχίας της και το δεύτερο τη διαφύλαξη των εδαφών που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του. Οι πλέον σχετιζόμενες ιεραρχήσεις τους αφορούσαν την κυριαρχία στο Γκολάν, την επιρροή της Συρίας στο Λίβανο και τη σχέση της με Χαμάς και Χεσμπολά, τη στάση του Ισραήλ στο Παλαιστινιακό, και μετά το 2011 την παρουσία στοιχείων του Ιρανικού άξονα στη Συρία. Φόντο ήταν η διαχρονική δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ και η αυξανόμενη σταδιακά δέσμευση της Ρωσίας στην ασφάλεια της Συρίας. Σε αυτή τη βάση, η σχέση Ισραήλ-Συρίας επιδεινώθηκε.

Αρχικά οι δύο χώρες επεδίωξαν τη διευθέτηση του ανταγωνισμού τους. Η δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ και οι προσδοκίες που καλλιεργούσαν στη Συρία για την εξομάλυνση σχέσεων με αυτή αν σύναπτε ειρήνη μαζί του, ώθησαν τις ενδιάμεσες συνομιλίες Ισραήλ-Συρίας με μεσολάβηση των ΗΠΑ. Αυτές απέτυχαν το 2000. Το Ισραήλ θέλησε διατήρηση παρουσίας στα βορειοανατολικά της Λίμνης του Τιβέριου για λόγους στρατιωτικής ασφάλειας, προτείνοντας ανταλλαγή εδαφών αλλού. Η Συρία αρνήθηκε και επέμεινε στην επιστροφή στα σύνορα του 1967 στο Γκολάν, κρίνοντας το ζωτικό ζήτημα. Αντίστοιχη κατάληξη είχαν μυστικές συνομιλίες τους το 2003. Στο φόντο του «πολέμου στην τρομοκρατία» και του Οδικού Χάρτη που προωθούσαν οι ΗΠΑ, η προοπτική ειρήνης δέθηκε με ευρύτερα θέματα ασφάλειας των δύο χωρών. Το Ισραήλ ιεραρχούσε για την πρόοδο της σχέσης τους τη μεταστροφή της Συρίας από τη στήριξη σε Χεσμπολά, ΕΠΟ και την απόσυρση

της από το Λίβανο, ενώ αντιμετώπιζε την ιντιφάντα και την ανάπτυξη της Χεσμπολά στο νότιο Λίβανο. Η Συρία ήθελε τη λύση του Παλαιστινιακού βάσει των ΨΣΑΟΗΕ και την αποτροπή εισόδου του Λιβάνου στην επιρροή του Ισραήλ, φοβούμενη ηγεμονία του στη ΜΑΒΑ. Αντίστοιχα το Ισραήλ αρνούνταν νέες συνομιλίες για το Γκολάν βάσει των συνόρων του 1967, ενώ η Συρία ήθελε συνέχεια από το σημείο διακοπής τους το 2000. Έπειτα η πολιτική μέγιστης πίεσης των ΗΠΑ στη Συρία υπονόμευσε τις ενδιάμεσες μυστικές συνομιλίες Ισραήλ-Συρίας με μεσολαβητή την Τουρκία—Σεπτέμβρης 2004-Ιούλης 2006. Αιτία ήταν η απροθυμία του πρώτου να υπονομεύσει τις ΗΠΑ, εκκινώντας επίσημες συνομιλίες μαζί της, αλλά και η αξιολόγηση τους από τη δεύτερη ως μέρος ενός ευρύτερου συμβιβασμού της με τις ΗΠΑ/Δύση, ανέφικτου στο υπάρχον τοπίο. Παρόλα αυτά φαίνεται να υπήρξε συμφωνία για την πρόσβαση του Ισραήλ σε νερό με αντάλλαγμα την αποχώρηση του από το Γκολάν, ωθούμενη από το νέο περιβάλλον ασφαλείας—φυγή Συρίας από Λίβανο, λήξη Ιντιφάντας, απομόνωση Συρίας. Ωστόσο η έκρηξη των πολέμων σε Γάζα και Λίβανο δεν επέτρεψε συνέχεια των συνομιλιών. Έπειτα η προσέγγιση ΗΠΑ-Συρίας ώθησε νέες συνομιλίες, τάση που δε διέκοψε το Ισραηλινό πλήγμα σε εγκαταστάσεις αυτής που έκρινε πυρηνικές υποδομές. Από το Μάη ως το Δεκέμβρη του 2008 με μεσολαβητή τη Τουρκία αυτές εξελίχθηκαν επίσημα και συμπεριέλαβαν την αποστασιοποίηση της Συρίας από το Ιράν και τη Χεσμπολά ως ενδεχόμενο. Ο πόλεμος στη Γάζα όμως τις ανέστειλε. Ακόλουθα η ευρύτερη απόπειρα συνεννοήσεων που ώθησε η διάθεση των ΗΠΑ να επιδιορθώσουν δεσμούς με τη ΜΑΒΑ ευνόησε την επανέναρξη τους την Άνοιξη του 2010 και την εξέλιξη τους ως την Άνοιξη του 2011 με μεσολαβητή τις ΗΠΑ. Το Ισραήλ φέρεται να δέχθηκε την επιστροφή στο status του 1967 με αντάλλαγμα το στρατηγικό αναπροσανατολισμό της Συρίας σε όφελος του, σε βάρος του Ιράν. Η Συρία αυτοπροβαλλόταν ως δεκτική σε κάτι τέτοιο. Η Αραβική Άνοιξη όμως τις διέκοψε. Η σύναψη ειρήνης δε κατέστη εφικτή.[182]

Από το Μάρτιο του 2011 η σχέση τους επιδεινώθηκε. Η πρόσκληση και ο ερχομός στη Συρία των Χεσμπολά, IRGC, και άλλων φιλό-ιρανικών στοιχείων απαντήθηκε από το Ισραήλ με τη σύμπλευση στο αίτημα αποχώρησης του Άσσαντ από την εξουσία. Το ίδιο ωστόσο ήταν επιφυλακτικό απέναντι στους αντάρτες, απέχοντας από επίσημη ανάμειξη στον εμφύλιο, ταυτίζοντας τους με τους τζιχαντιστές και με την περιφερειακή αποσταθεροποίηση. Από το Φλεβάρη του 2013 ως το Καλοκαίρι του 2017 το Ισραήλ ιεράρχησε την εμπόδιση του εφοδιασμού της Χεσμπολά μέσω Συρίας, διεξάγοντας αεροπορικά πλήγματα στις γραμμές

[182]Salem, "The Imperatives of Syrian-Israeli Peace," 66-71. Hinnebusch, “Syria under Bashar:10-27. Prados. Syria (2003). 2-5, 9-11. Prados. Syria (2006) 1-3, 10. Sharp. Syria (2010) 1-6.

της εκεί, σε συνεννόηση με τη Ρωσία από το 2015. Η Συρία κινήθηκε προς αποτροπή του, δίχως όμως να ρισκάρει πόλεμο μαζί του στις συνθήκες σταθεροποίησης της εξουσίας του Άσαντ με Ρωσική βοήθεια. Από το Καλοκαίρι του 2017 ως το 2021 το Ισραήλ εστίασε στην αποτροπή του Ιράν και των ενόπλων αυτού, από τη προσέγγιση του Γκολάν και την εγκατάσταση μόνιμων στρατιωτικών βάσεων και υποδομών τους στη Συρία. Η Συρία εστίασε στην αποκατάσταση της κυριαρχίας της, μέσω και της αξιοποίησης της Ρωσικής παρουσίας. Η προσπάθεια να ασφαλίσει τον εναέριο χώρο της, είχε προϊόν την κατάρριψη κατά λάθος ενός Ρωσικού μαχητικού στη Λαττάκια το Σεπτέμβρη του 2018, με συνέπεια την εγκατάσταση εκεί Ρωσικών αντιαεροπορικών πυραύλων—ευκόλυναν τον αεροπορικό εφοδιασμό της Χεσμπολά στο Λίβανο. Ως απάντηση το Ισραήλ όξυνε πλήγματα του στη Συρία το 2020, σε συντονισμού-καταμερισμό με τις ΗΠΑ, για την εξισορρόπηση της επιρροής του Ιράν στη ΜΑΒΑ. Τελικά ο ανταγωνισμός Συρίας-Ισραήλ κλιμακώθηκε.[183]

...

Συνοψίζοντας, η διαμάχη Ισραήλ-Συρίας ορίστηκε από αντιθέσεις ή συγκλίσεις σε θέματα πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Ως το Μάρτιο του 2011 η κύρια θέση των ΗΠΑ στην ασφάλεια της ΜΑΒΑ, ωθούσε διεργασίες λύσης της αραβοϊσραηλινής διαμάχης, περιορίζοντας κινήσεις αλληλοϊσορροπήσης των δύο χωρών, στα όρια που έθετε η στήριξη των ΗΠΑ στις διεργασίες, η δέσμευση τους στην ασφάλεια του Ισραήλ, η προσδοκία της Συρίας για ομάλυνση των σχέσεων με αυτές. Ωστόσο οι αντιθέσεις Ισραήλ-Συρίας σε Γκολάν, Παλαιστινιακό, Λίβανο απέτρεψαν μία συμφωνία, ωθώντας ικανές αλληλοϊσορροπήσεις στο βαθμό που άντεχαν την πίεση των ΗΠΑ. Αρχικά οι συνομιλίες παραλίγο να επιτύχουν. Το 2003 απέτυχαν μυστικά. Μεταξύ Σεπτέμβρη 2004-Ιούλη 2006 παρέμειναν ανεπίσημες αλλά σημείωσαν πρόοδο. Από το Μάη ως το Δεκέμβρη του 2008 ήταν επίσημες. Από την Άνοιξη του 2010 ως την Άνοιξη του 2011 κατέληγαν σε συμφωνία. Από το Μάρτιο του 2011 η αμφισβήτηση της κεντρικής θέσης των ΗΠΑ στην ασφάλεια τις ΜΑΒΑ απελευθέρωσε κινήσεις αλληλοϊσορροπήσης από τα όρια «διαδικασιών διευθετήσεων.» Οι αντιθέσεις τους για την παραμονή του καθεστώτος στην εξουσία της Συρίας, κυρίως για τη δράση φιλό-Ιρανικών στοιχείων εκεί, όξυναν αλληλοϊσορροπήσεις στο βαθμό που επέτρεπε η αποφυγή ενός γενικευμένου πολέμου. Αρχικά απουσίαζαν αντεγκλήσεις στο πεδίο. Από το Φλεβάρη του 2013 το Ισραήλ πλήττει

[183] Zanotti, Israel (2014) 17-8. Zanotti, Israel (2018) 11-15. Hadar, "The War in Syria," 2-5. Jim Zannoti. Israel: Background and U.S. Relations in Brief. (CRS Report No R44245) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2021-01-27_R44245_5d1f285892330f12f6be0eb7e5879541aa95d43d.pdf (27 January 2021), 11-14.

γραμμές εφοδιασμού της Χεσμπολά και η Συρία κυρίως καταδικάζει. Από το Καλοκαίρι του 2017, ιδίως το 2020 το Ισραήλ οξύνει πλήγματα σε φιλό-Ιρανικούς στόχους, η Συρία ζητεί αντιαεροπορική ισχύ. Έτσι οι αντιθέσεις σε σκληρές πτυχές της ασφάλειας τους στην εξέλιξη του Συριακού εμφυλίου ήταν καθοριστικές στην όξυνση του ανταγωνισμού Συρίας-Ισραήλ, ενώ τα όρια του έθεσαν ο βαθμός αποσταθεροποίησης της Συρίας και η αποφυγή γενικευμένου πολέμου.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Ισραήλ-Συρίας ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια που έθετε ο ένας στον άλλο κάθε φορά. Ως το Μάρτη του 2011 αυτός ήταν σε βαθμό που επέτρεπε τις ειρηνευτικές διεργασίας αλλά και απέτρεπε την ολοκλήρωση τους. Το 2000 αυτός ήταν μειωμένος, καθώς η διαμάχη περιορίστηκε στην κυριαρχία στο Γκολάν και η σχέση των ΗΠΑ με τις δύο χώρες βελτιωνόταν. Το 2003 αυξήθηκε, καθώς δέθηκε με το πόλεμο στη τρομοκρατία, με ευρύτερα θέματα ασφάλειας—σχέση Συρίας με Χεσμπολά, ΕΠΟ και την επιρροή στο Λίβανο, στάση Ισραήλ στο Παλαιστινιακό. Μεταξύ Σεπτέμβρη 2004-Ιούλη 2006 μειώθηκε ελαφρά, καθώς παρά τη πίεση των ΗΠΑ ανέκυπταν συναινέσεις στο Γκολάν—πρόσβαση του Ισραήλ στο νερό με αντάλλαγμα αποχώρηση. Από το Μάη ως το Δεκέμβρη του 2008 μειώθηκε περεταίρω λόγω ένταξης ευρύτερων θεμάτων ασφαλείας στη διερεύνηση συναινέσεων στα πλαίσια προσέγγισης ΗΠΑ-Συρίας. Από την Άνοιξη του 2010 ως την Άνοιξη του 2011 μειώθηκε ξανά, καθώς η διερεύνηση κατέληγε και σε συναινέσεις στα πλαίσια περιφερειακών διεργασιών. Από το 2011 ο βαθμός απειλής οξύνεται σε βαθμό που εντείνει τον ανταγωνισμό. Αρχικά η αύξηση του ωθεί σε διαμάχη για το μέλλον Άσσαντ καθώς αυτός συμπράττει με φιλό-Ιρανικά στοιχεία για την επιβίωση του. Από το Φλεβάρη του 2013 τα αεροπορικά πλήγματα του Ισραήλ φέρνουν νέα αύξηση του, ωθώντας τη Συρία στην καταδίκη αυτού. Από το Καλοκαίρι του 2017, ιδίως το 2020 η προσέγγιση φιλό-Ιρανικών στοιχείων στο Γκολάν, η ζήτηση αεροπορικής ισχύς απ' τη Συρία, ωθεί νέα όξυνση, οξύνοντας Ισραηλινά πλήγματα. Έτσι η όξυνση ή ύφεση απειλών ασφάλειας έφερε αντίστοιχη προσέγγιση ή δράση ισορρόπησης, με συνέπεια την τελική όξυνση του ανταγωνισμού τους στο του φόντο Συριακού εμφυλίου.

Τέλος η διαμάχη Ισραήλ-Συρίας δεν ακολούθησε την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Μόνο οι ΗΠΑ την επηρέαζαν σταθερά, προσφέροντας διαφορετικές εξισορροπητικές δυνατότητες κάθε φορά στις δύο χώρες. Οι τελευταίες όμως δε φαίνεται να σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Η σύσφιξη της σχέσης Ρωσίας-Συρίας μετά το 2005 και η στρατιωτική δράση της στη χώρα δε διακρίνεται να προσφέρει δυνατότητες στη Συρία έναντι του Ισραήλ, αντίθετα αυτή συνοδεύεται από συμφωνία μαζί του για σχετικά του

πλήγματα στη Χεσμπολά, ενώ η ανάπτυξη αντιαεροπορικών συστημάτων στη Λαττάκεια δεν αφορά τη Συριακή αεροπορική ισχύ. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε οριακά την εξέλιξη της σχέσης και την τελική όξυνση του ανταγωνισμού Συρίας-Ισραήλ.

Πίνακας 4.6.1: Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Συρίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1, → 2, → -1, → 1	1
Μετά την Άνοιη του 2011	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1
Μετά τον Ιανουάριο του 2013	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά την Άνοιξη του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.6.1: Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Συρίας

M

↓

Βαθμός απειλής → K → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Y

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.6.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Συρίας

Απουσιάζουν ουσιώδεις ενεργειακές αλληλεπιδράσεις μεταξύ Ισραήλ-Συρίας. Μόνη μικρή εξαίρεση είναι η επιλογή της Συρίας το Καλοκαίρι του 2011 να δεθεί στο ενεργειακό άρμα του Ιράν και να μετάσχει σε σχέδια αυτού και του Ιράκ, κάτι που θα ακύρωνε την προοπτική τροφοδοσίας του Ισραήλ με υ/α από το Ιράκ. Στο φόντο όμως της εύρεσης των κοιτασμάτων ΦΑ στην ΑΟΖ του Ισραήλ και αυτή η εξέλιξη καθίσταται επουσιώδη. Δεν υπήρξε ενεργειακός ανταγωνισμός ή συνεργασία Συρίας-Ισραήλ.

Πίνακας 4.6.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Συρίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	1	1, → 2, → -1, → 1	0	Απούσα
Μετά την Άνοιη του 2011	-1	1, → -1	0	Απούσα
Μετά τον Ιανουάριο του 2013	-1	-1	0	Απούσα
Μετά την Άνοιξη του 2017	-1	-1	0	Απούσα

Σχήμα 4.6.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Συρίας

M

↓

Y →X → Y΄

4.6.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, καθοριστικές πτυχές στη σχέση Ισραήλ-Συρίας ήταν οι αντιθέσεις για την κυριαρχία στο Γκολάν, την επιρροή της Συρίας στο Λίβανο και τη σχέση της με Χαμάς και Χεσμπολά, και μετά το 2011 για την παρουσία στοιχείων του Ιρανικού άξονα στη Συρία. Όταν οι σχετικές απειλές μεταξύ τους οξυνόταν οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και τη στήριξη των ΗΠΑ στο Ισραήλ. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά, καθώς μόνο οι ΗΠΑ προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στο Ισραήλ στη σχέση του με τη Συρία. Οι τελευταίες όμως δε φαίνεται να σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Έτσι η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη και τελικά στην όξυνση της διαμάχης Συρίας-Ισραήλ.

Επιπλέον η ενεργειακή ασφάλεια δε διακρίνεται ως διάσταση στο διαμάχη Συρία-Ισραήλ, καθώς απουσιάζουν ουσιώδης σχετικές αλληλεπιδράσεις.

Πίνακας 4.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Συρίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1, → 2, → -1, → 1	Αμελητέος	1
Μετά την Άνοιξή του 2011	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1, → -1	Αμελητέος	-1
Μετά τον Ιανουάρ	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	-1	Αμελητέος	-1

ιο του 2013								
Μετά την Άνοιξη του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	-1	Αμελητέος	-1

Σχήμα 4.6.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Συρίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.7 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ισραήλ-Λιβάνου

4.7.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής του Λιβάνου (όπως προέκυπταν από τη σύγκλιση των παρατάξεων της χώρας) και του Ισραήλ καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι πλέον εντονότερες αντιθέσεις τους αφορούσαν την κατοχή του Ισραήλ στις Φάρμες Σεμπάα, τη στάση του σε Παλαιστινιακό και Γκολάν, τη Συριακή επιρροή στο Λίβανο, την στρατιωτική παρουσία της Χεσμπολά στα σύνορα με το Ισραήλ, και τις θαλάσσιες ζώνες κυριαρχίας και δικαιωμάτων τους. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα έρευνας-παραγωγής ΦΑ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης Ισραήλ-Λιβάνου, συμβάλλοντας στην επιδείνωση και τελικά στην αποκλιμάκωση της διαμάχης τους.

4.7.1 Η Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ και η εξέλιξη της διαμάχης στο Λίβανο όρισε τη σχέση των δύο χωρών. Η πρώτη επεδίωκε την διαφύλαξη εδαφών που έκρινε ζωτικά για την ασφάλεια του. Η δεύτερη αφορούσε την πολιτική κυριαρχία στη βάση όμως της πλήρους υπεράσπισης της κυριαρχία-δικαιωμάτων της χώρας. Οι πλέον σχετιζόμενες ιεραρχήσεις τους αφορούσαν την κατοχή του Ισραήλ στις Φάρμες Σεμπάα, τη στάση του σε Παλαιστινιακό και Γκολάν, τη Συριακή επιρροή στο Λίβανο, την στρατιωτική παρουσία της Χεσμπολά στα σύνορα με το Ισραήλ και τις θαλάσσιες ζώνες κυριαρχίας και δικαιωμάτων τους. Σε αυτή τη βάση, η σχέση τους επιδεινώθηκε.

Αρχικά επεδίωξαν διευθέτηση της διαμάχης. Η δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ, οι διεργασίες του Ισραήλ με Συρία, ΠΑ για ειρήνη, ωθούσαν προσδοκίες αντίστοιχων εξελίξεων και με το Λίβανο. Άλλωστε από το 1997 υπήρχαν αναφορές για συμφωνία ήδη από το 1994 (φόρμουλα γη για ειρήνη), αλλά η εφαρμογή της προϋπέθετε για τη Βηρυτό πρώτα την επίλυση από το Ισραήλ του θέματος «Γκολάν» με τη Συρία. Έτσι το Μάη του 2000 το Ισραήλ αποχώρησε από το νότιο Λίβανο, αναμένοντας αντίστοιχη κίνηση της Συρίας. Αυτός όμως απαίτησε την απόσυρση του και από τις Σεμπάα, και 330 τ.χλμ θαλάσσιας έκτασης, ενώ στο νότο και στα σύνορα με το Ισραήλ αναπτύχθηκε η Χεσμπολά, συντρίβοντας Λιβανέζους συνεργάτες του. Ακόλουθα και στο φόντο της Ιντιφάντα, του πόλεμου των ΗΠΑ στην τρομοκρατία, της τελμάτωσης των συνομιλιών με τη Συρία, το Ισραήλ εκκίνησε περιορισμένα αεροπορικά πλήγματα στο Λίβανο κατά στόχων της Συρίας και της Χεσμπολά. Απέφυγε όμως ένα γενικευμένο πόλεμο. Παρόλα αυτά δέχθηκε την καταδίκη από τη Βηρυτό. Αυτή καλούσε το Ισραήλ σε πιο εποικοδομητική στάση στο Παλαιστινιακό, θέλοντας την επιστροφή των Παλαιστίνιων προσφύγων από τα εδάφη της. Το 2005 η «επανάσταση του Κέδρου», η έξωση της Συρίας και η φιλό-δυτική κυβέρνηση στο Λίβανο, έδωσαν νέες προσδοκίες διευθέτησης, δίχως μία συμφωνία Συρίας-Ισραήλ για το Γκολάν ως προϋπόθεση. Όμως η απαγωγή δύο στρατιωτών του Ισραήλ από τη Χεσμπολά—πράξη αλληλεγγύης στη Χαμάς στον πόλεμο στη Γάζα το 2006—έθεσε τη συντριβή της ως προτεραιότητα αυτού. Το Ισραήλ απάντησε με εισβολή στο νότιο Λίβανο, εμπλεκόμενο σε πόλεμο μαζί της, κίνηση που στήριξαν οι ΗΠΑ ως μέρος του «πολέμου στην τρομοκρατία». Ουσιώδης πρόοδος όμως δεν υπήρξε. Ο πόλεμος έληξε βάσει του ΨΣΑΟΗΕ 1701 τον Αύγουστο του 2006—απόσυρση της Χεσμπολά βόρεια του ποταμού Λιτάνι, ανάπτυξη Λιβανικού στρατού στο νότο. Το μεταπολεμικό Λιβανικό τοπίο όμως αποσταθεροποιούνταν υπέρ της Χεσμπολά, αποτρέποντας τον αφοπλισμό της,

ωθώντας τη Λιβανική κυβέρνηση σε πιο επικριτική στάση προς το Ισραήλ. Μάλιστα ο Λιβανέζικός στρατός θέλησε να πλήξει αεροσκάφη αυτού, ενώ παραβίαζαν τον εναέριο του χώρο δρώντας για την εξισορρόπηση της Χεσμπολά στα σύνορα του. Το ισορροπημένο τοπίο που έδωσε η κρίση/σύγκρουση στο Λίβανο (Μάης 2008) με την ανοχή των ΗΠΑ και η προσέγγιση ΗΠΑ-Συρίας, μείωσε την περιφερειακή ανασφάλεια, επιτρέποντας ανταλλαγές αιχμαλώτων μεταξύ Ισραήλ και Χεσμπολά. Ο Πρωθυπουργός-Ολμέρτ κάλεσε τη Λιβανική κυβέρνηση σε απευθείας συνομιλίες για ειρήνη (Φάρμες Σεμπάα). Όμως αυτή απαίτησε εφαρμογή πρώτα των ΨΣΑΟΗΕ. Ο πόλεμος στη Γάζα, οι διεργασίες στο δικαστήριο για το φόνο Χαρίρι άλλαξαν το κλίμα. Η Χεσμπολά μιλούσε για Ισραηλινή συνωμοσία αποσταθεροποίησης του Λιβάνου, ωθώντας τις αρχές ασφαλείας για δύο χρόνια σε συλλήψεις πολιτών για κατασκοπεία. Οι σποραδικές εχθροπραξίες του Ισραήλ με το Λιβανικό στρατό, Χεσμπολά οξυνόταν—αιματηρό επεισόδιο με το Λιβανικό για κόψιμο δέντρου (2010 Αύγουστος)—και η ΜΑΒΑ αποσταθεροποιούνταν. Η εύρεση ΦΑ στη θάλασσα έφερε νέα ένταση με τη Λιβανική κυβέρνηση, καθώς αυτή κινήθηκε με γράμμα στον ΟΗΕ προς εξισορρόπηση της οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ ΚΔ και Ισραήλ και των ερευνών ΦΑ αυτού. Τελικά η σχέση τους μεταβλήθηκε αρνητικά.

Από το 2011 κινούνταν ανταγωνιστικά. Στο φόντο της ανόδου της περιφερειακής επιρροής του Ιράν, το Ισραήλ και οι ΗΠΑ ιεράρχησαν την εξισορρόπηση της πολιτικής επιρροής και στρατιωτικής ισχύος της Χεσμπολά. Αντίστοιχα ο Συριακός εμφύλιος, η δράση του ΙΚ απέτρεψαν εντάσεις σε βαθμό αποσταθεροποίησης του Λιβάνου—ανεπιθύμητες για όλους στο σχετικό τοπίο. Το Ισραήλ από το Δεκέμβρη του 2018 ως μέσο Γενάρη του 2019 έδρασε κατά τούνελ της Χεσμπολά, ενώ η Βηρυτός αρνούνταν να δράσει. Όμως τον Οκτώβρη του 2020 ενεπλάκησαν σε ενδιάμεσες συνομιλίες με μεσολαβητή τις ΗΠΑ προς διευθέτηση θαλάσσιων ζωνών, ενώ το πρώτο ήθελε τη ρυμούλκηση της μακριά από τη Χεσμπολά και η δεύτερη την οικονομική σταθερότητα στο φόντο της οικονομικής και κυβερνητικής κρίσης. Μία ραγδαία κλιμάκωση αποφεύχθηκε.

...

Συνοψίζοντας, η σχέση Ισραήλ-Λιβάνου ορίστηκε από αντιθέσεις ή συγκλίσεις στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά η δέσμευση των ΗΠΑ στην ασφάλεια του Ισραήλ, οι διεργασίες για ειρήνη με ΠΑ, Συρία, επέτρεψαν την αποχώρηση αυτού από το Λίβανο. Το 2001 ο πόλεμος στην τρομοκρατία των ΗΠΑ, η τελμάτωση των συνομιλιών με τη Συρία, η Ιντιφάντα επέτρεψαν περιορισμένα αεροπορικά πλήγματα του σε στόχους των Χεσμπολά, Συρία, επιφέροντας την

καταδίκη τους από τη Βηρυτό. Από το 2005 η κορύφωση του «πολέμου των ΗΠΑ στην τρομοκρατία» και η έξωση της Συρίας από το Λίβανο επέτρεψε την εισβολή του στο Λίβανο και το ΨΣΑΟΗΕ 1701, ενώ η Χεσμπολά δρούσε υποστηρικτικά προς τη Χαμάς στη Γάζα. Το 2008 η μείωση της περιφερειακής ανασφάλειας επέτρεψε πρόταση του Ισραήλ στη Λιβανική κυβέρνηση για απευθείας συνομιλίες ειρήνης. Το 2010 η αποσταθεροποίηση της ΜΑΒΑ ευνόησαν σποραδικές εχθροπραξίες του Ισραήλ με το Λιβανικό στρατό και διαμάχες για τις θαλάσσιες ζώνες. Από το 2011 η άνοδος της περιφερειακής επιρροής του Ιράν και η σύμπλευση του Ισραήλ με τις ΗΠΑ στην ανάγκη εξισορρόπησης της, ευνόησε τη δράση του Ισραήλ κατά τούνελ της Χεσμπολά (Χειμώνας 2018-9). Αντίστοιχά απειλές αποσταθεροποίησης του Λιβάνου—οικονομική κρίση, εμφύλιος Σύριας—απέτρεψαν εντάσεις —επιτρέποντας τις συνομιλίες Ισραήλ-Λιβάνου για τις θαλάσσιες ζώνες το 2020. Έτσι οι αντιθέσεις για τα σύνορα-κυριαρχικά δικαιώματα ήταν καθοριστικές στην όξυνση του ανταγωνισμού Λιβάνου-Ισραήλ, ενώ τα όρια του έθεσαν η απροθυμία όλων για μία αποσταθεροποίηση του Λιβάνου. [184]

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου ορίστηκε από το βαθμό απειλής τους στη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια που έθετε ο ένας στον άλλο. Αρχικά η σύγκλιση στο πλαίσιο (αναφορές ήδη από το 1997) ασφαλείας που ωθούσαν οι ΗΠΑ, επέφερε προσδοκίες συμφωνίας ειρήνης, που απέτρεψε η παραμονή του Ισραήλ στις φάρμες Σεμπά. Από το 2001 η ανάπτυξη τη Χεσμπολά στο νότο Λίβανο και η στρατιωτική παραμονή της Συρίας στη χώρα, ώθησαν το Ισραήλ σε δράσεις περιορισμένης στρατιωτικής εξισορρόπησης τους. Το 2006 η απαγωγή στρατιωτών από τη Χεσμπολά ώθησε το Ισραήλ σε πόλεμο στο Λίβανο προς συντριβή της. Το ισορροπημένο τοπίο στο Λίβανο (Μάης 2008), ώθησε κάλεσμα του Ισραήλ στη Λιβανική κυβέρνηση για απευθείας ειρηνευτικές συνομιλίες. Το 2010 η στρατιωτική άνοδος της Χεσμπολά και η εύρεση ΦΑ σε περιοχές που αξίωναν από κοινού ως θαλάσσιες ζώνες ώθησε επεισόδια στα σύνορα και διπλωματικές αντεγκλήσεις. Από το 2011 η στρατιωτική άνοδος της Χεσμπολά και η ανεπαρκή εξισορρόπηση της από το Λιβανικό κράτος, ώθησε εξισορροπητικές κινήσεις του Ισραήλ—2018 τούνελ—, οξύνοντας τη διαμάχη Ισραήλ-Λιβάνου. Όμως ορισμένη αποστασιοποίηση της Λιβανικής κυβέρνησης από τη Χεσμπολά—διατάραξη συσχετισμών λόγω πολιτικής αστάθειας—ώθησε μία συμφωνία με μεσολάβηση των ΗΠΑ για ενδιάμεσες συνομιλίες τους με αντικείμενο τη διευθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Έτσι η όξυνση ή ύφεση απειλών μεταξύ των δύο πλευρών

[184] Mousavi, "The Israel-Lebanon War of 2006 and the Failure of US Foreign Policy," *Journal of Politics and Law* 8 no.1 (2015):130-6. Clyde. Lebanon (2005) 10-5. Cassey. Lebanon (2011) 7-10. CRS. Lebanon (2014) 1-11. Humud. Lebanon (2021) 19-31.

έφερνε αντίστοιχη προσέγγιση ή δράση εξισορρόπησης, με συνέπεια την όξυνση του ανταγωνισμού τους, αλλά και την τελική εμπλοκή τους σε ενδιάμεσες συνομιλίες.

Τέλος οι ΗΠΑ προσφέραν διαφορετικές εξισορροπητικές δυνατότητες στο Ισραήλ, κάτι που δεν ίσχυσε για τη Ρωσία όσον αφορά αυτό ή τη Λιβανική κυβέρνηση. Η διαμάχη Ισραήλ-Λιβάνου δεν ακολούθησε τη πορεία της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσία. Η δεύτερη επηρέασε οριακά τη πρώτη.

Πίνακας 4.7.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1,	2
Μετά το 2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1, → 2,	1
Μετά το 2005	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2, → -1	-1
Μετά το Μάιο του 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1,	1
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1

UNIVERSITY of NICOSIA

Μετά την Άνοιξη του 2020	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1

Σχέση 4.7.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.7.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Οι ενεργειακές σχέσεις Ισραήλ-Λιβάνου ορίστηκαν από αντιθέσεις τους στις θαλάσσιες ζώνες. Πεδία είχαν την έρευνα-παραγωγή ΦΑ. Ήταν δεμένες με τις συνοριακές διαφορές τους.

Η σχέση τους ήταν ανταγωνιστική. Η αποτυχία επίτευξης συμφωνία ειρήνης, στο φόντο της θέλησης του Λιβάνου να μειώσει την εισαγωγική εξάρτηση του από το πετρέλαιο και του Ισραήλ γενικά, κλιμάκωσαν την αντιπαράθεση για θαλάσσιες ζώνες και τα κοιτάσματα ΦΑ. Ο Λίβανος απέρριψε τη οριοθέτηση ΑΟΖ ΚΔ-Ισραήλ και τις γεωτρήσεις στα πεδία ΦΑ Qana και Karish, θέλοντας να υπερασπιστεί τις αξιώσεις του σε θαλάσσιες ζώνες. Δήλωσε ότι με κάθε μέσο θα προστατεύσει τα συμφέροντα του και απαίτησε η οριοθέτηση στη θάλασσα να ακολουθήσει τη χάραξη των συνόρων στη στεριά. Το Ισραήλ όμως επέμενε σε σύνορο 90 μοιρών από τη στεριά. Το 2018 ο Λίβανος συμφώνησε με ΠΕΠΦΑ έρευνες, συμπεριλαμβάνοντας το οικόπεδο 9 που διεκδικείτο από το Ισραήλ (ως οικόπεδο 72), ενώ τον Ιούνη του 2020 ο διαγωνισμός που προκήρυξε το Ισραήλ για ανάπτυξη του οικοπέδου συνάντησε την οργή του Λιβανέζου Προέδρου. Όμως τον Οκτώβρη του 2020 ξεκίνησαν ενδιάμεσες συνομιλίες με μεσολαβητή τις ΗΠΑ προς διευθέτηση του θέματος των θαλάσσιων ζωνών, με το Λίβανο να αξιώνει πλήρως τα πεδία Qana, Karish. Η οικονομική κρίση στο Λίβανο, η στήριξη που προσέφερε στην θέση του Ισραήλ στην περιφερειακή αρχιτεκτονική η άνοδος του σε παραγωγό/εξαγωγέα ΦΑ και η διάθεση των ΗΠΑ για χρήση του ΦΑ της περιοχής προς διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης, κυρίως η διάθεση όλων για

σταθερότητα, αλλά και Ισραήλ-ΗΠΑ για απομάκρυνση της Βηρυτού από Τεχεράνη/Χεσμπολά, ώθησαν τις εξελίξεις. Η ενέργεια υπήρξε πεδίο διαμάχης και διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο χωρών. [185]

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Λιβάνου εξαρτήθηκε άμεσα από αντιθέσεις στις θαλάσσιες ζώνες. Το 2010 η αποσταθεροποίηση της ΜΑΒΑ επέτρεψε διαμάχες για θαλάσσιες ζώνες-έρευνες ΦΑ. Από το 2011 και ιδίως από το 2018 η άνοδος της περιφερειακής επιρροής του Ιράν, η σύμπλευση του Ισραήλ με τις ΗΠΑ στη ανάγκη εξισορρόπησης αυτής, επέτρεψαν την κλιμάκωση τους, καθώς ο Λίβανος ήθελε την εξισορρόπηση ερευνών ΦΑ του Ισραήλ. Το 2020 η απόπειρα εξισορρόπησης της Χεσμπολά από τις ΗΠΑ, δια της προσέγγισης της Λιβανικής κυβέρνησης, η διάθεση να μειώσουν τη εισαγωγή Ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη, επέτρεψε τη μεσολάβηση των ΗΠΑ σε ενδιάμεσες συνομιλίες Ισραήλ-Λιβάνου για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Συνεπώς όταν οι αντιθέσεις Ισραήλ-Λιβάνου στη στρατιωτική ασφάλεια κυριαρχούσαν οι ενεργειακές αντιθέσεις πυροδοτούσαν εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η εκάστοτε κατανομή ισχύς. Όταν οι σχετικές αντιθέσεις υποχωρούσαν οι συγκλίσεις ωθούσαν απόπειρες συνεννόησης. Συνεπώς, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε την όξυνση της διαμάχης και τις συνομιλίες τελικά Ισραήλ-Λιβάνου, αλλά εντάχθηκε σε αυτήν και συνέβαλλε στην κλιμάκωση και τελικά στην ορισμένη αποκλιμάκωση της.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Λιβάνου ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στη πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια που έθετε η μία χώρα στην άλλη. Το 2010 η ΑΟΖ του Ισραήλ και οι έρευνες ΦΑ του έθιγαν τις αξιώσεις του Λιβάνου σε θαλάσσιες ζώνες, ωθώντας τον σε διπλωματικές κινήσεις εξισορρόπησης. Το 2018 η ένταση ανεβαίνει, ενώ ο Λίβανος επιχειρεί να εξισορροπήσει το Ισραήλ σε οικόπεδο ΦΑ με την εκχώρηση του για έρευνες σε ΠΕΠΦΑ, ενώ το 2020 το Ισραήλ απαντά εντάσσοντας το σε αντίστοιχο διαγωνισμό. Αργότερα ορισμένη αποστασιοποίηση της Λιβανικής κυβέρνησης από τη Χεσμπολά και η αποδυνάμωση αυτής στο φόντο της οικονομικής κρίσης στο Λίβανο ωθεί ενδιάμεσες συνομιλίες για τη διευθέτηση θαλάσσιων ζωνών. Συνεπώς η όξυνση ή ύφεση της απειλής που έθετε η μία χώρα στην άλλη επέφερε αντίστοιχη ενεργειακή προσέγγιση ή κινήσεις ενεργειακής ισορρόπησης μεταξύ τους. Επόμενα, η ενέργεια εντάχθηκε στη διαμάχη για τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια, συμβάλλοντας στην όξυνση της και τελικά στις συνομιλίες που ανέκυψαν.

[185] Reuters, "Lebanon Relaunches First Oil and Gas Licensing Round," EIA, "Lebanon (2014)" IEA, "Lebanon (2022), Rebeiz, "The Israel-Lebanon Maritime Border Agreement," 199-206. CRS. Lebanon (2014) 19-21. Humud. Lebanon (2017) 17-8. Humud. Lebanon (2021) 18-9.

Τέλος η γενική πολιτική των ΗΠΑ πρόσφερε κάποιες ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες στο Ισραήλ σε ορισμένες περιπτώσεις, κάτι που δεν ίσχυσε για τη Ρωσία όσον αφορά αυτό ή τη Λιβανική κυβέρνηση. Η ενεργειακή διαμάχη Ισραήλ-Λιβάνου δεν ακολούθησε τη πορεία της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η δεύτερη επηρέασε την πρώτη οριακά, ενισχύοντας τη μόνο στο τέλος της περιόδου, όταν είχε ορισμένη συμβολή στην πίεση που άσκησαν οι ΗΠΑ στις δύο χώρες για την εκκίνηση συνομιλιών για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, στο φόντο της επιδίωξης των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των πηγών εισαγωγής ΦΑ της ΕΕ από της Ρωσία.

Πίνακας 4.7.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1,	0	Απούσα
Μετά το 2000	1	1, → 2,	0	Απούσα
Μετά το 2005	-1	2, → -1	0	Απούσα
Μετά το Μάιο του 2008	1	1,	0	Απούσα
Μετά το 2010	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά την Άνοιξη του 2020	1	-1	1	Απούσα

Σχήμα 4.7.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Μ

↓

Υ →Χ → Υ΄

4.7.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, καθοριστικές πτυχές στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου ήταν αντιθέσεις για τα σύνορα, την επιρροή ξένων δυνάμεων στο Λίβανο, και τις θαλάσσιες ζώνες. Όταν σχετικές απειλές μεταξύ τους οξυνόταν οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και τις πολιτικές ισορροπίες στο Λίβανο. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά, καθώς μόνο οι ΗΠΑ προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στο Ισραήλ στη σχέση του με το Λίβανο. Αυτές όμως δε φαίνεται να σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη τους με τη Ρωσία. Έτσι η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη και τελικά στην αποκλιμάκωση/εμπλοκή σε συνομιλίες μεταξύ Λιβάνου-Ισραήλ.

Πρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Λιβάνου-Ισραήλ. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε συγκλίσεις, επιτρέποντας απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις πολιτικές ισορροπίες στο Λίβανο, τις τοπικές ισορροπίες και ανάγκες ενεργειακής ασφαλείας των δύο χωρών (παραγωγή ΦΑ). Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε οριακά στην ενεργειακή διαμάχη, καθώς δε διακρίνεται σημαντική προσφορά εξισορροπητικών δυνατοτήτων από τη Ρωσία. Αντίστοιχα η πολιτική των ΗΠΑ ως προς τις δύο χώρες δε φαίνεται να σχετιζόταν σημαντικά με τη διαμάχη τους με τη Ρωσία. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια ενίσχυε τη δυναμική της διαμάχης—τελικά την αποκλιμάκωση της.

Πίνακας 4.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1,	Αμελητέος	2

Μετά τον Ιανουάριο του 2001	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1, → 2,	Αμελητέος	1
Μετά το 2005	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	2, → -1	Αμελητέος	-1
Μετά το Μάιο του 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Αμελητέος	1,	Αμελητέος	1
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Αμελητέος	-1
Μετά την Άνοιξη του 2020	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Αμελητέος	1

Σχήμα 4.7.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Λιβάνου

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

UNIVERSITY of NICOSIA

4.8 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ισραήλ-Τουρκίας

4.8.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και του Ισραήλ καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι πλέον εντονότερες αντιθέσεις τους αφορούσαν το Παλαιστινιακό. Ένα ζήτημα που συνδεόταν με την εδαφική επικράτεια και τον χαρακτήρα του Ισραήλ, αλλά και με την πρόσβαση της Τουρκίας σε ζωτικές γραμμές εφοδιασμού/επικοινωνίας σε μία ευρύτερη προς την Ανατολία γεωγραφική περιμετρική ζώνη. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα εμπορίας και διαμετακόμισης υ/α. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης Ισραήλ-Τουρκίας, συμβάλλοντας στην επιδείνωση και τελικά στην παγίωση της διαμάχης τους.

4.8.1 Η Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

Η εξωτερική πολιτική Τουρκίας Ισραήλ όρισε την πορεία της σχέση τους. Η πρώτη ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη, το δεύτερο τη διαφύλαξη «ζωτικών» για την ασφάλεια του εδαφών, ενώ και οι δύο ήταν σύμμαχοι των ΗΠΑ. Η πλέον σχετιζόμενη αντίθεση τους ήταν το Παλαιστινιακό, μία υπαρξιακή απειλή για το Ισραήλ—εδαφική κυριαρχία—και ένας παράγοντα σχετικός με τη δυνατότητα της Τουρκίας να εξισορροπεί απειλές και να μεσολαβεί για τη σταθερότητα σε μία ευρύτερη ζώνη—πρόσβαση σε ζωτικές γραμμές επικοινωνίας. Εξελίχθηκε ως διαπάλη πολιτικής, στρατιωτικής και διπλωματικής ασφάλειας, εκφραζόμενη σε διαφωνίες για τη διπλωματική στήριξη της Τουρκίας στη Χαμάς, την Ισραηλινή δράση σε Γάζα και Δυτική Όχθη, και αντανακλαστικά έπειτα στην προσέγγιση του Ισραήλ με την ΚΔ και την Ελλάδα. Σε αυτή τη βάση, η σχέση επιδεινώθηκε.

Αρχικά αυτή χαρακτηρίστηκε από μία φθίνουσα συνεργατική πορεία. Αρχικά, εξελισσόταν ως στρατηγική. Άλλωστε από τη δεκαετία του 90 οι δύο χώρες συνεργαζόταν στην εξισορρόπηση κοινών απειλών (Συρία), ενώ οι ΗΠΑ δρούσαν προσεκτικά για την ολοκλήρωση της ΜΑΒΑ στη Δυτική αρχιτεκτονική και τη διευθέτηση κρίσεων. Το 2000 υλοποίησαν οι δύο χώρες μία παλαιότερη συμφωνία ελευθέρου εμπορίου. Τριβές μεταξύ τους εμφανίζονται το 2004 στο φόντο της όξυνσης του «πολέμου στην τρομοκρατία» από τις ΗΠΑ. Τότε η

σταθερότητα της Δυτικής αρχιτεκτονικής στη ΜΑΒΑ συνδέεται από την Τουρκία με τη μεσολάβηση της προς τις ΕΠΟ, την ΠΑ και τη Συρία, και από το Ισραήλ με την αποκατάσταση της ασφάλειας στο πλαίσιο της ειρηνευτικής διαδικασίας. Η Τουρκία, αναγνωρίζεται μεν ως γέφυρα του Ισραήλ με τους Άραβες—δηλώσεις Ισραηλινού υπ. εξωτερικών το 2005 με αναφορές στην «ενότητα» του Ισραήλ με το μετριοπαθές Ισλάμ—και καθίσταται μεσολαβητής με τη Συρία—Σεπτέμβρης 2004-Ιούλης 2006, Μάης-Δεκέμβρης 2008—και μερικώς με την ΠΑ—συνάντηση Αμπάς-Πέρες στην Τουρκία το Νοέμβρη του 2007. Ακόλουθα αναπτύσσεται η διμερή συνεργασία—συμφωνία για 20ετή εισαγωγή νερού στο Ισραήλ από την Τουρκία και συμμετοχή εταιρειών του στην υλοποίηση του φράγματος στην Ανατολία το Μάρτη 2004, συμφωνία για Τουρκική οικονομική διείσδυση στη Δυτική Όχθη το 2007, επίσκεψη Ερντογάν στο Ισραήλ με αναφορές σε ενίσχυση δεσμών εμπορίου και άμυνας το 2005. Από την άλλη όμως, η πολιτική κάλυψη της Τουρκίας στη Χαμάς—ανάκληση Τούρκου πρέσβη από το Ισραήλ μετά τη δολοφονία ηγετών της το Μάρτη του 2004, υποδοχή αντιπροσωπείας της το 2006—θα κριθεί απαράδεκτη και θα επιδιωχθεί μερικώς να αντισταθμιστεί από το Ισραήλ μέσω της ανάπτυξης της σχέσης του με τους Κούρδους—αναφορές για εκπαίδευση πολιτοφυλακών στο Ιρακινό Κουρδιστάν το Μάρτη του 2004. Η σχέση τους επιδεινώθηκε.[186]

Το 2009 έγινε ανταγωνιστική. Φόντο ήταν ο πόλεμος στη Γάζα και η επιδίωξη των ΗΠΑ για μείωση παρουσίας και διόρθωση σχέσεων στη ΜΑΒΑ. Τότε η Τουρκία συνέδεε την περιφερειακή σταθερότητα με τη μεσολάβηση της στη Δύση για την αποδοχή συμφερόντων Ισλαμικών δρώντων, και το Ισραήλ μετατοπιζόταν από την επιδίωξη επίτευξης ειρήνης προς την περιφερειακή εξισορρόπηση απειλών. Ακόλουθα η Άγκυρα κλιμάκωνε τη κριτική για τη στάση του Ισραήλ στη Γάζα, αποκλείοντας το και από Νατοϊκή άσκηση. Αυτό απάντησε το Μάη του 2010 με τη βύθιση του Mavi Marmara, πλοίο που κινούνταν προς τη Γάζα, φέροντας ανθρωπιστική βοήθεια από τη Τουρκία. Η τελευταία απαίτησε συγγνώμη και αποζημιώσεις, στα πλαίσια ενός σπιράλ αντεγκλήσεων που κορυφώθηκαν με κατηγορίες του Ισραήλ για διαρροή της ταυτότητας πρακτόρων του στο Ιράν. Η διατήρηση των εμπορικών συμφωνιών δεν ανέτρεψε την τάση επιδείνωσης στη σχέση τους. Οι διπλωματικές αντιπροσωπείες τους ανακλήθηκαν. Μία κατάσταση που τελικά παγιώθηκε.

Το Μάρτη του 2013 όμως η σχέση τους ανακάμπτει μερικώς. Φόντο ήταν η ανοχή των ΗΠΑ στο πείραμα «εξημέρωσης» της Χαμάς από την Τουρκία, η αναθέρμανση των συνομιλιών στο Παλαιστινιακό. Την ίδια στιγμή το ΙΚ αποτελούσε κοινή απειλή και η εύρεση ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο έδινε ευκαιρίες. Το Μάρτη του 2013 το Ισραήλ απολογήθηκε για το

[186] Migdalovitz. Turkey (2002) 16-7. Migdalovitz. Turkey (2008) 6-8. Migdalovitz. Turkey (2010) 10-7.

Mavi Marmara. Οι σχέσεις μπήκαν σε τροχιά ομάλυνσης. Παρά την τελμάτωση των συνομιλιών στο Παλαιστινιακό και τη δράση του Ισραήλ στη Γάζα, επήλθε συμφωνία τον Ιούνη του 2016—η πολιτική δράση της Χαμάς στην Τουρκία έγινε δεκτή και το Ισραήλ δέχθηκε να αποζημιώσει τα θυμάτων του Mavi Marmara και την παροχή Τουρκικής ανθρωπιστικής βοήθειας στη Γάζα, μέσω πάντα του ιδίου. Η σχέση απεκαταστάθη.

Από το 2017 όμως επιδεινώνεται ξανά. Φόντο ήταν η μείωση της παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή, η κεντρική θέση που λάμβανε το Ισραήλ στην αρχιτεκτονική που αναδυόταν, η πορεία στρατηγικής αυτονόμησης της Τουρκίας. Η τελευταία κινήθηκε εντονότερα για την εξισορροπήσει απειλών στην περιφερειακή της θέση, κρίνοντας ως τέτοια τη δράση του Ισραήλ στη Γάζα και το «πάγωμα» των συνομιλιών στο Παλαιστινιακό, και ερχόμενη σε τριβές με τις ΗΠΑ. Κατήγγειλε το Ισραήλ για γενοκτονία και πολιτικές απαρτχάιντ. Απέλασε τον πρέσβη του από την Τουρκία και ανακάλεσε τον πρέσβη της από το Ισραήλ. Ως απάντηση το Ισραήλ προσέγγισε ΚΔ, Ελλάδα, εκμεταλλευόμενο τις αντιθέσεις αυτών με την Άγκυρα στο Κυπριακό, και προσφέροντας τους διπλωματική και πολιτική στήριξη στην απόκρουση των Τουρκικών αξιώσεων στις θαλάσσιες ζώνες. Ο ανταγωνισμός παρέμεινε. [187]

...

Συνοψίζοντας, η σχέση Ισραήλ-Τουρκίας καθορίστηκε από αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια. Αρχικά η προσεκτική δράση των ΗΠΑ για την ολοκλήρωση της ΜΑΒΑ στη Δυτική αρχιτεκτονική επιτρέπει νέες συνεργασίες Ισραήλ-Τουρκίας. Μία τάση που δεν αναιρείται αλλά υπονομεύεται στην κορύφωση και ύστερη φάση του πολέμου στη τρομοκρατία, στο φόντο διαφωνιών των δύο χωρών στο Παλαιστινιακό. Από το 2009 η προοπτική μείωσης της παρουσίας των ΗΠΑ στη ΜΑΒΑ ευνοεί το συντελούμενο διαζύγιο στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας, στο φόντο των διαφωνιών τους για τη Γάζα. Από το Μάρτη του 2013 το πείραμα «εξημέρωσης» της Χαμάς με την ανοχή των ΗΠΑ, η κοινή απειλή του ΙΚ, η εύρεση ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο ευνοούν την ανάκαμψη της σχέσης, στο φόντο συγκλήσεων τους για την περιφερειακή ασφάλεια. Από το 2017 η μείωση της παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή ευνοεί εκατέρωθεν κινήσεις για μεταξύ τους κινήσεις περιφερειακής εξισορρόπησης, στο φόντο νέων διαφωνιών τους για την κατάσταση στη Γάζα και την εξέλιξη του Παλαιστινιακού. Έτσι οι αντιθέσεις στο Παλαιστινιακό αποδείχτηκαν καθοριστικές για την εκδήλωση και όξυνση του ανταγωνισμού Ισραήλ-Τουρκίας, ενώ τα όρια του τέθηκαν από την

[187] Zanotti. Thomas. Turkey (2013) 23-25. Zanotti. Thomas. Turkey (2016) 19, 34. Zanotti. Thomas. Turkey (2020) 8-11, 16-9.

κατανομή ισχύος στο ΔΣ και συγκεκριμένα από τα κενά ισχύος που ανέκυπταν στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής μεταξύ τους στο Παλαιστινιακό, απ' όταν αυτό συνδέθηκε με την περιφερειακή θέση της Τουρκίας. Συνακόλουθα, η ιεράρχηση άλλων κοινών απειλών έναντι του Παλαιστινιακού αρχικά, ώθησε την εμβάθυνση της σχέσης τους και νέες συνεργασίες. Από το 2004 η μεσολάβηση της Τουρκίας μεταξύ της Δύσης και των ΠΑ, ΕΠΟ, Συρία καθιστά αυτήν και μεσολαβητή μεταξύ Ισραήλ-ΠΑ/ΠΟ/Συρίας, αλλά προκαλεί τριβές καθώς το Ισραήλ κινείται προς αποκατάσταση της ασφάλειας του στο πλαίσιο των συνομιλιών. Από το 2009 δράσεις μερικής εξισορρόπησης του Ισραήλ σχετικά με τη Γάζα, απαντώνται από την Τουρκία, διακόπτοντας τη διπλωματική σχέση τους. Από το Μάρτη του 2013 η ορισμένη σύγκλιση τους στην περιφερειακή ασφάλεια ωθεί σε ομάλυνση της σχέσης. Από το 2017 οι διαφωνίες για τη Γάζα/Παλαιστινιακό ωθούν περιφερειακές εξισορροπήσεις, επαναφέροντας τον ανταγωνισμό. Έτσι η όξυνση ή ύφεση απειλών στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια, επέφερε αντίστοιχη δράση εξισορρόπησης ή ύφεση στη σχέση τους. Ως εκ τούτου, ώθησε την εκδήλωση, την εξέλιξη και τελικά την παγίωση του ανταγωνισμού τους.

Τέλος η σχέση Ισραήλ-Τουρκίας επηρεάστηκε από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας. Όπως θα δείξει η επόμενη υποενότητα η επίδραση του ήταν κυρίως στην ενεργειακή διάσταση. Αφορούσε σχετικές εξισορροπητικές δυνατότητες που προσέφεραν οι δύο δυνάμεις στις δύο χώρες, στα πλαίσια της διαπάλης τους. Η εξέλιξη της σχέσης Ισραήλ-Τουρκίας δε συμβάδισε με αυτή της σχέσης Ρωσίας-ΗΠΑ. Η τελευταία δεν προκάλεσε τη διαμάχη Ισραήλ-Τουρκίας το 2009, αλλά συνέβαλλε στην γενική πορεία της, και τελικά, στη συνέχεια της.

Πίνακας 4.8.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	$1, \rightarrow 2$	2

Μετά το 2003	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	2, → -1	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1
Μετά τον Απρίλιο του 2012	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1	1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.8.1:1 Η Γενική Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.8.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

Η ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Τουρκίας καθορίστηκε από αντιθέσεις στο Παλαιστινιακό. Πεδία της ήταν το εμπόριο και η διαμετακόμιση υ/α. Ήταν δεμένη με την πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια των δύο χωρών.

Αρχικά η ενεργειακή σχέση τους ήταν συνεργατική. Η γενικότερα συνεργατική σχέση τους και η διάθεση των ΗΠΑ για διαφοροποίηση της διεθνούς κατανάλωσης υ/α από το Ρωσική ΦΑ και το πετρέλαιο του Κόλπου, επέτρεψαν συνεργασίες. Πεδία τους ήταν η διάθεση της

Τουρκίας να καταστεί κόμβος διαμετακόμισης υ/α και του Ισραήλ για αξιόπιστες εισαγωγές υ/α. Έτσι το 2005 η Τουρκία κατέστη δίοδος για τη ροή Αζερικού αργού πετρελαίου μέσω του BTC στο Ισραήλ, με συνέπεια το 2009 να καλύπτει το 30% των αναγκών του. Επίσης υπήρξαν συζητήσεις-συμφωνίες το 2000 για έναν υποθαλάσσιο Μεσογειακό αγωγό ΦΑ από την Αίγυπτο στην Τουρκία, που θα διέτρεχε την διεκδικούμενη από το Ισραήλ ΑΟΖ, αλλά και για μία εκδοχή του Blue Stream 2 που θα μετέφερε Ρωσικό ΦΑ στη ΜΑΒΑ, μέσω Τουρκίας. Αμφότερα όμως τα σχέδια υπονομεύθηκαν και εγκαταλείφθηκαν λόγω των κινδύνων και των μεταξύ τους εντάσεων από τη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστινίων, και τέλος την εύρεση μεγάλων κοιτασμάτων ΦΑ το 2009 στην Αν. Μεσόγειο.[188]

Από το 2009 η προοπτική νέων συνεργασιών πάγωσε. Η διακοπή των σχέσεων τους με αφορμή τη Γάζα και το Mavi Marmara έστρεψε το Ισραήλ στην προσέγγιση ΚΔ, Ελλάδας. Αυτό συνέπλευσε με το σχέδιο EastMed το 2012 για τη μεταφορά του ΦΑ του στην Ευρώπη. Η αποτυχία του Nabucco ωθούσε τις ΗΠΑ στη στήριξη του TAP, επιλογή που άφηνε «χώρο» στις αγορές της νοτίου Ευρώπης, που στο φόντο της εν εξελίξει αποτυχίας του "reset" στη σχέση τους με τη Ρωσία, δεν έπρεπε να καλυφθούν με ΦΑ αυτής. Ωστόσο ο βαθμός απειλής που αισθανόταν μεταξύ τους Τουρκία και Ισραήλ δεν έφθασε σε σημείο που να θίξει την πρώτη ως κομιστή πετρελαίου στο δεύτερο, ούτε το δεύτερο ως αγορά πετρελαίου όπου κόμιζε αυτή πετρέλαιο. Το 40% της κατανάλωσης του Ισραήλ συνέχισε να διέρχεται μέσω Τουρκίας. Η ενεργειακή σχέση τους όμως, κατέστη στάσιμη.

Από το Μάρτη του 2013 η προοπτική συνεργασίας ανέκαμψε. Η διαδικασία εξομάλυνσης της σχέσης τους με προτροπή των ΗΠΑ, επέτρεψε σχέδια-συζητήσεις για έναν αγωγό ΦΑ από το Ισραήλ στην Τουρκία. Αυτός θα ήταν οικονομικότερος του EastMed και πιο εύκολα υλοποιήσιμος. Φόντο ήταν κινήσεις των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση της τροφοδοσίας ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία. Μάλιστα η προοπτική ανάδειξης του Ισραήλ σε εξαγωγέα, και της Τουρκίας σε κομιστή και καταναλωτή Ισραηλινού ΦΑ, ανήκε στα κίνητρα της εξομάλυνσης της σχέσης τους, την οποία και ώθησαν οι ΗΠΑ. Αυτή έδινε δυνατότητες πολιτικής εξισορρόπησης τρίτων, υπηρετούσε την ανάγκη του Ισραήλ για αξιόπιστες αγορές και της Τουρκίας για αξιόπιστες πηγές υ/α. Η ενέργεια λειτουργεί ως πεδίο σύγκλισης αυτή την εποχή.

Από το 2017 η σχέση τους έγινε ξανά ανταγωνιστική. Η διπλωματική ένταση ώθησε τις δύο χώρες σε εξισορροπητικές κινήσεις, ενώ ΗΠΑ-Ρωσία ανταγωνίζονταν για τις πηγές τροφοδοσίας ΦΑ της ΕΕ. Το Ισραήλ έστρεψε στη σχέση του με ΚΔ και Ελλάδα και στις

[188] Heydar Aliyev Heritage, "Azerbaijani-Israeli Relations," *Aliyev-heritage.org*, 2024, https://lib.aliyev-heritage.org/en/8269149.html.

εξαγωγές ΦΑ σε Ιορδανία και Αίγυπτο με τη στήριξη των ΗΠΑ. Ως συνέπεια είχαμε την ανάδυση του EMGF και συμφωνίες για την υλοποίηση του EastMed, project δηλαδή, όπου δε μετείχε η Τουρκία. Το Ισραήλ κινήθηκε για την αποφυγή της εξάρτησης του από την Τουρκία στην εξαγωγή ΦΑ. Η Τουρκία αντίστοιχα υλοποίησε τους TurkishStream, σταθεροποιώντας μέσω Ρωσίας τις εισαγωγές και τη θέση της ως κομιστή ΦΑ. Οι αντιθέσεις τους όμως δεν απείλησαν το εμπόριο πετρελαίου. Το 2018 το 65% της κατανάλωσης του Ισραήλ περνούσε από τη Τουρκία. Η ενέργεια κατέστη περιορισμένο πεδίο ανταγωνισμού των δύο χωρών[189]

...

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Τουρκίας εξαρτήθηκε από αντιθέσεις τους στο Παλαιστινιακό, όταν αυτό συνδέθηκε με την περιφερειακή κατανομή ισχύος και θέση της Τουρκίας. Αρχικά η διάθεση των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση της διεθνούς κατανάλωσης υ/α από το Ρωσικό ΦΑ και το πετρέλαιο του Κόλπου, στο φόντο από το 2004 περιορισμένων διαφωνιών στο Παλαιστινιακό, επέτρεψε την προμήθεια πετρελαίου για το Ισραήλ μέσω Τουρκίας. Από το 2009 στο φόντο διαφωνιών για τη Γάζα, η αποτυχία του Nabucco άφηνε «χώρο» στις αγορές της νοτίου Ευρώπης, όπου οι ΗΠΑ δεν ήθελαν Ρωσικό ΦΑ, επιτρέποντας μία στροφή του Ισραήλ σε Ελλάδα, ΚΔ—EastMed. Από το 2013 η θέληση των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ από τη Ρωσία ευνόησε την άνοδο του σχεδίου για έναν αγωγό Ισραήλ-Τουρκία, στο φόντο συγκλήσεων τους στην περιφερειακή ασφάλεια. Από το 2017 ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας για τις πηγές τροφοδοσίας ΦΑ της ΕΕ, στο φόντο περιφερειακών εξισορροπήσεων με πυροκροτητή το Παλαιστινιακό, ευνόησε τη συμμέτοχή της Τουρκίας και του Ισραήλ σε ανταγωνιστικά σχέδια ενέργειας. Συνεπώς, όταν κυριαρχούσαν οι αντιθέσεις Ισραήλ-Τουρκίας στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια, οι ενεργειακές αντιθέσεις έδιναν εξισορροπήσεις στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύς. Όταν οι αντιθέσεις υποχωρούσαν οι συγκλίσεις ωθούσαν ενεργειακές συνεννοήσεις, συνεργασίες. Συνεπώς, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε τον ανταγωνισμό Τουρκίας-Ισραήλ, αλλά εντάχθηκε σε αυτόν.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Τουρκίας ορίστηκε από τον βαθμό απειλής/αντιθέσεων στη πολιτική, στρατιωτική ασφάλεια και διπλωματική ασφάλεια. Η μεσολάβηση της Τουρκίας μεταξύ Δύσης και των ΠΑ/ΕΠΟ, Συρίας διατηρεί συνεργατική την

189Zanotti. Thomas. Turkey (2013) 23-25. Zanotti. Thomas. Turkey (2016) 19, 34. Zanotti. Thomas. Turkey (2020) 8-11, 16-9. Nikos Tsafos, "Can the East Med Pipeline Work?" Csis.org, 2019, https://www.csis.org/analysis/can-east-med-pipeline-work. Ary Gute, "Azerbaijan Is a Linchpin of Energy Diversity, Security... Why?" *the Jerusalem Post*, 2019. https://www.jpost.com/diaspora/what-turned-azerbaijan-into-linchpin-of-energy-diversity-security-602702

όλη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας, ωθώντας την εισαγωγή Αζερικού πετρελαίου στο Ισραήλ, μέσω Τουρκίας. Από το 2009 οι κινήσεις μερικής αλληλοεξισορρόπησης τους γύρω από τη Γάζα ωθούν το Ισραήλ σε άλλους εταίρους για την εξαγωγή ΦΑ. Από το 2013 οι συγκλίσεις τους στην περιφερειακή ασφάλεια ωθούν και έπειτα ωθούνται από συζητήσεις για έναν αγωγό ΦΑ Ισραήλ-Τουρκία. Από το 2017 οι περιφερειακές αλληλοεξισορροπήσεις τους με πυροκροτητή το Παλαιστινιακό ώθησαν τη συμμετοχή τους σε ανταγωνιστικά σχέδια. Συνεπώς η ύφεση ή όξυνση της απειλής που έθετε ο ένας στον άλλο στο Παλαιστινιακό, όσο αυτό δενόταν με τη περιφερειακή κατανομή ισχύος και τη θέση της Τουρκίας, έφερνε αντίστοιχη προσέγγιση ή κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης μεταξύ τους. Επόμενα, η ενέργεια συνέβαλλε στην εκδήλωση και τελική παγίωση της διαμάχης τους.

Τέλος η σχέση ενέργειας Ισραήλ-Τουρκίας επηρεάστηκε από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας. Από το 2004 ως το 2009 οι τριβές και το διαζύγιο ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από την πρόοδο της ενεργειακής συνεργασία Τουρκίας-Ισραήλ, καθώς αυτή συμπλέει με την απόπειρα των ΗΠΑ για ενεργειακή εξισορρόπηση της Ρωσίας. Μεταξύ 2012-13 η αποτυχία του reset συνοδεύεται από τη μερική αποστασιοποίηση Ισραήλ-Τουρκίας, καθώς το Ισραήλ συμπλέει με την απόπειρα ενεργειακής εξισορρόπησης της Ρωσίας από τις ΗΠΑ. Από το 2013 η κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από συζητήσεις για έναν αγωγό ΦΑ Ισραήλ-Τουρκία, καθώς συμπλέουν και οι δύο στο σχέδιο των ΗΠΑ, ενώ από το 2017 η σταθεροποίηση του συνοδεύεται από τη συμμετοχή τους σε ανταγωνιστικά σχέδια, καθώς η Ρωσία δίνει ενεργειακές εξισορροπητικές δυνατότητες στην Τουρκία, και οι ΗΠΑ στο Ισραήλ. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή σχέση Ισραήλ-Τουρκίας αλλά επέδρασσε σε αυτή, στο βαθμού που επέτρεπε συνεργασίες και οι ΗΠΑ και η Ρωσία προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες μεταξύ τους. Ακόλουθα η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δε προκάλεσε την ενεργειακή διαμάχη Ισραήλ-Τουρκίας το 2009, αλλά συνέβαλλε στην γενική πορεία της και στη τελική συνέχεια της.

Πίνακας 4.8.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1, → 2	2	Απούσα
Μετά το 2003	1	2, → -1	1	Απούσα

Μετά το 2008	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά τον Απρίλιο του 2012	1	-1	1	Απούσα
Μετά το 2016	**-1**	**-1**	**-1**	Απούσα

Σχήμα 4.8.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

M

↓

Y →X → Y΄

4.8.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η καθοριστική πτυχή στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας ήταν οι αντιθέσεις τους στο Παλαιστινιακό. Όταν οι απειλές μεταξύ τους αναφορικά με το θέμα οξυνόταν οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τοπικές-περιφερειακές ισορροπίες και τα από κενά ισχύος που ανέκυπταν στη Δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας στην περιοχή. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στη σχέση των δυο χωρών, ενισχύοντας την εξέλιξη της, αλλά δε συμβάδιζε μαζί της. Έτσι η στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην εκδήλωση/εξέλιξη της διαμάχης τους το 2009 και τελικά στην παράταση της.

Επιπρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Τουρκίας-Ισραήλ. Όταν η σχέση τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε συγκλίσεις, επιτρέποντας συνεργασίες. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις τοπικές ισορροπίες, τις ιεραρχήσεις ενεργειακής ασφάλειας των ΗΠΑ και της Ρωσίας, τις ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών υ/α της Τουρκίας και από τη θέση της στις οδούς μεταφοράς υ/α, και τις ανάγκες ασφαλείας αρχικά των εισαγωγών υ/α του Ισραήλ και έπειτα των εξαγωγών ΦΑ του. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη τους, ενισχύοντας τη στο βαθμό που επέτρεπε συνεργασίες ή έδινε δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη

διαμάχη τους για το Παλαιστινιακό, ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά—τελικά τη συνέχεια της.

Πίνακας 4.8.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → 2	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2003	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	2, → -1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2008	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά τον Απρίλιο του 2012	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 4.8.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας

M

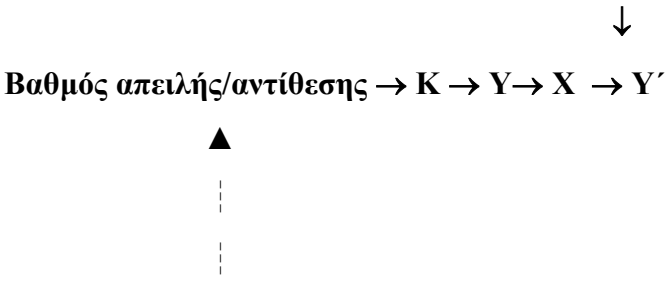

4.9 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Τουρκίας-Αιγύπτου

4.9.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και της Αιγύπτου καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι πλέον εντονότερες αντιθέσεις τους αφορούσαν την καταστολή της ΜΑ από την Αίγυπτο το 2013. Ένα ζήτημα που συνδεόταν με την επιβίωση της Αιγυπτιακής στρατιωτικής πολιτικής τάξης, αλλά και με την πρόσβαση της Τουρκίας σε ζωτικές γραμμές εφοδιασμού/επικοινωνίας σε μία ευρύτερη προς την Ανατολία γεωγραφική περιμετρική ζώνη. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα εμπορίας και διαμετακόμισης υ/α. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης Αιγύπτου-Τουρκίας, συμβάλλοντας στην εκδήλωση, και τελικά, στην επιδείνωση της διαμάχης τους.

4.9.1 Η Σχέση Τουρκίας-Αιγύπτου

Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και της Αιγύπτου καθόρισε τη σχέση τους. Η πρώτη ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη, η δεύτερη τη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη, ενώ και οι δύο ήταν σύμμαχοι των ΗΠΑ. Η πλέον σχετιζόμενη αντίθεση τους αφορούσε την καταστολή της ΜΑ στην Αίγυπτο από το 2013—απειλή για το στρατιωτικό καθεστώς της Αιγύπτου και στοιχείο σχετικό με τη δυνατότητα της Τουρκίας να εξισορροπεί απειλές και να μεσολαβεί για τη σταθερότητα σε μία ευρεία ζώνη—πρόσβαση σε ζωτικές γραμμές επικοινωνίας. Εξελίχθηκε ως διαπάλη πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας, εκφραζόμενη σε διαφωνίες για το βαθμό εξουσίας, διεθνούς αναγνώρισης και

επιρροής της Αιγυπτιακής στρατιωτικής-πολιτικής τάξης, ενώ αντανακλαστικά από ένα σημείο και μετά συνδέθηκε για την προσέγγιση της Αιγύπτου με ΚΔ και Ελλάδα, και της Τουρκίας με τη GNA στη Λιβυή. Σε αυτή τη βάση, η σχέση επιδεινώθηκε.

Αρχικά η σχέση τους ήταν συνεργατική. Αιτία ήταν η κεντρική θέση των ΗΠΑ στην ασφάλεια των δύο χωρών και η απουσία αντιθέσεων ασφαλείας. Το 2005 ολοκλήρωσαν και το 2007 εφάρμοσαν μία συμφωνία ελευθέρου εμπορίου. Το 2008 υπέγραψαν μνημόνιο στρατιωτικής συνεργασίας. Από το 2011 η σχέση βαθαίνει, καθώς η Τουρκία με τη στήριξη των ΗΠΑ, στηρίζει τις Αραβικές εξεγέρσεις για τη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ, στα πλαίσια των οποίων ανέρχεται στην πολιτική τάξη της Αιγύπτου η ΜΑ. Το Μάρτη του 2011 κατά την επίσκεψη Γκιούλ στο Κάιρο έγινε λόγος για τη συγκρότηση ενός Ενωμένου Ισλαμικού μπλοκ ανεξάρτητο από το ΒΣΑ. Το Σεπτέμβρη του 2011 ο Νταβούντογλου αναφέρθηκε στην προοπτική στρατηγικής συμμαχίας, ενός Άξονα Δημοκρατίας. Νωρίτερα ο Ερντογάν υπέγραφε στο Κάιρο 13 συμφωνίες—τριπλασιασμός εμπορίου-επενδύσεων, ώθηση megaproject. Το 2012 κατέληξαν μία συμφωνία "Ro-Ro" διάρκειας τριών ετών—είσοδος Τουρκικών κοντέινερ στο Κόλπο μέσω λιμένων της Αιγύπτου. Η σχέση τους βελτιώθηκε.

Από το Καλοκαίρι του 2013 αυτή έγινε ανταγωνιστική. Αιτία ήταν η σύνδεση από την Τουρκία της ασφάλειας της με τη σταθερότητα της πρόσφατα αναδυθείσας Ισλαμοτουρκικής αρχιτεκτονικής και η ανατροπή από την εξουσία και έπειτα η καταστολή της ΜΑ (μέρος αυτής της αρχιτεκτονικής), από το Αιγυπτιακό στρατιωτικό καθεστώς, πλήττοντας την περιφερειακή θέση της Τουρκίας. Η αρνητική στάση των ΗΠΑ προς το τελευταίο συνέβαλε στις εξελίξεις. Η Τουρκία καταδίκασε τη διαδικασία ανάδειξης αυτού στην εξουσία. Η Αίγυπτος απάντησε, απειλώντας με αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων. Οι δύο χώρες απελάσαν τους πρέσβεις τους. Η συμφωνία "Ro-Ro" δεν ανανεώθηκε. Παρόλα αυτά η Συμφωνία Ελευθέρου εμπορίου έμεινε σε ισχύ, καθώς ο βαθμός απειλής που έθεταν η μία στην άλλη δεν απαίτησε κάτι άλλο. Η σχέση τους επιδεινώθηκε.

Από το 2017 η διαμάχη για τη σταθεροποίηση της Αιγυπτιακής στρατιωτικοπολιτικής τάξης συνδεόταν στενότερα με τις εξελίξεις στην περιφερειακή αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Αιτία ήταν η προσέγγιση της Αιγύπτου με ΚΔ, Ισραήλ, Ελλάδα, ΒΣΑ, ΗΑΕ, και η εντονότερη εμπλοκή της υπέρ του LNA στη Λιβυή, καθώς επεδίωκε την άρση της διεθνούς απομόνωσης της και την εξισορρόπηση των Ισλαμιστών-ΜΑ. Αντίστοιχα λειτούργησε εξισορροπητικά προς την Τουρκία και τις κινήσεις αυτονόμησης της από τη Δύση. Η μερική στήριξη της από τις ΗΠΑ επιτάχυνε τη πολιτική του Καίρου. Φόντο ήταν ο ανταγωνισμού η απόπειρα των ΗΠΑ για την εξισορρόπηση της προσέγγισης της Ρωσία σε χώρες στη περιοχή, μεταξύ αυτών στην

Τουρκία, και στην Αίγυπτο ήδη από το 2013,. Ως συνέπεια μία αίσθηση περικύκλωσης κυριάρχησε στην Τουρκία, ωθώντας εξισορροπητικές δράσεις. Το 2019 υπέγραψε Μνημόνιο οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών και στρατιωτικής συνεργασίας με τη GNA και το 2020 το Τουρκικό προσωπικό συνέδραμε στο πεδίο αυτήν στην απόκρουση της επίθεσης του LNA στην Τρίπολη, εξισορροπώντας τη στήριξη που προσέφερε σε αυτόν η Αίγυπτος. Η τελευταία απέρριψε τις εξελίξεις, ισχυριζόμενη ότι η GNA δε δικαιούται να υπογράφει τέτοιου είδους συμφωνίες. Μάλιστα πραγματοποίησε μεγάλα στρατιωτικά γυμνάσια στη Μεσόγειο. Υπέγραψε συμφωνία μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ με την Ελλάδα. Μετείχε σε πολυεθνική ναυτική άσκηση, «Μέδουσα, μαζί με Ελλάδα, ΚΔ. Παρόλα αυτά μεταξύ 2007-2020 το εμπόριο με τη Τουρκία τριπλασιάστηκε. Η Τουρκία απέφυγε δράσεις εντός της ΑΟΖ της Αιγύπτου, όταν αμφισβητούσε στο πεδίο την οριοθέτηση Ελλάδας-Αιγύπτου, δρώντας μόνο στην Ελληνική «μεριά». Η ΑΟΖ της Αιγύπτου καθ' αυτή δεν έθιγε θαλασσιές ζώνες που διεκδικούσε η Τουρκία. Οι δύο στήριξαν τις ειρηνευτικές διαδικασίες στη Λιβυή το δεύτερο εξάμηνο του 2020 και με παρότρυνση των ΗΠΑ. Η απειλή που έθεταν η μία στην άλλη δεν ωθούσε κινήσεις στρατηγικής εξισορρόπησης. Ο ανταγωνισμός τους παρέμεινε, αλλά δεν ήταν υπαρξιακός. [190]

…

Η σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις σχετικά με τη θέση της ΜΑ στην Αίγυπτο από το 2013, ενώ εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά η κεντρική θέση των ΗΠΑ στην ασφάλεια των δύο χωρών ευνόησε τη συνεργασία τους. Από το 2011 η στήριξη των ΗΠΑ στις Αραβικές εξεγέρσεις για τη σταθεροποίηση της ΜΑΒΑ ευνοεί την εμβάθυνση της σχέσης Τουρκίας-Αιγύπτου. Από το 2013 η αρνητική στάση των ΗΠΑ προς το πραξικόπημα και τη νέα στρατιωτικοπολιτική ηγεσία της Αιγύπτου ευνοεί την εκδήλωση της διαμάχης μεταξύ αυτής και της Τουρκίας. Από το 2017 η όξυνση των περιφερειακών αντιθέσεων, οι τριβές ΗΠΑ με την Τουρκία και η προσέγγιση τους με την Αίγυπτο στο φόντο απόπειρας ισορρόπησης της αυξανόμενης επιρροής της Ρωσίας στη περιοχή, ευνοεί την ελεγχόμενη όξυνση της διαμάχης. Έτσι οι αντιθέσεις τους στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν καθοριστικές στην εκδήλωση και όξυνση του ανταγωνισμού Αιγύπτου-Τουρκίας,, ενώ τα τελικά του ανέκυπταν στο φόντο ιεραρχήσεων των ΗΠΑ.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής μεταξύ τους σχετικά με τη θέση της ΜΑ στην Αίγυπτο, όσο αυτή συνδεόταν με τη ασφάλεια του καθεστώτος και τη θέση της Τουρκία στην περιφερειακή αρχιτεκτονική. Αρχικά

[190] Dr Arshad, *Ten Years of Turkiye-Egypt Relations Confrontation to Reconciliation* (New Delhi: Indian Council of World Affairs, 2013) 7-8, 12-32, 35-49. Zanotti. Clayton. Turkey (2020), 16-21.

η απουσία σχετικού ζητήματος και από το 2011 η σταδιακή επικράτηση στην Αίγυπτο της ΜΑ ώθησαν τη συνεργασία μεταξύ τους. Από το Καλοκαίρι του 2013 η απειλή που συνιστούσε η ΜΑ για την σταθεροποίηση του νέου Αιγυπτιακού καθεστώτος, και η απώλεια της περιφερειακής επιρροής που συνιστούσε η ανατροπή του για την Τουρκία ώθησαν σε ανταγωνισμό τις δύο χώρες. Από το 2017 η σύνδεση αυτού με περιφερειακούς ανταγωνισμούς, σχετικούς με την οριοθέτηση AOZ, αλλά και με την πολικοστρατιωτική κατάσταση και τον διεθνοπολιτικό προσανατολισμό της Λιβυής, ώθησε μία ελεγχόμενη όξυνση της διαμάχης. Έτσι η όξυνση ή ύφεση του βαθμού απειλής μεταξύ Τουρκίας-Αιγύπτου, επέφερε αντίστοιχη δράση εξισορρόπησης ή προσέγγισης μεταξύ τους.

Τέλος η σχέση Ισραήλ-Τουρκίας επηρεάστηκε από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας. Όπως θα δείξει η επόμενη υποενότητα η επίδραση του ήταν κυρίως στην ενεργειακή διάσταση. Αφορούσε σχετικές εξισορροπητικές δυνατότητες που προσέφεραν οι δύο δυνάμεις στις δύο χώρες, ιδίως από το 2017, στα πλαίσια της διαπάλης τους. Η εξέλιξη της σχέσης Αιγύπτου-Τουρκίας δε συμβάδισε με αυτή της σχέσης Ρωσίας-ΗΠΑ. Η τελευταία δεν προκάλεσε τη διαμάχη Αιγύπτου-Τουρκίας, αλλά συνέβαλλε στην γενική πορεία της, και τελικά, στη συνέχεια της.

Πίνακας 4.9.1:1 Η Γενική Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Υ**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → 2, → -1, → 1	2
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → -1	2
Μετά την Άνοιξη του 2013	Στρατιωτική Πολιτική,	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

	Διπλωματική Ασφάλεια				
Μετά του 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.9.1:1 Η Γενική Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

M

↓

Βαθμός απειλής → K → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Y

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.9.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

Η ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις στην καταστολή της ΜΑ στην Αίγυπτο από το 2013. Πεδία είχε το εμπόριο και τη διαμετακόμιση υ/α. Ήταν δεμένη με τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους.

Πρώτα η ενεργειακή σχέση ήταν συνεργατική. Η όλη συνεργατική σχέση ώθησε συγκλίσεις στο εμπόριο και στη διαμετακόμιση ΦΑ, καθώς η Τουρκία αναζητούσε πηγές ΦΑ προς κατανάλωση και κόμιση σε άλλες αγορές και η Αίγυπτος αγορές εξαγωγής και οδούς μεταφοράς. Αρχές 2000 υπέγραψαν πρωτόκολλο εξαγωγής Αιγυπτιακού ΦΑ στην Τουρκία και πρόθεση για ένα Μεσογειακό υποθαλάσσιο-παράκτιο αγωγό—απέτυχε λόγω της Ιντιφάντα και του πιο ανταγωνιστικού Ρωσικού ΦΑ στην Τουρκική αγορά, παρότι συνέπλεε με τη διάθεση των ΗΠΑ για αύξηση, διαφοροποίηση της διεθνούς ενεργειακής τροφοδοσίας. Το 2004 συμφωνία υπήρξε για εξαγωγή Αιγυπτιακού ΦΑ στην Τουρκία, με προοπτική επανεξαγωγής σχεδόν του μισού στην Ευρώπη, μέσω του υπό υλοποίηση Αραβικού Αγωγού, ενώ ο τελευταίος θα συμφωνηθεί να επεκταθεί ως την Τουρκία τον Αύγουστο του 2005, στο φόντο και της εντεινόμενης διάθεση των ΗΠΑ για διαφοροποίηση της τροφοδοσίας ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία. Από το 2011 η εμβάθυνση της όλης σχέσης ωθεί μία συμφωνία για την προοπτική

ένωσης των ηλεκτρικών δικτύων των δύο χωρών, ενώ ΗΠΑ, και Ρωσία επεδίωκαν μη ανταγωνιστική προσέγγιση στα ενεργειακά σχέδια τους στην περιοχή. Η δυναμική διατηρούνταν στην ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας όλη αυτή την περίοδο.

Το Καλοκαίρι του 2013 όμως εξαντλήθηκε. Η διπλωματική ένταση των δύο χωρών ωθεί την Αίγυπτο σε προσέγγιση ενεργειακών ανταγωνιστών της Τουρκίας, ενώ η εξέλιξη της σε εισαγωγέα υ/α στο φόντο τριβών με τις ΗΠΑ—ευνοούσαν την εξαγωγή του δυναμικού της περιοχής μέσω της Τουρκίας—εντείνει την ανάγκη της για αξιόπιστους προμηθευτές και για τη διευκόλυνση της έρευνα-ανάπτυξης του υποθαλάσσιου υ/ακικού δυναμικού της. Η Αίγυπτος προσεγγίζει ενεργειακά την ΚΔ και το Ισραήλ, υπονομεύοντας προοπτικές εξαγωγής του ΦΑ της Μεσογείου προς την Τουρκία. Η Τουρκία λαμβάνεται αρνητικά υπόψιν στα ενεργειακά σχέδια της.

Από το 2017 η ενεργειακή σχέση Τουρκίας-Αιγύπτου γίνεται ανταγωνιστική. Η σύνδεση της όλης σχέσης τους με περιφερειακούς ανταγωνισμούς ώθησε μία διαμάχη για τα σχέδια παραγωγής και εξαγωγής ΦΑ της Αν. Μεσογείου, ενώ οι ΗΠΑ επεδίωκαν την εξισορρόπηση των Ρωσικών εξαγωγών ΦΑ στην Ευρώπη και μέσω της περιοχής. Άλλωστε η Αίγυπτος επανερχόταν ως εξαγωγέας ΦΑ. Οι ανάγκες της Τουρκίας για φθηνή ενέργεια αύξαναν. Οι δύο ενδιαφερόταν για τις οδούς μεταφοράς του ΦΑ της Μεσογείου. Έτσι η Αίγυπτος συμφώνησε την εισαγωγή και επανεξαγωγή ΦΑ από την ΚΔ, θέλοντας να σταθεροποιηθεί ως κρίκος στη διεθνή τροφοδοσία LNG, υπονομεύοντας τις προοπτικές εξαγωγής του στη/μέσω Τουρκίας. Μαζί με Ελλάδα, ΚΔ και Ισραήλ συγκρότησαν το EMGF για το συντονισμό των πολιτικών τους, περιθωριοποιώντας θεσμικά την Τουρκία στο ενεργειακό πλαίσιο της Αν Μεσογείου. Επίσης το Κάιρο συμφώνησε τη μερική οριοθέτηση της ΑΟΖ του με την Ελλάδα, διευκολύνοντας τις προοπτικές ανάπτυξης του υποθαλάσσιου δυναμικού του. Η Τουρκία επεδίωξε την εξισορρόπηση αυτών των ενεργειών με το Τουρκολυβικό μνημόνιο και με έρευνες για ΦΑ εντός της οριοθετημένης Ελληνοαιγυπτιακής ΑΟΖ, θέλοντας να προστατέψει αξιώσεις της σε ζώνες θαλάσσιες. Παρόλα αυτά απέφυγε να δράσει στην καθ' αυτή Αιγυπτιακή ΑΟΖ, ενώ αυτή «σεβόταν» τις θαλάσσιες ζώνες που αξίωνε η Τουρκία. Ο ενεργειακός ανταγωνισμός τους έμεινε στα όρια του διεθνοπολιτικού ανταγωνισμού τους.[191]

…

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας εξαρτήθηκε από αντιθέσεις για τη ΜΑ από το 2013, όσο αυτή συνδεόταν με την ασφάλεια του καθεστώτος και τη θέση της Τουρκίας

[191] Zanotti. Clayton. Turkey (2020), 16-21. EIA, "Egypt (2005)" 6-7. Arshad, *Ten Years of Turkiye-Egypt Relations.* 7-8, 12-32, 35-49. Tsakiris, "Inflammable Waters," 283-7. Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-47

στην περιφερειακή αρχιτεκτονική. Αρχικά η διάθεση των ΗΠΑ για την αύξηση και τη διαφοροποίηση της διεθνούς ενεργειακής τροφοδοσίας και έπειτα για τη διαφοροποίηση της τροφοδοσίας ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία, στο φόντο της συνεργατικής σχέσης Τουρκίας-Αιγύπτου, επέτρεψε και μια συνεργατική ενεργειακή σχέση. Από το Καλοκαίρι του 2013 οι τριβές της Αιγύπτου με τις ΗΠΑ και η στήριξη αυτών στο αγωγό Ισραήλ-Τουρκία, στο φόντο του ανταγωνισμού Αιγύπτου-Τουρκίας για τη ΜΑ, επιτρέπει την ενεργειακή προσέγγιση της Αιγύπτου με ΚΔ, Ισραήλ, με συνέπεια την ένταση της διαμάχης της με την Τουρκία. Από το 2017 η επιδίωξη των ΗΠΑ για την εξισορρόπηση των Ρωσικών εξαγωγών ΦΑ στην Ευρώπη, μέσω της περιοχής στο φόντο της περιφερειοποίησης του ανταγωνισμού Αιγύπτου-Τουρκίας για τη ΜΑ, ευνοεί την όξυνση της ενεργειακής διαμάχης τους. Έτσι όταν κυριαρχούσαν οι αντιθέσεις Αιγύπτου-Τουρκίας σχετικά με τη ΜΑ οι ενεργειακές αντιθέσεις έδιναν εξισορροπήσεις στα όρια που επέτρεπε η κατανομή ισχύος. Όταν οι σχετικές αντιθέσεις υποχωρούσαν οι ενεργειακές συγκλίσεις ωθούσαν ενεργειακές συνεννοήσεις. Συνεπώς, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε τον ανταγωνισμό Τουρκίας-Αιγύπτου, αλλά εντάχθηκε σε αυτόν ωθώντας τη γενική πορεία και την τελική συνέχεια του, στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική τους ασφάλεια. Απουσία μεταξύ τους ενεργειακής απειλής, αρχικά η σχέση είναι συνεργατική και διερευνώνται αγωγοί ΦΑ, βάσει ενεργειακών συγκλίσεων τους. Από το Καλοκαίρι του 2013 η ανάδειξη της κάθε χώρας ως απειλή για την άλλη ωθεί την Αίγυπτο σε ενεργειακή προσέγγιση ανταγωνιστών της Τουρκίας. Από το 2017 η όξυνση της απειλής και η σύνδεση της με περιφερειακούς ανταγωνισμούς ωθεί σε ελεγχόμενη χρήση της ενέργειας σε διαμάχες για τις AOZ και το status quo στη Λιβυή. Συνεπώς η ύφεση ή όξυνση της απειλής που έθετε ο ένας στον άλλο σχετικά με τη ΜΑ, έφερνε αντίστοιχη προσέγγιση ή κινήσεις ενεργειακής ισορρόπησης μεταξύ τους. Επόμενα, η ενέργεια εντάχθηκε στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας αναφορικά με τη στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ασφάλεια.

Τέλος η ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Σε πρώτη φάση η ύφεση, η συνεργασία, οι τριβές, το διαζύγιο και το reset στη δεύτερη συνοδεύονται από συνεργασία στην πρώτη. Από το Καλοκαίρι του 2013 η σταδιακή αποτυχία του reset συνοδεύεται από εκδήλωση ενεργειακής διαμάχης, ενώ οι ΗΠΑ θέλουν τη διαφοροποίηση της τροφοδοσίας ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία. Από το 2017 η όξυνση και σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από όξυνση της ενεργειακή

διαμάχης Αιγύπτου-Τουρκίας, ενώ η Αίγυπτος συμπλέει περισσότερο ενεργειακά με τις πρώτες και η Τουρκία με τη δεύτερη. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας αλλά επέδρασσε σε αυτή, ενισχύοντας τη στο βαθμού οι ΗΠΑ και η Ρωσία προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες από το 2017. Ακόλουθα η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δε προκάλεσε την ενεργειακή διαμάχη Αιγύπτου-Τουρκίας το 2013, αλλά επέδρασσε στην γενική πορεία της, συμβάλλοντας περιορισμένα στην τελική ελεγχόμενη κλιμάκωση της.

Πίνακας 4.9.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Y**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα X**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1, → 2, → -1, → 1	2	Απούσα
Μετά το 2010	2	1, → -1	2	Απούσα
Μετά το Καλοκαίρι του 2013	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά το 2016	**-1**	-1	**-1**	Απούσα

Σχήμα 4.9.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

M

↓

Y →X → Y΄

4.9.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η καθοριστική πτυχή στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας ήταν αντιθέσεις για τη θέση της ΜΑ στην Αίγυπτο. Όταν σχετικές απειλές μεταξύ τους οξυνόταν, οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση. Η κατανομή ισχύς στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από περιφερειακές ισορροπίες και από ιεραρχήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ. Η

εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας, στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες από το 2017. Έτσι η στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση για την εκδήλωση και εξέλιξη της διαμάχης Τουρκίας-Αιγύπτου το 2013, και τελικά, για την ελεγχόμενη όξυνση της.

Παράλληλα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Τουρκίας-Αιγύπτου. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε συγκλίσεις, επιτρέποντας απόπειρες συνεργασίας. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν από τις τοπικές ισορροπίες και τις ιεραρχήσεις ενεργειακής ασφάλειας των ΗΠΑ, τις ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών υ/α της Τουρκίας και τη θέση της στις οδούς μεταφοράς υ/α, τις δυνατότητες εξαγωγής ΦΑ της Αιγύπτου. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη, στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν δυνατότητες ισορρόπησης στις δύο χώρες από το 2017. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για τη ΜΑ, ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά—τελικά την ελεγχόμενη κλιμάκωση της.

Πίνακας 4.9.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → 2, → -1, → 1	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	2
Μετά το Καλοκα	Στρατιωτική Πολιτική,	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

ίρι του 2013	Διπλωματική Ασφάλεια							
Μετά το 2016	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 4.9.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Αιγύπτου-Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.10 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Τουρκίας-Συρίας

4.10.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και της Συρία καθόρισαν τη σχέσης τους. Οι πλέον εντονότερες αντιθέσεις τους αφορούσαν από το 2011 το μέλλον του Άσαντ. Ένα ζήτημα που συνδεόταν με την επιβίωση της του καθεστώτος στη Συρία, αλλά και με την πρόσβαση της Τουρκίας σε ζωτικές γραμμές εφοδιασμού/επικοινωνίας σε μία εγγύς προς την Ανατολία γεωγραφική περιμετρική ζώνη, και από το 2016 με την εδαφική ακεραιότητα και των δύο. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα εμπορίας και διαμετακόμισης υ/α. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης Συρίας-Τουρκίας, συμβάλλοντας στην εκδήλωση και τελικά στην παγίωση της διαμάχης τους.

4.10.1 Η Σχέση Τουρκίας-Συρίας

Η εξωτερική πολιτική Τουρκίας, Συρίας, όρισε τη σχέση τους. Η Τουρκία ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Η Συρία επεδίωκε την πολιτική της ανεξαρτησία και από το 2011 την επιβίωση και αποκατάσταση της κυριαρχίας της. Η πλέον σχετιζόμενη αντίθεση τους αφορούσε από το 2011 το μέλλον Άσαντ—επιβίωση καθεστώτος για τη Συρία, σταθερότητα στην εγγύς ζώνη για την Τουρκία—και από το 2016 την εδαφική ακεραιότητα—εξισορρόπηση απειλής PYD, ΙΚ για τη Τουρκία, εδαφική κυριαρχία για τη Συρία. Εξελίχθηκε ως διαπάλη πολιτικής, στρατιωτικής ασφάλειας, εκφραζόμενη σε διαφορές για τον διεθνοπολιτικό προσανατολισμό της Συρίας, την εξουσία και τη δομή της χώρας. Σε αυτή τη βάση, η σχέση τους επιδεινώθηκε.

Πρώτα η σχέση τους ήταν συνεργατική. Η Συμφωνία στα Άδανα—διακοπή δράσης PKK στη Συρία—και η εξομάλυνση της σχέσης τους ήταν η βάση στην απόπειρα της Τουρκίας να μεσολαβήσει μεταξύ Δύσης-Συρίας για τη σταθερότητα της ΜΑΒΑ. Μία κίνηση που η Άγκυρα πρόβαλλε ως εναλλακτική και συμπληρωματική προσέγγιση στο «πόλεμο στην τρομοκρατία» των ΗΠΑ. Η απομόνωση που περιέρχονταν η Συρία στο πλαίσιο της εξέλιξης του τελευταίου και της απουσίας της συμμάχου Ρωσίας από την περιοχή, βοήθησε επίσης στην εμβάθυνση των δεσμών της με την Άγκυρα. Το 2002 οι δύο χώρες υπέγραψαν στρατιωτική συνεργασία. Το 2004 στην επίσκεψη Άσσαντ στην Τουρκία συμφωνήθηκαν ΜΟΕ για τα σύνορα, και η συνεργασία τους σε τομείς βιομηχανίας και ενέργειας. Επίσης, ο Άσσαντ δέχθηκε την κυριαρχία της Τουρκίας στο Χατάι. Το ίδιο έτος στην επίσκεψη Ερντογάν στη Συρία συμφωνήθηκαν συνομιλίες για τα ύδατα του Ευφράτη. Ο Άσσαντ αποδέχθηκε την Τουρκία ως πρότυπο. Οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία ελευθέρου εμπορίου. Το 2005 ο Πρόεδρος Σεζέρ πήγε στη Συρία, σπάζοντας το καθεστώς απομόνωσης. Η υιοθέτηση της προσέγγισης της Τουρκίας έναντι της Συρίας από τις ΗΠΑ το Δεκέμβρη του 2006 και η σύνδεση της περιφερειακής σταθερότητας από την πρώτη με την έλξη της Δύσης σε αποδοχή συμφερόντων Ισλαμικών και άλλων μη Δυτικών δρώντων, ώθησαν τη Συρία σε εμβάθυνση της σχέσης μαζί της, ενώ επεδίωκε την περιφερειακή της ολοκλήρωση. Η σταδιακή επιστροφή της Ρωσίας στη ΜΑΒΑ και το reset στη σχέση της με τις ΗΠΑ το 2009 επιτάχυναν εξελίξεις. Το 2008 Τουρκία και Συρία εγκαινίασαν ετήσια στρατιωτικά γυμνάσια. Το 2009 σε τριμερή σύνοδο με το Ιράκ συμφώνησαν ένα πλαίσιο για τη ροή των υδάτων σε Τίγρη και Ευφράτη. Επίσης κατήργησαν τη βίζα. Συμφώνησαν 40 πρωτόκολλα συνεργασίας, σε άμυνα, οικονομία κ.α. Με Ιορδανία, Λίβανο δήλωσαν πρόθεση για μία ζώνη ελευθέρου εμπορίου, μετακινήσεων προσώπων. Από

κοινού οι δύο τους έλαβαν πρωτοβουλίες για την περιφερειακή σταθερότητα—Ιράκ, αραβοϊσραηλινή διαμάχη, Λίβανος. Η συνεργασία τους «εκτινάχθηκε».[192]

Από το Μάρτη του 2011 η σχέση τους εξελίσσεται σε ανταγωνιστική. Η αποσταθεροποίηση της Συρίας και οι απειλές που έθετε το καθεστώς για τις περιφερειακές ισορροπίες ήταν η αιτία. Τουρκία και ΗΠΑ χρέωσαν την εξέλιξη στη καταστολή των διαδηλώσεων της «Αραβικής Άνοιξης», ζητώντας μεταρρυθμίσεις αλλά αποφεύγοντας την πλήρη ρήξη μαζί του. Η Τουρκία μάλιστα απέρριψε τις κυρώσεις των ΗΠΑ. Από την άλλη η Ρωσία ζητούσε απλώς μετριοπάθεια, ενώ εξελισσόταν το reset με τις ΗΠΑ. Ωστόσο η αδυναμία σταθεροποίησης της κατάστασης από το καθεστώς και η πολιτική στήριξη των διαδηλωτών από τις χώρες του Κόλπου και την Τουρκία, ενέτεινε την καταστολή και ώθησε τη Δαμασκό σε κατηγορίες για την εργαλειοποίηση των διαδηλώσεων από το εξωτερικό, αλλά και στην ένταση της συνεργασίας της με το Ιράν. Η διολίσθηση της Συρίας στον εμφύλιο αποσάθρωσε σταδιακά τη σχέση Συρίας-Τουρκίας.

Τον Οκτώβρη του 2011 αυτή έγινε ανταγωνιστική. Η πλήρης αποσταθεροποίηση της Συρίας, η στρατιωτική της σύμπλευση με τον Ιράν και η πολιτική κάλυψη και ορισμένη υλική της στήριξη από τη Ρωσία, ώθησαν ΗΠΑ και Τουρκία σε συντονισμό στη στήριξη της ένοπλης αντιπολίτευσης για την ανατροπή του Άσαντ. Η Τουρκία κατέστη ζώνη εφοδιασμού του FSA και φιλοξενούσε το αρχηγείο του στο Χατάι, γεγονός που έφερε στρατιωτικά επεισόδια με τη Δαμασκό. Ευκόλυνε τις ΗΠΑ στην αποστολή μη φονικών όπλων. Φιλοξενούσε την προσωρινή κυβέρνηση της αντιπολίτευσης. Η διαμάχη Τουρκίας-Συρίας κατέστη εκτεταμένη.

Από το 2015 ο ανταγωνισμός μετατοπίζεται στο πεδίο της εδαφικής κυριαρχίας. Αιτίες ήταν η διάσωση/αντεπίθεση του ΣΑΑ μετά τη Ρωσική επέμβαση, η άνοδος του ΙΚ, η συμμαχία ΗΠΑ-PYD/SDF κατά αυτού. Η τελευταία μάλιστα αγνοούσε Τουρκικά παράπονα σχετικά με τις σχέσεις των πρώτων με το PKK. Σε αυτό το πλαίσιο η Τουρκία εστίαζε στην αποτροπή μίας Κουρδικής κρατογένεσης και στην αποτροπή της συντριβής της αντιπολίτευσης και εδραίωσης του ΙΚ κοντά στα σύνορα της. Ο Άσαντ δεχόταν το πλαίσιο σταθεροποίησης της Ρωσίας, όντας στρατιωτικά εξαρτημένος απ΄ αυτή. Ακόλουθα οι δύο χώρες πέτυχαν κάποιες συνεννοήσεις μεταξύ τους και μαζί με το Ιράν και τη Ρωσία. Όμως η Τουρκία δρούσε και μόνη για την ασφάλεια της ίδιας και της αντιπολίτευσης. Από την άλλη το καθεστώς επεδίωκε την αποκατάσταση της κυριαρχίας του στη χώρα. Αιτίες ήταν τα κενά ασφαλείας που εκμεταλλευόταν οι ΙΚ, PYD στη βόρεια Συρία προς ανάπτυξη-διατήρηση κρατικών δομών, η

[192] Murat Güneylioğlu, "The Changing Nature of Turkish-Syrian Relations: A Globalization Perspective," *Bogazici Journal* 25 no.2 (2011): 148, 155-161. Migdalovic, Turkey (2008) 2-7. Migdalovic, Turkey (2010) 16-7.

ιεράρχηση από Ρωσία και ΗΠΑ της συντριβή του ΙΚ και οι διαφωνίες τους για το μέλλον Άσαντ, για τις ζώνες αποκλιμάκωσης, και για τη σχέση των SDF (της περιοχής ελέγχου τους) με τη Δαμασκό. Η Τουρκία αξιοποίησε συγκλίσεις και αντιθέσεις των άλλων δρώντων, συγκεκριμένα τη συναίνεση που υπήρχε στη συντριβή του ΙΚ, τη δυσαρέσκεια της Ρωσίας για την παρουσία των ΗΠΑ ανατολικά του Ευφράτη, τη συνεργασία αυτών με τις δομές των SDF, την αντίθεση τους στις κινήσεις του ΣΑΑ στις ζώνες αποκλιμάκωσης, την επιμονή τους στη φυγή Άσαντ, έστω πολιτικά, από την εξουσία. Εξαπέλυσε τέσσερις στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά των ΙΚ, PYD/SDF, ΣΑΑ, ιδρύοντας τρείς ζώνες ασφαλείας/Τουρκικής κυριαρχίας στη Ροζάβα και αυξάνοντας σημαντικά το αποτύπωμα ασφαλείας της στην Ιντλίμπ. Η Συρία κατήγγειλε τη παρουσία της Τουρκίας στα εδάφη της. Επεδίωξε την εξισορρόπηση της στην Ιντλίμπ, αλλά και ανατολικά του Ευφράτη κατόπιν συνεννόησης με τους SDF. Σε αυτό το σκοπό αξιοποίησε αντιθέσεις της Άγκυρας με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και τους SDF. Ως συνέπεια η διαμάχη Τουρκίας-Συρίας συνέχισε οριοθετημένη.[193]

...

Συνοψίζοντας, η σχέση Συρίας-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια και εξελίχθηκε, βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά ο «πόλεμος στην τρομοκρατία» των ΗΠΑ και η απουσία της Ρωσίας από τη ΜΑΒΑ επέτρεψαν τη συνεργασία Τουρκίας-Συρίας, ενώ η μερική ανάκαμψη της Ρωσίας από το 2007 επέτρεψε την εμβάθυνση αυτής. Από το 2011 η μετριοπαθής στήριξη της Ρωσίας στον Άσαντ, η πιο ουσιώδης υποστήριξη του από το Ιράν, η στήριξη των ΗΠΑ και Σουνιτικών κρατών στους διαδηλωτές, ευνόησε απόπειρες αλληλοεξισορρόπησης των δύο χωρών όσον αφορά το μέλλον του καθεστώτος. Από τον Οκτώβριο του 2011 και για τον ίδιο λόγο η στρατιωτική στήριξη του Ιράν και η πολιτική κάλυψη και ορισμένη υλική στήριξη της Ρωσίας στο καθεστώς, και ο συντονισμός ΗΠΑ και Σουνιτικών κρατών στην ποικίλη στήριξη των ανταρτών, ευνόησαν μία εκτεταμένη διαμάχη Τουρκίας-Συρίας. Από το 2015 η εμπλοκή στρατιωτικά της Ρωσίας υπέρ του Άσαντ, η εστίαση των ΗΠΑ στο ΙΚ, η ύφεση της στήριξης τους στους αντάρτες, η επιμονή τους στη φυγή Άσσαντ με πολτικές διεργασίες, ευνόησαν μία οριοθετημένη παράταση και τη μετατόπιση της διαμάχης των δύο χωρών στην εδαφική κυριαρχία. Έτσι οι αντιθέσεις για το μέλλον του καθεστώτος από το 2011 και για εδαφική κυριαρχία από το 2015 ήταν καθοριστικές στην εκδήλωση-όξυνση του ανταγωνισμού τους, ενώ η τελική οριοθετημένη παράταση του ανέκυψε στο φόντο των ιεραρχήσεων των ΗΠΑ και της Ρωσίας.

[193] Μάζης, "*Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*," 1-12, 14-6, 85-88. Schulhofer-Wohl, The Obama Administration and Civil War in Syria, 523-30. Blanchard, Syria (2014) 1-12. Humud. et. Al (2017) 14-20. Humud, Syria (2020) 11-23.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Συρίας-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής μεταξύ τους σχετικά με το μέλλον του καθεστώτος Άσσαντ και την εδαφική κυριαρχία. Αρχικά η απουσία σχετικής απειλής ωθεί τη συνεργασία τους. Από το 2011 η αποσταθεροποίηση της Συρίας απειλούσε την ανατροπή του καθεστώτος και των περιφερειακών ισορροπιών, ωθώντας σε διαμάχη τις δύο χώρες για το μέλλον του. Από τον Οκτώβρη του 2011 η κλιμάκωση του εμφυλίου, της Τουρκικής στήριξης σε αντάρτες, οξύνει τη διαμάχη. Από το 2015 η απειλή του ΙΚ, η σταθεροποίηση της εξουσίας Άσαντ, η στήριξη των ΗΠΑ σε κρατικές δομές των PYD/SDF, η εξάρτηση Άσσαντ από τη Ρωσία, οι στρατιωτικές δράσεις της Τουρκίας στη Συρία και κάποιες συνεννοήσεις Τουρκίας-Συρίας-Ρωσίας, ωθούν στην οριοθετημένη παράταση της. Έτσι η όξυνση ή ύφεση απειλών πολιτικής, στρατιωτική και διπλωματικής ασφάλειας επέφερε αντίστοιχη δράση-ισορρόπηση ή προσέγγιση, ωθώντας την εξέλιξη της διαμάχης Συρίας-Τουρκία.

Τέλος η σχέση Συρίας-Τουρκίας επηρεάστηκε από τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά η ύφεση, η συνεργασία, οι τριβές και το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από τη συνεργασία Συρίας-Τουρκίας. Αυτή βαθαίνει κατά το reset, ενώ η Ρωσία είναι εταίρος της Συρίας και η Τουρκία των ΗΠΑ. Από το 2011 η εξέλιξη του reset επιτρέπει τη μετριοπαθή στήριξη της Ρωσίας στο καθεστώς και συνοδεύτε από τη στροφή της σχέσης Συρίας-Τουρκίας στη διαμάχη. Από τον Οκτώβριο του 2011 η αποτυχία του reset και η ραγδαία αλλά ελεγχόμενη κλιμάκωση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας από το 2014, εκφράζεται και με τον ανταγωνισμό τους στη Συρία. Αυτός συνοδεύεται από την όξυνση της διαμάχης Συρίας-Τουρκίας. Από το 2015 και στη συνέχεια από το 2017 η σταθεροποίηση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, ωθεί απόπειρες συνεννόησης τους στη Συρία, που συνοδεύονται από οριοθετημένη συνέχεια της διαμάχης Τουρκίας-Συρίας. Ακόλουθα η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δε προκάλεσε την τελευταία το 2011, αλλά ενίσχυσε σημαντικά στην πορεία του και στην τελική οριοθετημένη παράταση του.

Πίνακας 4.10.1:1 Η Γενική Σχέση Συρίας-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική,	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → 2, → -1, → 1	2

	Διπλωματική Ασφάλεια				
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1,	-1
Μετά το Σεπτέμβριο του 2011	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1
Μετά το 2014	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.10.1:1 Η Γενική Σχέση Συρίας-Τουρκίας

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.10.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Συρία-Τουρκίας

Η ενεργειακή σχέση Συρίας-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις για το μέλλον του καθεστώτος Άσαντ από το 2011 και για την εδαφική τους κυριαρχία από το 2016. Πεδία είχε το εμπόριο, τη διαμετακόμιση υ/α. Ήταν δεμένη με τη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια των δύο χωρών.

Αρχικά Συρία και Τουρκία επεδίωξαν ενεργειακή συνεργασία. Η σταθερή βελτίωση των σχέσεων τους ώθησε τη συνεργασία τους στη διαμετακόμιση και στην παραγωγή υ/α. Ευνοϊκά σε αυτή επέδρασσε η διάθεση των ΗΠΑ για διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπης από τη Ρωσία, αλλά και κατά τη διάρκεια του reset η πρόθεση των δύο δυνάμεων να δουν μη

ανταγωνιστικά σχέδια τους στο ΦΑ. Έτσι το 2005 Συρία και Τουρκία συμφώνησαν την επέκταση του Αραβικού αγωγού στη Τουρκία, που κατέστη οριστική το 2008 με τη συμφωνία για τον αγωγό Κίλις-Χαλέπι. Τότε συμφώνησαν τη διαμετακόμιση Ιρανικού ΦΑ στη Συρία μέσω Τουρκίας, κάτι που απέτρεψαν οι ΗΠΑ. Επίσης συμφώνησαν τη συγκρότηση μίας κοινής ΠΕΠΦΑ. Τέλος το 2009 η Τουρκία δήλωνε πρόθυμη να διαμετακομίσει Ρωσικό ΦΑ στη ΜΑΒΑ μέσω της Συρίας. Η σχέση τους στην ενέργεια παρουσίαζε δυναμική.

Από το 2011 όμως εξελίσσεται ανταγωνιστικά. Η εκδήλωση της διαμάχης τους για το μέλλον του καθεστώτος ώθησε τη στροφή αυτού σε σχέδια εξαγωγής ΦΑ του Ιράν, υπονομεύοντας προοπτικές Τουρκικών σχεδίων. Την ίδια εποχή, οι ΗΠΑ επεδίωκαν τον υ/ακικό στραγγαλισμό της Τεχεράνης—αποτυχία συμφωνίας στο πυρηνικό πρόγραμμα. Η επίτευξη του αγωγού Κίλις-Χαλέπι δεν ανέτρεψε την εξέλιξη. Η Συρία σύναψε προκαταρκτική συμφωνία με Ιράκ, Ιράν για έναν αγωγό και την εξαγωγή Ιρανικού ΦΑ μέσω των ακτών της. Έτσι, αύξησε κατακόρυφα τα εμπόδια στο σχέδιο-αγωγό ΦΑ Κατάρ-Τουρκία-Ευρώπη, μετά τις τεχνικές δυσκολίες αυτού και τη σχετική πολιτική ανησυχία του ΒΣΑ. Η ενέργεια έγινε στοιχείο επιδείνωσης της σχέσης τους.

Τον Οκτώβρη του 2011 η ενεργειακή σχέση τους έγινε ανταγωνιστική. Η εκτεταμένη αντιπαράθεση στο Συριακό εμφύλιο επεκτάθηκε στο πετρέλαιο. Η Τουρκία μετείχε στο λαθρεμπόριο από τη Συρία, συμβάλλοντας έτσι οικονομικά την αντιπολίτευση και τον οικονομικό «στραγγαλισμό» του καθεστώτος. Μάλιστα κατηγορήθηκε από τη Μόσχα για τη διευκόλυνση των τζιχαντιστών στη διακίνηση πετρελαίου. Την ίδια στιγμή η σχέση Άγκυρας-ΗΠΑ είχε τριβές και λόγω της σχέσης της Τουρκίας με σχετικές οργανώσεις. Από το 2020 όμως η Τουρκία επικρινόταν από τη Συρία και για παράνομες πετρελαϊκές συναλλαγές μεταξύ των Τουρκόφιλων ανταρτών και των SDF. Αυτή απαιτούσε την άδεια της για την πώληση πετρελαίου από τα εδάφη της, θέλοντας την επαναφορά της κυριαρχία της στις πετρελαιοπηγές. Η Τουρκία έκανε «συμβιβασμούς», ιεραρχώντας την επιβίωση των ανταρτών που υποστήριζε. Τελικά η συγκράτηση της όλης διαμάχης τους, στο φόντο των ορίων που έθετε ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας, απέτρεψε την κλιμάκωση της ενεργειακής διαμάχης. Η ενέργεια έμεινε ένα ελεγχόμενο πεδίο τριβής.[194]

...

[194] Μάζης, "*Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*," 101-114. BBC, "Syria Conflict: Russia Accuses Erdogan of Trading Oil with IS," *BBC News*, December 2, 2015, https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34982951. Atalayar, "Syrian Oil Smuggling Network Unites Turkey, Syrian Kurds and the Barzani Family," atalayar.com, December 10, 2020, https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/syrian-oil-smuggling-network-unites-turkey-syrian-kurds-and-barzani-family/20201210152419148804.html.

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Συρίας-Τουρκίας εξαρτήθηκε από αντιθέσεις τους για το μέλλον του καθεστώτος από το 2011 και για την εδαφική κυριαρχία τους από το 2015. Αρχικά η συνεργατική σχέση τους στο φόντο διάθεσης των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της Ευρώπη από τη Ρωσία επέτρεψαν συγκλίσεις στη διαμετακόμιση ΦΑ και συνεργασία στον Αραβικό αγωγό. Από το 2009 μάλιστα ο προβληματισμός της Ρωσίας με την εξαγωγή ΦΑ της στη ΜΑΒΑ επέτρεψε σχετικές συζητήσεις για τη συνεργασία των δύο χωρών σε αυτό. Από το 2011 η στροφή τους στον ανταγωνισμό, στο φόντο απόπειρας των ΗΠΑ για τον ενεργειακό στραγγαλισμό του Ιράν, ευνόησε την όξυνση των αντιθέσεων τους σε περιφερειακά σχέδια αγωγών και την εκδήλωση ενεργειακής διαμάχης. Από τον Οκτώβρη του 2011 η εκτεταμένη διαμάχη τους, στο φόντο στήριξης των ΗΠΑ στους αντάρτες, επιτρέπει σε αυτούς την κατάληψη των πετρελαιοπηγών. Αντίστοιχα ευνοεί την άσκηση οικονομικής πίεσης στο υποστηριζόμενο από τη Ρωσία καθεστώς, αλλά και την ένταση της ενεργειακής διαμάχης του με τη Τουρκία. Αργότερα η οριοθετημένη παράταση της όλης αντιπαράθεσης συνοδεύεται από τον ελεγχόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας για έλεγχο των πετρελαιοπηγών και των εσόδων από τους SDF ή τον ΣΑΑ και ευνοεί την ελεγχόμενη συνέχεια της ενεργειακής διαμάχης Τουρκίας-Συρίας. Έτσι όταν κυριαρχούσαν οι αντιθέσεις των δύο χωρών στα πεδία της πολιτικής, στρατιωτικής και διπλωματικής ασφάλειας οι ενεργειακές αντιθέσεις έδιναν εξισορροπήσεις στα όρια που επέτρεπε η κατανομή ισχύος. Όταν οι σχετικές αντιθέσεις απουσίαζαν, οι συγκλίσεις έδιναν ενεργειακές συνεννοήσεις. Συνεπώς, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε τη διαμάχη Τουρκίας-Συρίας, αλλά εντάχθηκε σε αυτή ωθώντας τη γενική πορεία της.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση Συρίας-Τουρκίας ορίστηκε από τον βαθμό απειλής στη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια. Απουσία ενεργειακής απειλής μεταξύ τους, αρχικά η σχέση ήταν συνεργατική. Διερευνώνται τότε αγωγοί φα—Αραβικός αγωγός. Από το 2011 η ανάδειξη της κάθε χώρας ως απειλή για την άλλη ωθεί τη Συρία στην ζήτηση εξισορροπητικών δυνατοτήτων στο Ιράν. Αυτή μετέχει τότε σε σχέδια για έναν Ισλαμικό αγωγό ΦΑ με Ιράκ, Ιράν. Ο τελευταίος υπονόμευε όμως την προοπτική του αγωγών ΦΑ Κατάρ-Τουρκίας-ΕΕ, καθιστώντας έτσι ανταγωνιστική την ενεργειακή σχέση τους. Από τον Οκτώβριο του 2011 η όλη εκτεταμένη διαμάχη τους ωθεί τη διαμάχη σχετικά και με τον ανταγωνισμό ΣΑΑ-FSA για τον έλεγχο πετρελαιοπηγών. Από το 2015 τέλος, η διαμάχη τους για εδαφική κυριαρχία ωθεί τη διαμάχη τους σχετικά και με το εμπόριο πετρελαίου και τον έλεγχο των εσόδων. Επόμενα, η ενέργεια εντάχθηκε από το 2011 στη

διαμάχη σχετικά με το μέλλον του καθεστώτος και από το 2015 σε αυτή για την εδαφική κυριαρχία, συμβάλλοντας στην τελική οριοθετημένη συνέχεια της.

Τέλος η σχέση ενέργειας Συρίας-Τουρκίας επηρεάστηκε από τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά οι τριβές, το διαζύγιο και το reset στη δεύτερη συνοδεύονται από συνεργασία στη πρώτη. Από το 2011 η εξέλιξη του reset συνοδεύεται από περιορισμένη στήριξη της Ρωσίας και κριτική των ΗΠΑ στον Άσαντ και από την εκδήλωση την ενεργειακής διαμάχης Τουρκίας-Συρίας. Από τον Οκτώβρη του 2011 ο ελεγχόμενος ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στη Συρία και η ύφεση του από το 2015 συνοδεύονται από την όξυνση και έπειτα την οριοθετημένη συνέχεια της ενεργειακής διαμάχης Τουρκία-Συρίας, ενώ η Ρωσία αρχικά συγκρατημένα και από το 2015 άμεσα στηρίζει στρατιωτικά τον Άσαντ και οι ΗΠΑ αρχικά συντονίζονται με τη Τουρκία και από το 2015 με τους SDF. Συνεπώς, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας δεν όρισε την ενεργειακή σχέση Συρίας-Τουρκίας αλλά επέδρασσε σε αυτή, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που ΗΠΑ, Ρωσία προσέφεραν δυνατότητες συνεργασίας ή εξισορρόπηση στις δύο χώρες. Δε προκάλεσε την ενεργειακή διαμάχη τους το 2011, αλλά επέδρασσε στη γενική πορεία της, συμβάλλοντας στη τελική οριοθετημένη παράταση της.

Πίνακας 4.10.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Συρίας-Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1, → 2, → -1, → 1	2	Απούσα
Μετά το 2010	-1	1,	-1	Απούσα
Μετά το Σεπτέμβριο του 2011	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά το 2014	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 4.10.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Συρίας-Τουρκίας

Μ

↓

$$Y \rightarrow X \rightarrow Y'$$

4.10.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, καθοριστική πτυχή στη σχέση Συρίας-Τουρκία ήταν οι αντιθέσεις τους για το μέλλον του Συριακού καθεστώτος από το 2011 και για εδαφική κυριαρχία από το 2015. Όταν σχετικές απειλές μεταξύ τους οξυνόταν οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από τις περιφερειακές ισορροπίες και τις επιδιώξεις ασφαλείας των ΗΠΑ, Ρωσίας. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στη σχέση τους, καθώς οι δύο δυνάμεις προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στις δύο χώρες μεταξύ τους (ΗΠΑ-Τουρκία) (Ρωσία-Συρία), ενώ η διάθεση τους για μη κλιμάκωση του Συριακού εμφυλίου επέτρεψε την οριοθέτηση της διαμάχης Τουρκίας-Συρίας. Έτσι η στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν από το 2011 η καθοριστική διάσταση στην εκδήλωση και εξέλιξη της διαμάχης τους, και τελικά στην οριοθετημένη παράταση της.

Επίσης η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Τουρκίας-Συρίας. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε συγκλίσεις, επιτρέποντας απόπειρες συνεργασίας. Η κατανομή ισχύς στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές ισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές όμως περιοριζόταν και από τις τοπικές ισορροπίες, τις ιεραρχήσεις ενεργειακής ασφάλειας των ΗΠΑ και Ρωσία, και τις ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών υ/α της Τουρκίας και τη θέση της μαζί με τη Συρία στις οδούς μεταφοράς υ/α. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη, στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη τους για το μέλλον του καθεστώτος και για εδαφική κυριαρχία, ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά—τελικά την οριοθετημένη συνέχεια της.

Πίνακας 4.10.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Συρίας-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει**	**Βαθμί**	**Ρόλος Χ**	**Μ**	**Ρόλος Μ**	**Βαθμίδα Υ**

			εξισορρόπηση;	**δα Χ**				
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	1, → 2, → -1, → 1	Ενισχυτικός	2
Μετά το 2010	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1,	Ενισχυτικός	-1
Μετά το Σεπτέμβριο του 2011	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2014	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 4.10.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Συρίας-Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.11 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Τουρκίας-ΚΔ

4.11.1 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και της ΚΔ καθόρισαν τη σχέσης τους. Η κυρία αντίθεση τους αφορούσε το status quo στην Κύπρο (στο νησί), και εκφράστηκε στις διαφορές τους στο Κυπριακό και στις θαλάσσιες ζώνες της ΚΔ. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα παραγωγής και διαμετακόμισης ΦΑ. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης ΚΔ-Τουρκίας, συμβάλλοντας στην τελική επιδείνωση της διαμάχης τους.

4.11.1 Η Σχέση Τουρκίας-ΚΔ

Η εξωτερική πολιτική Τουρκίας, ΚΔ, όρισε τη σχέση τους. Η Τουρκία ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Η ΚΔ επεδίωκε την επιβίωση της. Η κύρια αντίθεση τους αφορούσε το status quo στην Κύπρο (στο νησί). Αυτή εξελίχθηκε ως διαπάλη πολιτικής, στρατιωτικής ασφάλειας, εκφραζόμενη στις διαφορές στο Κυπριακό και στις θαλάσσιες ζώνες της ΚΔ. Σε αυτή τη βάση, η σχέση επιδεινώθηκε.

Αρχικά οι δύο χώρες ιεράρχησαν την επίλυση της διαμάχης τους. Η προθυμία εισόδου στην ΕΕ και των δύο με την ενθάρρυνση της ΕΕ και των ΗΠΑ, στο φόντο της διεθνούς επιθυμίας για πρόοδο στο Κυπριακό (ΨΣΑΟΗΕ 1250), ώθησε νέες συνομιλίες μεταξύ της ΚΔ και των Τουρκοκυπρίων (ΤΚ)—εξαρτώμενοι της Τουρκίας. Αυτές είχαν στόχο τη συμφωνία σε μία ΔΔΟ πολιτικά ίσων κοινοτήτων, ενιαίας κυριαρχίας. Η στήριξη όμως της Άγκυρας στην απαίτηση του ΤΚ ηγέτη Ντενκτάς για ένα ισότιμο στάτους των ΤΚ στο τελικό καθεστώς, τον ώθησε σε απόρριψη των παρατηρήσεων του γ.γ. του ΟΗΕ. Ως συνέπεια οι συνομιλίες διακόπηκαν το Νοέμβρη του 2000. Τότε η Τουρκία έβλεπε την ΚΔ ως μέρος της πρώτης γραμμής υπεράσπισης της Ανατολίας, αρνούμενη διεργασίες που θα αμφισβητούσαν τα «κέρδη» της από την εισβολή-κατοχή της βόρειας Κύπρου το 1974, το 33% της νήσου. Γι' αυτό απαιτούσαν ουσιώδη ρόλο των ΤΚ στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Ως συνέπεια των εξελίξεων οι στρατιωτικές ασκήσεις ΚΔ-Ελλάδας και οι αερομαχίες Ελλάδας-Τουρκίας στο νησί επέστρεψαν. Ο ανταγωνισμός επέμεινε.

Από το 2002 οι διεργασίες εντάθηκαν. Η απειλή της εισόδου της ΚΔ στην ΕΕ δίχως τη λύση του Κυπριακού πρώτα—σύνοδος Κοπεγχάγης—ώθησε τη διάθεση της νέας Τουρκικής ηγεσία υπό το ΑΚΡ για συνομιλίες, καθώς φοβόταν την αλλαγή των ισορροπιών στο νησί. Αντίθετα το ΑΚΡ έκρινε την πρόοδο στο Κυπριακό ως απόδειξη της μεσολαβητικής θέση της Τουρκίας στην ολοκλήρωση του Ισλαμικού χώρου στη Δύση, στο φόντο του «πολέμου στη

τρομοκρατία» και των πιέσεων των ΗΠΑ για λύση. Έτσι οι συνομιλίες επανεκκίνησαν. Το Μάρτιο του 2004 ο γ.γ. του ΟΗΕ παρουσίασε το τελικό σχέδιο λύσης (Σχέδιο Ανάν). Αυτό στηρίχθηκε από την Ελλάδα, την Τουρκία, και το νέο μετριοπαθή ηγέτη των ΤΚ Ταλάτ, αλλά απορρίφθηκε από το νέο ηγέτη της ΚΔ, Παπαδόπουλο. Αιτία άρνησης του τελευταίου ήταν η πρόβλεψη για την ίδρυση νέου κράτους, και όχι η συνέχεια της ΚΔ, αλλά και άλλες πρόνοιες του σχεδίου που κρινόταν απειλές για την ασφάλεια των Ελληνοκυπρίων (ΕΚ)—διατήρηση εγγυήσεων, νομιμοποίηση Τούρκων εποίκων, μεταβατική περίοδος αποχώρησης Τουρκικών στρατευμάτων, κ.α. Νωρίτερα η Ρωσία συνέδραμε τη στάση της ΚΔ, απορρίπτοντας στο ΣΑΟΗΕ την εφαρμογή προνοιών του σχεδίου για την ασφάλεια, πριν την υιοθέτηση του, στα σχετικά δημοψηφίσματα. Η Μόσχα φοβόταν την ένταξη της νήσου στο ΝΑΤΟ μετά από τυχόν επιτυχία τους. Ακόλουθα το σχέδιο απορρίφθηκε στο δημοψήφισμα στην ΚΔ στα τέλη Απριλίου. Νωρίτερα, το Μάρτιο, η Άγκυρα κοινοποίησε τις πρώτες αξιώσεις της σε θαλάσσιες ζώνες στην Αν. Μεσόγειο—επέτρεπε στη ΚΔ μόνο χωρικά ύδατα, απαντώντας στη προ έτους οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ ΚΔ-Αιγύπτου. Έτσι η αποτυχία διευθέτησης του Κυπριακού έθεσε τις βάσεις για την όξυνση της διαμάχης τους για τις θαλάσσιες ζώνες στη συνέχεια.

Από το Μάη του 2004 η στασιμότητα χαρακτήρισε τις εξελίξεις. Η Τουρκία απάντησε στην άρνηση της ΚΔ στο σχέδιο Ανάν, αξιώνοντας την παραμονή του ως βάση των συνομιλιών. Θέλησε να εξισορροπήσει την είσοδο της ΚΔ στην ΕΕ, προτείνοντας παράλληλη εξομάλυνση των σχέσεων της μαζί της και τη διεθνή αναγνώριση των ΤΚ. Η δυσαρέσκεια της Δύσης για τη στάση της ΚΔ ήταν το κάδρο των κινήσεων της. Όμως η τελευταία αρνούνταν τις Τουρκικές αξιώσεις, εστιάζοντας σε μη επάνοδο του σχεδίου Ανάν και στη μεγαλύτερη συμμετοχή της ΕΕ, και των μελών του ΣΑΟΗΕ, στις συνομιλίες. Επεδίωξε την εξισορρόπηση των Τουρκικών κινήσεων, αξιώνοντας την αναγνώριση της ως όρο για την είσοδο της Τουρκίας στην ΕΕ. Ενέτεινε τη σχέση της με την Ελλάδα—οι ΗΠΑ κατηγόρησαν τη Αθήνα για παράβαση του εμπάργκο όπλων στη ΚΔ. Η θέση της στην ΕΕ και οι σχέσεις με τη Ρωσία, επέτρεψαν μία απόπειρα γενικότερης εξισορρόπησης της Τουρκίας από την ΚΔ. Αυτή εντάθηκε το 2007 με την οριοθέτηση της ΑΟΖ της με το Λίβανο και την έναρξη ερευνών για ΦΑ στην ΑΟΖ της, βεβαιώνοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της ως κράτος. Ως απάντηση η Τουρκία έκρινε άκυρη τη πρώτη, λέγοντας ότι δεν αντιπροσωπεύει τους ΤΚ και ότι παραβιάζει δικαιώματα της, ενώ ζήτησαν τον τερματισμό του ενεργειακού προγράμματος της ΚΔ. Ο ανταγωνισμός επανερχόταν στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας.[195]

[195] Migdalovitz, Cyprus (2005) 4-12. Migdalovitz, Cyprus (2008) 10-17.

Από το 2008 οι διεργασίες διευθέτησης επανήλθαν. Η εύρεση ΦΑ αύξανε το διακύβευμα στην Κύπρο και το κόστος της μη λύσης, ωθώντας την ΚΔ στην απόπειρα ρυμούλκησης της Τουρκίας σε μία αποδεκτή λύση του Κυπριακού—μετεξέλιξη ΚΔ σε ΔΔΟ με ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, κατάργηση εγγυήσεων, τελική απόσυρση Τουρκικών στρατευμάτων. Σε αυτό το σκοπό επεδίωξε την εμπέδωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της και της κρατικής υπόστασης της, μέσω ερευνών ΠΕΠΦΑ στην ΑΟΖ της. Έτσι πίεσε την Τουρκία να διαπραγματευθεί, ενώ τα κέρδη από το ΦΑ, της προσφέρθηκαν ως κίνητρο. Η αποδοχή από μέρους του πυρήνα του σχεδίου Ανάν ώθησε τις διεργασίες, παρότι αποφεύχθηκαν αναφορές σχετικές. Σε αυτό το πλαίσιο και με παρότρυνση των ΗΠΑ οι ηγέτες των ΕΚ και των ΤΚ, Χριστόφιας και Ταλάτ ενεπλάκησαν σε νέες συνομιλίες—2008-Μάρτης 2010. Ωστόσο αυτές απέτυχαν. Ο δεύτερος ζητούσε νέο κράτος, μεγαλύτερη κυριαρχία για τα συνιστώντα κρατίδια, συνέχιση εγγυήσεων, μακρά περίοδο φυγής του Τουρκικού στρατού. Ο πρώτος απέρριπτε αυτές τις αξιώσεις. Νέες συνομιλίες υπήρξαν έπειτα ως τον Ιούνη του 2012 (Έρογλου νέος ηγέτης ΤΚ)—σύνοδοι Greentree/Γενεύη. Όμως η απαίτηση του Έρογλου για τη διατήρηση του ψευδοκράτους της «ΤΔΒΚ», για τη λειτουργία της ως ιδρυτικό συνιστών κράτος της ΔΔΟ, και για ένα μεγάλο βαθμό κυριαρχίας για τα συνιστώντα κράτη, τις ώθησαν ξανά σε αποτυχία. Οι διαφωνίες για τις ΑΟΖ επιβάρυναν πρόσθετα το κλίμα. Η Τουρκία απάντησε στις έρευνες ΦΑ της ΚΔ, οριοθετώντας ΑΟΖ με το ψευδοκράτος, αμφισβητώντας την ΑΟΖ της ΚΔ και στο πεδίο—απόπειρα εμπόδισης με την παρουσία πολεμικών πλοίων. Ο ανταγωνισμός επέμεινε.

Το 2013 η σχέση Τουρκίας-ΚΔ μπήκε σε τροχιά όξυνσης. Η προηγούμενη αποτυχία των συνομιλίων επέφερε σκεπτικισμό σε ΤΚ, ΚΔ (Αναστασιάδης νέος Πρόεδρος) όσον αφορά την αναγκαιότητα συνέχισης των συνομιλιών στο σημείο διακοπής τους. Η έναρξη τους καθυστερούσε. Ως συνέπεια η Τουρκία δήλωνε αβέβαιη για τη χρησιμότητα τους αν δεν εκκινούσαν άμεσα και με χρονοδιάγραμμα, μιλώντας για το βιώσιμο της λύσης των δύο κρατών, ενώ οι ΤΚ εστίαζαν στις «νέες πραγματικότητες» στο νησί. Η αποτυχία εισόδου στην ΕΕ στο άμεσο/ορατό μέλλον ευνόησε τη μείωση της δέσμευσης της Τουρκίας στη λύση του Κυπριακού. Η απειλή απώλειας των συνομιλιών στο φόντο της πίεσης των ΗΠΑ για την εξομάλυνση των σχέσεων των εταίρων τους—προς εξισορρόπηση Ρωσίας, Ιράν, ΙΚ—ώθησε τη ΚΔ στη συνέχεια τους αργότερα, και στη Δήλωση Αναστασιάδη-Έρογλου (Φλεβάρης 2014)—ΔΔΟ δύο συνιστώντων κρατιδίων ίσου στάτους, μίας κυριαρχίας. Αυτές όμως υπονομεύτηκαν, όταν η Τουρκία απάντησε στην ενεργειακή προσέγγιση ΚΔ-Ισραήλ-Ελλάδας-Αίγυπτο, ξεκινώντας σεισμικές έρευνες ΦΑ εντός της ΑΟΖ της ΚΔ (Άνοιξη 2015). Αργότερα η αδράνεια στο πρόγραμμα ΦΑ της ΚΔ ώθησε την «ολοκλήρωση» αυτών, επιτρέποντας τη

συνέχεια των συνομιλιών. Ωστόσο η επιμονή της Τουρκίας στη συσχέτιση της επικράτειας των κρατιδίων με τη διατήρηση των εγγυήσεων τις τελμάτωσε—Νοέμβρης 2016 πενταμερή του Μον Πελεράν (ΕΚ, ΤΚ ως κοινότητες και οι εγγυήτριες χώρες Ελλάδα, Τουρκία, ΗΒ). Οι διεργασίες συνέχισαν όμως στη πενταμερή στο Κραν Μοντάνα (Ιούνης 2017). Η Τουρκία δέχθηκε μεγάλη μείωση των στρατευμάτων της σε αυτές τις συνομιλίες. Ζήτησε όμως την παρουσία μέρους αυτών και Ελληνικών δυνάμεων στο νησί για 15 έτη και τη συνέχεια του καθεστώτος των εγγυήσεων. Η ΕΚ δέχθηκε το πρώτο σκέλος. Απέρριψε το δεύτερο. Η προοπτική διευθέτησης εξαντλήθηκε ως το Καλοκαίρι του 2017.

Έκτοτε ο ανταγωνισμός κλιμακώθηκε. Η ΚΔ ενέτεινε τη συνεργασία της με Ελλάδα, Αίγυπτο και Ισραήλ και το ενεργειακό πρόγραμμα της, θέλοντας την εμπέδωση της κυριαρχίας και των δικαιωμάτων της. Την ίδια εποχή οι ΗΠΑ στήριζαν τη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική ως αντίβαρο στη ρωσοτουρκική προσέγγιση και ως μοχλό πίεσης στην Τουρκία για τον περιορισμό της «αυτόνομης» πορείας της. Ως απάντηση η Τουρκία κλιμάκωσε τις απόπειρες εξισορρόπησης της ΚΔ στην ΑΟΖ αυτής με στρατιωτικά μέσα και γεωτρητικές έρευνες ΦΑ. Η ΚΔ απάντησε, κινητοποιώντας την ΕΕ. Το αποτέλεσμα ήταν η επιβολή ορισμένων κυρώσεων στην Τουρκία από την Ένωση. Επίσης η Τουρκία προσχωρούσε στη ζύμωση και στη δημιουργία συνθηκών για τη λύση των δύο κρατών ή της συνομοσπονδίας με κυριαρχική ισότητα των δύο συνιστώντων κρατιδίων. Η ΚΔ απαντούσε, θέτοντας ως όριο την χαλαρή-αποκεντρωμένη ομοσπονδία ενός ευρύτερου βαθμό κυριαρχίας για τα συνιστώντα κράτη. Όμως ΚΔ και Τουρκία απέφυγαν την αμφισβήτηση του status quo του 1974. Δε ρίσκαραν μια πολεμική εμπλοκή, στο φόντο παρότρυνσης των ΗΠΑ για αποκλιμάκωση αντιθέσεων και εστίαση των εταίρων τους στην εξισορρόπηση Ιράν, Ρωσίας. Η διαμάχη έμεινε ελεγχόμενη.[196]

...

Συνοψίζοντας, η σχέση ΚΔ-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια, και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά η ενθάρρυνση ΕΕ-ΗΠΑ επέτρεψε τις συνομιλίες στο Κυπριακό. Από το 2002 η διάθεση των ΗΠΑ για λύση, η αποδοχή της ΚΔ στην ΕΕ, ακόμη και χωρίς λύση του Κυπριακού, ευνόησε τη στροφή της Τουρκίας στις συνομιλίες, ενώ οι τριβές Ρωσίας-ΗΠΑ ευνόησαν την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν από την ΚΔ. Από το Μάη του 2004 η δυσαρέσκεια της Δύσης για την αρνητική στάση της ΚΔ στο δημοψήφισμα επέτρεψε Τουρκικές κινήσεις διπλωματικής εξισορρόπησης. Την ίδια στιγμή οι τριβές και το διαζύγιο ΗΠΑ-Ρωσίας και η παρουσία της

[196] Morelli. Cyprus (2013) 3-14. Morelli. Cyprus (2016) 9-14. Morelli. Cyprus (2019) 13-37. Tsakiris, "Inflammable Waters," 283-7.

ΚΔ στην ΕΕ, επιτρέψαν την επιδίωξη ανταπάντησης τους από την ίδια. Από το 2008 η παρότρυνση των ΗΠΑ για νέες συνομιλίες δεν απέτρεψε εξισορροπητικές δράσεις στις θαλάσσιες ζώνες αλλά επέτρεψε συνομιλίες σε Κυπριακό. Από το 2013 η ενθάρρυνση των ΗΠΑ για μία λύση, δεν απέτρεπε την όξυνση των εξισορροπητικών κινήσεων στις θαλάσσιες ζώνες, ενώ επέτρεψε την επανέναρξη των συνομιλιών αν και όχι την επιτυχία τους. Από το 2017 η επιδίωξη των ΗΠΑ για την εξισορρόπηση της Ρωσοτουρκικής σχέσης ευνόησε εξισορροπητικές κινήσεις της ΚΔ στις θαλάσσιες ζώνες, σε μη απειλητικά όμως όρια για τη συνοχή της Δυτικής συμμαχίας, επιτρέποντας μόνο ελεγχόμενα την κλιμάκωση της διαμάχης ΚΔ-Τουρκίας. Έτσι οι αντιθέσεις για το status quo στην Κύπρο ήταν καθοριστικές στην επιμονή της διαμάχης τους, ενώ η τελική οριοθετημένη όξυνση της ανέκυψε στο φόντο ιεραρχήσεων ΗΠΑ.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στο status quo στην Κύπρο. Αρχικά η προοπτική της ΕΕ μείωνε τις ανασφάλειες των δύο πλευρών, ωθώντας συνομιλίες στο Κυπριακό. Όμως οι διαφωνίες για το στάτους των κρατιδίων στη ΔΔΟ επέβαλαν τη διακοπή τους από Τουρκία/ΤΚ. Από το 2002 η απειλή εισόδου της ΚΔ στην ΕΕ δίχως λύση ώθησε ξανά σε συνομιλίες. Αντίστοιχα οι απειλές στη συνέχεια της ως κράτος και στην ασφάλεια των ΕΚ, στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάν, επέφεραν την απόρριψη του από την ΚΔ. Το Μάη του 2004 η είσοδος της ΚΔ στην ΕΕ ωθεί την Τουρκία σε δράσεις εξισορρόπησης, που απαντώνται με κινήσεις εμπέδωσης της κρατικής υπόστασης από τη ΚΔ. Από το 2008 η αύξηση του κόστους μη λύσης στο Κυπριακό—εύρεση ΦΑ—ωθεί τη ΚΔ στη χρήση του για μία λύση σε νέες συνομιλίες. Αυτές όμως αποτυγχάνουν, καθώς Τουρκία/ΤΚ επιμένουν στην επανίδρυση της ΔΔΟ. Από το 2013 η αβεβαιότης της ΚΔ για την άμεση ανάγκη συνομιλιών την ωθεί σε δράσεις εμπέδωσης των θαλάσσιων ζωνών της, ωθώντας Τουρκία/ΚΔ σε δράσεις εξισορρόπησης. Σε αυτές συμπεριλήφθηκε και το ενδεχόμενο της απομάκρυνσης της από την προοπτική ΔΔΟ, η οποία και ώθησε τελικά την ΚΔ στις συνομιλίες. Αυτές όμως σκόνταψαν σε διαφωνίες σε θέματα στρατιωτικής ασφάλειας. Απ' τον Ιούλη του 2017 η απουσία συνομιλιών ωθεί τη ΚΔ σε νέα δράση εμπέδωσης των θαλάσσιων ζωνών της, ωθώντας μία ισχυρή Τουρκική αντίδραση. Η μη αμφισβήτηση του status quo του 1974 όμως συγκράτησε ως ελεγχόμενη τη διαμάχη. Έτσι, όταν η μεταξύ τους απειλή επηρέαζε την πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια, ενισχύονταν οι κινήσεις εξισορρόπησης, ενώ όταν παρέμενε διαχειρίσιμη, ευνοούνταν διαπραγματευτικές επιλογές, με συνέπεια τη συνέχεια της διαμάχης ΚΔ-Τουρκίας και την τελική ελεγχόμενη όξυνση της.

Τέλος η σχέση ΚΔ-Τουρκίας επηρεάστηκε από τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά η ύφεση και η συνεργασία στη δεύτερη σχέση συνοδεύεται από την έναρξη νέων συνομιλιών και την κορύφωση τους στο Σχέδιο Ανάν. Έπειτα οι τριβές στη δεύτερη σχέση συμπίπτουν με την απόρριψη του σχεδίου και τη δράση της Ρωσίας ως στήριγμα στη σχετική απόφαση της ΚΔ. Από το Μάη του 2004 οι τριβές και μετά το διαζύγιο στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από κινήσεις εξισορρόπησης μεταξύ Τουρκίας-ΚΔ, ενώ οι πρώτες λειτουργούν ως στήριγμα των κινήσεων της Τουρκίας και το δεύτερο υπέρ της ΚΔ. Από το 2008 το διαζύγιο και το reset στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από νέες συνομιλίες στο Κυπριακό. Από το 2013 η αποτυχία του reset και η κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από νέες αποτυχημένες συνομιλίες και την κλιμάκωση των εξισορροπήσεων μεταξύ Τουρκίας-ΚΔ. Το 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από μία νέα κλιμάκωση μεταξύ Τουρκίας-ΚΔ. Ακόλουθα η σχέση ΚΔ-Τουρκίας ακολούθησε ως ένα βαθμό τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αυτή δε προκάλεσε αλλά, επέδρασσε στην πορεία και στη τελική ελεγχόμενη όξυνση της, στο βαθμό που οι ΗΠΑ, Ρωσία έδιναν δυνατότητες ισορρόπησης σε ΚΔ, Τουρκία.

Πίνακας 4.11.1:1 Η Γενική Σχέση ΚΔ-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1,	1
Μετά το 2001	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1, → 2	1
Μετά τον Απρίλιο του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	2 → -1	-1

Μετά το 2007	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	-1, → 1	1
Μετά το 2012	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1
Μετά το Καλοκαίρι του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.11.1:1 Η Γενική Σχέση ΚΔ-Τουρκίας

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.11.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση ΚΔ-Τουρκίας

Η ενεργειακή σχέση ΚΔ-Τουρκίας ορίστηκε από τις αντιθέσεις τους για το status quo στην Κύπρο. Πεδία είχε τη παραγωγή και διαμετακόμιση ΦΑ. Ήταν δεμένη με την πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια των δύο χωρών.

Εξαρχής η ενέργεια υπήρξε πεδίο διαμάχης. Η αποτυχία του Σχεδίου Ανάν και η απόπειρα αλληλοεξισορρόπησης στο πλαίσιο των συνομιλιών ώθησαν αντιθέσεις για την ΑΟΖ, στις οποίες εντάχθηκε η παραγωγή ΦΑ. Η στροφή της ΚΔ στην κατανάλωση ΦΑ αξιοποιήθηκε για την εμπέδωση της κρατικής υπόστασης, της κυριαρχίας και των δικαιωμάτων της. Έτσι αυτή οριοθέτησε ΑΟΖ με το Λίβανο (αυτός δε κύρωσε τη συμφωνία) και με το Ισραήλ. Εκχώρησε οικόπεδα για έρευνες ΦΑ σε ΠΕΠΦΑ. Στο φόντο του διαζυγίου στη σχέση ΗΠΑ-

Ρωσίας, η σχετικά ισορροπημένη σχέση της Λευκωσίας μεταξύ Μόσχας και Ουάσιγκτον, επέτρεψε τη διεθνή αποδοχή του προγράμματος ΦΑ της και την έλξη Δυτικών ΠΕΠΦΑ σε αυτό—Noble, Total, ENI, Delek. Η Τουρκία αντέδρασε. Ζήτηση την άμεση μοιρασιά των κερδών ή την αναστολή των ερευνών της ΚΔ ως τη λύση του Κυπριακού.

Στη συνέχεια η προοπτική εύρεσης ΦΑ στην Αν. Μεσόγειο αύξησε το διακύβευμα της μη λύσης στο Κυπριακό. Ως συνέπεια από τη μία συνέβαλλε στην επανέναρξη των συνομιλιών στο Κυπριακό. Από την άλλη όμως πυροδοτούσε και νέες κινήσεις εξισορρόπησης. Φόντο ήταν οι πιέσεις των ΗΠΑ για πρόοδο στις συνομιλίες—στα πλαίσια της απόπειρας διευθετήσεων στη ΜΑΒΑ και του reset με τη Ρωσία. Η ΚΔ αξιοποίησε το ΦΑ ως μοχλό πίεσης (πολική αναγνώριση) και κίνητρο (πρόσβαση) προς την Τουρκία για την επίτευξη λύσης. Η Τουρκία ήθελε την αναστολή των ερευνών στη διάρκεια των συνομιλιών, κινούμενη για την αποτροπή των πρώτων διπλωματικά—απόρριψη ΑΟΖ και συμφωνιών της ΚΔ με ΠΕΠΦΑ, αδειοδότηση ΤΡΑΟ για έρευνες σε οικόπεδα στην ΑΟΖ της ΚΔ—και στο πεδίο—αποτυχημένη απόπειρα διακοπής ερευνών της Noble δια της παρουσίας φρεγάτας στο οικόπεδο 12 (Αφροδίτη). Η αποτυχία προόδου στο Κυπριακό επιβάρυνε το κλίμα. Η ενεργειακή σχέση ΚΔ-Τουρκίας καθιερώθηκε ανταγωνιστική.

Από το 2013 αυτή οξυνόταν. Η Τουρκία κινούνταν για την εξισορρόπηση της προσέγγισης της ΚΔ με Ισραήλ και Ελλάδα—σχέδιο EastMed—και Αίγυπτο—συμφωνία για συνεκμετάλλευση του ΦΑ στα σύνορα των ΑΟΖ τους. Κοινοποίησε στον ΟΗΕ τα όρια της υφαλοκρηπίδας της (εξαφάνιση θαλάσσιων ζωνών ΚΔ). Ξεκίνησε σεισμικές έρευνες για ΦΑ σε οικόπεδα που εκχώρησε η ΚΔ σε ΠΕΠΦΑ. Η απειλή απώλειας της προοπτικής λύσης στο Κυπριακό όμως, στο φόντο πιέσεων των ΗΠΑ για συνομιλίες—αξιοποιούσαν σχέδιο-αγωγού ΦΑ Ισραήλ-Τουρκία μέσω Κύπρου για την εξομάλυνση της σχέσης των εταίρων τους, αλλά και πίεζαν για την εξισορρόπηση της Ρωσίας (εξαγωγές φα σε ΕΕ)—ώθησε τη ΚΔ σε επανέναρξη αυτών. Η ΚΔ αρνούνταν όμως την ένταξη του ΦΑ σε αυτές, όπως ήθελαν οι ΤΚ, κρίνοντας το θέμα ομοσπονδιακό και προς διευθέτηση μετά από μία λύση, ενώ επέμεινε στην προσέγγιση με το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Ως απάντηση η Τουρκία ενέτεινε τις σεισμικές έρευνες ΦΑ στην ΑΟΖ της ΚΔ μεταξύ Φθινοπώρου 2014-Μαρτίου 2015, ωθώντας την ΚΔ σε παύση των συνομιλιών. Η αδράνεια έπειτα στο ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ, ώθησε την «ολοκλήρωση» των Τουρκικών ερευνών, επιτρέποντας έτσι την επανέναρξη των συνομιλιών. Όμως η επιβράδυνση τους στο τέλος του έτους, λόγω της επιμονής των ΤΚ στην επανίδρυση της ΚΔ ως ΔΔΟ, ώθησε την ΚΔ σε νέα επιτάχυνση του ενεργειακού προγράμματος της—τρίτος γύρος εκχώρησης οικοπέδων σε ΠΕΠΦΑ, συμφωνία με Αίγυπτο για εξαγωγή ΦΑ από την

«Αφροδίτη». Η Τουρκία αντέδρασε, προειδοποιώντας με λήξη των συνομιλιών. Αυτές τελικά απέτυχαν και η ενέργεια τελικώς παρέμεινε στοιχείο διαμάχης.[197]

Από το Ιούλη του 2017 η ενεργειακή «μάχη» κορυφωνόταν. Απουσία συνομιλιών, η ΚΔ εστίασε στη συνεργασία με Ελλάδα, Ισραήλ, Αίγυπτο—ώθηση EastMed, άνοδος/θεσμοποίηση EMGF, σχέδιο εξαγωγής ΦΑ στην Αίγυπτο μέσω αγωγού για την επανεξαγωγή του ως LNG—και στην εκμετάλλευση του ΦΑ της μαζί με Δυτικές ΠΕΠΦΑ—εύρεση ΦΑ σε Καλυψώ (Eni-Total) και Γλαύκο (ExxonMobil). Ήθελε την αξιοποίηση της ανόδου της σε εξαγωγέα ΦΑ και τη θεσμοποίηση του πλαισίου εκμετάλλευσης του στην Αν. Μεσόγειο, ως μέσο εμπέδωσης της κυριαρχίας και των δικαιωμάτων της επίσης. Οι ΗΠΑ στήριξαν τις κινήσεις της, καθώς ήθελαν την εξισορρόπηση της ρωσοτουρκικής ενεργειακής σχέσης και τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ από τη Ρωσία. Ως απάντηση η Τουρκία όξυνε τη στρατιωτική εξισορρόπηση των ερευνών της ΚΔ—εκδίωξε γεωτρύπανο της Eni το 2018—και το 2019 κατέφυγε σε γεωτρητικές έρευνες ΦΑ στην ΑΟΖ της ΚΔ. Η ΚΔ απάντησε με διεκδίκηση μέτρων κατά της Τουρκίας στην ΕΕ, πετυχαίνοντας τα ως ένα βαθμό. Ωστόσο η συγκράτηση της γενικής διαμάχης σε ελεγχόμενα όρια, στο φόντο και της σχετικής επιθυμίας των ΗΠΑ, απέτρεψε νέα όξυνση. Η ενεργειακή διαμάχη ΚΔ-Τουρκίας έμεινε ελεγχόμενη.[198]

...

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση ΚΔ-Τουρκίας εξαρτήθηκε από αντιθέσεις στο status quo στην Κύπρο. Αρχικά οι κινήσεις αλληλοϊσορροπήσης μετά την αποτυχία του Σχεδίου Ανάν, και στο φόντο της ισορροπημένης σχέσης της ΚΔ με Δύση-Ρωσία, ευνόησαν την ένταξη του ΦΑ στη διαμάχη για τις θαλάσσιες ζώνες. Από το 2008 η εύρεση ΦΑ αύξησε το διακύβευμα της μη λύσης του Κυπριακού, στο φόντο και των πιέσεων των ΗΠΑ για συνομιλίες, ωθώντας τη ΚΔ σε χρήση του ΦΑ προς λύση στο Κυπριακό. Αυτή η χρήση τελικά όμως επιβάρυνε τις συνομιλίες. Από το 2013 η σύνδεση θαλάσσιων ζωνών και ΦΑ, στο φόντο της διάθεσης των ΗΠΑ για έναν αγωγό ΦΑ Τουρκία-Ισραήλ μέσω Κύπρου, ωθούσε αλληλοϊσορροπήσεις και επιβάρυνε τις συνομιλίες στο Κυπριακό. Από το 2017 η ελεγχόμενη κλιμάκωση των αλληλοϊσορροπήσεων στις θαλάσσιες ζώνες με μέσο του ΦΑ, στο φόντο της διάθεσης των ΗΠΑ για τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ από τη Ρωσία, ώθησε την ελεγχόμενη όξυνση των κινήσεων για την ενεργειακή εξισορρόπηση Τουρκίας-ΚΔ. Συνεπώς, η ενεργειακή

[197] Η Καθημερινή, "Χριστόφιας: Μετά Τη Λύση Του Κυπριακού Μεταφορά Φυσικού Αερίου..". Η Καθημερινή Κύπρου, "Χριστόφιας: Καταλύτης Για Τη Λύση Στο Κυπριακό Οι Υδρογονάνθρακες,". Morelli., Cyprus (2013) 3-13. Tsakiris, "Inflammable Waters," 284-5, Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-7.
[198] Tsakiris, "Inflammable Waters," 286-7. Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-47. Morelli., Cyprus (2016), 9-14. Morelli, Cyprus (2019) 13-37.

ασφάλεια δεν υποκίνησε τη διαμάχη τους, αλλά εντάχθηκε σε αυτή ωθώντας τη γενική πορεία και την τελική ελεγχόμενη όξυνση της, στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση ΚΔ-Τουρκίας, εφόσον υπήρχαν σχετικές αντιθέσεις ή συγκλίσεις, ορίστηκε από το βαθμό απειλής στη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική τους ασφάλεια. Πρίν το 2008 η συσχέτιση θαλάσσιων ζωνών-ΦΑ αύξησε την ανασφάλεια της Τουρκίας, ωθώντας τη σε εξισορροπητική δράση. Από το 2008 η εύρεση ΦΑ αύξησε το κόστος μη λύσης του Κυπριακού, ωθώντας την ΚΔ στη χρήση του για συνομιλίες σε αυτό το σκοπό. Από το 2013 η σύνδεση θαλάσσιων ζωνών-ΦΑ βαραίνει την προοπτική συνομιλιών-λύσης, ωθώντας ένταση των αλληλοϊσορροπήσεων και την απουσία ή την παύση των πρώτων. Το 2017 η ελεγχόμενη όξυνση της διαμάχης στις θαλάσσιες ζώνες, ωθεί ελεγχόμενες ενεργειακές αλληλοϊσορροπήσεις. Έτσι, η ενεργειακή διάσταση όξυνε τις κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης όταν μετατρεπόταν σε ζήτημα ασφάλειας, ενώ σε συνθήκες χαμηλής απειλής λειτουργούσε ως διαπραγματευτικός μοχλός.

Τέλος η ενεργειακή σχέση ΚΔ-Τουρκίας επηρεάστηκε από τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά το διαζύγιο ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από ενεργειακές αλληλοϊσορροπήσεις ΚΔ-Τουρκίας. Από το 2008 το διαζύγιο και το reset ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από χρήση του ΦΑ ως μέσο στις νέες συνομιλίες στο Κυπριακό. Από το 2013 η αποτυχία του reset και η κλιμάκωση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από ενεργειακές αλληλοϊσορροπήσεις που βαραίνουν την προοπτική συνομιλιών ή τις συνομιλίες στο Κυπριακό. Από το 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από την ελεγχόμενη όξυνση της ενεργειακής διαμάχης Τουρκίας-ΚΔ. Έτσι η ενεργειακή σχέση τους ακολούθησε ως ένα βαθμό τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αυτή δε προκάλεσε αλλά, ενίσχυσε σημαντικά την πορεία της και την τελική ελεγχόμενη όξυνση της, στο βαθμό που οι ΗΠΑ, Ρωσία προσέφεραν δυνατότητες ισορρόπησης σε ΚΔ, Τουρκία στη μεταξύ τους σχέση.

Πίνακας 4.11.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΚΔ-Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	1	1,	0	Απούσα
Μετά το 2001	1	1, $\rightarrow$ 2	0	Απούσα

Μετά τον Απρίλιο του 2004	-1	2 → -1	-1	Απούσα
Μετά το 2007	1	-1, → 1	1	Απούσα
Μετά το 2012	-1	-1	-1	Απούσα
Μετά το Καλοκαίρι του 2017	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 4.11.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση ΚΔ-Τουρκίας

M

↓

Y →X → Y΄

4.11.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η καθοριστική πτυχή στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας ήταν οι αντιθέσεις για το status quo στη Κύπρο. Όταν σχετικές απειλές—Κυπριακό, Θαλάσσιες ζώνες—μεταξύ τους οξυνόταν οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύς στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές επίσης περιοριζόταν από τις ιεραρχήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε σημαντικά στη σχέση τους, καθώς οι δύο δυνάμεις προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στις δύο χώρες στη μεταξύ τους σχέση. Έτσι η στρατιωτική, η πολιτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση για τη συνέχεια και τελικά την οριοθετημένη όξυνση της διαμάχης ΚΔ-Τουρκίας.

Πρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Τουρκίας-ΚΔ. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ τους οξυνόταν, και υφίσταντο αξιόλογες ενεργειακές αντιθέσεις, αυτές ενεργοποιούνταν, και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης. Διαφορετικά η ενεργειακή ασφάλεια τόνιζε δυνατότητες σύγκλισης, επιτρέποντας απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια της. Αυτές επίσης περιοριζόταν από τοπικές ισορροπίες και το διεθνές και τοπικό τοπίο ενέργειας, τις ιεραρχήσεις της ενεργειακής και της γενικότερης

ασφάλειας των ΗΠΑ και της Ρωσίας, τις ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών υ/α της ΚΔ και της Τουρκίας και τη θέση τους στις οδούς μεταφοράς υ/α. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε στην ενεργειακή διαμάχη, ενισχύοντας τη στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες στη μεταξύ τους σχέση. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για το status quo στην Κύπρο (Θαλάσσιες ζώνες, Κυπριακό) ενισχύοντας τη δυναμική της κάθε φορά—τελικά την ελεγχόμενη όξυνση της.

Πίνακας 4.11.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Ενισχυτικός	1, $\rightarrow$ 2, $\rightarrow$ -1, $\rightarrow$ 1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2001	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	0	Ενισχυτικός	1,	Ενισχυτικός	1
Μετά τον Απρίλιο του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, $\rightarrow$ -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά το 2007	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	1
Μετά το 2012	Στρατιωτική Πολιτική,	Σημαντική	ΝΑΙ	-1				-1

	Διπλωματική Ασφάλεια							
Μετά το Καλοκαίρι του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1				-1

Σχήμα 4.11.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση ΚΔ-Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.12 Ο ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στην εξέλιξη της Σχέσης Ελλάδας-Τουρκίας

4.12.0 Εισαγωγή

Όπως θα δείξουν οι επόμενες υπό-ενότητες, οι βασικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και της ΚΔ καθόρισαν τη σχέσης τους. Η κυρία αντίθεση τους αφορούσε το status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο, εκφραζόμενη στις διαφορές τους για τις θαλάσσιες ζώνες και τα συναφή ζητήματα με αυτές. Οι ενεργειακές σχέσεις τους ακολούθησαν τις σχέσεις σε αυτά τα πεδία. Έθεσαν έτσι «υπό τη σκιά» των αντιθέσεων ή συγκλίσεων τους στην στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική ασφάλεια τους και τις αντιθέσεις ή συγκλίσεις τους σε θέματα εισαγωγής, διαμετακόμισης και προοπτικής παραγωγής υ/α.. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια, ενίσχυε την πορεία της σχέσης Ελλάδας-Τουρκίας, συμβάλλοντας στην τελική επιδείνωση της διαμάχης τους.

4.12.1 Η Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

Η εξωτερική πολιτική Τουρκίας και Ελλάδας όρισε τη σχέση τους. Η πρώτη ήθελε την παραμονή της ως πολυπεριφερειακή δύναμη. Η δεύτερη επεδίωκε τη διατήρηση της ως περιφερειακή δύναμη. Η κύρια αντίθεση τους αφορούσε το status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο. Εξελίχθηκε ως διαπάλη πολιτικής, στρατιωτικής και διπλωματικής ασφάλειας, εκφραζόμενη στις διαφορές τους για τις θαλάσσιες ζώνες και συναφή ζητήματα με αυτές. Σε αυτή τη βάση, η σχέση τους επιδεινώθηκε.

Αρχικά οι δύο χώρες θέλησαν διευθέτηση της διαμάχης τους. Η θέληση της Τουρκίας για την είσοδο της στην ΕΕ, στο φόντο της επιθυμίας των ΗΠΑ/ΕΕ για τη διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών, ώθησε διπλωματικές διεργασίες. Αυτές κορυφώθηκαν με τη σύνοδο της ΕΕ στο Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999—συμφωνία στα θαλάσσια σύνορα και συναφή θέματα ως τα τέλη του 2004 ή παραπομπή στο Διεθνές Δικαστήριο Χάγης (ICJ), μη εμπόδιση εισόδου της Τουρκίας στην ΕΕ από την Ελλάδα, εξευρωπαϊσμός Τουρκικής πολιτικής. Έτσι μεταξύ Μάρτη 2002-Άνοιξη 2003 οι δύο χώρες είχαν Διερευνητικές Επαφές (ΔΕ) για τις θαλάσσιες ζώνες στο Αιγαίο. Η οικονομική σχέση τους ενισχύθηκε. Υπήρξαν κοινές στρατιωτικές Νατοϊκές ασκήσεις σε Ελληνικό έδαφος. Μαζί στήριξαν το πλαίσιο του γ.γ. του ΟΗΕ Κ. Ανάν στο Κυπριακό. Νωρίτερα η Ελλάδα απάντησε στην κάλυψη της Τουρκίας στην απόσυρση Ντενκτάς από τις συνομιλίες, τονίζοντας τη λύση του Κυπριακού βάσει ΨΣΑΟΗΕ ως προϋπόθεση της πλήρους προσέγγισης μαζί της. Όμως η επάνοδος των ΤΚ στις συνομιλίες στη συνέχεια απέτρεψε νέα ένταση. Η σχέση Ελλάδας-Τουρκίας αναπτύχθηκε.

Από το Μάη του 2004 αυτή έμενε στάσιμη. Η αργή πρόοδος των ΔΕ, η μη παραπομπή των διαφωνιών τους στο ICJ, λόγω απροθυμίας τους στην εκχώρηση θεμάτων πολιτικής και στρατιωτικής ασφάλειας σε δικαιοδοτικό όργανο—αβεβαιότητα—αύξησε την καχυποψία της μίας για την άλλη. Ορισμένες εξισορροπήσεις έλαβαν χώρα κατόπιν. Η Ελλάδα στήριξε την ΚΔ στο θέμα της αναγνώρισης της από την Τουρκία ως όρο ένταξης στην ΕΕ. Κινήθηκε προς εμπέδωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της, επιδιώκοντας την οριοθέτηση ΑΟΖ με άλλους γείτονες. Η Τουρκία απάντησε, εντείνοντας την αεροπορικής παρουσία σε χώρο που αξίωναν και οι δύο κυριαρχία με συνέπεια αερομαχίες, και το θάνατο Έλληνα πιλότου. Εξέθετε απαράδεκτες για την Ελλάδα αξιώσεις σε θαλάσσιες ζώνες. Η επιβράδυνση της πορείας της προς την ΕΕ ευνόησε την ασθένιση της θέλησης της για έναν συμβιβασμό. Όμως η συνέχιση αυτής και η συναινετική διάθεση της Ελλάδας στη διερεύνηση λύσης στα μεταξύ τους θέματα, με τη στήριξη των ΗΠΑ-ΕΕ, απέτρεψε άλλες εντάσεις. Η Αθήνα αποσυσχέτισε τη σχέση μαζί της από το Κυπριακό. Η Τουρκία βεβαίωνε τη δέσμευση της στις διεργασίες επίλυσης του. Οι

ΔΕ συνέχιζαν. Συμφωνήθηκε η οικοδόμηση ΜΟΕ στο Αιγαίο. Μεγάλες Ελληνικές επενδύσεις έγιναν στην Τουρκία (τράπεζες). Η δυναμική της σχέσης όμως εξαντλούνταν.[199]

Τον Οκτώβρη του 2009 μια αναθέρμανση επιχειρήθηκε αποτυχημένα. Οι συνομιλίες στο Κυπριακό, η δέσμευση της Ελλάδας στην ώθηση της Τουρκικής Ευρωπαϊκής προοπτικής, στο φόντο του reset ΗΠΑ-Ρωσίας και των προοπτικών οικονομικής περιφερειακής συνεργασίας, απαντήθηκαν από την Τουρκία με μία πρόταση για ένα Υψηλόβαθμο Συμβούλιο Συνεργασίας των δύο χωρών και την ένταση των συνομιλιών για Αιγαίο, Κυπριακό. Αυτή έγινε δεκτή από την Ελλάδα. Ακόλουθα, Μνημόνια συνεργασίας συμφωνήθηκαν. Η Ελλάδα απείχε της οριοθέτησης ΑΟΖ με άλλους γείτονες. Η Τουρκία καλλιεργούσε προσδοκίες λειτουργίας της Θεολογικής σχολής της Χάλκης. Όμως η μη πρόοδος στις ΔΕ, η συνέχιση της Τουρκικής αεροπορικής παρουσίας σε χώρο κοινής αξίωσης κυριαρχίας, στο φόντο της κρίσης στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας και αποτυχίας στο reset ΗΠΑ-Ρωσίας άλλαξαν τα δεδομένα. Ώθησαν την Ελλάδα σε απόπειρες εξισορρόπησης. Αυτή προσέγγισε το Ισραήλ και την ΚΔ. Προσδιόρισε ΑΟΖ (Νόμος Μανιάτη) με πλήρη επήρεια σε νησιά όπως το Καστελόριζο και βάσει της μέσης γραμμής με τους γείτονες. Ως απάντηση η Τουρκία δήλωσε ως Αιγυπιοτουρκική θαλάσσια ζώνη το χώρο ανατολικά της Ρόδου. Η δήλωση Μανιάτη για μη άμεση κήρυξη Ελληνικής ΑΟΖ δε μείωσε την ανασφάλεια της. Το 2016 πάγωσε τις ΔΕ. Έθεσε προϋπόθεση οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών την αρχή της «ίσης πρόσβασης», όχι τη μέση γραμμή. Έπειτα η μη έκδοση στρατιωτικών—κατηγορούμενων για συμμετοχή στο πραξικόπημα του 2016—απ' την Ελλάδα, αντιθέσεις στο προσφυγικό, η παύση συνομιλιών στο Κυπριακό, επιδείνωσαν το κλίμα. Η σχέση επανήλθε σε ρότα ανταγωνισμού.

Από τον Ιούλη του 2017 αυτός οξυνόταν. Η Ελλάδα κινήθηκε προς εμπέδωση δικαιωμάτων της σε θαλάσσιες ζώνες, σφίγγοντας δεσμούς με Αίγυπτο, Ισραήλ, ΚΔ, και εκμεταλλευόμενη τη διάθεση των ΗΠΑ για την εξισορρόπηση της Ρωσοτουρκικής προσέγγισης και την πορεία αυτονόμησης της Τουρκίας. Η τελευταία απάντησε, υποστηρίζοντας αξιώσεις σε θαλάσσιες ζώνες με το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας και την οριοθέτηση ΑΟΖ με τη Λιβυή—αναγνώρισε σε ΚΔ και Ελληνικά νησιά χωρικά ύδατα ως 6 ν.μ. Η Ελλάδα απάντησε, οριοθετώντας μερικώς ΑΟΖ με την Αίγυπτο. Η Τουρκία κινήθηκε προς εξισορρόπηση της με σεισμικές έρευνες παρουσία στόλου σε χώρο που η Ελλάδα αξίωνε

[199]Ifantis, "Yunanistan'ın Türkiye Stratejisi ve Algısı," 99-103. Migdalovitz. Greece (2006) 4-. Migdalovitz. Greece (2009) 5, 8-9. Keridis, "Greek Foreign Policy," 87-92. Schaller, "Hardly Predictable and yet an Equitable Solution," 549-68. Συρίγος, *Τουρκικές διεκδικήσεις…* 60-80. Τσάκωνας, "Η 'γκρίζα Προοπτική' Των Διερευνητικών Επαφών." Βαληνάκης, "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα,'". Σταύρος Λυγερός, "Στα Πρόθυρα Της Χάγης Το 2003," *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,* June 4, 2006, https://www.kathimerini.gr/politics/253025/sta-prothyra-tis-chagis-to-2003/.

ΑΟΖ, τις οποίες επεδίωξε να εξισορροπήσει ο Ελληνικός στόλος. Παρόλα αυτά η αποφυγή απόπειρας καίριων πληγμάτων στη πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική τους ασφάλεια, στο φόντο διάθεσης των ΗΠΑ για την ύφεση των εντάσεων μεταξύ συμμάχων και συγκράτησης της Τουρκίας στο Δυτικό πλέγμα ασφαλείας—δήλωση πρεσβείας των ΗΠΑ στην Άγκυρα ότι ο Χάρτης της Σεβίλλης που απεικόνιζε την ΑΟΖ της ΕΕ με πλήρη επήρεια στο Καστελόριζο δεν αποτελεί νομικό κείμενο—ώθησε μία ελληνοτουρκική συμφωνία για ένα μηχανισμό αποκλιμάκωσης εντός ΝΑΤΟ και την επανεκκίνηση των ΔΕ. Ο ανταγωνισμός τους έμεινε ελεγχόμενος.[200]

...

Συνοψίζοντας, η σχέση Ελλάδας-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις τους στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια, και εξελίχθηκε βάσει της κατανομής ισχύος στο ΔΣ. Αρχικά η επιθυμία ΗΠΑ/ΕΕ για ύφεση στη σχέση τους επέτρεψε μία απόπειρα διευθέτησης των αντιθέσεων Ελλάδας-Τουρκίας σε Κύπρο και Αιγαίο και μια συνεργατική σχέση. Από το Μάη του 2004 η επιμονή τους στην απόπειρα διευθέτησης με τη στήριξη των ΗΠΑ/ΕΕ δεν αποτρέπει την εκδήλωση εξισορροπήσεων, αλλά τις αποτρέπει να κυριαρχήσουν στη σχέση. Από τον Οκτώβρη του 2009 η αναθέρμανση της απόπειρας διευθέτησης στο φόντο του "reset" ΗΠΑ-Ρωσίας και προοπτικών οικονομικής περιφερειακής συνεργασίας απέτυχε, και η σχέση κατέστη ανταγωνιστική με επίκεντρο τις θαλάσσιες ζώνες, ενώ η κρίση στη σχέση Ισραήλ-Τουρκίας ευνοούσε τη προσέγγιση Ελλάδας-Ισραήλ. Από τον Ιούλιο του 2017 οι κινήσεις αλληλοϊσορροπήσης στις θαλάσσιες ζώνες κλιμακώνονται, ενώ οι ΗΠΑ επιδιώκουν την εξισορρόπηση της Ρωσοτουρκικής προσέγγισης και της αυτονόμηση της Τουρκίας. Ωστόσο οι δύο χώρες αποφεύγουν καίρια πλήγματα στα μεταξύ τους κρίσιμα ζητήματα και η διαμάχη τους μένει ελεγχόμενη. Φόντο ήταν η διάθεση των ΗΠΑ για ύφεση των εντάσεων μεταξύ συμμάχων και για τη συγκράτησης της Τουρκίας στο Δυτικό πλέγμα ασφάλειας. Έτσι οι αντιθέσεις στο status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο ήταν καθοριστικές στη συνέχεια της διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας, ενώ οι ιεραρχήσεις των ΗΠΑ έθεσαν ως όριο της μία ελεγχόμενη όξυνση.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στη σχέση Ελλάδας-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στο status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο. Αρχικά η Ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας

[200] Schaller, "Hardly Predictable and yet an Equitable Solution," 552-5. Nikos Raptopoulos, "Greek-Turkish Relations during the Greek Crisis: The Impact of the Crisis on Partnership Efforts," in *Foreign Policy under Austerity Greece's Return to Normality?* ed. Spyridon Litsas and Aristotele Tziampiris (Palgrave, 2017), 124-32. Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική..." 35-7. Τσακίρης, "Οι Γεωστρατηγικές Και Ενεργειακές Προεκτάσεις Της Συμφωνίας Της Μπέρ Σεβά." Tsakiris, "Inflammable Waters," 286-7. Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-47 Zanotti Clayton. Turkey (2013) 23-5, 33. Zanotti Clayton. Turkey (2016) 41-2. Zanotti. Clayton. Turkey (2020) 16-8.

αυξάνει διαθέσεις διευθέτησης σχετικών αντιθέσεων, ωθώντας συνομιλίες και συνεργατική σχέση. Από το Μάη του 2004 η αργή πρόοδος στις ΔΕ αύξησε την καχυποψία και ορισμένες μόνο κινήσεις εξισορρόπησης. Από τον Οκτώβρη του 2009 η δέσμευση της Ελλάδας στη στήριξη της Ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας αναθερμαίνει τις σχετικές απόπειρες διευθέτησης, ωθώντας νέες συνεργασίες. Η αποτυχία της ωστόσο οξύνει και καθιστά κυρίαρχες στη σχέση τους τις εξισορροπήσεις στις θαλάσσιες ζώνες. Από τον Ιούλη του 2017 η απουσία συνομιλιών και οι κινήσεις εμπέδωσης των δικαιωμάτων τους στις θαλάσσιες ζώνες οξύνει τις δράσεις αλληλοϊσορροπήσης, αλλά η αποφυγή καίριων πληγμάτων μεταξύ τους, συγκρατεί τη διαμάχη ελεγχόμενη. Έτσι η όξυνση ή ύφεση απειλών στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια έφερε αντίστοιχη δράση-ισορρόπηση ή προσέγγιση, ωθώντας τη διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας, και την τελική ελεγχόμενη όξυνση της.

Τέλος η σχέση Ελλάδα-Τουρκίας επηρεάστηκε από τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά η ύφεση, η συνεργασία και οι τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από μία συνεργατική σχέση Ελλάδας-Τουρκίας. Από το Μάη του 2004 οι τριβές και το διαζύγιο ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται μόνο από μερικές αλληλοεξισορροπήσεις Ελλάδας-Τουρκίας. Από τον Οκτώβρη του 2009 το reset, η αποτυχία του και η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από μία αναθέρμανση και μετα από μία ανταγωνιστική ελληνοτουρκική σχέση. Από τον Ιούλη του 2017 η σταθερή διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από την ελεγχόμενη όξυνση της διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας, ενώ οι ΗΠΑ δίνουν ορισμένες δυνατότητες εξισορρόπησης στην Ελλάδα και η Ρωσία ορισμένες στην Τουρκία. Ακόλουθα η σχέση Ελλάδας-Τουρκίας δεν ακολούθησε την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Αυτή δε προκάλεσε αλλά, επέδρασσε στη πορεία και στην τελική ελεγχόμενη όξυνση της, ενισχύοντας την πορεία της, στο βαθμό που οι ΗΠΑ, Ρωσία έδιναν δυνατότητες ισορρόπησης σε Ελλάδα, Τουρκία στη μεταξύ τους σχέση.

Πίνακας 4.12.1:1 Η Γενική Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή/Αντίθεση**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	1, → 2	2

Μετά τον Απρίλιο του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	2 → -1, →1	1
Μετά το Σεπτέμβριο του 2009	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	1, → -1	-1
Μετά τον Ιούνιο του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	-1

Σχήμα 4.12.1:1 Η Γενική Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

M

↓

Βαθμός απειλής → Κ → (Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια) →Υ

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.12.2 Η σημασία της Ενεργειακής Ασφάλειας στη Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

Η ενεργειακή σχέση Ελλάδας-Τουρκίας ορίστηκε από αντιθέσεις για το status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο. Πεδία είχε την εισαγωγή, διαμετακόμιση και την προοπτική παραγωγής υ/α. Ήταν δεμένη με τη πολιτική, στρατιωτική ασφάλεια.

Αρχικά ήταν συνεργατική. Η ύφεση στη διαμάχη και οι ΔΕ ώθησαν συνεργασίες στην κόμιση και εισαγωγή ΦΑ. Φόντο ήταν η διάθεση των ΗΠΑ για αύξηση και διαφοροποίηση της προσφοράς υ/α και η εξαγωγή αυτών της 3Κ/Ασίας στις αγορές. Η συμμετοχή τους σε διαφορετικά σχέδια αγωγών πετρελαίου—BTC Τουρκία, BAP Ελλάδα—αλληλοισορροπούσε την ενεργειακή τους ισχύ, επιτρέποντας σχετικές συνεργασίες. Έτσι συμφώνησαν στην εισαγωγή/ώθηση Αζερικού ΦΑ, μέσω υλοποίησης του TGI, και στη διευκόλυνση εισαγωγών υ/α της Ευρώπης. Η ενέργεια υπήρξε πεδίο συνεργασίας.

Από το Μάη του 2004 αυτό αμφισβητήθηκε. Η διατήρηση συγκαταβατικής διάθεσης στην όλη σχέση, ενώ οι ΗΠΑ ήθελαν πιο επιτακτικά τη διαφοροποίηση εισαγωγών υ/α της Ευρώπης από τη Ρωσία, ώθησε μία σύμπραξη στην εισαγωγή και διαμετακόμιση ΦΑ της 3Κ/Ασίας. Ο TGI λειτούργησε. Συμφωνήθηκε υποθαλάσσια επέκταση του στην Ιταλία—ITGI. Ωστόσο οι εντάσεις στο Αιγαίο, η στασιμότητα στις ΔΕ, στο φόντο διάθεσης της Ρωσίας για διαφοροποίηση οδών εξαγωγής υ/α από τη Ουκρανία, ώθησε αντιθέσεις για τους υ/α στη θάλασσα και ενέταξε σε εξισώσεις εξισορρόπησης την κόμιση υ/α—σύνδεση ερευνών υ/α με θαλάσσιες ζώνες και των αγωγών με τη διαπραγματευτική θέση των χωρών. Η Τουρκία εμπόδιζε έρευνες ΦΑ της ΚΔ, θίγοντας Ελληνικές αξιώσεις σε θαλάσσιες ζώνες με τις δικές της. Η Ελλάδα επεδίωκε την οριοθέτηση ΑΟΖ με άλλες χώρες και στήριζε τις έρευνες της ΚΔ, προς εμπέδωση των δικαιωμάτων αυτής και της ίδιας. Επίσης μετείχε στους SouthStream και ΒΑΡ της Ρωσίας, εξισορροπώντας τη διαμετακομιστικής θέσης της Τουρκίας—μετείχε στους Nabucco καιΒΤC των οι ΗΠΑ. Η Τουρκία πρόκρινε τους BlueStream2 και τον Διαθρακικό πετρελαιαγωγό (ThP), προς ισορρόπηση της ελληνορωσικής σχέσης. Η ανάγκη για αξιόπιστες εισαγωγές υ/α και παρουσία σε σχέδια διαμετακόμισης κατέστη και πεδίο εξισορρόπησης.

Από τον Οκτώβριο του 2009 η ενεργειακή σχέση ειδώθηκε αποτυχημένα ως πεδίο συμβιβασμών. Η θέρμανση της όλης σχέσης, στο φόντο της αποτυχημένης απόπειρας των ΗΠΑ και της Ρωσία να δουν ως μη ανταγωνιστικά σχέδια ΦΑ τους, ώθησε μία συμφωνία για τον ΤΑΡ—εισαγωγή-εξαγωγή Αζερικού ΦΑ στην Ιταλία—μετά την κατάρρευση του Nabucco, και την επιβράδυνση του SouthStream και τη γοργή απόσυρση της μεσανατολικής εκδοχής του BlueStream2. Όμως η ένταση στο Αιγαίο επανάφερε αντιθέσεις στις θαλάσσιες ζώνες—συσχέτιση με ΦΑ—και οπτικές ισορρόπησης στην κόμιση φα, στο φόντο εντεινόμενου ανταγωνισμού Ρωσίας-ΗΠΑ για τη τροφοδοσία της Ευρώπης. Η Ελλάδα καθόρισε ΑΟΖ με το Νόμο Μανιάτη και ανέπτυξε μία ενεργειακή σχέση με Ισραήλ, ΚΔ. Αυτή εκφράστηκε στο σχέδιο EastMed, το οποίο ευνοούσε και την εμπέδωση των δικαιωμάτων της και την εξισορρόπηση του αγωγού Ισραήλ-Τουρκία που ήθελε η δεύτερη—διαφοροποίηση εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ δια της Μεσογείου—και στήριζαν οι ΗΠΑ. Αυτή απάντησε, οριοθετώντας ΑΟΖ με τους ΤΚ, εκχωρώντας οικόπεδα στις ΑΟΖ της ΚΔ και εν δυνάμει της Ελλάδας, ποντίζοντας καλώδια στη πρώτη, και εμπλεκόμενη στο Ρωσικό σχέδιο ΦΑ TurkishStream2 μετά την κατάρρευση του SouthStream. Η Αθήνα επιχείρησε την εξισορρόπηση της ρωσοτουρκικής σχέσης, θέλοντας εμπλοκή σε αυτόν την Άνοιξη του 2015. Όμως στο φόντο ενίσχυσης δεσμών με τις ΗΠΑ, και της στροφής τους στην απόπειρα ισορρόπησης των Ρωσικών σχεδίων ΦΑ στην περιοχή και αυτονόμησης της Τουρκίας από τη Δύση, η Αθήνα ιεράρχησε τις τριμερείς

συνεργασίες μαζί με τη ΚΔ με Ισραήλ, Αίγυπτο, τις οποίες στήριζαν οι ΗΠΑ. Η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε πλήρως στη λογική της εξισορρόπησης.

Από τον Ιούλιο του 2017 ο ανταγωνισμός τους κλιμακώθηκε. Η απόπειρα εμπέδωσης των δικαιωμάτων της Ελλάδας μέσω της σύσφιξης δεσμών με Αίγυπτο, Ισραήλ, ΚΔ, ώθησε τις διεργασίες ανόδου του EastMed και θεσμοποίησης του EMGF. Φόντο ήταν η επιδίωξη των ΗΠΑ για εξισορρόπηση της Ρωσοτουρκικής ενεργειακής σχέσης και τη διαφοροποίηση των εισαγωγών ΦΑ της ΕΕ από τη Ρωσία. Ο αγωγός Ισραήλ-Τουρκία περιθωριοποιούνταν και ως απάντηση στην απειλή στις αξιώσεις της σε θαλάσσιες ζώνες, η Άγκυρα υπέγραψε Μνημόνιο με τη Λιβυή. Ως συνέπεια η Ελλάδα απειλήθηκε με περιορισμό των δικαιωμάτων των νησιών της σε θαλάσσιες ζώνες ως τα 6 νμ, ωθούμενη σε μερική οριοθέτηση ΑΟΖ με την Αίγυπτο προς την εξισορρόπηση του. Η Τουρκία κινήθηκε προς αποτροπή μίας διεθνούς αναγνώρισης της τελευταίας, διεξάγοντας σεισμικές έρευνες για ΦΑ έως και 6 ν.μ από τα Ελληνικά νησιά δυτικά της Ρόδου παρουσία του ναυτικού της. Μία κίνηση που επιχείρησε να εξισορρόπηση η παρουσία του Ελληνικού στόλου. Ωστόσο η πολιτική στροφή Ελλάδας-Τουρκίας στην ύφεση της έντασης, στο φόντο της απροθυμίας των ΗΠΑ για ένα ενεργειακό ρήγμα μεταξύ συμμάχων στη περιοχή, απέτρεψε την όξυνση της ενεργειακής διαμάχης. Αυτή έμεινε ελεγχόμενη.[201]

...

Συνοψίζοντας, η ενεργειακή σχέση Ελλάδας-Τουρκίας εξαρτήθηκε από αντιθέσεις στο status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο. Αρχικά οι ΔΕ, το «Ελσίνκι», στο φόντο διάθεσης των ΗΠΑ για αύξηση και διαφοροποίηση της προσφορά υ/α και εξαγωγές από την 3Κ/Ασία, ώθησαν τη συμφωνία στον TGI. Από το Μάη του 2004 η συνέχιση της απόπειρα διευθέτησης, ενώ οι ΗΠΑ ήθελαν διαφοροποίηση των εισαγωγών υ/α της ΕΕ από τη Ρωσία, ώθησε τη λειτουργία του TGI και τη συμφωνία για τον ITGI, ενώ η αργή πρόοδος των συνομιλιών, και η διάθεσης της Ρωσίας για διαφοροποίηση των οδών εξαγωγής υ/α από τη Ουκρανία, ευνόησε αντιθέσεις για τους υ/α στη θάλασσα, και ενέταξε σε εξισώσεις εξισορρόπησης την διαμετακόμιση υ/α—σύνδεση ερευνών υ/α με θαλάσσιες ζώνες και αγωγών με τη διαπραγματευτική θέση. Από τον Οκτώβρη του 2009 η αναθέρμανση διεργασιών διευθέτησης, στο φόντο της απόπειρας ΗΠΑ-Ρωσίας να δουν μη ανταγωνιστικά τα σχέδια ΦΑ τους, ώθησε τη συμφωνία για τον TAP. Όμως η ένταση στο Αιγαίο επανάφερε αντιθέσεις στις θαλάσσιες ζώνες—συσχέτιση με ΦΑ—και οπτικές εξισορρόπησης στη διαμετακόμιση ΦΑ—EastMed, αγωγός ΦΑ Ισραήλ-

[201] Τσακίρης, "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική..." 35-7. Τσακίρης, "Οι Γεωστρατηγικές Και Ενεργειακές Προεκτάσεις Της Συμφωνίας Της Μπέρ Σεβά." Tsakiris, "Inflammable Waters," 286-7. Tsakiris, The Importance of East Mediterranean Gas..." 36-47 Zanotti Clayton. Turkey (2013) 23-5, 33. Zanotti Clayton. Turkey (2016) 41-2. Zanotti. Clayton. Turkey (2020) 16-8. Migdalovitz. Greece (2009) 5, 8-9.

Τουρκία, στο φόντο στήριξης των ΗΠΑ στον δεύτερο. Από τον Ιούλη του 2017 η όξυνση του ανταγωνισμού για τις θαλάσσιες ζώνες οξύνει τη συσχέτιση του με το ΦΑ—κρίση Oruc Reis—, ενώ οι ΗΠΑ στηρίζουν EastMed και EMGF, και η Τουρκία μετέχει σε Ρωσικά σχέδια ΦΑ. Όμως η συγκράτηση του πρώτου σε ελεγχόμενα όρια αποτρέπει την όξυνση της ενεργειακής διαμάχης, στο φόντο και της απροθυμίας των ΗΠΑ για ένα ενεργειακό ρήγμα μεταξύ συμμάχων. Συνακόλουθα, η ενεργειακή ασφάλεια δεν υποκίνησε τη συνέχεια της διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας, αλλά εντάχθηκε σε αυτή ωθώντας τη γενική πορεία και την τελική ελεγχόμενη όξυνση της ελληνοτουρκικής σχέσης, στα όρια που έθετε η κατανομή ισχύος.

Σε αυτή τη βάση η δυναμική στην ενεργειακή σχέση Ελλάδας-Τουρκίας ορίστηκε από το βαθμό απειλής στην πολιτική, διπλωματική και στρατιωτική ασφάλεια. Αρχικά η απόπειρα διευθέτησης των αντιθέσεων τους στο Αιγαίο επιτρέπει τη συνεργασία τους σε σχέδια εισαγωγής και διαμετακόμισης ΦΑ. Από το Μάη του 2004 η αργή πρόοδος της αλλά η συνέχεια της επιτρέπει τη συνέχεια της προηγούμενης συνεργασίας, τη συμπληρώνει όμως και με δράσεις αλληλοεξισορρόπησης σε σχέδια διαμετακόμισης και στις θαλάσσιες ζώνες. Από τον Οκτώβρη του 2009 η αναθέρμανση της απόπειρας επιτρέπει νέες συνεργασίες στη εισαγωγή, και διαμετακόμιση ΦΑ. Όμως η ένταση στο Αιγαίο οξύνει τις δράσεις αλληλοεξισορρόπησης σε σχέδια διαμετακόμισης και στις θαλάσσιες ζώνες. Από τον Ιούλη του 2017 η ελεγχόμενη όξυνση της διαμάχης για θαλάσσιες ζώνες επιτρέπει την όξυνση κινήσεων εξισορρόπησης στις έρευνες ΦΑ και στα σχέδια αγωγών αλλά αποτρέπει κάποιο καίριο ενεργειακό ρήγμα στην όλη σχέση. Συνεπώς η ύφεση ή όξυνση της απειλής στο status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο έφερνε αντίστοιχα κινήσεις ενεργειακής συνεργασίας ή εξισορρόπησης, εντάσσοντας την ενεργειακή ασφάλεια στη σχέση των δύο χωρών γι' αυτό, με συνέπεια τη συμβολή της στην εξέλιξη της.

Τέλος η ενεργειακή σχέση Ελλάδας-Τουρκίας επηρεάστηκε από την εξέλιξη της σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας. Αρχικά η ύφεση, η συνεργασία και οι τριβές στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από την ενεργειακή συνεργασία Ελλάδας-Τουρκίας. Από το Μάη του 2004 οι τριβές και το διαζύγιο ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται από περιορισμένες ενεργειακές αλληλοεξισορροπήσεις Ελλάδας-Τουρκίας, ενώ η Ρωσία δίνει δυνατότητες εξισορρόπησης στην πρώτη και οι ΗΠΑ στη δεύτερη. Από τον Οκτώβρη του 2009 το reset, η αποτυχία του, η όξυνση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύονται αρχικά από νέες ενεργειακές συνεργασίες, έπειτα όμως από ένταση των δράσεων ενεργειακής εξισορρόπησης, και ενώ ΗΠΑ, Ρωσία δίνουν δυνατότητες εξισορρόπησης στην Τουρκία και μόνο περιορισμένα η Ρωσία στην Ελλάδα. Από τον Ιούλη του 2017 η σταθεροποίηση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται από μία ελεγχόμενη όξυνση της ενεργειακής διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας, ενώ η

Ρωσία προσφέρει εξισορροπητικές δυνατότητες στην Τουρκία, και οι ΗΠΑ στην Ελλάδα. Ακόλουθα η ενεργειακή σχέση Ελλάδας-Τουρκίας δεν ακολούθησε τη εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Αυτή δε προκάλεσε αλλά, επέδρασσε στη πορεία και στη τελική ελεγχόμενη όξυνση της, ενισχύοντας τη, στο βαθμό που οι ΗΠΑ και η Ρωσία έδιναν δυνατότητες ενεργειακής εξισορρόπησης στις δύο χώρες στη μεταξύ τους σχέση.

Πίνακας 4.12.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

Έτος	**Βαθμίδα Υ**	**Βαθμίδα Μ**	**Βαθμίδα Χ**	**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**
2000	2	1, → 2	2	Απούσα
Μετά τον Απρίλιο του 2004	1	2 → -1, →1	1	Απούσα
Μετά το Σεπτέμβριο του 2009	-1	1, → -1	-1	Απούσα
Μετά τον Ιούνιο του 2017	-1	-1	-1	Απούσα

Σχήμα 4.12.2:1 Η Ενεργειακή Σχέση Ελλάδας-Τουρκίας

M

↓

Y →X → Y΄

4.12.3 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η καθοριστική πτυχή στη σχέση Ελλάδας-Τουρκίας ήταν οι αντιθέσεις τους στο status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο. Όταν σχετικές απειλές—Θαλάσσιες ζώνες—μεταξύ τους οξυνόταν, οι δύο χώρες ωθούνταν σε εξισορρόπηση, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύς στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές επίσης περιοριζόταν από τις ιεραρχήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ. Η εξέλιξη της διαμάχης

ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε ενισχυτικά στη διαμάχη τους, καθώς οι δύο δυνάμεις προσέφεραν σταθερά εξισορροπητικές δυνατότητες στις δύο χώρες στη μεταξύ τους σχέση. Έτσι η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ασφάλεια ήταν η καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη και τελικά στην οριοθετημένη όξυνση της διαμάχης Ελλάδας-Τουρκίας.

Τέλος η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε αλλά εντάχθηκε στη διαμάχη Τουρκίας-Ελλάδας. Όταν η απειλή ασφάλειας μεταξύ τους οξυνόταν, η ενεργειακή ασφάλεια ενεργοποιούσε ενεργειακές αντιθέσεις και εντασσόταν σε απόπειρες εξισορρόπησης, ενώ διαφορετικά τόνιζε δυνατότητες σύγκλισης, επιτρέποντας απόπειρες συνεννόησης. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές επίσης περιοριζόταν από τις τοπικές ισορροπίες και το διεθνές και τοπικό τοπίο ενέργειας, τις ιεραρχήσεις της ενεργειακής και άλλης ασφάλειας των ΗΠΑ, Ρωσίας, και τις ανάγκες ασφαλείας των εισαγωγών υ/α της Ελλάδας και της Τουρκίας και τη θέση τους στις οδούς μεταφοράς υ/α. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε ενισχυτικά στην ενεργειακή διαμάχη, στο βαθμό που οι δύο δυνάμεις προσέφεραν δυνατότητες εξισορρόπησης στις δύο χώρες στη μεταξύ τους σχέση. Έτσι η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη διαμάχη για το status quo σε Αιγαίο-Αν. Μεσόγειο.

Πίνακας 4.12.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ελλάδα-Τουρκίας

Έτος	**Καθοριστική Διάσταση**	**Απειλή**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Βαθμίδα X**	**Ρόλος X**	**M**	**Ρόλος M**	**Βαθμίδα Y**
2000	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Ισχνή	ΝΑΙ	2	Ενισχυτικός	$1, \rightarrow 2$	Ενισχυτικός	2
Μετά τον Απρίλιο του 2004	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Χαμηλή	ΝΑΙ	1	Ενισχυτικός	$2 \rightarrow -1, \rightarrow 1$	Ενισχυτικός	1

Μετά το Σεπτέμβριο του 2009	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	1, → -1	Ενισχυτικός	-1
Μετά τον Ιούνιο του 2017	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Σημαντική	ΝΑΙ	-1	Ενισχυτικός	-1	Ενισχυτικός	-1

Σχήμα 4.12.3:1 Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στη σχέση Ελλάδα-Τουρκίας

Μ

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Υ→ Χ → Υ΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

4.13 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η πορεία των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο τα έτη 2000-2020 εξαρτήθηκε από αντιθέσεις στις στρατηγικές ιεραρχήσεις των δρώντων. Όταν οι σχετικές αντιθέσεις μεταξύ τους οξυνόταν, αυτοί ιεραρχούσαν την εξισορρόπηση τους, ενώ διαφορετικά διακρίνονται απόπειρες συνεννόησης ή και συμπράξεις σε ορισμένες περιπτώσεις. Εξαίρεση αποτέλεσε ως το μέσο του 2007 η διαμάχη Λιβυής-ΗΠΑ, καθώς η Τρίπολη συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις των ΗΠΑ. Η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε εξισορροπήσεις, θέτοντας τα όρια τους. Αυτές περιοριζόταν επίσης από παράγοντες όπως οι περιφερειακές και τοπικές ισορροπίες ισχύος, οι ικανότητες των πρωταγωνιστών, οι ιεραρχήσεις ασφαλείας των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Εξαίρεση αποτέλεσε ως το μέσο του 2007 και μετά τον Ιανουάριο του 2011 η διαμάχη Λιβύης-ΗΠΑ, καθώς απουσίαζαν για την Τρίπολη τα αναγκαία μέσα για την εξισορρόπηση της πίεσης των ΗΠΑ. Ωστόσο στη δεύτερη περίπτωση η απόπειρα εξισορρόπησης ήταν μονόδρομος για την Κανταφική Λιβυή αν ήθελε να επιβιώσει ως τέτοια, από την ένοπλη εξέγερση και τη

στήριξης που αυτή λάμβανε από την αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ. Η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δε συμβάδιζε με την εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. Επιδρούσε όμως ενισχυτικά σε αυτούς, στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες στους πρωταγωνιστές στις αντιπαραθέσεις. Εξαίρεση αποτελούν οι διαμάχες ΗΠΑ-Λιβυής το 2011, Ισραήλ-Λιβάνου, Ισραήλ-Παλαιστινίων, Ισραήλ-Συρίας και η εσωτερική διαμάχη στο Λίβανο, όπου δε διακρίνεται κάποια αξιόλογη επίδραση αυτής. Συνολικά, οι αντιθέσεις στην πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική ασφάλεια ήταν οι καθοριστικές διαστάσεις στην εκδήλωση/εξέλιξη ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. Εξαίρεση αποτέλεσε η διαμάχη ΗΠΑ-Λιβυής ως το 2007, όπου καθοριστική διάσταση υπήρξε η ενεργειακή ασφάλεια. Σε αυτή τη βάση, οι ανταγωνισμοί στην περιοχή οξύνθηκαν ως το τέλος της περιόδου (με εξαίρεση στο τέλος τις διαμάχες Ισραήλ-Λιβάνου και τον εμφύλιο της Λιβυής), αλλά δεν οδήγησαν σε μία περιφερειακή αποσταθεροποίηση ή σε γενικευμένες διακρατικές αντιπαραθέσεις (με εξαίρεση την εμπλοκή των ΗΠΑ στους Νατοϊκούς αεροπορικούς βομβαρδισμούς το 2011)

Πίνακας 4.13:1 Οι Ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο

Ανταγωνισμός		**Καθοριστική Αντίθεση**	**Όξυνση Αντίθεσης**	**Ύφεση Αντίθεσης**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει την εξισορρόπηση;**	**Εξέλιξη της σχέσης Μ-Υ**	**Τελικό Υ**
ΗΠΑ - Λιβυή ως το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Ενεργειακή Ασφάλεια	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	-	ΟΧΙ	Δε συμβαδίζει	2
	Ως το Φλεβάρη του 2011	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	-	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ		1
	Από το Φλεβάρ		Ανεπιτυχής	-	ΟΧΙ		-2

	η του 2011		Εξισορρόπηση (Λιβυή)				
Εμφύλιος Λιβυής 2012-2020		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	1
Εμφύλιος Συρίας 2011-2020		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε διακρίνεται σημαντική σχέση	-1
Ισραήλ-Παλαιστινίων		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε διακρίνεται σημαντική σχέση	-1
Ισραήλ-Συρίας		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε διακρίνεται σημαντική σχέση	-1

UNIVERSITY of NICOSIA

Ισραήλ-Λιβάνου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε διακρίνεται σημαντική σχέση	1
Ισραήλ-Τουρκίας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Τουρκίας-Αιγύπτου	Στρατιωτική Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Τουρκίας-Συρίας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Τουρκίας-ΚΔ	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1
Τουρκίας-Ελλάδας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Δε συμβαδίζει	-1

Σχήμα 4.13:1 Οι Ανταγωνισμοί στην Αν. Μεσόγειο

Μ

Ακόλουθα, η ενεργειακή ασφάλεια δεν όρισε τη πορεία των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ο ρόλος της είναι ενισχυτικός. Όταν οι γενικότερες σχέσεις των δρώντων κινούνται λιγότερο συγκρουσιακά ή συνεργατικά, και οι ενεργειακές σχέσεις τους εξελίσσονται συνεργατικά ή μη συγκρουσιακά. Μόνο στους ανταγωνισμούς Ισραήλ-Λιβάνου, στην εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο και λιγότερο στον ανταγωνισμό ΚΔ-Τουρκίας, η επίδραση της ενεργειακής ασφάλειας δεν είναι πάντα παρούσα, καθώς σε κάποια χρονικά διαστήματα η ενεργειακή διάσταση δεν διακρίνεται στις σχέσεις των εμπλεκομένων. Πρόσθετα η ενεργειακή ασφάλεια ασκεί αμελητέα επίδραση στη διαμάχη Ισραήλ-Συρίας, καθώς απουσιάζει από τη σχέση τους η ενεργειακή διάσταση στη σχέση όλη την εξεταζόμενη περίοδο. Αντίθετα στη διαμάχη Λιβυής-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007, η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί την καθοριστική διάσταση της σχέσης. Έτσι, με εξαίρεση τη σχέση ΗΠΑ-Λιβυής ως το μέσο του 2007 και τη σχέση Ισραήλ-Συρίας, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε ως δευτερεύουσα μεταβλητή στη γενική εξέλιξη των ανταγωνισμών.

Πίνακας 4.13:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο

Ανταγωνισμός		**Υπαρξιακή Ενεργειακή Αντίθεση/απειλή**	**Ενεργειακή Διάσταση**	**Εξέλιξη της σχέσης Χ-Υ**
ΗΠΑ-Λιβυή ως το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Παρούσα	Παρούσα	Διακρίνεται καθοριστική σχέση

	Έπειτα	Απούσα		Συμβαδίζει
Εμφύλιος Λιβυής 2012-2020		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Εμφύλιος Συρίας 2011-2020		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει κατά διαστήματα
Ισραήλ-Παλαιστινίων		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Ισραήλ-Συρίας		Απούσα	Απούσα	Δεν διακρίνεται σημαντική σχέση
Ισραήλ-Λιβάνου		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει κατά διαστήματα
Ισραήλ-Τουρκίας		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Τουρκίας-Αιγύπτου		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Τουρκίας-Συρίας		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει
Τουρκίας-ΚΔ		Απούσα	Παρούσα	Κυρίως Συμβαδίζει
Τουρκίας-Ελλάδας		Απούσα	Παρούσα	Συμβαδίζει

Σχήμα 4.13:2 Ο Ρόλος της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς στην Αν. Μεσόγειο

M

↓

Y →X → Y´

Εν κατακλείδι, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στις διαμάχες των εμπλεκομένων στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου αναφορικά με την πολιτική, στρατιωτική και τη διπλωματική τους ασφάλεια. Όταν οι αντιθέσεις τους στα πεδία αυτών των διαστάσεων οξυνόταν, οι ενεργειακές αντιθέσεις τους, εφόσον υπήρχαν, ενεργοποιούνταν και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν στις μεταξύ τους εξισορροπήσεις. Όταν αυτές οι αντιθέσεις ήταν σε ύφεση, οι ενεργειακές εξισορροπήσεις αποκλιμακωνόταν, και αν υπήρχαν ενεργειακές συγκλίσεις, η ενεργειακή ασφάλεια καθίστατο ή αποπειράτο να γίνει πεδίο συνεργασίας. Εξαίρεση αποτέλεσε ως το μέσο του 2007 η διαμάχη Λιβυής-ΗΠΑ, καθώς η Τρίπολη συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις των ΗΠΑ, αλλά και η σχέση Ισραήλ-Συρίας όπου η ενεργειακή διάσταση απουσιάζει. Αντίστοιχα η ενεργειακή διάσταση απουσιάζει σε κάποια χρονικά διαστήματα στις διαμάχες Ισραήλ-Λιβάνου, στην εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο και λιγότερο στον ανταγωνισμό ΚΔ-Τουρκίας. Αντίστοιχα, η κατανομή ισχύος στο ΔΣ επέτρεπε σχετικές εξισορροπήσεις, ενώ αυτές περιοριζόταν κάθε φορά από παράγοντες όπως, το σκηνικό στο διεθνές τοπίο ενέργειας, τοπικές-περιφερειακές και εσωτερικές ισορροπίες, οι ανάγκες ενεργειακής και άλλης ασφαλείας των ΗΠΑ, Ρωσίας, και οι ανάγκες ενεργειακής ασφαλείας και οι ενεργειακές ικανότητες των πρωταγωνιστών. Εξαίρεση αποτέλεσε ως το μέσο του 2007 και μετά τον Ιανουάριο του 2011 η διαμάχη Λιβύης-ΗΠΑ, καθώς απουσίαζαν για την Τρίπολη τα αναγκαία μέσα για την εξισορρόπηση της πίεσης των ΗΠΑ και της υποστηριζόμενης από το ΝΑΤΟ ένοπλης εξέγερσης αντίστοιχα. Τέλος, η σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρούσε ενισχυτικά στις ενεργειακές διαμάχες της Αν. Μεσογείου στο βαθμό που διευκόλυνε μία ή και τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες στους δρώντες που αντιμαχόταν. Εξαίρεση αποτελούν οι διαμάχες ΗΠΑ-Λιβυής το 2011, Ισραήλ-Λιβάνου, Ισραήλ-Παλαιστινίων, Ισραήλ-Συρίας και η εσωτερική διαμάχη στο Λίβανο, όπου δε διακρίνεται κάποια αξιόλογη επίδραση αυτής της σχέσης. Σε αυτή τη βάση, η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε και ως επιταχυντική μεταβλητή στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο, συμβάλλοντας στην ελεγχόμενη κλιμάκωση τους ως το τέλος της περιόδου—με την εξαίρεση της σχέσης Ισραήλ-Συρίας και Λιβυής-ΗΠΑ ως το 2007.

Πίνακας 4.13.3: Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς

Ανταγωνισμός		**Καθοριστική Αντίθεση**	**Όξυνση Αντίθεσης**	**Ύφεση Αντίθεσης**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει την εξισορρόπηση;**	**Ρόλος Χ**	**Ρόλος Μ**
ΗΠΑ-Λιβύη ως το 2012	Ως τον Ιούλιο του 2007	Ενεργειακή Ασφάλεια	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	-	ΟΧΙ	Καθοριστικός	Ενισχυτικός
	Από τον Ιούλιο του 2007	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	-	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
	Από τον Ιανουάριο του 2011		Ανεπιτυχής Εξισορρόπηση (Λιβύη)	-	ΟΧΙ	Ενισχυτικός	Αμελητέος
Εμφύλιος Λιβύης 2012-2020		Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός

UNIVERSITY of NICOSIA

Εμφύλιος Συρίας 2011-2020	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός ή Αμελητέος ανά διαστήματα	Αμελητέος
Ισραήλ-Παλαιστινίων	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Αμελητέος
Ισραήλ-Συρίας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Αμελητέος	Αμελητέος
Ισραήλ-Λιβάνου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός ή Αμελητέος ανά διαστήματα	Αμελητέος

UNIVERSITY of NICOSIA

Ισραήλ-Τουρκίας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Τουρκίας-Αιγύπτου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Τουρκίας-Συρίας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Τουρκίας-ΚΔ	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Κυρίως Ενισχυτικός	Ενισχυτικός
Τουρκίας-Ελλάδας	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός

UNIVERSITY of NICOSIA

Σχήμα 4.13.3: Ο Μηχανισμός Επίδρασης της Ενεργειακής Ασφάλειας στους ανταγωνισμούς

M

↓

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → K → Y→ X → Y΄

▲

Κατανομή ισχύος στο ΔΣ (προϋπόθεση εξισορρόπησης)

Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα

UNIVERSITY of NICOSIA

5.0Συμπεράσματα

Σκοπός της εργασίας είναι να συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση του ειδικού βάρους της ενεργειακής ασφάλειας στις σχέσεις μεταξύ των δρώντων της Αν. Μεσογείου, σε συνάρτηση με την εξέλιξη της σχέση των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή. Σε αυτή την κατεύθυνση, εξετάζει τους κυριότερους διακρατικούς ανταγωνισμούς και τις πλέον διεθνοποιημένες εσωτερικές αντιπαραθέσεις στην περιοχή, υπό το πρίσμα της ενεργειακής και της εξωτερικής πολιτικής των κρατών αυτής, και στο φόντο της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και ειδικότερα στην περιοχή, τα έτη 2000-2020. Ακόλουθα επιχειρεί την επίτευξη τριών επιμέρους στόχους: 1. Τη διασαφήνιση της σημασίας της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. 2. Τη διακρίβωση του τρόπου με τον οποίο η ενεργειακή ασφάλεια επηρεάζει την εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο. 3. Την αποκάλυψη της συμβολής του ανταγωνισμού Ρωσίας-ΗΠΑ στις αντιπαραθέσεις στην Αν. Μεσόγειο. Αντίστοιχα, αναζητεί την απάντηση τριών ερωτημάτων: 1. Σε τι βαθμό ευθύνεται η ενεργειακή ασφάλεια για την κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο; 2. Προς ποια κατεύθυνση επηρεάζει η ενεργειακή ασφάλεια τις διαμάχες στην Αν. Μεσόγειο; 3. Προς ποια κατεύθυνση ωθεί την ενεργειακή πολιτική των δρώντων στην Αν. Μεσόγειο ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας; Τέλος, για την απάντηση των ερωτημάτων θέτει υπό έλεγχο τρεις υποθέσεις: 1. Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί εξισορροπήσεις στο βαθμό που απειλείται η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ. 2. Η ενεργειακή ασφάλεια ωθεί εξισορροπήσεις, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος στο ΔΣ. 3. Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου επηρεάζεται ανάλογα, όσο οξύνεται η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Σε αυτή τη βάση, επιδιώκει τον έλεγχο της κεντρικής υπόθεσης της διατριβής, η οποία υποστηρίζει ότι: Τα έτη 2000-2020 η ζήτηση ενεργειακής ασφάλεια λειτουργεί ως στοιχείο αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσόγειου, ενώ ο βαθμός επίδρασης της επηρεάζεται από την εξέλιξη του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας.

Ο έλεγχος της πρώτης υπόθεσης πραγματοποιήθηκε σε τρεις περιπτώσεις έρευνας. Όσον αφορά την περίπτωση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο, το βασικό εύρημα είναι ότι, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορροπήσεις, όταν οξυνόταν η αντίθεση τους στα βασικά πεδία της στρατιωτικής ασφάλειας τους. Αυτά αποτέλεσαν και την καθοριστική πτυχή της όλης σχέσης τους, καθώς συνιστούσαν το καθοριστικό στοιχείο για τη θέση τους στο ΔΣ. Αντίθετα, όταν οι αντιθέσεις τους στα βασικά πεδία της στρατιωτικής τους ασφάλειας ήταν σε ύφεση, τότε η ενεργειακή τους διαμάχη έβαινε προς αποκλιμάκωση ή επιχειρούνταν ενεργειακές συνεργασίες. Αντίστοιχα, στην περίπτωση των κρατών της Αν. Μεσογείου εντοπίζεται εκ νέου ότι, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορροπήσεις εκ μέρους τους, όταν οξυνόταν η απειλή στις διαστάσεις της στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής τους ασφάλειας. Άλλωστε, αυτές λειτούργησαν ως η καθοριστική διάσταση της πολιτικής τους, όντας οι πλέον συνδεδεμένες με την ασφάλεια και τη θέση τους στο ΔΣ. Εξαίρεση αποτελεί η Κανταφική Λιβυή ως το μέσο του 2007, καθώς τότε δεν κινήθηκε για την εξισορρόπηση της απειλής που της έθετε ένας πιο ισχυρός δρών, αλλά συμμορφώθηκε σε απαιτήσεις του. Αντίθετα, όταν οι απειλές για τη στρατιωτική, πολιτική και διπλωματική τους ασφάλειας ήταν σε ύφεση, τότε η ενεργειακή πολιτική των κρατών κινούνταν πιο συνεργατικά ή μη συγκρουσιακά. Τέλος, και για την περίπτωση των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου ισχύει ότι, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορροπήσεις, όταν κλιμακωνόταν οι αντιθέσεις των εμπλεκομένων στα πεδία της στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής τους ασφάλειας. Η σημασία των τελευταίων απέρρεε από την κρισιμότητα τους για την ασφάλεια και τη θέση των εμπλεκομένων στο ΔΣ. Εξαίρεση αποτελεί η διαμάχη Κανταφικής Λιβυής-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007, καθώς τότε η Τρίπολη δεν κινήθηκε για την εξισορρόπηση της απειλής που της έθετε η Ουάσιγκτον, αλλά συμμορφώθηκε στις απαιτήσεις ασφαλείας της. Επίσης, εξαίρεση είναι η διαμάχη Ισραήλ-Συρία, όπου απουσιάζει από τη σχέση τους η ενεργειακή διάσταση. Πρόσθετα, στους ανταγωνισμούς Ισραήλ-Λιβάνου, στην εσωτερική αντιπαράθεση στο Λίβανο και λιγότερο στον ανταγωνισμό ΚΔ-Τουρκίας, η χρήση της ενεργειακής ασφάλειας σε δράσεις εξισορρόπησης δεν είναι πάντα παρούσα, καθώς για κάποια χρονικά διαστήματα η ενεργειακή διάσταση δεν διακρίνεται στις σχέσεις των δρώντων. Αντίθετα, όταν οι αντιθέσεις των εμπλεκομένων στα πεδία της στρατιωτικής, πολιτικής και διπλωματικής τους ασφάλειας ήταν σε ύφεση, τότε η ενεργειακή τους διαμάχη μειωνόταν ή επιχειρούνταν ενεργειακές συνεργασίες. Σε αυτή τη βάση και με την εξαίρεση των περιπτώσεων της Κανταφικής Λιβυής ως το μέσο του 2007, της διαμάχης Κανταφικής Λιβυής-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007 και της διαμάχης ΗΠΑ-Ισραήλ, το

συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε εξισορροπήσεις στο βαθμό που απειλούνταν η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ.

Πίνακας 5:1 Έλεγχος Πρώτης Υπόθεσης

Περίπτωση	**Καθοριστική Απειλή/ Αντίθεση**	**Όξυνση Απειλής/ Αντίθεσης**	**Ύφεση Απειλής/ Αντίθεσης**	**Χ**	**Συμπέρασμα**	**Εξαίρεση**
Διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας	Στρατιωτική, Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	Εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης κατά την όξυνση και αποκλιμακώνεται κατά την ύφεση της απειλής	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης στο Βαθμό που Απειλείται η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ	-
Πολιτική Κρατών Αν. Μεσογείου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	Εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης κατά την όξυνση και αποκλιμακώνεται κατά την ύφεση της απειλής	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης στο Βαθμό που Απειλείται η ασφάλεια και η θέση	Λιβυή ως το μέσο του 2007

UNIVERSITY of NICOSIA

					των δρώντων στο ΔΣ	
Ανταγωνισμοί Αν. Μεσογείου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	Εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης κατά την όξυνση και αποκλιμακώνεται κατά την ύφεση της απειλής	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης στο Βαθμό που Απειλείται η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ	Λιβυή-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007 & Ισραήλ-Συρία

Σχήμα 5:1 Έλεγχος Πρώτης Υπόθεσης

Βαθμός απειλής/αντίθεσης → Κ → Μ → Χ → Υ΄

Αντίστοιχα, και ο έλεγχος της δεύτερης υπόθεσης εκτυλίχθηκε σε τρεις περιπτώσεις έρευνας. Όσον αφορά την περίπτωση της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας, γενικά και στην Αν. Μεσόγειο, το βασικό εύρημα είναι ότι, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορροπήσεις, όταν το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ. Αντίστοιχα, το ίδιο εύρημα επαναλαμβάνεται στην περίπτωση της πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου και στους ανταγωνισμούς της Αν. Μεσογείου. Μάλιστα η συμμόρφωση της Λιβυής ως το μέσο του 2007 στις απαιτήσεις των ΗΠΑ, αφορά ακριβώς την έλλειψη αναγκαίων εξισορροπητικών μέσων για τη Λιβυή. Το ΔΣ δεν ευνοούσε την εξισορρόπηση σε αυτή την περίπτωση. Μία εξαίρεση εντοπίζεται μόνο. Αυτή αφορά την αποτυχημένη απόπειρα της Κανταφικής Λιβυής από τον Φεβρουάριο του 2011 να εξισορροπήσει την ένοπλη εξέγερση και τη στήριξη που αυτή λάμβανε από την αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ, με συνέπεια την ανατροπή του καθεστώτος και το θάνατο του ηγέτη της. Το ΔΣ δεν ευνοούσε την εξισορρόπηση στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Έτσι με εξαίρεση τη Λιβυή του 2011, το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε εξισορροπήσεις, εφόσον το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ.

Πίνακας 5:2 Έλεγχος Δεύτερης Υπόθεσης

Περίπτωση	**Όξυνση Απειλής/ Αντίθεσης**	**Ρόλος Χ**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει την εξισορρόπηση;**	**Συμπέρασμα**	**Εξαίρεση**
Διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας	Εξισορρόπηση	Ενισχυτικός	ΝΑΙ	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος στο ΔΣ	-
Πολιτική Κρατών Αν. Μεσογείου	Εξισορρόπηση	Ενισχυτικός	ΝΑΙ	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης, εφόσον το επιτρέπει η κατανομή ισχύος στο ΔΣ	Λιβυή ως το μέσο του 2007
Ανταγωνισμοί Αν. Μεσογείου	Εξισορρόπηση	Ενισχυτικός ή Κυρίως ενισχυτικός ή	ΝΑΙ	Η Ενεργειακή Ασφάλεια εντάσσεται σε δράσεις εξισορρόπησης, εφόσον το επιτρέπει η	Λιβυή-ΗΠΑ από το Φεβρουάριο του 2011

		ενισχυτικός κατά Διαστήματα		κατανομή ισχύος στο ΔΣ	

Σχήμα 5:2 Έλεγχος Δεύτερης Υπόθεσης

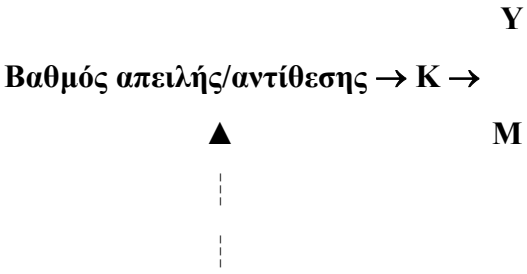

Τέλος, ο έλεγχος της τρίτης υπόθεσης εκτυλίχθηκε σε δύο περιπτώσεις έρευνας. Όσον αφορά την περίπτωση της πολιτικής των κρατών της Αν. Μεσογείου και την περίπτωση των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου, το βασικό εύρημα είναι ότι η γενικότερη και η ενεργειακή πολιτική των πρώτων δε συμβαδίζει με την εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η τελευταία επιδρά σε αυτές, ενισχύοντας την υφιστάμενη πορεία τους, στο βαθμό ευκολύνει μία ή και τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες στο συγκεκριμένο κράτος. Εξαίρεση αποτελεί η πολιτική της Λιβυής το 2011, στην οποία δεν ασκεί σημαντική επίδραση αυτή η σχέση, καθώς κινείται ενάντια στις διεθνοπολιτικές τάσεις που διαμόρφωνε το reset μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας. Αντίστοιχα, και στην περίπτωση των ανταγωνισμών της Αν. Μεσογείου, το βασικό εύρημα είναι ότι, η γενική και η ενεργειακή σχέση των εμπλεκομένων στους ανταγωνισμούς δε συμβαδίζει με την εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας. Η τελευταία επιδρά στις πρώτες, ενισχύοντας την υφιστάμενη πορεία τους, στο βαθμό διευκολύνει μία ή και τις δύο δυνάμεις να προσφέρουν εξισορροπητικές ή συνεργατικές δυνατότητες στους εμπλεκομένους στην κάθε διαμάχη. Εξαίρεση αποτελούν οι διαμάχες Ισραήλ-Λιβάνου, Ισραήλ-Παλαιστινίων, Ισραήλ-Συρίας και η εσωτερική διαμάχη στο Λίβανο, όπου δε διακρίνεται κάποια αξιόλογη επίδραση αυτής της σχέσης. Συνεπώς με εξαίρεση αυτές τις περιπτώσεις, το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν καθόρισε, αλλά επέδρασσε ενισχυτικά, στην εξέλιξη των γενικών και ενεργειακών πολιτικών των κρατών, αλλά και των γενικών και ενεργειακών ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο.

Πίνακας 5:3 Έλεγχος Τρίτης Υπόθεσης

Περίπτωση	Εξέλιξη της σχέσης Μ-Υ	Ρόλος Μ	Συμπέρασμα	Εξαίρεση
Γενική και Ενεργειακή Πολιτική των Κρατών Αν. Μεσογείου	Δε συμβαδίζει	Ενισχυτικός	Η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρά ενισχυτικά	Η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας δεν επιδρά στη διαμάχη ΗΠΑ-Λιβυής το 2011
Γενικοί και Ενεργειακοί Ανταγωνισμοί της Αν. Μεσογείου	Δε συμβαδίζει ή δε διακρίνεται σημαντική σχέση	Ενισχυτικός ή αμελητέος	Η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας επιδρά ενισχυτικά	Η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας δεν επιδρά στις διαμάχες Ισραήλ-Λιβάνου, Ισραήλ-Παλαιστινίων, Ισραήλ-Συρίας και η εσωτερική διαμάχη στο Λίβανο

Σχήμα 5:3 Έλεγχος Τρίτης Υπόθεσης

Μ

↓

Υ→ Χ → Υ΄

Στη βάση των παραπάνω, ελέγχεται και η κεντρική υπόθεση της διατριβής. Κατά κανόνα, η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε εξισορροπήσεις στο βαθμό που απειλούνταν η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ. Σε συντριπτικό βαθμό, αυτή η απειλή αφορούσε τη στρατιωτική ή/και τη διπλωματική και πολιτική ασφάλεια. Αντίστοιχα κατά κανόνα, η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορρόπησης, εφόσον το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ, η οποία έθετε και τα όρια της διαδικασίας. Επιπλέον, η εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας δεν καθόρισε, αλλά επέδρασσε ενισχυτικά, σε αυτές τις εξισορροπήσεις. Συνεπώς, η κεντρική υπόθεση της διατριβής επιβεβαιώνεται ως εξής: Η ενεργειακή ασφάλεια συνέβαλλε στην όξυνση των ανταγωνισμών, λειτουργώντας ως εξαρτημένη/δευτερεύουσα αλλά και επιταχυντική μεταβλητή, ενώ η επίδραση της ενισχύθηκε από την εξέλιξη της διαμάχης ΗΠΑ-Ρωσίας.

Πίνακας 5:4 Συνθετικός Έλεγχος Κεντρικής Υπόθεσης

Περίπτωση	**Καθοριστική Αντίθεση/ Απειλή**	**Όξυνση Αντίθεσης/ Απειλή**	**Ύφεση Αντίθεσης/ Απειλής**	**Η κατανομή ισχύος Επιτρέπει εξισορρόπηση;**	**Ρόλος X**	**Ρόλος M**	**Τελικό Y & M**	**Συμπέρασμα**
Διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας	Στρατιωτική, Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	-	M = -1	Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί εξαρτημένη & επιταχυντική μεταβλητή
Πολιτική Κρατών Αν. Μεσογείου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική Ασφάλεια	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Ενισχυτικός	Ενισχυτικός (σε μία περίπτωση αμελητέος)	Y (χώρες) = -1	Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί εξαρτημένη & επιταχυντική μεταβλητή, ενώ η επίδραση της ενισχύεται από τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας
Ανταγωνισμοί Αν. Μεσογείου	Στρατιωτική, Πολιτική, Διπλωματική	Εξισορρόπηση	Αποκλιμάκωση διαμάχης ή συνεργασία	ΝΑΙ	Κατά διαστήματα ή κυρίως ή απλά Ενισχυτικός	Ενισχυτικός (αμελητέος σε τέσσερις	Y = -1	Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί εξαρτημένη & επιταχυντική μεταβλητή, ενώ η επίδραση της

	Ασφάλεια					περιπτώσεις)		ενισχύεται από τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας

Σχήμα 5:4 Συνθετικός Έλεγχος Κεντρικής Υπόθεσης

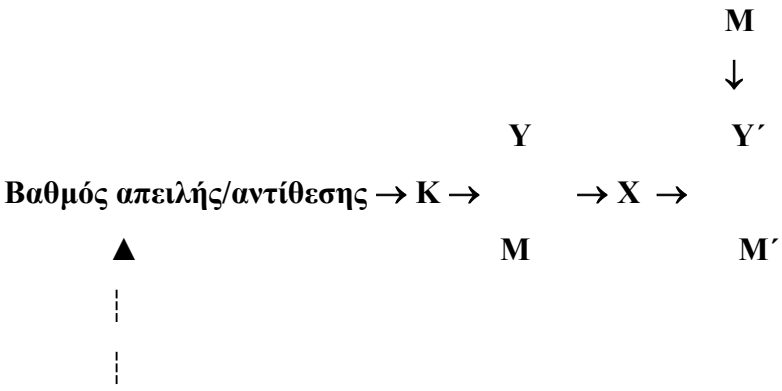

…

Συνοψίζοντας, από τον έλεγχο των υποθέσεων προέκυψαν τα εξής. Η πρώτη υπόθεση επιβεβαιώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Κατά κανόνα, η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε εξισορροπήσεις στο βαθμό που απειλείται η ασφάλεια και η θέση των δρώντων στο ΔΣ—εξαιρέσεις: Λιβυή ως το μέσο του 2007, Λιβυή-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007, Ισραήλ-Συρία. Αντίστοιχα, η δεύτερη υπόθεση επαληθεύεται σε συντριπτικό βαθμό. Κατά κανόνα, η ενεργειακή ασφάλεια ωθούσε εξισορροπήσεις, εφόσον το επέτρεπε η κατανομή ισχύος στο ΔΣ—εξαίρεση: Η ανεπιτυχή απόπειρα της Λιβυής να εξισορροπήσει τη στηριζόμενη στην αεροπορική ισχύ του ΝΑΤΟ ένοπλη εξέγερση το 2011. Τέλος, η Τρίτη υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται Η ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου δεν επηρεαζόταν ανάλογα, όσο οξυνόταν η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας. Σε αυτή τη βάση, επαληθεύεται η κεντρική υπόθεση της εργασίας: Τα έτη 2000-2020 η ενεργειακή ασφάλεια λειτούργησε ως παράγοντας αποσταθεροποίησης της Αν. Μεσογείου, ενώ η επίδραση της ενισχύθηκε από τη διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας

Σε αυτή τη βάση η εργασία απαντά στο ερώτημα: *Σε τι βαθμό ευθύνεται η ενεργειακή ασφάλεια στην κλιμάκωση του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο;* Η εργασία εντοπίζει ότι, καθοριστική διάσταση στην εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας στην Αν. Μεσόγειο ήταν η στρατιωτική ασφάλεια και κυρίως πτυχές της σχετικά με τη στρατηγική ισχύ και τη στρατιωτική επιρροή στην πρώην ΕΣΣΔ. Η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν στις κινήσεις εξισορροπήσεις ή αποκλιμάκωσης/προσέγγισης στην περιοχή, όταν η απειλή μεταξύ

των δύο δυνάμεων οξυνόταν ή έμπαινε σε ύφεση αντίστοιχα. Επόμενα η ενεργειακή ασφάλεια δεν καθόρισε, αλλά εντάχθηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή, στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας στην περιοχή, ενισχύοντας ως ένα βαθμό κάθε φορά την όλη δυναμική της—τελικά τη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση της.

Αντίστοιχα η εργασία απαντά στο ερώτημα: Προς ποια κατεύθυνση επηρεάζει η ενεργειακή ασφάλεια τις διαμάχες στην Αν. Μεσόγειο; Η εργασία βρίσκει ότι οι καθοριστικές διαστάσεις στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο ήταν η πολιτική, στρατιωτική, και διπλωματική ασφάλεια των πρωταγωνιστών. Η ενεργειακή ασφάλεια ήταν εξαρτημένη διάσταση απ' αυτές, με εξαίρεση τη διαμάχη ΗΠΑ-Λιβυής ως το μέσο του 2007, όπου ταυτιζόταν με την πολιτική ασφάλεια του καθεστώτος Καντάφι—άμεση-υπαρξιακή ενεργειακή απειλή—αλλά και τη διαμάχη Ισραήλ-Συρίας, όπου απουσιάζουν ουσιώδης ενεργειακές αλληλεπιδράσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις, πλην της διαμάχης Λιβυής-ΗΠΑ ως το μέσο του 2007 που καθόρισε την εξέλιξη της, αλλά και της διαμάχης Ισραήλ-Συρία που ήταν αδιάφορη, η ενεργειακή ασφάλεια εντάχθηκε στη γενική πορεία της σχέσης των εμπλεκομένων. Ακόλουθα η ενεργειακή ασφάλεια ενίσχυε την πορεία που ήδη είχαν οι διαμάχες στην Αν. Μεσόγειο, συμβάλλοντας σε διαφορετικό βαθμό σε κάθε περίπτωση στη ραγδαία αλλά ελεγχόμενη επιδείνωση τους, ενώ ήταν καθοριστική για τη προσέγγιση ΗΠΑ-Λιβυής ως το μέσο του 2007 και άσχετη με τη διαμάχη Ισραήλ-Συρίας.

Τέλος η εργασία απαντά στο ερώτημα: Προς ποια κατεύθυνση ωθεί την ενεργειακή πολιτική των δρώντων στην Αν. Μεσόγειο ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας; Η εργασία εντοπίζει ότι η διαμάχη ΗΠΑ-Ρωσίας επηρέασε σε διαφορετικό βαθμό την ενεργειακή πολιτική των δρώντων στην Αν. Μεσόγειο, στο βαθμό που «ευκόλυνε» τις δύο δυνάμεις ή μία από τις δύο να προσφέρουν εξισορροπητικές δυνατότητες σε αυτούς. Η πολιτική των τελευταίων ωστόσο και οι διαμάχες στην περιοχή δεν καθορίστηκαν από την εξέλιξη της σχέσης ΗΠΑ-Ρωσίας. Συνεπώς, ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας «εντάχθηκε»/λήφθηκε υπόψιν από την ενεργειακή πολιτική των δρώντων στην Αν. Μεσόγειο σε διαφορετικό βαθμό, ενισχύοντας σε διαφορετικό βαθμό την πορεία που ήδη αυτή κινούνταν—και τελικά καθίστατο πιο εξισορροπητική.

Ως εκ τούτων η εργασία διασαφηνίζει *τη σημασίας της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο*. Αυτή δεν είχε καθοριστική συμβολή στην εκδήλωση-εξέλιξη και ελεγχόμενη κλιμάκωση των τελευταίων, αλλά συνέβαλλε σε αυτό το αποτέλεσμα. Ενίσχυσε την όλη δυναμική τους χωρίς να αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα.

Επίσης, η εργασία αποκαλύπτει *τον τρόπο επίδρασης της ενεργειακής ασφάλειας στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο*. Όταν οι τελευταίοι οξυνόταν, ενεργοποιούνταν

ενεργειακές αντιθέσεις και η ενεργειακή ασφάλεια εντασσόταν σε κινήσεις εξισορρόπησης. Όταν αυτοί ήταν σε ύφεση, οι κινήσεις ενεργειακής εξισορρόπησης αποκλιμακωνόταν και ερευνούνταν η ύπαρξη ενεργειακών συγκλίσεων και κατ' επέκταση συνεννοήσεων και συνεργασιών. Η ενεργειακή ασφάλεια έδρασε ως εξαρτημένη-δευτερεύουσα μεταβλητή.

Τέλος, η εργασία εντοπίζει *τη συμβολή του ανταγωνισμού Ρωσίας-ΗΠΑ στην εξέλιξη των ανταγωνισμών στην Αν. Μεσόγειο*. Αυτός δεν είχε καθοριστική συμβολή στην εκδήλωση-εξέλιξη και ελεγχόμενη κλιμάκωση των τελευταίων, αλλά συνέβαλλε στο όλο αποτέλεσμα, καθώς «εντασσόταν»/λαμβανόταν υπόψιν στην γενική και ενεργειακή πολιτική των δρώντων της Αν. Μεσογείου και στις μεταξύ τους αντιπαραθέσεις—στην τελική ελεγχόμενη κλιμάκωση τους. Ενίσχυσε την όλη δυναμική τους χωρίς να αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα.

Αυτά τα συμπεράσματα συμβάλλουν στη θεωρητική ερμηνεία της σχέσης μεταξύ ενεργειακής ασφάλειας, περιφερειακών ανταγωνισμών και ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων στην Αν. Μεσόγειο. Αυτό επιτυγχάνεται με την εμπειρική επιβεβαίωση και την περαιτέρω εξειδίκευση ενός ήδη υφιστάμενου ερμηνευτικού σχήματος, σύμφωνα με το οποίο οι ενεργειακές σχέσεις αποτελούν κατά κανόνα εξαρτημένη διάσταση των πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών σχέσεων των δρώντων. Σε αυτό το πλαίσιο, η ενεργειακή ασφάλεια αποκτά καθοριστικό ρόλο, μόνο όταν μετατρέπεται σε υπαρξιακή απειλή για κάποιο δρώντα, όπως καταδεικνύεται από την περίπτωση της Λιβύης έως το 2007, όπου οι ΗΠΑ συνιστούσαν υπαρξιακή ενεργειακή απειλή για το καθεστώς Καντάφι. Αντίστοιχα, ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων λειτουργεί κυρίως ως παράγοντας ενίσχυσης ήδη υφιστάμενων τάσεων, όπως καταδεικνύεται από τον ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Συνακόλουθα, η εξέλιξη των ενεργειακών σχέσεων στην περιοχή εξαρτάται από τη δυναμική των σχέσεων στη πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική ασφάλεια, των δρώντων και επηρεάζεται από τον ανταγωνισμό εξωπεριφερειακών-μεγάλων δυνάμεων.

Τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για τους ίδιους τους δρώντες της Αν. Μεσογείου και τους φορείς χάραξης πολιτικής. Καταρχάς, διότι το ενεργειακό ΔΣ βρίσκεται σε μετάβαση, είτε λόγω της κλιματικής κρίσης, είτε λόγω διεθνοπολιτικών εντάσεων, αναζωπυρώνοντας τις συζητήσεις για παλιά και νέα ενεργειακά σχέδια που αφορούν την περιοχή. Έχει αξία λοιπόν να λαμβάνεται υπόψιν πως για να έχουν «μέλλον» αυτά, πρέπει να εκφράζουν και να ενισχύουν ήδη διαμορφούμενες, στα πεδία της στρατιωτικής, της πολιτικής και διπλωματικής ασφάλειας, διεθνοπολιτικές σχέσεις και τάσεις. Δε θα γίνουν τα ίδια «δημιουργοί» τάσεων και σχέσεων. Αντίστοιχα, μία ενεργειακή πολιτική και τα σχετικά σχέδια (καλώδια, αγωγοί, κ.α) δε γίνεται να μακροημερεύσουν, αν βρίσκονται σε αντιπαράθεση με τα στρατιωτικά, πολιτικά και

διπλωματικά συμφέροντα του κράτους που αφορούν. Η ταχύτητα αλλαγής μείγματος της TPES, η επιλογή και ο βαθμός προσπάθειας για την υλοποίηση ενός αγωγού-καλωδίου, η σχέση με τις ΠΕΠΦΑ και ο ρυθμός εξερεύνησης και εκμετάλλευσης του υ/ακικού δυναμικού, η δυνατότητα άσκησης ελέγχου σε ενεργειακές υποδομές είναι μερικές μόνο πλευρές του θέματος, που πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία με τις ιεραρχήσεις της πολιτικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ασφάλειας μίας χώρας. Πρόσθετα δεν πρέπει να αγνοείται η κατανομή ισχύος στο ΔΣ και μέσα στις ίδιες τις συμμαχίες. Ιδίως όταν πρόκειται για κινήσεις ή έργα υψηλού οικονομικού κόστους, αλλά και όχι μόνο, η απόπειρα υλοποίησης τους μπορεί να καταστεί εύκολα ανεδαφική, δίχως τη στήριξη ή την ανοχή των πλέον ισχυρών δρώντων της περιοχής. Τέλος δε πρέπει να παραγνωρίζεται ότι ο ρόλος των μεγάλων εξωπεριφερειακών δυνάμεων στις ενεργειακές και στις γενικότερες εξελίξεις στην περιοχή είναι ενισχυτικός προς τις ήδη υφιστάμενες διεθνοπολιτικές σχέσεις και τάσεις. Οι τοπικοί δρώντες δε θα παραιτηθούν από τις ιεραρχήσεις ασφαλείας τους για χάριν κάποιας προσέγγισης ή συνεργασίας με κάποια μεγάλη δύναμη. Πόσο μάλλον στην εποχή της αυγής της πολυπολικότητας και της σχετικής ανόδου των περιφερειακών δυνάμεων, η οποία ακολουθεί την περίοδο που εξέτασε η εργασία, και στην οποία η δυνατότητα των «μεγάλων» να πειθαρχούν τους «μικρούς» είναι αισθητά περιορισμένη σε σχέση με παλιότερα. Συνολικά, τα παραπάνω αναδεικνύουν την πρακτική αξία των ευρημάτων της παρούσας διατριβής

Παρόλα αυτά, η πληρέστερη γνώση του θέματος απαιτεί τη διερεύνηση διεθνοπολιτικών τοπίων με διαφορετικό επίπεδο ασφάλειας. Τέτοια τοπία είναι τα έτη που ακολουθούν και προηγήθηκαν της περιόδου 2000-2020. Η πρώιμη φάση του μονοπολισμού, η ραγδαία ύφεση των ανταγωνισμών μεγάλων δυνάμεων και η ανασυγκρότηση της Ρωσίας τη δεκαετία του ’90, συνθέτουν ένα τοπίο, που χαρακτηρίζεται από την άνοδο του μονοπολισμού και την ύφεση των ανταγωνισμών μεταξύ των ισχυρών δυνάμεων. Ακόμη περισσότερο σήμερα, το διεθνές τοπίο χαρακτηρίζεται από την ανατολή ενός πολυπολικού ΔΣ και κλιμακούμενους στρατιωτικούς ανταγωνισμούς μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Ο βαθμός και η αίσθηση ασφάλειας των δρώντων της Αν. Μεσογείου μεταβάλλουν τα δεδομένα και στις δύο περιπτώσεις. Η περεταίρω διερεύνηση του θέματος είναι αναγκαία.

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. Βαληνάκης, Γιάννης. "Το Σχέδιο 'Ελλάς Επί Τέσσερα.'" Foreign Affairs - Hellenic Edition, 2024. https://foreignaffairs.gr/articles/68831/giannis-balinakis/to-sxedio-%C2%ABellas-epi-tessera%C2%BB
2. Η Καθημερινή Κύπρου. "Χριστόφιας: Καταλύτης Για Τη Λύση Στο Κυπριακό Οι Υδρογονάνθρακες." *Kathimerini.com.cy*. Accessed November 14, 2011. https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/65979/?ctype=ar.
3. Η Καθημερινή. "Χριστόφιας: Μετά Τη Λύση Του Κυπριακού Μεταφορά Φυσικού Αερίου Στην Ευρώπη Μέσω Τουρκίας." Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. *Kathimerinh.ge* January 3, 2019. https://www.kathimerini.gr/world/1002940/christofias-meta-ti-lysi-toy-kypriakoy-metafora-fysikoy-aerioy-stin-eyropi-meso-toyrkias/.
4. Λυγερός, Σταύρος. "Στα Πρόθυρα Της Χάγης Το 2003." *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*. June 4, 2006. https://www.kathimerini.gr/politics/253025/sta-prothyra-tis-chagis-to-2003/.
5. Μάζης, Ιωάννης. *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως*. Αθήνα: Λειμών, 2016.
6. Μάζης, Ιωάννης. *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία.* Αθήνα: Λιβάνη, 2008.
7. Μάζης, Ιωάννης. *Μεσογείου Παλίμψηστων: Από τον Νταβούντογλου στον Ερντογάν*. Αθήνα: Λειμών, 2021.
8. Μπακογιάννη, Ντόρα "Πώς Ανατρέπεται Ο Ελληνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός." Foreign Affairs - Hellenic Edition, April 09, 2012. https://foreignaffairs.gr/articles/68738/ntora-mpakogianni/pos-anatrepetai-o-ellinikos-energeiakos-sxediasmos?page=show.
9. Νταβούντογλου, Αχμέτ. *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*. Αθήνα: Ποιότητα, 2010.
10. Συρίγος, Άγγελος. *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο.* Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις, 2020.
11. Τσακίρης, Θεόδωρος. "Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων." working paper 21, ELIAMEP, November 2012.
12. Τσακίρης, Θεόδωρος. *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική: Η Γεωπολιτική του "Μαύρου Χρυσού" από την ανακάλυψη Πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη Σχιστολιθική Επανάσταση (1908-2018).* Αθήνα: Παπαζήση, 2018.
13. Τσακίρης, Θεόδωρος. "Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική από τη Βαλκανική έως τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο." Policy Paper no.96, *ΕΛΙΑΜΕΠ* (Αύγουστος 2018)

14. Τσακίρης, Θόδωρος. "Η Ρώσο-Τουρκική Διακρατική Συμφωνία για το Δίκτυο Αγωγών Turkish Stream: Ευκαιρίες & Προκλήσεις για την Ελλάδα." Policy paper no. 25, *ΕΛΙΑΜΕΠ* (Μάρτιος 2017)
15. Τσακίρης, Θεόδωρος. *Ο Γαλάζιος Χρυσός*. Αθήνα: Παπαζήση, 2011.
16. Τσακίρης. Θεόδωρος "Οι Γεωστρατηγικές Και Ενεργειακές Προεκτάσεις Της Συμφωνίας Της Μπέρ Σεβά." Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Η Καθημερινή, December 27, 2018. https://www.kathimerini.gr/pages/security-bulletin/1001972/apopsi-oi-geostratigikes-kai-energeiakes-proektaseis-tis-symfonias-tis-mper-seva/.
17. Τσάκωνας, Παναγιώτης. "Η 'γκρίζα προοπτική' των διερευνητικών επαφών." *Το Βήμα* (to vima. gr, January 26, 2021), https://www.tovima.gr/2021/01/26/opinions/i-gkriza-prooptiki-ton-diereynitikon-epafon/.
18. Τζιάρας, Ζήνωνας. και Μουδούρος, Νίκος. *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο: ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής*. Αθήνα: Τουρική, 2016.
19. Τζιάρας, Ζήνωνας. *Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο. Τουρκία, Κύπρος και δίκτυα συνεργασίας σε μια νέα υπό-περιφέρεια*. Αθήνα: Παπαζήση, 2020.
20. in.gr. "Δραματική Έκκληση Του Γλαύκου Κληρίδη Για 'ναι' Στο Σχέδιο Ανάν." in.gr. in.gr, April 15, 2004. https://www.in.gr/2004/04/15/greece/dramatiki-ekklisi-toy-glaykoy-kliridi-gia-nai-sto-sxedio-anan/.
21. Mearsheimer, John. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Ποιότητα, 2007.
22. Van Evera, Stephen. *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*. Αθήνα: Ποιότητα, 2001.
23. Waltz, Kenneth. *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Ποιότητα, 2011.
24. Adomeit, Hannes. "Inside or outside? Russia's Policies Towards NATO." working paper 5, SWP, January 01, 2007.
25. Adomeit, Hannes. Kupferschmidt, Frank. "Russia-NATO relations: Stagnation or Revitalization," working paper 2, SWP May 01, 2008
26. Aktürk, Şener. "Turkey's Grand Strategy and the Great Powers." *Turkey's Grand Strategy* 23, no. Fall 2021 (December 10, 2021): 95–118.
27. Al-Muqdadi, Sameh W., Mohammed F. Omer, Rudy Abo, and Alice Naghshineh. "Dispute over Water Resource Management—Iraq and Turkey." *Journal of Environmental Protection* 7, no.8 (2016):1096–1103.

UNIVERSITY of NICOSIA

28. Alaranta, Toni. and Silvan, Kristiina. “Turkey in Central Asia: Possibilities and Limits of a Greater Role.” Briefing paper 328, FIAA, (January 2022).
29. Alibabalu, Sayyad., “Geopolitics and Geoeconomics of the Eastern Mediterranean Gas Conflict: Analysis of Turkey’s Policy.” *Geopolitics Quarterly*, 18 No.4 (winter, 2023): 94-115.
30. Antreasyan, Anaïs. “Gas Finds in the Eastern Mediterranean.” *Journal of Palestine Studies* 42, no. 3 (August 2013): 29–47.
31. Arshad. *Ten Years of Turkiye-Egypt Relations Confrontation to Reconciliation*. New Delhi: Indian Council of World Affairs, 2013.
32. Asghar, Mariam. “US Foreign Policy towards Iran under Obama and Trump Administration.” *IUB Journal of Social Sciences* 1 no.2 (2019):35-48.
33. Associated Press, “Hamas, Hizbullah Not on Russia’s Terror List,” ynetglobal, July 28, 2006, https://www.ynetnews.com/article/3282840.
34. Atalayar. “Syrian Oil Smuggling Network Unites Turkey, Syrian Kurds and the Barzani Family.” atalayar.com, December 10, 2020. https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/syrian-oil-smuggling-network-unites-turkey-syrian-kurds-and-barzani-family/20201210152419148804.html
35. Bagci, Hüseyin. and Erdurmaz, Serdar. “Libya and Turkey’s Expansion Policy in Africa,” *JANUS.NET, e-journal of International Relations* 8, No.2 (April 2018): 38-52.
36. Yilmaz, Bahri. “The Belt and Road Initiative and the Impacts on Turkey as a part of the Middle Corridor.” (working paper, *SWP*, May 2022).
37. Barak, Oren. “The Failure of the Israeli–Palestinian Peace Process, 1993–2000.” *Journal of Peace Research* 42, no. 6 (November 2005): 719–36.
38. BBC. “Black Sea Partners Toast Gas Deal.” Bbc.co.uk, November 17, 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4445158.stm.
39. BBC. “Go-Ahead for Balkan Oil Pipeline.” Bbc.co.uk, December 28, 2004. http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4130271.stm.
40. BBC. “Syria Conflict: Russia Accuses Erdogan of Trading Oil with IS.” *BBC News*, December 2, 2015. https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34982951.
41. Bahgat, Gawdat. “Energy Partnership: Israel and the Persian Gulf.” *Energy Policy* 33, no. 5 (March 2005): 671–77.

42. Bakir, Ali. “The Evolution of Turkey—Qatar Relations amid a Growing Gulf Divide.” In *Divided Gulf the Anatomy of a Crisis*, edited by STEVEN · WRIGHT and ABDULLAH BAABOOD, 197–217. Singapore: Palgrave Macmillan , 2019.

43. Barltrop, Richard. “Oil and Gas in a New Libyan Era.” Working paper 22. *Oxford Institute for Energy Studies* 22. February 2019.

44. Bekić, Janko. “Revisionism as a Characteristic of Authoritarian Ex-Empires.” *Međunarodne Studije* 21, no. 1 (June 15, 2021): 127–44.

45. Bierman, Stephen. Abelsky, Paul. ‘Russia to cooperate with Shell on Sakhalin 3 and 4,’ Bloomberg, June, 27, 2009 https://www.bloomberg.com/news/articles/2009-06-27/russia-to-cooperate-with-shell-on-sakhalin-3-and-4.

46. Blackwill, Robert. “Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem.” special report *Council on Foreign Relations* (2019).

47. Billon, Philippe. “Oil and the Islamic State: Revisiting ‘Resource Wars’ Arguments in Light of ISIS Operations and State-Making Attempts.” *Studies in Conflict & Terrorism* 46 no.8 (February 28, 2021):1417-39.

48. Blanchard, Christopher. Jannoti Jim. Libya: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2008/en/64138 (18 November 2008).

49. Blanchard, Christopher. Jannoti Jim. Libya: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20110225_RL33142_2e8667fc1f6553acc290a55a960ba60c43ed8bee.pdf (25 February 2011).

50. Blanchard. Christopher. Libya. https://www.everycrsreport.com/files/20050614_IB93109_9975840a3911fc5c7b6450990333c6eda2b16b5a.pdf (CRS Report No. IB93109), Washington, DC: Congressional Research Service (14 June 2005),

51. Blanchard Christopher. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20150803_RL33142_c1e16b74c9c947acd6a5b35550e4a5c8fb4e2fa8.pdf (3 August 2015).

52. Blanchard Christopher. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington DC: Congressional Research Service,

https://www.everycrsreport.com/files/20180108_RL33142_9e0ebdee9a7de41d3352f1fd7b6dd993f0d4153a.pdf (8 January 2018).

53. Blanchard Christopher. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2020-06-26_RL33142_c1cc48bdd92d8c2d4f11e1a3fcae9a7395558ef4.pdf (26 June 2020),

54. Blanchard Christopher. Libya: Transition and U.S. Policy. (CRS Report No RL33142) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2021-12-28_RL33142_b9caa516064647215a0589e12b53c96a5e67dd4e.pdf (28 December 2021).

55. Blanchard Christopher. et. Al. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response. (CRS Report No RL33487) Washington DC: Congressional Research Service, https://fln.dk/media/p2xb4kds/syri415.pdf (15 January 2014).

56. Bosilca, Ruxandra-Laura. "The Evolution of Missile Defense Plan from Bush to Obama. Implications for the National Security of Romania." *Incas Bulletin* 4 no.2 (2012):139-45.

57. Bogdanov, Alexey. "Contested 'Logic of Anarchy' in the Post-Soviet Space: The near Abroad Faces Russia's Power." *Problems of Post-Communism* 68 no.6 (2020):487-497

58. Bowen, Andrew. Welt, Cory. Russia. (CRS Report No. R46761), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/2021-04-14_R46761_26786112235f8a20534ecb958b3984924c088d67.pdf (14 April 2021)

59. BP. "statistical review of world energy." *BP* (June 2002).

60. BP. "statistical review of world energy." *BP* (June 2006).

61. BP. "statistical review of world energy." *BP* (June 2010).

62. BP. "statistical review of world energy." *BP* (June 2011).

63. BP. "statistical review of world energy." *BP* (June 2021).

64. Cabras, Stefano. "American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow's Energy Weapon?" (2021) *College of Europe*, EU Diplomacy Paper 2/2021.

65. Cagaptay, Soner. "Improving Turkish-Russian Relations: Turkey's New Foreign Policy and Its Implications for the United States." The Washington Institute, January 12, 2005. https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/improving-turkish-russian-relations-turkeys-new-foreign-policy-and-its-implications.

66. Cassey Addis. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R40054) Washington: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2011/en/77020 (19 January 2011).

67. Česnakas, Giedrius. "Energy Resources in Foreign Policy: A Theoretical Approach." *Baltic Journal of Law & Politics,* 3 no.1 (2010):30-52.

68. Charap, Samuel. et al. *Russian Grand Strategy Rhetoric and Reality.* Santa Monica: RAND, 2021.

69. Chouvardas, Yiannis. "The Role of Energy in the Strengthening of Turkey-Russia Relations, 2016-2021." Black Sea and Eastern Mediterranean Review 1 no2 (2024):121-59.

70. Chrysogelos., Angelos. "Still Europeanized? Greek Foreign Policy During the Eurozone Crisis." working paper 117. *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe* at LSE. November 2017. 1-26.

71. Clinton, Bill. *A National Security Strategy for A Global Age*. Washington, D.C.: White House, 2000.

72. Clyde Mark. Egypt-United States Relations. (CRS Report No IB93087) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB93087_3d674d36cfe1c13a4aaa061d3a1dea86cd2e569c.pdf (21 December 2001).

73. Clyde Mark. Egypt-United States Relations. (CRS Report No IB93087) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20050615_IB93087_cb387cb2364983ba4410b035c42bda8c154e8979.pdf (15 June 2005).

74. Clyde. Mark. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB82008_74409b74f5f38d7b5c0599a57cb7ad49cf460e50.pdf (21 December 2001).

75. Clyde Mark. Lebanon. (CRS Report No.IB89118) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20050426_IB89118_18d538544a4f00498a90210e7bc9d5e76bd23089.pdf (26 April 2005).

76. Clyde Mark. Libya. (CRS Report No IB93109) Washington, DC: Congressional Research Service,

https://www.everycrsreport.com/files/20011221_IB93109_edce4cba3cf7f08b4c6997c12e9df2e53b882326.pdf (21 December 2001),

77. Cohen-Almagor, Raphael. "Lessons from Peace Negotiations: Interview with Ehud Olmert." *Israel Affairs*, November 1, 2021, 1–30. https://doi.org/10.1080/13537121.2021.1993000.

78. Colgan, Jeff. Graaf, Thijs. "A Crude Reversal: The Political Economy of the United States Crude Oil Export Policy." *Energy Research & Social Science* 24 no.6 (2017):30-5.

79. Coote, Bud. "The Caspian Sea and Southern Gas Corridor: A View from Russia" report, *Atlantic Council*, (April 2017).

80. Cordesman, Anthony. "American Strategy and Critical Changes in the U.S. 'Energy Import Dependence.'" Csis.org, 2025. https://www.csis.org/analysis/american-strategy-and-critical-changes-us-energy-import-dependence.

81. CRS. "Greece and Turkey: Aegean Issues - Background and Recent Developments" (CRS Report No.97-799) Washington DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/19970821_97-799_fafae64b4eb0fd47a3dca6e697546ff66311c8a3.pdf (21 August 1997).

82. CRS. Lebanon: Background and U.S. Policy. (CRS Report No.R42816) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20140404_R42816_acf4bef134170cbbd53541b51bbd379496f5774b.pdf (4 April 2014).

83. CRS. Russia: Background and U.S. Policy (CRS Report No R44775) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20170301_R44775_46fdd2cbafce668b10584a2f55ae66fe6e6a95b1.pdf (1 March 2017)

84. CRS. Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries. (CRS Report No RL34261) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20100322_RL34261_81c2967fa98020653a1798e52320fa1a4ef73a10.pdf (22 March 2010)

85. CRS. Russian National Security Policy After September 11 (CRS Report No. RL31543), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20020820_RL31543_17b98a6045bd4467233b6b504576c76f5c3979d4.pdf (20 August 2002).

86. CRS. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No R41368) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20160826_R41368_9c0a7c4a5c567b106014d5d6ded772cdd837b908.pdf (22 August 2016)

87. Dagcı, Gül. "Turkey-US Relations in Justice and Development Party's Era." *Turkish Journal of International Relations* 11 no.2 (2012):1-11.

88. Dannreuther, Roland. "Russia and the Arab Spring: Supporting the Counter-Revolution." *Journal of European Integration* .37 no.1 (2014):77-94.

89. Darwisheh, Housam. "Regime Survival Strategies and the Conduct in Foreign Policy of Egypt." *IDE-JETRO* 2, 2015. 44-64.

90. Das, Hirak Jyoti. "Israel's Gas Diplomacy with Egypt." *Contemporary Review of the Middle East* 7, no. 2 (February 12, 2020): 215–33.

91. Droz-Vincent, Philippe. "The Sad State of Egypt's Regional and Foreign Policy." In *Transition to What: Egypt's Uncertain Departure from Neo-Authoritarianism*, 65–78. Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2011.

92. Dougherty, James. Pfaltzgraff, Robert. *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey.* USA: Longman, 2001.

93. Dokos, Thanos. Tsakonas, Panayotis. "PROMOTING COLLECTIVE SECURITY SCHEMES in the EASTERN MEDITERRANEAN." In *The Eastern Mediterranean: New Dynamics and Potential for Cooperation*, 10–31. IEMed., 2018.

94. Dolatabadi, Ali Bagheri, and Reza Rezaei. "ERDOĞAN'S ENDLESS DREAMS." *World Affairs* 185, no. 1 (February 10, 2022): 114–46.

95. EIA. "Egypt Country analysis Brief." *EIA*. May, 2005. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2005.pdf

96. EIA. "Egypt Country analysis Brief." *EIA.* July 18, 2012. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2012.pdf.

97. EIA. "Egypt Country analysis Brief." *EIA.* June 02, 2015. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2015.pdf.

98. EIA. "Egypt Country analysis Brief." *EIA.* May 24, 2018. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2018.pdf.
99. EIA. "Egypt Country analysis Brief." *EIA.* April 04, 2022. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/archive/pdf/egypt_2022.pdf.
100. EIA. "Israel Analysis." www.eia.gov, July 2016. https://www.eia.gov/international/analysis/country/ISR.
101. EIA. "Lebanon." *www.eia.gov*, March 2014. https://www.eia.gov/international/analysis/country/LBN.
102. EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA*. February, 2005. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2005.pdf.
103. EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA.* February, 2011. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2011.pdf.
104. EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA.* February, 2011. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2011.pdf.
105. EIA. "Libya Country analysis Brief," *EIA*. November 25, 2014. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2014.pdf.
106. EIA. "Libya Country analysis Brief." *EIA.* November 19, 2015. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/archive/pdf/libya_2015.pdf.
107. EIA, "Libya Country analysis Brief," *EIA* (May 09, 2022) 1-8. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Libya/pdf/libya.pdf.
108. EIA. "Syria Country analysis Brief." *EIA*. April, 2004. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2004.pdf
109. EIA. "Syria Country analysis Brief." *EIA*. June, 2010. www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2010.pdf.

UNIVERSITY of NICOSIA

110. EIA. "Syria Country analysis Brief." *EIA*. February, 2013. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2013.pdf

111. EIA. "Syria Country analysis Brief." *EIA*. February, 2014. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2014.pdf.

112. EIA. "The Suez Canal and SUMED Pipeline Are Critical Chokepoints for Oil and Natural Gas Trade," Eia.gov, 2023. https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=40152#.

113. EIA. "U.S. Imports from Persian Gulf Countries of Crude Oil (Thousand Barrels)." Eia.gov, 2020. https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUSPG1&f=A.

114. Eddy, Ekrem Güzeldere. "Turkey's soft power in the Balkans reaching its limits." working paper 72, *ELIAMEP* (2021).

115. ElBassoussy, Ahmed. "East Mediterranean Gas: A New Arena for International Rivalry." *Review of Economics and Political Science* 3 no. 2 (July 31, 2018): 70–87.

116. Emerson, Michael. Tocci, Nathalie. "Road Maps and Final Destinations for Israel and Palestine," paper 12, Centre for European Policy Studies, April 2003.

117. Engel, Richard, and Kennett Werner. "U.S. Troops Who Repelled Russian Mercenaries Prepare for More Attacks." NBC News, March 15, 2018. https://www.nbcnews.com/news/world/u-s-troops-who-repelled-russian-mercenaries-prepare-more-attacks-n855271.

118. Eran, Oded. Stein, Shimon. "Israel's Foreign Policy in the Test of 2020," Strategic Assessment 23 No.3 (2020):88-97.

119. Ezugwu, Olileanya. "The 21st Century Israel-Palestine Conflict over Jerusalem and Its Peace Processes." *MJIR | Malaysian Journal of International Relations* 11, no. 1 (December 25, 2023): 107–27.

120. Gasimov, Zaur. "Russia under Putin in the Eastern Mediterranean: The Soviet Legacy, Flexibility, and New Dynamics." *Comparative Southeast European Studies* 70, no. 3 (September 1, 2022): 462-85.

121. Darvishvand, Hamid. "Geopolitical Analysis of Eastern Mediterranean Competitions Using Game Theory." *Revista CIMEXUS* 18, no. 2 (January 1, 2023): 85-104.

122. Egyptian Independent. “Qatar to Pour $60 Million into New Israel-Gaza Gas Pipeline.” Egyptindependent, February 26, 2021. https://egyptindependent.com/qatar-to-pour-60-million-into-new-israel-gaza-gas-pipeline/.

123. Erdogan, Recep Tayyip. “General Debate at the 69th United Nations General Assembly.” In *“THE WORLD IS BIGGER than 5” the Vision of New Turkey*, 19–26. Istanbul : Department of Corporate Communications, 2017.

124. Francis, Ellen. “U.S.-Backed Militias Seize Key Oil Field in East Syria - SDF.” *Reuters*, October 22, 2017. https://www.reuters.com/article/world/us-backed-militias-seize-key-oil-field-in-east-syria-sdf-idUSKBN1CR07J/.

125. Freeman, Carla. “New Strategies for an Old Rivalry?” *The Pacific Review* 31 no.5 (2018):635-54.

126. Fischhendler, Itay, and Daniel Nathan. “In the Name of Energy Security: The Struggle over the Exportation of Israeli Natural Gas.” *Energy Policy* 70 (July 2014): 152–62.

127. Gallis, Paul. NATO and Energy Security (CRS Report No. RS22409), Washington, DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA472752.pdf (21 December 2006).

128. Gasimov, Zaur. “Russia under Putin in the Eastern Mediterranean: The Soviet Legacy, Flexibility, and New Dynamics.” *Comparative Southeast European Studies* 70, no. 3 (September 1, 2022): 462–85.

129. Gaddafi, Al. Muammar. “Remarks by Muammar Al-Gaddafi to the 64th UN General Assembly.” Voltaire Network. Voltaire Network, September 23, 2009. https://www.voltairenet.org/article165689.html.

130. Gelb Bernard. Russian Oil and Gas Challenges (CRS Report No. RL33212), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20060103_RL33212_5a19ea9b73d1845d2d1a9eadb40ab3fcda718be5.pdf (03 January 2006).

131. Ghafar, Abdel, Adel. “The Return of Egypt? Assessing Egyptian Foreign Policy Under Sissi.” *Middle East Council on Foreign Affairs*. Issues Brief. November, 2022.

132. Gibbons-Neff, Thomas. “How a 4-Hour Battle between Russian Mercenaries and U.S. Commandos Unfolded in Syria.” *The New York Times*, May 24, 2018. https://www.nytimes.com/2018/05/24/world/middleeast/american-commandos-russian-mercenaries-syria.html.

133. Gide, Fatih. “Geopolitical Analysis of the Crimean Peninsula and the Black Sea in the Context of Turkish-Russian Energy Policy.” *Administrative Consulting*, no. 2 (February 1, 2020): 134–47.

134. Giryn-Boudy, Maria. “Energy Security of Israel and Energy Cooperation between Israel and the European Union.” *Przegląd Nauk O Obronności*, no. 17 (April 22, 2024): 92–101.

135. Goldenberg Ilan, Lessons from the 2013-2014 Israeli-Palestinian Final Status Negotiations,” Voices from the Field Series (*Center for a New American Security*, March 2015).

136. Goldman, Stuart. Russia (CRS Report No. IB92089), Washington, DC: Congressional Research Service chrome- https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA488294.pdf (04 May 2006).

137. Grigoriadis, N, Ioannis. “The foreign Policy of Greece’s SYRIZA-ANEL Coalition Government: An Early Appraisal.” working paper 119. *CIDOB*. May 2015.

138. Guliyev, Farid. “Trump’s ‘America First’ Energy Policy, Contingency and the Reconfiguration of the Global Energy Order.” *Energy Policy* 140 (2020):1-10.

139. Güneylioğlu, Murat. “The Changing Nature of Turkish-Syrian Relations: A Globalization Perspective.” *Bogazici Journal* 25, no. 2 (July 1, 2011): 147–69.

140. Gut, Arye. “Azerbaijan Is a Linchpin of Energy Diversity, Security... Why?” *the Jerusalem Post*, 2019. https://www.jpost.com/diaspora/what-turned-azerbaijan-into-linchpin-of-energy-diversity-security-602702

141. Hadar, Maya “The War in Syria: An Israeli Perspective,” (*IFK Monitor International*, October 2017),

142. Hamilton, Eric. Ratbbun, Brian. “Scarce Differences: Toward a Material and Systemic Foundation for Offensive and Defensive Realism’ Security Studies.” 22 no.43 (2013): 436-465

143. Heydar Aliyev Heritage. “Azerbaijani-Israeli Relations. *Aliyev-heritage.org*, 2024, https://lib.aliyev-heritage.org/en/8269149.html.

144. Henderson, James. Moe, Arild. “Gazprom’s LNG offensive: a demonstration of monopoly strength or impetus for Russian gas sector reform?” *Post-Communist Economies* 28 no.3 (2018):281-89.

145. Hinnebusch, Raymond. “Syria under Bashar: Between Economic Reform and Nationalist Realpolitik.” In *Syrian Foreign Policy and the United States: From Bush to Obama (St Andrews Papers on Contemporary Syria)*, 5–28. Boulder: Lynne Rienner Pub, 2013.

146. Hirss, Martins. “U.S. Grand Strategy towards Russia 2001-2017.” *Security and Defence Quarterly* 26 no.4 (2019):98-121.

147. Huotari, Jussi. “Energy policy and (energy security) as a part of Russian foreign policy.” *Nordia Geographical Publications* 40 no.4 (2011):121-32.

148. Human Rights Watch. “Gaza: Widespread Impact of Power Plant Attack | Human Rights Watch.” *hrw.org*, August 10, 2014. https://www.hrw.org/news/2014/08/10/gaza-widespread-impact-power-plant-attack.

149. Humud Carla. et. Al. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response. (CRS Report No RL33487) Washington: Congressional Research Service, https://www.history.navy.mil/content/dam/nhhc/research/library/online-reading-room/war-and-conflict/terrorism/armedconflictsyria2017/armed_conflict_syria_2017.pdf (7 April 2017).

150. Humud Carla. Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response (CRS Report No RL33487) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.congress.gov/crs_external_products/RL/PDF/RL33487/RL33487.168.pdf (27 July 2020).

151. Humud Carla. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R44759) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20170207_R44759_7bcbb2d7c42d988b2982604952667144b4776db1.pdf (7 February 2017).

152. Carla Humud. Lebanon: Background and U.S. Relations. (CRS Report No.R44759) Washington: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2021-04-21_R44759_8e4823ecb23e93926d3be86b50a072ad9494e78c.pdf (21 April 2021).

153. IEA. “Cyprus - Countries & Regions,” n.d. https://www.iea.org/countries/cyprus/energy-mix.

154. IEA, “Egypt - Countries & Regions,” *IEA*, 2024, https://www.iea.org/countries/egypt/energy-mix.

155. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Greece 2002 Review.” Paris: *IEA*, 2002.

156. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Greece 2006 Review.” Paris: *IEA*, 2006.

157. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Greece 2011 Review.” Paris: *IEA*, 2011.

158. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Greece 2017 Review.” Paris: *IEA*, 2017.

159. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Greece 2023 Review.” Paris: *IEA*, 2023.

160. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Turkey 2001 Review.” Paris: IEA, 2001.

161. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Turkey 2005 Review.” Paris: IEA, 2005.
162. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Turkey 2009 Review.” Paris: IEA, 2009.
163. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Turkey 2016 Review.” Paris: IEA, 2016.
164. IEA. “Energy Policies of IEA Countries Turkey 2021 Review.” Paris: IEA, 2021.
165. IEA. “Lebanon - Countries & Regions.” *IEA*, 2022. https://www.iea.org/countries/lebanon.
166. IEA, ‘Share of European Union gas demand met by Russian supply, iea.org. 2001-2024’, 2024, https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/share-of-european-union-gas-demand-met-by-russian-supply-2001-2024.
167. Ifantis, Kostas. “Yunanistan’ın Türkiye Stratejisi ve Algısı: Uzlaşmanın Sonu ve Tarihe Dönüş?” *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 15, no. 58 (June 1, 2018): 93–106.
168. International Energy Agency. “Suez Canal – Factsheet.” *IEA*, 2023, https://iea.blob.core.windows.net/assets/0a3c8da7-43ad-4511-a0ff-932fd8d0825a/SuezCanal-Factsheet.pdf.
169. Ikenberry, John. “The End of Liberal International Order?” *International Affairs* 94 no.1 (2018): 7-23.
170. Ilnicki, Marek. “On Russia’s Motives Behind Its Military Intervention in Syria.” Security and Defence Quarterly 9 no.4 (2015):56-77.
171. Jaecke, Gregor. Labude, David. “De-escalation zones in Syria.” report, Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. (June 2020)
172. Jamestown. “MOSCOW BEMOANS EXCLUSION from PEACE SUMMIT in EGYPT. - Jamestown.” Jamestown.org, 2016. https://jamestown.org/moscow-bemoans-exclusion-from-peace-summit-in-egypt/.
173. Jentleson, Bruce W., and Christopher A. Whytock. “Who ‘Won’ Libya? The Force-Diplomacy Debate and Its Implications for Theory and Policy.” *International Security* 30, no. 3 (January 2006): 47–86.
174. Josa, Pedro. “An Approach to Donald Trump's Foreign Policy: Towards a New Perspective.” 95 *ieee.es* (2019).
175. Kabalan, Marwan J. “Syrian Foreign Policy between Domestic Needs and the External Environment.” In *Syrian Foreign Policy and the United States: From Bush to Obama (St Andrews Papers on Contemporary Syria)*, 29–44. Boulder: Lynne Rienner Pub, 2013.
176. Kachiar, Yatharth. “Decoding the Turkey-Pakistan Alliance.” (Briefing paper, VIF, January 2021).

UNIVERSITY of NICOSIA

177. Karako, Thomas. “Missile Defense and the Nuclear Posture Review.” *Strategic Studies Quarterly* 11 no.3 (2017): 48-64.

178. Karayel, Zehra. “Azerbaijan-Türkiye Relations in the Context of Security Community: One Nation, Two States.” *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 20, no. 49 (December 26, 2024): 379–96.

179. Karbuz, S., Baccarini, L., “East Mediterranean Gas: Regional Cooperation or Source of Tensions?” 173 *CIDOB*, May 2017.

180. Karaganov, Sergey. “The New Cold War and the Emerging Greater Eurasia.” *Journal of Eurasian Studies* 9 no.2 (2018):85-93.

181. KARKAZIS, John, Ioannis VIDAKIS, and Georgios BALTOS. “The Syrian Energy Policies of the ‘Four Seas’ and Their Geopolitical Repercussions.” *Sosyoekonomi* 22, no. 22 (September 1, 2014): 106–16.

182. Karyos, Andreas. “The Republic of Cyprus and Its Foreign Policy: A Historical Overview, 1960–2004.” In *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, edited by Zenonas Tziarras, 19–43. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022.

183. Kaynak, Bahadır. “From Blue Stream to Turkish Stream: An Assesment of Turkey’s Energy Dependence on Russia.” *Journal of Social Sciences* 3, no.1 (Summer, 2018):79-90.

184. Keohane, Robert. Martin, Lisa. “The Promise of Institutionalist Theory.” *International Security* 20 no.1 (1995): 39-51.

185. Keridis, Dimitris. “Greek Foreign Policy: Past, Present and Future Strategies.” *Constantinos Karamanlis Institute for Democracy* Yearbook (2010):85–92.

186. Kim, Jaechun. Hundt, David. “US Policy Toward Rogue States: Comparing the Bush Administration’s Policy Toward Iraq and North Korea.” *Asian Perspective* 35 no.2 (2011):239-57.

187. Klare, Michael. “Hard Power, Soft Power, and Energy Power.” Foreign Affairs. Foreign Affairs Magazine, March 3, 2015. https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-03-03/hard-power-soft-power-and-energy-power

188. Kontos, Michalis. “Cyprus and the Great Powers. An Evaluation of Russian-Cypriot Relations in the New Eastern Mediterranean Environment.” *Journal of Law and Administration* 15, no. 4 (January 30, 2020): 17–27.

189. Korobkov, Andrei. “Donald Trump and the Evolving U.S.-Russia Relationship.” *Perceptions* 24 no.1 (2019):39-58.

190. Koutroumpis, Ioannis. “Russia and USA: An Ambiguous Energy Partnership.” (2022) *Journal of Liberal Arts and Humanities* 3 no.2 (2022):33-39

191. Kozhanov, Nikolay. “Russia-GCC Economic Relations.” *Insight Turkey* 23 no.1 (2021):183-204.

192. Kubicek, Paul. “Energy politics and geopolitical competition in the Caspian Basin.” *Journal of Eurasian Studies* 4 no.2 (2013):171-80.

193. Kuchins, Andrew “What Is Eurasia to US (the U.S.)?” *Journal of Eurasian Studies* 9 no.2 (2018): 125-33.

194. Kutay, Akar. “A Historical Analysis of the AKP in Power: Hegemony, Predominance, and Interregnum.” *Statsvetenskaplig tidskrift* 123, no.1 (2021): 55-73.

195. Labott, Elise. “CNN.com - Quartet’s Mideast Road Map ’99.5 Percent’ Done - Dec. 20, 2002.” Cnn.com, 2026. https://edition.cnn.com/2002/US/12/20/mideast.quartet/index.html.

196. Leichtova, Magda *Misunderstanding Russia* (Farnham: Ashgate, 2014).

197. Levy, Ido. “How Iran Fuels Hamas Terrorism.” The Washington Institute, June 1, 2021. https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-iran-fuels-hamas-terrorism.

198. Litsas, Spyridon. “New Strategic Dimensions of the Eastern Mediterranean.” *BESA*, June 11, 2018. https://besacenter.org/eastern-mediterranean-strategy/.

199. Litsas, Spyridon. “Russia in the Eastern Mediterranean: Intervention, Deterrence, Containment.” *Digest of Middle East Studies* 26, no. 1 (December 12, 2016): 56–73.

200. Lud, Aron. “From Cold War to Civil War: 75 Years of Russian-Syrian Relations.” Paper 7. The Swedish Institute of International Affairs. 2019.

201. Mahdi, Ahmed. “Neomercantilist War: The US Military and Middle East Oil (1980–2003),” *Review of Economics and Political Science*, 7, no.4 (2022): 302-316.

202. Mearsheimer, John. “Bound to Fail Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order.” *International Security*, 43 no.4 (2019): 7-50.

203. Mearsheimer, John. “The False Promise of International Institutions.” *International Security* 19, no. 3 (1994): 5–49.

204. Menon, Rajan. Ruger, William. “NATO enlargement and US grand strategy: a net assessment. *International Politics* 57(2020): 371-400.

205. Michael, R. Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean (CRS Report No. R44591), Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R44591/R44591.8.pdf (15 August 2016).

206. Migdalovitz Carol. Cyprus: Status of U.N. Negotiations. (CRS Report No. IB89140), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20051208_IB89140_0d002cf8552a7a1856a56474f22af0282c15abf1.pdf (8 December 2005).

207. Migdalovitz Carol. Cyprus: Status of U.N. Negotiations and Related Issues. (CRS Report No, RL33497) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20080306_RL33497_207c4861a3e74ee4ab0d13fc472ef96c14378187.pdf (6 March 2008).

208. Migdalovitz Carol. Greece: Election Update. (CRS Report for Congress No.RS20575) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20000609_RS20575_4da07c31bf04cdbc82757950b2a5864accf234a9.pdf (9 June 2000)

209. Migdalovitz Carol. Greece: Update. (CRS Report for Congress No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20040603_RS21855_43908d87ab591a7338dad687b3446b18381f7aa7.pdf (June 03, 2004)

210. Migdalovitz Carol. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20061228_RS21855_cbb1a6788b31c807bddfe8df692bc742480315c3.pdf (December 28, 2006).

211. Migdalovitz Carol. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20080417_RS21855_b58e3a74bcb6c3ed67614625c739fa90bde54372.pdf (17 April 2008).

212. Migdalovitz Carol. Greece: Update. (CRS Report No.RS21855) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20090825_RS21855_c44dbec95527f3b29d0e7a5f5c0fd0169aaee5c6.pdf (August 25, 2009).

213. Migdalovitz, Carol. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20060518_IB82008_639991488fdf2e597e2eceaad50cb801ebbf102e.pdf (18 May 18 2006).

214. Migdalovitz, Carol. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20090307_RL33476_3d048b0024197d8a5834781c18daacb0583d338b.pdf (9 March 2009)

215. Migdalovitz. Carol. Turkey: Issues for U.S. Policy. (CRS Report No. RL31429) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20020522_RL31429_9e7e7343894e9cae0833aee1ae7a86b877d8399c.pdf (22 May 2002).

216. Migdalovic. Carol. Turkey: Selected Foreign Policy Issues and U.S. Views (CRS Report No. RL34642) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20080829_RL34642_fa25bcb668cf331876bf56ec4641cbd8ec2f5ec5.pdf (29 August 2008).

217. Migdalovic. Carol. Turkey: Selected Foreign Policy Issues and U.S. Views (CRS Report No. RL34642) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20101128_RL34642_8c62550c3b888daf3ddf1b8febaae32f42e746bd.pdf (28 November 2010).

218. Ministry of Trade," *Free Trade Agreements* https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements.

219. Mitchell, Martin. "Using the principles of Halford J. Mackinder and Nicholas John Spykman to reevaluate a twenty-first-century geopolitical framework for the United States." *Comparative Strategy* 39 no.5 (2020): 407-24.

220. Megerisi, Tarek. "Geostrategic Dimensions of Libya's Civil War." Working paper 37. Africa Center for Strategic Studies, 2020.

221. Moens, Alexander. *The Foreign Policy of George W. Bush.* New York: Routledge, 2004.

222. Mohapatra, Nalin. "Energy Security Paradigm, Structure of Geopolitics and International Relations Theory: From Global South Perspectives." GeoJournal, 82 no.4 (2016):683-700.

223. Morgenthau, Hans. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace.* New York: Alferd A. Knopf, 1948.

224. Morelli Vincent. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service,

https://www.everycrsreport.com/files/20130305_R41136_1a13a16da2366959fa488e13fe6a78bb9cf22b82.pdf (5 March 2013).

225. Morelli Vincent. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No. R41136), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20140922_R41136_da0c3d8b9a1f7e1fdf25e7f31b9abcb1dbfae54a.pdf (22 September 2014)

226. Morelli Vincent. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20160105_R41136_194ab97ec84f6dfbc4f0197a9841babd51d525ef.pdf (5 January 2016).

227. Morelli Vincent. Cyprus: Reunification Proving Elusive. (CRS Report No, R41136) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20190415_R41136_bedfef146cb73a992376dc7843c50056a1495ed0.pdf (15 April 2019).

228. Mousavi, Hamed. "The Israel-Lebanon War of 2006 and the Failure of US Foreign Policy." *Journal of Politics and Law* 8, no. 1 (February 27, 2015). 130-6.

229. Murkowski, Lisa. et al. 'Empowering America.' *Atlantic Council*, July 30, 2015. https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/empowering-america-how-energy-abundance-can-strengthen-us-global-leadership/.

230. Nashashibi, Karim. Gal, Yitzhak. "Gaza Electricity Reform & Restoration: Fast Track Approach to Economic Revival" *Konrad-Adenauer-Stiftung Palestinian Territories*, (January 2019).

231. Nichol, Jim. Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests (CRS Report No. RL33407), Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20130913_RL33407_091b9aff2329930f31f1f3273832d5c875ff635b.pdf (13 September 2013)

232. Obama, Barak. "Remarks by the President on America's Energy Security." whitehouse.gov, March 30, 2011. https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/30/remarks-president-americas-energy-security.

233. ODYSSEE-MURE. 'Heating energy consumption by energy source', odysee-mure.eu. 2024, https://www.odyssee-mure.eu/publications/efficiency-by-sector/households/heating-energy-consumption-by-energy-sources.html.

234. Oktay, Sibel. “Turkey's Phantom Coalition: The AKP-MHP Partnership and Turkish Foreign Policy.” APSA 3, no.1 (Spring 2020):16-19.

235. Orttung, Robert. Overland, Indra. “Russia and the Formation of a Gas Cartel.” *Problems of Post-Communism* 58 no.3 (2011):53-66.

236. Özdemir, Volkan. “The Blue Stream on Energy Gas Natural Security Pipeline: And Foreign Implications Policy.” *Journal of Central Asian and Caucasian studies (OAKA)* 2, no. 3 (2007):135-48.

237. Paikin, Zachary. “Great power rivalry and the weakening of collective hegemony: revisiting the relationship between international society and international order.” *Cambridge Review of International Affairs* 34 no.1 (2020): 22-45.

238. Paikin, Zachary. “Western Hegemony and Russia’s Eurasian Turn.” Canadian Journal of European and Russian Studies 14 no.1 (2020): 6-29.

239. Papageorgiou, Maria. Eslami, Mohammad. Duarte, Paulo. “A ‘Soft’ Balancing Ménage à Trois?’ China, Iran and Russia Strategic Triangle vis-à-vis US Hegemony.” *Journal of Asian Security and International Affairs* 10 no.1 (2023):65-94.

240. Papaioakeim, Marinos. “Defence Diplomacy by the Republic of Cyprus: A Dynamic Policy in the Process of Maturation.” In *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus Local, Regional and International Dimensions*, edited by Zenonas Tziarras, 311–42. Switzerland: Palgrave Macmillan , 2022.

241. Papaspanos, John “Caspian Energy Geopolitics: The Rise and Fall of Burgas-Alexandroupoli.” Research Paper 148, *RIEAS* (December 2010).

242. Pashkov, Victor. “The Donald Trump Factor and US-Ukrainian Relations (2017-2020) From Strategic Friendship to Cold Partnership.” 22 no.1 (2024):175-202.

243. PBS, “Excerpts from 1992 Draft ‘Defense Planning Guidance’,” www.pbs.org. 11 April 2008. https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/iraq/etc/wolf.html.

244. Permanent Mission of Russia to the UN. “Russian MFA Spokesman Mikhail Kamynin Answers a Media Question about Cyprus Settlement.” Russiaun.ru, March 24, 2008. https://russiaun.ru/en/news/200803248833.

245. Perthes, Volker. “Coping with External Challenges.” *The Adelphi Papers* 44, no. 366 (July 2004): 41–60.

246. Petrikkos, Petros. “Stuck in the Middle: Constructing Maturity and Restoring Balance in RoC-EU Relations.” In *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional*

and International Dimensions, edited by Zenonas Tziarras, 77–104. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022.

247. Pilavachi, Petros et. all., N.G. Kalampalikas, M.K. Kakouris, E. Kakaras, and D. Giannakopoulos. "The Energy Policy of the Republic of Cyprus." *Energy* 34, no. 5 (May 2009): 547–54.

248. Pirog Robert. Russian Oil and Gas Challenges. (CRS Report No RL33212) Washington, DC: Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20070620_RL33212_b1edee58bfbb8dc8aee9eb74ffd2ad4c99445dcc.pdf (20 June 2007).

249. Pokudov, Zakhar. et al. "George W. Bush and the Political and Military Integration of the EU (2004-2008)." Cuestiones Políticas 39 no.68 (2021):234-42.

250. Pressman, Jeremy. "Power without Influence." *International Security* 33 no.4 (2009):149-79.

251. Procopiou, Anna. "All the President's Decisions: Foreign Policy in the Republic of Cyprus after 2004." In *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, edited by Zenonas Tziarras, 45–73. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022.

252. Tzimitras, Harry. *The Cyprus HydroCarbons Issue: ConTexT, PosiTions and FuTure SCenarios* (Oslo: Peace Research Institute, 2013).

253. Prados Alfred. Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues. (CRS Report No IB92075) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20030917_IB92075_8ccf878b76941467a10647fe209037226b28b845.pdf (17 September 2003).

254. Prados Alfred. Syria: U.S. Relations and Bilateral Issues. (CRS Report No IB92075) Washington DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA456483.pdf (18 August 2006),

255. Prontera, Andrea. Mariusz, Ruszel. "Energy Security in the Eastern Mediterranean." *Middle East Policy* 24, no. 3 (September 2017): 145–62.

256. Proskuryakova, Liliana. "Updating energy security and environmental policy: Energy security theories revisited." *Journal of Environmental Management* 223 (2018) 203–214

257. Putin, Vladimir. 'Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy,' *President of Russia*, February 10, 2007 http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034.

258. Rahim, Shoaib, Ahmad. “Lapis Lazuli Corridor: Meeting the Economic Aspirations of Afghanistan and Member Countries.” *Kardan Journal of Economics and Management Sciences* 2 no.3 (2019):67–78.

259. Rapier, Robert. “The Enormous Energy Legacy of President George W. Bush.” Forbes, March 30, 2021. https://www.forbes.com/sites/rrapier/2021/03/30/the-enormous-energy-legacy-of-president-george-w-bush/.

260. Raptopoulos, Nikos. “Greek-Turkish Relations during the Greek Crisis: The Impact of the Crisis on Partnership Efforts.” In *Foreign Policy under Austerity Greece’s Return to Normality?* , edited by Spyridon Litsas and Aristotele Tziampiris, 117–40. Palgrave, 2017, 117-40.

261. Rasmi, Farah. “Beyond the War: The History of French-Libyan Relations.” *Atlantic Council*, April 8, 2021. https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/beyond-the-war-the-history-of-french-libyan-relations/.

262. Rebeiz, Mireille. “The Israel-Lebanon Maritime Border Agreement: Does Lebanon Implicitly Recognize the State of Israel?” *Dickinson Law Review* 128 no.197 (2023).198-231

263. Reed, Stanley. ‘Rosneft Completes Acquisition of TNK-BP.’ *the new York times,* March, 21 2013, https://www.nytimes.com/2013/03/22/business/global/rosneft-finalizes-acquisition-of-tnk-bp.html.

264. Reuters. “Lebanon Relaunches First Oil and Gas Licensing Round.” *Reuters*, January 27, 2017. https://www.reuters.com/article/markets/currencies/lebanon-relaunches-first-oil-and-gas-licensing-round-idUSKBN15A1L4/.

265. Reuters Staff. “Russia, Israel Sign Military Cooperation Deal.” *Reuters*, September 6, 2010. https://www.reuters.com/article/world/russia-israel-sign-military-cooperation-deal-idUSTRE6850YY/.

266. Rizvi, Mahtab. “Tougher US Sanctions against Iran: Global Reactions and Implications.” Backgrounder *IDSA,* (2012).

267. Rodriguez, Laura, Cathy Chen, Dan Misch, and Sagatom Saha. “Rethinking National Security: The Effects of Climate Change on Conflict and Geopolitics.” In *Climate Change and National Security: How Can Public Policy Change the World?* Aspen Institute, 2019. http://www.jstor.org/stable/resrep42655.6.

268. Røren, Pål. “Unipolarity is not over yet.” *Global Studies Quarterly* 4, no.2 (2024): 1-6.

269. Rose, Gideon. “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.” *World Politics* 51, no. 1 (October 1998): 144–72.

270. Ramutsindela, Maano. “Gaddafi, Continentalism and Sovereignty In Africa.” *South African Geographical Journal* 91, No. 1 (March 2009): 1–3.

271. Salloukh, F., Bassel. “The Syrian War: Spillover Effects on Lebanon.” *Middle East Policy* 24, no.1 (March 2017): 62-78.

272. Sabitovaa, Nadia. Shavaleyeva, Chulpan. “Oil and Gas Revenues of the Russian Federation.” *Procedia Economics and Finance* 27 no.1 (2015):423-8.

273. Sakwa, Richard. “The pandemic, Russia, and the West.” *International Relations* 14 no,1(2021):3-19.

274. Salem, Paul. “Syrian–Israeli Peace: A Possible Key to Regional Change.” Policy Brief. *Carnegie*, October 2008.

275. Salem, Paul. “The After-Effects of the 2006 Israel–Hezbollah War.” *Contemporary Arab Affairs* 1, no. 1 (January 1, 2008): 15–24.

276. Salem, Paul. "The Imperatives of Syrian-Israeli Peace." *Fletcher Forum of World Affairs* 33, no. 1 (Winter/Spring 2009): 63-72.

277. Savran, Arin. “The Peace Process between Turkey and the Kurdistan Workers’ Party, 2009–2015.” *Journal of Balkan and near Eastern Studies* 22, no. 6 (August 3, 2020): 777–92.

278. Schaller, Christian. “Hardly Predictable and yet an Equitable Solution: Delimitation by Judicial Process as an Option for Greece and Turkey in the Eastern Mediterranean.” *Leiden Journal of International Law* 35, no. 3 (May 26, 2022): 549-68.

279. Schulhofer-Wohl, Jonah. “The Obama Administration and Civil War in Syria, 2011–2016: US Presidential Foreign Policy Making as Political Risk Management.” *Journal of Transatlantic Studies* 19, no. 4 (November 17, 2021): 517–47.

280. Selim, Gamal M. “Egyptian Foreign Policy after the 2011 Revolution: The Dynamics of Continuity and Change.” *British Journal of Middle Eastern Studies* 49, no. 1 (April 13, 2020): 1–22.

281. Seligman, Lara, and Ben Lefebvre. “Little-Known U.S. Firm Secures Deal for Syrian Oil.” POLITICO, June 8, 2020. https://www.politico.com/news/2020/08/03/delta-crescent-energy-syrian-oil-391033.

282. Shaffer, Brenda. “Israel—New Natural Gas Producer in the Mediterranean.” *Energy Policy* 39, no. 9 (September 2011): 5379–87.

283. Sharp Jeremy. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA497772.pdf (26 March 2009).

284. Sharp Jeremy. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/research/uscrs/2013/en/91191 (28 February 2013).

285. Sharp Jeremy. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20180607_RL33003_2aa173b54ab046116e024772578484b477fcefdb.pdf (7 June 2018).

286. Sharp Jeremy. Egypt: Background and U.S. Relations. (CRS Report No RL33003) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2020-05-27_RL33003_e42b422c63cfee10e5053b8b5dcbe18af9c5762e.html (27 May 2020).

287. Sharp Jeremy. Syria: Issues for the 112 th Congress and Background on U.S. Sanctions. (CRS Report No RL33487) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.refworld.org/reference/research/uscrs/2010/en/77268 (21 December 2010).

288. Sirbiladze, Irakli "Everything but Article 5: NATO-Georgia and NATO-Ukraine Relations amid the New Strategic Context." Think Visegrad/Centre for Euro-Atlanfic Integrafion and Democracy (2022).

289. Skalamera, Morena. "Revisiting the Nabucco Debacle." *Problems of Post-Communism* 65 no.1 (2016):1-19.

290. Šleivytė, Janina. "Russia's Alignment with Europe: Pursuing a Euro-Atlantic Agenda?" *Lithuanian Annual Strategic* Review 2 no.1 (2004): 147-72.

291. State Department. "Greece." *Integrated Country Strategy.* August 17, 2018.

292. State Department. "Greece." *Integrated Country Strategy.* March 28, 2022.

293. Socor, Vladimir. "Gazprom, Turkey Revive and Reconfigure Blue Stream Two." Jamestown.org, November 8, 2009. https://jamestown.org/gazprom-turkey-revive-and-reconfigure-blue-stream-two/.

294. Sokou, Katerina. "Obama's Foreign Policy and the Greek Debt Crisis." working paper 154, *ELIAMEP*, 2024. https://www.eliamep.gr/en/publication/obamas-foreign-policy-and-the-greek-debt-crisis-katerina-sokou/

295. Sukkarieh, Mona. “The East Mediterranean Gas Forum: Regional Cooperation amid Conflicting Interests.” Natural Resource Governance Institute, 2021.

296. Suslov, Dmitry. “The US-Russia Relations After The “Reset.” 04/working paper *Higher School of Economics* (2013)

297. Swaak-Goldman, Olivia. “Security Council Resolution 1757 Establishing the Special Tribunal for Lebanon.” *International Legal Materials* 46, no. 6 (November 2007): 989–1007.

298. Syed Qandil Abbas, and Mehreen Jahangaiz. “Iran’s Foreign Policy towards Lebanon: Success Story of Synergy between Hard and Soft Power.” *Journal of Research in Social Sciences* 8, no. 2 (January 1, 2020): 116–34.

299. Taliaferro, Jeffrey. “Security Seeking under Anarchy.” *International Security* 25 no.3 (2001) 128-161

300. Tapia, Felipe. “Geopolitics of gas and militarization in the Eastern Mediterranean.” Analysis paper ieees.es, February 2019.

301. The Global Economy. ‘Russia: Percent of world oil production’, theglobaleconomy.com. 2025 https://www.theglobaleconomy.com/Russia/oil_production_share/.

302. The Guardian. “Israel Seeks Pipeline for Iraqi Oil.” the Guardian. The Guardian, April 20, 2003. https://www.theguardian.com/world/2003/apr/20/israelandthepalestinians.oil.

303. Trachtenberg, David. Dodge, Michael. Payne, Keith. “The “Action-Reaction” Arms Race Narrative vs. Historical Realities.” *National Institute for Public Policy* 1 no.6.

304. Trenin, Dmitri. “Moscow on the Pacific: The Missing Piece in the “Pivot” to Asia.” *Current History* 111 no.747 (2012):270-4.

305. Trenin, Dmitri. “Russia’s Nuclear Policy in the 21st Century Environment.” *ifri*, proliferation papers (2005)

306. Tsafos Nikos. “Can the East Med Pipeline Work?” Csis.org, 2019. https://www.csis.org/analysis/can-east-med-pipeline-work.

307. Tsakiris, Theodoros. “Inflammable Waters: Turkey’s Strategic Objectives in the Eastern Mediterranean and the East Med Gas Pipeline.” *IEMed. Mediterranean Yearbook* (2020):283-7.

308. Tsakiris, Theodoros. “The Energy Security Evolution of the Eastern Mediterranean: The Rise Of, Turkish Revisionism, Its Counter-Coalitions and the Geopolitical Significance of the East Med Gas Pipeline.” *The New Eastern Mediterranean Transformed*, 2021, 139–58.

309. Tsakiris, Theodoros. “The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security: The Role of Cyprus, Israel and Egypt.” *Cyprus Review* 30, no.1 (2018): 25-50.

310. Tsarouhas, Dimitris. “Greek–Turkish Economic Relations in a Changing Regional and International Context.” In *Greece and Turkey in Conflict and Cooperation from Europeanization to De-Europeanization*, edited by Alexis Heraclides and Gizem Alioğlu Çakmak, 194–209. London: Routledge, 2019.

311. Theodoros Tsakiris, “The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security: The Role of Cyprus, Israel and Egypt,” *Cyprus Review* 30 no.1 (2018):25-50

312. Tsygankov, Andrei. “The Sources of Russia’s Fear of NATO,” Communist and Post-Communist Studies.” 51 no.2 (2018):101-11.

313. Tziarras, Zenonas. “Introduction: The Foreign Policy of the Republic of Cyprus—the Age of Maturity?” In *The Foreign Policy of the Republic of Cyprus: Local, Regional and International Dimensions*, edited by Zenonas Tziarras, 3–18. Switzerland: Palgrave Macmillan , 2022.

314. Tzogoropoulos, N. George. “Greece external relations briefing: Greek Foreign Policy in 2019.” *China-CEE Institute* 24, No.4 (December, 2019).

315. Tzogoropoulos, N. George. “Greece external relations briefing: Greek Foreign Policy in 2020.” *China-CEE Institute* 35, No.4 (December, 2020).

316. United Nations - The Question of Palestine. “Road Map/Israel’s Reservations.” un.org, 2019. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201241/.

317. Unger, David. “The Foreign Policy Legacy of Barack Obama.” *The International Spectator* 51 no.4 (2016):1-16.

318. U.S. Energy Information Administration. "The Danish and Turkish Straits are critical to Europe’s crude oil and petroleum trade." *EIA*, August 18, 2017 https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=32552.

319. Walt, Stephen. *The Origins of Alliances*. New York: Cornell University Press, 1990.

320. Wang, Yilin. “THE SECOND INTIFADA and the ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT.” *PEOPLE: International Journal of Social Sciences* 6, no. 3 (December 8, 2020): 70-86.

321. Weiss, Andrew. Ng, Nicole. “Collision Avoidance: Lessons from U.S. and Russian Operations in Syria.” paper, *Carnegie* (March 2019)

322. Wendt, Alexander. “Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics,” *International Organization* 46 no.2 (1992): 391-425.

323. Wittes, Tamara. "The New U.S. Proposal for a Greater Middle East Initiative: An Evaluation." Brookings, May 10, 2004, https://www.brookings.edu/articles/the-new-u-s-proposal-for-a-greater-middle-east-initiative-an-evaluation/.

324. Woehrel Steven. Russian Energy Policy toward Neighboring Countries. (CRS Report No RL34261) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/20071127_RL34261_9d90bdfdbd1a4816af065c0c03f7873033861fe0.pdf (27 November 2007)

325. Woehrel, Steven. 'Russian Energy Policy Toward Neighboring Countries' (CRS Report No. RL34261), Congressional Research Service https://www.everycrsreport.com/files/20100322_RL34261_81c2967fa98020653a1798e52320fa1a4ef73a10.pdf (22 March 2010).

326. Yegin, Mehmet. "United States Policy in the Eastern Mediterranean." *Comparative Southeast European Studies* 70, no. 3 (September 1, 2022): 439–61.

327. Yeşiltaş, Murat, and Ferhat Pirinççi. "Turkey's Strategic Conduct under the Changing International System." *Turkey's Grand Strategy* 23, no. Fall 2021 (December 10, 2021): 119–46.

328. Yermakov, Vitaly. "Follow the Money: Understanding Russia's oil and gas revenues." (2024) The *Oxford Institute of Energy Studies.*

329. Yaalon, Moshe. "Does the Prospective Purchase of British Gas from Gaza Threaten Israel's National Security?" Jcfa.org, October 19, 2007. https://jcfa.org/article/does-the-prospective-purchase-of-british-gas-from-gaza-threaten-israel%E2%80%99s-national-security/.

330. Yaari, Michal "Israel and Qatar: Relations Nurtured by the Palestinian Issue." *The Israeli institute for Regional Policies* (March 2020).

331. Yu, Jianhua. Dai. Yichen. 'Energy Politics and Security Concepts from Multidimensional Perspectives.' *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies,* 6 (4) (2012) 91-120.

332. Zanotti, Jim. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20140228_RL33476_a6fd88b73c3a3969390f91431dd83b10ab9fc71a.pdf (28 February 2014) 12-43.

333. Zanotti, Jim. Israel: Background and Relations with the United States. (CRS Report No IB82008) Washington, DC: Congressional Research Service,

https://www.everycrsreport.com/files/20161028_RL33476_1f7e0ef3319120f8e744275685c334e0fb278109.pdf (28 October 2016) 9-42.

334. Zannoti Jim. Israel: Background and U.S. Relations in Brief. (CRS Report No R44245) Washington DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/2021-01-27_R44245_5d1f285892330f12f6be0eb7e5879541aa95d43d.pdf (27 January 2021).

335. Zanotti. Jim Clayton Thomas. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No. R41368) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20131220_R41368_a28b8c629e2d3e347c1992d58f8b07edee8ca490.pdf (20 December 2013).

336. Zanotti. Jim. Clayton Thomas. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No. R41368) Washington, DC: Congressional Research Service, https://www.everycrsreport.com/files/20160826_R41368_9c0a7c4a5c567b106014d5d6ded772cdd837b908.pdf (26 August 2016).

337. Zanotti, Jim. Thomas Clayton. Turkey: Background and U.S. Relations. (CRS Report No R41368) Washington, DC: Congressional Research Service. https://www.everycrsreport.com/files/2020-11-09_R41368_41278214ccb983584455d0a61fa7d6ce43e39489.pdf (09 November 2020).

338. Zengin, Alperen Kürşad, İlyas Topsakal. "The Intersection of Grand Strategies in Turkey-Russia Relations: Reflections of Smart Alignment and Flexible Competition in the International Arena." *Turkey's Grand Strategy* 23, (December, 2021): 147–68.

339. Ziegler, Charles. Menon, Rajan. "Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian." *Strategic Studies Quarterly,* 8 no.2 (2014): 17-41

UNIVERSITY of NICOSIA